AGROWN
CONFERENCE & EXHIBITION

Παράρτημα - Πρακτικά Συνεδρίου

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ....2
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ «διαΝΕΟσις»....12
Ποια είναι η κατάσταση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα σήμερα;....12
ΕΝΟΤΗΤΑ 1η....17
Το μέλλον της ελληνικής γεωργίας, το στοίχημα της βιωσιμότητας και ο ρόλος της ΚΑΠ....17
ΕΝΟΤΗΤΑ 2η....27
Κρίσιμες παράμετροι για την αγροτική ανάπτυξη στη Δυτική Ελλάδα....27
ΕΝΟΤΗΤΑ 3η....36
Ανθρακοδεσμευτική Γεωργία μειώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα....36
ΕΝΟΤΗΤΑ 4η....45
Κλιματική αλλαγή, υδατικοί πόροι και έργα υποδομών....45
ΕΝΟΤΗΤΑ 5η....53
Ελληνική Κτηνοτροφία: Οι προκλήσεις του αύριο....53
ΕΝΟΤΗΤΑ 6η....60
Ιχθυοκαλλιέργεια, πυλώνας της γαλάζιας οικονομίας και περιφερειακής ανάπτυξης....60
ΕΝΟΤΗΤΑ 7η....70
Smart farming και διαθέσιμη ευφυής τεχνολογία....70
ΕΝΟΤΗΤΑ 8η....76
Επιχειρηματικότητα και Επενδυτικά Σχέδια Βελτίωσης στην Εποχή της Ευφυούς Τεχνολογίας....76
ΕΝΟΤΗΤΑ 9η....82
Αναγέννηση της Αγροτικής Παραγωγής – Παραγωγή τροφών που αντέχουν στην Κλιματική Αλλαγή....82
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ....88
ΕΝΟΤΗΤΑ 10η....89
Χρηματοοικονομικά και επιχειρηματικά εργαλεία υποστήριξης και κατάρτισης του πρωτογενούς τομέα....89
ΕΝΟΤΗΤΑ 11η....96
Δημογραφικό και Πρωτογενής Τομέας: Η Αγροτική Ελλάδα Ερημώνει....96
ΕΝΟΤΗΤΑ 12η....104
Διασύνδεση του Αγροδιατροφικού Τομέα με τον Πολιτισμό και τον Τουρισμό....104
ΕΝΟΤΗΤΑ 13η....113
Ο Πρωτογενής Τομέας την Επόμενη Δεκαετία – Προκλήσεις και Στόχοι....113
ΕΝΟΤΗΤΑ 14η....122
Επιστροφή στο Χωριό: Νέοι Αγρότες τολμούν....122
ΣΥΖΗΤΗΣΗ....131
Σχεδιάζοντας το Μέλλον του Αγροδιατροφικού Κλάδου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας....131
ΕΝΟΤΗΤΑ 15η....137
Από το Χωράφι στο Πιάτο: στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα....137
ΕΝΟΤΗΤΑ 16η....147
Από τη Θάλασσα στο Πιάτο: στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα αλιεύματα....147
ΕΝΟΤΗΤΑ 17η....155
Επενδύοντας στην Αιτωλία: Παρουσίαση αποτελεσμάτων τοπικού προγράμματος CLLD/LEADER (LEADER ΠΑΑ) Αιτωλικής Αναπτυξιακής....155
ΕΝΟΤΗΤΑ 18η....162
Από την παραγωγή στο ράφι των σουπερμάρκετ: Προκλήσεις, Προβλήματα και Ευκαιρίες....162
ΕΝΟΤΗΤΑ 19η....167
Η στήριξη της Επιχειρηματικότητας στην Αιτωλοακαρνανία από την Τριχωνίδα Α,Ε. στο πλαίσιο εφαρμογής του Τοπικού Προγράμματος CLLD LEADER (Μέτρο 19 του ΠΑΑ 2014 - 2020) Αποτελέσματα Τοπικού Προγράμματος – Επιδεικτικά έργα – Πρακτικές....167
ΕΝΟΤΗΤΑ 20η....173
Το κόστος παραγωγής και η κλιματική κρίση αίτια για τη συρρίκνωση του εισοδήματος των αγροτών....173
Συζήτηση- ΕΝΟΤΗΤΑ Χ....179
(Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου)....179

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

✓**Νάντια Σαμαρά**, Εκδότρια, Εφημερίδα «Συνείδηση»

Κυρίες και κύριοι, σας καλωσορίζουμε στο δεύτερο συνέδριο AGROWN, που τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Μετά την περσινή επιτυχημένη διοργάνωση φέτος η εφημερίδα «Συνείδηση», μαζί με την εφημερίδα «Πελοπόννησος», πήραμε την πρωτοβουλία να αναβαθμίσουμε το συνέδριο, διευρύνοντας τις θεματικές ενότητες, με τη συμμετοχή ομιλητών, που θα συμβάλλουν ως άνθρωποι του πεδίου στον πρωτόγεννή τομέα, στη σφαιρική παρουσίαση του ευφυούς μέλλοντος του αγροτικού τομέα την επόμενη δεκαετία, σε ένα περιβάλλον ραγδαία μεταβαλλόμενο, γεμάτο πολυδιάστατες και παγκόσμιες προκλήσεις. Φέτος όμως είμαστε χαρούμενοι που το συνέδριό μας συνοδεύει και μία έκθεση αγροδιατροφικών και γεωργικών προϊόντων, με τη συμμετοχή αρκετών εταιριών που παράγουν μερικά από τα καλύτερα διατροφικά προϊόντα στη δυτική Ελλάδα, ενώ παράλληλα με τη συμμετοχή τοπικών φορέων, θα έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε όλοι μαζί ένα μικρό γαστρονομικό ταξίδι. Η επόμενη μέρα για τον πρωτογενή τομέα θα κριθεί στη διασφάλιση της βιωσιμότητας των αγροδιατροφικών συστημάτων, μέσα από την εισαγωγή στην παραγωγική διαδικασία των νέων τεχνολογιών και των αειφορικών πρακτικών. Η κλιματική αλλαγή, εξάλλου, όπως εκδηλώνεται πλέον, είτε με παρατεταμένους καύσωνες, είτε με ιστορικών διαστάσεων πλημύρες, είτε με την ανομβρία, απαιτεί πολύ σημαντικές απαντήσεις. Αυτή είναι μία μόνο από τις μεγάλες προκλήσεις, που μάλλον μας έχει χτυπήσει την πόρτα νωρίτερα από το αναμενόμενο. Αυτές τις μέρες, όμως, ήρθαμε αντιμέτωποι με την αναμενόμενη πρόκληση, όπως την ενεργειακή κρίση και την αύξηση του κόστους παραγωγής εξαιτίας και των γεωπολιτικών αναταραχών. Προκύπτει, λοιπόν, η ανάγκη η παραγωγική διαδικασία να έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται και να απαντά γρηγορότερα στις προκλήσεις. Τέτοιες απαντήσεις για το σήμερα και το αύριο του πρωτογενή τομέα ευελπιστούμε ότι θα δώσει το φετινό συνέδριο. Καλή επιτυχία εύχομαι. Σας ευχαριστούμε.

✓**Νεκτάριος Φαρμάκης**, Περιφερειάρχης Δυτικής Ελλάδας

Καλημέρα και από μένα. Φίλες και φίλοι με χαρά βρίσκομαι και πάλι στο AGROWN και με χαρά βλέπουμε μια ακόμη φορά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συνεδριακές εκδηλώσεις να εξελίσσονται σε θεσμούς που δημιουργούν σημαντικούς διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των φορέων της Δυτικής Ελλάδας με την κεντρική εξουσία και με άλλους φορείς της χώρας, αλλά κυρίως, (και εκεί πρέπει να είναι ο στόχος της κάθε χρόνο καλυτέρευσης ενός θεσμού), με την ίδια την κοινωνία. Το δεύτερο αγροδιατροφικό συνέδριο και έκθεση AGROWN είναι γεγονός, λοιπόν, και για δεύτερη συνεχή χρονιά φέρνει σε επαφή την Αιτωλοακαρνανία, όπου χτυπάει δυνατά η καρδιά της πρωτογενούς παραγωγής, με τον κόσμο της πολιτικής, της αυτοδιοίκησης, της επιστήμης, της τεχνολογίας, με τον κόσμο του επιχειρείν, αλλά, και με τον κόσμο του πολιτισμού και του τουρισμού. Γιατί; Γιατί ο πρωτογενής τομέας πρέπει και να συνδιαλέγεται, αλλά και να εμπεριέχεται σε όλους τους άλλους τομείς. Ο αγροδιατροφικός τομέας καλλιεργεί ένα συμβιωτικό μέλλον, όπως ακριβώς αναφέρει και ο τίτλος του φετινού συνεδρίου. Και μόνο εάν δούμε τον αγροδιατροφικό τομέα ως κομμάτι μιας συνολικής στρατηγικής ανάπτυξης και εξωστρέφειας, μπορούμε να επιτύχουμε θετικά αποτελέσματα για όλους, καθώς είναι μεγάλη η απόσταση που έχουμε να διανύσουμε μέχρι να φτάσουμε αυτό που περιγράφω τώρα, και είμαστε αρκετά πίσω από αυτό. Η δυτική Ελλάδα, ένα είναι το σίγουρο και το δεδομένο, έχει πλούσιο αγροτικό και φυσικό πλούτο, έχει αποδείξει διαχρονικά τη σημασία της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, και της αλιείας, τομείς που για την περιφέρεια μας αλλά και για την ίδια τη χώρα είναι αυτό που θα

μπορούσε να χαρακτηριστεί ως too big to fail, δηλαδή πολύ σημαντικό για να αποτύχει. Και το λέω αυτό γιατί δράττομαι της ευκαιρίας, καλό είναι να μπαίνουμε και να βλέπουμε ειδικότερα τα θέματα, αλλά θα πρέπει πολλές φορές να βλέπουμε τη συνολική εικόνα. Είχα την ευκαιρία, πρόσφατα, και κάνω μια μικρή παρένθεση, πρόσφατα, βρέθηκα στην Κίνα συμμετέχοντας σε ένα παγκόσμιο forum αυτοδιοικητικών αρχών, και να ανταλλάξουμε απόψεις, σκέψεις, καλές πρακτικές και κοινά προβλήματα, ανθρώπων της αυτοδιοίκησης από όλο τον κόσμο. Πιστέψτε με τα προβλήματα είναι κοινά παντού. Την ίδια αγωνία έχουν όλοι οι άνθρωποι ανά κλάδο σε όλο τον κόσμο και παραμένουν άλυτα παρά πολλά από αυτά. Προκύπτει ταυτόχρονα και κάτι άλλο πολύ σημαντικό, γιατί ότι και να πούμε από δω και πέρα, που θα πούμε αυτά που πρέπει να πούμε κάνοντας το μερτικό μας, ο καθένας από την αρμοδιότητα και από τη θέση που βρίσκεται. Οφείλουμε σαν κοινωνία, και η πολιτεία πρέπει να το ακούσει, να δούμε τη μεγάλη εικόνα και η μεγάλη εικόνα λέει το εξής απλό: υπάρχει ένα μότο που λέει think global act local σαν σύνθημα πολιτικής στρατηγικής. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει, «σκέψου παγκόσμια και δράσε τοπικά». Αυτό είχε επικρατήσει. Όμως, εγώ θα το πάρω ανάποδα, και νομίζω εκεί είναι η λύση, και εκεί καταλήξαμε με τους συναδέλφους, δημάρχους και περιφερειάρχες από όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Η δύναμη της αυτοδιοίκησης δεν πηγάζει από κάποια εξουσία, δεν έχουμε, εμείς εφαρμόζουμε τη νομοθεσία, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι άλλο. Την απόλυτη εξουσία, με την έννοια της δύναμης αλλαγής των πραγμάτων, την έχει η νομοθετική εξουσία, και αυτό είναι γνωστό. Πάμε να δούμε όμως ποια είναι η δύναμη. Η δύναμη είναι η εγγύτητα στην κοινωνία. Πρώτος βαθμός, δημοτικές αρχές κοντά στην κοινωνία στο πρόβλημα, άρα έχουν και τη δύναμη της κοινωνίας. Περιφερειακές αρχές αμέσως μετά έχουν και αυτοί, αυτές οι δύο είναι οι φορείς της αυτοδιοίκησης. Ποια είναι λοιπόν αυτή η δύναμη; Πάμε ανάποδα το μότο act local, think global. Τι δηλαδή; Παίρνω την πολιτική που έρχεται σε απάντηση στην ανάγκη της κοινωνίας της ίδιας και την μετατρέπω σε εθνική πανευρωπαϊκή, ή παγκόσμια πολιτική. Και αυτό μη νομίζετε ότι είναι θεωρία, γιατί έρχεται και απαντάει σε πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει και ο πρωτογενής τομέας. Μιλάμε συχνά για την ΚΑΠ. Να μιλάμε είναι ένα εργαλείο. Συμφωνούμε απόλυτα; Όχι. Έχει προβλήματα; Ναι. Από που προκύπτουν αυτά τα προβλήματα; Από το γεγονός ότι τι είναι αυτή η πολιτική; Είναι μια πολιτική που έρχεται ως συνισταμένη πολλών αναγκών παύλα συμφερόντων, είτε επαγγελματικών, είτε εθνικών. Άρα, το μείζον για να χαραχθεί μια στρατηγική είναι να ακούσεις την κοινωνία, γιατί η πολιτική στρατηγική υπηρετεί την κοινωνία και μόνο και κανέναν άλλον. Έτσι πρέπει να είναι τουλάχιστον. Απέχουμε πολύ από αυτό. Όμως η αυτοδιοίκηση μπορεί να δείξει το δρόμο. Κάνοντας δικές της πολιτικές και να πει στην κεντρική εξουσία «να αυτό είναι το καλό παράδειγμα, αντέγραψε το». Δεν είναι κακό να αντιγράφουμε τις καλές πρακτικές, καθόλου κακό, ας μην είναι δικιά μας ιδέα δεν πειράζει. Μπορούμε να την αντιγράψουμε την καλή πρακτική. Έρχομαι λοιπόν σε αυτό που έλεγα πριν too big to fail. Τι εννοώ; Ότι ακριβώς επειδή ο πρωτογενής τομέας είναι πάρα πολύ σημαντικός ως προς το κομμάτι του τοπικού ΑΕΠ, του παραγόμενου πλούτου, άρα της δύναμης που έχουμε να δώσουμε, δεν διανοούμαι και δεν διανοείται κανείς από μας ότι μπορεί αυτό να αφήσει αδιάφορο κάποιον που χαράσσει εθνική Ευρωπαϊκή στρατηγική. Γιατί; Γιατί θα είναι σαν να πυροβολεί τα ίδια του τα πόδια. Γιατί δεν είμαστε αμελητέα ποσότητα. Όχι ψηφοθηρικά, οικονομικά. Πρέπει να ξεφύγουμε από αυτό το δίνω σημασία σε αυτή την επαγγελματική ομάδα, γιατί είναι πολλοί. Όχι δεν με νοιάζει αν είναι πολλοί, ή λίγοι, με νοιάζει αν αυτό που παράγουν είναι οξυγόνο για να ζήσω, σαν χώρα, σαν Ευρώπη, σαν οτιδήποτε. Όσο μεγαλώνουμε την εικόνα, τόσο μεγαλώνει και η συλλογικότητα. Θεωρώ λοιπόν ότι όλοι αντιλαμβανόμαστε τις καταστροφικές επιπτώσεις που θα είχε συνολικά για την ελληνική κοινωνία και οικονομία, η συρρίκνωση και το μαράζωμα του αγροτικού τομέα. Η σημερινή εικόνα είναι γεμάτη προκλήσεις. Μια πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπίσουμε, για να μην επιτρέψουμε αυτή την καταστροφή, είναι να δούμε την εικόνα. Πρώτα-πρώτα, βρισκόμαστε μπροστά στην κλιματική αλλαγή και ερχόμαστε δυστυχώς και με τραγικότητες πλέον, αντιμέτωποι με έντονα καιρικά φαινόμενα και τις τραγικές τους επιπτώσεις. Εδώ στην Αιτωλοακαρνανία, μέσα σε διάστημα ενός μήνα είχαμε δύο καταστροφικά τραγικά

καιρικά φαινόμενα, τα οποία είχαν δυστυχώς και ανθρώπινη απώλεια. Αυτή είναι μια γκρίζα εικόνα. Όλοι μας θέλουμε να παλέψουμε και πρέπει να παλέψουμε για να αλλάξουμε. Τι απαιτείται; Απαιτείται σχέδιο, δράση και η απόσταση, το μυστικό της επιτυχίας που θέλουμε όλοι να έχουμε, δεν το έχουμε, για αυτό και είμαστε αντιμέτωποι συνέχεια με τα ίδια τραγικά φαινόμενα. Είναι η απόσταση η χρονική μεταξύ σχεδίου και δράσης να μικρύνει. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έχουμε ήδη το σχέδιο και σε συνεργασία με την κεντρική εξουσία, τους Δήμους, τους αγροτικούς οργανισμούς, τους συνεταιρισμούς, πρέπει να περάσουμε σε δράση, ώστε να δημιουργήσουμε ανθεκτικά συστήματα παραγωγής και βιώσιμες κοινότητες. Και για να γίνει αυτό ξέρετε, προαπαιτούμενο είναι φανταστείτε το σαν ένα έργο. Θέλουμε να γίνει ένα έργο. Προαπαιτούμενο να γίνει ένα έργο, είναι η μελέτη του. Για να γίνει όμως μετά το έργο, χρειάζεται και κάτι άλλο. Εμείς οφείλουμε να κάνουμε τη μελέτη, το σχέδιο, την προετοιμασία, να χρησιμοποιήσουμε μετά τα υπάρχοντα χρηματοδοτικά εργαλεία και αυτά τα χρηματοδοτικά εργαλεία να είναι αποτελεσματικά. Τι σημαίνει αποτελεσματικά; Να λειτουργούν. Τι σημαίνει να λειτουργούν; Όχι να υπάρχουν απλά ως πιστώσεις, αλλά να υπάρχουν ως ταμείο, γιατί χωρίς καύσιμο δεν κινείται το αυτοκίνητο. Πέρα λοιπόν από τις φυσικές καταστροφές μια ακόμα επίπτωση της κλιματικής αλλαγής είναι και ένα άλλο φαινόμενο που είδαμε φέτος στον τόπο μας όχι τόσο έντονα στην Αιτωλοακαρνανία. Πιο έντονα, εννοώ ως προς το αποτέλεσμά του, έντονα το είδαμε, αλλά δεν το είδαμε ως αποτέλεσμα στην αγροτική παραγωγή. Τη λειψυδρία. Το είδαμε στην Ηλεία. Η μείωση, ή έλλειψη νερού, πλήττει κυρίως την αγροτική παραγωγή, γιατί η πλειοψηφία του νερού όπως πολύ καλά γνωρίζετε σε ποσοστό περίπου 80%, χρησιμοποιείται για την άρδευση. Εξ αυτού θα πρέπει να υιοθετηθεί σε εθνικό επίπεδο ένας σχεδιασμός, με τη βοήθεια της επιστήμης και της τεχνολογίας, που θα συμβάλλει στην εξοικονόμηση νερού και στην έξυπνη χρήση του, που ουδεμία σχέση πρέπει να έχει με τα μέχρι σήμερα υφιστάμενα αρδευτικά συστήματα, τα οποία είναι ξεπερασμένα και έχουν σημαντικές απώλειες. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κληθήκαμε φέτος να εκπονήσουμε ένα τέτοιο σχέδιο, για την επάρκεια του νερού, ειδικά στην αρδευτική ζώνη του Πηνειού, στην Ηλεία. Και νομίζω ότι καταφέραμε, το δείχνει ότι είμαστε ήδη στον Οκτώβριο, καταφέραμε να εξασφαλίσουμε την απαραίτητη ποσότητα νερού, ώστε να ολοκληρωθεί ομαλά η αρδευτική περίοδος, χωρίς ζημιές στο αγροτικό μας προϊόν. Και εδώ πρέπει να συγχαρώ τον συνάδελφο τον Ανδρέα τον Φίλια, για μια εξαιρετική διαχείριση ενός πολύ δύσκολου και ευαίσθητου ζητήματος. Όμως και εδώ, στην Αιτωλοακαρνανία, κανένας δεν πρέπει να πιστεύει ότι το νερό είναι αιώνιο και δεν χάνεται ποτέ. Η λειψυδρία χτύπησε και τα υδάτινα αποθέματα της Αιτωλοακαρνανίας και μια ορθή στρατηγική για το μέλλον δεν πρέπει να επαφίεται στα σύννεφα. Επαναλαμβάνω ότι το ζήτημα απαιτεί εθνική στρατηγική και τοπική διαχείριση. Επίσης, όμως, οι προκλήσεις για τον πρωτογενή τομέα δεν σταματούν εδώ. Η πρόσφατη επιδημία της πανώλης των αιγοπροβάτων, έδειξε πόσο ευάλωτη μπορεί να γίνει η πρωτογενής παραγωγή και πόσες κερκόπορτες υπάρχουν ακόμα. Ευτυχώς, και σε αυτή την περίπτωση, κινητοποιήθηκαν άμεσα οι υπηρεσίες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, με τη συνδρομή των αρμόδιων υπηρεσιών από το Υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης και επιστημονικούς φορείς και απέτρεψε τα χειρότερα, με συνέπεια, και λεπτομέρεια, μέσα από μια μεγάλη κινητοποίηση την μεγαλύτερη που έχει υπάρξει στη χώρα, καταφέραμε να αποτρέψουμε τα χειρότερα και να περιορίσουμε την επιδημία, ελπίζω. Ελπίζω να την εξαλείψαμε, αλλά κρατάω πάντα μικρό καλάθι, γιατί ποτέ κανένας δεν μπορεί να είναι βέβαιος για έναν ιό. Είναι παράλληλα διαρκείς οι παρεμβάσεις μας για τη μέγιστη δυνατή αποζημίωση και κάλυψη των αναγκών και εδώ είναι μεγάλη ευθύνη της πολιτείας και μεγάλο βάρος ακριβώς πάνω στην λογική του too big to fail, για τους κτηνοτρόφους μας που επλήγησαν. Και δεν σταματάμε, και δεν εφησυχάζουμε, είμαστε σε επιφυλακή μέχρι να βεβαιωθούμε για την εξάλειψη της νόσου, αλλά και για την οικονομική κάλυψη των παραγωγών μας. Είμαστε σε επιφυλακή και για ενδεχόμενες νέες απειλές που μπορούν να ανακύψουν. Για παράδειγμα, με αγωνία μαθαίνω τα τελευταία νέα για τα κρούσματα ευλογιάς των προβάτων στη βόρεια Ελλάδα και υπηρεσίες μας, και εδώ οφείλω και δημόσια να τους ευχαριστήσω, παραμένουν επί ποδός πολέμου. Θα μπορούσα να μιλάω ώρες, θα

μιλήσω και αύριο λίγο πιο αναλυτικά, νομίζω ανέφερα αρκετά που συνιστούν τις μεγάλες προκλήσεις. Προφανώς και δεν τελειώνουν, και επειδή δεν θέλω να παρεξηγηθώ, προφανώς και αναφέρομαι μόνο στο κομμάτι της διεκδίκησης. Υπάρχει και το κομμάτι της ευθύνης, ή μόνος κοινωνία. Δεν μπορείς να τα περιμένεις όλα από κάποιον άλλον. Πρέπει να κάνεις και εσύ μια προσπάθεια. Πρέπει και εμείς να βοηθήσουμε σε αυτό που λέγεται παραγωγική ανασυγκρότηση. Πρέπει και εμείς να μάθουμε να ποτίζουμε σωστά. Πρέπει και εμείς να μάθουμε να σεβόμαστε το φυσικό μας πόρο, το περιβάλλον μας, το σπίτι μας, αυτό το οποίο εγγυάται μια καλύτερη ζωή και μια καλύτερη αξιοποίηση περιουσιακά. Ποιες είναι οι προκλήσεις λοιπόν αυτές που αναδεικνύουν την ανάγκη για δύο λέξεις που πρέπει να λέμε και να ξαναλέμε, κυρίως όμως να κάνουμε έργο και πράξη. Δύο λέξεις: ανθεκτικότητα και προσαρμοστικότητα στον αγροδιατροφικό τομέα. Η ενίσχυση, και δεν είναι θεωρία αυτό, γιατί κρύβει από πίσω του δράσεις, της βιώσιμης γεωργίας και της αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων, αυτά που μόλις είπα πριν, η μείωση της απώλειας και σπατάλης τροφίμων. Μην πούμε εδώ ότι για αυτό δεν μπορούμε να κάνουμε πράγματα μόνοι μας, ο καθένας ξεχωριστά. Η αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας δεν είναι πια θεωρίες που ακούγονται, είναι δράσεις που πρέπει να μπουν στην καθημερινότητα όλων μας, και εμείς τουλάχιστον ως Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και στο κομμάτι που μας αναλογεί, δεν χαράσσουμε εθνική στρατηγική αγροτική, όμως οφείλουμε να ενημερώνουμε για όλες αυτές τις δράσεις και τις δυνατότητες που υπάρχουν μέσα από ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία. Πολλές φορές, συνομιλώντας με φίλους μου, ανθρώπους του πρωτογενούς τομέα, τους μιλάω για την ανάγκη να στραφούμε και σε άλλου είδους καλλιέργειες, όχι σε αυτό που έχουμε συνηθίσει. Καλλιέργειες που ακόμα θα μπορούσαν, όχι θα μπορούσαν ήδη υπάρχει μια κατεύθυνση με ευρωπαϊκούς πόρους να ενισχυθούν, όπως είναι οι θερμοκηπιακές, γιατί να μην έχουμε εδώ στην Αιτωλοακαρνανία εκμεταλλευόμενοι το απίστευτο απόθεμα μας και το απίστευτο knowhow που έχουμε στην αγροτική παραγωγή. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, λοιπόν, καθημερινά δίνουμε μάχες πρώτης γραμμής, μάχη με τα φυσικά φαινόμενα, μάχη με την αξιοποίηση των εθνικών και κοινοτικών εργαλείων που ενισχύουν τον πρωτογενή τομέα, μάχη για την εξοικονόμηση ενεργειακών πόρων, μάχη για την ανάδειξη και εξωστρέφεια του αγροδιατροφικού μας πλούτου. Και αυτές οι μάχες συνιστούν έναν πόλεμο. Κάποιες μάχες τις κερδίζουμε, κάποιες μάχες δεν τις κερδίζουμε. Εμείς θα συνεχίζουμε να τις παλεύουμε όλες, γιατί θέλουμε να κερδίσουμε τον πόλεμο. Και έχουμε πλήρη επίγνωση πως, όσα και να έχουμε πετύχει μέχρι τώρα, πρέπει να πετύχουμε ακόμα περισσότερα, και με αυτό ακριβώς το πνεύμα θεωρώ ότι πρέπει και εμείς οι ίδιοι να συνεχίσουμε να δουλεύουμε, αλλά και όλοι όσοι συγκροτούμε όχι μόνο την δημόσια διοίκηση αλλά και αυτό που λέγεται κοινωνία της δυτικής Ελλάδας, δίπλα στον επαγγελματία γεωργό, κτηνοτρόφο, αλιέα, ξέρουμε, το ξέρουν όλοι εδώ, πως η αύξηση του δικού του εισοδήματος, σημαίνει αύξηση του εισοδήματος όλων μας και η διασφάλιση της δικής του παραγωγής, σημαίνει αναπτυξιακά, ανάπτυξη για όλο τον τόπο μας. Ευχαριστώ σε αυτό το σημείο, δεν θέλω να σας κουράσω. Είπα πολλά για ένα χαιρετισμό. Αύριο νομίζω θα είμαι πιο αναλυτικός. Ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση. Καλή επιτυχία στις εργασίες του συνεδρίου και εύχομαι αυτά τα βήματα διαλόγου να μην είναι βήματα που θα έρχεται ο Περιφερειάρχης, ο Βουλευτής, ο Δήμαρχος, ο Αντιπεριφερειάρχης να μιλάνε, αλλά να μιλάμε όλοι και να μιλάνε και να μαθαίνουμε περισσότερα πράγματα όλοι μας για την αγροτική παραγωγή. Κανένας δεν τα ξέρει όλα μόνο μέσα από συνεργασία μπορούμε να βρούμε άκρη. Σας ευχαριστώ πολύ.

✓**Βασίλειος Φωτάκης**, Αντιδήμαρχος Αγρινίου

Θα σας καλωσορίσω στο Αγρίνιο. Χαιρετίζω και εγώ με την σειρά μου τις εργασίες του συνεδρίου και εύχομαι τα αποτελέσματα να είναι τέτοια που θα δώσουν ένα χαρακτήρα που θα μας πάει ένα βήμα παραπάνω, ένα βήμα παραπέρα. Είναι ιδιαίτερη τιμή να βρίσκομαι σήμερα εδώ, μαζί σας στο δεύτερο αγροδιατροφικό συνέδριο AGROWN, και χαίρομαι ιδιαίτερα καθώς παρατηρώ την

συμμετοχή επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στις γεωργικές εφαρμογές, ερευνητών από τα ερευνητικά ιδρύματα του τόπου, εκπροσώπων υπηρεσιών και γενικότερα φορέων που δραστηριοποιούνται σήμερα στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης. Η ανάδειξη των καινοτόμων προσεγγίσεων και η εισαγωγή τους στον αγροτικό τομέα, ειδικά μέσω παρεμβάσεων συνεργασίας αποτελούν το κλειδί ώστε οι γεωργοκτηνοτροφικές μας εκμεταλλεύσεις να καταστούν ανταγωνιστικότερες προσοδοφόρες και λειτουργούν με βασική αρχή τους την αειφορία. Οι νέες τεχνολογίες έχουν μπει πλέον στα εργαλεία της νέας ΚΑΠ και της Ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας, όποτε μέλημα μας πρέπει να είναι μια πιο βιώσιμη και ανταγωνιστική ελληνική γεωργία. Μετά την πανδημία, και ειδικότερα στον πόλεμο στην Ουκρανία, αλλά και συμπεριλαμβάνοντας την κλιματική μαζί με την οικονομικοπολιτική κρίση που υπάρχει, η πρωτογενής παραγωγή και η ανάγκη αυτάρκειας της χώρας ανέδειξαν πολλαπλώς την αξία του αγροτικού τομέα. Χρειάζεται, λοιπόν, ένα νέο παραγωγικό και αναπτυξιακό μοντέλο για την αγροτική οικονομία και τις αγροτικές περιοχές, ένα παραγωγικό πρότυπο που θα εστιάζει σε δύο βασικούς στρατηγικούς στόχους, που αυτές πρέπει να έχουν δύο κατευθύνσεις την ανάπτυξη και την αναβάθμιση. Από πλευράς μας, ως άμεση προτεραιότητα περιλαμβάνονται η στήριξη των μικρών και γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ώστε να καταστούν περισσότερο βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Η ανάπτυξη ενός ισχυρού και βιώσιμου αγροδιατροφικού μοντέλου, το οποίο επεξεργάζεται κυρίως η Περιφέρεια, η προώθηση της καινοτομίας μέσα από την κατάρτιση, τη σημαντική υποστήριξη και τη συνεργασία και οροθέτηση νέων τεχνολογιών και εφαρμογών. Η σημασία του αγροδιατροφικού κλάδου είναι αδιαμφισβήτητη και ευελπιστούμε να αποτελέσει καταλύτη της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής μας, αν και σήμερα ο αγροδιατροφικός τομέας αντιμετωπίζει μεγάλες προκλήσεις με την δημιουργία υποδομών για την επέκταση και βελτίωση υφιστάμενων δικτύων ύδρευσης, άρδευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης υδάτων. Ναι, ακόμα και σήμερα υπάρχουν τέτοια ζητήματα που ταλανίζουν τους γεωργούς και κτηνοτρόφους της περιοχής και γενικότερα και της χώρας. Ο Δήμος Αγρινίου, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, υποστηρίζει τους αγρότες κτηνοτρόφους και παραγωγούς για να εκσυγχρονίσουν, βελτιώσουν μεταποιήσουν και αναδείξουν τα παραγόμενα προϊόντα, κυρίως μέσα από τα προγράμματα της «Τριχωνίδας Α.Ε.» θα υπάρξει και σχετική συμμετοχή εκ μέρους της, την όποια τυγχάνει να κατέχω και την θέση του Διευθύνοντα Συμβούλου. Οι συμπολίτες μας που ασχολούνται επαγγελματικά με την γη, είναι αναγκασμένοι να παρακολουθούν τις εξελίξεις στον τομέα τους και να γίνονται πιο ανταγωνιστικοί. Η ευλογημένη Αιτωλοακαρνανική γη μπορεί να μας θρέψει όλους, όπως το έκανε εδώ και πολλές δεκαετίες άλλωστε, αλλά και εμείς πρέπει να ανταποκριθούμε στις σύγχρονες αυτές απαιτήσεις. Ζητούμενο όλων μας είναι η ανάγκη για συστηματική αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων που παράγει ακόμα αυτή η γη, η εξωστρέφεια, καθώς και η στενότερη διασύνδεση της παραγωγής με την τεχνολογία και την καινοτομία, η ανταγωνιστικότητα. Σκοπός είναι η ανάπτυξη του οικοσυστήματος της αγροδιατροφής, και σε αυτήν την κατεύθυνση προσανατολίζεται και το Υπουργείο Ανάπτυξης προκειμένου να ανοίξουν οι αγορές για νέα προϊόντα και νέες τεχνολογίες. Στην αγροδιατροφή, η οποία αποτελεί ένα παραδοσιακό και διαχρονικό πυλώνα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Αυτό που χρήζει αναφοράς, είναι η ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ανθεκτικότητας της ελληνικής γεωργίας απέναντι στις μεγάλες προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και των γεωπολιτικών κλυδωνισμών που αναφέρθηκαν. Τα σχετικά εργαλεία στήριξης της ΚΑΠ, καθώς και οι αναγκαίες εθνικές στρατηγικές επιλογές, αλλά και οι βέλτιστες πρακτικές αξιοποίησης της εργαλειοθήκης της ΚΑΠ. Η ανάγκη να παράγουμε περισσότερα και καλύτερα, με λιγότερα μέσω της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης της παραγωγικής διαδικασίας, απαιτεί σύγχρονους τρόπους και την τόνωση της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων της ελληνικής γεωργίας. Μπορούμε ίσως να ασκήσουμε κριτική στην ΚΑΠ, το έκανε ήδη πριν ο κ. Περιφερειάρχης, για το κατά πόσο έχει πετύχει τους κατά καιρούς στόχους της, αδιαμφισβήτητα όμως αποτελεί διαχρονικά μια πολύτιμη και ολοένα και πιο πλούσια εργαλειοθήκη που έχουμε στα χέρια μας να αξιοποιήσουμε, κάθε φορά που έρχεται μπροστά μας και μια νέα προγραμματική περίοδος.

Δυστυχώς οι εθνικοί πόροι στο κομμάτι αυτό είναι σχεδόν ελάχιστοι. Δεν γίνεται όμως να μην υπάρχει ένα αξιόπιστο σύστημα κατανομής των ευρωπαϊκών ενισχύσεων ακόμα, να μην υπάρχει μια εξομάλυνση στις δηλώσεις ΟΣΔΕ, μια μέριμνα για τα κόκκινα δάνεια των αγροτών με βελτιωμένα σχέδια βελτίωσης. Αυτό που επίσης αντιλαμβανόμαστε, είναι ότι η γνώση και η τεχνολογική καινοτομία τίθεται στο επίκεντρο της μεταρρυθμιστικής κοινής αγροτικής πολιτικής ως ορίζοντας προτεραιότητας και εγκάρσιων στόχων. Πρέπει να ορίσουμε ποιες είναι οι στρατηγικές προτεραιότητες για την ελληνική γεωργία και αγροδιατροφή, υποδομές για την τόνωση της υπαίθρου, η στήριξη των συνολικών σχημάτων και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Ο Δήμος Αγρινίου έχει ανάγκη στήριξης ακόμη και ως τουριστικός προορισμός και εναλλακτικός τουριστικός προορισμός με όλους τους δυνατούς τρόπους, ώστε να πετύχουμε ένα θετικό αποτέλεσμα ανάπτυξης και οικονομίας όπως στήριξης σε επίπεδο προβολής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η ανάγκη συνεννόησης και σύνθεσης δυνάμεων είναι απαραίτητη να αντιμετωπιστούν στρατηγικά οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για την ελληνική γεωργία. Στη φιλοσοφία της τετραπλής έλικας, η οποία περιλαμβάνει την ερευνητική κοινότητα, τις επιχειρήσεις, τον δημόσιο τομέα και την κοινωνία των πολιτών, ως βασική προϋπόθεση, και τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα του πρωτογενή τομέα. Ζούμε λοιπόν σε μια περιοχή προικισμένη, προικισμένη από τη φύση, την ιστορία, με σπουδαία συγκριτικά και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία όμως δεν είναι δυνατόν από μόνα τους να προσδώσουν την αναπτυξιακή ώθηση που τόσο έχει ανάγκη. Η συνεισφορά της τοπικής αυτοδιοίκησης, είτε πρώτου, είτε δευτέρου βαθμού, στην τοπική ανάπτυξη θα πρέπει να επιδιωχθεί μέσα από την διάκριση των ρόλων μεταξύ όλων των επιπέδων κεντρικής διοίκησης και των δύο βαθμών αυτοδιοίκησης, και αφού πρώτα υλοποιηθούν οι νομοθετικές απαραίτητες ρυθμίσεις στο εύρος της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας. Κάπου εδώ κλείνω, σας ευχαριστώ πολύ για την δυνατότητα που μου δόθηκε να εκφράσω και να εκπροσωπήσω τον δήμο Αγρινίου και μεταφέρω και τις ευχές του δημάρχου του κυρίου Παπαναστασίου, καλή συνέχεια.

✓**Μίλτος Ζαμπάρας**, Βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ

Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Κύριε Περιφερειάρχα, κύριε Αντιδήμαρχε, κύριε Πρόεδρε του Επιμελητηρίου, φίλε Πάνο, αγαπητές φίλες και φίλοι. Είναι η δεύτερη χρονιά που γίνεται αυτός ο θεσμός θα πω, ή μάλλον η δυνατότητα, η ανάγκη, αν θέλετε, να γίνει θεσμός κάτι τέτοιο, αυτό το συνέδριο, μιας και αποτελεί συνέργεια. Και όχι μόνο συνέργεια δύο μέσων, της εφημερίδας «Συνείδηση» και της εφημερίδας «Πελοπόννησος», αλλά και συνέργεια ανθρώπων, το είπε ο Νεκτάριος, πολιτικών, μέσων της Αυτοδιοίκησης, των αγροτών, που θα έπρεπε σήμερα να είχαν μια, κατά την άποψή μου, πιο δυναμική παρουσία εδώ. Εν πάση περιπτώσει, το βασικό είναι οι διαδικασίες, η λογική της εξωστρέφειας. Ό,τι γίνεται σε μια κατεύθυνση εξωστρέφειας σε ένα νομό, σε μια περιοχή, σε έναν τόπο, είναι κατά την άποψή μου, εξαιρετικά σημαντικό. Το να βγαίνει όμως προς τα έξω, το να ακουμπάει την κοινωνία, τα προβλήματά της και να ξαναέρχεται μέσα έχοντας χωνέψει όλα αυτά που ο κόσμος, (εδώ τώρα μιλάμε για τον αγροτικό πληθυσμό που κυριαρχεί ακόμα, λέω εγώ, στον νομό Αιτωλοακαρνανίας), να τα παίρνουμε, να τα αφομοιώνουμε και να τα κάνουμε πολιτικές, είτε περιφερειακές πολιτικές, είτε τοπικές πολιτικές, είτε κεντρικές πολιτικές. Άρα, και εγώ από την πλευρά μου σαν Βουλευτής, αναγνωρίζω την ανάγκη, και σας το λέω ειλικρινά, να υπάρχουν τέτοιες δράσεις, τέτοια συνέδρια, τέτοιες συνέργειες που θα δημιουργούν μια εξωστρέφεια. Συμφωνώ επίσης με τον Περιφερειάρχη, και το κρατώ, και δεν πρέπει να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας ότι είμαστε πολύ πίσω. Είμαστε πίσω και σαν νομός και οι ανάγκες του αγροτικού κόσμου σήμερα είναι τόσο κρίσιμες, τόσο σημαντικές, που και σε αυτό το ζήτημα η πολιτεία είναι πίσω. Δεν θα αναφερθώ στα λάθη, στις παραλήψεις της κυβέρνησης. Θα μπορούσα να μιλάω αρκετή ώρα για αυτά και για τον ΟΠΕΚΕΠΕ και για τον ΕΛΓΑ και για το πόσο θα έπρεπε σήμερα ειδικά να υπάρχει μια κυβέρνηση που να στηρίζει

έμπρακτα την πρωτογενή παραγωγή. Ό,τι γίνεται, θα έλεγα, ότι γίνεται μερικά, αποσπασματικά, από τα κάτω, με ιδιωτική πρωτοβουλία από την τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν υπάρχει αυτή η αντιστοιχία στήριξης που θα ήθελα εγώ από την κεντρική πολιτεία σε σχέση με την αγροτική παραγωγή και προφανώς είμαστε πίσω. Ξέρετε κάτι, αγαπητές φίλες και αγαπητοί φίλοι; Από το 0 στο 1 είναι 100 % αύξηση. Από το 99 στο 100 είναι τρίχες κατσαρές, επιτρέψτε μου να πω. Θέλω να πω ότι είμαστε όντως πίσω, αλλά θα πρέπει σε αυτή την κατεύθυνση να κινηθούμε όλοι και χρειάζονται συνέργειες, χρειάζεται και ένας κοινός βηματισμός και θέλουμε και σαν νομός επιτέλους, ανεξαρτήτως κομμάτων και πολιτικών προταγμάτων, να υπάρχει και ένα κοινό πλαίσιο διεκδίκησης. Εγώ επιμένω σε αυτό, ξέρετε. Το βάζω και κεντρικά και μέσα στο Κοινοβούλιο, ότι ο νομός ο δικός μας πρέπει να έχει ένα κοινό πλαίσιο διεκδικήσεων για να πάει μπροστά. Δυστυχώς, εγώ αυτό το βλέπω σε άλλους νομούς. Στο δικό μας τον νομό θα πρέπει να κάνουμε αυτό το βήμα και αναφέρομαι πολύ συγκεκριμένα και στους υδάτινους πόρους. Ο Αχελώος, που μπαίνει ξανά στην ημερήσια διάταξη, η εκτροπή του Αχελώου, ένα έργο φαραωνικό, κυρίως όμως ένα έργο παρωχημένο. Παρωχημένο από οποιαδήποτε αντίληψη και λογική. Αυτό δεν πρέπει να το επιτρέψουμε. Για τα ζητήματα των αγροτών, θα έλεγα ότι είμαστε πίσω, γιατί θα πρέπει να επανανοηματοδοτήσουμε, αν θέλετε, πολλά πράγματα. Να μιλήσουμε ξανά για ομάδες παραγωγών, να μιλήσουμε ξανά για πιστοποίηση προϊόντων, να βάλουμε τους επιστήμονες μπροστά, να βάλουμε με έναν εμπροσθοβαρή τρόπο όλους τους συντελεστές μιας τέτοιας κατάστασης, και να θέσουμε και τις πολιτικές ηγεσίες προ των ευθυνών τους. Είναι πραγματικά, (και τελειώνω δεν θέλω να μιλήσω πάρα πολύ), κρίσιμες αυτές οι συνέργειες, αυτά τα συνέδρια, αν θέλετε, σε μια λογική όμως να αποκτούν μια μεγάλη εξωστρέφεια και να συνδέουν κάθε φορά όλους τους κρίκους της αλυσίδας. Θα πρέπει, και τελειώνω, να μιλήσουμε για πολιτικές που έχουν να κάνουν με τη μείωση του κόστους παραγωγής. Και τι σημαίνει πρακτικά, φίλες και φίλοι, μείωση του κόστους παραγωγής; Μείωση του ενεργειακού κόστους, αλλά στη συγκεκριμένη Περιφέρεια, στο συγκεκριμένο τόπο, στο συγκεκριμένο νομό, για να μπορούν τα αγροτικά προϊόντα να γίνουν ανταγωνιστικά, θα πρέπει να μειωθεί το ενεργειακό κόστος, ως εκ τούτου και το κόστος παραγωγής. Και αυτό δεν θα γίνει εάν η κυβέρνηση δεν δώσει το πράσινο φως να φτιαχτούν ενεργειακές κοινότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα των Ο.Τ.Α.. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας έχει μια από αυτές που θα πρέπει να δοθούν όροι σύνδεσης, θα πρέπει να λειτουργήσει, αφορά πολλούς δήμους, αφορά 300.000 αγρότες, μιας και μιλάμε για τον αγροτικό πληθυσμό. Άρα, υπάρχουν πολιτικές, υπάρχουν λύσεις. Εμείς θα πρέπει να πιέσουμε σε αυτή την κατεύθυνση και όλοι μαζί να δούμε τα αποτελέσματα μιας κοινής προσπάθειας. Σας ευχαριστώ πολύ, εύχομαι και του χρόνου ακόμα περισσότεροι, και σε επίπεδο φορέων και σε επίπεδο συλλογικοτήτων, ανθρώπων, εμπλεκομένων φορέων, εδώ για να μπορέσουμε να πηγαίνουμε κάθε φορά ένα βήμα πιο μπροστά και τον τόπο μας και τον νομό μας και τους ανθρώπους του. Σας ευχαριστώ πολύ.

✓**Γιώργος Παναγιωτόπουλος**, Αντιπρύτανης Προγραμματισμού & Ψηφιακού Εκσυγχρονισμού & Ανάπτυξης Υποδομών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Να καλησπερίσω και εγώ από πλευρά μου και βέβαια να δώσω συγχαρητήρια για αυτή τη συνέργεια όπως ακούστηκε από τους προλαλήσαντες, στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, συγχαρητήρια κύριε Περιφερειάρχα, στο Δήμο Αγρινίου δια του εκπροσώπου αντιδημάρχου, στην εφημερίδα «Συνείδηση», τον τοπικό τύπο, και την εφημερίδα «Πελοπόννησο». Και βέβαια θα μου επιτρέψετε να συγχαρώ και το Πανεπιστήμιο, αν και το εκπροσωπώ, για τη συνδιοργάνωση στα πλαίσια της προσπάθειας που γίνεται, όπως ακούστηκε από τους προλαλήσαντες, για να φωτίσουμε διαστάσεις ενός μεγάλου ζητήματος, που απασχολεί γενικότερα την κοινωνία, που είναι η βιωσιμότητα του πρωτογενούς τομέα. Και εγώ κυρίες και κύριοι, διακεκριμένοι ομιλητές του συνεδρίου και εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων και προσκεκλημένοι, εκπροσωπώντας

τον πρύτανη του πανεπιστημίου της Πάτρας, σας καλωσορίζω και ως συνδιοργανωτής, θερμά στο συνέδριο. Ένα συνέδριο που νομίζω το θέμα του δεν θα μπορούσε να είναι πιο επίκαιρο και θα έλεγα πιο κρίσιμο για την κοινωνία, αλλά και την επιστημονική κοινότητα, καθώς σήμερα καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε (όπως ακούστηκε και πριν), πολυδιάστατες κρίσεις και προκλήσεις, που αφορούν όχι μόνο την οικονομική ανάπτυξη, αλλά και τη βιωσιμότητά, την κοινωνική συνοχή και την διατροφική ασφάλεια θα μου επιτρέψετε να πω. Στο πλαίσιο αυτής της συνάντησης, καλούμαστε όλοι, και αυτό θα γίνει βεβαίως κατά την ανάπτυξη του συνεδρίου, να διερευνήσουμε τις προκλήσεις αυτές και τις προοπτικές που αναδύονται στην προσπάθεια οικοδόμησης ενός βιώσιμου και ανθεκτικού θα έλεγα συστήματος αγροδιατροφής, λαμβάνοντας υπόψιν τόσο τις παγκόσμιας τάσεις, αλλά και ιδιαίτερα τις τοπικές ιδιαιτερότητες. Ο αγροδιατροφικός τομέας, είναι κάτι κατά τη δική μου ταπεινή άποψη, χωρίς να είμαι ειδικός στο πεδίο, είναι ένα πολυεπίπεδο σύστημα που συνιστά έναν από τους βασικούς μοχλούς της παγκόσμιας οικονομίας. Αντιληπτό είναι ότι αντίστοιχα αποτελεί και για την ελληνική αλλά και την δική μας Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος μια κρίσιμη συνιστώσα για την οικονομία. Είναι γνωστό ότι η αγροτική παραγωγή συνεισφέρει έμμεσα ή άμεσα, και εννοώ με πολλαπλασιαστές, στο Α.Ε.Π. της χώρας, ενώ αποτελεί κομβικό σημείο για τη διατροφική ασφάλεια και την εξασφάλιση επαρκών πόρων για την επιβίωση των ανθρώπων. Ωστόσο, αυτό που συμβαίνει είναι ότι η βιομηχανία τροφίμων και ευρύτερα ο πρωτογενής τομέας, βρίσκονται αντιμέτωποι με αυξανόμενες πιέσεις εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και της μείωσης των φυσικών πόρων. Ακούσαμε και από τον κ. Περιφερειάρχη το θέμα του νερού, μείζονος σημασίας. Εγώ ως Ηλείος το βιώνω, το παρακολουθώ και από πρότερη μου ιδιότητα, είναι πραγματικά το πρόβλημα που αντιμετωπίζει και η αυτοδιοίκηση, αλλά και φορείς του κράτους, διότι είναι πρόβλημα που διαπερνά οριζόντια την κοινωνία. Μείωση, λοιπόν, των φυσικών πόρων. Αναλογικά, βεβαίως, αυτό που συμβαίνει παγκόσμια δεν θα μπορούσε παρά να αγγίζει ιδιαίτερα στον πυρήνα του και τις τοπικές κοινωνίες, όπως είναι η δική μας Περιφέρεια. Κυρίες και κύριοι, η έννοια της ιδιωτικότητας που αναφέρει στην ονοματοδοσία του το συνέδριο, στο πλαίσιο αυτού του τομέα του αγροδιατροφικού, έρχεται να επαναπροσδιορίσει κατά την ταπεινή μου άποψη, τον τρόπο με τον οποίον αντιλαμβανόμαστε τη σχέση μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Η έννοια της βιωσιμότητας που ακούστηκε, η οποία έχει διαμορφώσει σημαντικά τη σύγχρονη, όχι μόνο συζήτηση στο επίπεδο αυτοδιοίκησης και κοινωνικών φορέων, αλλά και στην επιστημονική συζήτηση για την αγροδιατροφή, βασίζεται σε τρεις κύριους κάτι δική μου άποψη άξονες, την περιβαλλοντική, την οικονομική και βεβαίως την κοινωνική βιωσιμότητα. Η ενσωμάτωση αυτών των τριών παραμέτρων στο σύστημα της αγροδιατροφής είναι καίριας σημασίας για την επιτυχία κάθε μελλοντικής στρατηγικής ανάπτυξης. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αφορά στη διαχείριση των οικοσυστημάτων και να μην μακρηγορώ και την οικονομική βιωσιμότητα. Εστιάζει, μιας και είναι θέμα του συνεδρίου, στην ευρωστία των αγροτικών συστημάτων, που είναι πάρα πολύ σημαντικό. Και βεβαίως η κοινωνική διάσταση που αφορά ευρύτερα στην καταπολέμηση των ανισοτήτων και την ενίσχυση του αγροτικού πληθυσμού ως ομάδας στόχου και μέρους του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ενδεικτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε, ότι με τη χρήση της επιστήμης της γεωργίας ακριβείας, της βιοτεχνολογίας, θα μπορούσαμε να αλλάξουμε διαδραματίζοντας έναν ρόλο μετάβασης στη νέα εποχή, ακολουθώντας τη σύγχρονη επιταγή περί μιας άλλης οπτικής, που αναγνωρίζει ζητήματα και παρεμβαίνει στην ουσία τους. Ωστόσο, όμως, ό,τι μας δίνει ως εργαλεία η τεχνολογική και επιστημονική πρόοδος, από μόνη της δεν αρκεί για να καλλιεργηθεί ένα συμβιωτικό μέρος. Ο Περιφερειάρχης το είπε, χρειάζεται συνέργεια, άρα απαιτείται παράλληλα η υιοθέτηση άλλων πολιτικών, πολιτικών που θα προάγουν, αυτό που περιγράφεται από τον ομιλούντα έστω ακροθιγώς, αλλά και από τους προλαλήσαντες, που δημιουργεί αυτό το πλαίσιο της κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότιμης πρόσβασης στους πόρους, ως προϊόν μιλώ μιας συνθήκης. Στη συζήτηση είτε σε παγκόσμιο και σε εθνικό επίπεδο είτε σε τοπικό, για τη βιώσιμη ανάπτυξη στα συστήματα διανομής και πρόσβασης στους φυσικούς πόρους, άρα και στα τρόφιμα, παραμένουν στο επίκεντρο και θα εντείνονται. Παγκοσμίως η διατροφική ανασφάλεια και η

φτώχεια παραμένουν ακανθώδη προβλήματα, ενώ παράλληλα οι αγρότες και οι παραγωγοί στις αγροτικές περιοχές, συχνά υφίστανται τις οικονομικές συνέπειες μιας ανεξέλεγκτης αγοράς, όπου τους αποκλείει με κάθε τρόπο προς όφελος των μεγάλων συμφερόντων. Εδώ, και άφησα ενδιάμεσα να κάνω αναφορά στον βουλευτή και την τοποθέτηση του, πραγματικά χρειάζεται μια άλλη ανάγνωση με διαφορετικά εργαλεία. Πιθανόν να φωτίσουμε άλλες πτυχές που δεν έχουν φωτιστεί μέχρι σήμερα. Κυρίες και κύριοι, προκειμένου να πετύχουμε τη δημιουργία ενός συμβιωτικού μέλλοντος στον αγροδιατροφικό τομέα, χρειάζεται μια πολυδιάστατη προσέγγιση που θα περιλαμβάνει τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων, από τους αγρότες και τους ερευνητές, έως τις τοπικές κυβερνήσεις, τις κεντρικές κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις. Η έννοια της ιδιωτικότητας απαιτεί τη συνεργασία ανάμεσα σε διαφορετικά γνωστικά πεδία και πρακτικές οικολογία, οικονομία, κοινωνικές επιστήμες και άλλες. Ένα εξαιρετικό παράδειγμα, θα μπορούσε να είναι η έννοια της κυκλικής οικονομίας. Κλείνοντας θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι το μέλλον του τομέα που αναφερόμαστε, εξαρτάται από τη δική μας ικανότητα να ενσωματώσουμε τις αρχές της βιωσιμότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά και της τεχνολογικής καινοτομίας. Μόνο μέσα από μια προσέγγιση βασισμένη στη συμβιωτικότητα, όπου ο άνθρωπος και η φύση θα συνεργάζεται αρμονικά, μπορούμε να εξασφαλίσουμε ένα ανθεκτικό και βιώσιμο μέλλον για τις επόμενες γενιές. Στο ζητούμενο αυτό, ο ρόλος της αυτοδιοίκησης, της επιστημονικής κοινότητας, των αγροτών, αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, είναι καθοριστικός. Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας, και εύχομαι να αποκομίσουμε όλοι πολύτιμες γνώσεις και ιδέες κατά τη διάρκεια αυτού του συνεδρίου.

✓**Σπύρος Γουδέβενος**, Εμπορικός Διευθυντής, Εφημερίδα «Πελοπόννησος»

Καλησπέρα σας κύριε Περιφερειάρχα, κύριοι Βουλευτές, κύριε εκπρόσωπε της τοπικής αυτοδιοίκησης, σας ευχαριστούμε θερμά για την παρουσία σας και την έμπρακτη στήριξη και στο φετινό AGROWN 2024. Η εφημερίδα «Πελοπόννησος» και η εφημερίδα «Συνείδηση» σας καλωσορίζουν σε ένα θεσμό που ξεκινήσαμε πέρυσι, πιστοί στο δόγμα ότι οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί, που στην καθημερινότητά τους αφουγκράζονται τα μηνύματα, τις ανησυχίες τοπικών κοινωνιών, είναι αυτοί που οφείλουν να διοργανώνουν συνέδρια και εκδηλώσεις, περνώντας αυτά τα μηνύματα στην κεντρική κυβέρνηση, στους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, στην ακαδημαϊκή κοινότητα, με σκοπό και να παραχθούν απαντήσεις, και να χαραχθούν και νέες πολιτικές που θα απαντάνε στα θέματα και στα προβλήματα των τοπικών κοινωνιών. Βρισκόμαστε και φέτος μαζί με την εφημερίδα «Συνείδηση», πιστεύοντας καταρχάς ότι τα πάντα θα πρέπει να έχουν μια περιφερειακή σκοπιά. Είμαστε οπαδοί της περιφερειακότητας. Από την άλλη, πιστεύουμε και στη συνεργασία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και το αποδεικνύουμε έμπρακτα σήμερα, όπως το αποδείξαμε έμπρακτα και την προηγούμενη εβδομάδα, όπου η εφημερίδα «Πελοπόννησος», δίνοντας την τεχνογνωσία της, διοργάνωσε στην Κομοτηνή το πρώτο αναπτυξιακό συνέδριο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με την εκεί εφημερίδα τον «Χρόνο». Έναν πετυχημένο θεσμό που ξεκίνησε φέτος σε μια πάρα πολύ ευαίσθητη περιοχή, που πραγματικά ήταν κάτι πρωτόγνωρο και για μας, γιατί κάθε Περιφέρεια έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες και τις δικές της ανησυχίες. Ο σκοπός του AGROWN είναι, μέσα από τις εργασίες του, να αναδειχθούν οι εφαρμοζόμενες πολιτικές για τον πρωτογενή τομέα, που όπως είπε και ο κύριος Περιφερειάρχης, αποτελεί τον πλέον νευραλγικό τομέα στην οικονομία της περιοχής. Αλλά να αναδειχθούν και τα προβλήματα του τομέα και των ανθρώπων του, το κόστος, η κλιματική κρίση, το δημογραφικό πρόβλημα, το οποίο μαστίζει την ελληνική Περιφέρεια, και να αναδειχθούν παράλληλα όμως βέλτιστες πρακτικές που ακολουθούνται στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, με σκοπό να αποτελέσουν πρότυπο και για την δική μας Περιφέρεια. Φέτος μεγαλώσαμε το συνέδριο, το αναβαθμίσαμε προσθέτοντας πολλές θεματικές, με έμφαση στις νέες τεχνολογίες, σε εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης ,αλλά έχουμε ένα μεγάλο κομμάτι στο οποίο μιλάμε για το

πώς οι νέοι άνθρωποι δεν θα φύγουν από τα μέρη τους και θα ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα, το οποίο είναι το μεγάλο ερώτημα της εποχής μας για το συγκεκριμένο κλάδο. Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω θερμά το Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας και τον κύριο Τσιχριτζή, γιατί χωρίς αυτόν δεν θα ήταν εφικτό να έχουμε την έκθεση που υπάρχει στον περιβάλλοντα χώρο του συνεδρίου. Είναι σημαντικό αυτές οι διαδικασίες να γειώνονται με τον κόσμο της παραγωγής, με τον κόσμο που μοχθεί καθημερινά και σας υποσχόμαστε ότι σήμερα και αύριο, πέρα της έκθεσης, θα υπάρχει και επίδειξη του γαστρονομικού πλούτου της περιοχής, ο οποίος συνδέεται άμεσα με τον πρωτογενή τομέα. Ο πρωτογενής τομέας παράγει τον όποιο γαστρονομικό πλούτο. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ «διαΝΕΟσις»

Ποια είναι η κατάσταση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα σήμερα;

✓**Ηλίας Βαλεντής**, Αναλυτής Ερευνών, «διαΝΕΟσις»

Καλησπέρα σε όλους. Καταρχάς, θέλω να ευχαριστήσω την διεύθυνση του συνεδρίου και την οργανωτική του ομάδα για την ευκαιρία που μας δίνει σε όλους εμάς να μιλήσουμε για ένα αρκετά σοβαρό ζήτημα, όπως είναι ο αγροτικός τομέας και η κατάστασή του σήμερα και ευρύτερα ο αγροδιατροφικός τομέας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω για την πρόσκληση προσωπικά για την τιμή αυτή και από την «διαΝΕΟσις» που μας ζητήσατε να συμμετάσχουμε ενεργά, σε αυτήν την πρωτοβουλία. Νομίζω, η εξειδίκευση του συνεδρίου μου επιτρέπει να μη θεωρήσω απαραίτητη την τεκμηρίωση για πιο λόγο ο αγροτικός τομέας και ευρύτερα ο αγροδιατροφικός τομέας είναι εξαιρετικά σημαντικός για την ελληνική οικονομία. Άλλωστε, θα μπορούσε να πει κάποιος ότι δεν υπάρχει οικονομία στον κόσμο, πλην ελαχίστων ερημικών οικονομιών, στις οποίες ο αγροτικός τομέας δεν παίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο. Στην Ελλάδα αυτό ενισχύεται ακόμα περισσότερο, δεδομένης της πολύ μεγάλης σημασία που έχει για την ελληνική μεταποίηση της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών. Δεδομένης, λοιπόν, της σημασίας που έχει ο αγροτικός τομέας για την Ελλάδα, αλλά και της συγκυρίας που έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια, η οποία περιλαμβάνει την κλιματική αλλαγή-την οποία μάλιστα την βλέπουμε ζωντανά να εκτυλίσσεται στην εποχή μας- περιλαμβάνει το «Daniel» που είναι ενδεχομένως ένα μέρος της κλιματικής αλλαγής, περιλαμβάνει τις κινητοποιήσεις των αγροτών των προηγούμενο χειμώνα, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση γενικότερα, και περιλαμβάνει επίσης ένα πληθωριστικό κύμα μετά την πανδημία, το οποίο δεν έχει ξαναγίνει και πλήττει, με μεγαλύτερη δύναμη τον αγροτικό τομέα. Θεωρήσαμε απαραίτητο στη «διαΝΕΟσις», να συνεισφέρουμε στον ευρύτερο δημόσιο διάλογο μία καταγραφή του αγροτικού τομέα όπως έχει σήμερα, με όλες του τις προκλήσεις και τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει άμεσα, μάλιστα κάποια από αυτά επιτακτικά τα επόμενα χρόνια. Ξεκινάω με μερικά βασικά στοιχεία για τον αγροτικό τομέα. Πρώτα απ' όλα, όπως το είπε και ο κύριος Τσιόρδας προ λίγου, στον αγροτικό τομέα το 2023 απασχολήθηκαν 460.000 άτομα, σε όρους ετήσιας ισοδύναμης απασχόλησης. Αυτά δεν είναι πραγματικά άτομα, είναι άτομα πλήρους απασχόλησης όλη την διάρκεια του έτους. Φυσικά, η εποχικότητα του επαγγέλματος σε συνδυασμό με την πολυδραστηριότητα που εμφανίζει το επάγγελμα του αγρότη, συνεπάγεται ότι αυτός ο αριθμός στην πραγματικότητα είναι πολύ μεγαλύτερος, εκτιμάται περί της 650.000 άτομα στην Ελλάδα. Το σημαντικό εδώ είναι ότι, δεδομένου αυτού του αριθμού, σε σχέση με την υπόλοιπη απασχόληση σε όλη την ελληνική οικονομία είναι το 11%, δηλαδή πάνω από 1 στους 10 απασχολούμενους στην Ελλάδα, απασχολείται στον αγροτικό τομέα. Βλέπετε και την πορεία και του αριθμού – την τελευταία μάλιστα χρονιά έχουμε μια αναζωπύρωση της απασχόλησης, μετά την πανδημία, με τον αγροτικό τομέα- και του λογού ως προς το σύνολο της απασχόλησης. Ζητώ συγνώμη για την ταχύτητα με την οποία θα πω κάποια πράγματα, και για την τεκμηρίωση που δεν θα είναι εφικτό να γίνει σε αυτό το χρονικό πλαίσιο. Παραπέμπω σε κάθε περίπτωση στη δημοσιευμένη έκθεση της «διαΝΕΟσις» για αυτό το θέμα και οποιαδήποτε λεπτομέρεια θέλετε, είμαι διαθέσιμος μετά την παρουσίαση να σας απαντήσω. Το 2023 οι απασχολούμενοι αγρότες παρήγαγαν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) ύψους 7 δις ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί, όπως είπε και ο ευρωβουλευτής στα 3,6 % της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της χωράς, ποσοστό που δεν είναι αμελητέο επειδή είναι 4 %, αλλά έχετε υπόψιν ότι τροφοδοτούν ταυτόχρονα και τη βιομηχανία τροφίμων, ποτών, και καπνού με ότι αυτό μπορεί επιπλέον να συνεισφέρει σε ακαθάριστη προστιθέμενη αξία. Θα παρατηρήσετε, όμως, και στα δυο διαγράμματα, (αριστερά έχουμε σε τρέχουσα αξία και δεξιά έχουμε σε πραγματικές μεταβολές, δηλαδή χωρίς τις επιπτώσεις των

τιμών), ότι ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα αδυνατεί να αναπτύξει την παραγωγή του, είτε σε ορούς προστιθέμενης αξίας, που φαίνονται σε αυτά τα διαγράμματα, είτε σε ορούς αξίας παραγωγής. Αν εξαιρέσουμε το πολύ κακό 2023, έχουμε μια στασιμότητα με οριακή πτώση. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός από το 1995 μέχρι το 2022 είναι -0,3%. Άρα, όχι μόνο δεν αναπτύσσουμε την αγροτική παραγωγή στην χωρά, αλλά τη μειώνουμε ελαφρά σε όλο αυτό το διάστημα. Το ίδιο ισχύει και σε ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, που είναι το δεξί σχήμα, για να έχετε μια εικόνα. Τώρα, το 2023 σε ορούς αξίας παραγωγής, είχαμε δραματική μείωση 16 % και σε όρους προστιθέμενης αξίας, είχαμε μια μείωση 25,5 %. Παραπάνω από το ένα τέταρτο της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του αγροτικού τομέα του 2022, χάθηκε στο 2023. Ένα μεγάλο κομμάτι του λογού είναι η κακοκαιρία του «Daniel», η οποία έπληξε τη Θεσσαλία και χτύπησε κυρίως τις καλλιέργειες που δεν είχαν ακόμη συλλεγεί, αλλά και σε ένα βαθμό χτύπησε ακόμα και σε αποθήκες καλλιεργειών που είχαν ήδη συλλεγεί. Δεύτερον, έχουμε μια ευρύτερη επίπτωση της κλιματικής αλλαγής, η οποία φάνηκε στην ακαρπία της ελιάς, υπάρχει ακαρπία και σε αλλά είδη, με αποτέλεσμα να έχουμε αυτή την μείωση του 2023. Οι βασικές αίτιες είναι οι πολύ μεγάλες θερμοκρασίες, επί πολύ μακρόν αριθμό ημέρων, η μείωση των βροχοπτώσεων και κυρίως η εδαφική και η ατμοσφαιρική υγρασία που επίσης ήταν μειωμένες. Προχωρώ στην ανταγωνιστικότητά του τομέα, που περιέργως, και αυτό είναι περίεργο για την Ελλάδα, ο αγροτικός τομέας από μόνος του είναι ανταγωνιστικός. Οι εξαγωγές των προϊόντων του αγροτικού τομέα υπερτερούν των εισαγωγών σταθερά από το 2012 και μετά, και μάλιστα, η γενική τάση της διαφοράς του εμπορικού ισοζυγίου, ειδικά του αγροτικού τομέα, τείνει αύξουσα. Αυτό σημαίνει ότι γενικά στο σύνολο του, ο αγροτικούς τομέας είναι ανταγωνιστικός. Είναι ανταγωνιστικός και στις διεθνείς αγορές, αλλά και στις εγχώριες. Αριστερά φαίνονται οι χρήσεις των προϊόντων του αγροτικού τομέα. Οι κύριοι χρήστες των προϊόντων του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα – εξαιρουμένου του εαυτού του (γιατί υπάρχει μια ιδιοκατανάλωση, αυτό είναι παραδείγματος χάρη οι ζωοτροφές που παράγονται από τον αγροτικό τομέα και καταναλώνονται από τον αγροτικό τομέα παράλληλα), είναι τα νοικοκυριά, η βιομηχανία τροφίμων, ποτών και καπνού και σε μικρότερο ρολό η διαμονή και η εστίαση. Και οι τρεις αυτοί κύριοι χρήστες των αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα καλύπτουν τη συντριπτική πλειονότητα των αναγκών τους σε αγροτικά προϊόντα, από τους εγχώριους παράγωγους. Το 82 % στην τελική κατανάλωση των νοικοκυριών προέρχεται από εγχώριους παράγωγους, 89 % της βιομηχανίας τροφίμων ποτών και καπνού επίσης από εγχώριους παράγωγους, και αγνοώ το 2020 για την διαμονή και την εστίαση για προφανείς λογούς. Αν πάμε στο 2015, το 92 % των αναγκών σε αγροτικά προϊόντα της διαμονής και της εστίασης προέρχονται από εγχώριους παράγωγους. Άρα, ο αγροτικός τομέας είναι ανταγωνιστικός, και εδώ έρχεται ένα άλλο ερώτημα: είναι ανταγωνιστικός γιατί έχει μια καλή παραγωγική δομή, ή κάτι άλλο συμβαίνει; Δυστυχώς, αν δούμε τους δείκτες της παραγωγικότητας, κάτι άλλο συμβαίνει. Είμαστε ανταγωνιστικοί γιατί κληρονομήσαμε ένα καλό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε κάποια αγαθά. Δυστυχώς, όμως, αυτό το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δεν το εκμεταλλευόμαστε όπως θα έπρεπε. Αντιστρόφως, η παραγωγικότητά μας είναι τόσο κακή που σε μεγάλο βαθμό το μετριάζει, και αν δεν το προσέξουμε μάλιστα στα επόμενα χρόνια, υπάρχει η δυνατότητα όχι μόνο να μετριάζεται το ανταγωνιστικό μας πλεονέκτημα στα αγαθά που παράγουμε , αλλά ενδεχομένως και να εξουδετερωθεί. Αν δούμε τους δείκτες αυτούς, είναι η αξία παραγωγής και η ΑΠΑ ανά απασχολούμενο, χονδρικά θα έχετε μια εικόνα. Τα πορτοκαλί είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα μπλε είναι η Ελλάδα. Είμαστε κάτω από το μισό της ευρωπαϊκής ένωσης και τα τελευταία χρονιά όχι μόνο δεν συγκλίνουμε, αλλά αποκλίνουμε με μεγάλο ρυθμό, ειδικά μετά από το 2020, οπού αυξάνεται ο αριθμός των απασχολούμενων. Παρόλα αυτά, η παραγωγή δεν αυξήθηκε, με αποτέλεσμα η παραγωγή ανά απασχολούμενο να έχει μειωθεί δραματικά. Προσπαθήσαμε να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα αυτά, κωδικοποιήσαμε τις προκλήσεις του αγροτικού τομέα. Πάντα έχετε υπόψιν ότι ένα μεγάλο κομμάτι των προκλήσεων και των προβλημάτων του αγροτικού τομέα, δεν είναι του αγροτικού τομέα, είναι γενικά της ελληνικής οικονομίας. Προβλήματα, όπως η μη ύπαρξη απαραίτητων πόρων για επενδύσεις,

προβλήματα όπως το πολύ μεγάλο φορολογικό βάρος εξαιτίας του πολύ μεγάλου χρέους μας, προβλήματα όπως η πολύ μικρή επιχειρηματικότητα, ή επιχειρηματικότητα ανάγκης, είναι κοινά για όλη την ελληνική οικονομία και φυσικά πλήττουν και τον αγροτικό τομέα. Όμως, ο αγροτικός τομέας έχει ένα δικό του σετ προβλημάτων, τα οποία, είτε ενισχύουν τα προγενέστερα προβλήματα, είτε είναι καθαρά δικά του. Ξεκινάω με το πρώτο, δεν μπορεί να είναι άλλο πάρα αυτό που ονομάζουμε μικρός κλήρος και κατακερματισμένος κλήρος. Εδώ βλέπουμε αριστερά, τη σύγκριση της μέσης αγροτικής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα σε σχέση με την Ε.Ε. Όταν λεμέ αγροτική εκμετάλλευση και σε έκταση, εννοούμε την έκταση που έχει κάθε αγρότης-διαχειριστής στο σύνολο των εκτάσεων, όχι κάθε αγροτεμάχιο. Η μέση λοιπόν έκταση στην Ελλάδα είναι 33,2 στρέμματα και μέχρι στιγμής στην Ε.Ε είναι παραπάνω από 3 φορές μεγαλύτερη, στα 171 στρέμματα, ανά αγρότη-διαχειριστή. Είμαστε η τέταρτη μικρότερη χώρα σε μέγεθος χρησιμοποιουμένης έκτασης ανά αγρότη-διαχειριστή στην Ε.Ε πλην της Μάλτας, της Κύπρου, και της Ρουμανίας. Η Μάλτα υπόψιν ότι είναι ένα πάρα πολύ μικρό νησάκι, το οποίο δεν έχει εκτάσεις, η Ρουμάνια είναι γενικά μια από τις χειρότερες χώρες στα αγροτικά ζητήματα δυστυχώς, και η Κύπρος έχει ένα ερημικό τοπίο. Οπότε, αντιλαμβάνεστε ότι αυτό δεν είναι καθόλου καλή θέση, θα μπορούσε να είμαστε από τους ουραγούς. Δεν είναι μόνο θέμα μέσου όρου οπού δεν είμαστε καλοί, όσον αφορά στο μέγεθος των εκμεταλλεύσεών μας, και η κατανομή είναι σχετικά κακή. Σχεδόν οι μισοί (αριστερό διάγραμμα 2020) Έλληνες αγρότες-διαχειριστές χρησιμοποιούν μια έκταση που δεν ξεπερνά τα 20 στρέμματα. Υπόψιν ότι 50 στρέμματα είναι ένα οριακά επαρκές αγροτεμάχιο για να μπορεί να το αρόσει ένα μεγάλο μηχάνημα. Άρα, αντιλαμβάνεστε ότι τα 20 στρέμματα είναι μια εξαιρετικά μικρή ποσότητα. Η μικρή έκταση δεν είναι απαραίτητα κακό, όμως συνεπάγεται δυο προβλήματα. Ένα, δεν υπάρχει δυνατότητα εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακος, οι οποίες λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης του αγροτικού τομέα σε όλο τον κόσμο, είναι ολοένα και μεγαλύτερες. Έχουμε ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στην ύπαρξη φυσικού κεφαλαίου, δηλαδή εξοπλισμού στην αγροτική παραγωγή, το οποίο συνεπάγεται ότι μια μικρή εκμετάλλευση δεν έχει τη δυνατότητα να πληρώσει το σταθερό κόστος για να αγοράσει τον εξοπλισμό, ή αν έχει τη δυνατότητα να το κάνει, δεν αξίζει τον κόπο, διότι θα πολλαπλασιαστεί επί μικρή έκταση αυτό το όφελος. Αντιστοίχως, με αυτό τον τρόπο, σας λέω εμμέσως ότι στρεβλώνει και τα επενδυτικά κίνητρα, γιατί όταν έχεις μικρή έκταση έχεις μικρότερο κίνητρο να κάνεις επένδυση, είτε σε φυσικό εξοπλισμό, μηχανήματα, είτε να κάνεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, δηλαδή να καταρτιστείς περισσότερο, αφού το όφελος θα πολλαπλασιαστεί επί μικρή μονάδα έκτασης. Προχωρώ στο δεύτερο πρόβλημα που κωδικοποιούμε. Είναι η μεγάλη ηλικία των Ελλήνων αγροτών. Αυτό δεν είναι ελληνικό πρόβλημα, είναι εμφανές και στην Ε.Ε, απλώς στην Ελλάδα είναι σημαντικά πιο ισχυρό. Να σημειωθεί ότι περιμένουμε ακόμα την ερευνά της ELSTAT για την διάρθρωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων του 2023, την οποία περιμένουμε διακαώς γιατί όπως είδατε η απασχόληση μετρά το 2020 στον αγροτικό τομέα βαίνει αύξουσα, το οποίο περιμένουμε να δούμε τι συνεπάγεται στη διάρθρωση. Δεν έχουμε ακόμα αυτά τα στοιχεία, οπότε παραμένουμε με τα δεδομένα του 2020 και αυτά θα σας παρουσιάσω. 200.000 άτομα από τους 530.000 αγρότες-διαχειριστές το 2020 ήταν 65 χρονών και πάνω και οι άλλοι 150.000 ήταν από 55 έως 64. Δεν ξέρω ποσό θεωρείται λογικό ένας αγρότης να δουλεύει στην ζωή του, εγώ θεωρώ απίστευτο να υπάρχουν 200.000 των 65 και άνω το 2020 που δουλεύουν ακόμα. Δεν ξέρω για πόσα χρόνια ακόμα θεωρείται ότι μπορούν να συνεισφέρουν αυτοί οι άνθρωποι, αλλά αντιλαμβάνεστε ότι άμεσα, τα λίγα αυτά χρονιά που έχουνε περάσει και μερικά ακόμα χρονιά μπροστά μας, θα πρέπει να αναπληρώσουμε 200.000 χιλιάδες αγρότες και άλλους 150.000 την επόμενη δεκαετία ενδεχομένως. Αντιλαμβάνομαι φυσικά ότι η συνταξιοδότηση των αγροτών δεν φτάνει για να ζήσουν, διατηρούν καλλιέργειες με αυτόν τον σκοπό, αλλά σκεφτείτε πόσο γρήγορα θα πρέπει να αναπληρωθούν αυτοί οι άνθρωποι. Δεύτερη σημείωση, αν δεν αναπληρωθούν, ή εναλλακτικά αν δεν μεταβιβαστούν, οι γαίες που χρησιμοποιούν σε ενεργούς αγρότες, θα έχουμε τον κίνδυνο μιας απότομης μείωσης της αγροτικής παραγωγής στα επόμενα χρονιά. Αυτό αντιλαμβάνεστε πολύ καλά στο τι συνεπάγεται, και στο κόστος των τροφίμων στην Ελλάδα, το

κόστος των αγροτικών και των μεταποιημένων αγαθών τροφίμων στην Ελλάδα, και για την βιωσιμότητα των αγροτικών περιφερειών. Τρίτο πρόβλημα, το πολύ χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης των Ελλήνων αγροτών. Είμαστε στη δεύτερη χειρότερη θέση σε ισοβαθμία με την πρώτη χειρότερη, τη Ρουμανία. Λιγότερο από το 2 % των Ελλήνων αγροτών έχει λίγη αγροτική εκπαίδευση, ένα 5,2 % έχει μια βασική εκπαίδευση που είναι στην ουσία μερικά σεμινάρια, 100-200 ώρες εκπαίδευσης, και το υπόλοιπο 94,1 % έχει μόνο πρακτική εμπειρία, έμαθε το επάγγελμα από τον πατερά του, τον θείο του, τον παππού του και το συνέχισε. Καταλαβαίνετε ότι άτομα που δεν έχουνε επαρκή αγροτική εκπαίδευση, δεν μπορεί να είναι και τελειά αποδοτικά στην δουλειά τους. Δεν μπορεί να είναι το ίδιο αποδοτικά με κάποιους που έχουν την εκπαίδευση. Δεύτερον, ανταγωνιζόμαστε χώρες στην Ε.Ε, που είναι και κύριοι εμπορικοί μας συνέταιροι, στις οποίες ο αγροτικός πληθυσμός είναι κατά 70-80 % με πλήρη αγροτική εκπαίδευση. Με ποιους ακριβώς όρους θα πέτυχουμε την αντίστοιχη μονάδα κόστους με εκείνους; Και τρίτον, ένας πληθυσμός ο οποίος δεν έχει εκπαιδευτεί επαρκώς, αντιλαμβάνεστε ότι δεν μπορεί να παρακολουθήσει τις τεχνολογικές εξελίξεις, πόσο μάλλον να τις υιοθετήσει ο ίδιος, αγοράζοντας τον αναγκαίο εξοπλισμό και προχωρώντας στις απαραίτητες αλλαγές που χρειάζονται στη δική του μεθοδολογία, στη μέθοδο με την οποία παράγει. Προχωρώ στο τέταρτο θέμα στο οποίο ορίσαμε. Πρόκειται για μια υστέρηση όχι μόνο των επενδύσεων, αλλά γενικά της υστέρησης των νέων τεχνολογιών. Αυτό δεν είναι πρόβλημα του αγροτικού τομέα, είναι γενικά ένα πρόβλημα και δυστυχώς η κρίση μείωσε πολύ το διαθέσιμο εισόδημα σε όλη την ελληνική οικονομία και συνδέθηκε αυτή η περίοδος της κρίσης και του χαμηλού βιοτικού ρυθμού, με μια περίοδο οπού οι τεχνολογικές εξελίξεις στον κόσμο ήταν ιδιαίτερα ραγδαίες. Είχαμε την τέταρτη βιομηχανική επανάσταση στις αρχές της δεκαετίας του 2010, έχουμε τις τεχνολογίες της τεχνητής νοημοσύνης πλέον, και ταυτόχρονα εμείς δεν είχαμε τη δυνατότητα να επενδύσουμε στις τεχνολογίες αυτές, γιατί δεν μπορείς να έχεις μια τεχνολογία χωρίς να αγοράσεις τον αντίστοιχο εξοπλισμό. Στον αγροτικό τομέα το πρόβλημα ήταν ελαφρώς ηπιότερο από την υπόλοιπη ελληνική οικονομία, αλλά το 2021 πετυχαίνουμε επενδυτική ένταση που είναι ισάξια με τους ομολόγους μας στην Ε.Ε, αλλά, όπως θα δείτε στο δεξί διάγραμμα, η επενδυτική μας συμπεριφορά είναι λίγο περίεργη. Πάρα το γεγονός ότι δεν έχουμε αρκετές επενδύσεις στο σύνολο, στην επενδυτική δαπάνη η ένταση ήταν χαμηλή, ανά στρέμμα οι επενδύσεις ήταν πολύ υψηλές λόγω του πολυκατακερματισμού. Και αυτό συνεπάγεται μια στρέβλωση, διότι οι απαιτήσεις για βασικό εξοπλισμό είναι πολύ μεγάλες, αλλά οι δυνατότητες που έχουμε να αγοράσουμε τον περαιτέρω εξοπλισμό είναι πάρα πολύ μικρές. Άρα, οι δυνατότητες να αγοράσουμε καινούργιο εξοπλισμό, ή ακριβότερο εξοπλισμό, ή μεγαλύτερο εξοπλισμό, είναι πολύ μειωμένες. Οπότε, δεν έχουμε μόνο μικρές επενδύσεις, αλλά και στρεβλωμένες επενδύσεις. Προχωρώ στο πέμπτο πεδίο που προσδιορίσαμε, είναι η πολύ μεγάλη αύξηση του κόστους στις εισροές του αγροτικού τομέα, ειδικά μετά την πανδημία. Στο διάγραμμα απεικονίζεται η μεταβολή του κόστους συσσωρευτικά μεταξύ 2019 και 2023. Η οριζόντια μπλε γραμμή είναι η αντίστοιχη μεταβολή του γενικού επιπέδου την τιμών στην Ελλάδα, του πληθωρισμού δηλαδή. Η συσσωρευτική μεταβολή των τιμών ήταν 13,4 % του δείκτη τιμών καταναλωτή, και όλες οι εισροές του αγροτικού τομέα είναι λίγο περισσότερο έως πολύ περισσότερο. Περισσότερο φυσικά είναι τα λιπάσματα, οι ζωοτροφές και η ενέργεια. Μια μικρή σημείωση για τα λιπάσματα: η βασική τους πρώτη ύλη είναι το φυσικό αέριο, το μεθάνιο, με το οποίο φτιάχνεται η αμμωνία των λιπασμάτων. Αντιλαμβάνεστε λοιπόν ότι αυτή η άνοδος είναι πολύ λογικό να παραμείνει για αρκετό χρονικό διάστημα μπροστά μας, δεν πρόκειται να μειωθούν οι τιμές των λιπασμάτων. Με αυτές τις αυξήσεις στις εισροές, ήταν απολύτως αναμενόμενο να έχουμε μια μεγαλύτερη συρρίκνωση του περιθωρίου εισοδήματος των Ελλήνων αγροτών. Εδώ βλέπετε την άθροιση όλων των κοστών ενός Έλληνα αγρότη-διαχειριστή ως προς την αξία παραγωγής του. Η διαφορά της μπάρας από τα 100 % είναι το περιθώριο εισοδήματος του. Αγροτικό κέρδος θα μπορούσε να πει κάποιος, αλλά η αγροτική επιχείρηση, ότι κέρδος βγάζει είναι εισόδημα για τον αγρότη. Με αυτό το εισόδημα θα πρέπει να ζήσει την οικογένεια του και τον εαυτό του, και να επενδύσει σε νέο εξοπλισμό. Ένα περιθώριο το οποίο μετά τα μέσα του 2000

έχει μειωθεί περίπου στο 30 % και ένα μέσο έσοδο στις 23.000 Ευρώ, με βάση το 2023. Αντιλαμβάνεστε ότι 30 % στις 23.000 είναι 6.500 Ευρώ, δηλαδή το μέσο αγροτικό εισόδημα είναι 6.500 Ευρώ το χρόνο. Τέλος, προσδιορίζουμε την κλιματική αλλαγή ως τον τελευταίο σημαντικό παράγοντα πρόκλησης. Παραπέμπουμε σε δύο προγενέστερες μελέτες της «διαΝΕΟσις» για αυτό το θέμα. Η μια αφορά στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ελληνική οικονομία γενικότερα και στον αγροτικό τομέα ειδικότερα. Η δεύτερη αφορά στη διαχείριση των υδάτων άρδευσης στην Ελλάδα. Σχετικά με την πρώτη, χονδρικά μιλώντας η Ελλάδα είναι η νούμερο ένα χώρα που θα πληγεί από την κλιματική αλλαγή στην Ευρώπη και ο αγροτικός τομέας της Ελλάδας είναι ο νούμερο ένα τομέας που θα πληγεί από την κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα. Επομένως, υπάρχει τεράστια ανάγκη η αγροτική παραγωγή να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της κλιματικής αλλαγής. Παρακολούθησα πρόσφατα μια πολύ ωραία παρουσίαση του κυρίου Παπαχατζή για αυτό το θέμα. Πρακτικά, πρέπει να αλλάξουμε καλλιέργειες σε μεγάλο βαθμό, είτε αυτό αφορά στην ανάγκη για νερό, είτε αφορά στην ανθεκτικότητα στις μεγάλες θερμοκρασίες, στην ανθεκτικότητα σε μικρή εδαφική υγρασία και ατμοσφαιρική. Όλα αυτά συνεπάγονται ένα καινούργιο μοντέλο αγροτικής παραγωγής, ενδεχομένως θα πρέπει το υπάρχον μοντέλο να αναθεωρηθεί τελείως. Πρέπει λοιπόν να δούμε τι μας λένε οι σχετικοί επιστήμονες για το τι θα πρέπει να παράγουμε από εδώ και μπροστά. Η δεύτερη μελέτη αφορούσε στην απεικόνιση της κατάστασης της διατήρησης του αρδευτικού ύδατος στην Ελλάδα. Τα αρδευτικά ύδατα στην Ελλάδα διαχειρίζονται από του τοπικούς και γενικούς οργανισμούς εγγείων βελτιώσεων (ΤΟΕΒ και ΓΟΕΒ). Κάναμε μια ανάλυση αυτών των οργανισμών και η κατάσταση είναι μάλλον πολύ κακή. Λειτουργούν παραπάνω από 450 τέτοιοι οργανισμοί ΤΟΕΒ στην Ελλάδα. Από αυτούς, οι ερευνητές μας κατάφεραν να βρουν στοιχεία μόνο για 118. Από αυτά τα οικονομικά στοιχεία, τα οποία ήταν εξαιρετικά κακά και μη αξιόπιστα, η εικόνα ήταν δραματική. Ατέρμονος αριθμός χρεών, μη εισπράξεις, άγνωστες υποδομές, εξαιρετικά κακής κατάστασης υποδομές σε αυτές που οι ερευνητές μας πήγαν και έκαναν αυτοψία από κοντά, με μετρητές που ήταν διαλυμένοι, με βάνες οι οποίες στάζανε περισσότερο από ότι έβγαζε η παροχή του νερού, με παροχή νερού που ήταν μονίμως ανοιχτή και απλώς ξοδεύαμε το νερό χωρίς λόγο. Δεν μας περισσεύει νερό στην Ελλάδα. Τα επόμενα χρόνια θα έχουμε σημαντικό πρόβλημα στην Ελλάδα, και ήδη μερικές περιοχές αντιμετωπίζουν το πρόβλημα ως προς αυτό. Πρέπει λοιπόν να δούμε με προτεραιότητα τους ΤΟΕΒ και τους ΓΟΕΒ, με ποιον τρόπο θα αναδιαρθρωθεί το πλαίσιο λειτουργίας τους, ώστε και να κάνουν σωστά την δουλειά τους και να μη σπαταλάτε αρδευτικό ύδωρ. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ. Καλή συνέχεια στο συνέδριο αυτό.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1η

Το μέλλον της ελληνικής γεωργίας, το στοίχημα της βιωσιμότητας και ο ρόλος της ΚΑΠ

✓**Ανδρέας Φίλιας**, Αντιπεριφερειάρχης Αγροτικής Ανάπτυξης, ΠΔΕ

✓**Δρ. Χαράλαμπος Κασσίμης**, Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

✓**Θωμάς Μόσχος**, Τεχνικός Σύμβουλος, Σύνδεσμος Ελληνικής Κτηνοτροφίας

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Είναι η πρώτη ενότητα του δευτέρου AGROWN, και θα περάσουμε κατευθείαν στο κυρίως πιάτο του συνεδρίου μας. Η πρώτη ενότητα η οποία έχει ως θέμα το μέλλον της ελληνικής γεωργίας στο στοίχημα της βιωσιμότητας και ο ρόλος της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ). Σας παρουσιάζω τα μέλη του πάνελ, όπου δίπλα μου βρίσκεται ο Αντιπεριφερειάρχης της αγροτικής ανάπτυξης, ο κύριος Ανδρέας Φίλιας. Καλώς ήρθατε κύριε Φίλια.

Φίλιας: Καλώς σας βρήκαμε!

Συντονιστής: Έχουμε σαράντα λεπτά στην διάθεση μας, θα ξεκινήσουμε, η διαδικασία θα είναι ένας πρώτος γύρος με τοποθετήσεις των ομιλητών μας και θα επανέλθουμε με κάποιες διευκρινήσεις σε έναν δεύτερο γύρο. Κύριε Φίλια έχετε τον λόγο, είμαστε σε μια εποχή προκλήσεων και για τον τομέα της γεωργίας, πως τα αντιμετωπίζετε όλα αυτά σαν Αντιπεριφερειάρχης;

Φιλίας: Πρώτα από όλα να δώσουμε συγχαρητήρια και στη «Συνείδηση» και στην «Πελοπόννησο» και σε όσους συνέδραμαν για δεύτερη φορά να γίνει με επιτυχία, είμαι σίγουρος, η σημερινή και η αυριανή συνάντηση για να μιλήσουμε για θέματα που μας αφορούν και κυρίως θέματα επίκαιρα όπως είναι αυτό της κλιματικής αλλαγής. Ιδίως το τελευταίο καλοκαίρι συνηθίζω να λέω όταν αναφερόμαστε πολύ συχνά σε αυτό το ζήτημα, ότι πλέον δεν μπορούμε να μιλάμε ότι έχουμε μπροστά μας την κλιματική αλλαγή, είμαστε μέσα στην κλιματική αλλαγή σταθερά και με τα δυο μας τα πόδια. Αυτό το βλέπουμε καθημερινά και αυτό μάλιστα το συναντήσαμε, αν θέλετε για να πάμε από το ειδικό στο γενικότερο, το είδαμε και πάρα πολύ έντονα φέτος το καλοκαίρι, ένα πάρα πολύ δύσκολο καλοκαίρι για την Περιφέρεια μας κυρίως για τον νομό Ηλείας όπου ένα έργο υποδομής που κατασκευάστηκε εδώ και εξήντα χρόνια, ένα έργο που δίνει ζωή στον νομό Ηλείας, ένα έργο που δίνει ζωή και ανάπτυξη σε όλη την Περιφέρεια μας και τροφοδοτεί ολόκληρη την Ελλάδα με αγροτικά προϊόντα μέσω του νερού που διοχετεύεται από το σύστημα αυτό στις καλλιέργειες, κινδύνευσε μέσα στο καλοκαίρι που πέρασε και είχαμε το θερμότερο καλοκαίρι των 100 τελευταίων ετών να ξεμείνει από νερό μόλις στις πρώτες μέρες του Αυγούστου. Τα καμπανάκια, λοιπόν, είχαν αρχίσει να ηχούν από πολύ νωρίς, από τον Ιανουάριο μήνα. Ευελπιστούσαμε ότι και αυτή τη φορά θα γίνει αυτό που είχε συμβεί στο παρελθόν ότι οι βροχοπτώσεις της άνοιξης θα βοηθούσαν λίγο στον εμπλουτισμό του φράγματος. Αυτό όμως δεν συνέβη και έτσι από τις αρχές του Ιουνίου, υπολογίζοντας τα αποθέματα με βάση τις καταναλώσεις των προηγουμένων ετών αλλά και τις ανάγκες όπως αυτές έχουν δηλωθεί στο σύστημα κατά προσέγγιση, (γιατί και εδώ υπάρχει ένα ζήτημα), γνωρίζαμε ότι μας λείπουνε 50 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερό για να ολοκληρώσουμε την αρδευτική περίοδο χωρίς να έχουμε υπολογίσει τους καύσωνες που ήρθαν κατά την διάρκεια του Ιουλίου όπου επιδείνωσαν περισσότερο την κατάσταση. Άρα, λοιπόν, η κλιματική αλλαγή είναι εδώ, εμείς είμαστε μέσα,

έχουμε αργήσει; Ναι, έχουμε αργήσει ως πολιτεία, ως χώρα, να ασχοληθούμε με αυτό το ζήτημα αυτό είναι σίγουρο και δεν θα μπω σε λεπτομέρειες το τι έγινε και δεν έγινε. Έγιναν πράγματα για αυτό και ολοκληρώνεται η αρδευτική περίοδος και σήμερα ακόμα είναι γεμάτη με νερό η διώρυγα και μπορούν και χρησιμοποιούν το νερό οι παραγωγοί μας. Αλλά πάμε να δούμε τι γίνεται και σε αυτή την διαδικασία είμαστε αυτή την στιγμή ως Περιφέρεια, δηλαδή τι κάνουμε για το επόμενο καλοκαίρι, τι κάνουμε για τις επόμενες καλλιεργητικές περιόδους, ακριβώς γιατί δεν μπορούμε να ξέρουμε ποια θα είναι η εξέλιξη των καιρικών φαινομένων και φυσικά δεν μπορούμε να στηριχτούμε σε αυτό. Ποιοι είναι οι άξονες, λοιπόν, τους οποίους εμείς έχουμε χαράξει ως Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και πιστεύουμε ότι είναι άξονες που πρέπει να χαραχθούν και σε ολόκληρη την Ελλάδα, γιατί δεν είναι κάτι που αφορά μόνο την Περιφέρεια μας, αφορά ολόκληρο τον κόσμο θα μπορούσα να πω. Πρώτα-πρώτα είναι η σωστή αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Είναι γεγονός ότι ο τρόπος της άρδευσης όπως αυτός υπάρχει σε πολλά μέρη της χώρας μας δεν είναι ενδεδειγμένος, λείπουν δηλαδή σε πολύ μεγάλο ποσοστό κλειστά συστήματα άρδευσης, τα οποία επιτυγχάνουν και σωστότερη άρδευση σε σχέση με το παραγόμενο προϊόν, αλλά κυρίως εξοικονόμηση ύδατος. Ο παλιός παραδοσιακός τρόπος που ακόμα υπάρχει καλώς η κακώς με τα καναλέτα και τα αυλάκια να τα πούμε, έτσι που ποτίζεις το χωράφι σου και η μεγαλύτερη ποσότητα καταλήγει στην θάλασσα, είναι πλέον ξεπερασμένος. Μάλιστα οι υπηρεσίες είχαν υπολογίσει ότι αν δεν υπήρχε αυτός ο τρόπος άρδευσης στην περίπτωση της Ηλείας, τότε ακόμα και με αυτή την ανομβρία δεν θα είχαμε κανένα πρόβλημα, δεν θα κουβεντιάζαμε δηλαδή για ένα καλοκαίρι το οποίο ήταν ο εφιάλτης μας. Άρα, λοιπόν, πρέπει να αξιοποιήσουμε να κάνουμε σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων αξιοποιώντας την τεχνολογία, αξιοποιώντας την καινοτομία. Αυτό όμως σημαίνει ένα επόμενο βήμα, που σημαίνει προετοιμασία πάνω σε αυτό το γεγονός πάνω σε αυτή την προσπάθεια, αλλά σημαίνει και πόρους και προετοιμασία που θα αναφερθώ στην συνέχεια. Ένα δεύτερο κομμάτι που έχει να κάνει με την κλιματική αλλαγή και που θεωρούμε ότι τελικά θα πρέπει να προσανατολίσουμε τον παραγωγό μας, είναι να εξελιχθεί τεχνολογικά, να επιμορφωθεί, να βοηθήσουμε και εμείς φυσικά ως Περιφέρεια, αλλά και άλλοι οργανισμοί που είναι αν θέλετε η κύρια ασχολία τους. Παραδείγματος χάριν να επιμορφώσουμε αν θέλετε, ή να δώσουμε τη δυνατότητα στους ανθρώπους αυτούς και κυρίως στους νέους ανθρώπους (γιατί αυτοί έχουν την ετοιμότητα να λάβουν αυτή τη γνώση), να αλλάξουν και τον τρόπο τον παραδοσιακό του αγρότη, αλλά και να προσανατολιστούν μέσω της επιμόρφωσης και μέσω των δυνατοτήτων που τους δίδονται. Και φυσικά θα πρέπει να τους δοθούν πολύ περισσότερες δυνατότητες σχεδίων βελτίωσης μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων όπως τα προγράμματα «Νέος αγρότης», κ.λ.π. Να αλλάξουμε δηλαδή αυτό που λέμε τον παραδοσιακό αγρότη, στον αγρότη επιχειρηματία, σε αυτόν δηλαδή που έχει τη δυνατότητα να παράγει προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας, να παράγει πιστοποιημένα προϊόντα, να τα συσκευάζει ο ίδιος και φυσικά να τα μεταπουλά και ο ίδιος. Αυτά όμως περνάνε μέσα από μια διαδικασία που έχει να κάνει με την πολιτεία. Πολιτεία με την ευρύτερη έννοια σε υψηλό βαθμό είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι και η κεντρική κυβέρνηση. Όπως είπε χαρακτηριστικά ο Περιφερειάρχης μας νωρίτερα, η Περιφέρεια φυσικά και συνδράμει στη χάραξη της πολιτικής, από εκεί και πέρα όμως οι κανόνες μέσα από τους οποίους κινείται είναι συγκεκριμένοι και ορίζονται από την κυβέρνηση και σε μεγαλύτερο βαθμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ρόλος ο δικός μας είναι ο συνδετικός ρόλος, γιατί είμαστε πιο κοντά με τον αγρότη πιο κοντά με τον γεωργό, είναι να μεταφέρουμε τον παλμό του πρωτογενούς τομέα και να πιέζουμε έντονα για αλλαγές για δυσλειτουργίες για νέα πράγματα τα οποία πρέπει να συμβούν, να πιέσουμε σε πρώτη φάση την κυβέρνηση έτσι ώστε η κυβέρνηση να έχει τα όπλα για να διεκδικεί μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και αυτό τουλάχιστον στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας να ξέρετε το κάνουμε έντονα και με τους δύο πόλους. Ακούμε δηλαδή τους αγρότες μας και δεν τους ακούμε μόνο όταν αυτοί βγαίνουν με τα τρακτέρ στους δρόμους, τους ακούμε συνεχώς και σε κάθε ευκαιρία και μεταβιβάζουμε και απαιτούμε για αυτούς συγκεκριμένα πράγματα, τα οποία τα απαιτούμε από την εκάστοτε κυβέρνηση να το πούμε έτσι και χωρίς φόβο και δισταγμό έντονα

και μάλιστα πολλές από αυτές τις προτάσεις μας οφείλω να σας πω ότι έχουν μεταφερθεί και έχουν αιτηθεί και προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και μάλιστα με καλά αποτελέσματα. Θα δώσω ένα παράδειγμα: στην πρόσφατη πανδημία με την πανώλη, είμαστε εμείς οι οποίοι ζητήσαμε στο πλαίσιο των αποζημιώσεων την ενεργοποίηση του μέτρου (5.2), δηλαδή είπαμε ναι θα δώσει το κράτος τις αποζημιώσεις οι οποίες για μας είναι ελάχιστες και μικρές, οπότε ζητήσαμε μεγαλύτερες και σε αυτό τον τομέα πιστεύω ότι έχουμε καλά αποτελέσματα με βάση τις εξαγγελίες του υπουργού πρόσφατα. Αλλά δε φτάνει μόνο αυτό, δε φτάνει δηλαδή να δώσεις και να αποζημιώσεις τον άλλον για τα χρήματα που χάλασε, που είναι πολύ λιγότερα από αυτά που αξίζουν το ζώα που έχασε αυτός ο άνθρωπος. Πρέπει να συνεχίσει να υπηρετεί τον πρωτογενή τομέα, πρέπει να ξαναφτιάξει το μαντρί του, να ξαναφτιάξει τη στάνη του, και για να γίνει αυτό πρέπει να τους δώσεις τη δυνατότητα να αγοράσει καινούργια. Και θεωρώ ότι είμαστε σε πολύ καλό δρόμο, τουλάχιστον με αυτό το αίτημα το οποίο πήγε στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αυτό ως χώρα να το επιτύχουμε έτσι ώστε αυτοί οι άνθρωποι οι οποίοι καταστράφηκαν φέτος το καλοκαίρι να έχουν δηλαδή πολύ σύντομα να γεννήσουν τα ζώα τους. Και πέρασα από την κεντρική πολιτεία τελικά στο δεύτερο κομμάτι που είναι η τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτός είναι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι να μπορεί να εκτελεί τις δυνατότητες που δίνει το κράτος με μεγάλη ταχύτητα, όπως ευρωπαϊκά προγράμματα, σχέδια βελτίωσης αξιόπιστα, δίκαια και ταυτόχρονα να καταπολεμά γραφειοκρατικές εμπλοκές που σε ένα μικρό βαθμό μπορώ να πω τουλάχιστον από την εικόνα που έχω, οφείλονται στον εσωτερικό οργανισμό. Σε έναν πολύ μεγαλύτερο βαθμό όμως οφείλεται στην διαχείριση και στον τρόπο που το Υπουργείο κάθε φορά μέσα από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες δημιουργεί ζητήματα σε αυτό το θέμα, γιατί είναι κρίμα να υπάρχουν τα χρήματα να είναι διαθέσιμα τα χρήματα και να αργούν να φτάσουν στον προορισμό τους. Μέσα από αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, πιστεύω και πάρα πολύ σύντομα ότι θα πρέπει και είναι οι άξονες που εμείς έχουμε ορίσει με τον Περιφερειάρχη, αλλά και με τους υπηρεσιακούς παράγοντες οι οποίοι μας συμβουλεύουν και διαβουλευόμαστε και είναι δίπλα μας σε κάθε κίνηση. Δύο κρίσεις αντιμετωπίσαμε μέσα στο καλοκαίρι λειψυδρία και πανώλη. Εκεί εμείς οι πολιτικοί, κύριε Λαμπρόπουλε, μιλάμε ελάχιστα, αυτοί που μιλούσαν ήταν οι επιστήμονες, ήταν η κτηνιατρική μας υπηρεσία και ήταν και οι υπηρεσίες εγγείων βελτιώσεων, οι οποίοι καθόρισαν και τον τρόπο με τον οποίο θα κινηθούμε σε κάθε μας βήμα. Και αυτό πρέπει να κάνει η πολιτεία. Ο ρόλος του πολιτικού είναι συγκεκριμένος, να συντονίζει, να προσπαθεί να εκμεταλλεύεται περιστάσεις, να απορροφά χρηματοδοτικά εργαλεία, να διευκολύνει, κάτω όμως από την καθοδήγηση αυτών που γνωρίζουν.

Συντονιστής: Ωραία, ακούσαμε τον Ανδρέα Φίλια σε αυτήν την πρώτη τοποθέτηση. Εσείς τι λέτε κύριε Κασσίμη, γιατί μίλησε για τους επιστήμονες ο κύριος Φίλιας. Ποιο το μέλλον της γεωργίας σε αυτή την συγκυρία;

Κασσίμης: Καταρχήν ευχαριστώ για την πρόκληση, εύχομαι κάθε επιτυχία. Θα προσπαθήσω να απαντήσω στον τίτλο του τραπεζιού, «Το μέλλον της ελληνικής γεωργίας, το στοίχημα της βιωσιμότητας και ο ρόλος της κοινής αγροτικής πολιτικής». Θα κάνω τρεις παρατηρήσεις. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι, με βάση αυτά που είπε ο εκπρόσωπος της «διαΝΕΟσις» και άλλες πρόσφατες μελέτες, τα περασμένα χρόνια, υπονομεύουμε την βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας. Και γίνομαι συγκεκριμένος: πρώτο, οικονομικό. Έδειξε ο κύριος Βαλεντής, αν δεν κάνω λάθος, έχω διαβάσει την μελέτη της «διαΝΕΟσις», και αυτό που προκύπτει από την μελέτη, είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια διαβρώνεται, υπονομεύεται η βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας με όρους οικονομίας. Πρώτον, όλοι οι δείκτες δείχνουν ότι, ουσιαστικά η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας πέφτει. Η αξία παραγωγής, η προστιθέμενη αξία, η παραγωγικότητα του εδάφους, η παραγωγικότητα της εργασίας τα περασμένα χρόνια, υπονομεύονται ή υποβαθμίζονται, αν το θέλετε για να είμαι πιο ήπιος. Άρα, μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι στο επίπεδο της οικονομίας, η ελληνική γεωργία γίνεται όλο και λιγότερο βιώσιμη και τίθεται ένα ερωτηματικό για την ανταγωνιστικότητα της. Εκεί διαφωνώ με τον κύριο Βαλεντή,

αλλά είναι άλλη στιγμή συζήτησης. Δεύτερο ζήτημα, υπονομεύεται η ανθεκτικότητα της ελληνικής γεωργίας με όρους περιβαλλοντικής αντίστασης στην κλιματική κρίση και την δυνατότητα να ανταπεξέλθει. Πώς προκύπτει αυτό; Από τα ίδια τα δεδομένα που έχουμε γύρω από αυτό το ζήτημα. Τρίτο, στο κοινωνικό επίπεδο. Στο κοινωνικό επίπεδο, διαπιστώνουμε, πρώτον, μια δημογραφική κατάρρευση ουσιαστικά, μια εκπαιδευτική αδύναμη θέση, ένα πρόβλημα κοινωνικής συνοχής, μια κατάρρευση των αγροτικών κοινωνιών. Οι αγροτικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν σήμερα σοβαρή κρίση και θα έλεγα ότι είμαστε ενώπιον μιας ενδεχόμενης νέας αγροτικής εξόδου, την οποία πρέπει να λάβουμε πολύ σοβαρά υπόψιν και επίσης να προσθέσω ότι, τα περασμένα χρόνια, σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα της Greenpeace, που στηρίζεται στα δεδομένα της Eurostat, παρατηρούμε δύο άλλα φαινόμενα. Τα περασμένα χρόνια, μειώθηκαν κατά 31 % οι εκμεταλλεύσεις στη χώρα. Και, δεν είναι μόνο αυτό, είναι ότι έχουμε και μια σημαντική μείωση της τάξης του 13 % το μέσου εισοδήματος της αγροτικής εκμετάλλευσης και, επιπλέον, αν κοιτάξουμε πιο προσεκτικά όλα αυτά που αναφέρω, θα δούμε ότι αυτοί που πλήττονται περισσότερο είναι αυτοί που τους ονομάζουμε: μικρομεσαίες αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Το αποτέλεσμα είναι, αυτή είναι η πρώτη παρατήρηση και τελειώνω με την πρώτη, ότι έχουμε, λοιπόν, μια υπονόμευση της βιωσιμότητας και πρωτίστως αυτού που είναι η ραχοκοκαλιά της ελληνικής γεωργίας της μικρομεσαίας εκμετάλλευσης που αποτελεί το 88 % των αγροτικών εκμεταλλεύσεων της χώρας. Το δεύτερο ενδιαφέρον στοιχείο γύρω από αυτή την παρατήρηση είναι ότι, παράλληλα παρακολουθούμε την είσοδο στην ελληνική γεωργία διεθνών funds και αυτού που ονομάζεται το «εξ αγροτικό κεφάλαιο». Αν χρειαστεί στο δεύτερο κύκλο μπορώ να σας πω και με ονοματεπώνυμο αυτό που περιγράφω. Άρα, κλείνω την πρώτη παρατήρηση, η ελληνική γεωργία γίνεται σταδιακά μια διπολική γεωργία. Το κρατάμε αυτό. Δεύτερον, αφού συμβαίνει αυτό, παρατηρούμε ένα άλλο φαινόμενο τα τελευταία χρόνια, την αδυναμία της πολιτείας, της πολιτικής και του πολιτικού συστήματος να διαχειριστεί απανωτές αδυναμίες που περιγράψαμε, τόσο με όρους σχεδιασμού της πολιτικής, όσο και με όρους εφαρμογής της πολιτικής. Και εξηγούμαι, και αυτό θα είναι και η οδός για τη δεύτερη παρατήρηση: για πρώτη φορά η κοινή αγροτική πολιτική έδωσε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να σχεδιάσουν την εθνική τους πολιτική, με βάση τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Επομένως, πρέπει κανείς να αξιολογήσει, πώς η χώρα σχεδίασε το εθνικό στρατηγικό της σχέδιο, τι στόχους έθεσε, τι στρατηγικές προτεραιότητες για να διαχειριστεί αυτό που περιγράψαμε νωρίτερα ως μια πορεία προς μια διπολική γεωργία, με τον κίνδυνο μιας νέας αγροτικής κρίσης, μιας νέας αγροτικής εξόδου. Και αυτό πότε; Όταν ο διακηρυγμένος στόχος, υποτίθεται, και της ευρωπαϊκής πολιτικής και της εθνικής πολιτικής είναι η διασφάλιση, ειδικότερα μετά τον COVID και την Ουκρανική κρίση, της επισιτιστικής ασφάλειας της χώρας. Και, πολύ περισσότερο, αν θα είχε μια στρατηγική για την διασφάλιση της επισιτιστικής αυτονομίας, που είναι ένας καινούργιος όρος πλέον ο οποίος όλο και περισσότερο υιοθετείται από ευρωπαϊκές χώρες με πρώτη τη Γαλλία, η οποία άλλαξε μέχρι και τον τίτλο του υπουργείου της, σε υπουργείο γεωργίας τροφίμων και επισιτιστικής αυτονομίας. Δεν είναι άνευ σημασίας αυτό. Η χώρα μας, λοιπόν, σχεδιάζει πολιτική χωρίς αυστηρές στρατηγικές προτεραιότητες, χωρίς την οικοδόμηση εκείνου του αναγκαίου διοικητικού μηχανισμού ώστε να μπορέσει να υποστηρίξει την πολιτική, ώστε να έχουμε τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Μπορώ να φέρω παραδείγματα αλλά δεν θέλω να περιοριστώ σε αυτό. Και έρχομαι, λοιπόν, και στις αδυναμίες της ευρωπαϊκής πολιτικής. Για να συζητήσουμε και τον ρόλο της ΚΑΠ για την βιώσιμη γεωργία. Κοιτάξτε να δείτε, η Ευρώπη από τον αρχικό σχεδιασμό της κοινής αγροτικής πολιτικής, θα έλεγε κανείς ότι έχει επιτύχει αρκετούς στόχους, για τη διασφάλιση της μιας βιώσιμης οικονομικά ευρωπαϊκής γεωργίας, τη διασφάλιση της διατροφής των ευρωπαίων πολιτών και πάει λέγοντας. Ταυτόχρονα όμως, το δόγμα της βιομηχανικής γεωργίας για να ικανοποιήσουμε αυτές τις ανάγκες, οδήγησε στα τεράστια προβλήματα του περιβάλλοντος, και τις επιπτώσεις που όλο αυτό είχε στο κλίμα και σε μια σειρά άλλα ζητήματα. Είμαστε, λοιπόν, ενώπιον μιας νέας πολιτικής που προβλέπει μια πράσινη μετάβαση, χωρίς όμως η Ευρώπη, με αυστηρότητα, να προσθέσει τα κατάλληλα εργαλεία για να

επιτύχει η ολοκλήρωση αυτής της πολιτικής. Το αποτέλεσμα, να αμφισβητείται η δυνατότητα ανταπόκρισης στην παραγωγικότητα και στο γεωργικό εισόδημα. Και εδώ είμαστε σήμερα, σε αυτήν την κρίση. Δηλαδή, μια διακηρυγμένη πολιτική χωρίς τα αναγκαία εκείνα εργαλεία για να μας οδηγήσουν στην πράσινη μετάβαση και στη διασφάλιση του γεωργικού εισοδήματος και της επισιτιστικής ασφάλειας. Η άποψη μου, λοιπόν, είναι ότι η κοινή αγροτική πολιτική έκανε ένα πισωγύρισμα λόγω των αγροτικών κινητοποιήσεων και των κινδύνων που είχε αυτό, των πολιτικών κινδύνων, και αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε μια κατάσταση, επιτρέψτε μου να πω τον όρο, σε κατάσταση βέρτιγκο. Δηλαδή, έχει πάθει, έχει ζαλιστεί. Υπαναχώρησε και απέσυρε τα μέτρα πολιτικής που ενίσχυαν την πράσινη μετάβαση και ταυτόχρονα διακηρύττει ότι τώρα, (μιλάμε για σημερινές συζητήσεις), ταυτόχρονα διακηρύττει ότι θα συνεχίσουμε την πράσινη μετάβαση, δεν θα την λέμε πράσινη θα την λέμε καθαρή τώρα, αλλάζει και η ορολογία, χωρίς όμως ταυτόχρονα να διασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι. Και, γι' αυτό μια σοβαρή επιφύλαξη για την βιωσιμότητα της γεωργίας. Κοιτάξτε να δείτε, πρέπει να είμαστε ρεαλιστές και να βλέπουμε τη μεγάλη εικόνα, και ποια είναι η μεγάλη εικόνα. Η μεγάλη εικόνα είναι ότι είμαστε ενώπιον μιας νέας αγροτικής κρίσης, χωρίς να επιδεικνύουμε την αναγκαία σοβαρότητα, να προλάβουμε να μην καταρρεύσει η ελληνική και η ευρωπαϊκή γεωργία. Και, αυτό γιατί; Διότι, πρέπει να απαντήσουμε, εάν θέλουμε την επισιτιστική ασφάλεια και την πράσινη μετάβαση, ο προϋπολογισμός της κοινής αγροτικής πολιτικής πρέπει να αυξηθεί. Πρέπει ασυζήτητα να αυξηθεί. Εάν δεν, γιατί ούτε αυτά τα λέμε αγαπητοί φίλοι. Εγώ δεν είμαι μόνο πανεπιστημιακός, έχω υπηρετήσει 5 χρόνια ως γενικός γραμματέας αγροτικής πολιτικής και ανάπτυξης και διαχείρισης των ευρωπαϊκών πόρων, και ξέρω πάρα πολύ καλά πώς σχεδιάζεται και εφαρμόζεται η πολιτική. Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα. Εάν αύριο, γίνει η διεύρυνση και η ένταξη της Ουκρανίας στην ευρωπαϊκή ένωση, χωρίς κατακόρυφη αύξηση του προϋπολογισμού της κοινής αγροτικής πολιτικής, θα καταρρεύσει όλη η μικρομεσαία αγροτιά της Ευρώπης. Εκτιμάται, ότι το κόστος της Ουκρανικής ένταξης αύριο, αν γινόταν αύριο, για την γεωργία, θα ήταν 100 δισεκατομμύρια αυτή την προγραμματική περίοδο. Δηλαδή το ένα τρίτο του προϋπολογισμού της ΚΑΠ χοντρικά. Άρα, να ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα, και τελειώνω. Τι πρέπει να κάνει η χώρα? Η χώρα πρέπει να ορίσει σε μια ριζοσπαστική μεταρρύθμιση της αγροτικής της πολιτικής, πρέπει να προτάξει τρία πράγματα. Πρώτον, για να ανακάμψει οικονομικά η γεωργία πρέπει να ξεκαθαρίσουμε εάν θέλουμε τη μικρομεσαία αγροτιά. Αν δεν την θέλουμε, και με αφορμή την δημογραφική γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, πρέπει να σχεδιάσουμε ένα γενναίο πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης. Πρώτη παρατήρηση. Δεύτερη, αν θέλουμε, σε επίπεδο οικονομίας, εννοώ αγροτικής οικονομίας, να στηρίξουμε τον αγροτικό πληθυσμό, δεν υπάρχει άλλος δρόμος εκτός από την ενίσχυση των συλλογικών σχημάτων, ομάδων παραγωγών και συνεταιρισμών, τελεία και παύλα. Το σύστημα όπως είναι δεν είναι βιώσιμο. Τρίτη παρατήρηση, πρέπει να επενδύσουμε στη σύνδεση της έρευνας της καινοτομίας με την παραγωγή. Για να γίνει αυτό όμως, πρέπει να καταλάβει η πολιτεία και το πολιτικό σύστημα, ότι δεν μπορούμε να κοροϊδεύουμε τον αγροτικό κόσμο όταν δεν έχει πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία. Επενδύσεις, κύριε Βαλεντή, χωρίς χρηματοδοτικά εργαλεία δεν γίνονται. Υπάρχει η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, αλλά απαιτείται η ιδία συμμετοχή. Και, ενώ, η πολιτεία έφτιαξε το Ταμείο Εγγυήσεων για τη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα, οι τράπεζες ουσιαστικά το υπονομεύουν, και δεν χρηματοδοτούν. Τρίτο θέμα, λοιπόν, είναι το χρηματοδοτικό. Το χρηματοδοτικό κενό στην ελληνική αγροτική οικονομία υπολογίζεται σε πέντε με έξι δισεκατομμύρια. Γεωργία, αγροδιατροφικό σύστημα, διατήρηση της αγροτικής κοινωνίας, ενίσχυση της υπαίθρου, δε γίνεται χωρίς χρηματοδοτικά εργαλεία και χρηματοδότηση της τράπεζας. Και το τελευταίο, ναι το τελευταίο, μας είχατε πει τρία λεπτά αρχικά αφού ο κύριος Περιφερειάρχης είχε την ευκαιρία. Τελειώνω με το τελευταίο. Για την προχειρότητα της πολιτείας. Εάν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και δεν έχουμε εθνικό σχέδιο αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, τότε δεν ξέρουμε πού πάμε. Εάν δεν έχουμε εθνικό σχέδιο διαχείρισης των υδάτων δεν ξέρουμε πού πάμε. Και, δεν είναι δυνατόν να χρηματοδοτούμε σχέδιο αναδιάταξης των καλλιεργειών από το ταμείο ανάκαμψης και

να μην απορροφούνται οι πόροι. Γιατί; Γιατί απλούστατα ήτανε πρόχειρα σχεδιασμένο. Λοιπόν, η κρίση απαιτεί σοβαρότητα και μια ριζοσπαστική μεταρρύθμιση. Αυτή αν θέλετε να συζητήσουμε με σοβαρότητα, αν θέλουμε να δούμε το μέλλον της ελληνικής γεωργίας, της αγροδιατροφής και της αγροτικής κοινωνίας. Ευχαριστώ, και συγνώμη για την ώρα.

Συντονιστής: Κύριε Μόσχο από πέρυσι έχουν βελτιωθεί πράγματα; Είστε στα ίδια; Είστε αισιόδοξος για το μέλλον;

Μόσχος: Καταρχήν, ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση και φέτος. Και εγώ πάνω κάτω γι' αυτό θα μιλούσα, αλλά υπάρχουν και κάποια άλλα που πρέπει να απαντηθούν. Και, να πω αυτό που είπατε ότι μετά από κάθε συνέδριο πρέπει να βλέπουμε τι άλλαξε σε σχέση με πέρυσι από αυτά που γίνανε, δηλαδή από τη σημερινή πραγματικότητα. Μπορώ να πω ότι είμαστε περίπου δύο φορές χειρότερα από πέρυσι. Σε σχέση με αυτά που είπαμε πέρυσι. Τα οποία ήταν τα πολύ βασικά μάλλον. Άκουσα με ενδιαφέρον την αρχή του συνεδρίου, τους πολιτικούς, τις ενέργειες, τα λοιπά, τις θεωρίες και εξαφανίστηκαν πριν ακούσουν για τις ενέργειες, οι «μεγάλοι» πολιτικοί. Άκουσα, με ενδιαφέρον, ότι για όλα φταίει η κλιματική κρίση και ότι η Ελλάδα, σύμφωνα και με τη «διαΝΕΟσις» που λογικά έχει δίκιο γιατί πρόκειται για επιστήμονες, θα αλλάξει το κλίμα της και θα γίνει χειρότερο το κλίμα της, θα έχουμε πρόβλημα με το νερό. Θα έχουμε χειρότερο πρόβλημα με το νερό απ' ότι έχει το Ισραήλ; Πώς το Ισραήλ έχει μια από τις πιο δυνατές αγροτικές οικονομίες στον κόσμο; Μας μίλησαν εδώ οι πολιτικοί πριν για νέο σύστημα άρδευσης. Μέχρι τώρα στα σχέδια βελτίωσης, πέρυσι το είπαμε, δεν επιτρέπεται η στάγδην άρδευση, που την έβγαλε το Ισραήλ παρεμπίπτοντος. Γιατί οι αγρότες μεταξύ μας θέλαν Ισραήλ. Και, ακόμα και τώρα ακούω θεωρίες για το ποιος φταίει γύρω γύρω και οι αγρότες φταίνε, η αγορά, οι τράπεζες. Οι τράπεζες δίνουν δάνεια κύριε Κασσίμη. Οι τράπεζες δίνουν δάνεια στο 15 % των αγροτών.

Κασσίμης: Με τί επιτόκιο;

Μόσχος: Με ότι επιτόκιο θέλουνε, αλλά δίνουν δάνεια. Δίνουν χρηματοδότηση στο 15 % των αγροτών, οι οποίοι είναι οι βιώσιμοι. Τόσοι είναι και οι κτηνοτρόφοι, όσοι έχουν άδεια, αυτή την στιγμή, θεωρούνται βιώσιμοι, θεωρούνται ότι σκέφτονται το μέλλον τους και ότι κάτι θέλουν να κάνουν. Οι άλλοι έχουν παραιτηθεί. Και, νομίζω, καταλαβαίνουμε όλοι γιατί έχουν παραιτηθεί. Γιατί υπάρχει ένα χάσμα πολιτικής πραγματικότητας και πραγματικότητας που βιώνουμε οι υπόλοιποι πολίτες. Θα, θα, θα, ακούμε, θα κάνουμε, πρέπει να γίνει αυτό, πρέπει να γίνει εκείνο, αυτά άκουσα εγώ τουλάχιστον απ' την αρχή του συνεδρίου. Γιατί δεν τα κάνει κανένας; Νομίζω ο Σουρής το είχε πει ότι, στόχος του πολιτικού είναι να σώσει την χώρα αλλά δεν θα το κάνει ποτέ γιατί θα μείνει άνεργος, άμα το κάνει.

Συντονιστής: Να μην τους αδικούμε πάντως όλους. Να παρέμβω και εγώ, γιατί γίνονται προσπάθειες.

Μόσχος: Επειδή εδώ πέρα έχουμε κτηνοτρόφους που μας ακούνε, και φίλους, εγώ θέλω να ξεκαθαρίσω κάτι. Για να δείτε πόσο, μου έρχονται πολύ βαριές κουβέντες να πω, αλλά θα πω πόσο χυδαία λειτουργεί η κυβέρνηση και το υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης. Δεν έχει ενημερώσει τους αγρότες και τους κτηνοτρόφους για τα εμβόλια, αν υπάρχουν εμβόλια της πανώλης, ή της ευλογιάς. Δεν έχει ενημερώσει πώς μπορούμε ακριβώς να διαχειριστούμε την κατάσταση. Και, για να γνωρίζει κάτι ο κόσμος, επειδή δυστυχώς ο γενικός γραμματέας δεν ήρθε σήμερα στο πάνελ, θα τα άκουγε και αυτός, από την πρώτη ανακοίνωση πανδημίας, αρρώστιας όπως η πανώλη και η ευλογιά, στέλνεται ειδικό κλιμάκιο από την Ευρωπαϊκή Ένωση στην Ελλάδα να διαχειριστεί την κατάσταση και να τους δώσει συμβουλές, πως θα λειτουργήσουν και πως θα το διαχειριστούν. Δεν ξέρω αν το γνωρίζει ο κύριος Αντιπεριφερειάρχης, αν συνεργάστηκε μαζί τους, ή όχι. Και κάτι που δεν μας είπε κανένας. Υπάρχουν διαθέσιμα 500 χιλιάδες εμβόλια πανώλης, στην τράπεζα εμβολίων της Ευρώπης και άλλα τόσα, άλλο μισό εκατομμύριο εμβόλια, διαθέσιμα, για ευλογιά. Και θα τα χρησιμοποιήσουν αυτοί όταν το κρίνουν απαραίτητο. Γιατί δεν βγήκε ο Υπουργός να

μας πει «Ρε παιδιά, μην ανησυχείτε. Η κατάσταση είναι ελεγχόμενη. Αν γίνει ζημιά θα προχωρήσουμε σε εμβολιασμό και θα σώσουμε την κατάσταση». Γιατί πολύ απλά, δεν θέλει ομάδες παραγωγών, γιατί δεν θέλει ενωμένους αγρότες. Δίνει αποζημίωση στους πνιγμένους του «Daniel» 90 Ευρώ το ζώο και στην πανώλη 250 Ευρώ και διαχωρίζει τους κτηνοτρόφους. Λες και οι μεν είχαν χειρότερα ζώα από τους δεν, ή πλήρωναν λιγότερη ασφάλεια. Αυτό το κάνει το υπουργείο. Δεν θέλει συλλογικά σχήματα και συνεταιρισμούς, γιατί 40 χρόνια μας φάγανε τα αυτιά ότι πρέπει να τα πουλήσουμε και όταν πουλήθηκε η Δωδώνη, πουλήθηκε 23 εκατομμύρια και είχε 32 εκατομμύρια Ευρώ εμπόρευμα. Τελευταία η Δωδώνη, μέσα. Δηλαδή, αυτός ξεχρέωσε και έβγαλε και κέρδος, την ίδια μέρα. Όλα αυτά ήταν πολιτικές που μας έχουν φτάσει εδώ σήμερα και μιλάμε για τη βιωσιμότητα και το ρόλο της ΚΑΠ. Εμείς σαν ΣΕΚ, τουλάχιστον, από τις αναλύσεις που έχουμε δει, για να επανέλθουμε και στο θέμα μας και την πραγματικότητα που αντιμετωπίζουμε σήμερα, είναι ότι δεν έχουν πρόβλημα όλοι με την ΚΑΠ. Υπάρχουν χώρες, που την θέλουν την ΚΑΠ όπως είναι. Η Φιλανδία, δεν έχει πει όχι στην ΚΑΠ, ούτε βγήκαν στον δρόμο. Η Νορβηγία, η Δανία. Αυτοί ξέρετε γιατί την θέλουν την ΚΑΠ; Γιατί αυτά τα κάνουν ήδη. Αυτά είναι δεδομένα γι' αυτούς, είναι βασικά πράγματα που πρέπει να κάνει κάποιος. Και εμείς τόσα χρόνια στο υπουργείο, το υπουργείο δηλαδή συμπεριφέρεται στους αγρότες και τους κτηνοτρόφους, όπως λένε και από την δικιά τους εικόνα ότι είναι οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι, είναι αγράμματοι, τσοπάνηδες, χωριάτες που κάθονται στο χωριό και τους δουλεύουμε ψηλό γαζί. Θα σας κάνουμε επιχειρηματίες. Πώς; Υπήρχε εκπαίδευση αγροτών, υπήρξε στα τόσα χρόνια; Υπήρξε πραγματική εκπαίδευση αγροτών; Εδώ θα σας πουν όλοι οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι που έγιναν νέοι αγρότες και κτηνοτρόφοι ότι πιθανότατα, τα σεμινάρια νέων αγροτών τα έκαναν την τελευταία χρονιά. Του προγράμματος. Δεν ξέρω αν έχει αλλάξει τώρα αυτό και αν γίνονται νωρίτερα. Δεν χρειάστηκε να δώσουν ούτε εξετάσεις για να πάρουν τόσα χρήματα. Στέλνουμε ανθρώπους να παράγουν και να χρησιμοποιούν φυτοφάρμακα και φάρμακα, επικίνδυνα για την υγεία του ανθρώπου, σε ζώα και σε φυτά. Και, μας το λένε και οι ίδιοι οι πολιτικοί ότι είναι αγράμματοι οι αγρότες, πώς έχει ο άλλος άδεια να είναι αγρότης; Πώς έχει άδεια να τα διαχειρίζεται αυτά; Ο έμπορος πώς ξέρει ότι αυτό που θα πάρει είναι σωστό; Το πρόβλημα, δεν είναι η κλιματική κρίση και η κλιματική αλλαγή. Το πρόβλημα είναι ότι η Ολλανδία παράγει 1548 Ευρώ ανά στρέμμα, και η Ελλάδα παράγει 200 Ευρώ. Δηλαδή, δεν φτάνει που έχουμε μέσο κλήρο 53 στρέμματα και η Ολλανδία 170, η Ολλανδία έχει το 75 % των αγροτών της με τριτοβάθμια εκπαίδευση και η Ελλάδα έχει, πόσο είπαμε, 1,2 %. Αυτό έλεγε η μελέτη. Άρα, υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα που πρέπει να καλύψουμε και αυτό το χάσμα δεν θα το καλύψουν οι αγρότες. Από μόνοι τους. Πείτε μου εσείς έναν λογικό άνθρωπο, επιχειρηματία σήμερα, γιατί μίλησε ο κύριος Αντιπεριφερειάρχης να κάνουμε αγρότες επιχειρηματίες. Εσείς κύριε Αντιπεριφερειάρχη σαν επιχειρηματίας, θα δίνατε μισό εκατομμύριο Ευρώ να κάνετε αύριο 300 πρόβατα; Σκλάβος στην δουλειά σας κάθε μέρα; Εντάξει αλλά πήραν όλοι από 13 λεπτά έχουμε εμείς ακόμα. Έχω πει πολύ to the point πράγματα. Μιλήσαμε για σύνδεση, πώς μπορούμε να γίνουμε βιώσιμοι να σας πω έτσι, γιατί αυτή την στιγμή το 15 % των αγροτών και των κτηνοτρόφων στην Ελλάδα δεν είναι βιώσιμοι. Για να είναι αυτοί βιώσιμοι, κάπως γίνεται να γίνουμε όλοι βιώσιμοι. Πρώτον, σύνδεση της επιστήμης με την παραγωγή, που είπε και ο κύριος Κασσίμης, αλλά αυτό δεν είναι δίνουμε λεφτά σε προγράμματα στα Πανεπιστήμια, ή σε έναν οποιονδήποτε πανεπιστημιακό, να κάνει μια έρευνα για ένα εγχειρίδιο καλής χρήσης, ή για ένα ζώο που δεν ξέρω πώς θα μπορούσε να συμπεριφερθεί διαφορετικά, ή κάτι. Πρέπει να καταθέσει το πρόγραμμα το Πανεπιστήμιο και να ρωτήσουν τους αγρότες και τους κτηνοτρόφους: «Αυτό, θα έχει αποτέλεσμα σε εσάς;». Καλά να του δώσουμε 10 εκατομμύρια, 2, 1, 5. Ξέρετε ότι 200 εκατομμύρια της ΚΑΠ πηγαίνουν σε 5-6 εταιρείες; Για ενημέρωση των αγροτών και εκπαίδευση; «Πώς να χρησιμοποιούν drones». Ποια drones; Με 20 στρέμματα ελιές και με 10; Εδώ με το ζόρι μπορούμε να αλλάξουμε το βυτίο. Υψηλή χρηματοδότηση, για τη χρηματοδότηση τραπεζών ακούω. Πως γίνεται άλλοι επιχειρηματίες να σηκώνουν το τηλέφωνο και να λένε «Αύριο θέλω 10 εκατομμύρια», να τα παίρνουν και οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι όχι; Και να τους ζητάνε υποθήκη τα σπίτια και τα

χωράφια. Θα πρέπει να ξαναγίνει ανεξάρτητη τράπεζα, όπως ήταν η αγροτική τράπεζα, και να καταλαβαίνει με ποιόν μιλάει. Γιατί σήμερα ένας λογικός επενδυτής δεν θα δώσει λεφτά σε έναν αγρότη, γιατί το αγροτικό επάγγελμα έχει πολλές αβεβαιότητες. Όχι ρίσκο, αβεβαιότητες. Είσαι αβέβαιος. Αύριο μπορεί να ρίξει χαλάζι, δεν μπαίνουν σε όλες τις καλλιέργειες αντιχαλαζικά. Πάει η καλλιέργεια. Τι θα τον κάνουμε; Τελείωσε η επιχείρηση του; Υψηλή διαπραγματευτική ισχύς. Αυτό που λένε στους αγρότες «Κάντε οικονομία κλίμακας» και συνεταιρισμούς και τα λοιπά, τι είναι; Η υψηλή διαπραγματευτική ισχύς πρέπει να καταλάβει ο καθένας τι είναι. Ότι όταν πας να διαπραγματευτείς με την κυβέρνηση, θέλω τόσα, θέλω αυτό, θέλω εκείνο, να έχεις ισχύ. Όχι μόνο στο σούπερ μάρκετ, ή στο συνεταιρισμό, ή στον έμπορα. Έχεις γενικά διαπραγματευτική ισχύ σε όλα. Αυτό οι αγρότες δεν το κατανοούν. Και δεν το κατανοούν γιατί δεν έχει γίνει ποτέ αντιληπτό. Προσπαθούν να κάνουν κάτι να διαχωρίσουν τη θέση τους και δεν γίνεται. Μεταξύ τους, δηλαδή, οι αγρότες προσπαθούν να συμπορευτούν και να χωρίσουν την θέση τους από την κυβέρνηση, και η κυβέρνηση συνεχίζει και τους συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο. Και τώρα, για να καταλήξουμε στο αν θέλουμε τους μικρομεσαίους αγρότες ή όχι, κύριε Κασσίμη. Ο FAO, αν διαβάσετε, έχει τους δείκτες SDG, Sustainable Development Goals. Για το 2030, θα πρέπει, οι μικρομεσαίοι αγρότες να διπλασιάσουν την παραγωγή τους, ώστε να υπάρχουν τρόφιμα για όλον τον κόσμο. Γιατί; Το 80 % των τροφίμων, παράγεται από τους μικρομεσαίους αγρότες. Αν ήταν τόσο καλή, η βιομηχανική παραγωγή και τα funds και οι μεγάλες εταιρίες οι αγροτικές, όλους τους μικρούς θα τους είχαν σβήσει. Δεν είναι τόσο καλοί γιατί δεν μπορούν να τα διαχειριστούν. Πόσα ζώα θα διαχειριστείς; Ένας μικρός κτηνοτρόφος έχει 200-300 πρόβατα. Ένας μεγάλος 1200. Ένα αγροτικό fund έχει 10.000, πόσα θα έχει; Δεν μπορεί να περάσει τα 10.000. Δεν μπορεί να περάσει τα 120 άτομα προσωπικό. Θα χάσει την μπάλα. Άρα, τους μικρούς αγρότες και τους μικρούς κτηνοτρόφους τους χρειαζόμαστε. Προσωπικά, για μένα, πρόγραμμα συνταξιοδότησης πρόωρο, είναι ότι πιο ανούσιο έχω ακούσει μάλλον, γιατί η σημερινή σύνταξη δεν φτάνει, όχι η πρόωρη σύνταξη να πάρει κάποιος, για τους αγρότες. Να κλείσουμε με αυτό. Έχουμε φτάσει σε ένα κρίσιμο σημείο, το είπαν όλοι νομίζω, ότι, αυτή τη στιγμή, η αγροτική παραγωγή εξαφανίζεται. Παραδείγματα υπάρχουν να δούμε. Αλλά η μόνη ευθύνη που έχουν οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι ξέρετε ποια είναι; Ποιους ψηφίζουν. Μετά αυτοί που εκλέχθηκαν είναι αυτών ευθύνη να αλλάξουν όλα αυτά που λένε ότι θα αλλάξουν. Δεν χρειάζεται μόνο να τα καταλαβαίνουν, πρέπει και να τα αλλάζουν. Άρα, επειδή η αυτάρκεια τροφίμων είναι μια έκφραση ελευθερίας για κάθε χώρα, όταν είσαι αυτόνομος κάνεις ότι θες. Δε μας νοιάζει αν αύριο θα εισάγουμε στάρι από την Ρουμανία, από την Ουκρανία, ή σόγια από την Αμερική, αν έχουμε τα δικά μας δεν μας ενδιαφέρει τι θα πάθουν εκείνες οι χώρες. Σήμερα, δεν είμαστε σε τίποτα αυτάρκεις. Σε τίποτα. Παλιά ήμασταν σε κάποια, όταν ποτίζαμε με τα αυλάκια. Ήμασταν αυτάρκεις. Αν το διανοείστε. Και δεν υπήρχε λειψυδρία.

Συντονιστής: Εντάξει έχει αλλάξει ο κόσμος από τότε.

Μόσχος: Τι έχει αλλάξει ο κόσμος; Με αυτό θέλω να κλείσω ότι είναι τόσο κρίσιμο το θέμα που πρέπει να αντιληφθούνε αγρότες, κτηνοτρόφοι και πολιτικοί ότι, αν δεν κάτσουν κάτω να συνεργαστούν, δεν θα υπάρξει αλλαγή στο μέλλον και σύντομα 20 % των τροφίμων θα συνεχίσει να παράγεται από αυτούς που έχουν πρόσβαση στα κεφάλαια και το 80 % θα χαθεί.

Συντονιστής: Ωραία, δύο λεπτά ο καθένας έχετε, να είστε ευσύνοπτοι. Ο κύριος Φίλιας έχει πολλές απαντήσεις να δώσει, σας ακούμε.

Φίλιας: Θα μπορούσα όπως καταλαβαίνετε να μιλάω αρκετά, θα μείνω όμως στο εξής. Το θέμα μας σήμερα έχει να κάνει με τις αλλαγές οι οποίες είναι μπροστά μας και έχουν σχέση με την κλιματική αλλαγή και με τα μέσα που διαθέτει η χώρα μας, γιατί καλώς ή κακώς αυτά τα μέσα διαθέτει, κυρίως τα ευρωπαϊκά χρήματα είναι αυτά τα οποία να μη συζητήσουμε τώρα αν συμφωνούμε ή όχι αυτή είναι η κατάσταση, τα οποία μπορούν να μας δώσουν μία ώθηση προς τα εμπρός. Και τι είπαμε, μιλήσαμε για εκπαίδευση, όλοι μας μιλήσαμε για εκπαίδευση και ο

πανεπιστημιακός δάσκαλος και ο άνθρωπος που είναι ο ίδιος γεωργός και κτηνοτρόφος, όλοι μας δώσαμε βάρος σε αυτό και η σωστή επισήμανση ήταν ναι σωστή η εκπαίδευση γιατί δεν γίνεται σωστή εκπαίδευση και αυτό είναι μία αλήθεια. Από εκεί και πέρα όμως, θα πρέπει κάποια στιγμή να μπορέσουμε να δώσουμε και εμπιστοσύνη ο ένας στον άλλο, να μη βλέπουμε ότι στο υπουργείο είναι όλα μαύρα ή στα πανεπιστήμια όλα μαύρα, ή οι αγρότες είναι αμόρφωτοι και δεν μπορούμε να κάνουμε. Αυτά είναι στερεότυπα που πρέπει να φύγουν στην άκρη και να συνεργαστούμε. Όσον αφορά για την πανώλη, εμείς, και είναι εδώ ο διευθυντής της κτηνιατρικής υπηρεσίας, γυρίσαμε όλη την περιφέρεια και ενημερώσαμε όλους τους αγρότες. Ένα από τα ερωτήματα ήταν αυτό: υπάρχει εμβόλιο; Καλύτερα να σας το πει ο ίδιος. Υπάρχει εμβόλιο έλεγε, αλλά αν αποδεχθούμε το εμβόλιο και εμβολιάσουμε το ζωικό μας πληθυσμό, θεωρούμε ότι η νόσος είναι ενδημική και κόβουμε τις εξαγωγές σε όλα τα προϊόντα σε όλη την Ευρώπη. Αυτό θέλουμε; Αυτή ήταν η εύκολη λύση, αυτό κάνει η Τουρκία. Εμείς δεν θέλαμε αυτό, εμείς θέλαμε να περιοριστεί και να εξαφανιστεί η νόσος, για να πάμε στην πρωθύστερη κατάσταση που ήταν ότι τώρα που είναι η εποχή που έχουμε παραγωγή, να μπορέσουμε να κάνουμε εξαγωγές στο μέλλον στην Ευρώπη. Το πρώτο ήταν αυτό. Και βάζω τελεία.

Συντονιστής: Θα μπορέσετε να τα πείτε και στη συνέχεια, όταν θα είστε συντονιστής στο επόμενο πάνελ. Και θα έρθετε στη δύσκολη θέση που έρχομαι εγώ τώρα. Κύριε Κασσίμη, σας ακούμε.

Κασσίμης: Δεν ξέρω αν η παρέμβασή μου δημιούργησε ένα αρνητικό περιβάλλον, δεν ήθελα αυτό να κάνω. Αυτό που με ενδιέφερε είναι να δώσω να καταλάβει το κοινό και εμείς οι συνομιλητές εδώ, ότι δεν κάνουμε αρκετά για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στις μεγάλες προκλήσεις της εποχής και αν θέλουμε πράγματι να προστατεύσουμε τον αγροτικό κόσμο και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής γεωργίας και αγροδιατροφικού συστήματος, αν θέλουμε να έχει η χώρα μας μία θέση στο διεθνή χώρο σε ότι αφορά την παραγωγή προϊόντων και την ανταγωνιστικότητα όπως συζητάμε της ελληνικής γεωργίας, νομίζω τώρα, χθες θα πρέπει να επανεξετάσουμε τη στρατηγικές προτεραιότητες της ελληνικής γεωργίας και δεν θέλω να περιοριστώ μόνο στη γεωργία. Πρέπει να δούμε όλη την αλυσίδα αξίας που αφορούν το παραγωγικό μας σύστημα στην ελληνική γεωργία. Δηλαδή, δεν είναι δυνατόν σε μία εποχή στην οποία η χώρα μας έχει μία ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, η συμμετοχή των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων να είναι στο χαμηλότερο ποσοστό συγκριτικά με χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία κ.λ.π. Και το τελευταίο, μιας και αναφέρθηκε και ο κύριος Μόσχος νωρίτερα, γνωρίζουμε από όλους τους διεθνείς οργανισμούς ότι στα επόμενα 20 χρόνια η ζήτηση για αγροδιατροφικά προϊόντα θα εκτιναχθεί πάνω από 70 %. Το κρίσιμο ερώτημα, λοιπόν, για την ελληνική πολιτεία είναι πως θα προετοιμαστούμε να αντιμετωπίσουμε και αυτές τις προκλήσεις. Κλίμα, κοινωνία, διεθνής ανταγωνισμός νομίζω είναι στην καρδιά της συζήτησης για να αναδιατάξουμε τις προτεραιότητες.

Συντονιστής: Ο κύριος Μόσχος θα κλείσει.

Μόσχος: Βασικά, εγώ θέλω να κλείσω με το εξής: ότι αν δεν δούμε, από οποιονδήποτε υπουργό, αν μείνει και αυτός πόσο θα μείνει γιατί ανά 12-14 μήνες τον αλλάζουμε, αν δεν δούμε από έναν υπουργό να συζητάει με αγρότες και κτηνοτρόφους και να βάζει στόχους και χρονοδιάγραμμα, τότε θα πετύχουμε, τότε αυτό και αυτοί είναι οι στόχοι μας, όπως είπε και κύριος Κασσίμης είναι μεγάλη, δεν είναι πρόκληση γιατί όσο το λέμε πρόκληση είναι απλό, όλα αυτά που ακούσατε προκλήσεις, είναι πρόβλημα. Γιατί όσο το λέμε πρόβλημα, καταλαβαίνουμε τι λέμε, όσο το λέμε πρόκληση είναι κάτι έτσι στα γρήγορα το περνάμε. Αλλά, είναι τεράστιο το πρόβλημα και αν δεν υπάρξει αυτό, να μην περιμένουμε να δούμε αλλαγή. Αυτή την στιγμή λειτουργούν όλα στο αυτόματο. Το οικοσύστημα των επιχειρήσεων υπάρχει για στηρίξει και την εξαγωγή και την ανταγωνιστικότητα και τρακτέρ καινούργια έχουμε, αντιπροσώπους έχουμε που να μπορούμε να πάρουμε με GPS και τα λοιπά. Νερό, λειψυδρία, για μένα δεν υπάρχει λειψυδρία, δεν υπάρχει φράγμα για να αντιμετωπίσει την λειψυδρία. Καταλάβατε; Εμείς έτσι βλέπουμε τα προβλήματα.

Μας λείπουν οι σωστές υποδομές. Άρα, συνεννόηση πολιτικής με αγρότες και κτηνοτρόφους, χάραξη οράματος, χρονοδιάγραμμα και από εκεί και πέρα ίσως καταφέρουμε να μετριάσουμε αυτό που έρχεται.

Συντονιστής: Σας ευχαριστώ και τους τρεις. Ένα χειροκρότημα. Ευχαριστώ όλους σας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2η

Κρίσιμες παράμετροι για την αγροτική ανάπτυξη στη Δυτική Ελλάδα

✓**Σάββας Βλάχος**, Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας (Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής)

✓**Σπύρος Παπασπύρου**, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας, Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

✓**Κωνσταντίνος Μήλιος**, Κτηνίατρος, Προϊστάμενος Τμήματος Κτηνιατρικής Δημόσιας Υγείας Διεύθυνσης Κτηνιατρικής Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

✓**Τάκης Παρασκευόπουλος**, Γεωπόνος, Πρόεδρος Δ.Σ. Γ.Ο.Ε.Β. ΠΗΝΕΙΟΥ - ΑΛΦΕΙΟΥ

Συντονιστής: **Ανδρέας Φίλιας**, Αντιπεριφερειάρχης Αγροτικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδας

Συντονιστής: Θα σας καλωσορίσω στην δεύτερη ενότητα του συνεδρίου AGROWN όπου είναι μία εσωτερική υπόθεση όπως καταλαβαίνετε της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Το θέμα το οποίο θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε, δεν είναι τίποτε άλλο παρά αυτά που διαχειριζόμαστε καθημερινά στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στο κομμάτι της αγροτικής ανάπτυξης, που είναι κρίσιμοι παράμετροι για την αγροτική ανάπτυξη στη δυτική Ελλάδα. Ποιοι είναι δηλαδή αυτοί οι παράμετροι οι οποίοι έχουν μία ιδιαίτερη βαρύτητα και κρισιμότητα. Και φυσικά θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα και με βάση και την επικαιρότητα, η οποία μας ενδιαφέρει πολύ και προσεγγίζει και αγγίζει και ζητήματα κρίσιμα, που όλα αυτά μαζί συντελούν στην ανάπτυξη, αγροτική ανάπτυξη στη δυτική Ελλάδα, που είναι ζητούμενο και για την περιφέρειά μας, αλλά και ιδιαίτερα για τον τομέα που και οι 4 ασχολούμαστε κάθε μέρα, έχει να κάνει με την αγροτική ανάπτυξη. Δίπλα μου, λοιπόν, είναι ως συνομιλητής ο κύριος Σάββας Βλάχος, είναι γενικός διευθυντής της αγροτικής οικονομίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και ταυτόχρονα έχει και τη διεύθυνση της αγροτικής της ΔΑΟΚ στην Αιτωλοακαρνανία. Ο κύριος Κωνσταντίνος Μήλιος είναι κτηνίατρος, είναι προϊστάμενος διεύθυνσης αγροτικής οικονομίας στην Περιφέρειά μας, είναι ένας άνθρωπος που θα μας δώσει νομίζω ενδιαφέροντα στοιχεία για το καλοκαίρι που πέρασε. Και ο κύριος Τάκης Παρασκευόπουλος, ο οποίος είναι στέλεχος της Περιφέρειας της Ελλάδος, γεωπόνος και αυτός, όπως και ο κύριος Βλάχος είναι γεωπόνος, γεωπόνος και αυτός αλλά έχει και ταυτόχρονα την εποπτεία ως Πρόεδρος των ΓΟΕΒ Πηνειού-Αλφειού. Ήταν ένα από τα κεντρικά πρόσωπα που διαχειρίστηκαν τη φετινή κρίση σε σχέση με τα νερά και τη διαχείριση των υδάτων στο κομμάτι που αφορά τη ΠΕ Ηλείας. Και να ξεκινήσουμε με τον κύριο Βλάχο. Η προηγούμενη συζήτηση είχε να κάνει με την κλιματική αλλαγή και οι τρεις συνομιλητές συμφωνήσαμε ότι όντως έχουμε πλέον τις επιπτώσεις μπροστά μας. Εσείς κύριε Βλάχο, λοιπόν, εδώ στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με τη διαχείριση των κρίσεων, με τις καταστροφές, οι οποίες μάλιστα διαφέρουν και η μία από την άλλη και σε ένταση και σε γεωγραφικό τομέα και σε είδος. Αλλά όμως όλες αυτές έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, μία κοινή αφετηρία, τα έντονα καιρικά φαινόμενα. Ποιος είναι ο τρόπος που ακολουθούμε τελικά ως Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας ως διοίκηση; Ποιες είναι δυνατότητες που έχουμε; Είναι αυτές οι δυνατότητες, είναι οι αρμοδιότητες, έχουμε τα εργαλεία να αντιμετωπίσουμε αυτές τις κρίσεις; Ισχύει, ή είναι μύθος ότι τα πάντα ξεκινούν από την Περιφέρεια; Μήπως η Περιφέρεια λειτουργεί σε ένα κομμάτι, φυσικά παίρνοντας πρωτοβουλία που την έχει διοικητικά, αλλά σε ένα δεύτερο κομμάτι λειτουργεί απλώς επικουρικά και σε περίπτωση επιτυχίας είναι όλα καλά, αλλά σε περίπτωση αποτυχίας είναι αυτή η υπεύθυνη; Νομίζω ότι είναι κρίσιμο να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα.

Βλάχος: Κύριε Αντιπεριφερειάρχη, όπως γνωρίζετε από τότε που έχετε αναλάβει, δεν έχετε μείνει ένα λεπτό ήσυχος. Το να είσαι γεωτεχνικός για μας σημαίνει μάχιμος. Είμαστε κάθε μέρα στο πεδίο, αλλά είμαστε και στα γραφεία που μπορούμε και έχουμε την πολυτέλεια και αυτή είναι και η δουλειά μας, να κάνουμε προτάσεις προς τους πολιτικούς μας προϊσταμένους και έτσι να διεκδικούμε για τον τόπο μας το καλύτερο δυνατό, για τους αγρότες, τους συνανθρώπους μας, τους αλιείς και τους μελισσοκόμους. Επειδή να το πω απλά, όμορφα και λαϊκά, είμαστε και του σαλονιού και του χωραφιού. Καθημερινά ερχόμαστε σε επαφή με τους αγρότες μας. Η δουλειά μας είναι, δεν μπορούμε μόνοι μας να λύσουμε κάποια προβλήματα. Πρέπει να τα διεκδικήσουμε, οπότε συλλέγουμε τα προβλήματα, αφού τα εντοπίζουμε, κάνουμε έξω τον επιτόπιο έλεγχο στην περιοχή για τα αιτήματα που ζητάνε, αν είναι σωστά, ή κάποια πραγματικά δεν είναι εφικτά, τουλάχιστον αυτό το χρονικό διάστημα τα καταγράφουμε. Φυσικά να συμπληρώσω ότι, όσον αφορά στην απορροφητικότητα που έχει η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και οι υπηρεσίες της, στα προγράμματα της αγροτικής ανάπτυξης στο Π.Α. το λεγόμενο, γιατί ο κόσμος περισσότερο ενδιαφέρεται για τα χρήματα, για την επιδότηση, μετά για την παραγωγή και μετά για τα συλλογικά σχήματα, που μπορούν κάποια στιγμή να μας σώσουν, γιατί και οι προηγούμενοι ομιλητές αναφέρανε ότι δεν χρειαζόμαστε ομάδες παραγωγών. Δεν θέλουν, δεν θέλει μάλλον το υπουργείο ομάδες παραγωγών. Εμείς βλέπουμε το αντίθετο, θέλει. Αλλά ο κόσμος θέλει και κάποια χρηματοδοτικά εργαλεία επιπλέον για να μπορέσει να ενταχθεί σε αυτά τα προγράμματα. Η ομάδα παραγωγών μεγαλώνει στο σπίτι σου, μεγαλώνει στην παρέα σου, έχεις άμυνα, έχεις πρόταση, διεκδικείς καλύτερες τιμές, διεκδικείς καλύτερες αγορές. Όταν κάνεις μια ομάδα παραγωγών, για να το διευκρινίσουμε αυτό, μειώνεις αμέσως το κόστος παραγωγής, γιατί άλλο να αγοράζεις ποσότητα είτε για φυτοφάρμακα, είτε για λιπάσματα, είτε για μηχανήματα ακόμη-ακόμη. Πολλοί πηγαίνουν στην AGROTICA στη Θεσσαλονίκη και βλέπεις ένα τρακτέρ με 7-8 ονόματα και λες ωω, αγοράσαν 8 άτομα 8 τέτοια τρακτέρ; Όχι, είναι μία ομάδα παραγωγών, οι οποίοι από κάτω στο χαρτί γράφει ποιοι είναι αυτοί, ποια είναι τα ονόματα της ομάδας που το αγοράσαν. Άλλο να αγοράσουμε τέσσερα τρακτέρ και άλλο να πάρουμε ένα. Άλλο να κάνουμε μία αποθήκη, ή ένα χρωματοδιαλογέα όταν έχουμε ελιές για να τις διαχωρίσουμε στα χρώματα, κι άλλο να πάρουμε τέσσερις. Είναι δυσβάσταχτο το κόστος αυτή τη στιγμή να αγοράσει κάποιος δικά του μηχανήματα. Όταν, λοιπόν, εμείς εντοπίζουμε τα προβλήματα και για αρδευτικό δίκτυο οι προτάσεις που έχουμε κάνει στην Περιφέρεια πώς τις κάναμε, πήγαμε στο πεδίο. Γνωρίζετε πολύ καλά καλύτερα από μένα, ότι πολύ δύσκολα πήγαινε πολιτικός στο χωράφι, πέρα από τις υπηρεσίες. Αφού πήγαμε, λοιπόν, (και δεν ευλογούμε τα γένια μας), επειδή είμαστε στην ίδια, στα ίδια γραφεία, αλλά αφού πήγαμε, εντοπίσαμε, συζητήσαμε, βάλαμε σε μία σειρά τους εκπροσώπους των αγροτών που ονομάζονται πρόεδροι στον ΤΟΕΒ σε συνεργασία με το ΓΟΕΒ, που επιβλέπει και αυτό το ΤΟΕΒ, τις ομάδες αυτές δηλαδή τον αγροτών που ποτίζουν νόμιμα και δίνουν την εισφορά τους για να απολαμβάνουν και το δίκτυο αυτό το απαρχαιωμένο. Γιατί είναι κάποιοι που δεν φτάνει νερό στο χωράφια τους και πάνε με άλλους τρόπους, γεωτρήσεις και εκεί μιλάμε για υπερεκμετάλλευση του υδροφόρου ορίζοντα, με αποτέλεσμα κάποια στιγμή και το νερό στερεύει και αρχίζουν οι μέθοδοι ποτίσματος που θα μας τα πει ο κύριος Παρασκευόπουλος που τα γνωρίζει καλύτερα από μένα. Αφού εντοπίσαμε όλα αυτά τα προβλήματα, βάλαμε μία σειρά, όπως και με την πανώλη που θα μας την πει ο κύριος Μήλιος, και με τα αρδευτικά ο κύριος Παρασκευόπουλος, ώστε αισθανόμαστε τουλάχιστον το λιγότερο σαν υπάλληλοι. Γιατί και ο δημόσιος υπάλληλος έχει μία ρετσινιά ότι είναι δημόσιος υπάλληλος και δεν ενδιαφέρεται γιατί δεν βρίσκεται στην καρέκλα. Τουλάχιστον οι γεωτεχνικοί, είτε οι ιδιώτες έξω και συνάδελφοι με τα μελετητικά γραφεία, είτε οι συμβασιούχοι από όποιον οργανισμό και να ναι, και οι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι, δεν είναι κανείς και δεν θέλει κανείς να μείνει άπραγος. Καθημερινά μιλάμε με τον αγρότη, μεταφέρουμε τα αιτήματα, τα διεκδικούμε, και στόχος μας είναι να τον διατηρήσουμε με παράλληλη εκπαίδευση, όχι τόσο επίσημη όπως ειπώθηκε πριν, δηλαδή ο ΕΛΓΟ

Δήμητρα, τα Πανεπιστήμια, οι συμβάσεις που κάνουμε για κάποιες ενημερώσεις. Το πρόγραμμα πάει και στα χωριά, πήγαμε σε όλους τους δήμους σε όλη την Περιφέρεια και ενημερώσαμε όλους τους αγρότες και για τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία και για ημερομηνίες και για το τι να προσέξουνε. Γιατί πέραν από το να πάρουμε ένα πρόγραμμα και να το υλοποιήσουμε, στόχος είναι να βάλουμε νέους ανθρώπους ηλικιακά στον αγροτικό, στον αγροτοκτηνοτροφικό τομέα. Η υποχρέωσή μας σαν δημόσιοι υπάλληλοι και γεωτεχνικοί του δημοσίου, είναι μία και βασική: να τον διατηρήσουμε, να φροντίσουμε να μην κοπεί. Εμείς δεν είμαστε για να πάμε να του δώσουμε τα χρήματα αφού τον διεκδικήσουμε και μετά να πάμε να τον κόψουμε. Είναι να τον κρατήσουμε στην περιοχή του και να τον συμβουλεύουμε σχεδόν καθημερινά πώς θα παράγει και πού σε ποιες αγορές θα απευθυνθεί και με τις εκθέσεις το κάνουμε σαν υπηρεσία και σαν Περιφέρεια. Την προβολή, δηλαδή την εξωστρέφεια των αγροτικών μας προϊόντων, για να τη μάθει το ευρύ κοινό και το εξωτερικό, αλλά και η Ελλάδα. Είμαστε μία χώρα η οποία δέχεται κάθε χρόνο 20 εκατομμύρια τουρίστες τουλάχιστον και όλοι αυτοί καταναλώνουν. Δηλαδή πέρα από την εξωστρέφεια και οι μικρές ομάδες παραγωγών θα μπορούσαν να διαθέσουν το προϊόν τους εδώ, και ειδικά εσείς έχετε και ένα ρόλο πάρα πολύ ευχάριστο για μένα, έχετε μία από τις τρεις περιφερειακές ενότητες που είναι ένα εργοστάσιο παραγωγής τροφίμων, η Ηλεία. Για αυτό και ο κύριος Περιφερειάρχης από την προηγούμενη, από το προηγούμενο Π.Α. έβαλε σε προτεραιότητα θερμοκήπια, κηπευτικά, μελισσοκομεία, κτηνοτροφία και μετά την τυποποίηση και την μεταποίηση.

Συντονιστής: Ωραία, για να κάνουμε λίγο οικονομία στο χρόνο, νιώθω ότι δώσαμε περισσότερη αν θέλουμε ένταση στο αναπτυξιακό πρόσημο της Περιφέρειας, στο τι κάνουμε για να πάμε στην επόμενη μέρα, γιατί πίσω από αυτό υπάρχει και η καθημερινότητα, η οποία καθημερινότητα μιλάει από μία άδεια τρακτέρ, μέχρι τέλος πάντων έναν έλεγχο σε μια σταυλική αδειοδότηση, ή σταυλική εγκατάσταση. Θέλω στο δεύτερο γύρο πραγματικά να απαντήσουμε και στο ερώτημα της κρίσης, δηλαδή γίνεται ένα συμβάν, όπως έγινε προχθές εδώ στην Αιτωλοακαρνανία υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι έχουν πληγεί. Ποιος είναι ο ρόλος της Περιφέρειας τελικά; Ποια είναι η αλήθεια; Πώς μπορεί αυτός ο άνθρωπος να βρει το δίκιο του; Που το δίκιο του ποιο είναι; Αφενός να μην ξαναγίνει μία τέτοια κατάσταση, που αυτό δεν μπορεί να το προεξοφλήσει κανένας. Το κυριότερο, όμως, για αυτόν είναι να μπορέσει να πάρει την αποζημίωση την οποία δικαιούται και αυτό είναι ένα ερώτημα. Θα το πούμε στο δεύτερο γύρο, και επειδή μιλάμε κύριε Μήλιο για κρίσεις, επειδή μιλάμε για έκτακτα γεγονότα, τα οποία μπορεί για σας ως επιστήμονα να είναι γνωστά, να τα έχετε μελετήσει, να έχετε ασχοληθεί σε επιστημονικό επίπεδο, για τους περισσότερους, εμάς τους απλούς ανθρώπους είναι πρωτόγνωρα. Και μάλιστα, όταν ο χαρακτηρισμός τους έρχεται από λέξεις που προέρχονται από το παρελθόν, στερεοτυπικά, με μία άσχημη αν θέλετε λέξη, όπως η λέξη πανώλη. Πείτε μας, λοιπόν, σε μία κρίση σαν αυτή τη φετινή της πανώλης, πώς πρέπει ένας δημόσιος οργανισμός με τις δυνατότητες που έχει (γιατί είναι και περιορισμένες οι δυνατότητες που έχει η Περιφέρεια, ή ο Δήμος, εμείς θα μιλήσουμε για την Περιφέρεια. Τι πρέπει να κάνει; Τι έκανε τελικά και τι ενδεχομένως θα αλλάξετε σε περίπτωση που δεν το ευχόμαστε, αλλά σε περίπτωση που έχουμε μία νέα τέτοια κατάσταση αντίστοιχη, ή και πιο δύσκολη.

Μήλιος: Κύριε Φίλια ευχαριστώ πολύ. Προφανώς είναι το επόμενο βήμα να μιλήσουμε για εκείνο το καλοκαίρι. Το καλοκαίρι του 2024, για τη Δυτική Ελλάδα και σε επίπεδο χώρας δυστυχώς, όσον αφορά την κτηνοτροφία. Ήταν ένα οριακό καλοκαίρι, που πραγματικά η ελληνική κτηνοτροφία ακροπάτησε ανάμεσα στον χαμό, το γκρεμό και την επιβίωση. Θα μου επιτρέψετε, λοιπόν, να μιλήσω για την κτηνοτροφία της Δυτικής Ελλάδας. Το σέσιον αναφέρεται σε κρίσιμες παραμέτρους προκειμένου να υπάρξει ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας. Προφανώς, η πιο κρίσιμη παράμετρος είναι το να υπάρχει ζωικό κεφάλαιο και αγροτικό κεφάλαιο κατά αντιστοιχία. Ας μιλήσουμε λίγο για την κτηνοτροφία στην Δυτική Ελλάδα. Η δυτική Ελλάδα έχει μια ισχυρή αιγοπροβατοτροφία. Πάνω από δυο εκατομμύρια αιγοπρόβατα εκτρέφονται σε όλη τη δυτική

Ελλάδα, Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα και Ηλεία. Η Αιτωλοακαρνανία περίπου έχει το μισό ζωικό κεφάλαιο. Επίσης, υπάρχει πληθυσμός σε βοοειδή πάνω από 60 χιλιάδες, ή τεκνοπαραγωγικής κατεύθυνσης κυρίως στην Αιτωλοακαρνανία, είτε γαλακτοπαραγωγής στην Αχαΐα και Ηλεία, αντίστοιχα. Έχουμε χοιροτροφία. Στην Αιτωλοακαρνανία υπάρχει ένας πολύ δυναμικός κλάδος χοιροτροφίας, ανεπτυγμένος κυρίως στην περιοχή του Αγρινίου, με συστηματικές μονάδες και με πάρα πολλές χοιρομητέρες. Έχουμε ιχθυοκαλλιέργεια, είδα και τον κύριο Μπόκα τώρα ήτανε έξω. Πάλι η Αιτωλοακαρνανία είναι μια από τις μεγαλύτερες παραγωγούς στη χώρα σε ψάρι ιχθυοκαλλιέργειας. Επομένως, η κτηνοτροφία στην περιφέρειά μας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη και όσον αφορά την αιγοπροβατοτροφία, το καλοκαίρι που μας πέρασε τέθηκε ένα σημαντικό ερώτημα όπως σας το έθεσα στην αρχή. Αν θα συνεχίσει να υπάρχει. Ξέρετε, μέχρι τώρα θεωρούσαμε δεδομένη την ύπαρξη του ζωικού πληθυσμού που σας προανέφερα. Θεωρούσαμε ότι θα συζητήσουμε, ειπώθηκαν και στην πρώτη συνεδρίαση πράγματα για την βιωσιμότητα, για το που θα πάμε, τι μπορεί να γίνει, που μπορεί να βελτιωθεί. Κανένας μας, σας λέω και για τις κτηνιατρικές υπηρεσίες, δεν είχε στο μυαλό του ότι ξαφνικά, και μέσα σε ένα χρονικό διάστημα ενός μήνα, μπορεί να μην είχαμε αντικείμενο να συζητάμε. Η πανώλη, λοιπόν, που εμφανίστηκε στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος ήταν ένα νόσημα το οποίο είχε την δυναμική ως νόσημα να καταστρέψει την κτηνοτροφία. Φοβερά μεγάλες θνησιμότητες 80-90% του πληθυσμού ενός κοπαδιού, (αν εμφανιζόταν σε ένα κοπάδι, θα πέθαινε από το νόσημα), και πολύ μεγάλη εξάπλωση μεταξύ των κοπαδιών. Ταυτόχρονα, και δεν θα εστιάσω μόνο στην πανώλη στη δυτική Ελλάδα, αντίστοιχα θέματα είχαμε με την πανώλη των αιγοπροβάτων σε όλη τη χώρα. Και με άλλα νοσήματα που αυτή την στιγμή τρέχουν δυστυχώς σε επίπεδο χώρας, Γι' αυτό λέω το καλοκαίρι του 2024 είναι σημαδιακό για την ελληνική κτηνοτροφία και για τις κτηνιατρικές υπηρεσίες. Έχουμε ευλογιά αυτή τη στιγμή στην βόρεια Ελλάδα, στον Έβρο και όχι μόνο, στη Ροδόπη, στις Σέρρες. Έχουμε αφρικανική πανώλη των χοίρων. Νοσήματα, που όλα μπορεί να επηρεάσουν την κτηνοτροφική παραγωγή και μας επαναπρωτεραιοποιούν τις δράσεις μας. Πρέπει να ξαναθέσουμε εξαρχής τις στοχεύσεις που έχουμε για τον πρωτογενή τομέα. Θα μου επιτρέψετε να πω δυο πράγματα για το τι έκανε η Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος για το νόσημα της πανώλης, για να καταλάβετε για τι πράγμα συζητάμε. Εμφανίστηκε τέλος Ιουλίου σε πέντε σημεία στην Περιφέρεια, και εμφανίστηκε σε πέντε σημεία, γιατί δεν είχαμε εξάπλωση μέσα στην Περιφέρεια, αλλά είχαμε μεταφορά με εμπορεία. Ήταν μεταφορά ζώων από κάποιον έμπορο, θα τα πούμε στην συνέχεια, που επειδή τα ζώα ήταν άρρωστα, εμφανίσαμε πέντε εστίες, τρεις στην Αιτωλοακαρνανία, Βόνιτσα, Αστακό και Αγρίνιο και δύο στην Ηλεία, στην περιοχή της Γαστούνης και στην Νεμούτα. Από τη στιγμή που εμφανίστηκαν τα κρούσματα, και πρέπει να σας πω και πριν εμφανιστούν, μια μέρα πριν εμφανιστούν, γιατί με βάση επιδημιολογική διερεύνηση είχαμε καταλήξει και με τις πληροφορίες που είχαμε, ότι κατά πάσα πιθανότητα θα φτάσει και το νόσημα εδώ πέρα. Πρωτογενής εστία ήταν στη Λάρισα, από Ρουμανία ήρθε το νόσημα. Ξεκινήσαμε και ενεργοποιήσαμε σαν κτηνιατρικές υπηρεσίες της Περιφέρειας τα πρωτόκολλα που προβλέπονται στον κανονισμό. Απλώς δυο λόγια, δεν θέλω να σταθώ πάρα πολύ, θέλω να σταθώ στην ουσία του θέματος και όχι στο τι έγινε, το τι έγινε σαν Περιφέρεια, απλώς για να σας δώσω το μέγεθος της κινητοποίησης, 160 υπάλληλοι της Περιφέρειας, κτηνίατροι, γεωτεχνικοί και λοιποί υπάλληλοι. Ανάμεσα σε αυτούς, κτηνίατροι και γεωτεχνικοί που ήρθαν από υπηρεσίες του υπουργείου για να συνεισφέρουν στην προσπάθεια αυτή. Για 10 μέρες λειτουργούσαν με πολύ μεγάλη ένταση και έλεγξαν και στη συνέχεια με επιτόπιους ελέγχους πάνω από 2800 εκμεταλλεύσεις σε επίπεδο Περιφέρειας, και 420.000 ζώα. Είδαμε, δηλαδή, ένα-ένα, έγινε κλινική εξέταση σε 420.000 ζώα, και ελήφθησαν δείγματα όταν δικαιολογούνταν σε πάνω από 1000 περιπτώσεις. Δυστυχώς, και θα αναφερθώ αμέσως μετά, απαιτήθηκε, κι αυτό είναι ότι χειρότερο μπορώ να σας πω αν μου επιτρέπετε και κάτι πιο προσωπικό και για μένα ως κτηνίατρο και για όλους τους κτηνιάτρους που ενεπλάκησαν σε αυτές τις διαδικασίες, που έχουμε ορκιστεί να προστατεύουμε την υγεία των ζώων, δυστυχώς αναγκαστήκαμε να θανατώσουμε και ζώα σε οκτώ περιπτώσεις στην Περιφέρεια 1700 ζώα, και θα σας πω αμέσως μετά. Εν τέλη, και εκ του

αποτελέσματος, είμαστε σήμερα 10 Οκτωβρίου, μετά από δύο μήνες. Αυτή τη στιγμή η Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος δεν έχει ενεργείς εστίες, και σιγά σιγά τα μέτρα επανέρχονται. Και εξ αυτού μπορούμε να πούμε ότι όλη η δραστηριότητα ήταν επιτυχημένη. Υπάρχουν κάποιες περιοχές ακόμα, όχι στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος, σε άλλη Περιφέρεια, αλλά λόγω γειτνίασης μας επηρεάζει ακόμα υγειονομικά. Θα δώσω μια διάσταση πολύ γρήγορα του κόστους. Η όλη αυτή κινητοποίηση είχε ένα πολύ μεγάλο κόστος, προφανώς των μηχανισμών το καταλαβαίνετε. Ταυτόχρονα υπήρχε ένα δεύτερο κόστος. Το κόστος της μη λειτουργίας της κτηνοτροφίας για όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Τεράστιο κόστος, που θα πρέπει να βρεθεί και ένας τρόπος αποζημίωσης σε αυτό. Υπήρχε και ένα περαιτέρω κόστος για τους ίδιους τους ανθρώπους, τους οποίους, και για μένα αυτό ήταν το σημαντικότερο, που αναγκαστήκαμε να παρέμβουμε και να χάσουν το βιός τους και μπροστά τους να υπάρξει όλη αυτή η πολύ δυσμενής εξέλιξη που η πολιτεία έχει την υποχρέωση να σταθεί δίπλα τους. Και πράγματι, η Περιφέρεια έχει κάνει αυτές τις παρεμβάσεις που πρέπει να κάνει. Πρέπει, λοιπόν, να έχουμε ένα σχέδιο όσον αφορά στις ζωονόσους και ένα προληπτικό σχέδιο για την αντιμετώπιση αυτών. Τι χρειαζόμαστε; Ποιο είναι το συμπέρασμα μας από την εμπειρία στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος και να συνεχίσουμε μετά. Ισχυρός ελεγκτικός μηχανισμός, χρειαζόμαστε περαιτέρω στελέχη, χρειαζόμαστε περαιτέρω οργάνωση σαν ελεγκτικοί μηχανισμοί, βελτίωση των μέτρων βιοασφάλειας. Δεν είναι η βιοασφάλεια στις μονάδες μας αυτή που πρέπει, γιατί δεν έχουμε σαν πρωτογενής τομέας στο μυαλό μας ότι μπορεί να κινδυνεύσουμε από νοσήματα των ζώων. Ενημέρωση εκ μέρους των κτηνοτρόφων. Ξέρετε, το σημαντικότερο που προέκυψε όσον αφορά την ενημέρωση και εκπαίδευση των κτηνοτρόφων, ήταν η προσωπική επαφή που είχαμε, και θα πρέπει να συνεχίσουμε να την έχουμε και σαν Περιφέρεια, θα την έχουμε και σε συνεργασία με τον «ΕΛΓΟ-Δήμητρα», θα σας πούμε και στην συνέχεια. Τη προσωπική επαφή που είχαν οι ελεγκτές, δεν ήταν ελεγκτές, γιατροί ήτανε, κλινική εξέταση κάνανε με 2800 κτηνοτρόφους στην Περιφέρεια. που τους δίναμε και τους λέγαμε «αυτά θα κανείς». Έτσι γίνεται η πραγματική εκπαίδευση. Βελτίωση υποδομών και βελτίωση ζωικού κεφαλαίου. Είναι δεδομένα αυτά. Η βελτίωση ζωικού κεφαλαίου, και εδώ πέρα θα το τελειώσω για να μη σας καθυστερώ άλλο, θα πρέπει να γίνεται, και αν θέλετε το συζητάμε στη συνέχεια, με συγκεκριμένους κανόνες και ελέγχους, προκειμένου να έχει στην πραγματικότητα ευεργετικά αποτελέσματα στη ζωική παραγωγή και όχι να καταλήγει ως ένας εν δυνάμει κίνδυνος για την υγεία των ζώων. Νομίζω, λοιπόν, ότι η εμπειρία μας από αυτήν τη διαχείριση της κρίσης, έβγαλε χρήσιμα συμπεράσματα που θα πρέπει άμεσα να τα αξιοποιήσουμε και να τα βελτιώσουμε, και η όλη διαχείριση αυτής της κρίσης είχε ένα θετικό αποτέλεσμα για την κτηνοτροφία στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Συντονιστής: Πράγματι κύριε Μήλιο. Αν τον άφηνα ξέρετε τον κύριο Μήλιο, θα μιλούσε μέχρι το βράδυ. Είναι τόσα τα βιώματα. Τουλάχιστον εγώ από μια άλλη οπτική γωνία που είχα από αυτήν την εμπειρία, που είμαι σίγουρος ότι θα μιλούσε μέχρι το βράδυ. Κρίσιμες, λοιπόν, καταστάσεις έρχονται καθημερινά για λόγους περιβαλλοντικούς, αλλά και για άλλους λόγους. Ο κύριος Βλάχος μας έδωσε μια εικόνα των κατευθύνσεων που πρέπει να οδηγούν μέσα σε μια κανονικότητα όμως, ένα σχηματισμό όπως είναι η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ένας κρατικός αν θέλετε οργανισμός. Έλα μου όμως, που έρχονται και τα ξαφνικά, τα οποία είναι ξαφνικά αφενός ξεκινώντας μικρά, αλλά είναι τόσο μεγάλα που μπορούν να επηρεάσουν όλο το οικοδόμημα. Τι είπε ο κύριος Μήλιος; Για να μιλάς για ανάπτυξη, για να μιλάς για τον πρωτογενή τομέα, για να μιλάς για κτηνοτροφία, πρέπει να έχεις ζώα. Αν κινδυνεύεις να χάσεις τα ζώα, τότε δεν έχεις τίποτα. Το ίδιο ακριβώς νομίζω σε αναλογία, κύριε Παρασκευόπουλε, ισχύει και με τον πρωτογενή τομέα σε σχέση με τις καλλιέργειες. Τι να τα κάνουμε τα τρακτέρ; Τα σχέδια βελτίωσης; Τι να κάνουμε τις καινούργιες καλλιέργειες, τις νέες μεθόδους αν δεν έχουμε νερό; Η πρώτη επαφή με τον κύριο Παρασκευόπουλο ήταν τον Ιανουάριο, ο οποίος μου είπε κύριε Αντιπεριφερειάρχη, μέσα σε όλα τα άλλα της ενημέρωσης (γιατί τότε ενημερωνόμουνα), έχω να σας πω ότι μάλλον θα αντιμετωπίσουμε φέτος ένα μεγάλο πρόβλημα με το νερό. Με το νερό; Ρώτησα εγώ. Ναι, η

στάθμη στον Πηνειό είναι πολύ χαμηλά. Και εκεί αρχίζει μια ιστορία που θέλω να μας δώσετε κάποια στοιχεία από τα οποία πρέπει να βγάλουμε και συμπεράσματα για την επόμενη χρονιά όπως προέρχεται. Γιατί αυτό είναι το σημαντικό και ας είναι 10 Οκτωβρίου.

Παρασκευόπουλος: Ακριβώς. Ευχαριστώ και εγώ Αντιπεριφερειάρχη μου, και να πω και εγώ την εμπειρία που είχαμε την φετινή χρονιά. Να ελπίσω ότι θα είναι η τελευταία, αλλά πολύ φοβάμαι ότι όπως μόλις ακούσαμε από τους προηγούμενους ομιλητές, ότι θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με αυτή, αλλάζοντας λίγο τη φιλοσοφία μας, τη νοοτροπία μας, για να μπορέσουμε να ανταπεξέλθουμε. Πράγματι, από τον Ιανουάριο μήνα η φετινή χρονιά ήταν παρά πολύ δύσκολη, σχεδόν μηδενικές οι βροχοπτώσεις, ελάχιστες χιονοπτώσεις. Είχαμε εντοπίσει το πρόβλημα πολύ νωρίς, από τον Ιανουάριο μήνα, αλλά ευελπιστούσαμε ότι οι επόμενοι μήνες θα ήταν καλύτεροι για όλους μας. Διαψευστήκαμε, και μέσα σε όλο αυτόν το χρόνο που πέρασε θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι η γεωργία και ο πρωτογενής τομέας είναι κάτι το δυναμικό. Οι καλλιέργειες βρισκόντουσαν σε εξέλιξη. Δεν ήταν κάτι το οποίο μπορούσες ούτε να προβλέψεις, ούτε να σταματήσεις. Άρα, ακροβατούσαμε σε ένα τεντωμένο σκοινί και η όποια απόφαση, όπως αντίστοιχα και με την κτηνιατρική, μπορεί να σήμαινε την καταστροφή του πρωτογενή τομέα. Και να σημειώσω εδώ ότι, η καταστροφή του πρωτογενή τομέα επηρέαζε και την κτηνοτροφία. Άρα, είχαμε έναν από τους μεγαλύτερους και πιο δυναμικούς κάμπους της Ελλάδας. Τα προϊόντα της Ηλείας δεν χρειάζεται να αναφέρω τα γνωρίζουμε όλοι, τους παραγωγούς να καλλιεργούν είδη, οι ζωοτροφές μας να παράγονται. Άρα, έπρεπε να βρούμε λύση και, δυστυχώς, θα πρέπει να αναφέρω σε αυτό το σημείο, δεν υπήρχε η εμπειρία. Αντίστοιχα φαινόμενα είχαν να εμφανιστούν από το 1990, τουλάχιστον στο φράγμα του Πηνειού, με μικρά διαστήματα άλλες χρονιές, με μικρότερα και ελάχιστα προβλήματα. Και εδώ να πω ότι δεν υπήρχε και η κεντρική βοήθεια από την πολιτεία. Σε αυτό το σημείο, όμως, θέλω να αναφέρω τη συνεργασία που υπήρχε και αυτό είναι και το αισιόδοξο κομμάτι, ότι μεταξύ του οργανισμού του ΓΟΕΒ, τον οποίο έχουμε με πρόεδρους και την Περιφέρεια υπήρχε μια άψογη συνεργασία, και όχι μόνο μια άψογη συνεργασία, και ουσιαστικά μία κοινή γραμμή. Ένα μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε, δεν ξέρω αν είχε και αντίστοιχο η κτηνοτροφία, ήταν η δυσπιστία των αγροτών και των παραγωγών σε όσα λέγαμε. Τα οποία πρέπει να σημειώσω δεν τα λέγαμε για να τα πούμε, τα λέγαμε γιατί είχαμε τα νούμερα, είχαμε τις μετρήσεις. Ξεκινήσαμε λοιπόν το ότι «δεν ξέρετε τι μας λέτε το νερό φτάνει» και «εγώ που έρχομαι εδώ στο φράγμα 20 χρόνια έχω βάλει σημάδι εκείνη την πέτρα εκεί και αυτήν την πέτρα που βλέπετε εκεί σημαίνει ότι το νερό φτάνει». Μπορεί να σας ακούγεται κωμικοτραγικό, αλλά έτσι είναι. Άρα, είχαμε να αντιμετωπίσουμε εκτός από το πρόβλημα και την άλλη πλευρά, τους αγρότες μας να μην το κατανοούν. Ή αν θέλετε, να μη θέλουν να το κατανοήσουν. Εδώ, θα πρέπει να πω ότι, εκεί χρειάζονται και οι πολιτικοί που κάποιες φορές θα πρέπει να πάρουν αποφάσεις και οι αποφάσεις αυτές είναι δύσκολες, και πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση ακόμη και με τους ανθρώπους τους οποίους τους έχουνε στηρίξει. Η απόφαση, λοιπόν, που πήρε η Περιφέρεια αρχές Ιουνίου, ήταν μία απόφαση η οποία έδειξε το δρόμο, και το λέω αυτό για να κερδίσω λίγο χρόνο, το πάω γρήγορα, μας έδειξε το δρόμο και μας έδειξε και τα λάθη των προηγούμενων ετών. Τι θέλω να πω με αυτό; Από τις 10 Ιουνίου ουσιαστικά, που είδαμε ότι βρισκόμαστε στο αδιέξοδο, στο πλήρες αδιέξοδο, μείον 50 εκατομμύρια κυβικά, με δύσκολες μαθηματικές πράξεις, δύσκολες όχι στην πράξη τους, αλλά στην εφαρμογή τους. Αποφασίσαμε και να μειώσουμε τις μέρες άρδευσης, και να μειώσουμε και τα κυβικά άρδευσης από αυτά. Καταλαβαίνετε τι αναστάτωση δημιούργησε αυτό σε όλο τον κόσμο, που τον βγάζουμε από τη συνήθειά του. Παρόλη την δυσκολία του καλοκαιριού, παρόλες τις ακραίες καιρικές συνθήκες, παρόλα τα μικρά προβλήματα που υπήρχαν, το πεπαλαιωμένο δίκτυο, τις απώλειες και όλα αυτά, καταφέραμε σήμερα και νιώθουμε και να το πω έτσι περήφανοι, να το πω. Καταφέραμε να έχουμε ελάχιστα προβλήματα και οι περισσότερες καλλιέργειες να βγουν εις πέρας χωρίς προβλήματα, με ικανοποιητικές παραγωγές και να γλιτώσουμε από ένα οικονομικό όλεθρο για την περιοχή. Τι μας έδειξε αυτό; Ότι, όλα τα προηγούμενα χρονιά που υπήρχε νερό, υπήρχε και πολύ μεγάλη

σπατάλη νερού. Άρα, από δω και πέρα είναι το τι δρόμο πρέπει να ακολουθήσουμε. Άρα, συμφωνώ απόλυτα ότι πρέπει να γίνει εκπαίδευση των αγροτών μας. Πρέπει να κατανοήσουν ότι το πρόβλημα είναι εδώ. Δεν σημαίνει τίποτα ότι πετύχαμε αυτή τη χρόνια. Ο χειμώνας αυτός είναι μπροστά μας και ετοιμαζόμαστε και ακόμα για το δυσμενέστερο σενάριο την επόμενη χρονιά. Εμείς σαν υπηρεσίες αυτό οφείλουμε να κάνουμε, πρέπει να δούμε όλα τα πιθανά σενάρια και αν πρώτα ο θεός, όλα πάνε καλά, θα είναι μια πιο εύκολη διαχείριση. Εμείς όμως πρέπει να είμαστε έτοιμοι και για την πιο δύσκολη.

Συντονιστής: Μάλιστα, ευχαριστούμε κύριε Παρασκευόπουλε. Λοιπόν, κύριε Βλάχο, η καθημερινότητα είναι συγκεκριμένη, την ξέρετε καλά, την υπηρετείτε τόσα χρόνια, περίπου τρεις δεκαετίες και οι τρεις σας, ίσως ο Τάκης λιγότερο ως νεότερος. Τι γίνεται στα δύσκολα λοιπόν, εδώ είναι το θέμα;

Βλάχος: Στα δύσκολα κύριε Αντιπεριφερειάρχη, δυστυχώς έρχονται τα δύσκολα και τα πολύ πιο δύσκολα. Δεν είχαμε συνηθίσει έτσι, όπως είπατε είμαστε τρεις δεκαετίες σχεδόν που υπηρετούμε την τοπική αυτοδιοίκηση, από νομαρχία, Περιφέρεια και είτε εμείς δεν καταλαβαίναμε, γιατί δεν τα τόνιζαν, οι αγρότες τα προβλήματά τους, είτε και από τη μεριά του μικροκλίματος έχει αλλάξει τόσο πολύ, που μας πάει κάθε χρονιά με 5-6 περιστατικά πάρα-πάρα πολύ δύσκολα. Να πω ένα παράδειγμα προχθές, γιατί βλέπω και το συνάδελφο τον Δημήτρη που είναι στον ΕΛΓΑ, και τονίζω είναι συμβασιούχος. Πριν είπα για τους δημόσιους υπαλλήλους, μιλάω τώρα για συμβασιούχο κτηνίατρο. Ενώ έγινε η πλημμύρα προχθές στην περιοχή του Δήμου Αγρινίου, στη Λεπενού και στο βάλτο, ο Αντιπεριφερειάρχης πρωί-πρωί 8:00 το Σάββατο, 7:30 με πήρε τηλέφωνο και μου λέει «έχουμε αυτό, έλα». Μα φυσικά, γνωρίζετε πολύ καλά, καλύτερα και από μένα, ότι δεν υπάρχει ωράριο σε κανέναν από τους 200 και υπαλλήλους που έχει, συναδέλφους που ανήκουν στη Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής. Η πρώτη μου αντίδραση ήταν, μου βγήκε αυθόρμητα, θα πάρω τον προϊστάμενο του ΕΛΓΑ και αυτό και έκανα. Μέχρι να μπω στο αυτοκίνητο, πήρα τον προϊστάμενο του ΕΛΓΑ, και του λέω «θέλω τώρα έναν κτηνίατρο» και ήρθε ο Δημήτρης προς τιμήν του, πριν από μένα. Έφτασε στο Στράτο, είχε βγει με τις γαλότσες να δει, γιατί ο κτηνοτρόφος γνωρίζει αν σου πνίγεται το ζώο, δεν βλέπεις τίποτα μπροστά σου εκείνη τη στιγμή, γιατί είναι το παιδί σου. Με την ελιά λες έπεσε, περιμένω και μία μέρα. Με το ζώο κίνδυνος δημόσιας υγείας, κτηνίατροι που το ξέρουν καλύτερα από μένα. Κεφάλαιο, είναι ένα αυτοκίνητο που του πετάς τη μηχανή, δεν μπορεί να στο πάρει κανείς. Έκανε άμεση καταγραφή στους στάβλους. Πρόχειρη μεν, αλλά ο κτηνοτρόφος είδε ότι έγραφε χωρίς να τον εξομολογεί, είναι δικό σου, δεν είναι, έχει σήμανση, δεν έχει. Διάφορες σκέψεις που μπορεί να περάσουν από το μυαλό του Έλληνα αγρότη. Ταυτόχρονα, ενημερώσαμε τους προέδρους, την ίδια στιγμή τους καλέσαμε σε συνάντηση, τους Πρόεδρος των κοινοτήτων για να ενημερώσουν τον κόσμο να μην υπάρχει πανικός. Παράλληλα με την πολιτική προστασία, ο κύριος Μαυρομάτης. Αφού ενημερώθηκαν, μετά πήγαμε την ίδια στιγμή σ' αυτόν που μπορούσαμε και είχαμε πρόσβαση, γιατί ήταν σημεία που δεν είχαμε πρόσβαση. Μιλάμε για ολική καταστροφή. Ενημερώσαμε, στο χώρο του, τον κτηνοτρόφο και τον αγρότη και του είπαμε περίμενε, έρχονται κλιμάκια να καταγράψουν άμεσα γιατί, γιατί έπρεπε το απόγευμα, ή την άλλη μέρα, να καθαρίσουν το χώρο για να είναι λειτουργικός, ώστε να συνεχίσει η ζωή τους, η καθημερινότητά τους. Δεν μπορούσαν να περιμένουν όπως παλιά 10 μέρες 15 να έρθει ένα κλιμάκιο να πιστοποιήσει μια ζημιά. Δεν είναι για να μας πει κάποιος μπράβο αυτά που λέω. Είναι το αυτονόητο που πρέπει να δουλέψουμε πραγματικά κάποια στιγμή.

Συντονιστής: Και εδώ θέλω να μείνουμε και να πούμε ότι, κάθε φορά και αντιμετωπίζοντας τέτοιες καταστάσεις, παίρνεις μία τεχνογνωσία, την οποία χρησιμοποιείς στην επόμενη φορά. Όλο αυτό το σύστημα της εμπλοκής διαφόρων υπηρεσιών ΕΛΓΑ, Περιφέρεια, Ταμείο Αρωγής, φέρνει ζητήματα, τα οποία πάνω στη διάρκεια, στη διαχείριση της κρίσης, γίνονται παραλείψεις, οι οποίες στο τέλος έχουνε κάποια θύματα. Είναι κάποιοι, δηλαδή, οι οποίοι έχουν χαθεί, οι αιτήσεις τους

οι οποίες δεν έχουν φτάσει ποτέ και όλα αυτά είναι ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν και φυσικά δεν προβλέπονται μέσα στο καθεστώς, το διοικητικό που υπάρχει. Εδώ, λοιπόν, είναι ζητήματα που και εμείς τα συζητούμε και μαθαίνουμε, και κυρίως είναι ζητήματα που θα πρέπει και οι υπηρεσίες να καθίσουν μαζί εν καιρό ηρεμίας να τα λύσουνε έτσι ώστε στην επόμενη κρίση να μην τα βρούνε μπροστά τους.

Βλάχος: Ευτυχώς, οι υπηρεσίες τουλάχιστον στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και ο ΟΠΕΚΕΠΕ και ο ΕΛΓΑ, και οι Δήμοι, οι κοινότητες και ακόμη και ο ΕΦΚΑ έχουνε άψογη συνεργασία, αλλά επειδή μιλάμε με τους αγρότες καθημερινά. Αν δεν μιλούσαμε μάλλον καθημερινά με τους αγρότες, δεν θα ακούγαμε και τις δικές τους, τους δικούς τους προβληματισμούς και προτάσεις, από τις οποίες προτάσεις (αυτό κάνουν και στους συνδετικούς κρίκους όπως είπατε και πριν), είμαστε με το υπουργείο, όσα διεκδικούμε και όσα πάρουμε. Αλλά διεκδικούμε δεν σταματάμε.

Συντονιστής: Μάλιστα. Επειδή βλέπω κόκκινα τα νούμερα κ. Μήλιο, και εσείς αγχώνεστε και εγώ. Κλείσετε και εσείς στο δικό σας τομέα.

Μήλιος: Είναι σίγουρο ότι από την εμπειρία θα πρέπει να έχεις κάτι να βελτιώσεις για την επόμενη μέρα, διαφορετικά δεν έχει νόημα, και πάλι τα ίδια θα έχουμε ξανά και ξανά, μέχρι να φτάσουμε στην καταστροφή. Τι θα μπορούσε να γίνει; Τι θα πρέπει να κάνει το κεντρικό κράτος, τι θα μπορούσαμε να κάνουμε εμείς σαν Περιφέρεια; Πρέπει να υπάρχουνε δράσεις για την ενίσχυση της βιοασφάλειας. Έχει ένα πρόγραμμα που προκηρύσσεται για την βιοασφάλεια, είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Πρέπει να βελτιώσουμε και να βάλουμε την κτηνοτροφία στη λογική της βιοασφάλειας, αναφέροντας την προστασία της υγείας των ζώων. Εκπαίδευση κτηνοτρόφων. Ξέρετε, όταν είχαμε επιτυχία στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος, περισσότερες των περιπτώσεων, δηλαδή που δεν εξαπλώθηκε ούτε στον επόμενο το νόσημα, ούτε στον απέναντι στα δέκα μέτρα, ήταν γιατί καταφέραμε να πείσουμε με τις επιτόπιες ενημερώσεις που κάναμε, με τις επιτόπιες επισκέψεις, τον κτηνοτρόφο, ότι πρέπει να κάνει αυτά τα μέτρα βιοασφάλειας, και το νόσημα δεν πήγε δέκα μέτρα. Όταν δεν πείσαμε τους κτηνοτρόφους και αντιμετωπίσαμε σ' αυτή την προσπάθεια της πειθούς πολλές θεωρίες, η ελληνική κοινωνία είναι πολύ περίεργη. Όταν λέγανε κάντε εμβόλια, βλέπω κορονοϊό, όχι δεν κάνουμε. Τώρα που λέγαμε δεν κάνουμε εμβόλια, γιατί δεν κάνουμε; Δεν κάνουμε εμβόλια γιατί δεν πρέπει να κάνουμε εμβόλιο. Δεν κάνουμε εμβόλιο και το επικοινωνήσαμε αυτό στη δυτική Ελλάδα, ήταν επιτυχία ότι το έμαθε ο κόσμος γιατί δεν πρέπει να κάνουμε εμβόλιο και πρέπει να πάρουμε τα μέτρα βιοασφάλειας. Γιατί αν γινόταν το εμβόλιο, θα πέφταμε υγειονομικά στο καθεστώς της Τουρκίας, και δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε εξαγωγές. Ένα δισεκατομμύριο Ευρώ είναι οι εξαγωγές της φέτος. Πάλι θα υπήρχε καταστροφή της κτηνοτροφίας, έμμεση. Το καταλάβανε οι κτηνοτρόφοι της δυτικής Ελλάδας και εφαρμόσανε τα μέτρα βιοασφάλειας, και για αυτό δεν εξαπλώθηκε το νόσημα. Όπου είχαμε, δύο περιπτώσεις ήτανε, που δεν πείστηκαν οι κτηνοτρόφοι, είχαμε και δευτερογενή εξάπλωση. Άλλοι τρεις άνθρωποι την πλήρωσαν. Η εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε συνεργασία με τον ΕΛΓΟ, θα προσπαθήσουμε, το συζητήσαμε, να κάνουμε και δικές μας εσωτερικές εκπαιδεύσεις βιοασφάλειας ειδικά για τους κτηνοτρόφους. Να εκμεταλλευτούμε την εμπειρία μας και να το πάμε ένα βήμα παρακάτω, γιατί διαφορετικά δεν έχει νόημα. Ενίσχυση ελεγκτικών μηχανισμών, κτηνιατρικών υπηρεσιών. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας το έχει αναδείξει το θέμα στο υπουργείο και εμείς. Χρειάζονται κτηνίατροι. Πλέον είναι κατανοητό σε όλους ότι πρέπει να υπάρξει μια ισχυρή κτηνιατρική, γιατί χωρίς ισχυρή κτηνιατρική δεν μπορεί να υπάρχει αύριο για την κτηνοτροφία. Σας ευχαριστώ πολύ και μια τελευταία παρατήρηση. Δεν χρειάζεται η διαχείριση της κρίσης να είναι επιτυχημένη όσον αφορά την πανώλη και το νερό. Το θέμα είναι να μην διαχειριζόμαστε κρίσεις έστω και επιτυχημένα, το θέμα είναι να προλαμβάνουμε κρίσεις. Δεν χρειαζόμαστε ήρωες, χρειαζόμαστε επαγγελματίες και χρειαζόμαστε σχέδιο σαν χώρα.

Συντονιστής: Να ξεκινήσουμε από εδώ που το άφησε ο κύριος Μήλιος, γίνεται κάτι για να προλάβουμε το επόμενο καλοκαίρι, μιας και σεις κύριε Παρασκευόπουλε μου είπατε πριν από δέκα μέρες ότι σήμερα η στάθμη στο φράγμα του Πηνειού είναι έξι μέτρα πιο κάτω από ότι ήταν την ίδια περίοδο πέρσι. Που σημαίνει ότι, αν ο επόμενος χειμώνας είναι ο ίδιος με τον περσινό, θα είμαστε σε πολύ χειρότερη κατάσταση.

Παρασκευόπουλος: Ακριβώς. Κλείνοντας και εγώ και θα προσπαθήσω να γίνω όσο πιο συνοπτικός γίνεται, πρέπει να καταλάβουν οι αγρότες μας ότι είμαστε στην ίδια πλευρά. Δεν έχουμε κάτι να χωρίσουμε εμείς και ότι μέτρα λαμβάνονται από την Περιφέρεια και από οποιονδήποτε φορέα, είναι όχι γιατί μας αρέσουν, αλλά γιατί πρέπει. Όσον αφορά αυτό που είπατε για την επόμενη χρονιά, πράγματι το φράγμα είναι πολύ χαμηλά. Βγήκε η περίοδος, αυτό σημαίνει όμως ότι δαπανήθηκαν κάποια κυβικά νερό τα οποία μας λείπουν. Περιμένουμε έναν χειμώνα καλύτερο από τους προηγούμενους. Όμως, σε κάθε περίπτωση, η εμπειρία αυτής της χρονιάς, μας έχει δώσει αρκετά πράγματα, τα οποία μπορούμε να εφαρμόσουμε και τις επόμενες χρονιές. Επιγραμματικά θα σας πω και το κυκλικό πρόγραμμα άρδευσης και η μειωμένη παροχή και ο έλεγχος των καλλιεργειών και ο τρόπος άρδευσης των καλλιεργειών, είναι πράγματα που θα πρέπει να γίνουν. Να τα εμφυσήσουμε στους αγρότες μας, να γίνουν κτήμα τους και να το καταλάβουν. Εάν δεν τα καταλάβουν, τα αποτελέσματα θα είναι καταστροφικά, και επειδή τα έργα αυτά είναι συλλογικά, θα είναι καταστροφικά για όλους. Δυστυχώς, στις περιπτώσεις αυτές μαζί με τα ξερά καίγονται και τα χλωρά. Αυτό θα πρέπει να διασφαλίσουμε και αυτό τον αγώνα έχουμε ξεκινήσει ήδη με την Περιφέρεια, και με την βοήθεια της Περιφέρειας, να πείσουμε τους αγρότες μας πως πρέπει να καλλιεργούν από δω και πέρα και τους τρόπους που πρέπει να καλλιεργήσουν, για να μην έχουμε προβλήματα και ακόμα και στις δύσκολες χρονιές.

Συντονιστής: Μάλιστα. Κλείνοντας, λοιπόν, επειδή μιλάμε για κρίσιμες παραμέτρους, για ιδιαίτερες καταστάσεις να πούμε ότι τουλάχιστον στη διαχείριση αυτών των καταστάσεων ένας πολύ σημαντικός παράγοντας είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Να πείσεις, δηλαδή, αυτόν που έχεις απέναντί σου, που στην ουσία είναι και ο ίδιος ενδιαφερόμενος, με επιχειρήματα όμως και όχι με πολιτικές, αλλά με συγκεκριμένες πράξεις, ότι αυτή είναι η κατάσταση και έτσι διαχειρίζεται. Είναι εκπαιδεύσιμος ο άνθρωπος, είναι, και το είδαμε σε αυτές τις δύο περιπτώσεις. Να κλείσουμε λοιπόν με αυτή την καλή εικόνα. Να είστε καλά. Ευχαριστούμε πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3η

Ανθρακοδεσμευτική Γεωργία μειώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα

✓**Παναγιώτης Δημόπουλος**, Καθηγητής Τμήματος Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

✓**Χρήστος Γιαννακάκης**, Αντιπρόεδρος ΕΘΕΑΣ, Πρόεδρος Κοινοπραξίας Ομάδων Παραγωγών Ημαθίας

✓**Δημήτρης Τριαντακωνσταντής**, Επίκουρος Καθηγητής Τεχνολογιών Αιχμής στη Γεωργία Ακριβείας, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών

✓**Μιχαήλ Μωραΐτης**, Γεωπόνος Γεωργικής Μηχανικής, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ)

✓**Δημήτριος Τύρης**, Υποψήφιος Διδάκτορας Τμήμα Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων & Γεωργικής Μηχανικής, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Κυρίες και κύριοι καλώς ήρθατε στην τρίτη ενότητα του δεύτερου AGROWN με θέμα: «Ανθρακοδεσμευτική γεωργία, μειώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα». Πολλοί μπορεί να πουν, τι είναι ανθρακοδεσμευτική γεωργία και τι θα συζητήσουμε τώρα. Νομίζω θα είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση και έχω εκλεκτούς καλεσμένους. Ο Παναγιώτης Δημόπουλος, Καθηγητής στο τμήμα Βιολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών δίπλα μου. Ο Χρήστος Γιαννακάκης, Αντιπρόεδρος ΕΘΕΑΣ, Πρόεδρος κοινοπραξίας ομάδων παραγωγών Ημαθίας. Ο Δημήτρης Τριαντακωνσταντής, Επίκουρος Καθηγητής τεχνολογιών αιχμής στη γεωργία ακριβείας στη Σχολή Γεωπονικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο Πατρών, ο Μιχάλης Μωραΐτης, Γεωπόνος Γεωργικής Μηχανικής στο ΕΚΕΤΑ, και ο Δημήτριος Τύρης, υποψήφιος διδάκτορας στο Τμήμα Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων και Γεωργικής Μηχανικής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μπορούμε να ξεκινήσουμε με κάποιες σύντομες πρώτες τοποθετήσεις των συμμετεχόντων στο πάνελ. Κύριε Δημόπουλε, ξεκινάτε εσείς.

Δημόπουλος: Ευχαριστώ καταρχάς πάρα πολύ για την πρόσκληση. Χαρά μου να συμμετέχω σε ένα τέτοιο πάνελ, που σχετίζεται με τη γεωργία και τις επιπτώσεις μέσω της κλιματικής αλλαγής και ουσιαστικά το πώς θα μπορούμε να μειώσουμε το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Επομένως, ζούμε έτσι όπως ακούστηκε, σε συνθήκες κλιματικής αλλαγής. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εφαρμόσουμε πολιτικές για την κλιματική και την ενεργειακή μετάβαση. Είναι προφανές ότι αυτή η κλιματική μετάβαση πρέπει από τη μια να διασφαλίζει την οικονομική βιωσιμότητα και από την άλλη την κοινωνική συνοχή. Είναι η πρώτη παράμετρος που βάζω. Δεύτερον, όπως ξέρουμε από την γέννησή της η γεωργία εδώ και 12.000 χρόνια, όταν είχαμε πλέον το 40 % των φυσικών οικοσυστημάτων να καλύπτονται από γεωργία, υπάρχει επίπτωση, στον κύκλο του άνθρακα και σήμερα έχουμε το 10 % ουσιαστικά των εκπομπών, των αερίων θερμοκηπίου να οφείλεται στη γεωργία, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πάντα. Άρα, λοιπόν, προέκυψε η ανάγκη να πάμε σε μια γεωργία άνθρακα ή ανθρακοδεσμευτική γεωργία, όπως ονομάζεται, η οποία ουσιαστικά τι είναι; Αν θέλετε η πρώτη μου παρατήρηση είναι ουσιαστικά η εφαρμογή γεωργικών πρακτικών οι οποίες θα δεσμεύουν άνθρακα. Και βέβαια, εδώ βάζουν κάποιοι και την ιστορία με τις αντισταθμίσεις του άνθρακα, δηλαδή είναι μια στρατηγική η οποία πρέπει να εφαρμοστεί, όπου αυτή η οντότητα, η οποία παράγει άνθρακα θα πρέπει να πληρώνει μια άλλη οντότητα, η οποία δεσμεύει άνθρακα, ή δημιουργεί αντισταθμίσεις. Επομένως, είμαστε σε αυτό το χρονικό σημείο όπου από το 2019

και μετά η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία, στρατηγική στη συνέχεια από το χωράφι στο πιάτο, δείχνουν ότι πρέπει να πάμε στην ανθρακοδεσμευτική γεωργία, χωρίς όμως μέχρι τώρα να έχουμε απτά αποτελέσματα, γιατί όπως θα πούμε στη συνέχεια, υπάρχουν μια σειρά από προβλήματα και επιφυλάξεις και ενστάσεις και από τους αγρότες, σε όλη την Ευρώπη και πολύ περισσότερο στην Ελλάδα.

Συντονιστής: Μάλιστα ευχαριστούμε πολύ για την πρώτη τοποθέτηση. Ο Χρήστος Γιαννακάκης, σας ακούμε.

Γιαννακάκης: Εγώ προέρχομαι από τον τομέα της καλλιέργειας ροδάκινου. Είμαι μέλος του διοικητικού συμβουλίου του αγροτικού συνεταιρισμού Βέροιας «Venus», ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος συνεταιρισμός της χώρας μετά την Πίνδο, και βέβαια είναι καθαρά εξαγωγικός. Ξεκινήσαμε την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής το 2000 και όταν, για πρώτη φορά προσπαθήσαμε να εφαρμόσουμε τα πρωτόκολλα για τη μείωση του αποτυπώματος του άνθρακα, διαπιστώσαμε ότι τα πρωτόκολλα που εφαρμόζουμε για την ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής ήταν αυτά τα οποία βοήθησαν και βοηθούν ούτως ώστε να περιορίσουμε το αποτύπωμα του άνθρακα. Ήδη είμαστε αρκετά προχωρημένοι και έχουμε πετύχει σημαντικά επιτεύγματα και στη μείωση των εισροών και στο αποτύπωμα, φυσικά. Ξεκινάμε τώρα ένα καινούργιο πρόγραμμα για το βαμβάκι. Τα αποτελέσματα είναι θετικά, χρησιμοποιούμε μάλιστα έναν εξαιρετικό επιστήμονα, ο οποίος ήταν στέλεχος του υπουργείου αγροτικής ανάπτυξης, τον Μωχάμετ τον Νταράουσε, ακουστός στον τομέα της βαμβακοκαλλιέργειας. Και τα πρώτα συμπεράσματα είναι προς την κατεύθυνση την οποία θέλουμε. Θεωρούμε ότι του χρόνου, όταν θα προχωρήσουμε στα επόμενα βήματα, στη μείωση των λιπασμάτων, θα έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα και θα μπορέσουμε να δημοσιοποιήσουμε τις μεθόδους που εφαρμόζουμε και θα εφαρμοστούν και θα είναι χρήσιμο να εφαρμοστούν, μάλλον, για να περιορίσουμε το αποτύπωμα του άνθρακα. Επομένως, λοιπόν, το πρώτο βήμα για να μπορέσουμε να πετύχουμε τα θετικά αποτελέσματα είναι η εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής. Είναι η καταγραφή των εισροών και μετά μπορούμε να προχωρήσουμε σε οποιοδήποτε ποιο μετεξελιγμένα συστήματα για να πετύχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα και να πάρουμε το σχετικό σήμα το οποίο μας ενδιαφέρει.

Συντονιστής: Ο Δημήτρης Τριαντακωνσταντής, Επίκουρος Καθηγητής Τεχνολογιών Αιχμής στη Γεωργία Ακριβείας, στη Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Σας ακούμε.

Τριαντακωνσταντής: Ευχαριστώ πολύ κύριε Λαμπρόπουλε για την πρόσκληση. Είμαι ιδιαίτερα χαρούμενος που βρίσκομαι σε αυτό το εκλεκτό πάνελ, και σε ένα συνέδριο που εύχομαι κάθε επιτυχία. Ξέρετε όταν μιλάμε για ανθρακοδεσμευτική γεωργία, αισθάνομαι λίγο ότι την υπηρετώ τελευταία αρκετά και αισθάνομαι υπεύθυνος απέναντι σε αυτό που έχουμε να δώσουμε. Όταν λέμε ανθρακοδεσμευτική γεωργία μιλάμε για το έδαφος. Το έδαφος είναι ένας μη ανανεώσιμος φυσικός πόρος που εξαντλείται τελευταία και απειλείται βάναυσα. Δεν θα μπορούσαμε να έχουμε δέσμευση του οργανικού άνθρακα αν δεν υπήρχε έδαφος. Αν δεν υπήρχε το έδαφος, δεν θα μπορούσε μέσω των φυτών το διοξείδιο του άνθρακα να έρθει μέσα στο έδαφος, να δεσμευτεί, έτσι ώστε να μην έχουμε εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και έτσι να έχουμε μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Αυτή η τόσο απλή διαδικασία της φωτοσύνθεσης έρχεται να μας δώσει αυτά τα πολύτιμα αγαθά, αυτές τις οικοσυστημικές υπηρεσίες που μας δίνει το έδαφος. Και έχουμε λόγο απέναντι στο έδαφος! Πρέπει να κρατάμε υγιές το έδαφος! Γιατί αν δεν το κρατήσουμε υγιές το έδαφος τότε οι επιπτώσεις θα είναι αυτές που προανέφεραν οι προηγούμενοι συνάδελφοι και εκλεκτοί ομιλητές. Σύμφωνα με στατιστικές του GRS, του soil observatory απο την ISPRA, το 60% των εδαφών θεωρούνται μη υγιή σήμερα. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; Οι επιπτώσεις θα είναι τραγικές. Η ανθρακοδεσμευτική γεωργία δεν είναι κάτι καινούριο. Πάντα αυτό γινόταν. Αυτό που σας είπα προηγουμένως, πάντα το έδαφος δέσμευε τον οργανικό άνθρακα. Σήμερα όμως επιβάλλεται να δώσουμε προσοχή τόσο σε εκείνες τις πρακτικές των

παραγωγών, γιατί αυτοί είναι οι κοινοί παράγοντες που δημιουργούν, όσο και σε κάποια άλλα πράγματα, έτσι ώστε να έχουμε περισσότερη δέσμευση, περισσότερο υγιές έδαφος. Σε ένα πρόγραμμα LIFE που είχα την τιμή να συντονίσω, το GEOCARBON, είχε αυτόν ακριβώς τον ρόλο, την γεωργία άνθρακα. Και σε ένα PRIMA που τυγχάνει να είμαι partner, δουλεύουμε την υγεία του εδάφους. Δεν είναι τυχαίο που ανάμεσα στις πέντε αποστολές του χρηματοδοτικού προγράμματος "Ορίζοντας Ευρώπη", είναι το έδαφος, και οι υπόλοιπες τέσσερεις είναι ο καρκίνος, οι πόλεις, τα ύδατα και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Το έδαφος ως πυλώνας, ως αποστολή της Ευρωπαϊκής επιτροπής, λαμβάνει τη μεγαλύτερη χρηματοδότηση στον "Ορίζοντα Ευρώπη" για το 2023-2025. Όχι στις άλλες αποστολές, αλλά στο έδαφος. Αυτό σημαίνει ότι αν προστατεύσουμε το έδαφος, τότε θα έχουμε μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, κι έτσι τα υπόλοιπα αρνητικά θα μειωθούν. Δεν είναι τυχαίο αυτό το σημείο. Και να έρθω τώρα στις πρακτικές, τι πρέπει να κάνει ο παραγωγός, τι πρέπει να κάνουμε εμείς, τι ευθύνες έχουμε όλοι απέναντι στο έδαφος; Οι καλές καλλιεργητικές πρακτικές είναι αυτές που ξέρουν οι παραγωγοί, δεν θα τους πούμε κάτι καινούριο. Θα τους πούμε όμως κάτι πιο μεθοδικό. Θα τους πούμε, για παράδειγμα, ότι έχουν ευθύνη στη βαθιά άροση, κάτι που δεν το ξέρουν πολλοί παραγωγοί. Η βαθιά άροση διαταράσσει τη δομή του εδάφους και δεν είναι αυτό που λέει "θα φέρω τα πάνω κάτω και περισσότερα θρεπτικά θα βγουν στην επιφάνεια". Όχι. Η βαθιά άροση δεν συνίσταται για παράδειγμα, λέω κάποιες ενδεικτικές κακές πρακτικές. Τα λιπάσματα! Η αλόγιστη χρήση των λιπασμάτων, κατά αυτόν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται, προκαλεί πολλές εκπομπές οξειδίων του αζώτου. Έχω σημειώσει πολλά να πω εδώ, θέλω όμως να επικεντρωθώ και να ολοκληρώσω λίγο το πρώτο μέρος χωρίς να θέλω να σπαταλάω χρόνο από τους υπόλοιπους συνομιλητές μου. Τόσο οι παραγωγοί, όσο και όλοι που εμπλεκόμαστε με τον αγροδιατροφικό τομέα, είτε αυτοί είναι επιστήμονες, είτε ακόμα οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων, θα πρέπει να έχουν ένα στρατηγικό σχέδιο που μαζί με τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Να μπορέσουμε, τι να κάνουμε; Να πωλήσουμε...Οι παραγωγοί μπορούν να πωλήσουν carbon credits! Μπορούν να πωλήσουν εθελούσιες αγορές άνθρακα. Αφού αυτό δεν κάνουν; Οι παραγωγοί τι κάνουν; Δεσμεύουν άνθρακα με αποτέλεσμα αυτό μπορούν να το πουλήσουν σε εθελούσιες αγορές, μπορεί να το πάρει μια επιχείρηση, για παράδειγμα, η οποία το αποτύπωμά της είναι πολύ ισχυρό, όπως μια αεροπορική εταιρία και να υπάρξει μια αγορά άνθρακα. Δεν είναι αυτό κάτι πρωτότυπο, το έχουν εφαρμόσει δυτικές χώρες, Αυστραλία και Αμερική, κατά κόρον. Θα μπορέσουν να έχουν ένα έξτρα εισόδημα οι παραγωγοί, μέσω κάποιου πλαισίου που αυτό θα το ορίσει η Ευρωπαϊκή επιτροπή με τα εργαλεία της, ώστε να φτάσουμε στον ΟΠΕΚΕΠΕ κ.λ.π. Θα πρέπει να δώσει τις ενισχύσεις αυτές γιατί έτσι πρέπει να γίνει. Άρα, λοιπόν, θεωρώ ότι είμαστε πολύ υπόλογοι απέναντι σε αυτό που ονομάζουμε ανθρακοδεσμευτική γεωργία, και ευχαριστώ πολύ.

Συντονιστής: Εμείς ευχαριστούμε, εμείς ευχαριστούμε πάρα πολύ. Να κρατάμε υγιές το έδαφος, αυτό κράτησα. Συνεχίζουμε με τον κ. Μιχάλη Μωραΐτη, που είναι Γεωπόνος Γεωργικής Μηχανικής, ΕΚΕΤΑ. Ο Μιχάλης Μωραΐτης, ένας νέος άνθρωπος, σας ακούμε.

Μωραΐτης: Αρχικά ευχαριστώ για τη πρόσκληση. Όπως είπατε εργάζομαι στο ΕΚΕΤΑ, Εθνικό Κέντρο Έρευνας & Τεχνολογίας Ανάπτυξης στο Ινστιτούτο Βιοοικονομίας και Αγροτεχνολογίας. Ήθελα να μοιραστώ μαζί σας σε ερευνητικό κομμάτι, πρόσφατα ολοκληρώσαμε ένα έργο, ο τίτλος ήταν "AgroFossilFree", και μέρος του έργου είχε ως στόχο να μειωθεί το κενό που υπάρχει, που αναφέρθηκε σε προηγούμενο συνέδριο, μεταξύ των πρακτικών που έχουν ως στόχο την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των γεωργικών πρακτικών και του παραγωγού. Ουσιαστικά, βασικό αποτέλεσμα του έργου ήταν να δημιουργήσουμε μια πλατφόρμα η οποία θα μπορούσε οποιοσδήποτε να μπει και να προσθέσει τεχνολογίες ή πρακτικές που έχουν ως στόχο τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος σε εργασίες που αφορούν θερμοκήπια, ανοιχτό αγρό και κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις. Η πλατφόρμα δημιουργήθηκε και είχα σκοπό να σας δείξω ένα βίντεο αλλά δεν κατέστη εφικτό.

Συντονιστής: Αυτή η πλατφόρμα δηλαδή δίνει πρόσβαση σε τι; Ένα, δύο, τρία.

Μωραΐτης: Ουσιαστικά σε γεωργικές πρακτικές, νέες τεχνολογίες σαν έτοιμες λύσεις που μπορεί ο εκάστοτε παραγωγός να βρει και εκπαιδευτικό υλικό. Επιλέγει τις κατηγορίες και μπορεί να έχει εύκολη πρόσβαση σ' αυτή τη γνώση.

Συντονιστής: Πάρα πολύ ωραία, ευχαριστούμε πάρα πολύ για αυτή τη πρώτη τοποθέτηση. Ακολουθεί ο κ. Δημήτριος Τύρης, υποψήφιος διδάκτορας στο Τμήμα Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων & Γεωργικής Μηχανικής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ένας ακόμα νέος άνθρωπος Δημήτρης Τύρης, ευχαριστούμε πολύ που είστε εδώ.

Τύρης: Ευχαριστώ πολύ κι εγώ για την πρόσκληση. Καλησπέρα και από μένα, λέγομαι Τύρης Δημήτρης και είμαι μηχανολόγος μηχανικός, τα τελευταία χρόνια εργάζομαι σαν ερευνητής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σε συνέχεια έτσι παρουσίασης κάποιων ερευνητικών αποτελεσμάτων που έχουμε από τη συμμετοχή μας σε ερευνητικά προγράμματα, ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα, δεν έχει να κάνει τόσο με την δέσμευση άνθρακα αλλά έχει να κάνει με την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος του αγροτικού τομέα πιο συγκεκριμένα με τη μείωση του αποτυπώματος της εντατικής κτηνοτροφίας. Το έργο λέγεται "RES4LIVE" θα μπορούσαμε να το πούμε στα ελληνικά σαν έξυπνη κτηνοτροφία με στόχο τη μηδενική κατανάλωση ενέργειας από ορυκτά καύσιμα. Φυσικά αυτό είναι ο απώτερος στόχος, το κάτι εξειδικευμένο, αλλά σε αυτή την κατεύθυνση έχει εντοπίσει και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση την ανάγκη μείωσης της εξάρτησης της κτηνοτροφίας από τα ορυκτά καύσιμα με στόχο αυτή να γίνει πιο βιώσιμη. Μπήκαμε στη διαδικασία να αναπτύξουμε, να σχεδιάσουμε, να κατασκευάσουμε τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τις οποίες στη συνέχεια εγκαταστήσαμε σε πιλοτικές εγκαταστάσεις σε τέσσερις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως Ιταλία, Γερμανία, Βέλγιο και Ελλάδα. Βάσει πάντα των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων κάθε εγκατάστασης, κάθε φάρμας και με σκοπό να τις αξιολογήσουμε σε τεχνικό πρώτο επίπεδο και στη συνέχεια σε περιβαλλοντικό και οικονομικό. Οι πιλοτικές εγκαταστάσεις, οι φάρμες που διαλέξαμε ήτανε από εμπορικές μονάδες παραγωγής χοίρων, πειραματικές μονάδες γαλακτοπαραγωγής, πειραματικές μονάδες πτηνοτροφικής παραγωγής. Οι τεχνολογίες που επιλέξαμε σε πρώτη φάση, και ελπίζουμε να υπάρξει και συνέχεια σε ερευνητικά έργα, (για να συνεχίσουν να τεστάρονται και ίδιες αλλά και νέες), είναι τα φωτοβολταϊκά, τα θερμικά φωτοβολταϊκά, τα οποία εκτός από τον ηλεκτρισμό που παράγουν, δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής και θερμικής ενέργειας, οι αντλίες θερμότητας, συστήματα αναβάθμισης βιοαερίου σε βιομεθάνιο, μετατροπή τρακτέρ που πριν καίγανε ντίζελ τώρα να καίνε να λειτουργούνε με βιομεθάνιο. Και όλα αυτά τα συστήματα να επικοινωνούν μεταξύ τους με κάποιο έξυπνο σύστημα, αυτά που λέμε smart control systems, έτσι ώστε να λειτουργούν με τον βέλτιστο τρόπο. Τώρα μπορώ να κλείσω εδώ σε πρώτη φάση, αν θέλετε στη συνέχεια μπορούμε να συζητήσουμε έτσι πιο συγκεκριμένα.

Συντονιστής: Να πάμε στη δευτερολογία σας. Εγώ πραγματικά θα ήθελα να ρωτήσω όλους τώρα σε αυτές τις δεύτερες τοποθετήσεις μπορείτε να το σχολιάσετε αν υπάρχει και αυτή η κουλτούρα πλέον στον Έλληνα αγρότη, στον Έλληνα γεωργό, στον Έλληνα κτηνοτρόφο για να μειώσει τον άνθρακα στην αγροτική παραγωγή, στη γεωργική παραγωγή. Δεν ξέρω αν υπάρχει αυτή η κουλτούρα, ή αν έχει μείνει από τους παππούδες μας και τους προπαππούδες μας κατάλοιπο μιας άλλης εποχής. Έχετε το λόγο κύριε Δημόπουλε.

Δημόπουλος: Σε συνέχεια των αποτελεσμάτων που ακούσαμε από την «διαΝΕΟσις», όταν είπαμε ότι περίπου το 2 % των αγροτών έχει ένα υψηλό ποσοστό μόρφωσης, καταλαβαίνετε ότι η κουλτούρα πρέπει να καλλιεργηθεί. Άρα, λοιπόν, πρέπει να υπάρχει βούληση εκ μέρους της πολιτείας, όχι τώρα, διαχρονικά, αλλά τώρα πια ακόμα περισσότερο, γιατί βιώνουμε καθημερινά την κλιματική αλλαγή, τις συνθήκες κλιματικής κρίσης. Επομένως, θα πρέπει να προσαρμόσουμε τις πολιτικές μας και να μετριάσουμε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Αυτό δεν συμβαίνει

στην Ελλάδα και στην Ευρώπη σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό δυστυχώς, ενώ υπάρχει η πολιτική, και ενθαρρύνεται η πολιτική της ανθρακο-δεσμευτικής γεωργίας, της γεωργίας του άνθρακα. Ωστόσο, υπάρχουν πάρα πολλές επιφυλάξεις εκ μέρος των ενώσεων αγροτών, και αυτό βέβαια δεν εδράζεται έτσι σε γενικόλογες ενστάσεις, ή επιφυλάξεις. Έχει να κάνει με το γεγονός ότι μια λένε μειώστε εσείς τα αέρια του θερμοκηπίου δηλαδή, βελτιώστε τη δέσμευση άνθρακα, αλλά δεν προτείνουν το ίδιο πράγμα να συμβεί για τα αέρια του θερμοκηπίου και από τις βιομηχανίες. Άρα, λοιπόν, αυτό αυτομάτως δημιουργεί μια ένσταση γιατί λέει πώς εμάς, αλλά όχι της βιομηχανίες. Ταυτόχρονα, υπάρχουν οι επιφυλάξεις που είναι βάσιμες στην Ευρώπη, που ουσιαστικά επειδή και στην Ελλάδα είναι πολύ μεγάλο το πρόβλημα, ακούσαμε ότι ο γεωργικός κλήρος δεν ξεπερνάει το μέσο όρο των 50 στρεμμάτων. Αυτό σημαίνει ότι με τα carbon credits, με την εμπορία, λοιπόν, πιστώσεων άνθρακα καταλαβαίνετε ότι θα έρχονται μεγάλες εταιρείες και ουσιαστικά θα μπορούν να πληρώνουν τους ανθρώπους που έχουν μικρό γεωργικό κλήρο και ουσιαστικά με αυτό τον τρόπο να κερδίζουν πάρα πολλά χρήματα και αυτό θα είναι εις βάρος των αγροτών που κατέχουν μικρές εκτάσεις γης. Εδώ στην Ελλάδα, αυτό συμβαίνει, γιατί όταν συζητάμε για το πώς θα συμβάλουμε στη μείωση, ουσιαστικά στην κλιματική ουδετερότητα των 30 και των 50 στην Ελλάδα τί κάνουμε στη Θεσσαλία. Εδώ απελευθερώνουμε και αλλάζουμε τη γεωργική παραγωγή της, τη γη υψηλής γεωργικής παραγωγικότητας και τη δίνουμε για φωτοβολταϊκά. Αυτό τι σημαίνει; Πρώτα από όλα, δεν έχουμε αποφασίσει στη χώρα αν θέλουμε να αυξήσουμε τη γεωργική παραγωγή, τον πρωτογενή τομέα της γεωργίας και γεωργικό και δασικό. Άρα, είναι το πρώτο σημείο που πρέπει να αποφασίσουμε τελικά τι θέλουμε. Να συμβάλουμε μέσω φωτοβολταϊκών και ανεμογεννητριών μόνο στη βελτίωση, ή σε εγκληματική ουδετερότητα. Η γνώμη μου είναι ότι θα πρέπει να αποφασίσουμε ότι θέλουμε γεωργία. Θέλουμε να αρχίσουμε σταδιακά μέσα από ενισχύσεις όμως, γιατί κανείς δεν θα εφαρμόσει γεωργικές πρακτικές που δεσμεύουν άνθρακα και δεν απελευθερώνουν τόσο πολύ άνθρακα χωρίς να υπάρχουν ενισχύσεις στους παραγωγούς. Λοιπόν, το θέμα είναι ότι στην Ελλάδα δεν έχει αρχίσει καμία τέτοια συζήτηση και βεβαίως επειδή στην Ελλάδα αργούμε πάρα πολύ σε όλα. Υπάρχει αγροδασοπονία. Η αγροδασοπονία από το 2004 στην Ευρώπη έχει υιοθετηθεί, στην Ελλάδα δεν έχει υιοθετηθεί ποτέ από καμία πολιτική δύναμη. Αυτό τι σημαίνει για τα αγροδασικά συστήματα; Υπάρχουν τρία μεγάλα συστήματα κάτω από τον όρο αγροδασοπονία, που είναι τα αγροδασικά συστήματα, τα δασογεωργικά συστήματα και τα αγρογεωργολιβαδικά συστήματα. Αυτά, λοιπόν, τα συστήματα είναι πολυλειτουργικά συστήματα που βελτιώνουν πάρα πολύ τη λειτουργία των οικοσυστημάτων μας και δεσμεύουν πάρα πολύ άνθρακα. Καμία συζήτηση στη χώρα για το μεγάλο θέμα της αγροδασοπονίας, που βεβαίως καταλαβαίνετε τις συνθήκες, μιλάμε για δημογραφικό πρόβλημα για ερημοποίηση της υπαίθρου, θα ήταν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, που θα ενίσχυε το εισόδημα. Ταυτόχρονα, θα επέστρεφαν πάρα πολλοί άνθρωποι στη γη τους, γιατί μην ξεχνάμε ότι είναι εγκαταλελειμμένες γαίες, οι οποίες θα πρέπει να δοθούν κίνητρα να επιστρέψει ο κόσμος εκεί και να αρχίσει να λειτουργεί αυτά τα συστήματα, τα οποία είναι συνδυαστικά συστήματα. Έχουμε κτηνοτροφία, έχουμε δενδρώνες, έχουμε θαμνώνες και έχουμε και λιβαδικά συστήματα. Αυτά, λοιπόν, ποτέ δεν μπαίνουν στη σφαίρα της συζήτησης. Ας πούμε πολύ συγκεκριμένα ζητήματα που πρέπει να μπουν στη δημόσια συζήτηση, αλλά όχι μόνο συζητώντας τα ακαδημαϊκά και θεωρητικά, πως αυτά πρέπει να συνδέονται με άξονες οικονομικούς, δηλαδή ουσιαστικά να συνδεθούν με χρηματοδοτήσεις. Άρα, γενικώς, δεν είμαι αισιόδοξος όπως καταλαβαίνετε, καθόλου, γιατί ακούμε πάρα πολύ ωραία θεωρητικά πράγματα και από τους πολιτικούς μας σε διάφορα επίπεδα και περιφερειακό και τοπικό και κεντρικό πολιτικό σύστημα, τα οποία όμως ποτέ δεν πάνε στην ουσία, γιατί όπως είπαν και εκεί οι αγρότες, δεν υπάρχει αυτή η συζήτηση τελικά με τους φορείς. Γιατί όταν φτιάξουμε εμείς που είμαστε μια ομάδα καθηγητών, πολύ ωραία τα λέμε, εξαιρετικά, βάζετε την ακαδημαϊκή μας γνώση, την τεχνοκρατική μας γνώση, αλλά αυτά για να μετασχηματιστούν σε πράξη θα πρέπει να έχουμε την αμφίδρομη σχέση και εμπλουτισμό και σύνδεση με τους αγρότες. Οπότε, λοιπόν, αν συμβεί και αυτό, τότε από τη μια θα υπάρχουν τα χρήματα για τις μελέτες όπως είπανε πριν οι συνάδελφοι, αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει όλα αυτά

να οδηγούν σε πράξη, εφαρμοσμένη πράξη. Άρα, θέλουμε σχεδιασμό πολιτικών και εφαρμογή των συγκεκριμένων πολιτικών, αλλά με εκείνους που θα καλυφθούν να τα εφαρμόσουν όχι γενικώς, να είναι δημιουργήματα της δικής μας ακαδημαϊκής γνώσης. Πρέπει, λοιπόν, να συνδεθεί η επιστημονική τεκμηρίωση με την πολιτική πράξη.

Γιαννακάκης: Εγώ θα συμφωνήσω με τον προλαλήσαντα Καθηγητή και επειδή ο συνεταιρισμός ο δικός μου είναι από τους πολύ καλά οργανωμένους συνεταιρισμούς, και η Ημαθία είναι επίσης καλά οργανωμένη συνεταιριστικά, δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα προβληματισμός σε επίπεδο αγροτών, κατά πόσο πρέπει να προχωρήσουμε στη μείωση του αποτυπώματος του άνθρακα και κατά πόσο αυτή η μείωση είναι απόλυτη αναγκαιότητα για να μειώσουμε τις ζημιές στις οποίες υφιστάμεθα από την κλιματική αλλαγή. Είναι γεγονός ότι υφιστάμεθα πάρα πολλές ζημιές, είτε από την αύξηση των θερμοκρασιών κατά τους χειμερινούς μήνες, οπότε τα δέντρα μας δεν πιάνουν τις απαραίτητες ώρες ψύχους για να μπορέσουν να καρποφορήσουν. Το βλέπουμε και στις ελιές αυτό το φαινόμενο και στην Ισπανία αλλά και στην Ελλάδα τα προηγούμενα χρόνια. Ή οι άκυρες βροχοπτώσεις κατά τη διάρκεια της συγκομιδής, που είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται τελευταία από το 2017 μέχρι σήμερα. Πάρα, λοιπόν, το ότι υφιστάμεθα τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, ο προβληματισμός δεν έχει πάει στη μάζα των αγροτών. Η μάζα των αγροτών, και ίσως δικαιολογημένα, ενδιαφέρεται για το πόσο θα πληρωθεί για το αν θα αποζημιωθεί από τον εργοδότη, ή τέλος πάντων τι επιδοτήσεις θα πάρει τι δικαιώματα κ.λ.π. Επομένως, λοιπόν, ο προβληματισμός δεν έχει φτάσει στον αγρότη, δεν έχει φτάσει όμως ούτε και στις διοικήσεις των συνεταιριστικών οργανώσεων και δεν ξέρω κατά πόσο μπορεί να περάσει το μήνυμα της αναγκαιότητας της μείωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μέσα από τους γεωπόνους οι οποίοι πουλάνε φάρμακα και λιπάσματα. Ενδεχομένως να μην τους ενδιαφέρει και πολύ το περιβαλλοντικό αποτύπωμα, γιατί θα μειώσει και τις πωλήσεις τους. Επομένως, λοιπόν, συμφωνώ απόλυτα ότι δεν υπάρχει κανένας προβληματισμός σε πολλαπλά επίπεδα και πρέπει να αλλάξει αυτό. Θυμάμαι όταν ξεκινήσαμε την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής το 2000. Όπου εκεί θα μας έδινε ένα σήμα, και θεωρούσαμε ότι η αγορά θα το ζητούσε και θα μας το επέβαλε και άρα, λοιπόν, έπρεπε να πρωτοπορήσουμε για να το πάρουμε. Και το επιβάλανε έτσι, ερχόμενοι σε σύγκρουση και με τους γεωπόνους που πουλούσαν φάρμακα και λιπάσματα και με τους αγρότες, οι οποίοι είχαν διαμορφωμένες πρακτικές του παρελθόντος και των γονέων τους που λέγανε ότι εμείς πρέπει να ραντίζουμε κάθε 6 μέρες, να λιπαίνουμε τόσους τόνους λίπασμα στα χωράφια μας. Εγώ θυμάμαι στα δικά μας χωράφια ερχόταν τριαξονικό φορτηγό 20 τόνων και ξεφόρτωνε και βαριόμαστε να ξεφορτώνουμε λιπάσματα. Τώρα με ένα αγροτικό ενός τόνου με υδατοδιαλυτά λιπάσματα κάνουμε τη δουλειά μας. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι άλλαξαν τα δεδομένα και μας επέβαλε η αγορά αυτό το πράγμα. Σήμερα, λοιπόν, και για να προχωρήσουμε στην εφαρμογή των νέων μεθόδων και στη μελέτη, βέβαια δεν είναι κίνητρο το να πουλήσουμε πόντους στις βιομηχανίες. Έτσι είναι ελάχιστο το κίνητρο, είναι το τελευταίο που μπορεί να μας ενδιαφέρει και θα έλεγα δε μας ενδιαφέρει και καθόλου. Μας ενδιαφέρει, όμως, να πάρουμε το σήμα, γιατί κάποια στιγμή η αγορά θα το ζητήσει και θα μας το επιβάλλει .Επομένως, λοιπόν, πρέπει να προετοιμαστούμε από τώρα για να περάσουμε στην κουλτούρα του αγρότη ότι αυτό που ξεκινήσαμε σαν ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής, σαν global gap που μας δίνεται από αλυσίδες σούπερ μάρκετ, πρέπει να το εφαρμόσουμε και εδώ για να κάνουμε μετρήσεις. Ήδη έχουμε διαπιστώσει ποιες καλλιεργητικές φροντίδες παράγουν τη μεγαλύτερη επιβάρυνση και το τι πρέπει να κάνουμε για να μειώσουμε αυτή την επιβάρυνση. Σ' αυτά, λοιπόν, σχεδόν τα έχουμε ολοκληρώσει. Ποιος θα τα επιβάλλει; Αυτά δεν μπορούν να επιβληθούν παρά μόνο μέσα από τις συνεταιριστικές οργανώσεις. Για να επιβληθούν μέσα από τις συνεταιριστικές οργανώσεις, πρέπει οι διοικήσεις να εγκολπώσουν μέσα τους την αναγκαιότητα. Αν δεν το κάνουμε δεν θα έχουμε αποτέλεσμα πως θα το περάσουμε και φυσικά και οι διευθύνοντες, έτσι (μιλάμε για τα διευθυντικά στελέχη που και εκεί υστερούμε σημαντικά). Επομένως, λοιπόν, να ξεκινήσουμε και να προχωρήσουμε προς

τα κάτω. Εκτιμώ ότι δεν θα το κατορθώσουμε. Θα έρθει η αγορά πάλι να μας το επιβάλλει. Έτσι, και εύχομαι να το κάνει, γιατί αλλιώς δεν θα μπορέσουμε να το κάνουμε ποτέ. Εμείς εφαρμόζοντας την ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής, μειώσαμε και το κόστος λίπανσης και το κόστος άρδευσης και το κόστος γενικά το συλλεκτικό, γιατί εφαρμόζουμε άλλες μεθόδους και με αυτοκινούμενες πλατφόρμες, ή και με πλατφόρμες οι οποίες είναι υδραυλικές, και πετύχαμε τα αποτελέσματα τα οποία θέλουμε. Άλλο ένα βηματάκι για να μπορέσουμε να μειώσουμε το αποτύπωμα της καταγραφής που ήδη υλοποιούμε. Αλλά αυτό πρέπει να περάσει στη μεγάλη μάζα του κόσμου και αν δεν αποφασίζει το κράτος για να χαράξει μόνο στρατηγικές για να επιβάλλει κάποια πράγματα, δεν θα φτάσουμε ποτέ από μόνοι μας. Επομένως, λοιπόν, το κράτος πρέπει να πάρει αποφάσεις και δεν το βλέπω να είναι ώριμο, δεν έχουν ανοίξει συζητήσεις πάνω σε αυτό το κομμάτι, και για αυτό, και για άλλα ζητήματα που έχουν σχέση με την κλιματική αλλαγή και με την ενεργητική προστασία. Εκεί είμαστε ανύπαρκτοι. Το μόνο που μας ενδιαφέρει φέρε εργάτες να αποζημιώσουμε, δεν φτάνουν τα λεφτά κάνουν περικοπές, πάρε από τις κρατικές οικονομικές ενισχύσεις. Αυτό δεν είναι λύση, γιατί μας χρειάζεται η παραγωγή σε αγορές, πρέπει να πουλήσουμε, αλλιώς δεν θα σταθούμε σαν υποδομές συνεταιριστικές, αλλά και σαν ιδιωτικές. Επομένως, λοιπόν, η σωτηρία της παραγωγής μας είναι πρώτη προτεραιότητα, αλλά δυστυχώς δεν το βλέπω να έχει συνειδητοποιηθεί από τον κρατικό μας μηχανισμό.

Συντονιστής: Εγώ πραγματικά θα ήθελα να ρωτήσω όλους τώρα σε αυτές τις δεύτερες τοποθετήσεις, μπορείτε να το σχολιάσετε αν υπάρχει και αυτή η κουλτούρα πλέον στον Έλληνα αγρότη, στον Έλληνα γεωργό, στον Έλληνα κτηνοτρόφο, για να μειώσει τον άνθρακα στην αγροτική παραγωγή, στην γεωργική παραγωγή; Δεν ξέρω αν υπάρχει αυτή η κουλτούρα, ή αν έχει μείνει απ' τους παππούδες μας και απ' τους προ-παππούδες μας ως κατάλοιπο μιας άλλης εποχής. Λοιπόν ο κύριος Τριαντακωνσταντής.

Τριαντακωνσταντής: Θα μου επιτρέψετε κάπως να διαχωρίσω λιγάκι τη θέση μου γιατί δεν συμφωνώ απόλυτα με κάποιες απόψεις που ακούστηκαν από τους εκλεκτούς προσκεκλημένους. Θεωρώ ότι η λύση στο πρόβλημα δεν είναι έξω από μας, δεν περιμένουμε όλα από τους πολιτικούς να τα λύσουν. Εγώ δεν πιστεύω καθόλου σε κάτι τέτοιο, σε μια τέτοια προσέγγιση. Θεωρώ μεν μια ολιστική προσέγγιση μπορεί να είναι καλή, αλλά δεν περιμένω να μου λύσει το πρόβλημα κάποιος που μπορεί να πάρει αποφάσεις. Το πρόβλημα θα έρθει εκ των έσω. Θα σας πω το εξής, υπηρετώ τη γεωργία ακριβείας, που σημαίνει ότι προσπαθούμε με drones, προσπαθούμε με συστήματα GIS, με τηλεπισκόπηση, με δορυφορικές εικόνες να βρούμε σε ένα χωράφι των 50 στρεμμάτων πόσο λίπασμα να ρίξουμε σε διαφορετικά μέρη του χωραφιού, γιατί αυτό είναι η γεωργία ακριβείας. Η γεωργία ακριβείας είναι να δούμε τι λίπανση για παράδειγμα χρειάζονται διαφορετικές ζώνες του χωραφιού, ενώ θυμάμαι τον παππού μου ο οποίος έπαιρνε το λίπασμα και έριχνε σε διαφορετικά σημεία του χωραφιού το λίπασμα και τη δόση την οποία χρειάζονταν. Ήξερε από μόνος του τι χρειάζονταν το χωράφι και το ήξερε αυτό γιατί το ζούσε το χωράφι, ζούσε το έδαφος, αγαπούσε το έδαφος. Δεν λέω ότι εμείς τώρα πρέπει να γυρίσουμε σε αυτές τις μεθόδους, όχι δεν είπα κάτι τέτοιο. Θέλω να πω ότι η σύνδεση με το έδαφος, η σύνδεση με το αποτέλεσμα που μπορεί να έχουμε στη δέσμευση του άνθρακα, έχουμε την ευθύνη, έχουν την ευθύνη οι ίδιοι παραγωγοί! Έχουμε την ευθύνη οι ίδιοι εμείς που ασχολούμαστε με το έδαφος! Όχι κάποιος έξω από μας. Και θα σας πω το εξής: σε μια κουταλιά εδάφους υπάρχουν τόσοι μικροοργανισμοί όσοι είναι, περισσότεροι από το πλήθος των κατοίκων που υπάρχουν σε αυτή τη γη. Πόσο ζωντανό είναι αυτό το στοιχείο που λέμε έδαφος! Πόση δραστηριότητα υπάρχει! Πόσες δυνατότητες έχει μια κουταλιά εδάφους! Εντάξει; Όσον αφορά τους κλιματικούς στόχους, πώς αυτό το έδαφος, με αυτές τις δυνατότητες μπορεί να πετύχει 55 % μείωση των αερίων του θερμοκηπίων μέχρι το 2030, και μέχρι το 2050 που η Ευρωπαϊκή επιτροπή έχει πει να γίνουμε carbon neutral, δηλαδή κλιματικά ουδέτεροι; Θα σας έλεγα ότι δεν είμαι απαισιόδοξος, διότι υπάρχουν οι μηχανισμοί οι οποίοι πρέπει να υπάρξουν σε ένα πλαίσιο. Δηλαδή για παράδειγμα, αν μου πει κάποιος επιστήμονας ότι μπορεί να μετρήσει σε ένα χωράφι την ακριβή ποσότητα

διοξειδίου του άνθρακα που εκλύεται από κάποια γεωργική πρακτική, θα σας έλεγα ότι δεν υπάρχει επιστημονικά ένα εργαλείο που να το υπολογίζει αυτό. Γι' αυτό δίνονται 134 εκατομμύρια στο SOIL για αυτή τη διετία, για να γίνει το MRV, το monitoring και verification, δηλαδή να μετρηθεί, να ποσοτικοποιηθούν οι εκκλήσεις του διοξειδίου του άνθρακα, και στις 10/4 του 2024 να έρθει το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και να δώσει το carbon removal certification protocol, που εδώ θα υπάρχει πιστοποίηση πλέον από εταιρείες πόσο διοξείδιο του άνθρακα εκπέμπει κάθε κακή πρακτική που εφαρμόζει ο παραγωγός. Έτσι, λοιπόν, θα υπάρξει πιστοποίηση, να μην ονοματίσω εταιρείες πιστοποίησης, υπάρχουν πολλές. Από τις εταιρείες που πιστοποιούν ελκυστήρες, μέχρι τις καλλιεργητικές πρακτικές, οι ίδιες εταιρείες θα το κάνουν αυτό. Οι άλλες εταιρείες που ασχολούνται με τον αγροδιατροφικό τομέα. Η εποχή που έρχεται, είναι η εποχή της γεωργίας άνθρακα, που πιστέψτε με θα δημιουργηθεί μια καινούργια ανάγκη να υπάρξουν εταιρείες που θα μετράνε αυτό το ανθρακικό αποτύπωμα, που θα μετράνε πόσο διοξείδιο του άνθρακα εκλύεται από 10 στρέμματα σύμφωνα με κάποιες καλλιεργητικές πρακτικές. Θα γίνει μέτρηση, και αυτό σχεδιάζει το πρόγραμμα "Ορίζοντας Ευρώπη". Αυτό σχεδιάζει και η Ευρωπαϊκή επιτροπή για να υπάρξουν τα εργαλεία πρώτα, να υπάρξει μέτρηση πρώτα. Πώς μπορούμε να κάνουμε σχεδιασμό αν δεν έχουμε μέτρηση; Και η μέτρηση είναι ακόμα στα σκαριά! Έτσι είναι! Η Ευρωπαϊκή επιτροπή αυτή τη στιγμή δεν έχει ένα εργαλείο που εφαρμόζει για να ξέρουμε πόσο διοξείδιο του άνθρακα εκλύεται από μια καλλιέργεια. Άρα λοιπόν, αφού υπάρξει το certification, θα έρθει και η πολιτική, (να μην τους κρίνουμε ότι πάντα τα κάνουν όλα λάθος), για να εφαρμόσει ελπίζω τις καλύτερες αποφάσεις. Θα έχουμε έτσι μια ολιστική προσέγγιση, γιατί όλοι έχουμε τις ευθύνες μας, αλλά πρέπει να τις βάλουμε σε μια σειρά, από τον παραγωγό μέχρι τον υπεύθυνο.

Δημόπουλος: Αν περιμένουμε πρώτα να έρθουν τα πειραματικά και τα ακαδημαϊκά, θα έχει φτάσει το 2030 και το 2050. Επομένως, είναι απαραίτητο να έχουμε την πολιτική βούληση, γιατί αυτοί αποφασίζουν, εμείς τεκμηριώνουμε τα προγράμματα τα ORIZON μας δίνουν τα εργαλεία ώστε να μετρήσουμε τις καθαρές πρακτικές στο έδαφος, έτσι ώστε όπως είπες να δεσμεύουν, γιατί ουσιαστικά τα αγρο-οικοσυστήματα είναι καταβόθρες, δεσμεύουν άνθρακα και εκλύουν άνθρακα κάποια άλλα συστήματα. Επομένως, δεν είναι το θέμα ότι πρέπει τώρα να περιμένουμε. Τους αγρότες πότε θα τους εκπαιδεύσουμε; Πότε θα λάβουν αποφάσεις τελικά οι πολιτικοί μας; Γιατί χρειάζονται χρηματοδοτήσεις. Άρα, λοιπόν να μην τα αποδίδουμε όλα στην ευθύνη των αγροτών, οι αγρότες καθένας έχει το χωραφάκι του και προσπαθεί να τα βγάλει πέρα. Άρα, χρειάζεται ενίσχυση των παραγωγών προκειμένου να κάνουμε τις πρακτικές που η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλει.

Συντονιστής: Ήταν μία παρέμβαση λίγο πολιτική από τον κύριο Δημόπουλο, διότι έχει και την εμπλοκή και στο χώρο της πολιτικής και ποτέ δεν ξέρει κανείς πώς θα φέρνει και τα πράγματα, μέχρι το 2030 μπορεί να κληθείτε εσείς να κάνετε την πράσινη μετάβαση.

Τριαντακωνσταντής: Ένα άλλο στοιχείο να πω ότι το έδαφος είναι μεγαλύτερη καταβόθρα, μεγαλύτερη αποθήκη άνθρακα στο χερσαίο οικοσύστημα. Μετά τους ωκεανούς έχουμε το έδαφος, τόσο πολύτιμος πόρος.

Συντονιστής: Είμαστε στην τελική ευθεία, είμαστε στο τελευταίο τετράλεπτο πεντάλεπτο. Ο Μιχάλης ο Μωραΐτης.

Μωραΐτης: Ευχαριστώ. Στη συνέχεια των πολύ ενδιαφερόντων τοποθετήσεων, ήθελα να αναφερθώ υπό το πρίσμα της έρευνας ότι υπάρχουν και συνεχώς βρίσκονται καινούργιες πρακτικές, όπως η γεωργία διατήρησης, και νέες τεχνολογίες που βοηθάνε. Το θέμα είναι, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ποιες από αυτές, αν φτάνουν στον παραγωγό αφενός και αφετέρου τι κίνητρο έχει ο παραγωγός να τις υιοθετήσει. Αν δεν του κάνουν τη ζωή πιο εύκολη αφενός (π.χ. πολλές τεχνολογίες ευφυούς γεωργίας υποτίθεται κάνουν τη ζωή του παραγωγού πιο εύκολη, αλλά εν τέλει είναι ερώτημα αν ισχύει αυτό) και αφετέρου αν δεν έχει ο παραγωγός άλλο όφελος, αν θα έχει οικονομικό κίνητρο να τις υιοθετήσει, και ειδικά για τις τεχνολογίες ευφυούς γεωργίας που

οι περισσότερες είναι και πολύ κοστοβόρες, αν υπάρχει δυνατότητα να τις υιοθετήσει σε ομάδες, ή σε συνεταιριστικό επίπεδο. Σε όλα αυτά θεωρώ ότι είμαστε λίγο πίσω, και για αυτό θα πρέπει να δοθεί λίγο έμφαση στο χάσμα μεταξύ έρευνας και πρακτικής εφαρμογής.

Συντονιστής: Ακολουθεί ο κ. Τύρης.

Τύρης: Σαν απάντηση τώρα στην ερώτηση που κάνατε σχετικά με το αν υπάρχει κουλτούρα, η εικόνα που έχω και εγώ από την πολύ μικρή μου εμπειρία είναι η ίδια. Βέβαια για να χτιστεί μια κουλτούρα, θα έλεγα ότι η κουλτούρα είναι κάτι εντελώς υλικό, δηλαδή θα μπορούσαμε να πούμε το αντίστοιχο για την ανακύκλωση. Αν ανακυκλώνουμε εμείς, αν όλοι μας έχουμε κουλτούρα ανακύκλωσης, αυτό χτίζεται. Τώρα από την επαφή που είχαμε στα πλαίσια του έργου και με παραγωγούς, είδαμε μία τάση των νεότερων να κριτικάρουν τους πιο παλιούς όσον αφορά στην υιοθέτηση πρακτικών περιβαλλοντικά πιο ουδέτερων. Αλλά, όλα καταλήγουν στο οικονομικό, δηλαδή παρουσιάζοντάς τους τεχνολογίες οι οποίες λειτούργησαν καλά δεν είχανε όσοι τις υιοθέτησαν κανένα θέμα με τις καθημερινές λειτουργίες των εγκαταστάσεών τους. Η ερώτηση ήταν, πόσο στοιχίζει; Αν κάνω την επένδυση, θα μπορέσω να πάρω τα λεφτά μου πίσω; Θα μπορέσει μια τεχνολογία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας να μου εξασφαλίσει, ότι σε περίπτωση που το ρεύμα από το δίκτυο, ή οι τιμές των καυσίμων εκτοξευθούν, θα μπορέσω εγώ ο ίδιος παράγοντας τη δική μου ενέργεια να είμαι καλυμμένος; Όλα αυτά είναι αρκετά περίπλοκα και χρίζουν αρκετής μελέτης.

Συντονιστής: Έχουμε ολοκληρώσει, είστε κύριοι όλοι πρέπει να το πω, είμαστε εντός χρόνου. Ένα χειροκρότημα να δώσουμε στο πάνελ μας ήταν πολύ ενδιαφέρουσα η κουβέντα, σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4η

Κλιματική αλλαγή, υδατικοί πόροι και έργα υποδομών

✓Δρ. **Παναγιώτης Νάστος**, Γεωλογικό Τμήμα, ΕΚΠΑ

✓Δρ. **Ελισσάβετ Φελώνη**, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

✓**Ευσταθία Κυρίτση**, Προϊσταμένη Μονάδας Δημοσίων Επενδύσεων ΕΓΤΑΑ, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

✓ **Νίκος Καλογερίδης**, Γενικός Διευθυντής, ΔΕΥΑ Βοίου

Συντονιστής**: Άγγελος Χασιώτης**, Μηχανολόγος & Αεροναυπηγός Μηχανικός, υποψήφιος διδάκτορας ΕΚΠΑ

Συντονιστής: Καλησπέρα και από το δικό μας πάνελ ονομάζομαι Άγγελος Χασιώτης είμαι Μηχανολόγος Μηχανικός, υποψήφιος διδάκτορας στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών με αντικείμενο την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στους υδατικούς πόρους, και το 2024 έχω επιλεχθεί ως πρεσβευτής για την ευρωπαϊκή συμφωνία για το κλίμα. Με την σειρά μας, λοιπόν, και εμείς θα σας παρουσιάσουμε το δικό μας πάνελ που έχει θέμα την κλιματική αλλαγή, τους υδατικούς πόρους και τα έργα υποδομών. Αρχικά να ευχαριστήσω και φέτος την οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου για τη δημιουργία αυτού του πάνελ που θα μας δώσει την δυνατότητα έτσι να αναδείξουμε της πολλαπλές επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής στους υδατικούς πόρους, την αξιολόγηση της επάρκειας των υφιστάμενων έργων υποδομής, όπως και την αναγκαιότητα σχεδιασμού και υλοποίησης νέων έργων, για να μπορέσουμε να προσαρμοστούμε και να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα που δημιουργούνται. Έχω, λοιπόν, τη χαρά και την τιμή να φιλοξενούμε σήμερα εκλεκτούς και διακεκριμένους ομιλητές, που ο καθένας αντιπροσωπεύει ένα διακριτό κλάδο και διαφορετικό αντικείμενο, και όλοι μαζί συμβάλουν στο ίδιο θέμα του πάνελ. Να παρουσιάσω λιπών τους ομιλητές ακριβώς αριστερά μου έχω τον καθηγητή τον κύριο Παναγιώτη Νάστο, ο οποίος είναι καθηγητής κλιματολογίας και διευθυντής του εργαστηρίου κλιματολογίας και ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος στο ΕΚΠΑ με πλούσιο ερευνητικό και συγγραφικό έργο στον τομέα της κλιματικής αλλαγής. Στη συνέχεια έχουμε την κυρία Ευσταθία Κυρίτση, προϊσταμένη της μονάδας δημοσίων υπενδύσεων στο υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, καλησπέρα σας. Στη συνέχεια είναι η δόκτωρ Ελισάβετ Φελώνη, υδρολόγος, διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής με αντικείμενο τη διαχείριση των υδατικών πόρων και των ακραίων φαινομένων, και στο τέλος, αλλά όχι τελευταίο φυσικά, τον κύριο Νίκο Καλογερίδη, Γενικό Διευθυντή της Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης Αποχέτευσης Βοΐου, που έχει και το αντικείμενο της άρδευσης. Να ξεκινήσω, λοιπόν, πρώτα με τον κύριο Νάστο, όπου έτσι μου αρέσει πάντα να ξεκινώ μαζί σας για να βάλουμε και μια βάση στην σημερινή συζήτηση. Θα ήθελα να μας καθορίσετε τις έννοιες κλιματική αλλαγή, γιατί την ακούσαμε αρκετά να αναφέρεται. Φυσικά, είναι το θέμα σήμερα κλιματική μεταβλητότητα, κλιματική κρίση και πως αυτές επηρεάζουν άμεσα και άμεσα τους υδατικούς πόρους και συγκεκριμένα τις βροχοπτώσεις.

Νάστος: Σε ευχαριστώ Άγγελε για την ερώτηση, γιατί είναι πολύ σημαντικό να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τη διάκριση μεταξύ αυτών των όρων και κυρίως να περάσει αυτό στην κοινωνία. Καταρχάς μπερδεύουμε λίγο την κλιματική αλλαγή και έχουμε ακούσει από πολλούς ότι αυτό συνέβαινε, συμβαίνει και θα συμβαίνει πάντα. Δεν είναι ακριβώς έτσι. Κλιματική αλλαγή, όπως έχει οριστεί από τα Ηνωμένα Έθνη, είναι η μεταβολή στο κλίμα που οφείλεται άμεσα, ή έμμεσα, σε ανθρώπινη δραστηριότητα. Είναι ξεκάθαρο αυτό και αυτό το έκαναν τα Ηνωμένα Έθνη για να

γίνει διακριτός ο όρος της κλιματικής αλλαγής από την κλιματική μεταβλητότητα, που ουσιαστικά είναι η μεταβολή στο κλίμα, που οφείλεται όμως σε φυσικές παραμέτρους. Ποιες είναι αυτές οι φυσικές παράμετροι; Η ηφαιστειακή δραστηριότητα παραδείγματος χάριν, (τα ηφαίστεια επηρεάζουν το κλίμα), οι κύκλοι του Μιλάνκοβιτς, τα τροχιακά της γης, η ηλιακή ακτινοβολία, όλοι αυτοί οι παράγοντες, λοιπόν, επηρέαζαν, επηρεάζουν και θα επηρεάζουν το κλίμα. Αυτό είναι η κλιματική μεταβλητότητα. Ο άνθρωπος, λοιπόν, άμεσα ή έμμεσα επηρεάζει το κλίμα, αυτό είναι κλιματική αλλαγή και μάλιστα έχουμε δώσει έναν καινούριο ορισμό. Η αμερικανική γεωλογική εταιρία την γεωλογική εποχή που ζούμε από την βιομηχανική επανάσταση μέχρι τις μέρες μας την ονομάζουμε πλέον ανθρωπόκενο, για να δηλώσουμε πλέον ότι άνθρωπος έχει επέμβει δραστικά στο κλιματικό μας σύστημα. Τώρα στην ερώτηση που είπατε για την κλιματική κρίση, αυτό το χρησιμοποιούμε για να τονίσουμε τις πολύ ισχυρές αρνητικές επιπτώσεις που έχουν οι ανθρώπινες επιδράσεις στο ατμοσφαιρικό περιβάλλον. Άρα, λοιπόν, αυτός είναι ο διαχωρισμός μεταξύ των τριών όρων. Αυτό που λέω πάντα είναι ότι, σχετικά με την ερώτηση σας για τον υδρολογικό κύκλο, όλα ξεκινάνε από τη θερμοκρασία. Η θερμοκρασία ευθύνεται για όλες τις μεταβολές που βλέπουμε, παραδείγματος χάριν μεταβολή στην πίεση, μεταβολή στο νερό, μεταβολή στον υδρολογικό κύκλο και συγκεκριμένα παρατηρούμε, επιτρέψτε μου λίγο να κάνω μια μικρή γρήγορη αναφορά στη θερμοκρασία. Τις τελευταίες δεκαετίες η ανθρωπογενής κλιματική μεταβολή είναι πλέον εμφανής σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου, και πιο συγκεκριμένα αυτό γίνεται ακόμα περισσότερο πιο εμφανές ειδικά στο μέλλον στα κλιματικά σενάρια. Τα κλιματικά μοντέλα για τον 21^{ο} αιώνα μας δείχνουν ότι αυτή η θέρμανση θα αυξηθεί. Ήδη, αυτή τη στιγμή η Μεσόγειος έχει μια αύξηση της θερμοκρασίας κατά 1,54 βαθμούς κελσίου πάνω από τη μέση τιμή της πλανητικής θερμοκρασίας, (και αυτό είναι κατά 1,53 βαθμούς κελσίου για την περίοδο αναφοράς 1960-1990) και αυτή η αύξηση θερμοκρασίας στη Μεσόγειο είναι 0,4 βαθμούς κελσίου πάνω από την μέση πλανητική θερμοκρασία. Για αυτό το λόγο μάλιστα η Μεσόγειος χαρακτηρίζεται σαν hotspot της κλιματικής αλλαγής, είναι από τις πλέον τρωτές περιοχές σε όλο τον κόσμο. Τώρα, όσο πάμε να μιλήσουμε για τις βροχοπτώσεις, σίγουρα η διαταραχή, οι μεταβολές που συμβαίνουν στη θερμοκρασία, έχουν επηρεάσει τον υδρολογικό κύκλο. Πιο συγκεκριμένα, η πιο εμφανής τάση που παρατηρείται είναι η μείωση των χειμερινών βροχοπτώσεων, ιδιαίτερα στο κεντρικό και στο νότιο τμήμα της Μεσογείου κατά το δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα. Προσομοιώσεις τώρα των κλιματικών μοντέλων για τον 21^{ο} αιώνα για όλη τη Μεσόγειο, μας δείχνουν μείωση των βροχοπτώσεων ιδιαίτερα στη θερμή περίοδο του έτους Απρίλιο έως Σεπτέμβριο, αλλά και το χειμώνα, με εξαίρεση λίγο βορειότερες περιοχές στις Άλπεις, όπου εκεί θα έχουμε υγρές συνθήκες. Κυρίως ο μέσος ρυθμός μείωσης της βροχής είναι περίπου 4 % ανά ένα βαθμό αύξησης της πλανητικής θερμοκρασίας. Αυτό σημαίνει ότι περιμένουμε μέσα στον 21^{ο} αιώνα περίπου από 4 έως 22 % μείωση της βροχής, ανάλογα με το σενάριο και ανάλογα με το κλιματικό μοντέλο.

Συντονιστής: Πολύ ωραία! Η βροχή λοιπόν παίζει σημαντικό ρόλο.

Νάστος: Επιτρέψτε μου λίγο να ολοκληρώσω. Πέρα από τη μείωση της βροχής, αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει, αυτό που έχει διαταραχτεί, είναι ο υδρολογικός κύκλος, με την έννοια ότι η μεταβλητότητα της βροχής έχει αλλάξει και περιμένουμε περισσότερες ακραίες βροχοπτώσεις μεγαλύτερης έντασης. Και αυτό, γενικά, είναι το όποιο δημιουργεί τα μεγαλύτερα προβλήματα στον υδρολογικό κύκλο.

Συντονιστής: Πολύ σημαντικό, λοιπόν, η βάση την οποία βάλατε και στη συζήτηση μας. Οι βροχοπτώσεις είναι αυτές οι οποίες δημιουργούν και πολύ σημαντικό πρόβλημα στους υδατικούς πόρους, με αποτέλεσμα να έχουμε τη φετινή γνωστή λειψυδρία, που προφανώς πολύ πιθανόν να ακολουθήσει. Να περάσω στην κυρία Κυρίτση. Καταλαβαίνουμε ότι υπάρχουν ανάγκες για έργα υποδομών, για την προσαρμογή φυσικά στην κλιματική αλλαγή με γνώμονα κατά κύριο λόγο την

προστασία των υδατικών πόρων. Τι έργα υποδομών γίνονται ήδη; Στην Περιφέρεια μας κάνατε μια παρουσίαση που πιο σχηματικά μπορούμε να το δούμε;

Κυρίτση: Καλησπέρα και από εμένα, ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Πριν ξεκινήσω, σας απευθύνω τον χαιρετισμό του Γενικού Γραμματέα κ. Παπαγιαννίδη του Γενικού Γραμματέα Ενωσιακών Πόρων και Υποδομών, του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Θα προχωρήσω κατευθείαν στα έργα που υλοποιούνται στο ΠΑΑ 2014-2022, γιατί ο χρόνος είναι και αυστηρά περιορισμένος. Οι δημόσιες, λοιπόν, επενδύσεις με αρδευτικά έργα και αγροτικές οδοποιίες. Καταρχάς, αρδευτικά έργα. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος έχουμε τρεις περιφερειακές ενότητες, Αιτωλοακαρνανίας με αριθμό έργων 13 και προϋπολογισμό 28.000.000, Ευρώ, Αχαΐας με 3 έργα με προϋπολογισμό 1.000.000 Ευρώ και περιφερειακή ενότητα Ηλείας με 7 έργα και 27.000.000 Ευρώ προϋπολογισμό. Σύνολο είναι 23 έργα με 56.000.000 Ευρώ συνολικό προϋπολογισμό πράξης. Στο αντίστοιχο ιστόγραμμα της προηγούμενης διαφάνειας, όπου δείχνει τον προϋπολογισμό και τις πληρωμές ανά περιφερειακή ενότητα, βλέπουμε, ότι έχουμε το Νομό Αιτωλοακαρνανίας με 13 έργα και προϋπολογισμό 28 εκατομμύρια, έχουν γίνει ήδη πληρωμές 5.000.000,00. Νομός Αχαΐας 3 έργα με προϋπολογισμό 1.000.000, οι πληρωμές είναι 300.000. Επτά έργα στο Νομό Ηλείας με προϋπολογισμό 27.000.000 και πληρωμές μόλις 1.500.000 Ευρώ. Συνεχίζουμε με τις αγροτικές οδοποιίες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, πάλι 3 περιφερειακές ενότητες. Για την Αιτωλοακαρνανία ο αριθμός έργων είναι 18 με προϋπολογισμό πράξης 10.000.000 Ευρώ. Αχαΐα 8 έργα με προϋπολογισμό πράξης 4.000.000 και Ηλεία 18 έργα με προϋπολογισμό πράξης 10.000.000 Ευρώ. Σύνολο, έχουμε αριθμό έργων για όλη τη Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος 44 έργα με προϋπολογισμό πράξης 24.000.000 Ευρώ. Στο αντίστοιχο ιστόγραμμα της προηγούμενης διαφάνειας φαίνονται τα 18 έργα για την Αιτωλοακαρνανία με προϋπολογισμό 10.000.000 όπου οι πληρωμές είναι στα 3.500.000. Ο προϋπολογισμός 8 έργων για την Αχαΐα (4.000.000 με πληρωμές 1.800.000) και στην περιφερειακή ενότητα Ηλείας είναι 18 έργα με προϋπολογισμό 10.000.000 και πληρωμές 3.500.000. Συμπέρασμα, δημόσια έργα με συνολικό ποσό ύψους 80.000.000 Ευρώ υλοποιούνται στη Δυτική Ελλάδα από το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης Ελλάδος του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης. Κλείνω με μια σημαντική παρατήρηση, ότι τα έργα τα οποία υλοποιούνται στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο πρέπει να ολοκληρωθούν μέχρι 31-12-2025. Τα έργα είναι συγχρηματοδοτούμενα, αυτό σημαίνει ότι από ότι γνωρίζουμε μέχρι σήμερα από την Ευρωπαϊκή επιτροπή, δεν υπάρχει δυνατότητα μεταφοράς των έργων σε επόμενη προγραμματική περίοδο. Άρα, πρέπει να ενεργοποιηθούμε όλοι μας, να κινητοποιηθούμε και να επισπεύσουμε λίγο τις πληρωμές. Οι πληρωμές πρέπει να είναι μέχρι την 31-10-2025 έτσι ώστε να προλάβει να γίνει και η πληρωμή από τον ΟΠΕΚΕΠΕ. Θα σταματήσω εδώ και ίσως υπάρχει κάποια επομένη ερώτηση.

Συντονιστής: Θα υπάρχει κάποια και στην συνέχεια.

Κυρίτση: Σωστά!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πάρα πολύ. Βλέπουμε λοιπόν, ότι και για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας τοπικά η αλήθεια είναι ότι η χρηματοδότηση τουλάχιστον στο συγκεκριμένο αντικείμενο, κυρίως στις υποδομές εγγείων βελτιώσεων, είναι αρκετά υψηλή, απλώς βλέπουμε μια μικρή απορρόφηση. Φαντάζομαι θα τρέξουνε περισσότερο.

Κυρίτση: Πρέπει να τρέξουν μέχρι 31-12-2025

Συντονιστής: Υπάρχει χρόνος ακόμα θεωρητικά. Πολύ ωραία κυρία Κυρίτση σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Συντονιστής: Να περάσω στην κυρία Φελώνη. Σε συνέχεια όσων μας είπε και ο κύριος Νάστος και η κυρία Κυρίτση, και με δεδομένο το ότι υπάρχουν μειωμένες βροχοπτώσεις πλέον στη

Μεσόγειο, θα ήθελα να μας καθορίσετε και εσείς από την πλευρά σας την έννοια της λειψυδρίας και φυσικά πόσο έντονα εμφανίζεται αυτό το φαινόμενο στις περιοχές τις Μεσογείου.

Φελώνη: Πολύ ωραία. Αρχικά, θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου δίνετε να συμμετέχω στο 2ο αγροδιατροφικό συνέδριο. Είναι πολύ σημαντικό να ανοίγουμε και να τροφοδοτούμε το διάλογο σε ένα τόσο σημαντικό τομέα για την χώρα μας και για την περιοχή εδώ ευρύτερα. Φέτος το καλοκαίρι, όλοι βιώσαμε μια ιδιαίτερη υδρολογική συγκυρία. Δεν είναι η πρώτη φορά που βιώνουμε ανάλογα φαινόμενα. Συνδέεται με παρατεταμένη ανομβρία, όπως πολύ σωστά τόνισε και ο κύριος Νάστος, με τη χαρακτηριστική διαφοροποίηση στο μοτίβο των χιονοπτώσεων, όπου οι περιορισμένες χιονοπτώσεις έχουν άμεσο αντίκτυπο, κυρίως στα υπόγεια αποθέματα και μετέπειτα στην υδροφορία των ποτάμιων συστημάτων μας, σε συνδυασμό με τις ιδιαίτερα αυξημένες θερμοκρασίες, ήδη από την αρχή του καλοκαιριού, το οποίο σημαίνει αυξημένες αρδευτικές ανάγκες και αυξημένη εξάτμιση κυρίως από τους επιφανειακούς ταμιευτήρες μας. Άρα, λοιπόν, όλη αυτή η κατάσταση, όπου ουσιαστικά εκδηλώθηκε σαν μετεωρολογική ξηρασία, εξελίχθηκε σαν υδρολογική ξηρασία, με αντίκτυπο στα αποθέματα, και τελικά αυτό που εκφράστηκε και βιώσαμε ήταν η λειψυδρία. Πρόκειται για την αδυναμία πλήρους κάλυψης των υδατικών απαιτήσεων για το σύνολο των χρήσεων στην Ελλάδα. Προφανώς, το βασικό θύμα της λειψυδρίας είναι ο αγροτικός τομέας, όπου και από εκεί ξεκινάμε τον έλεγχο της παροχής του νερού. Έχουμε μείωση στην απόδοση των υπόγειων ταμιευτήρων μας, όπου σε μεγάλο βαθμό, όπως είναι η χώρα μας, καλύπτουμε και τις ανάγκες από τα υπόγεια νερά. Και ταυτόχρονα, λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει ο τομέας διαχείρισης του νερού στην Ελλάδα, έχουμε πολλά διαφορετικά χαρακτηριστικά από τόπους σε τόπους. Να τονίσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά και θα το απαντήσω και το θέμα της Μεσόγειου. Είναι ο έντονα νησιώτικος χαρακτήρας της Ελλάδας, οπότε καλούμαστε να καλύψουμε τη ζήτηση στα νησιά με διαφορετικό τρόπο, είναι η αυξημένη τρωτότητα των παράκτιων υδροφορέων, που ιδιαίτερα σε περιόδους ξηρασίας αντιμετωπίζουν ακόμα πιο έντονα φαινόμενα, και προφανώς είναι και η ανισοκατανομή ανάμεσα στα αποθέματα δυτικής και ανατολικής Ελλάδας, το οποίο είναι άμεση απόρροια από τη διαφορετική κατανομή των βροχοπτώσεων. Έρχομαι, λοιπών, στις βροχοπτώσεις. Έχουμε τις χαρακτηριστικές εκτιμήσεις για περαιτέρω μείωση, ή θα λέγαμε ποιο σωστά αύξηση στη συχνότητα αυτών των ακραίων φαινομένων. Δηλαδή, οι τυπικές ξηρασίες, όπου έχουμε δύο ή και περισσότερες τυπικές αποκλίσεις χαμηλότερη βροχόπτωση από την μέση κλιματική τιμή. Κατά κάποια χρόνια, ανά δέκα, ανά δεκαπέντε, ή και μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, αυτό που βλέπουμε είναι ότι θα έρχονται αυτές οι περίοδοι που εμφανίζονται κατά συστάδες πιο συχνά στο μέλλον. Άρα, και εδώ είναι που ερχόμαστε να το συνδέσουμε πολύ καλά με την τοποθέτηση της κυρίας Κυρίτση, χωρίς υποδομές, χωρίς λοιπόν μέτρα για να δούμε πως θα διαχειριστούμε τελικά το νερό στην εποχή της κλιματικής κρίσης, δεν θα είμαστε σε θέση να διαχειριστούμε ανάλογα φαινόμενα, τα οποία εμφανίζονται με ένταση και συχνότητα στο μέλλον.

Συντονιστής: Πολύ ωραία να σημειώσω εδώ απλώς ένα συγκεκριμένο ποσοστό, ότι για τον αγροτικό τομέα, ο οποίος εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα του νερού, φυσικά αποτελεί βασικό καταναλωτή, είναι σε ποσοστό 85 % η κατανάλωση νερού. Εννοώ ότι το 85 % είναι για το πόσιμο νερό για τις άλλες χρήσεις. Να περάσω στον κύριο Καλογερίδη. Ως στέλεχος ενός οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένα της Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου, που έχει αναλάβει και το κομμάτι της άρδευσης της περιοχής. Σε τι ωριμότητα βρίσκονται οι τοπικοί οργανισμοί, καταρχάς στην αναγνώριση του προβλήματος της λειψυδρίας και φυσικά τι μέτρα παίρνουν για τη προσαρμογή και αντιμετώπιση σε αυτό το πρόβλημα;

Καλογερίδης: Είμαι ο Νίκος Καλογερίδης, είμαι Γενικός διευθυντής της Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου, είναι στην Δυτική Μακεδονία. Πρωτίστως, θα ήθελα να χαιρετήσω όλους όσους παρακολουθούν αυτή την συζήτηση, να χαιρετήσω τους συνομιλητές. Να ευχαριστήσω τους διοργανωτές για τη δυνατότητα που μου παρέχουν να συμμετέχω σε μια συζήτηση δημόσια, η οποία αναφέρεται σε

ένα νευραλγικό κομμάτι, στο κομμάτι της λειψυδρίας και είναι ένα θέμα το οποίο θα μας απασχολήσει τα επόμενα χρόνια σε πολύ σοβαρό βαθμό. Η Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου, για το χρονικό διάστημα που εγώ προΐσταμαι αυτής, αντιλαμβάνεται όπως εύλογα αντιλαμβάνεται όλη η κοινωνία, ότι το πρόβλημα της λειψυδρίας υπάρχει, και θα συνεχίσει να υπάρχει. Άρα, οι προσαρμογές μας πρέπει να είναι άμεσες. Επί διετίας, εμείς παρακολουθούμε σε ετήσια βάση γιατί έχουμε τα απολογιστικά στοιχεία μας, έχουμε το κομμάτι ζήτησης που υπάρχει σε ημερήσια βάση, είτε από το κομμάτι των αρδευτικών, είτε από το κομμάτι του υδρευτικού. Άρα, μπορούμε και γνωρίζουμε τις καταναλώσεις μας, και όπως ευλόγως αντιλαμβάνεστε, γνωρίζουμε και τις μεταβολές της κατανάλωσής μας, παρακολουθούμε με ευλάβεια όλους τους όγκους που υπάρχουν στη διάθεση μας για υδατικά κομμάτια, ως απάντηση αυτού που με ρωτήσατε. Παρακολουθούμε τους όγκους που εμείς διαχειριζόμαστε, προσπαθούμε όσο το δυνατόν περισσότερο να τους διαχειριστούμε με χρηστό τρόπο. Σε δεύτερη βάση, έχουμε ενναλακτικές πήγες οι οποίες υπάρχουν. Φροντίζουμε να τις διατηρούμε σε ένα άλφα επίπεδο για να μπορούμε να τις χρησιμοποιήσουμε ανά πάσα στιγμή όταν προκύψουν ουσιαστικά προβλήματα υδροδότησης, είτε στον αγροτικό τομέα, είτε στο κομμάτι της ύδρευσης. Και επίσης, καταγράφουμε και διατηρούμε πηγές οι οποίες είναι δεύτερης σημασίας για εμάς, γιατί πολύ απλά έπαψαν να έχουν τα χαρακτηριστικά του υδρεύσιμου νερού. Μολαταύτα όμως, παρακολουθώντας τη διεθνή αρθρογραφία και γενικότερα την επιστημονική δραστηριότητα και έρευνα, έχουμε ήδη εντοπίσει μεθοδολογίες, οι οποίες μπορούν να καθαρίσουν πηγές που χαρακτηρίζονται ως μη πόσιμες και να της καταστήσουν πόσιμες. Σε αυτό το κομμάτι θεωρώ ότι έχουμε ικανοποιητική διαχείριση στο πλαίσιο των ήδη υφιστάμενων ποσοτήτων νερού που εμείς χρησιμοποιούμε, ή εκμεταλλευόμαστε, και έχουμε και τις εφεδρικές μας διαδικασίες, λειτουργούμε με πρωτοτυπία. Η Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου όμως δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό το κομμάτι. Μέσω της τιμολόγησής της έχει την διάκριση για να δημιουργήσει και ένα ενδιαφέρον για τους πολίτες, ή τουλάχιστον, να τους οδηγήσει στο να κατανοήσουν ποια είναι η σημασία του αγαθού και να το χειριστούν με ανάλογο τρόπο, μη σπαταλώντας το κ.λ.π. Προβλέπει, στις διαδικασίες και στο πλαίσιο της τιμολόγησης, τις διακριτές τιμολογήσεις ανάλογα με την κατανάλωση που μπορεί να υπάρχει, και αυτό είναι ένα κίνητρο. Επίσης, σε διαδικασίες υδατοκλοπής, ή οποιαδήποτε άλλη παραπλήσια διαδικασία, η Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου προβαίνει σε ότι προβλέπει ο νόμος. Δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό, γιατί θεωρούμε ότι το βασικότερο πρόβλημα στην λειψυδρία είναι η συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή. Θεωρούμε ότι ο πολίτης πρέπει να εκπαιδευτεί στο πλαίσιο αυτό σε ετήσια βάση. Στις ημέρες νερού η Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου, σε συνεργασία για παράδειγμα με τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ποντάροντας πάντοτε στις πιο νευραλγικές κοινωνικές ομάδες όπως είναι τα παιδιά που αποτελούν τη βάση μας για τη συνέχεια, έχει κάνει δράσεις σε σχέση με το νερό, με το κύκλο ζωής του νερού, με τον κύκλο ζωής του προϊόντος που λέγεται νερό, και έχει δραστηριοποιηθεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε συνεργασία με τη διεύθυνση πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κύπρου και με το ερευνητικό κέντρο ΝΗΡΕΑΣ. Προσπαθούμε να επεκτείνουμε τις δράσεις μας, τόσο στο κομμάτι που διαχειριζόμαστε εμείς, αλλά και να ενημερώσουμε με κατάλληλο τρόπο τους πολίτες, προκειμένου να μην υπάρχει κατασπατάληση του αγαθού που λέγεται νερό και το οποίο στο επόμενο χρονικό διάστημα θα χρειαστούμε πολύ έντονα. Προς επίρρωση των όσων αναφέρονται, τα δύο τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί στη δική μας γεωγραφική περιοχή, ότι ενώ πρόκειται για ορεινή περιοχή που και ιστορικά έχει πολύ μεγάλες ποσότητες χιονιού, τα τελευταία χρόνια δεν έχει χιονίσει. Έχει παρατηρηθεί ότι οι όγκοι αυτοί βαίνουν μειούμενοι και ότι θα πρέπει με κάποιο τρόπο να δραστηριοποιηθούμε και να αντιδράσουμε σαν κοινωνία συνολικά, και όχι ως υπεύθυνοι αποκλειστικά και μόνο εμείς. Χρειάζεται σύμπραξη των ανθρώπων, των επιχειρήσεων όπου αναφέρονται στην εκμετάλλευση του νερού, αλλά και της κεντρικής διοίκησης, προκειμένου να έχουμε το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα. Αυτά από εμένα για την αρχή και σε σχέση με αυτό που με ρωτήσατε. Ευχαριστώ πολύ.

Συντονιστής: Μιας και έχουμε τον χρόνο θα περάσουμε γρήγορα σε μια δεύτερη σειρά ερωτήσεων με περίπου τρία λεπτά στον καθένα. Να ξεκινήσω πάλι, λοιπόν, από τον κύριο Νάστο. Τι λένε τα μοντέλα-προγνώσεις για τις βροχοπτώσεις φέτος, δηλαδή μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι θα είναι το ίδιο άνυδρη χρονιά, περισσότερο, λιγότερο, πως προβλέπεται το επόμενο καλοκαίρι;

Νάστος: Δεν θα ήθελα να μείνω στο τι περιμένουμε. Στο πίσω μέρος του μυαλού πρέπει να έχουμε πάντα ότι έχουμε μια μείωση των βροχοπτώσεων μακροπρόθεσμα (στην ιδιαίτερη πατρίδα μου στο Μαίναλο έχει να χιονίσει τα τελευταία δυο χρόνια). Αυτή η ανωμαλία στον υδρολογικό κύκλο που έχει συμβεί κυρίως αναφέρεται στο ότι πέφτει η ροή, μπορεί να έχουμε το ίδιο ποσό βροχής, αλλά αυτό το έχουμε σε λιγότερες μέρες, άρα αυτό δεν είναι καθόλου καλό για την γεωργία. Δηλαδή, αν βλέπαμε την τάση των ημερών βροχής σε μια χρονική περίοδο, για την Ελλάδα μιλώ συγκεκριμένα, είναι πολύ μεγάλη μείωση σε σχέση με την όποια αύξηση της βροχής έχουμε. Άρα, λοιπόν, λιγότερο ή περισσότερο νερό πέφτει σε πολύ λιγότερες μέρες και αυτό είναι πολύ κακό. Τώρα, όσον αφορά σε αυτό που είπατε, τα μεσοπρόθεσμα μοντέλα. Συνήθως το ευρωπαϊκό κέντρο μεσοπρόθεσμων προβλέψεων βγάζει συνεχώς προβλέψεις για το επόμενο τρίμηνο. Ήδη έχει ανακοινωθεί το τρίμηνο Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου, Ιανουαρίου, το οποίο δεν δείχνει κάτι σημαντικό. Δείχνει κυρίως στο νότιο Αιγαίο μια αύξηση της βροχής περίπου μέχρι πενήντα χιλιοστά, όχι κάτι ιδιαίτερο δηλαδή, επομένως δεν νομίζω να κοιτάζαμε, γιατί αυτά ξέρετε οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις ως προς την αξιοπιστία είναι στατιστικές προβλέψεις, υπάρχει ένα κατώφλι εμπιστοσύνης, είναι κάποιες ενδείξεις, αλλά δεν πρέπει να τις κοιτάμε έτσι με μεγάλη σιγουριά...

Συντονιστής: Κρατώ όμως ότι περιμένουμε μια μεγάλη άνυδρη χρόνια.

Νάστος: Ναι, ναι, έτσι νομίζω και εγώ, και όπως είπα ότι άνυδρη χρονιά διαταραχή στον υδρολογικό κύκλο σημαίνει ακραία βροχή, μεγάλη ένταση, το οποίο έχει όλα τα επακόλουθα τα οποία συζητήσαμε.

Συντονιστής: Η κυρία Κυρίτση έχει ένα δεύτερο κομμάτι παρουσίασης. Εγώ να εστιάσω στο ότι πρόσφατα υλοποιούνται κάποια έργα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος. Φυσικά και στην υπόλοιπη Ελλάδα, αλλά αναμένεται για κάτι καινούριο σε επίπεδο πρόσκλησης, οπότε θα μας ενδιέφερε να μας το ανακοινώσετε.

Κυρίτση: Το νέο πρόγραμμα στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης είναι το Εθνικό στρατηγικό Σχέδιο για τη νέα κοινή αγροτική πολιτική με συντομογραφία Σ.Σ.(Κ.Α.Π.) 2023-2027. Καταρχάς, πρόκειται για μία παρέμβαση που μας αφορά σήμερα, είναι τα έργα υποδομών εγγείων βελτιώσεων, για τα οποία θα υπάρξει τον επόμενο μήνα ανοιχτή πρόσκληση από το Υπουργείο Αγροτικής ανάπτυξης και Τροφίμων. Που στοχεύει η παρέμβαση; Στην αύξηση της αποδοτικότητας στις χρήσεις του νερού στη γεωργία. Αυτό γίνεται με την κατασκευή των ταμιευτήρων, ή λιμνοδεξαμενών και τον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών δικτύων, με στόχο τη μείωση της απώλειας του ύδατος. Οι προτάσεις για ένταξη μπορούν να περιλαμβάνουν: ανακαίνιση και αντικατάσταση ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού, χρήση ανακυκλωμένων υδάτων, προμήθεια και εγκατάσταση συστημάτων τηλεμετρίας. Έργα ταμίευσης νερού και συνοδά αρδευτικά δίκτυα, όπως λιμνοδεξαμενές και φράγματα. Έργα τεχνητού εμπλουτισμού υπογείων υδάτων, έργα εξοικονόμησης ενέργειας στην άρδευση, όπως φωτοβολταϊκά σε υφιστάμενο συλλογικό δίκτυο. Κατά τη συμπλήρωση της αίτησης, κάποια ιδιαίτερα σημεία προσοχής είναι η ύπαρξη οριστικών μελετών, η ύπαρξη περιβαλλοντικής επιδότησης και η άδεια χρήσης νερού, όταν πρόκειται για υφιστάμενο δίκτυο. Για επενδύσεις, όπου έχουμε βελτίωση της υφιστάμενης αρδευτικής εγκατάστασης, απαιτείται μελέτη δυνητικής εξοικονόμησης, η οποία πρέπει να είναι τουλάχιστον σε ποσοστό 20 %. Είναι μια διαφορά από την προηγούμενη πρόσκληση, όπου η απαίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήτανε να είναι 10ω%. Η ύπαρξη

απαραίτητων αδειοδοτήσεων, αρχαιολογίες, δασική υπηρεσία, άδεια από τη διεύθυνση υδάτων και διάφορες άλλες. Επίσης, πρέπει να υπάρχει συμβατότητα της πρότασης με τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών, τα λεγόμενα ΣΔΑΠ. Ποιοι είναι δικαιούχοι της παρέμβασης; Δικαιούχοι της παρέμβασης είναι οι δημόσιοι φορείς, είναι το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η Γενική διεύθυνση αγροτικής ανάπτυξης, δηλαδή η διεύθυνση εγγείων βελτιώσεων και εδαφοϋδατικών πόρων, το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών, η Γενική Διεύθυνση υδραυλικών λιμενικών και κτιριακών υποδομών και ιδιαίτερα είναι η Διεύθυνση αντιπλημμυρικών και εγγειοβελτιωτικών έργων. Επίσης, τέλος είναι οι περιφέρειες σε όλες τις χώρες, είναι υπηρεσίες που έχουν την ευθύνη, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, για το σχεδιασμό και την κατάρτιση του προγράμματος των σχετικών έργων. Το ποσοστό ενίσχυσης ανέρχεται στα 100 % του συνολικού προϋπολογισμού. Ο διαθέσιμος συνολικός προϋπολογισμός είναι περίπου στα 354.000.000 Ευρώ, και ο προϋπολογισμός αυτός αφορά στην ένταξη και μικρών και μεγάλων αρδευτικών έργων. Η πρόσκληση, την οποία σας είπα ότι θα βγάλουμε άμεσα τον επόμενο μήνα, θα αφορά μεγάλα δημόσια έργα με προϋπολογισμό άνω των 5.000.000 Ευρώ. Στη διάθεση σας και ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πάρα πολύ. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να υπάρχουν χρηματοδοτήσεις και νέες χρηματοδοτήσεις και να μπορεί ο δημόσιος τομέας να τις εκμεταλλεύεται για να δημιουργεί και να κάνει έργα υποδομής. Πολύ ωραία σας ευχαριστούμε πάρα πολύ. Και να περάσω και στην κυρία Φελώνη, με την οποία είδαμε τις πρακτικές που υπάρχουν, οι οποίες συμβάλουν, (σε ένα σημείο θα μπορούσαν να συμβάλουν), και στην επίλυση του προβλήματος, τουλάχιστον στο μετριασμό του προβλήματος της λειψυδρίας στον αρδευτικό κλάδο. Μπορείτε να μας πείτε κάποια επιτυχημένα παραδείγματα δίνοντας και κάποιες ιδέες προφανώς.

Φελώνη: Βεβαία, χωρίς τη βελτίωση των υποδομών και την επένδυση σε νέες, δε μπορούμε να μιλάμε για λύση του προβλήματος, με το οποίο είμαστε αντιμέτωποι σήμερα, έτσι; Αλλά, ιδιαίτερα λόγω των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει ο τομέας διαχείρισης του νερού στην Ελλάδα, κατά την γνώμη μου έχουμε κάνει κάπως τα βήματα με διαφορετική σειρά κυρίως στο διοικητικό σκέλος της διαχείρισης του νερού. Και τα βήματα είναι αρκετά δειλά, δεδομένου και του ότι δεν αξιοποιήσαμε κατά το πλείστο την ευκαιρία που μας δόθηκε με την 2.060, με την υλοποίηση της ευρωπαϊκής οδηγίας. Όσον αφορά στα διεθνή παραδείγματα που μπορούμε να λάβουμε υπόψη μας, δεν θα απομακρυνθώ πολύ από την γειτονιά μας. Μία από τις βέλτιστες πρακτικές όπου έτσι παρουσιάστηκε και πολλές φορές συζητήθηκε σήμερα σε πάνελ, έχει να κάνει με την ανακύκλωση του νερού. Το Ισραήλ, για παράδειγμα, είναι πρωτοπόρος, διότι πάνω από το 85 % των αποβλήτων ανακυκλώνεται, οπότε μιλάμε για πολύ μεγάλο ποσοστό. Είμαστε πολύ μακριά από αυτό το στόχο. Μία άλλη χώρα που μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα, γιατί έχουμε και παρόμοιο όχι μόνο υδροκλιματικό καθεστώς, αλλά και μίγμα αναφορικά με την ζήτηση δηλαδή, είναι η Κύπρος. Ο αγροδιατροφικός τομέας ουσιαστικά απαιτεί 59 % για την γεωργία και 30 % για την κτηνοτροφία, οπότε καταλαβαίνετε ότι είμαστε σε παρόμοια κατάσταση. Η Κύπρος έχει θέσει ένα στόχο μέχρι το 2030, το 40 % του συνολικού νερού για τον αρδευτικό τομέα να προέρχεται από ανακυκλωμένο νερό. Είμαστε πολύ μακριά από αυτό, διότι είμαστε σε μονοψήφια νούμερα ως επί το πλείστο. Ιδιαίτερα για την Ελλάδα, όπου έχει και την νησιωτικότητα και σε πολλές περιοχές σε νησιά καλούμαστε να καλύψουμε τη αρδευτική ζήτηση, είναι μονόδρομος. Δεν μπορούμε να φτάνουμε να διοχετεύουμε νερό αφαλατωμένο για αρδευτικό σκοπό. Και ένα άλλο παράδειγμα πάλι που θα κρατήσω από την Κύπρο, είναι η ευρεία ανάπτυξη και χρήση εφαρμογών για να προσφέρουμε στους αγρότες την απαιτούμενη καθοδήγηση για το πότε και πώς να αρδεύουν. Χωρίς την εκπαίδευση, την ευαισθητοποίηση, όλα αυτά που συζητήσαμε σήμερα, την ενημέρωση για να τους γνωστοποιήσουμε το πρόβλημα και ταυτόχρονα να τους πείσουμε ότι το ανακυκλωμένο νερό (γιατί ακόμα το συναντάμε αυτό το ζήτημα) αποτελεί λύση, μάλιστα φέρει και κάποια θρεπτικά, οπότε αποτελεί και μια ιδανική λύση σε αρκετές περιπτώσεις, δεν μπορούμε να πάμε μπροστά. Άρα, κλείνοντας, είναι αυτό το τρίπτυχο τα τρία έψιλον: εκπαίδευση, ευαισθητοποίηση,

ενημέρωση για τους αγρότες, και να δοθούν κίνητρα για να περάσουμε στις νέες πρακτικές. Κίνητρα σε δυο βασικούς τομείς πρέπει να έχουμε στην Ελλάδα, γιατί εκεί διασφαλίζεται και το μέλλον, είναι ο βιώσιμος τουρισμός και η υγιής αγροτική δραστηριότητα.

Συντονιστής: Πολύ ωραία, πολύ σημαντικά και τα κρατάμε όλα από αυτά.

Νάστος: Αν μου επιτρέπεις μια μικρή έτσι κουβέντα, ήμαστε τυχεροί σαν χώρα λόγω της νησιωτικότητας που έχουμε. Αυτό σημαίνει ότι δεν θα φτάσουμε σε επίπεδα υποσαχάριας Αφρικής, που εκεί είμαστε στην ίδια κλιματική ζώνη, δεν θα έχουμε αυτό το πρόβλημα που έχει η υποσαχάρια Αφρική λόγω της θάλασσας. Που σημαίνει, η αφαλάτωση είναι ένας μηχανισμός, είναι ένα εργαλείο, το όποιο θα δώσει το απαραίτητο νερό, ειδικά στα νησιά μας.

Συντονιστής: Πολύ ωραία σας ευχαριστούμε πάρα πολύ! Να περάσω στον κύριο Καλογερίδη, θα έχει και λίγο χρόνο ακόμα πέρα των δύο λεπτών που βλέπουμε εμείς. Υπάρχουν, λοιπόν, οι ενεργές χρηματοδοτήσεις οι οποίες έρχονται μπροστά, υπάρχουν ιδέες. Πείτε μας ως Δ.Ε.Υ.Α. Βοΐου, τι έργα υποδομής έχετε μπροστά σας και τι θέλετε να σχεδιάσετε;

Καλογερίδης: Οι επιχειρήσεις στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που αναφέρονται ως Δ.Ε.Υ.Α. και εκμεταλλεύονται νερό, είτε σε αρδευτικό επίπεδο, είτε σε υδρευτικό, και λόγω της παλαιότητας των δικτύων τους, είναι δέσμιες των κοινοτικών πλαισίων στήριξης. Απαραίτητο στοιχείο είναι η χρηματοδότηση στο 100 % και ενδεχομένως και η συμμετοχή στην περίπτωση των προμήθειων να συμπεριλαμβάνουν και το Φ.Π.Α. εντός, και στο κομμάτι της αγροτικής εκμετάλλευσης έχω την αίσθηση ότι συμπεριλαμβάνεται το Φ.Π.Α., ενώ στο κομμάτι της αρδευτικής όχι. Επομένως, εμείς έχουμε μια μόνιμη ανάγκη να παρακολουθούμε τις προσκλήσεις που σχετίζονται με κοινοτικά πλαίσια στήριξης και να εντασσόμαστε διαρκώς. Στην παρούσα χρονική στιγμή τρέχουμε ήδη τέσσερα έργα, αλλά έρχονται από το παρελθόν και υλοποιούνται στην τρέχουσα χρονική περίοδο, που έχουν σχέση με αυτοματισμούς, έχουν σχέση με τηλεμετρίες, με PLCIZ με inverters με αντλητικά συστήματα, τα οποία είναι λιγότερο ενεργοβόρα και προσθέτουν σημαντικά στο αποτέλεσμα. Είναι δεδομένο ότι εμείς έχουμε την ανάγκη και διαρκώς τρέχουμε πίσω από τα προγράμματα τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης, για να μπορέσουμε να επικαιροποιήσουμε και το δίκτυο μας. Αποτελεί μονόδρομο έχω την εκτίμηση.

Συντονιστής: Πολύ ωραία, σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5η

Ελληνική Κτηνοτροφία: Οι προκλήσεις του αύριο

✓**Μάγδα Κοντογιάννη**, Κτηνοτρόφος, Γραμματέας Κτηνοτροφικού Συλλόγου Περιφέρειας Αττικής

✓**Νίκος Κολτσίδας**, Συνιδρυτής, Proud Farm, Group of Farmers

✓**Νίκος Κοτσικόπουλος**, Αφοι Τόλη, Αρμεκτικά και Κτηνοτροφικά Μηχανήματα

✓**Γεώργιος Φώλιας**, Αγορά Κρεάτων Αμφιλοχίας

Συντονιστής: **Δημήτριος Μιχαηλίδης**, Δημοσιογράφος, συγγραφέας, AγροΝέα, AgroBus

Συντονιστής: Το θέμα που μας είπανε να προσεγγίσουμε είναι η ελληνική κτηνοτροφία, οι προκλήσεις του αύριο. Αγαπητή Μάγδα, δεν μας μπερδεύεσαι με τις υπόλοιπες έτσι. Η Μάγδα είναι κτηνοτρόφος, μάλλον να το πω διαφορετικά, είναι όλοι από την αλυσίδα αξίας του κρέατος και των ζωικών προϊόντων, δεν είναι κανένας θεωρητικός. Χαιρόμαστε πολύ που είναι μαζί μας, γιατί μπερδευτήκατε; Τέλος πάντων. Ο Νίκος ο Κοτσικόπουλος ο οποίος είναι στέλεχος, λέει, της Αφοί Τόλη, αλλά θα μας πεις τι είναι αυτό το Αφοί Τόλη.

Κοτσικόπουλος: Θα σας πω βεβαίως.

Συντονιστής: Γιατί μας μπερδεύεις.

Κοτσικόπουλος: Βεβαίως, βεβαίως.

Συντονιστής: Και βλέπω ότι είναι και ο Νίκος ο Κολτσίδας. Τον έψαχνα το Νίκο χρόνια πολλά, (όχι χρόνια πολλά για την γιορτή σου…), γιατί είχα ακούσει ότι έκανε θερμοκοιτίδα κτηνοτροφίας. Έτσι όπως έχεις μια ιδέα, πας σε μια θερμοκοιτίδα, σου δίνουνε ρεύμα υψηλής τάσης, χαμηλής τάσης, κρύο νερό, ζεστό νερό και βάζεις την ιδέα σου την φιλοξενούν για δύο χρόνια και φεύγεις. Ε, αυτοί κάνανε θερμοκοιτίδα κτηνοτροφίας. Θα με τρελάνετε με ότι κάνετε αγαπητέ κύριε Νίκο. Και δίπλα μου ακριβώς είναι ο Γιώργος ο Φώλιας. Καταλάβατε γιατί τον έβαλα δίπλα μου, είναι ο κρεοπώλης της παρέας, στο τέλος εκεί όλα εξαργυρώνονται για να γίνουνε σωστά. Με λένε Δημήτρη Μιχαηλίδη και όπως καταλαβαίνετε δεν έχω κανένα επάγγελμα τώρα, έτσι. Είμαι 74 πλας και άμα δεν έχω τι να κάνω, γράφω καμία φορά τίποτα πράματα και για αυτό μου λένε ότι δημοσιογραφώ. Δεν είμαι δημοσιογράφος, αυτοί είναι όλοι μια ειδική κατηγορία, εγώ δημοσιογραφώ. Λοιπόν, μου είπανε να σας κάνω δύο τρεις ερωτήσεις καταρχήν, αλλά πρώτα θα μας πείτε δύο λεπτά τι είσαστε ο καθένας. Εγώ σημείωνα εδώ πέρα ενώ μιλούσανε οι προηγούμενοι, για να δω τι σημείωσα και σε αυτά θα πάμε μετά. Υπάρχει ελληνική κτηνοτροφία;

Κοτσικόπουλος: Ρωτάτε εμένα;

Συντονιστής: Όχι κανέναν δεν ρωτάω εγώ αναρωτιέμαι.

Κοτσικόπουλος: Διερωτάστε.

Συντονιστής: Ναι, δηλαδή με 85 % εισαγόμενο μοσχαρίσιο, εμείς μπορούμε να μιλάμε ότι εμείς είμαστε κάτι, ότι κάτι κάνουμε; Τέλος πάντων. Ένα άλλο είναι, μας είπανε να δούμε οι προκλήσεις του αύριο. Άνοιξα το Wikipedia, τι σημαίνει προκλήσεις. Προκλήσεις, λέει, είναι κάτι που δημιουργούνε μια δραστηριότητα. Εκτιμάτε ότι υπάρχει κάτι στον κτηνοτροφικό τομέα που μπορεί να τους παρακινήσει; Εκτός από τις επιδοτήσεις; Ένα δικό μου ερώτημα που μου ήρθε

είναι, μπορεί να ευτυχίσει κάποιος σαν άνθρωπος, σαν όν πάνω στον πλανήτη, στην κτηνοτροφία; Τα θυμάστε εκείνα που λέγαμε τον τραγουδιστή, πως τον λέγανε εκείνον, που τον ρώτησε η δασκάλα του τι θες να γίνεις όταν μεγαλώσεις και είπε ευτυχισμένος και είπε δεν κατάλαβες την ερώτηση, και είπε δεν καταλάβατε τη ζωή... Και το τελευταίο, τι χρειάζεται η ελληνική κτηνοτροφία για να μείνει ο Έλληνας κτηνοτρόφος; Μην το απαντήσεις εσύ Θωμά, εσύ τα ξέρεις, για να μείνει στην κτηνοτροφία. Αγαπητοί φίλοι ας ξεκινήσουμε. Μάγδα, εσύ που παράγεις…

Κοντογιάννη: Μάγδα Κοντογιάννη, κτηνοτρόφος, Γραμματέας του Κτηνοτροφικού Συλλόγου Περιφέρειας Αττικής «Άγιος Γεώργιος», μόνο την γκλίτσα δεν έφερα σήμερα γιατί είπα να εξευγενιστώ λιγάκι και να εγκλιματιστώ με το περιβάλλον. Αυτή την στιγμή ο κτηνοτρόφος είναι σαν το βατράχι που το βάζεις μέσα σε μία χύτρα με κρύο νερό και σιγοβράζει και δεν αντιδρά. Δεν αντιδρά, γιατί έχει επαναπαυτεί στο κομμάτι των επιδοτήσεων, των κοινοτικών επιδοτήσεων, που τα πράγματα τείνουν να δυσκολέψουν ακόμα περισσότερο. Αν με ρωτάς αν υπάρχει κτηνοτροφία, ναι, υπάρχει. Στο βάθος του χρόνου είδαμε ότι υπάρχουν πεισματάρηδες κτηνοτρόφοι, οι οποίοι ξεπεράσαν τον εαυτό τους με ανύπαρκτο μορφωτικό επίπεδο, με πολύ θέληση, γιατί δεν υπάρχουν σχολεία μαθητείας, ούτε αγροτικά σχολεία δεν υπήρξαν, και τώρα τα 7-8 που υπάρχουν υποτυπώδη είναι. Και από τότε που οι πρόγονοι μας μέχρι και σήμερα εμείς που μιλάμε, έχουμε παραμείνει στο ίδιο mood, αλλά με πάρα πολύ θέληση, με πάρα πολύ ισχυρή θέληση, γιατί η κτηνοτροφία δεν είναι επάγγελμα αλλά τρόπος ζωής. Και ναι, υπάρχει κτηνοτροφία, αυτή που υπάρχει, και μας κάνει πάρα πολύ ευτυχισμένους, αυτοί που την κάνουμε.

Συντονιστής: Αγαπητέ Κοτσικόπουλε Νίκο!

Κοτσικόπουλος: Μάλιστα! Να σας συστηθώ και εγώ εν συντομία. Εγώ περιέργως είμαι Αθηναίος είμαι γέννημα θρέμμα Αθηναίος. Μετοίκισα οικογενειακώς στο Αγρίνιο.

Συντονιστής: Δηλαδή γκάγκαρος Αθηναίος, ή περαστικός;

Κοτσικόπουλος: Εε, δεν είμαι τρείς γενιές Αθηναίος, αλλά εκεί γεννήθηκα και μεγάλωσα. Μετοίκισα, λοιπόν, με την οικογένειά μου προ οκταετίας στο Αγρίνιο και η τύχη τα έφερε έτσι, όχι η τύχη, η ευτυχής συγκυρία θα έλεγα, να συνεργαστώ με την εταιρία Αφοί Τόλη. Με το Γιάννη και το Βασίλη Τόλη, οι οποίοι προέρχονται από κτηνοτροφική οικογένεια, είναι τρίτη χρονιά κτηνοτρόφοι και με την εταιρία μας δραστηριοποιούμαστε στο κομμάτι των αρμεκτηρίων, εγκαταστάσεων εξοπλισμού κτηνοτροφίας εν γένει και την εμπορεία ανταλλακτικών. Παράλληλα, βέβαια, αυτό που μας διαφοροποιεί και από τους λοιπούς, και εμείς το θεωρούμε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δικό μας, είναι ότι διαθέτουμε δυο στάβλους, δυο μονάδες κτηνοτροφικές με πρόβατα που παράγουν πρόβιο γάλα άνω των τριακοσίων τόνων ετησίως, το οποίο διαθέτουμε και σε συνεργαζόμενό τυροκομείο. Εγώ αυτό που θα ήθελα να τονίσω, έτσι εν συντομία, και νομίζω έχει να κάνει και με τα θέματα που θίξατε αρχικά, είναι ότι εμείς το θεωρούμε πολύ σημαντικό στην εταιρία. Το ένα κομμάτι είναι ότι η ελληνική κτηνοτροφία, όσο και να σας κάνει εντύπωση (η προβατοτροφία για να είμαι πιο συγκεκριμένος), είναι πρωταθλήτρια και μάλιστα παγκόσμια πρωταθλήτρια. Δηλαδή η Ελλάδα είναι η τρίτη μεγαλύτερη παραγωγός χώρα σε πρόβιο γάλα παγκοσμίως, όσο και αν σας φαίνεται περίεργο, πάρα το μικρό της μέγεθος, πάρα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, πάρα τους λίγους ανθρώπους, αλλά πιστούς, που παλεύουνε για αυτό. Και νομίζω, αυτό πρέπει να το δουν πολύ σοβαρά οι ιθύνοντες να το πω έτσι γενικά, να μη στοχοποιήσω κάποιον, και αν όχι, να βοηθήσουν τουλάχιστον, να μην δημιουργούν προβλήματα και προσκόμματα στον κτηνοτρόφο. Ένα δεύτερο κομμάτι, έχει να κάνει με αυτόν καθαυτόν τον κτηνοτρόφο, που εμείς πιστεύουμε ότι πρέπει να δει τον εαυτό του σαν επιχειρηματία πλέον, πρέπει δηλαδή να επιμορφωθεί, να καταρτιστεί, να κάνει ένα σχέδιο επιχειρηματικό και να προχωρήσει στο μέλλον.

Συντονιστής: Τελείωσες. Ξέρετε τι είπε τώρα ο Νίκος, ε, να το δει σαν επιχειρηματίας. Ο αγρότης είναι η επιτομή του ορισμού επιχειρηματίας, ο αγρότης είναι η επιτομή, γιατί η

επιχειρηματικότητα, έτσι όπως ορίζεται από το υπουργείο παιδείας (εγώ δεν ασχολήθηκα με αυτά), είναι διάθεση. Άρα, είναι κοσμοθεωρία, διάθεση για δράση με μεγάλες αβεβαιότητες. Το είπε ο Θωμάς, όχι κίνδυνους, οι κίνδυνοι και διοικούνται, risk management έχουμε, και ασφαλίζονται και αποζημιώνονται με μεγάλες αβεβαιότητες. Λοιπόν, αγαπητέ Νίκο, ο αγρότης εξορισμού είναι η επιτομή της επιχειρηματικότητας. Κάτι άλλο θέλεις να πεις.

Κοτσικόπουλος: Αρκεί να το αντιληφθεί και ο ίδιος.

Συντονιστής: Κάτι άλλο θέλεις να πεις, αλλά είναι μια διαφορετική σκέψη, γιατί μερικοί νομίζουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι να βγάζεις λεφτά. Ανοησίες, επιχειρηματικότητα είναι να πετυχαίνεις τους στόχους σου. Αν είναι να βγάζεις λεφτά βγάζεις λεφτά, αν είναι να ικανοποιείς ανάγκες ικανοποιείς ανάγκες, αν είναι να είσαι Δήμος δεν είναι ούτε να κερδίσεις λεφτά, ούτε να κάνεις εκείνο, είναι να διοικήσεις, γιατί τρία συστήματα εκπαίδευσης υπάρχουν... Ο κύριος Κολτσίδας, πρώτα κάτι για εσάς…

Κολτσίδας: Είμαι μέλος ομάδας παραγωγών Start Uper, επαγγελματίας στο χώρο της κτηνοτροφίας. Καταρχάς, εγώ θα ήθελα να ξεκινήσω με το προσωπικό μου μάντρα, που λένε και στο χωριό μου, έτσι, τη δική μου ιερή φράση, που είναι το "Be the light, not a judge" (Γίνε το φως και όχι ο κριτής). Άρα, από μένα δεν θα ακούσετε έναν αριθμό προβλημάτων, αλλά το τι έχουμε κάνει για να μπορέσουμε να λύσουμε τα προβλήματα αυτά που έχουμε μπροστά μας. Έτσι, λοιπόν, μέσα από την ομάδα παραγωγών, αν είναι να αναφερθώ δηλαδή στη δράση της ομάδας παραγωγών, αυτό που έχουμε κάνει είναι να εντοπίσουμε κάποια προβλήματα και να προσπαθήσουμε να δώσουμε λύσεις στο δικό μας κύκλο επιρροής. Γιατί θεωρούμε ότι, αν θέλουμε να είμαστε αποτελεσματικοί, πρέπει να κινούμαστε στο δικό μας κύκλο επιρροής, όχι πέρα από εκεί. Να πείσουμε άλλους ανθρώπους να κάνουνε, είναι λίγο δύσκολο, αλλά ότι μπορούμε να αλλάξουμε εμείς από μόνοι μας το αλλάζουμε και από κει και πέρα, αν αυτό το πράγμα είναι καλό και αποδείξουμε ότι είναι αποτελεσματικό, τότε ίσως αυτός που θέλει να στηρίξει αυτό τον κλάδο το υιοθετήσει και το αναπαράξει. Αυτή είναι η λογική που κινούμαστε. Έτσι, λοιπόν, μέσα σε αυτή τη λογική, αναπτύξαμε ένα μοντέλο θερμοκοιτίδας για νέους κτηνοτρόφους, το οποίο έχει να κάνει με την δημιουργία ενός χώρου όπου θα μπορεί να κάνει τα πρώτα του βήματα με ασφάλεια και με χαμηλό κόστος σαν κτηνοτρόφος. Δυστυχώς, ο κτηνοτρόφος αυτή τη στιγμή, για να ξεκινήσει μία οικογενειακή εκτροφή και να μπορεί να έχει ένα ικανοποιητικό οικογενειακό εισόδημα, χρειάζεται τουλάχιστον 200.000 Ευρώ. Επίσης, να λάβουμε υπόψη ότι οι επιδοτήσεις που έρχονται στον κτηνοτρόφο, έρχονται με τέτοιο τρόπο ώστε δεν είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους, και δυστυχώς δεν έχει τη δυνατότητα να τις αξιοποιήσει όπως θα έπρεπε. Επομένως, η πρόκληση η μεγάλη είναι: να μπορέσουμε να έχουμε νέους στο χώρο της κτηνοτροφίας, οι οποίοι να μπαίνουν με χαμηλή επένδυση, άρα επενδύοντας μόνο στο ζωικό κεφάλαιο, ώστε να υπάρχει και ένας βαθμός δέσμευσης απέναντι στην επιχείρησή τους. Από την άλλη, έπρεπε να διαμορφωθεί ένα μοντέλο στοχευμένης και αποτελεσματικής μόχλευσης αυτών των επιδοτήσεων που έρχονται, γιατί έχουμε νέους αγρότες, έχουμε μία ενίσχυση, έχουμε σχέδια βελτίωσης, όλα αυτά μεταξύ τους είναι ασύνδετα. Άρα, έπρεπε με κάποιον τρόπο να συνδεθούν αποτελεσματικά, ώστε να μπορέσει αυτό το πράγμα να γίνει asset, να γίνει κίνητρο για τον παραγωγό. Έτσι, ο πιο προφανής τρόπος είναι να μπορέσει να φιλοξενείται σε ήδη υφιστάμενες εγκαταστάσεις, άρτια εξοπλισμένες, για τα τρία πρώτα χρόνια της δραστηριότητάς του, που είναι και το "valley of death" (η κοιλάδα του θανάτου) για το νέο κτηνοτρόφο. Εκεί, λοιπόν, σε αυτά τα τρία πρώτα χρόνια, έχει τη δυνατότητα και να αναπτυχθεί, αλλά και να εκπαιδευτεί. Σαφώς, όπως είπαμε για τον ευτυχισμένο κτηνοτρόφο (ή τον ευτυχισμένο άνθρωπο γενικότερα), υπάρχει ένα πάρα πολύ ωραίο massive online course του MIT, που λέγεται "Science of Happiness" και συνδέει την ευτυχία με το σκοπό ζωής, με τη συναναστροφή με άλλους ανθρώπους, με την κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Άρα, όλα αυτά, ας πούμε, όταν σχεδιάζουμε κάποιες πολιτικές για έναν κλάδο, στον οποίο υπάρχουν άνθρωποι από πίσω, πρέπει αυτά να τα λαμβάνουμε υπόψη μας. Επομένως, αυτό

που θέλαμε ήταν ο νέος κτηνοτρόφος να μην αποθαρρύνεται, γιατί όταν θα μπει στο χώρο της κτηνοτροφίας, δυστυχώς θα αρχίσει να εισπράττει μετά τον 7ο ή 8ο μήνα της δραστηριότητάς του. Άρα, μέχρι τον 8ο μήνα, πρέπει να έχει ένα εισόδημα. Αυτό το εξασφαλίζουμε με μία προβολή της ετήσιας κερδοφορίας και εισπράττοντας προκαταβολικά και μοιράζοντάς το μηνιαίως από τον πρώτο μήνα, ώστε να μπορεί να έχει ένα εισόδημα για να διατηρείται, έτσι, ο ενθουσιασμός του και να μην αποφασίσει να τα εγκαταλείψει.

Συντονιστής: Να τρώμε κρέας; Ή να βάλουμε στο συρτάρι ορμόνες;

Φώλιας: Βεβαίως να τρώμε κρέας, να προτιμούμε τα ντόπια προϊόντα.

Συντονιστής: Ο Τόλης τι κάνει;

Φώλιας: Ο Τόλης μια χαρά κάνει, και καλά τα είπε, εγώ θα συμπληρώσω ότι το κακό είναι ότι οι κτηνοτρόφοι δυστυχώς έχουν εκπαιδευτεί, μάλλον δεν έχουν εκπαιδευτεί, μόνο να κοιτάνε την επιδότησή, όχι το προϊόν. Δεν καταλαβαίνουν την υπεραξία του προϊόντος. Το τραγικό δεν είναι ότι εισάγουμε το 70 % με 80 %, είναι ακόμη πιο τραγικό ότι το εισάγουμε με ακριβότερες τιμές από ότι έχουν τα ντόπια προϊόντα. Δηλαδή, αυτό που ήτανε εδραιωμένο παλιά, ότι τα εισαγωγής είναι φθηνότερα και τα φέρνουν για οικονομία, αυτό δεν υπάρχει καν. Εισάγουμε μόνο και μόνο με κριτήριο την επάρκεια. Εεε, η ύπαιθρος ερημώνει και είναι πολύ κρίμα που όλοι κοιτάνε όχι το δάσος, αλλά το δέντρο.

Συντονιστής: Προκλήσεις του αύριο. Ποιες είναι οι προκλήσεις;

Φώλιας: Οι προκλήσεις του αύριο. Σίγουρα οι κτηνοτρόφοι είναι αντιμέτωποι με τεράστιο ενεργειακό κόστος, η λειψυδρία είναι όντως τεράστιο πρόβλημα. Υπάρχει ένα άλλο ιδιαίτερο πρόβλημα, κάτι που προέκυψε με το άνοιγμα των δρόμων, που οι χώρες έχουν έρθει κοντά, είναι αντιμέτωποι με δυσανάλογο ανταγωνισμό. Ο ανταγωνισμός, δηλαδή, των γύρω χωρών επιδοτείται, ίσως και σε εισαγωγικά, με τα ενεργειακά τους να είναι στο μισό. Ο κύριος Μόσχος εκεί γελάει. Οι τιμές των ζωοτροφών είναι και αυτές περίπου το 70 % με 80 % εισαγόμενες. Οπότε, προωθείται ένα μοντέλο τύπου οι γειτονικές χώρες θα κάνουνε την εκτροφή και θα μπορούμε αυθημερόν να ερχόμαστε και να κάνουμε εδώ μόνο την επεξεργασία.

Συντονιστής: Μάλιστα, έτσι το βλέπετε λοιπόν εσείς εκεί πέρα.

Φώλιας: Δεν το βλέπω, είναι δρομολογημένο, ίσως και από αστοχία, ίσως και από να πω ότι ε… Πάρτε εδώ σήμερα, μην πάμε μακριά, πείτε μου ποιους βλέπετε που ασχολούνται με τον κλάδο;

Συντονιστής: Να τον Θωμά!

Φώλιας: Ένας. Πως περάσανε εδώ πέρα, τι βλέπουμε; Κόσμος που χρειάζεται τεχνοκράτες, ναι λέει ο ένας με άλλα λόγια, τα λόγια του αλλουνού. Στο δια ταύτα, όμως, δεν υπάρχει λύση… Ναι, δεν μπορείς να λες στον κτηνοτρόφο στόχευσε μόνο στην επιδότηση και υποβάθμισε το προϊόν σου και να εισάγουμε ribeye με 50 Ευρώ ο κιλό.

Συντονιστής: Και το ribeye απέξω το μάθαμε...

Φώλιας: Προσέξτε, και να έχει ημερομηνία λήξης τρεις μήνες το νωπό. Είναι τραγικό!

Συντονιστής: Μας λέει με απλές κουβέντες, ο Γιώργος, αν μπορώ να το μεταφράσω, να πάρει ευχή. Αν χρειάζεται κάποια σοβαρή απόφαση πείστε μας εμάς τους κτηνοτρόφους να την πάρουμε εμείς. Όταν την παίρνετε εσείς για εμάς είναι τραγική η κατάληξη. Θυμάμαι τον Θωμά, συγγνώμη Θωμά που χρησιμοποιώ εσένα…

Φώλιας: Συγγνώμη, δεν σας λέω αυτό, σας λέω είναι ότι εάν δεν καθίσουμε κάτω να συζητήσουμε όλοι όσοι εμπλέκονται, δεν μπορεί να βγει πόρισμα. Τώρα δηλαδή τα γράφουμε στο γραφείο, τα

γράφω εγώ στο εργαστήριο, τα γράφει ο παραγωγός εκεί στο χώρο του, αν δεν υπάρξει ομάδα… αυτό πρέπει να γίνει συντονισμένα και θέλει χρόνο, δεν γίνεται να γυρνάμε τον διακόπτη και επανερχόμαστε. Αλλά εδώ δεν υπάρχει στόχευση δηλαδή…

Συντονιστής: Κοινή στόχευση έχει ο καθένας τους στόχους…

Φώλιας: Ο κύριος Τόλης που βλέπει και αυτός αντίστοιχο ε…

Συντονιστής: Ας το ολοκληρώσω αυτό που πήγα να πω. Ο Θωμάς μας παρουσίασε τον κανονισμό 429. Καλά το λέω; Για την πανώλη του 2016, ο οποίος, στην όγδοη σελίδα γράφει ότι αμέσως το κράτος συστήνει μια επιτροπή, όπου είναι αυτοί που παράγουνε την τροφή, οι κτηνίατροι, οι κρεοπώλες και τα λοιπά, και παίρνουν από κοινού τα μέτρα. Μέχρι σήμερα τέτοιο πράγμα…

Φώλιας: Τα μέτρα παρθήκανε με κριτήριο να μην σταματήσει η εξαγωγή, και εξαγωγή δεν γίνεται ακόμη.

Συντονιστής: Μια στιγμή, μέχρι στιγμής δεν έγινε αυτή η επιτροπή, άρα είναι και αντικανονική και παράνομη η διαδικασία μέχρι στιγμής.

Φώλιας: Τα μέτρα, συγγνώμη, παρθήκανε, και ορθώς θα πω, με κριτήριο να θυσιάσουν κάποια ζώα γιατί δεν ήταν και φουλ παραγωγική σεζόν. Το χρονικό διάστημα που έγινε αυτό για να μην χάσουμε το εξωτερικό, γίνανε όλα αυτά και ακόμα εξαγωγή δεν υπάρχει. Τώρα γιγαντώνεται το πρόβλημα.

Συντονιστής: Αν δεν σταματήσεις δεν θα μιλήσουν οι υπόλοιποι.

Φώλιας: Εντάξει.

Συντονιστής: Προκλήσεις. Έχουμε μέλλον; Ποιες είναι οι προκλήσεις του σήμερα;

Κολτσίδας: Προκλήσεις του αύριο, ή του σήμερα; Γιατί, αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του σήμερα, πρέπει πρώτα να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του αύριο. Εγώ θα ξεκινήσω με αυτό που μου συνέβη πριν από λίγες μέρες: η γυναίκα μου πήγε και αγόρασε από το ΙΚΕΑ μία ντουλάπα. Ωραία! Φανταστείτε ένα έπιπλο απλό από το ΙΚΕΑ. Πόσο δύσκολο είναι να το φτιάξεις μόνος σου; Πόσο μάλλον να φτιάξεις μία ντουλάπα; Όταν ήρθαν, λοιπόν, τα πακέτα (γιατί δεν χωρούσαν στο αμάξι), τα άνοιξα και δεν υπήρχε πουθενά οδηγία για το πώς να το φτιάξω. Δεν υπήρχε, λοιπόν, πουθενά οδηγία πώς να φτιάξω την ντουλάπα. Έτσι, σήκωσα τα χέρια ψηλά. Μία ντουλάπα! Ας φανταστούμε μία κτηνοτροφική επιχείρηση που έχει τον ίδιο και μεγαλύτερο βαθμό πολυπλοκότητας από το να στήσουμε μία ντουλάπα. Έτσι, δεν υπάρχει μία οδηγία για το πώς να τη λειτουργήσουμε αυτή την επιχείρηση, δυστυχώς, γιατί έχουμε αυτά που λεγόντουσαν προηγουμένως περί εκπαίδευσης παραγωγών. Το θέμα είναι το σε τι θα τους εκπαιδεύσουμε και ποιος θα τους εκπαιδεύσει. Ωραία, δεν έχει δημιουργηθεί ακόμα υλικό που θα είναι πρακτικό, έτσι υλικό, για να μπορέσεις να το ακολουθήσεις πιστά. Να το συνδέσω με αυτό που είπα από την αρχή: στα πλαίσια, λοιπόν, της θερμοκοιτίδας, συστήσαμε και ένα πλήρες εγχειρίδιο με πρωτόκολλα (Standard operating procedures) που έχουν να κάνουν με τις καθημερινές εργασίες του παραγωγού. Πολύ αναλυτικές διαδικασίες. Ένας πρακτικός οδηγός κτηνοτροφίας, για να μπορεί ο παραγωγός να το χρησιμοποιήσει σαν εργαλείο και να τρέξει κάποιες καθημερινές προκλήσεις που έχει. Είναι γεγονός ότι, πέραν των οδηγιών, χρειαζόμαστε και κατάλληλα εργαλεία. Έτσι, τα εργαλεία αυτά μπορεί να είναι παραγωγικά εργαλεία, γιατί και την ντουλάπα, αν έχεις τις οδηγίες και δεν έχεις τα εργαλεία, δεν μπορείς να τη φτιάξεις. Επομένως, τα εργαλεία αυτά που μπορούμε να έχουμε στη διάθεσή μας, εμείς σαν κτηνοτρόφοι, είναι: παραγωγικά εργαλεία προφανώς, τεχνολογικά εργαλεία που έχουν να κάνουν με τον εξοπλισμό, διαχειριστικά εργαλεία, συστήματα στήριξης αποφάσεων και χρηματοδοτικά εργαλεία. Όλα αυτά, λοιπόν, αυτή τη στιγμή, τα εργαλεία είναι εντελώς ασύνδετα. Δηλαδή, πρέπει

να ψάξουμε σε όλες τις αποθήκες του σπιτιού μας, του πατέρα μας, να μπορέσουμε να βρούμε ποιο είναι το κατάλληλο εργαλείο, ποιο είναι το αντίστοιχο εργαλείο, μάλλον, που θέλουμε για να μπορέσουμε εν τέλει να φτιάξουμε αυτή την επιχείρηση. Άρα, το ζητούμενο ποιο είναι; Αυτά τα εργαλεία όλα να είναι συγκεντρωμένα, να είναι διαθέσιμα και να μπορούν μεταξύ τους να συνδέονται, για να μπορούμε να έχουμε ένα πραγματικό αντίκτυπο σε αυτό το χώρο. Έτσι, επομένως, η πρόκληση του αύριο είναι το να μπορέσουμε σήμερα να έχουμε ένα ξεκάθαρο roadmap, να έχουμε μία ξεκάθαρη πορεία για το πού πάμε και ποια θέλουμε να είναι η κτηνοτροφία του μέλλοντος. Εκεί, λοιπόν, στο μέλλον, αφού ξέρουμε ποια θα είναι αυτή η κτηνοτροφία, θα έχουμε τη δυνατότητα, θα έχουμε τις βάσεις για να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις.

Συντονιστής: Έτσι είναι αγαπητέ κύριε Κοτσικόπουλε;

Κοτσικόπουλος: Ναι. Έτσι είναι νομίζω.

Συντονιστής: Εσείς το κάνατε εκεί πέρα στις δύο μονάδες;

Κοτσικόπουλος: Κοιτάξτε να δείτε, εγώ θεωρώ ότι σε μεγάλο βαθμό λέμε τα ίδια πράγματα κάπως διαφορετικά. Μάλλον, τι θέλω να πω για να το συνδέσω και με το ερώτημα σας, για να υπάρχει ελληνική κτηνοτροφία πρέπει να υπάρχουν κτηνοτρόφοι. Μέλλον χωρίς κτηνοτρόφους δε γίνεται. Λοιπόν, τονίζω πάλι ότι κομβικής σημασίας για μας είναι η εκπαίδευση και ο εκσυγχρονισμός. Παλιά, τις προηγούμενες δεκαετίες, και νομίζω ότι εν μέρη υπάρχει και τώρα, στις οικογένειες των κτηνοτρόφων υπήρχε η λογική ότι το ξύπνιο το παιδί, να το πω έτσι, που παίρνει τα γράμματα, να σπουδάσει και να φύγει, και στα πρόβατα να πάει αυτό που δεν τραβάει και τόσο. Εμείς είμαστε αντίθετοι με αυτό, εμείς θεωρούμε ίσα ίσα ότι όλα τα παιδιά είναι έξυπνα, όλα τα παιδιά να σπουδάσουν και να επιστρέψουν όμως στις ρίζες, να εκσυγχρονίσουν τις μονάδες τις ήδη υπάρχουσες, ή να στήσουν μονάδες με καινούργιες προδιάγραφες για να έχει μέλλον ο κλάδος.

Συντονιστής: Δεν ξέρω τι σημαίνει είναι ένα κόκκινο εδώ μπροστά αλλά ελπίζω να μην είναι πολύ κακό...

Κοτσικόπουλος: Να μην χάσουμε το χρόνο της αγαπητής.

Κοντογιάννη: Δέκα χρόνια πριν ένας φίλος μου είπε ότι, όσο περισσότερο μένει ο βοσκός πάνω στο βουνό, παίζει τη φλογέρα του, σκοτώνει κανένα επιβλαβές φίδι, κυνηγάει το λύκο, τόσο καλύτερα. Τον κατεβάζεις κάτω, τον φέρνεις εδώ, αυτή η νομοθεσία, η άλλη νομοθεσία, τον κάνεις δυστυχή, δεν τον κάνειfς; Με ρώτησε και του λέω: "Μα ναι, αλλά τα γεγονότα να το βρούνε." Λοιπόν, ας μιλήσουμε λίγο ξύλινα. Για να έχουμε κτηνοτροφία, πρέπει να έχουμε κτηνοτρόφους. Και το είδος υπό εξαφάνιση δεν είναι το παραγωγικό ζώο, δεν είναι και κάποιας φυλής ιδιαίτερης, είναι ο ίδιος ο παραγωγός. Χάνουμε τη γη μας, οι νέοι, τα νέα χωροταξικά σχέδια παίρνουνε, αποχαρακτηρίζουν αγροτικές γαίες προς κάποια άλλη κατεύθυνση, και εμείς ακόμα κοιτάζουμε από πού φυσάει ο άνεμος και αν είναι ελαφρύ το αεράκι, να κάτσουμε να μας πάρει λίγο καλά. Ο κλάδος μας γερνάει. Εμείς επενδύουμε από την ημέρα που χαράζει ο Θεός την ημέρα, απ' την ώρα που τη χαράζει, επενδύουμε, επενδύουμε και δεν επενδύουμε σε χρήμα, επενδύουμε και σε ζωή και στα νιάτα. Νοείται επιχειρηματικότητα όταν ο ίδιος ο κλάδος απαξιώνεται μέρα με τη μέρα; Όταν εγώ είμαι πολλές ώρες μέσα στο στάβλο... συγγνώμη για τη φωνή, έχω φάει λίγο παραπάνω σήμερα, δεν πειράζει, εντάξει. Όταν, λοιπόν, εγώ είμαι τόσες ώρες μέσα στο στάβλο και χάνω το οτιδήποτε γίνεται για μένα, το οτιδήποτε που δεν μετέχω, που δεν προλαβαίνω να συμμετέχω, καταλαβαίνετε ότι ωραία τα μεγάλα λόγια, ωραίες οι συνεργασίες, αλλά πουθενά ο λόγος του κτηνοτρόφου. Και θα το πω λίγο πιο μελωδικά για να κλείσω: *…φοβάμαι όλα αυτά που θα γίνουν για μένα χωρίς εμένα…* Ευχαριστώ.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πολύ. Θέλει κάποιος από το κοινό να ρωτήσει κάτι, είναι ευκαιρία τώρα που τους έχουμε όλους εδώ. Πάντως εγώ το Νίκο τον Κοτσικόπουλο, όταν τον γνώρισα μου έλεγε ότι αξιοποιούν και το μαλλί, και επειδή δεν μπορούσαν να το αξιοποιήσουν στην Ελλάδα το έστελναν στην Αυστρία και το πελετοποιούσαν για να το χρησιμοποιήσουν σαν λίπασμα στα χωράφια. Οι δυνατότητες υπάρχουν, η τρέλα υπάρχει…

Ερώτηση από το κοινό: Πως ως σχεδιαστές, ως designers, βλέπετε ένα μέλλον το οποίο είναι κάπως δυστοπικό όσον αφορά κάποιες καταναλωτικές συμπεριφορές που έχουν να κάνουν με την κατανάλωση κρέατος. Από το 2001 είχαμε πειραματικά έργα στην Ολλανδία και στο Ισραήλ για να μπορέσει να σταθεί το τεχνητό κρέας. Αν πάρουμε όλο αυτό το κομμάτι εκτιμούμε ότι τα επόμενα 30-40 χρόνια το μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού θα τρέφεται με τεχνητό κρέας και το οργανικό κρέας το οποίο είναι το δικό μας προσόν θα απευθύνεται σε μια πολύ μικρή ελίτ κόσμου. Αυτό το μεθαύριο το έχετε δει, το έχετε λάβει υπόψη σας.

Συντονιστής: Μην ξεχνάτε ότι το Σάββατο έχει συνέδριο ο ΣΕΒΕΚ στα Γιάννενα με αυτό ακριβώς το θέμα. Ο κύριος Κοτσικόπουλος να απαντήσει.

Κοτσικόπουλος: Η αγορά αυτή τη στιγμή δείχνει ότι όλες αυτές οι εταιρείες τεχνητού κρέατος έχουν φαλιρίσει, έχουν πέσει πάρα πολλά λεφτά, έχουν υποσχεθεί πάρα πολλά σε επενδυτές εντέλει δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στις υποσχέσεις τους και κλείνουν η μία μετά την άλλη. Τώρα έχουμε δύο κατηγορίες καταναλωτών οι foodies και οι fuellists. Αυτοί που θέλουν να γεμίσουν το στομάχι τους και αυτοί που θέλουν να φάνε, άρα όταν εμείς παράγουμε φέτα παράγουμε ένα ΠΟΠ προϊόν αυτό απευθύνεται σε foodies αποκλειστικά και το λευκό τυρί το αγελαδινό που δεν έχει καμία σχέση με τη φέτα, προφανώς απευθύνεται σε fuellists, που θέλουν απλά να βάλουν ένα τυρί στη σαλάτα τους. Άρα αυτό δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο αυτή τη στιγμή για να κατευθύνουμε το σχεδιασμό της ολιστικής προσέγγισης της κτηνοτροφίας. Γιατί δεν θα σταματήσει να υπάρχει κόσμος που θέλει ένα πραγματικό προϊόν στο πιάτο του.

Γιάννης Περουλάκης: Αυτό που ακούστηκε σε διάφορα πάνελ είναι ότι οι κτηνοτρόφοι εστιάζουν στις επιδοτήσεις τους. Μπορώ να σας απαντήσω από τη δική μου 20μηνη εμπειρία ότι δεν εστιάζουν στις επιδοτήσεις γιατί οι επιδοτήσεις είναι ένα πολύ μικρό ποσοστό στο τζίρο των κτηνοτρόφων, απλά οι κτηνοτρόφοι είναι πνιγμένοι τα τελευταία 100 χρόνια οπότε ότι έρχεται καλό είναι. Δεν εστιάζουν όμως στις επιδοτήσεις.

(ακολουθεί ερώτηση-τοποθέτηση από το κοινό αλλά δεν ακούγεται).

Συντονιστής: Σας ευχαριστούμε όλους για την παρουσία σας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6η

Ιχθυοκαλλιέργεια, πυλώνας της γαλάζιας οικονομίας και περιφερειακής ανάπτυξης

✓**Απόστολος Τουραλιάς**, Πρόεδρος, Ελληνική Οργάνωση Παραγωγών Υδατοκαλλιέργειας (ΕΛΟΠΥ)

✓**Κωνσταντίνος Μπόκας**, Πρόεδρος Αναπτυξιακής Εταιρείας Εχινάδων Νήσων και Αιτ/νίας

✓**Φίλιππος Πετρίδης**, Πρόεδρος και Δ/νων Σύμβουλος ΑΜΒΙΟ ΑΕ

✓Δρ**. Ιωάννης Θεοδώρου**, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Αλιείας & Υδατοκαλλιεργειών Πανεπιστήμιο Πατρών

Συντονιστής: **Παντελής Κουτσίκος**, Δημοσιογράφος, Αρχισυντάκτης Αχελώος TV

Συντονιστής: Να σας καλησπερίσουμε. Να ευχαριστήσουμε πρώτα από όλα για την φιλοξενία τους διοργανωτές. Να τους συγχαρούμε για την πρωτοβουλία που ανέλαβαν, τον δημοσιογραφικό οργανισμό «Συνείδηση» και τον δημοσιογραφικό οργανισμό «Πελοπόννησος» και ευχόμαστε το δεύτερο AGROWN να είναι η απαρχή προκειμένου ο πρωτογενής τομέας, και γενικότερα η τοπική οικονομική ανάπτυξη να έχουν μια καλύτερη πορεία στο μέλλον. Το θέμα που θα συζητήσουμε είναι "Ιχθυοκαλλιέργεια, Πυλώνας της γαλάζιας οικονομίας και περιφερειακής ανάπτυξης". Καλεσμένοι ο κύριος Απόστολος Τουραλιάς είναι Πρόεδρος στην ΕΛΟΠΥ. Καλησπέρα Κύριε Τουραλιά. Ο κύριος Φίλιππος Πετρίδης, Πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της ΑΜΒΊΟ ΑΕ. Ο κύριος Ιωάννης Θεοδώρου, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών του Πανεπιστημίου Πατρών. Και ο κύριος Κωνσταντίνος Μπόκας, Πρόεδρος της Αναπτυξιακής Εταιρίας Εχινάδων νήσων και Αιτωλοακαρνανίας. Καλησπέρα σας. Να πω λίγα πράγματα, σύντομος θα είμαι, πριν δώσω το λόγο στους καλεσμένους. Να αναφέρουμε, λοιπόν, ότι ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας είναι ένας από τους πιο δυναμικά και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Είναι ενδεικτικό ότι τα ψάρια της ελληνικής ιχθυοκαλλιέργειας κατέχουν τη δεύτερη θέση των εξαγωγών της χώρας στα αγροτικά προϊόντα, και αξίζει επίσης να αναφέρουμε ότι ο κλάδος είναι πρωτοπόρος στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Θα δώσω όμως τον λόγο στους καλεσμένους για μια τοποθέτηση και στη συνέχεια θα ακολουθήσουν ερωτήσεις, κύριε Τουραλιά.

Τουραλιάς: Ευχαριστώ πολύ. Με την σειρά μου να ευχαριστήσω και εγώ τους διοργανωτές για την πρόσκληση. Παρακολουθώντας σήμερα κάποια από τα πάνελ, δεν τα έχω παρακολουθήσει όλα, αλλά τα δυο τελευταία χρόνια λόγο της θέσης μου ως Πρόεδρος της ΕΛΟΠΥ σε διάφορα συνέδρια, συμπόσια, σε ημερίδες στις οποίες έχω παραστεί, αυτό που αντιλαμβάνομαι ότι αναδεικνύεται πάντα είναι το αγωνιώδες ερώτημα για το λεγόμενο παραγωγικό μοντέλο της χώρας. Έχω την εντύπωση ότι χωρίς να το έχουμε συναποφασίσει, χωρίς να το έχουμε διαβουλευτεί, χωρίς να μας το έχουν ανακοινώσει, η χώρα οδεύει σε μια μονοκαλλιέργεια του τουρισμού. Και βέβαια, ο τουρισμός σαφέστατα είναι βαριά βιομηχανία της χώρας, όπως λέγαμε, αλλά αν δεν έχουμε αντιληφθεί, ότι μετά την πανδημία, μετά την Ουκρανική κρίση, την παρατεταμένη αγωνία της παγκόσμιας κοινότητας για το θέμα της επισιτιστικής κρίσης που μας χτυπάει την πόρτα έντονα και με διάρκεια, αν δεν έχουμε αντιληφθεί ότι αν δεν στηρίζεσαι και δεν στηρίζεις την πρωτογενή παραγωγή και περιμένεις σαν χώρα να μπορέσεις να έχεις μια βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από τον τριτογενή τομέα, είναι δεδομένο ότι το μοντέλο αυτό είναι πεθαμένο. Θα πρέπει, λοιπόν, να δούμε ποιος είναι ο τρόπος με τον οποίον πραγματικά η

πρωτογενής παραγωγή θα είναι βασικός πυλώνας ανάπτυξης για την χώρα, έτσι ώστε να μπορούμε να πούμε ότι θα μπορούμε να εξασφαλίσουμε μία πραγματικά βιώσιμη ανάπτυξη. Η ιχθυοκαλλιέργεια είναι ένας κατεξοχήν κλάδος του πρωτογενή τομέα. Έχουμε τη δυνατότητα να είμαστε απόλυτα καθετοποιημένοι, παράγουμε το γενετικό υλικό, δεν εισάγουμε γενετικό υλικό από τη Ρουμανία, τη Γαλλία, οπουδήποτε αλλού, έχουμε τη δυνατότητα να είμαστε αυτάρκεις. Στην παραγωγή έχουμε απολύτως τεχνογνωσία και έχουμε πουλήσει τεχνογνωσία σε άλλες χώρες που αναπτύσσονται, έχουμε στήσει τα δίκτυα στις παγκόσμιες αγορές, αρκεί να πούμε ότι το 80 % της παραγωγής εξάγεται σε περίπου 35 χώρες. Άρα, λοιπόν, έχουμε όλα τα εχέγγυα για να πούμε ότι μπορούμε να έχουμε μια περαιτέρω ανάπτυξη στο κομμάτι της ελληνικής ιχθυοκαλλιέργειας. Αυτό που λείπει και από την ιχθυοκαλλιέργεια και από το κομμάτι της πρωτογενούς παραγωγής θεωρώ ότι είναι στόχευση, σχέδιο, χρονοδιάγραμμα, απολογισμός. Θεωρώ ότι τουλάχιστον για το κομμάτι της ιχθυοκαλλιέργειας, να μην μιλήσω συνολικά για την πρωτογενή παραγωγή, νομίζω ότι τις περισσότερες φορές νομίζουμε ότι έχουμε στόχο, θεωρούμε ότι έχουμε σχέδιο, είναι σίγουρο ότι δεν έχουμε χρονοδιάγραμμα και είναι σίγουρο ότι δεν έχουμε κανένα απολογισμό και κανένα καταλογισμό. Δηλαδή, αν δείτε τα πενταετή, επταετή, έχουμε προγράμματα όλων των κατηγοριών, τριετή, πενταετή, ευρωπαϊκά, οτιδήποτε άλλο. Όλα προβλέπουν και κάποιο χρονοδιάγραμμα, ποτέ δεν γυρνάμε πίσω, συναντήσεις που γίνονται στο ΕΣΥΔ με τα υπουργεία, δεν γυρνάμε πίσω να πούμε τι είχαμε στοχεύσει, που λέγαμε ότι θα είμαστε σήμερα, που βρισκόμαστε για να δούμε τι κάνουμε με την εφταετία. Τελειώνει το επταετές πρόγραμμα, έχουμε πάρει τα λεφτά από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν τρέξει χρηματοδοτήσεις, μετράμε την απορροφητικότητα, αλλά η απορροφητικότητα μια χαρά είναι, αλλά η ιχθυοκαλλιέργεια πάει πίσω, δεν αναπτύσσουμε την παραγωγή. Αυτό που θέλω να πω, για να το τελειώνω, για να γίνει η πρώτη παρουσίαση, θεωρώ ότι για μένα (και δεν νομίζω ότι πρωτοτυπώ) θεωρώ ότι μία χώρα στη σημερινή εποχή που δεν στηρίζεται και δεν στηρίζει τον πρωτογενή τομέα, δεν μπορεί να είναι ούτε βιώσιμη, ούτε οικονομικά ανεξάρτητη και νομίζω μακροπρόθεσμα ούτε εθνικά ανεξάρτητη.

Συντονιστής: Ευχαριστώ τον κύριο Τουραλιά για αυτή την πρώτη παρέμβαση στη συζήτηση μας και δίνω αμέσως τον λόγο στον κύριο Φίλιππο Πετρίδη.

Πετρίδης: Να ευχαριστήσω και εγώ για την πρόσκληση. Όπως είπε ο κύριος Τουραλιάς, η ιχθυοκαλλιέργεια χρειάζεται πλαίσιο, χρειάζεται οργάνωση για να μπορέσει να αναπτυχθεί. Το 2011 η χώρα προχώρησε σε αυτό που λέμε χωροταξικό σχεδιασμό και διαμόρφωσε το ειδικό πλαίσιο των ιχθυοκαλλιεργειών, και έκτοτε έχει περάσει πάνω από μια μεγάλη περίοδος, πάνω από 15 χρόνια, στην οποία ουσιαστικά, όπως είπε και ο Πρόεδρος, ουσιαστικά κανένα χρονοδιάγραμμα δεν ακολουθήθηκε. Αυτό δημιουργεί ένα τεράστιο πρόβλημα, τόσο στην ανάπτυξη στις ιχθυοκαλλιέργειες, όσο και σε άλλες χρήσεις, οι οποίες υφίστανται στον θαλάσσιο χώρο στον οποίο δραστηριοποιούμαστε. Για να σταματήσουμε, δεν θα μπω στη λεπτομέρεια της παρουσίασης, αλλά για να λύσουμε κάποιους έτσι μύθους, η ιχθυοκαλλιέργεια και το ειδικό πλαίσιο των ιχθυοκαλλιεργειών αποτελεί τμήμα του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, γιατί πολλές φορές συγχέουμε τις έννοιες. Είναι αναπόσπαστο κομμάτι του, και μάλιστα έχει προχωρήσει ο σχεδιασμός και έχει γίνει ήδη η εκπόνηση του πρώτου θαλάσσιου χωροταξικού της θαλάσσιας χωροταξικής ενότητας 1, όπου η ιχθυοκαλλιέργεια αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της δραστηριότητας στο θαλάσσιο χώρο. Αυτό έχει αποτυπωθεί, έχει ήδη πάει για έγκριση στις αρμόδιες υπηρεσίες και προχωράμε στην εκπόνηση της κατάλληλης ενότητας Β. Η ιχθυοκαλλιέργεια έχει λύση ως ειδικό πλαίσιο από το 2011 και εφαρμόστηκε το πλαίσιο το 2014-2015, λόγω των ενστάσεων και των διαφορών προσβολών που έγιναν στο ΣΘΕΒ. Όσον αφορά στην εγκυρότητα του, είναι από τα λίγα ειδικά πλαίσια που έχουν σταλθεί από την αρχή και συνυπάρχει μαζί με τα ειδικά πλαίσια της βιομηχανίας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Μία βασική επισήμανση: αυτό το σχέδιο δείχνει ουσιαστικά την ουσία του χωροταξικού σχεδιασμού. Τι γίνεται; Διαχειριζόμαστε τις συγκρούσεις, τα προβλήματα κάτω από ένα ενοποιημένο θεσμικό περιβάλλον και κάτω από μία ισορροπία μεταξύ των διαφόρων

δραστηριοτήτων. Παρότι αντίθετα ισχυρίζεται κάποιος, όπως είπε και ο κύριος Τουραλιάς, ζούμε στην εποχή του τουρισμού, όλα πρέπει να είναι τουρισμός σε αυτή τη χώρα, το ειδικό πλαίσιο των ιχθυοκαλλιεργειών, αντίθετα με το τι πιστεύετε, διευθετεί αυτές τις συγκρούσεις και επιτρέπει την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος της χώρας, δεν το παρεμποδίζει. Οι περιοχές που δεν έχουν τουριστική ανάπτυξη, δεν έχουν για άλλους λόγους και όχι γιατί υπάρχει η ιχθυοκαλλιέργεια. Το ειδικό πλαίσιο, μαζί με το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, ο οποίος αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια στη χώρα, επί της ουσίας δίνουν λύσεις και προάγουν μια σειρά από κριτήρια, όρους και προϋποθέσεις, οι οποίες με ένα μέρος τους ισχύει έτσι και αλλιώς. Δηλαδή, υπάρχει μία άποψη ότι οι ΠΟΑΥ, οι οποίες είναι η έκφραση του ειδικού πλαισίου, οι ειδικές χωροταξικές ενότητες δηλαδή κάτω από τις οποίες αναπτύσσεται η ιχθυοκαλλιέργεια, έχουν να προσθέσουν νέους όρους. Δεν έχουν να προσθέσουν τίποτα. Προσθέτουνε ουσιαστικά έναν φορέα, ο οποίος φορέας είναι υπεύθυνος για το σύνολο των μονάδων που δραστηριοποιούνται σε μια περιοχή. Κατά τα άλλα, ισχύει η κείμενη νομοθεσία με την λογική και την απόλυτη βεβαιότητα, όπως μπορούμε να σας πούμε όλοι εδώ οι παρόντες, ότι μονάδες που υφίστανται, υφίστανται κάτω από ένα συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, λειτουργούν απολύτως νόμιμα, ελέγχονται για αυτή τη διαδικασία, την παραγωγική τους διαδικασία, όπως και για τις λοιπές τους διαδικασίες και την πορεία των προϊόντων τους. Υπάρχει λοιπόν μία θεσμοθετημένη διαδικασία για την έγκριση αυτών των χωρικών ενοτήτων, των ΠΟΑΥ. Υπάρχουν κριτήρια, τα οποία υπάρχουν στη νομοθεσία τα οποία είναι πάρα πολλά. Υπάρχουν μία σειρά από απαιτήσεις κατά τον νόμο για να εγκριθεί, γίνεται διαβούλευση και οι μελέτες προσαρμόζονται στις απαιτήσεις, τόσο των φορέων που συμμετέχουν στη διαβούλευση, όσο και στων δημόσιων υπηρεσιών. Για αυτό και οι μελέτες, από τη στιγμή που κατατίθενται, μέχρι τη στιγμή που εκδίδεται το προεδρικό διάταγμα, περνάνε από πάρα πολλά στάδια, όπου συνήθως γίνονται διάφορες τροποποιήσεις ανάλογα με τις απαιτήσεις των φορέων που είπαμε προηγουμένως. Χρησιμοποιούνται επίσης εργαλεία, μοντέλα. Χρησιμοποιούνται μία σειρά τεχνικών για να αποτυπώσουμε μία κατάσταση και στο τέλος καταλήγουμε σε αυτό που είναι το προεδρικό διάταγμα που διέπει τη λειτουργία των ΠΟΑΥ. Τα οφέλη είναι πάρα πολλά, αντιθέτως με το τι πιστεύεται ίσως από μερικούς. Επιτρέπουν την ολοκληρωμένη διαχείριση μιας περιοχής, επιτρέπουν την απόλυτη περιβαλλοντική προστασία, διότι υπάρχουν πάρα πολλά κριτήρια περιβαλλοντικά πέρα από αυτά τα οποία ισχύουν για τις εταιρείες. Και υπάρχει μία διάρθρωση των υποχρεώσεων του φορέα, οι οποίες είναι πολύ αυστηρές κατά το νόμο, και ο φορέας είναι υπόλογος για ένα πολύ μεγάλο μέρος των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που μπορεί να έχουν οι μονάδες στο θαλάσσιο περιβάλλον και στο ευρύτερο περιβάλλον. Υπάρχει μία πρόσφατη μελέτη, η οποία στο επόμενο χρονικό διάστημα θα ανακοινωθεί, μάλλον είναι δημοσιευμένη, για να δούμε λίγο πως πολλές φορές κάτι το οποίο θεωρούμε αρνητικό μπορεί να έχει μία θετική επίπτωση. Και αυτό είναι οι επιπτώσεις όπως επικαλούνται πολλοί στην ορνιθοπανίδα. Να ξεκαθαρίσουμε κάτι, η ιχθυοκαλλιέργεια είναι μία ανθρωπογενής δραστηριότητα, άρα, όπως κάθε ανθρωπογενής δραστηριότητα έχει επίπτωση στο περιβάλλον. Το θέμα είναι πως την ελέγχουμε και πως την διαχειριζόμαστε. Για την ορνιθοπανίδα, λοιπόν, με μελέτες που έχουν γίνει την τελευταία 10ετία στην περιοχή του Ιονίου, καταγράφεται και αποδεικνύεται ότι οι πληθυσμοί και η βιοποικιλότητα των πουλιών έχει αυξηθεί εξαιτίας του γεγονότος ότι οι ιχθυοκαλλιέργειες αποτελούν hotspot τροφής για τα πτηνά. Τα πτηνά δηλαδή βρίσκουν τροφή μέσω των ιχθυοκαλλιεργειών, με αποτέλεσμα να βοηθάει στην γενικότερη, στην αύξηση της βιοποικιλότητας και στην αύξηση των πληθυσμών, αντίθετα με ότι ισχυρίζονται κάποιοι και μας κατηγορούν για αυτό. Δεν θέλω να πω κάτι άλλο. Εδώ είναι ένα παράδειγμα μίας ΠΟΑΥ, της μεγαλύτερης ΠΟΑΥ της χώρας, η οποία είναι εδώ στην περιοχή των Εχινάδων. Θέλω να δείξω μόνο ένα slide. Αυτό εδώ για να δούμε πως παρανοείται μια κατάσταση. Αριστερά είναι δημοσιευμένη σε site της περιοχής τι καταλαμβάνουμε σαν έκταση όσον αφορά στην κατανομή των μονάδων και το πως λειτουργεί η ΠΟΑΥ. Δεξιά είναι το σωστό. Η κρίση είναι σε σας. Σας ευχαριστώ πολύ.

Συντονιστής: Μία εικόνα όσο χίλιες λέξεις κύριε Πετρίδη.

Πετρίδης: Ακριβώς.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε για αυτή την τοποθέτηση και συνεχίζουμε με τον κύριο Θεοδώρου.

Θεοδώρου: Εκπροσωπώ το Τμήμα Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών στο Μεσολόγγι και θα ήθελα σε αυτά που είπαν οι συνάδελφοι να συμπληρώσω ότι οι υδατοκαλλιέργειες, άσχετα από παραγωγικός χώρος, είναι και ένα σύστημα προστατευόμενο. Ακολουθώντας τη χωροταξία του χώρου και επίσης τις προδιαγραφές του χώρου, γιατί είναι συγκεκριμένες οι δραστηριότητες που μπορείς να κάνεις στα περίγυρα από τις υδατοκαλλιέργειες και μέσα στις υδατοκαλλιέργειες, έχεις στην ουσία να διαχειρίζεσαι ένα οικοσύστημα, ένα τοπικό σου οικοσύστημα, το οποίο τώρα έχουν αρχίσει να αναδύονται τα οφέλη που έχει αυτή η διαχείριση των οικοσυστημάτων. Να σας φέρω ένα παράδειγμα από πρόσφατη έρευνα που ολοκληρώσαμε και αφορούσε την προστασία ενός οστράκου το οποίο είναι υπό εξαφάνιση, της *Pinna nobilis*. Είναι η πίννα που έχουμε στα μέρη μας στην Μεσόγειο. Έπεσε μία επιδημία τα τελευταία 10 χρόνια και στο μοναδικό σημείο στο οποίο βρήκαμε πίννες ήταν στο νότιο κομμάτι του Αμβρακικού Κόλπου και μπορέσαμε με τη βοήθεια τεχνικών υδατοκαλλιέργειες, αλλά και των μονάδων που συνείσφεραν στην υποστήριξη της έρευνας, γιατί πήγαμε στα οικοσυστήματα των μονάδων, κρεμάσαμε γονοσυλλέκτες και μπορέσαμε και αξιοποιήσαμε τα λίγα άτομα τα οποία είχανε μείνει, τα μεγαλώσαμε σε προεκτροφή με σκοπό να γίνει εμπλουτισμός του είδους. Αυτή τη στιγμή η συνεισφορά της υδατοκαλλιέργειας σε αυτή τη προσπάθεια έχει συζητηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και γράφεται από το Science Studies σαν μια μελέτη περίπτωσης, πετυχημένη με την οποία η ιχθυοκαλλιέργεια βοηθάει και προάγει την βιοποικιλότητα της περιοχής και είναι και ένα κομμάτι το οποίο τα τρέχουσα έτη θα δουλέψουμε αρκετά εντατικά για να μπορέσουμε να δούμε και άλλα πράγματα. Γιατί πέρα από τις υδατοκαλλιέργειες, από τα οικοσυστήματα, υπάρχουν και άγρια ψάρια τα οποία σχετίζονται, πέρα από τα πουλιά που αναφερθήκανε, και έτσι έχουμε ένα σύστημα, οικοσύστημα το οποίο ναι μεν έχεις μία ανθρώπινη δραστηριότητα αλλά είναι ελεγχόμενη, και επίσης διαχειριζόμενη όσον αφορά στα ρίσκα τα οποία εν δυνάμει προκύπτουν. Αυτά ήθελα να πω συμπληρωματικά με τους άλλους.

Συντονιστής: Να ευχαριστήσουμε τον κύριο Θεοδώρου και να δώσω τον λόγο αμέσως στον κύριο Μπόκα.

Μπόκας: Καλησπέρα και από εμένα. Να συγχαρώ για αυτή την πρωτοβουλία τα δύο σημαντικά μέσα της δυτικής Ελλάδος, την «Πελοπόννησο» και την «Συνείδηση», μία πρωτοβουλία ιδιαίτερη σε έναν τόπο ο οποίος πραγματικά είναι αγιασμένος από τον Θεό αδικημένος όμως από τους ανθρώπους του, ένας τόπος ο οποίος έχει τέτοια φύση, έχει τέτοιους φυσικούς πόρους αναξιοποίητους. Μιλάω και λίγο σαν άνθρωπος της περιοχής, οι υπόλοιποι είναι λίγο ξένοι. Λοιπόν, επειδή το αντικείμενο σήμερα της κουβέντας μας είναι η υδατοκαλλιέργεια και επειδή είμαι Πρόεδρος του φορέα, θέλω να πω ότι ανέφερε ο κύριος Πετρίδης το θέμα του χωροταξικού σχεδιασμού. Το 2011 που κατέθεταν οι μελέτες, έγιναν αυτές οι διαδικασίες των ειδικών χωροταξικών πλαισίων, μπορούσε οποιοσδήποτε να πάει σε οποιοδήποτε σημείο να κάνει κάποιες αιτήσεις και να χτίσει μια μονάδα. Δηλαδή, ένα άναρχο σύστημα όπως αντίστοιχα να χτίσει ένα λατομείο στη Λεπενού που είχαν προχθές πλημμύρες, ή να κάνει κάτι άλλο άναρχα και αυτόνομα. Και η φύση μετά εκδικείται ξαφνικά. Το κράτος (εναρμονιζόμενη για τον κίνδυνο η νομοθεσία) εφάρμοσε αυτά τα πλαίσια, ο κλάδος πραγματικά είναι από τους πρώτους που θεσπίστηκε αυτό και έγιναν έξι αιτήσεις ακύρωσης στο ΣΤΕ, αλλά πέρασε και το 2014 προχώρησε και μέσα σε αυτή τη διαδικασία αρχίσαν να υλοποιούν 23 ΠΟΑΥ σε όλη την χώρα. Λοιπόν, μια από αυτές είναι στην Αιτωλοακαρνανία, Εχινάδων και παραλιακού άξονα. Ο κλάδος αυτός στην περιοχή μας, μιλάμε για την παραγωγή περίπου το 30 % της χώρας και μιλάμε όχι έτσι, όταν μιλάμε ΠΟΑΥ σημαίνει Εχινάδες Νήσοι που είναι Δήμος Σάμης, Δήμος Κεφαλονιάς και Δήμος Λευκάδας και

παραλιακός άξονας δηλαδή τα στρέμματα αν το δούμε είναι 1700 στρέμματα αυτά τα οποία θα υλοποιηθούν μέσα από την διαδικασία της ΠΟΑΥ, από τα οποία το 10 % αφορούν τον παραλιακό άξονα της Αιτωλοακαρνανίας. Μιλάμε απειροελάχιστο, όμως, αντίθετα οι 500 θέσεις εργασίας είναι από εδώ μεριά δεν είναι ούτε από την Σάμη, ούτε από την Κεφαλονιά, ούτε από την Λευκάδα, είναι Αιτωλοακαρνάνιοι οι περισσότεροι, εκτός από κάποια εξειδικευμένα στελέχη που είναι από Αθήνα, ή από οπουδήποτε αλλού. Άρα, έχει μια ιδιαίτερη βαρύτητα εδώ για την περιοχή αυτός ο κλάδος. Μιλάμε για ένα σημαντικό μισθολογικό κόστος, το οποίο ζουν άνθρωποι εδώ, μιλάμε για εφόδια και όλα αυτά, καύσιμα που υλοποιούνται εδώ πέρα, μιλάμε πραγματικά, δεν ξέρω αν επειδή ασχολούμαι τόσα χρόνια και σε ένα επιμελητήριο. Και σε αυτό δεν υπάρχει άλλος κλάδος που να έχει απομείνει στην περιοχή μας με τόσες θέσης εργασίας, τέτοιο ζήλο, συγκροτημένα με 12 μήνες το χρόνο, δεν μιλάμε για τρίμηνα, εξάμηνα, ή τυροκομεία, ελαιοτριβεία και λοιπά. Λοιπόν, πάμε παρακάτω. Το ζήτημα είναι ότι ο κλάδος αυτός έδειξε και καταρχάς οι μονάδες αυτές που υπάρχουν στην περιοχή μας είναι σε δυσπρόσιτα και δύσκολα μέρη. Για να πάει κάποιος εκεί να κολυμπήσει πρέπει να πάει με αλεξίπτωτο, άρα δεν επηρεάζει τίποτα. Οι συνέργειες μπορούν να γίνουν με άλλους, οι δραστηριότητες είναι τεράστιες, αυτή τη στιγμή ξέρουμε ότι στη χώρα μας υπάρχουν 20 καταδυτικά πάρκα, τρία στην ήπειρο, δυτική Ελλάδα μηδέν. Φανταστείτε τι πλούτο και τι δραστηριότητα θα υπήρχε αν υπάρχουν καταδυτικά πάρκα που να έρθει κόσμος να κάνει αυτό το άθλημα. Η διαδικασία του αλιευτικού τουρισμού, που εμείς το κάναμε αυτόνομα ήδη τώρα βελτιώνεται η νομοθεσία. Άρα, κάποιοι ανακαλύψανε την προσειδωνία ένα θέμα το οποίο εμείς ήδη το προστατεύουμε. Φανταστείτε μια μονάδα ιχθυοκαλλιέργειας για να βάλει ένα ψαράκι 2 g εκεί μέσα τι συνθήκες πρέπει να υπάρχουν, τι καθαρές συνθήκες τι βιότοπος πρέπει να υπάρχει για να λειτουργήσει αυτό και να μεγαλώσει. Δεν μπορεί σε μια περιοχή που την αγαπάω γιατί ζω 35 χρόνια να μην υπάρχει βιολογικός καθαρισμός στον Αστακό και στο Μύτικα και τα λύματα να πέφτουν μέσα, να υπάρχουν ένας τουρισμός παράγκας και τσαντίρια, τα οποία όλος ο άξονας 35 χιλιόμετρα δεν υπάρχει τίποτα. Ποιος δυσκολεύει να αναπτυχθεί κάτι; Τα σκουπίδια τα ζούμε κάθε μέρα και αυτό, πρέπει να κάνουμε κάτι να αλλάξουμε τα δεδομένα, να δούμε, να αγαπήσουμε αυτόν τον τόπο, να δημιουργήσουμε αυτές τις θέσεις εργασίας, να τις κρατήσουμε, να φέρουμε τους νέους πίσω που φεύγουν, ή για σεζόν, ή για κάτι άλλο και ξαναγυρίζουν πίσω, και πραγματικά να ζει ο κόσμος παραγωγικά και όχι με επιδόματα και με χορηγίες. Νομίζω ότι αυτή είναι η αγωνία που εκφράζουμε ότι αυτή η ΠΟΑΥ η οποία πραγματικά καθυστερεί και πολεμάται από κάποιους ενώ αντίθετα άλλες ΠΟΑΥ όπως της Θεσπρωτίας παράδειγμα είναι η πρώτη που προχωράει, που μαζί με εμάς εγκρίθηκε, τι σημαίνει εκεί είναι άλλος ο γραμματέας αποκεντρωμένης και άλλη περιοχή, άλλος περιφερειάρχης; Όχι, είναι άλλη νοοτροπία, πρέπει να αλλάξουμε και εμείς να δούμε τι βοηθάει αυτό τον τόπο να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, εισόδημα, πραγματικό εισόδημα και πλούτο στην περιοχή. Δ διαφορετικά ας μαζέψουμε γιατί θα μου πείτε κάτι άλλο εδώ υπάρχει το Πλατυγιάλι το οποίο είναι αναξιοποίητο τόσα χρόνια, ξεκομμένο, ένας παραγωγικός πλούτος, αξιακός πόλος για την περιοχή και τον έχουμε παρατήσει. Να αλλάξουμε δεδομένα, γιατί αυτά τα φαινόμενα που ζήσαμε πριν μία εβδομάδα στη Λεπενού θα τα ζήσουμε παραπέρα γιατί λειτουργούμε άναρχα. Και εδώ είναι ένας κλάδος που λειτουργεί συντεταγμένα μέσα στο πλαίσιο το νομικό, μέσα από το χωροταξικό πλαίσιο, το οποίο πραγματικά είναι πρότυπο για την χώρα και δεν είναι τυχαίο ότι ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας στην χώρα μας είναι πρότυπο σε όλη την Ευρώπη, με τους κανόνες δεοντολογίας, ευζωίας, με τις πιστοποιήσεις με τις αδειοδοτήσεις. Πραγματικά πολλές φορές διαχειριζόμαστε σαν να έχουμε πυρηνικά απόβλητα, τόσο πολύ λεπτομέρεια και τόσο πολύ χειρουργικές διαδικασίες υπάρχουν. Αυτό να το σεβαστούν κάποιοι και εμείς αυτό που έχουμε ρισκάρει και έχουμε πετύχει να φέρουμε τα παιδιά μας πίσω και να δουλέψουν εδώ, κάποιοι άλλοι τα έχουν στείλει αλλού, εμείς τα έχουμε σπουδάσει με τα μεταπτυχιακά τους και τα έχουμε εδώ και ζουν και πορεύονται κάθε μέρα.

Συντονιστής: Κύριε Τουραλιά, στην πρωτολογία σας αναδείξατε το πρόβλημα επισημαίνοντας ότι δεν υπάρχει στόχευση από το υπουργείο και γενικότερα από την πολιτεία. Θέλω να σας ρωτήσω, ποιες είναι οι προκλήσεις που έχετε να αντιμετωπίσετε από δω και στο εξής ως κλάδος, ως ΕΛΟΠΥ;

Τουραλιάς: Ναι, άκουσα και από ένα συνάδελφο προηγουμένως, ένα άλλο πάνελ και το είπε πολύ σωστά, ότι συνήθως όταν θέλουμε να μιλήσουμε για προβλήματα μιλάμε για προκλήσεις. Ουσιαστικά μιλάμε για προβλήματα. Κοιτάξτε, ο κλάδος δεν είναι κρατικοδίαιτος, άρα σημαίνει ότι αυτό που χρειάζεται σε αγαστή συνεργασία μαζί με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων υπέχει να καταρτιστεί το πενταετές πλάνο που διανύουμε τώρα πλέον. Μέχρι το 2030 έχουν τεθεί συγκεκριμένοι στόχοι, οι στόχοι που έχουν τεθεί είναι για ανάπτυξη, τα τρία πρώτα χρόνια 3 % της ελληνικής παραγωγής, για επταετές συγγνώμη μέχρι το 2030 και τα υπόλοιπα χρόνια με ένα 5 % ανάπτυξη. Είμαστε ήδη στο δεύτερο χρόνο, δεν πετύχαμε με αυτούς τους ρυθμούς, υπάρχουν αρκετοί λόγοι. Ο κύριος λόγος είναι το κομμάτι του χωροταξικού, γιατί δεν είναι ένα εργαλείο καθαρά χωροταξικό, μιλάμε για το χωροταξικό του κλάδου. Ουσιαστικά είναι το πλέον αναπτυξιακό εργαλείο για να μπορέσει να αναπτυχθεί. Το κύριο πρόβλημα, λοιπόν, είναι ότι θα πρέπει να δούμε με ποιο τρόπο το στόχο που έχουμε θέσει από κοινού μαζί με την πολιτεία, πως θα μπορέσουμε να το επιτύχουμε το νέο ΕΠΑΛΘ το οποίο ξεκινάει, (το ΠΑΛΥΘ μάλλον). Το νέο πρόγραμμα πραγματικά θα βοηθήσει πάρα πολύ στο κομμάτι της ανάπτυξης, αλλά και βλέπουμε πρέπει να το αξιοποιήσουμε και λίγο καλύτερα σε πράγματα που αφορούν την έρευνα, σε πράγματα που αφορούν τις επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής, στην οποία έχουμε κάνει αρκετά πράγματα μέχρι τώρα, αλλά είναι σίγουρο ότι θα αντιμετωπίσουμε και θα αντιμετωπίσουμε μάλιστα και σε ένα χώρο που η δραστηριότητα μας είναι αρκετά ιδιαίτερη. Γιατί μιλάμε για μία δραστηριότητα η οποία κατά 80 % είναι μέσα στην θάλασσα. Εμείς δεν θα αντιμετωπίσουμε ιδιαίτερο πρόβλημα από την λειψυδρία, γιατί δόξα το Θεό, κολυμπάνε στο νερό και ούτε χρησιμοποιούμε γλυκό νερό, αν εξαιρέσουμε τις μικρές ποσότητες που θέλουμε για τους ιχθυογεννητικούς σταθμούς. Άρα, στην παραγωγή αντιμετωπίζουμε προβλήματα που δεν είναι στα πλαίσια που μπορεί να έχει ο αγροτικός κόσμος, ή η κτηνοτροφία εννοώ τα ζώα ξηράς. Από εκεί και πέρα αυτό που έχουμε να κάνουμε νομίζω, το πλάνο που έχουμε καταρτίσει και νομίζω ότι ήταν μια καλή συνεργασία με τους υπηρεσιακούς και με το υπουργείο για το καινούργιο επταετές, νομίζω ότι αν από αυτό καταφέρουμε το 80 % που περιγράφουμε να το πετύχουμε θα είμαστε πάρα πολύ ευχαριστημένοι, και μπορούμε να πετύχουμε και τους στόχους. Όμως, ο τρόπος που το αντιμετωπίζουμε, σας λέω πάλι είμαστε στην δεύτερη χρονιά, δεν επιτυγχάνουμε τους χρόνους, δεν επιτυγχάνουμε τους στόχους και δεν υπάρχει η εγρήγορση να δούμε γιατί δεν τους πετυχαίνουμε.

Συντονιστής: Που οφείλεται αυτό κατά την άποψη σας κύριε Τουραλιά;

Τουραλιάς: Οφείλεται…, ένα κυρίαρχο κομμάτι αφορά τον σχεδιασμό της πολιτείας, όσον αφορά το κομμάτι του χωροταξικού. Και το ξαναλέω πάλι, διότι όπως είπαν και πριν και ο κύριος Πετρίδης, αλλά και ο Κώστας που το είπε με τον τρόπο του, επειδή δραστηριοποιείται στην περιοχή. Είναι ότι το κομμάτι των ΠΟΑΥ, είναι αυτό το οποίο δίνει τη δυνατότητα μέσα σε ένα οργανωμένο περιβάλλον να αναπτυχθεί η δράση. Αυτή τη στιγμή είναι στάσιμες οι παραγωγές στα επίπεδα που ήταν εδώ και μια πενταετία, διότι πολύ απλά αν δεν ολοκληρωθεί ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν μπορούν να δοθούν…

Συντονιστής: Πάντως είναι οξύμωρο πως η πολιτεία το έχει θέση ως προτεραιότητα. Έχω ακούσει τον ίδιο τον πρωθυπουργό να αναφέρεται στο χωροταξικό και το χωροταξικό να βαλτώνει, αρά δεν είναι προτεραιότητα.

Τουραλιάς: Κοιτάξτε, νομίζω ότι δεν αφορά μόνο την ιχθυοκαλλιέργεια, αφορά γενικότερα μια πρακτική στην Ελλάδα και δεν νομίζω ότι αφορά μόνο αυτή την κυβέρνηση. Και επειδή είμαι

Πρόεδρος της ΕΛΟΠΥ έξι χρόνια τώρα και έχω ζήσει και με διαφορετικές κυβερνήσεις, γενικότερα πρέπει να μιλάμε για την πολιτεία και όχι για κυβερνήσεις. Θεωρώ ότι στην Ελλάδα έχουμε μια παρανόηση και μια πολύ μεγάλη απόσταση ανάμεσα στη λεγόμενη πολιτική βούληση και στην πολιτική πράξη. Στην πολιτική βούληση, για όλα τα θέματα είμαστε πάρα πολύ εύκολοι, όλοι θεωρούμε ότι είναι πολύ εύκολο να λέμε ότι υπάρχει πολιτική βούληση. Αυτό δεν λέει τίποτα απολύτως. Αυτό που χρειάζεται να γίνει είναι ότι πρέπει να κριθούμε από το πόσο έχουμε περάσει στην πολιτική πράξη και όχι στη βούληση. Από την άλλη, θεωρώ ότι για όλους τους εμπλεκόμενους στον πρωτογενή τομέα, και πολύ περισσότερο για τον κλάδο τον δικό μας, δεν είμαι της λογικής και νομίζω όλοι δεν πρέπει να είμαστε της λογικής, ότι τα πάντα πρέπει να τα κάνει η πολιτεία. Σαφέστατα πρέπει και οι παραγωγοί να δούνε, να ωριμάσουνε, να αποφύγουμε λάθη που έγιναν στο παρελθόν, από τα λάθη αυτά να μάθουμε, να καταλάβουμε ότι έχουμε νέες συνθήκες, έχουμε μια τεχνογνωσία η οποία θα γίνει πεπερασμένη σιγά-σιγά. Γιατί αυτή τη στιγμή το καλοκαίρι βιώσαμε πολύ υψηλότερες θερμοκρασίες του νερού, περιμένουμε η μεσογειακή λεκάνη να έχει προβλήματα και στο pH, άρα, λοιπόν, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε και τα λεφτά από το νέο ΠΑΛΥΘ, αλλά θα πρέπει να ανοίξουμε και τους ορίζοντες μας, να σκεφτούμε λίγο έξω από το κουτί, έτσι ώστε να μπορέσουμε να ανταπεξέλθουμε σε αυτές τις σύγχρονες συνθήκες. Άρα, με παραγωγούς οι οποίοι είναι ώριμοι, οι οποίοι έχουν σχέδιο και οι ίδιοι και με μια πολιτεία η οποία έρχεται να το στηρίζει, πολύ απλά η χώρα έχει αυτή τη στιγμή τη δυνατότητα, εγώ θεωρώ ότι η Ελλάδα είναι μία χώρα η οποία μπορεί να παράξει και 200.000 και 250.000 τόνους από κάτι το οποίο είναι τρόφιμο. Μιλούσαμε πριν για επισιτιστική αυτάρκεια, ναι, στην ιχθυοκαλλιέργεια μπορεί να είμαστε αυτάρκεις, οι Τούρκοι πριν από 10 χρόνια παρήγαν 50.000 τόνους και σήμερα παράγουν 300.000 τόνους, με απλά πράγματα και από αυτό τους έχουμε ανταγωνιστές σε όλες τις αγορές. Άρα, θεωρώ ότι αν αυτό που έχουμε στοχεύσει, είναι πραγματικό, είναι εφαρμόσιμο, δεν αιθεροβατούμε, από εκεί και πέρα αυτό που πρέπει να αλλάξει είναι ο τρόπος που το προσεγγίζουμε.

Συντονιστής: Κύριε Πετρίδη θέλω να σας ρωτήσω το εξής: Πώς η ίδρυση των ΠΟΑΥ θα βοηθήσει και τη εθνική οικονομία αλλά και τις τοπικές κοινωνίες;

Πετρίδης: Όπως είπε και ο κύριος Τουραλιάς προηγουμένως, οι ΠΟΑΥ έχουν ένα από τα βασικά τους χαρακτηριστικά είναι το αναπτυξιακό τους, η αναπτυξιακή τους διάσταση. Δεν είναι ένα… Η χωροταξία γενικώς είναι ένα αναπτυξιακό εργαλείο το οποίο παραλαμβάνει όπως είναι και άλλες παραμέτρους. Η μία είναι φυσικά το κοινωνικό κομμάτι, το οποίο αν και συζητήθηκε προηγουμένως, δηλαδή υψηλού επιπέδου στελεχιακό δυναμικό, εξειδικευμένοι εργαζόμενοι, άνθρωποι οι οποίοι εκπαιδεύονται, άνθρωποι οι οποίοι γυρίζουν πίσω στον τόπο τους να προσφέρουν υπηρεσίες. Το άλλο κομμάτι είναι το περιβαλλοντικό. Είναι πολύ πιο εύκολο μέσα σε έναν οργανωμένο αποδέκτη να διαχειρίζεσαι και να ελέγχεις το περιβάλλον και να μετράς. Γιατί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ΠΟΑΥ είναι ότι έχουν ένα σύνθετο και ένα πολύ λεπτομερές, μια πολύ λεπτομερή υποχρέωση προς το ελληνικό κράτος, όσον αφορά στη λειτουργία τους. Να πούμε, επίσης, ότι όλο αυτό για την κοινότητα, δηλαδή η διαμόρφωση των ΠΟΑΥ και του πλαισίου που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα, θεωρείται Best Practice. Μόνο στην Ελλάδα δεν το θεωρούμε Best Practice. Δηλαδή, ουσιαστικά υπακούει σε όλους τους κοινοτικούς κανονισμούς και είναι από τα λίγα πράγματα για τα οποία δεν μας εγκαλεί η κοινότητα, σε συνδυασμό με το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Να πούμε κάτι, επειδή αναφέρθηκε ο κύριος Τουραλιάς στην Τουρκία. Η Τουρκία ξεκίνησε την ανάπτυξη του κλάδου από την χωροταξία. Δηλαδή πρώτα όρισε ζώνες, πρώτα όρισε επίπεδα παραγωγής, και μετά προχώρησε σε επενδύσεις. Κάλεσε το Τουρκικό δημόσιο, τους επενδυτές, να επενδύσουν με ξεκάθαρους όρους. Η ιχθυοκαλλιέργεια δεν θέλει να της χαριστεί κάποιος. Θέλει να είναι ξεκάθαρο το περιβάλλον, θέλει να ξέρει κάτω από ποιους όρους μπορεί να επενδύσει, ώστε οι επενδυτές να πάρουν και αυτοί τις αποφάσεις τους. Επενδύουν, δεν επενδύουν? Προχωράμε, δεν προχωράμε, αναπτυσσόμαστε, δεν αναπτυσσόμαστε. Αυτή τη στιγμή, είμαστε σε ένα τέλμα εδώ και περισσότερο από 5 χρόνια, έτσι.

Δηλαδή στη ΣΠΑΙ Α, που είναι οι περιοχές που θεωρούνται κορεσμένες, είναι μια αυθαίρετη, πως το λένε, διατύπωση του νόμου, αλλά τέλος πάντων μας απαγορευόταν η ανάπτυξη, από το 2011 δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Δεν μπορεί να αναπτυχθεί, δηλαδή, έχουμε ένα κλάδο ο οποίος έχει ανταγωνιστές οι οποίοι μεγαλώνουνε, καθίστανται βιώσιμοι και εμείς καθιστάμεθα μη βιώσιμοι και προσπαθούμε να ανταγωνιστούμε τα προϊόντα, με τα προϊόντα και άλλων χωρών στις ίδιες αγορές. Πώς θα γίνει αυτό; Πρέπει λοιπόν να αποφασιστεί εάν αυτό που είναι πρόθεση, εάν αυτό που λέει ότι υποστηρίζεται ο κλάδος, υποστηρίζεται, ή όχι. Αν όχι, να πάρουν και οι επιχειρηματίες τις απόψεις τους. Και ένα τελευταίο, επειδή συζητιέται πολύ περί πολυεθνικών, περί εταιριών μεγάλων και τα λοιπά, να ξεκαθαρίσουμε ότι στην περιοχή εδώ ο μεγαλύτερος αριθμός εταιρειών είμαι μικρό-μεσαίες εταιρείες. Εταιρείες οι οποίες τις έχουν άνθρωποι οι οποίοι κατάγονται από εδώ, ζουν εδώ, δραστηριοποιούνται εδώ. Δεν είναι πολυεθνικές. Υπάρχουν και πολυεθνικές, τι να κάνουμε. Δηλαδή δεν θα αλλάξουμε τον κόσμο, αλλά ο μεγαλύτερος αριθμός αφορά μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις εδώ της περιοχής μας. Και ένα τελευταίο. Ξεχνάω είναι και η ηλικία. Ένα τελευταίο, η ιχθυοκαλλιέργεια, το έθεσε ο κύριος Μπόκας, δεν είναι μόνο η παραγωγή των ψαριών. Είναι μία σειρά άλλων κλάδων, ναυπηγεία, ασφαλίστηκες εταιρείες, τροφές, δίχτυα, κλουβιά, βενζινάδικα, μηχανουργοί τοπικοί που παρέχουν υπηρεσίες, ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, όποια ειδικότητα θέλετε σε αυτό τον κόσμο η ιχθυοκαλλιέργεια την έχει ανάγκη και την χρησιμοποιεί. Και συνήθως το μεγάλο μέρος είναι από εδώ, από την περιοχή που δραστηριοποιούνται οι μονάδες. Κάποια πράγματα έρχονται από αλλού, αλλά ένας μεγάλος κύκλος δραστηριότητας αφορά και άλλες επιχειρήσεις.

Συντονιστής: Θέλω να σας ρωτήσω κύριε Μπόκα. Σε τι βαθμό είναι η συνεργασία σας με τους τοπικούς φορείς; Γιατί διαχειρίζεστε όπως είπατε και εσείς μια σειρά από σημαντικά θέματα και αν με πράξεις σας στηρίζουν και οι τοπικοί φορείς αλλά γενικότερα η πολιτεία

Μπόκας: Πραγματικά έβγαλα μια αγωνία προηγουμένως, γιατί πραγματικά είμαστε σε μια περιοχή, τη φτωχότερη με βάση το στοιχείο της ΕΛΣΤΑΤ περιφέρεια της χώρας, ένα νομό το φτωχότερο και ένα Δήμο που δραστηριοποιούμαστε κάτω πάλι πολύ φτωχό, δεν υπάρχει τραπεζικό κατάστημα, δεν υπάρχει καμία άλλη δραστηριότητα, του Δήμου Ξηρομέρου λέω, γιατί εκεί είναι οι περισσότερες μονάδες. Άρα, θα πρέπει να προσέξουμε και να δούμε τελικά και η πολιτεία, που δεν την έχουμε δει πουθενά, εμείς επισκεπτόμαστε, εγώ σαν 20 χρόνια εκπρόσωπος του επιμελητηρίου, αν γίνουμε επιχείρηση και πηγαίναμε ομάδες εκεί να συμπαρασταθούμε, να δούμε ότι έχει θέσεις εργασίας, πόσες έχει, να στηρίξουμε απλοποίηση διαδικασιών μέσα από το ΓΕΜΗ και μέσα από αυτά. Δυστυχώς, δεν είδα ποτέ στη μονάδα μου, στην επιχείρησή μου κάτω να έρθει κάποιος ή ο Δήμαρχος ή ο ΑΒ, να πει «ρε παιδιά τι γίνεται»; Θέλετε κάποια υποστήριξη από εμάς; Είναι όλοι απέναντι. Θέλω να πω όμως, ότι επειδή είναι της μόδας πια, είναι ο χορηγούμενος ακτιβισμός, ή η επιλεκτική περιβαλλοντική ευαισθησία, μας βολεύει αυτό. Το άλλο δεν μας βολεύει, ή κάποιους ανθρώπους ακτιβιστές, οι οποίοι έρχονται 10 μέρες εδώ στο χωριό, κάνουν την επανάσταση τους και μετά φεύγουν. Εγώ ζω κάθε μέρα στην περιοχή, γιατί εμείς δεν είμαστε απλά άνεργοι επενδυτές που ήρθαμε να βάλουμε κάποια κλουβιά για να κλέψουμε πλούτο, έχουμε κι άλλες δραστηριότητες, άλλος έχει ξενοδοχείο, ο κύριος Αυδής, άλλος έχει άλλη δραστηριότητα, εγώ έχω κι άλλες δραστηριότητες. Άρα, έχουμε ανθρώπους που ζούμε κάθε μέρα, μας πονάει αυτός ο τόπος γιατί δεν πήγαμε σε μία διαδικασία που μπορούσαμε να κάνουμε, ήταν πολύ εύκολη, να ανοίξουμε μία επιχείρηση εντάσεως κεφαλαίου και να είμαστε στο κολωνάκι και να πίνουμε καφέ και να έχουμε εισόδημα. Ανοίξαμε μία δουλειά εντάσεως εργασίας με 50 εργαζόμενους και να είμαστε αιχμάλωτοι. Να παράξουμε μεν πλούτο, αλλά να έχουμε και 50 οικογένειες οι οποίες να είναι μαζί μας συνεργάτες. Θέλω να πω ότι πρέπει κάποια στιγμή σαν φορείς να δούμε τι παραγωγικό μοντέλο θέλουμε για την περιοχή. Υπάρχουν τα σχέδια, υπάρχει το χωροταξικό περιφερειακό σχέδιο της Περιφέρειας που λέει σε ποιες περιοχές θα αναπτυχθεί ο τουρισμός, σε ποιες η ιχθυοκαλλιέργεια, το ένα, το άλλο, υπάρχουν αυτά καταγεγραμμένα, αλλά υπάρχει όμως η άρνηση και η αντίδραση γιατί πρέπει να κάνουμε την επανάσταση μας, την

επανάσταση την κάνουμε στον εαυτό μας και όχι στην κοινωνία. Κάθε μέρα ζούμε, δεν υπάρχει άλλο εισόδημα στην περιοχή του Ξηρομέρου, υπάρχει μόνο η ανάγκη για μεροκάματο γιατί κάποιοι μέσα από τις ιχθυοκαλλιέργειες σπούδασαν τα παιδιά τους, ζουν από αυτό και πραγματικά ας κάνει ο Δήμος εκεί πέρα να μας φέρει νερό να πιεί ο κόσμος που δεν υπάρχει πόσιμο νερό. Εμφιαλωμένο νερό. Και ας κάνει βιολογικό καθαρισμό, που έπρεπε να κάνει που είμαστε στο 2024 και τα στοιχειώδη πράγματα που υπάρχουν, και ας κάνει μία χωματερή να μην χώνουν τα σκουπίδια στο δρόμο, και πραγματικά εκεί θα σε χειροκροτήσουμε όλοι και θα συμπαρασταθούμε. Εμείς κάναμε στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τόσες δράσεις με την κοινωνία. Εγώ στην μονάδα επειδή έχω και έναν ιχθυογεννητικό σταθμό, δεν ήρθε κανένα σχολείο του Δήμου Ξηρομέρου να δουν τα παιδάκια πώς παράγεται η τροφή, το ψάρι, πώς από ένα αυγό γίνεται ένα ψάρι 500g. Εδώ ήρθαν τα σχολεία του Αγρινίου, έρχονται κάτω και επισκέπτονται και πραγματικά έρχονται τα παιδιά ενθουσιασμένα και γεμίζει η ψυχή τους. Αν δεν κάνουμε αυτά, δεν αγαπήσουμε αυτόν τον τόπο, αυτός ο τόπος θα βουλιάξει και θα μείνουμε κάποια στιγμή αυτό που είναι της μόδας στα μέσα ενημέρωσης το δημογραφικό, το ένα, το άλλο. Εμείς τους διώχνουμε τους νέους, η κοινωνία, η βολεμένοι τους διώχνουν τους νέους, άρα πρέπει να κάνουμε κάτι. Ευχαριστώ για το κλείσιμο, θα πρέπει να κάνουμε κάτι για να στηρίξουμε τον τόπο. Η ιχθυοκαλλιέργεια είναι πραγματικά ένας δυνατός πυλώνας ανάπτυξης και πρέπει να το στηρίξουμε όλοι.

Συντονιστής: Ναι.. Έχει τελειώσει ο χρόνος. Δεν ξέρω.. Έχουμε, δεν έχουμε.. Δεν έχουμε... Να ρωτήσω τον κύριο Θεοδώρου για την δυναμική του Τμήματος στο Μεσολόγγι, γιατί μας ενδιαφέρει και η ανάπτυξη του Πανεπιστημίου, έτσι, στην περιοχή.

Θεοδώρου: Το Μεσολόγγι στα μάτια των τοπικών φαίνεται σαν κάτι μεταξύ του Αγρινίου και της Πάτρας, με όλα τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα που έχει αυτό το ενδιάμεσο. Για μας το Μεσολόγγι είναι το κέντρο της Κεντρικής Μεσογείου και το μέσο της Μεσογείου. Αν δούμε τον χάρτη βλέπουμε ότι στις ζώνες αλιείας και υδατοκαλλιέργειας που έχει βγάλει ο ΦΑΟ, είμαστε ακριβώς στη μέση. Αυτό το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι ένα κομμάτι το οποίο το έχουμε σημαία και πάμε να το αναπτύξουμε. Για αρκετές δεκαετίες ήταν πρωτοπόρο όσον αφορά στην ανάπτυξη τεχνικών και υπεύθυνων διαχείρισης μονάδων, ιχθυολόγων. Μια σχολή που στο μηχανογραφικό ήτανε πάντα στον πάτο, αλλά ακριβώς επειδή υπήρχε ειδικότητα και στα πρώτα χρόνια της δραστηριότητας έδινε προσανατολισμένες σπουδές, έχει βγάλει γενιές οι οποίες στελεχώσανε και δημιούργησαν αυτό το θαύμα που λέγεται ελληνική ιχθυοκαλλιέργεια. Άλλοι κλάδοι, όπως οι υπολογιστές, τα κριτήρια τα οποία αρχίζουν να μπαίνουνε τώρα στο mainstream της ελληνικής πραγματικότητας, η ελληνική ιχθυοκαλλιέργεια το έχει κάνει εδώ και τρεις δεκαετίες. Δημιούργησε πόλους ανάπτυξης, skilling up, δηλαδή έφτιαξε βιομηχανία πέρα από τα εργαστήρια, πέρα από τα μπουκαλάκια, πέρα από τα ενυδρεία. Έβγαλε παραγωγή. Μέσα από την παραγωγή έμαθε, δημιούργησε knowhow το οποίο εξήγαγε επιτυχώς στον Αραβικό κόλπο και αλλού. Είμαι πολύ ευχαριστημένος όταν ταξιδεύω στο εξωτερικό και βλέπω δουλειές οι οποίες περάσανε, και Νορβηγοί και Ιάπωνες και Κινέζοι. Το φίδι το βγάλανε παιδιά που έχουν τελειώσει εδώ πέρα, γιατί ακριβώς είχανε την εμπειρία και επίσης μία εκπαίδευση η οποία τους έδινε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουνε θέματα μέσα στη θάλασσα, εκεί που κωλώνανε οι υπόλοιποι. Σήμερα βρισκόμαστε όλοι σε μια μεταβατική κατάσταση, και το κομμάτι της παραγωγής, αλλά και της εκπαίδευσης επίσης. Με τα καινούρια δεδομένα οτιδήποτε είναι έξω από τα διόδια Αθηνών και Θεσσαλονίκης είναι απαγορευτικό για κάποιον να σπουδάσει έξω από τη έδρα του. Από τη στιγμή που χρειάζεσαι από 800-1000 Ευρώ για να βγεις έξω από την έδρα σου έχεις άλλες επιλογές εκτός Ελλάδος πολύ καλύτερες και σε μικρότερο χρονικό διάστημα να κάνεις αυτό που θέλεις και όπως το θέλεις. Συνεπώς, με βάση τα καινούρια δεδομένα και επίσης τις διεθνείς απαιτήσεις, επαναπροσδιορίζουμε τα προγράμματα σπουδών μας τα οποία κοιτάζουμε να είναι πιο διεθνοποιημένα, και επίσης να επενδύσουμε σε αυτά τα πλεονεκτήματα τα οποία έχει η περιοχή, γιατί εμείς είμαστε ένα ζωντανό εργαστήριο, όσο και αν φαίνεται περίεργο. Άλλο να τα δείχνεις μέσα από slides και άλλο να είσαι μέσα στο οικοσύστημα και να κάνεις τη δουλειά μέσα στο

οικοσύστημα. Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο aset, ένα μεγάλο κεφάλαιο, όπως και οι υποδομές μας οι οποίες έχοντας ένα θεσμικό πλαίσιο κάπως παρωχημένο, αλλάζοντας 3-4 ταμπέλες Μεσολόγγι με διάφορα άλλα πράγματα ενσωματωθήκαμε στο Πανεπιστήμιο Πάτρας και εμείς στο Πανεπιστήμιο Πάτρας φέραμε λεφτά. Τα χρήματα που δουλεύουμε κάθε χρόνο είναι πάνω από το 50% των σχολών.

Συντονιστής: Ολοκληρώστε κύριε Θεοδώρου. Συγγνώμη αλλά έχουμε καταχραστεί ήδη το χρόνο. Είμαστε στην παράταση.

Θεοδώρου: Οι ανθρώπινοι πόροι για να τρέξει οποιαδήποτε βιομηχανία είναι πολύ σημαντικό να είναι εξιδεικευμένοι και επίσης να μπορούνε να διαχειριστούνε το αντικείμενο τους. Εστιαζόμαστε εκεί. Έχουμε πίεση χρόνου για να ολοκληρώσουμε αυτά που σχεδιάζουμε, αλλά νομίζω ότι έχοντας αυτές τις βάσεις, θα περάσουμε στο μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας πάνω σε αυτό τον κλάδο.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε τον κύριο Θεοδώρου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7η

Smart farming και διαθέσιμη ευφυής τεχνολογία

✓**Δημήτρης Πυρομάλης**, Καθηγητής, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Δ. Αττικής

✓**Χαράλαμπος Μιχαλόπουλος**, Γενικός Διευθυντής Αιτωλικής Αναπτυξιακής

✓**Άγγελος Χασιώτης**, Μηχανολόγος & Αεροναυπηγός Μηχανικός, Υπ. Δρ.

✓**Γεώργιος Ανωγιάτης**, Διευθυντής Παραγωγής, Wings ICT Solutions

Συντονίστρια: **Σοφία Γιαλαμά**, Υποψήφια Διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Δ. Αττικής, Σύμβουλος Επιχειρήσεων και Δημόσιων Φορέων σε Θέματα Βιωσιμότητας

Συντονίστρια: Καλησπέρα σας. Ονομάζομαι Σοφία Γιαλαμά και είμαι υποψήφια διδάκτορας στο Πανεπιστήμιο Δ. Αττικής, και Σύμβουλος Επιχειρήσεων και Δημόσιων Φορέων σε θέματα βιωσιμότητας. Με τη σειρά μου θα ήθελα και εγώ να σας παρουσιάσω το δικό μας πάνελ με θέμα: Smart farming και διαθέσιμη ευφυής τεχνολογία. Βρισκόμαστε, λοιπόν, σε μία εποχή όπου η γεωργία αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι. Ακούσαμε πολλά για κάθε ένα από αυτά τα θέματα σε προηγούμενες ενότητες, αλλά ταυτόχρονα η τεχνολογία προσφέρει λύσεις και νέες ευκαιρίες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Πιο συγκεκριμένα, η έξυπνη γεωργία, ή αλλιώς smart farming, χρησιμοποιεί προηγμένες τεχνολογίες για να κάνει τη γεωργία πιο αποδοτική και βιώσιμη. Οι ομιλητές μας θα μοιραστούν ενδιαφέροντα και πρωτοποριακά παραδείγματα. Έχουμε, λοιπόν, τη χαρά και την τιμή να φιλοξενούμε μαζί μας διακεκριμένους ομιλητές ο καθένας από τους οποίους θα συμβάλει σημαντικά με τη δική του τεχνογνωσία στο πάνελ σήμερα. Να παρουσιάσουμε λοιπόν τους καλεσμένους μας με τη σειρά. Αριστερά μου έχουμε τον κ. Δημήτριο Πυρομάλη, Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων και Ηλεκτρονικών Μηχανικών στο Πανεπιστήμιο Δ. Αττικής. Έχουμε στη συνέχεια τον κύριο Χαράλαμπο Μιχαλόπουλο, Γενικό Διευθυντή της Αιτωλικής Αναπτυξιακής, γεια σας. Στη συνέχεια βρίσκεται ο κύριος Άγγελος Χασιώτης, Μηχανολόγος & Αεροναυπηγός Μηχανικός, υποψήφιο διδάκτορα στο ΕΚΠΑ και πρεσβευτή για την Ευρωπαϊκή συμφωνία για το κλίμα, και τέλος τον κύριο Γεώργιο Ανωγιάτη, Διευθυντή Παραγωγής της Wings ICT Solutions. Να ξεκινήσουμε με εσάς κύριε Πυρομάλη, μιας και αναφέραμε για προκλήσεις και λύσεις που δίνουν οι νέες τεχνολογίες σε όλες αυτές τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος, ο πρωτογενής τομέας γενικότερα και ο αγροδιατροφικός κλάδος. Πως οι τεχνολογίες Internet of things (IoT), η τεχνητή νοημοσύνη και η μηχανική μάθηση συμβάλουν στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων στη γεωργία και πως εφαρμόζονται σε συστήματα γεωργίας ακριβείας;

Πυρομάλης: Ευχαριστώ πολύ για την ερώτηση! Δεν θα σας κουράσω με πολλές τεχνικές λεπτομέρειες για αυτό το ενδιαφέρον θέμα. Η αλήθεια είναι ότι από τεχνολογικής άποψης βιώνουμε συνεχείς εξελίξεις στις τεχνολογίες και στις μεθόδους, θα έλεγα επαναστάσεις, μικρές ή μεγάλες, οι οποίες συμβαίνουν παράλληλα και προσπαθούμε να τις ικανοποιήσουμε και να τις καταλάβουμε και να τις εκμεταλλευτούμε. Μέσα λοιπόν σε αυτό το τεχνολογικό γίγνεσθαι, το οποίο το χαρακτηρίζουμε και ως τέταρτη βιομηχανική επανάσταση (Industry 4) και τώρα πηγαίνουμε στην πέμπτη βιομηχανική επανάσταση, ή διαφορετικά κοινωνία πέντε, έχουμε αυτό το σετ των τεχνολογιών που ανέφερε η κυρία Γιαλαμά, το διαδίκτυο των αντικειμένων, την τεχνητή νοημοσύνη μέσα στην οποία εντάσσεται και η μηχανική μάθηση και η βαθιά μάθηση.

Αυτές οι τεχνολογίες να πω, ξεκινώντας από το διαδίκτυο των πραγμάτων που ακούμε, ή διαφορετικά IoT, που είναι το πιο συνηθισμένο εμπορικό όνομα αυτής της τεχνολογίας, είναι μια τεχνολογία η οποία μας επιτρέπει να παίρνουμε μετρήσεις από το πεδίο. Αισθητήρες με ασύρματα συστήματα, κυκλώματα, μας δίνουν τη δυνατότητα να καλύψουμε πλέον πολύ μεγάλες εκτάσεις χιλιομέτρων, πάρα πολλών στρεμμάτων και όλα αυτά τα δεδομένα να μπορέσουν να συλλέγονται τοπικά σε δρομολογητές και αυτά να είναι διαθέσιμα μετά στο διαδίκτυο για ανάλυση. Τέτοια δυνατότητα μας έχει δώσει το mobile computing, δηλαδή κινητά, tablets και wearables, μιλώντας δηλαδή για σμίκρυνση των ολοκληρωμένων κυκλωμάτων, αλλά και πολύ καλές τεχνολογίες για συσσώρευση ενέργειας, δηλαδή μπαταρίες κυρίως στηριζόμενες στο λίθιο και στις τεχνολογίες του λιθίου. Αυτά όλα δίνουν τεράστιες δυνατότητες τοπικής υπολογιστικής νοημοσύνης στους ασύρματους κόμβους των μετρήσεων, δηλαδή οι αισθητήρες μας πλέον έχουν την δυνατότητα να «σκέφτονται», να «υιοθετούν» και να «φιλοξενούν» σενάρια υπολογιστικής νοημοσύνης, αυτό που όλοι γνωρίζουμε πλέον ως AI, ως τεχνητή νοημοσύνη, όπου ένας κλάδος της τεχνητής νοημοσύνης είναι και η μηχανική μάθηση και η βαθιά μάθηση. Αυτό είναι μια πραγματική επανάσταση στο πεδίο. Γιατί καταρχήν «ξεφορτώνουμε» τα δίκτυα επικοινωνιών από την ανάγκη να «κουβαλάνε» πρωτογενή δεδομένα (row data δηλαδή), τα οποία παράγονται, και πριν θα έπρεπε να τα μεταφέρουμε μέσω των τηλεπικοινωνιακών δικτύων στους servers, στα εργαστήρια και εκεί που γίνονται οι επεξεργασίες και παίρνονται αποφάσεις και επιστρέφουν πίσω ως καλλιεργητικές πρακτικές. Αυτό όλο πλέον μπορούμε να το αποσυμφορήσουμε και να είμαστε σε καλύτερη ενεργειακή κατάσταση, αλλά και τοπικά να μπορούν τα συστήματα των μετρητών μας να έχουν νοημοσύνη, να «σκέφτονται» και να παίρνουν αποφάσεις σε τοπικό επίπεδο και να ρεπορτάρουν πολύ λίγα δεδομένα στα σημεία παρακολούθησης, δηλαδή στους απομακρυσμένους servers. Αυτή είναι μια επανάσταση, ειδικά για τη διαχείριση των πόρων στις καλλιέργειες, είτε αυτές είναι υπαίθριες, είτε είναι κλειστές καλλιέργειες θερμοκηπιακές, μας δίνουν τη δυνατότητα να μπορέσουμε να ασκήσουμε και έλεγχο, γιατί πλέον οι μετρήσεις είναι πιο αποτελεσματικές, άρα και ο έλεγχος θα είναι πιο αποτελεσματικός. Μπορούμε να έχουμε πλέον με την υπολογιστική νοημοσύνη και προβλεπτικά μοντέλα, τα οποία ανατρέχουν στο πεδίο και έτσι όλη η διαδικασία είναι πιο αποτελεσματική και πιο συμφέρουσα οικονομικά για εφαρμογές παρακολούθησης εισροών νερού, κατανάλωσης νερού και διάφορων πόρων, λίπανσης κ.λ.π. Εννοείται ότι όλα αυτά τα υποστηρίζουμε μέσω του hardware, δηλαδή των ασύρματων δικτύων αισθητήρων και των τεχνολογιών που αναφέραμε, που πλέον φιλοξενούνται μέσα στους κόμβους των μετρήσεων, αλλά και σε ανώτερα επίπεδα, στο cloud και σε διάφορους servers, σε εφαρμογές που καταλήγουν στα κινητά, στους υπολογιστές, στα φορητά μας και έτσι μπορούμε να ασκήσουμε πιο αποτελεσματικό και πλέον σύμφορο έλεγχο. Ευχαριστώ!

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε πολύ. Μιλώντας για καινοτομία, για νέες τεχνολογίες και για λύσεις να περάσουμε στον κύριο Μιχαλόπουλο. Για όλα αυτά χρειάζονται χρηματοδοτήσεις και τα ερευνητικά ιδρύματα χρειάζονται το κεφάλαιο για να εφαρμόσουν νέες τεχνολογίες. Τι είδους συστήματα αναπτύχθηκαν στην προηγούμενη περίοδο χρηματοδοτήσεων του προγράμματος LEADER για το δευτερογενή τομέα που αφορούν την καινοτομία και τις έξυπνες εφαρμογές. Μπορείτε να αναφέρετε κάποιες έξυπνες εφαρμογές;

Μιχαλόπουλος: Ευχαριστώ πολύ. Να εξηγήσω καταρχήν ότι το πρόγραμμα LEADER έχει ένα εθνικό πλαίσιο εφαρμογής και από εκεί και πέρα εξειδικεύεται στην εκάστοτε περιοχή που εφαρμόζεται. Στο πλαίσιο αυτό όταν εξειδικεύσαμε στο δικό μας τοπικό πρόγραμμα μία από τις προτεραιότητες που θέσαμε ήταν η καινοτομία. Έτσι αυτή τη στιγμή έχουμε το γεγονός ότι το 5% των πόρων ενός προγράμματος που είναι περίπου 30 εκατομμύρια Ευρώ διατέθηκε σε δαπάνες για την καινοτομία. Αυτές αφορούσαν κυρίως την εξ αποστάσεως παρακολούθηση της εύρυθμης λειτουργίας της μεταποιητικής μονάδας, δηλαδή ότι ίσως η θερμοκρασία θαλάμου αποθήκευσης, τη συντήρηση, την επεξεργασία κ.λ.π., και με έξυπνες εφαρμογές με αισθητήρες στην ενημέρωση του υπευθύνου της επιχείρησης για την όποια δυσλειτουργία προκειμένου άμεσα να επιλυθεί το

θέμα και να μην υπάρξει κάποιο πρόβλημα στη λειτουργία και στο προϊόν. Συναφείς δαπάνες είναι και οι δαπάνες εξ αποστάσεως παρακολούθησης των μέσων μεταφοράς, κυρίως με την παρακολούθηση των ψυκτικών χώρων των μέσων για τη διασφάλιση του προϊόντος, Αυτή είναι μία κατηγορία δαπανών καινοτομίας που επιχορηγήθηκε από το πρόγραμμα. Επίσης συναντάμε περίπτωση όπου με κατάλληλη τεχνολογία και εξοπλισμό συγκεντρώθηκε η ενέργεια που παράγεται που προκύπτει από το καυσαέριο που παράγεται από την παραγωγική μονάδα και χρησιμοποιήθηκε πάλι μέσα στη μονάδα για τις τρεις μονάδες, π.χ. για την πλύση των εσπεριδοειδών, ή της ελιάς κατά περίπτωση. Είχαμε επίσης περιπτώσεις, όπου είχαμε νέα προϊόντα. Δηλαδή με κατάλληλο εξοπλισμό και κατάλληλη επεξεργασία είχαμε το βασικό προϊόν της μονάδας το οποίο ήρθε σε μίξη με κάποια άλλα αγροτικά προϊόντα, με αποτέλεσμα να προκύψει ένα νέο προϊόν. Άρα, η επιχείρηση ανταγωνιστικά να μπορεί να κινηθεί καλύτερα στην αγορά. Το τελευταίο ενδεικτικό παράδειγμα που θα σας αναφέρω στο κομμάτι της μεταποίησης ήταν μια περίπτωση που αφορούσε παραγωγή προϊόντων κρέατος, όπου εκεί αντίστοιχα με εξοπλισμό και κατάλληλες επεξεργασία το χλωριούχο νάτριο αντικαταστάθηκε μερικώς από χλωριούχο κάλιο, και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το τελικό προϊόν να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από καταναλωτές οι οποίοι είχαν κάποιες παθήσεις, π.χ. υπόταση. Άρα, διευρύνθηκε έτσι και ο κύκλος των δυνητικών πελατών της επιχείρησης. Στον τρόπο που λειτουργήσαμε εμείς ίσως αυτή τη στιγμή να μη θεωρείται καν καινοτομία, αλλά 5 χρόνια πριν που εντάχθηκαν οι επιχειρήσεις ήταν μία διαφορετική κατάσταση και αναφέρομαι στο ενεργειακό κομμάτι. Προκρίναμε, και έγινε σε κάποιες περιπτώσεις, να υπάρχει μία συνδυαστική παραγωγή ενέργειας για ιδία κατανάλωση. Δηλαδή μπορούσε μία επιχείρηση να έχει φωτοβολταϊκό, και παράλληλα να έχει αντλία θερμότητας, ηλιακό θερμοσίφωνα, και παράλληλα πιο συμβατικά συστήματα παραγωγής ενέργειας, Αλλά όλα αυτά συνδυάζοντάς τα μαζί κατάλληλα έδιναν μια άλλη διαδικασία, ένα άλλο σύστημα που και εξοικονομούσε μέρους του κόστους της επιχείρησης, αλλά ήταν και υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος. Είναι κάτι που έγινε σε αρκετές περιπτώσεις. Το λέω ότι σήμερα μπορεί να μην είναι κάτι ενδιαφέρον, λόγω της ενεργειακής κρίσης μάλλον είναι δεδομένο ότι θα αρχίσει να συμβαίνει, αλλά τότε ήταν ένα ζητούμενο. Στο κομμάτι, λοιπόν, των μεταποιητικών μονάδων θα έλεγα ότι αυτού του τύπου οι καινοτομίες επιχορηγήθηκαν. Από εκεί και πέρα επειδή το LEADER δεν αφορά μόνο στη μεταποίηση, αλλά αφορά όλη σχεδόν την επιχειρηματικότητα, και ιδιαίτερα τον τουρισμό, εκεί είχαμε τεχνολογίες τύπου smart home. Δηλαδή, η εξ αποστάσεως λειτουργία της μονάδας ακόμη και από το πως θα μπεις μέσα στη μονάδα, ή πως θα διαχειριστείς το ενεργειακό της κομμάτι, τα αιρκοντίσιον κ.λ.π., ή ακόμη και με τις κρατήσεις και τις πληρωμές.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε πολύ. Να περάσουμε τώρα σε εσένα Άγγελε. Ως ερευνητής στο εργαστήριο Κλιματολογίας και Ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος του ΕΚΠΑ, θα ήθελες να μας πεις ποιες είναι οι εξελιγμένες τεχνικές που προτείνετε στους παράγωγους για την παρακολούθηση του καιρού, που είναι πολύ σημαντικό τόσο στην έξυπνη άρδευση και το πότισμα, όσο και στην επιλογή των καλλιεργειών και στη συγκομιδή της παραγωγής

Χασιώτης: Πολύ ωραία! Θα ήθελα καταρχάς να βάλω σε μια σειρά κάποιες προτεινόμενες τεχνικές και στη συνέχεια να εστιάσω σε αυτό το κομμάτι. Ξεκινώντας, λοιπόν, προφανώς από την αξιοποίηση των μετεωρολογικών σταθμών και των δικτύων αισθητήρων. Γενικότερα στην ευφυή γεωργία οι παραγωγοί μπορούν να χρησιμοποιούν σύγχρονους μετεωρολογικούς σταθμούς και δίκτυα διαθέσιμων αισθητήρων, ή νέων αισθητήρων, και να μετρούν βασικούς παράγοντες όπως θερμοκρασία, υγρασία εδάφους, ταχύτητα και διεύθυνση του ανέμου, βροχόπτωση, ηλιακή ακτινοβολία και όλα αυτά σε πραγματικό χρόνο. Αυτά τα δεδομένα φυσικά επιτρέπουν την ακριβή προσαρμογή των συνθηκών της καλλιέργειας. Μια δεύτερη τεχνική και πρακτική είναι οι δορυφορικές τεχνολογίες και η τηλεπισκόπηση, οι δορυφόροι και τα μη επανδρωμένα οχήματα. Τα drones συγκεκριμένα προσφέρουν εικόνες υψηλής ανάλυσης που επιτρέπουν γενικότερα την μακροχρόνια παρακολούθηση τόσο των καιρικών συνθηκών, της υγείας των καλλιεργειών και της υγρασίας του εδάφους, και έτσι γίνεται μια περαιτέρω ανάλυση και αυτή απομακρυσμένη. Αυτές

οι τεχνολογίες βοηθούν τους παραγωγούς να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις για την άρδευση και τη συγκομιδή. Σημαντική επίσης τεχνική είναι η εφαρμογή πρόληψης καιρού με χρήση πλέον δεδομένων και τεχνητής νοημοσύνης, όπου σύγχρονες εφαρμογές πλέον υπάρχουν και χρησιμοποιούν μοντέλα πρόβλεψης καιρού, που ενσωματώνουν αλγορίθμους τεχνητής νοημοσύνης. Οι προβλέψεις αυτές επιτρέπουν στους παραγωγούς να προσαρμόζουν την άρδευση, ή ακόμα και να επιλέγουν τις καλύτερες μέρες για συγκομιδή, λαμβάνοντας υπόψη τις καιρικές συνθήκες. Κάποιο παράδειγμα μπορεί να είναι ότι σε περιοχές όπου καλλιεργούνται αμπέλια, και προφανώς και στην Ελλάδα, νότια Γαλλία, βόρεια Ιταλία, η ποιότητα του σταφυλιού είναι κρίσιμη για την παραγωγή του κρασιού. Οι καιρικές συνθήκες, λοιπόν, επηρεάζονται κατά την διάρκεια ωρίμανσης του σταφυλιού, ενώ επηρεάζουν σημαντικά τη γεύση και την ποιότητα τους, και αυτό μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα. Ακόμα μια τεχνική που αναφέρθηκε και πριν είναι τα αυτοματοποιημένα συστήματα άρδευσης. Η χρήση, λοιπόν, τέτοιων συστημάτων άρδευσης βασίζεται σε αισθητήρες εδαφικής υγρασίας με πραγματικά δεδομένα, που μπορούν να μειώνουν την κατανάλωση νερού, αναλόγως της βροχόπτωσης και φυσικά έτσι αυξάνεται η αποδοτικότητα. Οι παραγωγοί, λοιπόν, έτσι μπορούν να ρυθμίζουν την άρδευση με ακρίβεια, αποφεύγουν τις υπερβολικές αρδεύσεις και φυσικά μπορούν να προλαμβάνουν και την ξηρασία. Να καταλήξω, λοιπόν και εγώ, στην προσαρμογή πλέον των καλλιεργειών με βάση τις κλιματικές προβλέψεις. Οι αγρότες πλέον μπορούν να αξιοποιούν μακροπρόθεσμες κλιματικές προβλέψεις για να επιλέξουν ακόμη και τις καλλιέργειες και να ταιριάζουν καλύτερα την επιλογή της καλλιέργειας βάσει των κλιματικών συνθηκών, εξασφαλίζοντας προφανώς βιώσιμες αποδόσεις και ανθεκτικότητα στις αλλαγές. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται μακροπρόθεσμες κλιματικές προβλέψεις για την περιοχή της Μεσογείου, ένα παράδειγμα είναι προφανώς και η Ελλάδα αλλά και η Ισπανία, που δείχνει μια σταδιακή αύξηση της θερμοκρασίας και μείωση φυσικά παράλληλα των βροχοπτώσεων, και αυτό κατά τη διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου. Αυτές οι συνθήκες γενικότερα, προφανώς οδηγούν σε μεγαλύτερη ξηρασία, η οποία επηρεάζει την απόδοση των παραδοσιακών ποικιλιών του σιταριού που τόσο καιρό χρησιμοποιούνται. Έτσι λοιπόν, επιλέγονται πλέον ξηροθερμικές ποικιλίες σιταριού, βλέποντας φυσικά μπροστά αυτά τα κλιματικά σενάρια, οι οποίες είναι πιο ανθεκτικές στις υψηλές θερμοκρασίες και στη μειωμένη διαθεσιμότητα νερού. Ενώ με βάση τις συγκεκριμένες κλιματικές προβλέψεις μπορούν οι αγρότες πλέον να προσαρμόζουν ακόμη και το χρόνο σποράς. Δεν σπέρνουν πλέον στην καθιερωμένη περίοδο όπου ήταν αργά το φθινόπωρο και το σπέρνουν νωρίτερα πλέον για να εκμεταλλεύονται τις ήπιες θερμοκρασίες και τις βροχές του χειμώνα. Οπότε, γενικότερα, αυτά τα εργαλεία και οι τεχνολογίες βοηθούν τους παραγωγούς να αυξήσουν την αποδοτικότητα και να μειώσουν το κόστος, ενισχύοντας έτσι την βιωσιμότητα των καλλιεργειών.

Συντονίστρια: Να περάσουμε στον κύριο Ανωγιάτη. Βάση της εμπειρίας σας ως εταιρεία, πόσο εύκολο είναι μια επιχείρηση να αναπτύξει νέες τεχνολογικές λύσεις smart farming και ποιες είναι οι πιο διαδεδομένες λύσεις που εφαρμόζονται από ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις;

Ανωγιάτης: Καλησπέρα και από εμένα, ευχαριστώ για την δυνατότητα έτσι να μιλήσουμε για αυτό το κομμάτι. Γενικά η τεχνολογία smart farming είναι από τους πλέον αναπτυσσόμενους, ταχέως αναπτυσσόμενους τομείς και στην Ελλάδα έχουμε δει παραδείγματα με μικρομεσαίες επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τέτοιες λύσεις σιγά-σιγά. Τώρα όσον αφορά αν μια ελληνική εταιρεία προσπαθεί να αναπτύξει τις συγκεκριμένες λύσεις, εντάξει, δεν είναι μια απλή διαδικασία. Κατά την εμπειρία μας πρέπει να διατηρεί κάποια συγκεκριμένα πράγματα, όπως είναι παραδείγματος χάριν το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο είναι ο ακρογωνιαίος λίθος, είναι ένα βασικό συστατικό επιτυχίας. Ένα υψηλά καταρτισμένο προσωπικό σε τεχνολογίες όπως είναι, όπως αναφέρθηκαν και οι συνομιλητές μου πριν στο IoT, στην τεχνητή νοημοσύνη, σε πλατφόρμες διαχείρισης μεγάλου όγκου δεδομένων. Καθώς οι τεχνολογίες αυτές δεν είναι ένα απλό σύστημα παρακολούθησης ή διαχείρισης πόρων αλλά αφορούν όλες τις αγροτικές διαδικασίες, από τη συλλογή δεδομένων μέχρι και την υποστήριξη αποφάσεων. Επομένως,

καταλαβαίνουμε ποσό σημαντικό είναι να υπάρχει μια τεχνική κατάρτιση και βαθιά γνώση των τεχνολογιών αυτών. Πέρα από το ανθρώπινο δυναμικό, οι εταιρίες πρέπει να επενδύουν και στην εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς οι τεχνολογίες εξελίσσονται, επομένως οι ομάδες που δουλεύουν στα συγκεκριμένα projects που έχουν να κάνουν με τέτοιες τεχνολογίες, πρέπει να είναι ενήμερες και εκπαιδευμένες στις νέες τάσεις. Ιδιαίτερα σημαντικό, και το οποίο το έχουμε δει και εμείς σαν εταιρία τεχνολογίας, είναι η συνεργασία των εταιριών των δικών μας, της τεχνολογίας, είτε με αγροτικές επιχειρήσεις, είτε με συμβούλους που εξειδικεύονται στα αγροτικά θέματα, είτε με κτηνοτροφικά, είτε με οποιονδήποτε τομέα πρέπει να ασχοληθείς. Καθώς είναι αυτοί που έχουν βαθιά γνώση των θεμάτων, των προβλημάτων, αλλά και των αναγκών του αγρότη. Επίσης, για να αναπτύξει μία εταιρία μια αποδοτική λύση, πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες του εκάστοτε αγρότη, δηλαδή δεν μπορούμε να εφαρμόζουμε διεθνείς λύσεις. Εδώ η ελληνική γεωργία απαρτίζεται κυρίως από μικρομεσαίες επιχειρήσεις, περιορισμένα κεφάλαια επί το πλείστο, εντάξει, μεγαλύτερες γενιές, έλλειψη και τεχνικής κατάρτισης και ενημέρωσης για την τεχνολογία. Επομένως, πρέπει να προσαρμόζουμε τις λύσεις μας έτσι ώστε να είναι και ευχάριστες και προσβάσιμες, αλλά και οικονομικά προσιτές προς τους παραγωγούς. Επίσης, να τονίσω ότι ιδιαίτερα σημαντικό, που είπε και ο κύριος Μιχαλόπουλος, είναι και η χρηματοδότηση. Καθώς επί το πλείστο, οι ελληνικές εταιρίες δεν διαθέτουν τους πόρους και τα κεφάλαια στο να επενδύσουν στο κομμάτι της έρευνας για τέτοιες τεχνολογίες, επομένως είναι σημαντικό να υπάρξουν τέτοιες χρηματοδοτήσεις, είτε κρατικές, είτε κυρίως τα ευρωπαϊκά προγράμματα, το Horizon που επί το πλείστο καλύπτουν το κομμάτι και της ερευνάς, αλλά και μειώνουν το ρίσκο προς μια τέτοια επιχείρηση. Και ένα τελευταίο, είναι πολύ σημαντικό η εταιρία που θα θέλει να αναπτύξει τέτοιες λύσεις να καλύπτει το end to end μοντέλο που λέμε. Να μην αρκείται δηλαδή στο να δώσει μόνο έναν εξοπλισμό, αλλά να καλύπτει το κομμάτι του εξοπλισμού, είτε είναι αισθητήρες μετεωρολογικοί μέχρι και την πλατφόρμα, την πλατφόρμα δηλαδή που συλλέγονται τα δεδομένα, επεξεργάζονται, αναλύονται αλλά και το κομμάτι της τεχνητής νοημοσύνης που αφορά την πρόβλεψή κάποιον καταστάσεων, όπως είναι η άρδευση, η λίπανση, που τα αποτελέσματα φαίνονται και στον παραγωγό. Επομένως, αν μια εταιρία επενδύσει σε προσωπικό, στην εκπαίδευση του, σε συνεργασίες με τομείς, με ανθρώπους του χώρου και υπάρχουν και τα κατάλληλα προγράμματα, να μπορεί να αναπτύξει και τέτοιές λύσεις. Και για να μην καθυστερώ, όσον αφορά τις ποιο διαδεδομένες, έχουμε το IoT κομμάτι που είναι αισθητήρες υγρασίας στο πεδίο για μέτρηση παραδείγματος χάρη της υγρασίας του χωραφιού, έχουμε μετεωρολογικούς σταθμούς, έχουμε drones και δορυφορικές εικόνες που μας δίνουν μια εικόνα της βλάστησης και της υγείας των καλλιεργειών, έχουμε ακόμη τεχνολογίες όπως ρομποτικά συστήματα για την συγκομιδή, για την σπορά. Έχουμε δει την τεχνολογία του Blockchain, που είναι κάτι καινούργιο, η οποία ενισχύει την ιχνηλασιμότητα, και η οποία αυξάνει την εμπιστοσύνη ως προς τον καταναλωτή, αλλά και mobile apps δηλαδή εφαρμογές κινητού, οπού έτσι ο αγρότης έχει πιο άμεση και είναι πιο εύκολο το να βρει τα δεδομένα που αφορούν το χωράφι του, στο κινητό του.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε πολύ. Έχουμε λίγο χρόνο ακόμα. Να περάσουμε σε μια συμπληρωματική σειρά ερωτήσεων, με χρόνο περίπου δύο λεπτά για τον καθένα. Τέλος, θα περάσουμε στον κύριο Ανωγιάτη. Μπορείτε να αναφερθείτε σε κάποια παραδείγματα μικρομεσαίων αγροτικών επιχειρήσεων που έχουν χρησιμοποιήσει λύσεις smart farming; Πόσο άμεσα μπορούν να δουν αποτελέσματα στην παραγωγή τους, ή και αλλαγές στα λειτουργικά τους κόστη; Νομίζω είναι μια ερώτηση που κλείνει, είναι πολύ σημαντική για όσους…

Ανωγιάτης: Και για να μην τρώω και το χρόνο, θα το πω λίγο πιο γρήγορα, εντάξει. Γενικά, όπως είπα και πριν, παρόλα τα προβλήματα που υπάρχουν έτσι στο χώρο, δηλαδή προς τις ελληνικές επιχειρήσεις, έχουμε δει στην πράξη εφαρμογές και από την σκοπιά την δικιά μας σαν εταιρία, κυρίως αυτό που έχουμε δει είναι στο κομμάτι της άρδευσης, λόγω και της κλιματικής αλλαγής και της παρατεταμένης ξηρασίας. Υπάρχουν παραγωγοί που επενδύουν τόσο στους αισθητήρες

υγρασίας, στους μετεωρολογικούς σταθμούς, όπου βάση και της τεχνητής νοημοσύνης που προσφέρουμε εμείς έχουμε δει άμεσα αποτελέσματα. Ενδεικτικά να αναφέρω σε ελαιοκαλλιέργειες στην Λακωνία σε συνεταιρισμούς, σε καλλιέργειες βαμβακιού στη Θεσσαλία έχουμε δει αντίστοιχα αποτελέσματα ένα 20 % με 30 % μείωση στην κατανάλωση του νερού.

Συντονίστρια: Πολύ σημαντικό ποσοστό.

Ανωγιάτης: Αντίστοιχα, έχουμε δει εφαρμογές τόσο στις λιπάνσεις, που εκεί είναι το σημαντικό ως προς το χρόνο που θα εφαρμοστεί το λίπασμα, στις μονάδες οι οποίες θα πέσουν στο χωράφι. Όσον αφορά τη διαχείριση των παρασίτων και στην έγκυρη πρόβλεψη αυτών με βάση μετεωρολογικά δεδομένα. Γενικά, τα αποτελέσματα είναι άμεσα, όπως είναι η μείωση των λειτουργικών εξόδων, όπως προανέφερα, τα οποία τα βλέπει άμεσα ο παραγωγός, είτε μέσω της άρδευσης, είτε μέσω της λίπανσης. Επίσης έχουμε μια μείωση στη χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστασίας, τα οποία φαίνονται και ως προς το οικονομικό, αλλά και ως προς το περιβάλλον, μια φιλική, μια πιο φιλική προς το περιβάλλον γεωργία, αλλά και μια καλύτερη πρόβλεψη και διαχείριση της παραγωγής. Δηλαδή, μέσω της έγκυρης πρόβλεψης των ασθενειών και όλων αυτών, ο παράγωγος μπορεί να εξοικονομήσει και κόστος, καθώς θα αποφύγει τη μεγάλη ζημιά από κάποια ασθένεια που μπορεί να προσβάλλει την παραγωγή του. Επίσης, εντάξει είναι και άλλα πιο μεσοπρόθεσμα οφέλη, όπως είναι η αύξηση της παραγωγικότητας που εκεί δεν μπορούμε να τα δούμε τόσο άμεσα, όσο είναι τα λειτουργικά έξοδα, όπως για άρδευση και το νερό που τα βλέπει κατευθείαν στο λογαριασμό του. Εκεί παραδείγματος χάρη, μπορούμε να τα δούμε ανάλογα και την καλλιέργεια αν είναι πολυετής, ή το οτιδήποτε, μπορούμε να το δούμε σε έναν πρώτο, ή δεύτερο κύκλο τα οφέλη που έχουν να κάνουν έτσι με τις βέλτιστες πρακτικές.

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε πολύ.

Ανωγιάτης: Να είστε καλά.

Συντονίστρια: Ακούσαμε καινοτόμες πρακτικές, πρωτοποριακά παραδείγματα που έχουν ήδη εφαρμοστεί από ελληνικές επιχειρήσεις. Θα σταθώ σε αυτό που μας είπε ο κύριος Πυρομάλης, η συνεργασία είναι πολύ σημαντική για να φέρουμε κοντά τις τεχνολογικές λύσεις με χρηματοδοτικές λύσεις και όλα αυτά να εφαρμόζονται και να βοηθάνε τις επιχειρήσεις στον αγροδιατροφικό τομέα. Ευχαριστούμε παρά πολύ για την προσοχή σας και να ευχαριστήσουμε και τους ομιλητές μας για την συμμετοχή τους στο πάνελ. Να είστε καλά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8η

Επιχειρηματικότητα και Επενδυτικά Σχέδια Βελτίωσης στην Εποχή της Ευφυούς Τεχνολογίας

✓**Έφη Λαζαρίδου**, Διευθύνουσα Σύμβουλος, Νέα Γεωργία Νέα Γενιά

✓**Γιάννης Περουλάκης**, Γεωπόνος Αγροτικής Οικονομίας, Σύμβουλος Επιχειρήσεων

✓Δρ. **Δημήτρης Ρουκάς**, Τεχνολόγος Γεωπόνος, Επιστημονικός Συνεργάτης Π.Ε. Πιερίας, υποψήφιος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Οι ενότητες της σημερινής πρώτης ημέρας του AGROWN, του δεύτερου AGROWN, πλησιάζουν προς το τέλος. Βρισκόμαστε στην Ενότητα 8 συγκεκριμένα με θέμα "Επιχειρηματικότητα και επενδυτικά σχέδια βελτίωσης στην εποχή της ευφυούς τεχνολογίας", σε ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα. Θα σας παρουσιάσω τους συμμετέχοντες στο πάνελ. Η κυρία Έφη Λαζαρίδου, Διευθύνουσα Σύμβουλος στη Νέα Γεωργία Νέα Γενιά. Καλώς ήρθατε! Ο Γιάννης Περουλάκης, Γεωπόνος Αγροτικής Οικονομίας και σύμβουλος επιχειρήσεων, και ο Δημήτρης Ρουκάς, Γεωπόνος, Επιστημονικός Συνεργάτης (από την Πιερία μας έρχεστε), υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας; Καλώς ήρθατε!

Συντονιστής: Θα πάμε σε κάποιες τοποθετήσεις αρχικές των ομιλητών μας για να καταλάβουμε ακριβώς, να καταλάβετε και εσείς, να καταλάβουμε και εμείς, ακριβώς τι είναι αυτό που λέγεται εποχή της ευφυούς τεχνολογίας. Οι κυρίες προηγούνται. Κυρία Λαζαρίδου, ξεκινάτε.

Λαζαρίδου: Να είστε καλά, σας ευχαριστώ. Μιλάμε για επενδύσεις. Μιλάμε για τεχνολογία. Το προηγούμενο πάνελ ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον. Επενδύσεις χωρίς γνώση και χωρίς καινοτομία δεν μπορούν να υπάρξουν. Ειδικά στον κλάδο της αγροδιατροφής. Οφείλουμε να κατανοήσουμε πλέον ότι βρισκόμαστε σε ένα πολύ κρίσιμο σταυροδρόμι. Και στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Ο κλάδος είναι μπροστά σε τεράστιες προκλήσεις που έχουν σχέση με την επισιτιστική επάρκεια, με την ανάγκη να παράγουμε περισσότερη τροφή σε ένα ολοένα πιο δύσκολο περιβάλλον, με υποβαθμισμένα εδάφη, με αστικοποίηση. Είναι ζητήματα πολύ γνωστά, ειδικά στην Ελλάδα που ο κλάδος είναι εξαιρετικά σημαντικός και για την επισιτιστική επάρκεια της χώρας, αλλά και για την οικονομία. Ο δεύτερος μεγαλύτερος τομέας απασχόλησης, αν τον κοιτάξουμε συνολικά ως αλυσίδα αξίας, δηλαδή την αγροδιατροφή, είναι ένας κλάδος που συμβάλλει εξαιρετικά σημαντικά και στο ΑΕΠ και στις εξαγωγές, και επίσης ο κλάδος ο οποίος συντηρεί και την οικονομία της περιφέρειας. Έτσι, λοιπόν, εάν θέλουμε σαν Ελλάδα να πάμε σε ένα παραγωγικό μοντέλο το οποίο είναι πιο βιώσιμο και δεν εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από τον τουρισμό, θα πρέπει να δούμε τον κλάδο με πολύ σοβαρότητα και εκεί όπου έχουμε συγκριτικά πλεονεκτήματα να μπορέσουμε να επενδύσουμε. Σε αυτή, λοιπόν, την προσπάθεια πρέπει να δούμε με πολύ μεγάλη προσοχή αυτό που λέγεται ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Σε λίγες μέρες είναι η ΚΑΠ 29. Ας θυμηθούμε ότι η περσινή ΚΑΠ στην Κοινή Διακήρυξη για τη Βιώσιμη Γεωργία και τα Ανθεκτικά Συστήματα Τροφίμων, την οποία υπέγραψαν 159 κράτη, ήταν η διακήρυξη με τις περισσότερες υπογραφές. Εκεί αναδείχτηκε η κρισιμότητα της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού ως ο βασικός πυλώνας, για να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε την κλιματική κρίση και τις συνέπειές της. Επομένως, η επένδυση, (αφού μιλάμε για επενδύσεις) στους ανθρώπους, είναι μονόδρομος αυτή τη στιγμή. Επομένως, για εμάς είναι πολύ σημαντικό

και ως οργανισμός να επενδύσουμε στους ανθρώπους, να επενδύσουμε στην υιοθέτηση της τεχνολογίας και να επενδύσουμε και σε αυτό που λέγεται ηγεσία. Στα δύο τελευταία θα μου επιτρέψετε να επανέλθω στη δευτερολογία μου. Θα σταθώ σε αυτό το πρώτο σημείο στο κομμάτι της εκπαίδευσης και στο κομμάτι της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού εκεί. Γνωστά αυτά που θα πω. Είμαστε ουραγός. Δηλαδή αυτή η παγκόσμια προσπάθεια βρίσκει την Ελλάδα πολύ πίσω. Μόνο το 2,5 % των νέων αγροτών κάτω των 35 ετών έχουν πλήρη γεωργική εκπαίδευση, συγκρινόμενοι με έναν μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση που αγγίζει το 22 %. Γνωστά τα νούμερα, δεν λέω κάτι καινούργιο. Τι πρέπει να κάνουμε όμως; Υπάρχει αυτό το περίφημο σύστημα «ΑΚΙΣ». Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Γνώσης και Καινοτομίας, το οποίο περιμένουμε, έχει προδιαγραφεί στο Στρατηγικό σχέδιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Θέλουμε να το δούμε να λειτουργεί, να εξελίσσεται και πραγματικά αποτελεσματικά να υπηρετεί αυτό τον κλάδο. Στη δική μας περίπτωση, επειδή δουλεύουμε στο πεδίο αρκετά χρόνια πλέον με μεγάλη επιτυχία, δουλεύουμε πλέον με διεθνείς οργανισμούς. Με τον ΟΗΕ έχουμε πάνω από 30.000 ωφελούμενους. Είμαστε ένας οργανισμός που έχει αρκετή εμπειρία στο πεδίο. Βλέπουμε ότι υπάρχει πολύ μεγάλη ανάγκη σε αυτή την προσπάθεια να μπει και ο δημόσιος τομέας, και ο ιδιωτικός τομέας, και η κοινωνία των πολιτών. Να υπάρχουν μεθοδολογίες οι οποίες είναι πιο καινούργιες και μπορούν να εξασφαλίσουν διάχυση της γνώσης, όπως το Farmer to Farmer Learning. Να δούμε τη δημιουργία τοπικών δικτύων μεταφοράς τεχνογνωσίας, τεχνολογικής καινοτομίας και βέλτιστων πρακτικών, τα οποία δίκτυα ουσιαστικά θα φτιαχτούν με την διασύνδεση των πανεπιστημίων και της ερευνητικής κοινότητας με το πεδίο, την αγορά, τους παραγωγούς, τα συνεργατικά σχήματα, τις επιχειρήσεις. Και πρέπει αυτό το σύστημα να λειτουργεί αποτελεσματικά, με ταχύτητα και με όρους απόκρισης και με όρους πρόληψης. Αυτό θα ήταν για μας μια γενναία και φιλόδοξη προοπτική για την Ελλάδα, προκειμένου να μπορέσουμε γρήγορα σε στρατηγικούς τομείς προτεραιότητας, να έχουμε αποτελέσματα. Εδώ θα βάλω μια άνω τελεία και θα επανέλθω με τα άλλα δύο σημεία μετά.

Συντονιστής: Ήσασταν ευσύνοπτη. Ο δεύτερος ομιλητής, ο κ. Περουλάκης, έχει το λόγο.

Περουλάκης: Καλησπέρα, λοιπόν, κι από μένα και σε όσα είπε η κυρία Λαζαρίδου για να συμβούν χρειάζεται χρήμα. Λοιπόν, το χρήμα έχει δύο μορφές. Μπορεί να είναι ιδία συμμετοχή, δηλαδή ίδια κεφάλαια. Μπορεί να είναι δανεισμός. Υπάρχει όμως και μια τρίτη μορφή χρηματοδότησης. Ουσιαστικά είναι τα επενδυτικά σχέδια βελτίωσης, αν αναφερόμαστε στον πρωτογενή τομέα. Είναι ο αναπτυξιακός νόμος, αν αναφερόμαστε σε άλλες επιχειρήσεις. Όμως εδώ μιλάμε για τα επενδυτικά σχέδια βελτίωσης και αυτή είναι η ενότητά σας. Τα επενδυτικά σχέδια βελτίωσης τρέχουν για πάρα πολλές ΚΑΠ, δηλαδή τρέχουν για περισσότερα από 25-30 χρόνια, ξεκινώντας από μια απλή αίτηση και φτάνοντας στη μορφή που είμαστε σήμερα μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας κ.τ.λ. Δίνουν πάρα πολλά εκατομμύρια στον πρωτογενή τομέα, όμως σε αυτή την ΚΑΠ ήρθε κάτι καινούργιο που μάλλον αλλάζει προς το χειρότερο, θα πω αυτή τη στιγμή, που αφορά το επενδυτικό κομμάτι στον πρωτογενή τομέα. Σκεφτείτε ότι μέχρι το 2022, στην προηγούμενη ΚΑΠ, τέλος πάντων, απορροφήσαμε μέσω των επενδυτικών σχεδίων βελτίωσης και της υπερδέσμευσης που έγινε του προϋπολογισμού, περίπου 900 εκατομμύρια Ευρώ. Σε αυτή την ΚΑΠ για τα επενδυτικά σχέδια βελτίωσης, δηλαδή μέχρι το 2027, ενδεχομένως και μέχρι το 2029 υποτίθεται ότι έπρεπε να έχουμε 250 εκατομμύρια για να διατεθούν σε μηχανήματα, σε εξοπλισμούς, σε σταβλικές μονάδες κ.τ.λ. Έρχεται λοιπόν μια αλλαγή, θέλουν να πάρουν 115 εκατομμύρια και να τα ρίξουν σε επενδύσεις, σε θερμοκήπια, σε θερμοκηπιακές μονάδες. Και μας μένουν, λοιπόν, για αυτή την προγραμματική 135 εκατομμύρια μόνο. Από τα 900 πάμε στα 135 εκατομμύρια μόνο, για να φτιάξουμε στάβλους, για να φτιάξουμε αποθήκες, για να πάρουμε μηχανήματα. Ξέρετε πολλοί που ασχολούμαστε στον κλάδο τον δικό μας, αναρωτιόμαστε και λέμε ακούμε, γράφουν πολλοί καθηγητές, γράφουμε και εμείς ότι υπάρχει πρόβλημα με το νερό. Δεν νομίζω ότι διαφωνεί κανένας εδώ πέρα. Ειδικά στη Θεσσαλία, όπου και η δραστηριότητα, η κύρια

δραστηριότητα της εταιρείας μας, βλέπουμε ότι καθημερινά οι αγρότες διαμαρτύρονται για την άρδευση και υπάρχει πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα.

Συντονιστής: Είχαμε και ενότητες νωρίτερα που αναφέρθηκαν εκεί.

Περουλάκης: Αυτό ακριβώς. Όταν, λοιπόν, εσύ έχεις έναν προϋπολογισμό, γιατί δεν επιδοτείς τέτοια έργα αρδευτικά; Ξέρετε, με το «Daniel» εδώ στη Θεσσαλία καταστράφηκαν γεωτρήσεις, χάθηκαν λάστιχα, μπορούν να δημιουργηθούν ταμιευτήρες; Αυτές οι επενδύσεις, λοιπόν, στα προηγούμενα σχέδια δεν ήταν επιλέξιμες, γιατί ήταν επιλέξιμες μέσω ενός άλλου κονδυλίου, το οποίο όμως τελικά δεν απορροφήθηκε, δεν έτρεξε όπως έπρεπε. Και στα επόμενα, αντί να στοχεύσουμε εκεί, παίρνουμε ένα μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού, το 40 % περίπου, για να φτιάξουμε θερμοκήπια. Αυτό καταλαβαίνετε ότι είναι μια πολύ μεγάλη αλλαγή αν συμβεί, γιατί ανακοινώθηκε από τον κ. Παπαγιαννίδη. Περιμένουμε να δούμε τι θα συμβεί. Ας σταματήσω εδώ κι εγώ και θα συνεχίσω αργότερα.

Συντονιστής: Άνω τελεία και εσείς.

Περουλάκης: Άνω τελεία κι εγώ.

Συντονιστής: Ωραία. Θα έχετε και δεύτερη ευκαιρία να συνεχίσετε τις τοποθετήσεις σας, οπότε πάμε στον Δρ. Δημήτρη Ρουκά.

Ρουκάς: Καλησπέρα σε όλους σας. Πρώτα να ξεκινήσουμε να πούμε τι είναι η επιχειρηματικότητα στον αγροτικό-κτηνοτροφικό τομέα. Λόγω ειδικότητας, επειδή είμαι ζωοτέχνης.

Συντονιστής: Νωρίτερα ακούσαμε, και συγγνώμη που σας διακόπτω, ότι όλοι οι αγρότες είναι επιχειρηματίες. Επί της ουσίας συμφωνείτε;

Ρουκάς: Δεν ξέρω. Έχω την ένστασή μου πάνω σε αυτό το κομμάτι. Όχι, επιχειρηματικότητα δεν είναι το μεγάλο τρακτέρ, ο μεγάλος στάβλος, τα ζώα με πολύ γάλα. Αυτό και τα επενδυτικά σχέδια καθιστούν τον αγρότη, τον κτηνοτρόφο ένα σύγχρονο κτηνοτρόφο, όχι επιχειρηματία. Επιχειρηματικότητα είναι η διέξοδος στις αλυσίδες αξίας και πρέπει να δώσουμε προοπτικές και στον αγρότη και στον κτηνοτρόφο, να τον οδηγήσουμε μέσω των επενδυτικών σχεδίων, τη δυνατότητα να βγει απευθείας στις αλυσίδες αξίας και δεν μπορούν να το κάνουν όλοι οι αγρότες. Και εκεί έρχεται η εκπαίδευση, ή ο ηγέτης που μπορεί να οδηγηθεί σε αυτό το κομμάτι. Πρέπει στον αγρότη να του δώσουμε τα κίνητρα. Ένα κίνητρο. Αυτό που εγώ αυτή τη στιγμή λόγω του διδακτορικού μου ασχολούμαι είναι η οικοτεχνία. Να μπορέσει το προϊόν του, το γάλα του να το μεταποιήσει σε προϊόντα αξίας, υπεραξίας, καινοτόμα, που του δίνει τη δυνατότητα να καινοτομήσει, να διαφοροποιηθεί. Και σε αυτό εμπεριέχεται η έννοια της επιχειρηματικότητας. Επομένως, θέλουμε επενδυτικά σχέδια να μπούνε στον αγροτικό τομέα, να μπούνε στο στάβλο, να μπούνε και στην τυροκόμιση. Γιατί από κει και πέρα θα δώσουμε τη δυνατότητα του αγρότη ή του κτηνοτρόφου, αυτός που έχει την αντίληψη, έχει και την οικογένεια από πίσω, που έχει τη διάθεση, να του δώσουμε ενημέρωση γιατί λείπει η ενημέρωση. Καθημερινά σε όλη την Ελλάδα βλέπω οι νομοί να αντιμετωπίζονται με πολύ διαφορετικό τρόπο στην αντίληψη του κάθε δημόσιου υπαλλήλου, και έχουμε σε άλλες περιοχές να δίνουν άδεια για παγωτό, και σε άλλες περιοχές να μην δίνουν άδεια να κάνει παγωτό μια υλικοτεχνική μονάδα. Προβλήματα υπάρχουν στον τομέα. Ξεκινάμε κοινωνικά. Ή μαθαίνεις γράμματα, ή πας στα ζώα. Είναι κάτι που έχει καταδυναστεύσει την ελληνική κοινωνία. Υπάρχουν προβλήματα χρηματοδοτικά. Πού θα βρούμε τα χρήματα; Υπάρχει αυτό που σας είπα, τα προβλήματα, τα γραφειοκρατικά. Ποιος μπλέκει τώρα με αυτό το πράγμα; Να μπορέσω εγώ να επενδύσω και να μπω στην αλυσίδα αξίας; Υπάρχει το μεγάλο πρόβλημα της ενημέρωσης. Ποιος ενημερώνει; Τι ενημερώνει; Τι λέει; Φτάσαμε να έχουμε ενημέρωση πλέον από κάποιους influencers. Αυτό.

Συντονιστής: Εντάξει. Αυτό ήταν το καλύτερο φινάλε στον πρώτο γύρο των τοποθετήσεών σας. Είπατε για τον ηγέτη, για την ηγεσία και θυμήθηκα αυτό που ανέφερε η κ. Λαζαρίδου.

Λαζαρίδου: Ναι, είναι. Είναι γεγονός ότι αυτή τη στιγμή έχουμε έλλειμμα ηγεσίας και δεν μιλάω για την πολιτική ηγεσία. Μιλάω για την ηγεσία στον κλάδο, στις επιχειρήσεις, στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, στα συνεργατικά σχήματα. Υπάρχουν φυσικά προσωπικότητες και γυναίκες και άντρες. Έχουμε και τη Μάγδα εδώ, την οποία την εκτιμώ πάρα πολύ, που πηγαίνουν, στέκονται μπροστά και μπορούν να εκπροσωπήσουν. Παρ όλα αυτά, χρειαζόμαστε μια πιο συστηματική προσπάθεια να αναπτύξουμε ηγετικές ικανότητες προκειμένου να υπάρξει μια, να εξασφαλίσουμε το μέλλον, μια μελλοντική εικόνα του κλάδου που θα είναι τελείως διαφορετική. Που θα είναι πιο κοντά σε έναν κλάδο εκσυγχρονισμένο, που θα έχει πραγματικά να προσφέρει, αλλά και θα μπορέσει να επιβιώσει. Κακά τα ψέματα. Και θα το ξαναπώ γιατί το βλέπουμε πλέον πάρα πολύ καθαρά στη δουλειά μας όλοι όσοι είμαστε εδώ, ότι ο κλάδος πρέπει να επιβιώσει και για λόγους εθνικής ασφάλειας και για λόγους που έχουν να κάνουν με την αποφυγή των φαινομένων της κλιματικής κρίσης. Εάν η κτηνοτροφία, εάν η δασοκομία, εάν δραστηριότητες οι οποίες παραδοσιακά επιτελούνται σε αυτές τις περιοχές είχαν παραμείνει αρκετά ζωντανές, πιθανότατα να μην αντιμετωπίζαμε προβλήματα σε τόσο μεγάλη κλίμακα. Τα αποτελέσματα από τις πυρκαγιές και από τις πλημμύρες θα ήταν μια διαφορετική ίσως κατάσταση πάλι καταστροφική, αλλά ίσως όχι αυτό το μέγεθος. Εν πάση περιπτώσει, γυρίζω στο κομμάτι της ηγεσίας. Εκεί λοιπόν χρειάζεται να υπάρξει μια γενναία και φιλόδοξη προσπάθεια από τον ίδιο τον κλάδο, από τις συλλογικότητες του κλάδου, να βγούμε και να δώσουμε τα εργαλεία και τις δεξιότητες σε ανθρώπους, σε ανθρώπους οι οποίοι οφείλουν να έχουν μια κατανόηση της εξέλιξης και της συστηματικής προσέγγισης του κλάδου παγκοσμίως, των τάσεων του πως λειτουργεί αυτό το οικοσύστημα. Να μπορούν να έχουν τις δεξιότητες εκείνες τις ήπιες, ώστε να μπορέσουν να βγουν μπροστά και να ηγηθούν ομάδων, να εμπνεύσουν ομάδες, να μπορέσουν να πείσουν ανθρώπους να τους ακολουθήσουν. Χρειάζονται άνθρωποι οι οποίοι να έχουν τη γνώση. Και όταν μιλάω για γνώση, μιλάμε για κατανόηση τεχνικών ζητημάτων, επιχειρηματικών ζητημάτων. Γιατί είπατε ότι δεν είναι ο παραγωγός επιχειρηματίας; Θα έπρεπε όμως να γίνει έτσι; Δεν είναι; Είναι ένα έλλειμμα, είναι ένα πρόβλημα. Πρέπει να καλύψουμε αυτό το κενό. Επομένως, επιχειρηματικές γνώσεις, τεχνικές γνώσεις, κατανόηση των θεμάτων, των περιβαλλοντικών, των θεμάτων αειφορίας. Και επίσης χρειαζόμαστε ανθρώπους οι οποίοι να έχουν πρόσβαση σε δίκτυο και σε ενδυνάμωση. Όταν μιλάμε για ηγεσία, μιλάμε για άνθρωπο-δίκτυα, μιλάμε για καθοδήγηση, μιλάμε για αυτό που λέγεται peer to peer support. Η Μάγδα να μπορέσει να ενδυναμώσει άλλες γυναίκες, άλλους άντρες, κτηνοτρόφους, ανθρώπους οι οποίοι είναι σε άλλες περιοχές στην Ελλάδα και προσπαθούν να δικτυωθούν, να φτιάξουν συνεργατικά σχήματα, συλλογικότητες που θα βγουν μπροστά. Είναι εξαιρετικά σημαντικό αυτό και θα πρέπει να το δούμε και ως πολιτεία, αλλά και ως συλλογικότητες κλαδικά στον αγροδιατροφικό τομέα.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε κυρία Λαζαρίδου. Κύριε Περουλάκη, πήγαμε στον τριτογενή τομέα παραγωγής. Κάποια στιγμή θα δημιουργηθεί το πρόβλημα. Η κυρία Λαζαρίδου θέτει και θέμα εθνικής ασφάλειας και ακούστηκε νωρίτερα σε άλλη ενότητα. όπως και θέμα εθνικής ανεξαρτησίας.

Περουλάκης: Καταρχήν πριν απαντήσω.

Συντονιστής: Κινδυνολογώ?

Περουλάκης: Όχι, όχι, καθόλου. Πριν απαντήσω στο ερώτημά σας στην τοποθέτηση σας να πω ότι καταρχήν διαφωνώ. Ο αγρότης είναι επιχειρηματίας. Και μάλιστα επιχειρηματίας, ο οποίος είναι σκληρός. Στα πανεπιστήμια και αργότερα μας είπαν ότι έχουμε τρεις μορφές κεφαλαίου: έδαφος, εργασία, κεφάλαιο. Επιχειρηματικότητα, είναι η ιδιότητα να εκμεταλλεύεσαι και τους τρεις αυτούς πόρους για να παράγεις αποτέλεσμα. Ο αγρότης το κάνει. Και το έδαφος και την

εργασία και το κεφάλαιο. Τώρα τον τελευταίο καιρό έχουμε πρόβλημα και στην εργασία. Δεν μπορούμε να βρούμε εργάτες εύκολα. Οπότε, ο επιχειρηματίας αγρότης πρέπει να έρθει να καλύψει αυτό το κενό. Στα κεφάλαια. Γιατί άκουσα πριν σε κάποια πάνελ ότι οι επιδοτήσεις μειώνονται, συρρικνώνονται, δημιουργούνται προβλήματα. Ναι, ισχύει αυτό. Άρα, πρέπει πάλι να έρθει ο αγρότης επιχειρηματίας να ψάξει, να βρει πόρους, να καλύψει αυτή τη διαφορά. Άρα μιλάμε για έναν επιχειρηματία που κινείται σε ένα δύσκολο περιβάλλον, έχοντας και τον καιρό που το λέμε όλοι μεταξύ μας συνάδελφοι, ότι τον καιρό δεν τον έχει ποτέ σύμμαχο, Δεν ξέρει τι του ξημερώνει λοιπόν, αλλά αυτό είναι μια άλλη κουβέντα. Γενικότερα ο αγρότης ναι, είναι επιχειρηματίας. Τώρα το ότι μπαίνουμε σε μια δύσκολη εποχή όπου τίθενται ζητήματα διατροφικής ασφάλειας, ή οτιδήποτε άλλο έχει να κάνει με το τρόφιμο. Ναι, μπαίνουμε σε μια τέτοια εποχή. Κλιματική αλλαγή. Ακούγεται πάρα πολύ συχνά ως έννοια, ή ως έννοιες αν θέλετε. Το θέμα είναι τι κάνουμε γι' αυτό. Σας είπα πριν ένα παράδειγμα για τα σχέδια βελτίωσης, γι' αυτό καλέστηκα να μιλήσω βέβαια, ότι δεν δίνουμε πόρους σε επενδύσεις εξοικονόμησης ύδατος, ελάχιστους πόρους. Άρα, όταν ξέρουμε ότι έχουμε πρόβλημα, ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει το νερό ποτίσματος, δεν θα δώσουμε πόρους για να κάνουμε τέτοιες επενδύσεις. Διαπιστώνουμε το πρόβλημα. Όλοι δεν εργαζόμαστε στις λύσεις, λοιπόν, και αυτό δυστυχώς έχει να κάνει, κουμπώνει πάρα πολύ και στο δημόσιο τομέα. Πολλές φορές βλέπουμε στα αντίστοιχα υπουργεία να μην συναλλάσσονται με τη βάση, δηλαδή να μην δέχονται, να μην ακούν τους αγρότες, να μην ακούνε συναδέλφους που βλέπουμε καθημερινά, αγρότες, να μην ακούνε επιστήμονες πανεπιστημιακούς. Έτσι είναι λίγο πιο κλειστός ο κύκλος και γι' αυτό μένουμε όλοι στις διαπιστώσεις των προβλημάτων και δύσκολα δίνονται λύσεις.

Συντονιστής: Τώρα σας πέταξε το γάντι κύριε Ρουκά. Υπάρχει διαφωνία εδώ;

Ρουκάς: Εγώ το ξεκαθάρισα.

Συντονιστής: Με την καλή έννοια εννοώ.

Ρουκάς: Επιχειρηματικότητα, όπως λένε και η έννοια και οι τελευταίες δηλαδή που έχουν μπει αντιλήψεις αφορά καινοτομία, αφορά διαφοροποίηση του παραγωγικού μοντέλου. Και να το πω ξεκάθαρα, όλα αυτά, ξανά το επαναλαμβάνω, μεγάλο τρακτέρ και καινούργιος στάβλος, υπερσύγχρονη αρμεκτική μηχανή, έχει σαν αποτέλεσμα να παράγει γάλα, καλό γάλα, μπορεί και πολύ γάλα, ή εισαγόμενες φυλές. Δεν το διαφοροποιεί σε τίποτα και είναι έρμαιο ολιγοπωλίων μονοπωλίων. Δηλαδή έχει να συναλλαχθεί με πέντε άτομα που μπορούν να συνεννοηθούν, αν η τιμή του γάλακτος θα είναι τόσο ή παρακάτω, όσο καλό γάλα ποιότητας και να παράγει. Επομένως η διέξοδος προς τις αλυσίδες αξίας, ή όπως λέγαμε παλιά προστιθέμενη αξία στο αγροτικό προϊόν, περνάει μέσα...

Συντονιστής: Και τώρα το λέμε.

Ρουκάς: Περνάει μέσα από τη μεταποίηση, την τυποποίηση που ευτυχώς από το 2014 ή μάλλον 2012, αλλά πιο θεσμικά από το 2014 και 2015, έδωσε τη δυνατότητα η πολιτεία να μπορεί ο αγρότης και πολύ περισσότερο κτηνοτρόφος να κάνει ένα οικοτεχνικό τυροκομείο. Να μπορέσει άμεσα, προϊόν παραδοσιακό, γιατί για παραδοσιακά προϊόντα, και μην ξεχνάμε ότι αν μπούμε σε όλα τα πάνελ και των συζητήσεων, όλοι καταφεύγουμε την καινοτομία να τη βρούμε στην παράδοση, στα παραδοσιακά μας προϊόντα και πάνω εκεί νέα παιδιά να καινοτομήσουν, να κάνουν και να μπορέσουν να πουλήσουν στις αγορές, να έρθει ζεστό χρήμα και να μην είναι εξαρτώμενος είτε από τις επιδοτήσεις που χρειάζονται. Απλώς η επιδότηση είναι κάτι που συντηρεί μια κατάσταση. Να μπορέσει να αξιοποιήσει τα επενδυτικά σχέδια. Να μπορέσει να εισάγει την τεχνολογία μέσα σε αυτό. Να χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο ως μέσο μάρκετινγκ, προώθησης, ανάδειξης του κόπου του, μάλλον της ζωής του. Γιατί όλοι εδώ μέσα είμαστε καταναλωτές και προσπαθούμε να βρούμε προϊόντα που να μας θυμίζουν είτε την νοσταλγία των παιδικών μας χρόνων, είτε τα χωριά μας, είτε αυτά, αλλά παρόλα αυτά θέλουμε και προϊόντα

ασφαλή. Και ευτυχώς αυτό το πλαίσιο δημιουργεί παραδοσιακά προϊόντα ασφαλή για τον καταναλωτή και του καλύπτει μεγάλες ανάγκες, όπως καλύπτει και ανάγκες της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία όλη, όλη αυτή την ώρα συζητούσαμε ότι αδειάζουν τα χωριά μας. Επιχειρηματικότητα είναι και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Είναι μια οικογένεια κτηνοτροφική. Σπουδάζουν τα παιδιά οικονομολόγοι, οτιδήποτε και φεύγουν δεν ξαναγυρνάνε. Το οικοτεχνικό τυροκομείο είναι μεταποιητική μονάδα, μπορεί να φέρει το παιδί της οικογένειας που έχει σπουδάσει, πλέον σε επιχείρηση στη μεταποιητική μονάδα, στο τυροκομείο, όπως οποιοσδήποτε μεγάλος τυροκόμος εντάσσει τα παιδιά του στην οικογενειακή του επιχείρηση.

Συντονιστής: Και έτσι καταπολεμάται και η ερήμωση της υπαίθρου. Γιατί εκτός από το δημογραφικό έχουμε την ερήμωση της υπαίθρου. Σωστά. Θέλει κάποιος από τους τρεις σας επειδή ολοκληρώνουμε να προσθέσει κάτι τελευταίο; Κυρία Λαζαρίδου, σήκωσε το χέρι πρώτη. Ναι.

Λαζαρίδου: Πολύ σύντομα. Απλά να πω ότι έτσι, προς επίρρωσιν όσων ανέφερα για την ανάγκη της εκπαίδευσης και της ηγεσίας, να πω ότι υπάρχουν αποτελέσματα μετρήσιμα και απτά. Τι μπορεί να κάνει η εκπαίδευση και η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στα δικά μας τα προγράμματα; Ήδη μέσα στο πρώτο δωδεκάμηνο μετά την ολοκλήρωση, ένα 35ω% των ωφελούμενων έχει αυξήσει το περιθώριο κέρδους, το 80% έχει εφαρμόσει βελτιωμένες τεχνικές και πρακτικές σε όλα, σε όλη την αλυσίδα της παραγωγής και ένα 35 % έχει μειώσει το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Αυτό μέσα στο πρώτο δωδεκάμηνο. Ας σκεφτούμε επομένως τι μπορεί ακόμα περισσότερο να γίνει τα επόμενα χρόνια. Δηλαδή ένας άνθρωπος ο οποίος μετά από 12 μήνες καταφέρνει να έχει απτά αποτελέσματα μετά από 24, μετά από 36, με τη βοήθεια επενδυτικών σχεδίων που θα είναι φυσικά μελετημένα και εκεί που τα χρειάζεται, μπορεί να έχει απτό αποτέλεσμα στην τσέπη του.

Περουλάκης: Τα επενδυτικά σχέδια βέβαια κακώς επιδοτούν μόνο μηχανήματα, ή σταβλικές μονάδες, ή αποθήκες κ.τ.λ. Δεν επιδοτούν την απόκτηση γνώσης. Και αυτό είναι ένα σημαντικό λάθος στην όλη διαδικασία. Δηλαδή θα μπορούσε ένας νέος γεωργός ή κτηνοτρόφος να επιδοτηθεί για να αποκτήσει γνώση. Σημαίνει αρχειακή γνώση, μέσω προγραμμάτων που γίνονται από διάφορους φορείς, από το δημόσιο; Δεν ξέρω από πού. Από κάποιο ΣΑΕΚ που λένε τα ΙΕΚ. Τα πρώην ΙΕΚ έγιναν ΣΑΕΚ τώρα. Θα μπορούσε, λοιπόν, και μέσω των σχεδίων αυτών ένα κομμάτι να πάει και εκεί. Προφανώς, συνήθως μάλλον ακολουθούμε στα προγράμματα την προηγούμενη πρόσκληση και δεν έρχεται κάποιος να ασχοληθεί λίγο παραπάνω και τα πράγματα μένουν ως έχουν. Όμως οι εποχές αλλάζουν και η γνώση πλέον είναι κάτι πάρα πολύ σημαντικό και πρέπει να επιδοτηθεί.

Ρουκάς: Ένα τελευταίο.

Συντονιστής: Υστερόγραφο.

Ρουκάς: Τελευταίο από την δική μου έρευνα στο διδακτορικό. Αυτό που είδα είναι οι νέοι κτηνοτρόφοι. Γιατί μιλάμε για νέα παιδιά τα οποία πέρασαν από σχολές, είτε των Ιωαννίνων, είτε από άλλες σχολές τυροκομίας. Δεν ενδιαφέρονται πλέον να βάλουν περισσότερα ζώα με πιο πολύ γάλα. Αυτό που τους ενδιαφέρει και ονειρεύονται είναι το τυρί που παράγουν να το συνδέσουν με κρασί, τοπικό κρασί και να μπορέσουν να έχουν μια ευτυχισμένη οικογενειακή κτηνοτροφική ζωή.

Συντονιστής: Υπέροχο! Ευχαριστώ πάρα πολύ και τους τρεις σας που ήσασταν μαζί μας. Ευχαριστούμε και εσάς που παρακολουθήσατε την ενότητα. Μία ακόμα ενότητα έμεινε έτσι θα την παρακολουθήσετε. Να είστε καλά. Ευχαριστούμε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9η

Αναγέννηση της Αγροτικής Παραγωγής – Παραγωγή τροφών που αντέχουν στην Κλιματική Αλλαγή

✓ Δρ. **Χρήστος Καβαλάρης**, Γεωργικής Μηχανολογίας, Γεωπόνος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

✓**Αναστασία Παπακρίβου**, Τμηματάρχης ΕΜΥ/Γ/3 Αγρομετεωρολογίας, Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ)

Συντονιστής: **Δημήτριος Μιχαηλίδης**, Δημοσιογράφος, συγγραφέας, ΑγροΝέα, AgroBus

Συντονιστής: Είμαστε μαζί, είμαστε ο τελευταίος κύκλος, με θέμα αναγέννηση της αγροτικής παραγωγής και παραγωγή τροφών που αντέχουν στην κλιματική αλλαγή. Απ' ότι κατάλαβα, ο φίλος μου ο καθηγητής Χρήστος Καβαλάρης, γιατί σε λένε διδάκτωρ, καθηγητής δεν είσαι;

Καβαλάρης: Διαφοροποιείται, είμαι Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΙΠ), αλλά δεν το καταλαβαίνει ο κόσμος οπότε, εντάξει, διδάσκω ούτως ή άλλως Πανεπιστημιακά μαθήματα.

Συντονιστής: Εντάξει, εντάξει. Λοιπόν, με τον Χρήστο μιλήσαμε πολλές φορές στο παρελθόν για την αναγεννητική γεωργία, οπότε θα μας πει δύο κουβέντες και μόλις τώρα δηλαδή έχω τρία δευτερόλεπτα που μίλησα με την κυρία Αναστασία Παπακρίβου, για να δούμε πως θα προσεγγίσει το θέμα, θα το προσεγγίσει λέει με τις τροφές που αντέχουν στην κλιματική αλλαγή. Τα βλέπουμε και τα δύο, έχουμε 18 λεπτά στην διάθεσή μας; Ακούσατε; Βλέπετε εκεί το εργαλείο, για να μπορέσουμε να τελειώσουμε στην ώρα μας. Αγαπητέ κύριε Χρήστο, είσαι και Πρόεδρος της εταιρίας.

Καβαλάρης: Θα το πεις;

Συντονιστής: Ναι, της ελαχίστης κατεργασίας εδαφών, πώς την λέτε;

Καβαλάρης: Εταιρία Προώθησης Αειφορικών Καλλιεργητικών Συστημάτων.

Συντονιστής: Αα, αν αρχινάμε τέτοια πράγματα άντε να κοιμηθούμε… Λοιπόν, αν είναι έτσι όπως τα είπες τόσο πολύπλοκα τα πράγματα, τί είναι η αναγεννητική γεωργία, με απλές κουβέντες;

Καβαλάρης: Καταρχάς να ευχαριστήσω για την πρόσκληση, να συγχαρώ τους δύο εκδοτικούς οργανισμούς εδώ πέρα για την πολύ επιτυχημένη όπως φαίνεται εκδήλωση, αυτό το συνέδριο. Λοιπόν, αναγεννητική γεωργία, στην ουσία, τι είναι; Μιλάμε για αναγέννηση. Καταρχάς το ερώτημα είναι, τί να αναγεννήσουμε; Τί είναι αυτό που θα αναγεννήσουμε; Προφανώς στον πυρήνα μιλάμε για το έδαφος, γιατί η φύση στην γη, στηρίζεται στο έδαφος. Γιατί πρέπει να το αναγεννήσουμε το έδαφος; Ο άνθρωπος τί έκανε στο έδαφος και τί άλλαξε στην πάροδο των ετών; Ο άνθρωπος πάντα καλλιεργούσε το έδαφος και αν σκεφτούμε ότι η λέξη καλλιέργεια είναι σύνθετη λέξη είναι το κάλλος + έργο, προσέφερε καλό έργο στην γη του, για να παράγει τα αγαθά του που χρειαζότανε. Εδώ που «χάθηκε η μπάλα»; Εδώ λοιπόν, αν κάτσουμε λίγο να δούμε πίσω τι συνέβη και που ξεστρατίσαμε, γενικά είναι εκεί που αρχίσαμε να γινόμαστε πολύ εντατικοί. Που η τεχνολογία μας έδωσε τη δυνατότητα με τα μηχανήματα, με τα εφόδια κλπ., να αρχίσουμε να εκμεταλλευόμαστε τη γη. Άρα, τώρα αρχίζουμε να πάμε πίσω ξανά. Και λέμε ότι η γη πλέον με αυτόν τον τρόπο που τη διαχειριζόμαστε τα τελευταία τουλάχιστον 60-70 χρόνια, έτσι όπου έχει γίνει μια σημαντική υπερ-εκμετάλλευση, δεν θα μπορέσει να παραμείνει παραγωγική, τέλος πάντων να μας στηρίξει για πάρα πολύ και να μπορούμε να συνεχίζουμε. Άρα, η αναγεννητική γεωργία είναι ένα σύστημα που συνδυάζει παραδοσιακές πρακτικές με τη σύγχρονη τεχνολογία,

με σκοπό να αποκαταστήσει πλέον τα εδάφη, και όχι μόνο να τα αποκαταστήσει, αλλά και να τα αναγεννήσει, δηλαδή να τα επαναφέρει σε μια πρότερη κατάσταση, τα οποία εδάφη από μόνα τους ήταν ανέκαθεν παραγωγικά. Σήμερα, τα έχουμε καταντήσει σε τέτοια κατάσταση που, αν δεν τα στηρίξουμε με λιπάσματα, με χημικά, δεν μπορούν να μας δώσουν μια ικανή παραγωγή. Αν δεν εξασφαλίζουμε μια καλή ποσότητα νερού, έγινε πολύ κουβέντα για το νερό, δεν θα μπορέσουμε να έχουμε μια πολύ καλή παραγωγή, και στοχεύει να στηρίξει τις οικοσυστημικές υπηρεσίες της γεωργίας, ειδικά του αγρο-γεωργικού περιβάλλοντος. Ποιες είναι οι οικοσυστημικές υπηρεσίες; Είναι στην ουσία, εφόδια, τροφή, γεωργικά αγαθά, νερό, ενέργεια, είναι η προστασία του περιβάλλοντος, προστασία του εδάφους, μείωση της ρύπανσης των υδάτων, διατήρηση της βιοποικιλότητας. Γιατί ξεκινάμε από τα μικρά, αλλά όλο το ζωικό βασίλειο στηρίζεται από την γη για να παραμείνει. Και είναι και κοινωνικές υπηρεσίες από την άλλη μεριά, κοινωνική συνοχή, πολιτισμός, δημόσια υγεία. Όλα αυτά λοιπόν, έρχεται να τα στηρίξει η αναγεννητική γεωργία.

Συντονιστής: Ωραία, εγώ θυμάμαι κάποτε έναν καλό φίλο καθηγητή που μου έλεγε ότι, το έδαφος όταν το ανακατεύουμε πάνω-κάτω, του καταστρέφουμε το οικοσύστημα και για να αποκατασταθεί αυτό παίρνει χρόνο. Αυτό ήταν το ένα που έλεγε. Και το άλλο, ότι αν δεις ένα έδαφος υγιές, δεν υπάρχει περίπτωση να είναι ξερό. Θα έχει κάποια ξηρασία, αλλά έχει ριζίδια, σκουλήκια, έχει τέτοια, έχει από τ΄ άλλα. Τα ριζίδια συγκρατούν μέσα, το λέγαν προηγουμένως, κάτι για τον άνθρακα που λέγανε, μιλάμε για μία άλλη προσέγγιση, η οποία καταστράφηκε με τη βιομηχανική γεωργία, αλλά τώρα εκεί που είμαστε;

Παπακρίβου: Καταρχήν μια ευχαριστία για την πρόσκληση, και σε μια συζήτηση που είναι γύρω από την κλιματική αλλαγή, δεν θα μπορούσε να λείπει η ΕΜΥ. Επειδή το παρελθόν εν πολλοίς καθορίζει το παρόν και το μέλλον, θέλω να πω ότι ενώ πολλές χώρες έχουν μια μακρά ιστορία σχετικά με τον τομέα της Αγρομετεωρολογίας, στην ΕΜΥ το Τμήμα Αγρομετεωρολογίας ιδρύθηκε όχι και τόσο πολύ παλιά, το 1974 στα πλαίσια ενός project του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού, που είχε σαν στόχο να φέρει κοντά, ακριβώς αυτούς τους δύο τομείς: της Μετεωρολογίας και τον Αγροτικό Τομέα, επειδή μέχρι τότε λειτουργούσαν τελείως αποσπασματικά και διαφοροποιημένα. Οι δύο φορείς που ανέλαβαν να ολοκληρώσουν και να υλοποιήσουν αυτό το εγχείρημα ήταν η ΕΜΥ και το τότε Υπουργείο Γεωργίας, το σημερινό ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων). Η βασική πρόταση του project ήταν να ιδρυθεί ένα κοινό δίκτυο αγρομετεωρολογικών σταθμών, που θα τροφοδοτούσε με αξιόπιστα δεδομένα μια σειρά από επιστημονικές εργασίες που θα έφερναν κοντά τους μετεωρολόγους με τους γεωπόνους. Παρόλη την πολύ αξιόλογη προσπάθεια, που έφτασε ακόμα και στα χέρια μου, μετά από τόσα χρόνια μιας κοινής επιτροπής που συστάθηκε τότε, αυτό το δίκτυο σταθμών δεν υλοποιήθηκε ποτέ, δεν έγινε ποτέ. Το καλό όμως ήταν, ότι δόθηκε μια αφορμή οι δύο αυτές διαφορετικές επιστημονικές κοινότητες, οι μετεωρολόγοι και οι γεωπόνοι, να έρθουν κοντά και πραγματικά παρήχθη ένα πολύ σημαντικό έργο, το οποίο ωφέλησε όντως και ωφελεί ακόμα και σήμερα τον αγροτικό τομέα. Τώρα, σχετικά με την κλιματική αλλαγή, προσωπικά νομίζω τέθηκε και από άλλον ομιλητή, προσωπικά φοβάμαι ότι η πολύ συχνή χρήση αυτών των δύο λέξεων και μάλιστα όταν σε ορισμένες περιπτώσεις έρχεται να δικαιολογήσει κάποιες έτσι αστοχίες διαχείρισης, με αυτόν τον τρόπο κινδυνεύουμε να χάσουμε τη δυνατότητα να πείσουμε τον απλό πολίτη, τον απλό αγρότη να συμμετέχει σε όλες αυτές τις δράσεις που θα καταπολεμήσουν κατά κάποιο τρόπο την κλιματική αλλαγή. Στην αρχή, όταν πρωτοτέθηκε το θέμα της κλιματικής αλλαγής, ο βασικός στόχος ήταν να μειώσουμε τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου για να μειώσουμε, να αναστρέψουμε όσο μπορούσαμε την κατάσταση. Φτάσαμε σήμερα όμως, και με το θέμα έτσι εδώ της συζήτησης να μιλάμε για παραγωγή τροφών που αντέχουν στην κλιματική αλλαγή. Μιλάμε δηλαδή πλέον για δράσεις προσαρμογής και ανθεκτικότητας, για adaptation και resilience. Στην ουσία παραδεχόμαστε ότι η κατάσταση όπως την γνωρίζαμε έχει τελειώσει. Είναι ένα τελείως διαφορετικό τοπίο και πρέπει να λειτουργήσουμε πάνω σε αυτό. Πάλι με βάση το θέμα, θεωρώ εξαιρετική την επιλογή των λέξεων «καλλιεργώντας ένα συμβιωτικό μέλλον». Με

αυτές τις λέξεις δηλώνεται μια ανάγκη για επιλογές που θα διασφαλίσουν μια αειφόρα και βιώσιμη συνύπαρξη του φυσικού και του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Αυτή τη στιγμή το αγροδιατροφικό σύστημα πρέπει να παίξει και να αντιπαλέψει σε πολλαπλά μέτωπα. Πρέπει να θρέψει τον κόσμο, να προσαρμοστεί στην κλιματική αλλαγή και ταυτόχρονα πρέπει να μειώσει δραστικά τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου. Ποια είναι λοιπόν η μεγάλη πρόκληση; Γιατί ακούσαμε πολλά για πρόκληση σήμερα. Προσωπικά πιστεύω ότι η μεγάλη πρόκληση είναι ένας σχεδιασμός πολυεπίπεδος και πολυπαραγοντικός. Η αλλαγή σε μια καλλιέργεια, δεν πρέπει να βασίζεται σε μια έτσι παρορμητική απόφαση ενός μεμονωμένου αγρότη, που πιθανώς θα μιμηθεί έναν γείτονά του. Θα πρέπει να εντάσσεται σε ένα άλλο, έτσι, ευρύτερο εθνικό πλαίσιο αποφάσεων, που θα έχει λάβει ήδη υπόψιν του το πλαίσιο το ευρύτερο στο οποίο ανήκει, το ευρωπαϊκό πλαίσιο για παράδειγμα, και ταυτόχρονα θα έχει λάβει υπόψιν του και μια σειρά από άλλους περιορισμούς, όπως είναι κλιματικούς, εδαφολογικούς, τα τοπικά οικοσυστήματα, το πιθανό περιβαλλοντικό αποτύπωμα αυτής της νέας επιλογής που θα έχουμε και βέβαια και μια σειρά από οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, τί νόημα έχει να επιλέξεις όντως μια καλλιέργεια ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, τη στιγμή που δεν θα μπορείς μετά να απορροφήσεις αυτό το προϊόν που θα παράγεις. Ή δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση κατά τη γνώμη μου να αγνοήσουμε και τον κοινωνικό παράγοντα, σε μια κοινωνία, όπως η κινέζικη κοινωνία για παράδειγμα, που επί χιλιάδες χρόνια έχει συνηθίσει να παράγει και να διατρέφεται με ρύζι, ξαφνικά να της προτείνεις να αλλάξει καλλιέργεια απλά και μόνο αυτή η καινούρια που θα της προτείνεις θα έχει μικρότερες απαιτήσεις σε νερό και θα έχει ένα μικρότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Η πατρίδα μου είναι η Λάρισα στην Θεσσαλία. Για τους αγρότες της Θεσσαλίας, παρόλο που αποδεδειγμένα η καλλιέργεια του βαμβακιού έχει υψηλές απαιτήσεις σε νερό, είναι κόκκινη γραμμή. Δεν υπάρχει περίπτωση να τους πείσεις να αλλάξουν καλλιέργεια, όταν μιλάμε για το βαμβάκι. Μέχρι εδώ τα προβλήματα είναι γνωστά, τα ξέρουμε όλοι εν πολλοίς, δεν είπα και κάτι καινούριο. Το θέμα είναι ποιες είναι οι λύσεις σε όλα αυτά τα προβλήματα. Θεωρώ ότι η βασική στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουμε πρέπει να ακολουθεί το αρχαίο ρητό: «Σπεύδε βραδέως» . Τι εννοώ με αυτό, ότι απαιτείται ένας εθνικός σχεδιασμός, που θα έχει μακρόπνοο ορίζοντα, αλλά θα πρέπει να ξεκινήσει χτες. Θα έπρεπε ήδη δηλαδή να είχε ξεκινήσει. Θέλουμε ένα σχεδιασμό που θα ισορροπεί ανάμεσα στις τοπικές ελληνικές κουλτούρες των τοπικών ελληνικών κοινωνιών, με ένα σχεδιασμό που θα συμβαδίζει και με τον ευρωπαϊκό σχεδιασμό μέσα στον οποίο κινούμαστε. Θα πρέπει να κάνουμε βήματα τα οποία θα είναι σταδιακά, αλλά επιταχυνόμενα. Κάποιες αλλαγές μικρής έκτασης στην αρχή, επενδύοντας όμως ταυτόχρονα στην εκπαίδευση, όχι μόνο των αγροτών, αλλά όλων των εμπλεκομένων στην αγροτική παραγωγή. Οι μελλοντικοί αγρότες κατά τη γνώμη μου δεν βρίσκονται μόνο στα χωριά. Ο αγρότης του 2034, δηλαδή μια δεκαετία μετά, αυτή τη στιγμή βρίσκεται στην Δ΄ Δημοτικού. Μπορεί να καταλάβει πολύ καλά τι σημαίνει κλιματική αλλαγή και μάλιστα μπορεί να λειτουργήσει και σαν μια δίοδος στις πληροφορίες προς το οικογενειακό του περιβάλλον. Θεωρώ ότι όταν μιλάμε για εκπαίδευση, η εκπαίδευση δεν αφορά κάποιον που έχει τελειώσει ήδη την Γ' Λυκείου και θα πάει στο ΙΕΚ, αλλά η εκπαίδευση αρχίζει από τότε που το παιδί αντιλαμβάνεται τα πρώτα του πράγματα.

Συντονιστής: Τι ωραία που τα έλεγες, σε άφησα να τα πεις όλα γιατί είδα ότι τα έχεις και γραμμένα για να μην χρειαστεί να επανέλθουμε. Δεν ξεχνάμε βέβαια ότι πέρυσι ή πρόπερσι στη Σιβηρία είχε κάτι τεράστιες πυρκαγιές. Και όλοι το καταγράψαμε σαν μια λύπη ότι καίγονται εκεί τα πράγματα, στην ουσία αλλάζει το κλίμα. Και η Σιβηρία εκεί που ήταν παγωμένη έξι μέτρα βάθος, γίνεται εύκρατο το κλίμα και θα είναι ο μελλοντικός τροφοδότης σε τροφές σε όλο το κόσμο… Πόλεμος με Ρωσία, δεν είναι αθώα τα παιχνίδια εκεί πέρα.

Παπακρίβου: Καθόλου.

Συντονιστής: Λοιπόν, ο γιός μου είναι στην Νότια Αγγλία. Μου λέει: «Μπαμπά, φυτεύουν εδώ πέρα σαν τρελοί ελιές.» Στη Νότια Αγγλία.

Παπακρίβου: Και στο Βέλγιο.

Συντονιστής: Ναι, δεν τα ξέρω. Στην Αγγλία. Θα του πω να περάσει και από εκεί.

Παπακρίβου: Και στην Αυστρία.

Συντονιστής: Στη Νότια Αγγλία λοιπόν, φυτεύουν ελιές. Αλλάξανε τα πράγματα. Ο φίλος μου ο Δημήτρης ο Ρουκάς έχει πει ότι εκεί στην Πιερία έχουν πολύ ωραίες ελιές, και στις Σέρρες στο χωριό Ελαιώνας όπου έχουν ελαιοτριβείο και έχουν ελιές από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Τα θυμάμαι καλά Δημήτρη; Μπράβο! Επομένως, τώρα το «Σπεύδε βραδέως» αγαπητή μου μοιάζει λιγάκι να με τσιγκλάει, αλλά, προχθές διαβάσαμε στις εφημερίδες ή δεν ξέρω δεν το διάβασα εγώ καλά, μια εταιρεία εμπορική νομίζω η ΓΑΙΑ ήτανε, έχει πάρει ανθρώπους, αγρότες και τους είπε: «Εάν εγκαταστήσετε μετεωρολογικό σταθμό και τον συντηρείτε και μας δίνετε εμάς τα στοιχεία, αλλά τον συντηρείτε εσείς, θα σας δίνουμε και εμείς στο τι συμβαίνει σε όλη την Ελλάδα». Μοιάζει ότι εγκαθίσταται ένα τέτοιο σύστημα με 800 σταθμούς, με 4.000 σταθμούς, δεν ξέρω…

Παπακρίβου: Θα το κρατούσα για το τέλος, αλλά μου δίνεται η ευκαιρία, αυτό είναι και το τέλος. Η ΕΜΥ εδώ και πάρα πολλά χρόνια, αγωνιζόταν να εκσυγχρονίσει το δίκτυο των μετεωρολογικών σταθμών που έχει και επιτέλους, μετά από όλα αυτά τα χρόνια στα πλαίσια του ΕΣΠΑ, αυτή τη στιγμή, εγκαθιστά σε όλη την Ελλάδα ένα δίκτυο αυτόματων μετεωρολογικών σταθμών, οι οποίοι πλέον θα τροφοδοτούν με αυξημένη πληροφορία. Και είμαι υπερήφανη, γιατί τους αισθητήρες που αφορούν αγρομετεωρολογικά δεδομένα, έδωσα αγώνα για να εγκατασταθούν, να μπουν και αυτοί οι αισθητήρες, γιατί μέχρι αυτή τη στιγμή η Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία ανήκει στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας που έχει τελείως διαφορετικές προτεραιότητες και αυτό ίσως ήταν και ένα ακόμη πρόβλημα.

Συντονιστής: Έγινε αγαπητή μου;

Παπακρίβου: Δεν έγινε η μετάβαση, είμαστε ανάμεσα, πατάμε σε δύο βάρκες αυτή τη στιγμή.

Συντονιστής: Ωχ, ωχ. Ήθελα να πω, σε διέκοψα λιγάκι, ήθελα να πω επίσης ότι ο γαμπρός μου ο οποίος είναι στο Νέο Σκοπό Σερρών, κάθε μέρα διαβάζει τι καιρό θα κάνει αύριο και τις επόμενες δύο μέρες, αναλόγως να κόψει τριφύλλια, να μην κόψει, παρακολουθεί με λεπτομέρειες. Και στην AGROTICA πέρυσι στη Θεσσαλονίκη είδα μια εταιρεία η οποία δωρεάν, εφόσον γίνεις συνδρομητής, χωρίς λεφτά δωρεάν είναι, σου δίνει πληροφορίες περίπου στο χωράφι σου τι καιρό θα κάνει με λεπτομέρειες, κάνοντας αναγωγή προφανώς με στατιστικά μοντέλα. Γιατί τα λέω όλα αυτά; Πολλοί συζητάνε, αλλά πράγματι αλλάζουνε οι καλλιέργειες και στο τι θα γίνει, η βάση όμως όλων είναι ο Χρήστος. Η βάση όλων είναι το έδαφος. Τι μας είπε ρε Χρήστο εκείνος ο καλός ο άνθρωπος ο Τριαντακωνσταντής, είπε το 60 % των εδαφών στον κόσμο, στον πλανήτη είναι μη υγιή.

Καβαλάρης: Είναι υποβαθμισμένο.

Συντονιστής: Η υγεία των εδαφών εξασφαλίζει ότι ο πλανήτης μας θα συνεχίσει να υπάρχει. Αυτό είναι η αναγεννητική, και πρέπει να το εξασφαλίσουμε πάση θυσία.

Καβαλάρης: Μπράβο, το έδαφος πρέπει να καταλάβουμε ότι δεν είναι ένα νεκρό υλικό. Το έδαφος είναι ένας ζωντανός οργανισμός. Είχε πει ο κύριος Τριαντακωνσταντής το πρωί, ότι σε 1 γραμμάριο εδάφους θα βρούμε περισσότερους μικροοργανισμούς από όσους ανθρώπους έχουμε πάνω στη Γη, και όντως αυτό ισχύει. Αυτοί οι μικροοργανισμοί είναι που στηρίζουν τη ζωή. Δηλαδή όπως και ο άνθρωπος, προερχόμαστε από το έδαφος και στο έδαφος θα καταλήξουμε, μικροοργανισμοί θα μας παραλάβουν πάλι έτσι, όλη η ζωή στην ουσία ξεκινάει από το έδαφος και με τον τρόπο που το φερόμαστε σήμερα το έδαφος, στη ουσία καταστρέφουμε τον κόσμο των

μικροοργανισμών. Και όχι μόνο των μικροοργανισμών, αλλά και των άλλων ανώτερων οργανισμών που τρέφονται από τους μικροοργανισμούς, γιατί υπάρχει μια ολόκληρη πυραμίδα φτάνοντας στα μεγαλύτερα, στα τρωκτικά του εδάφους, στους γαιοσκώληκες που είναι ένας πολύ καλός δείκτης για την υγεία του εδάφους. Επομένως, ένα λάθος που κάνουμε σήμερα στο έδαφος και πρέπει να κοπεί μαχαίρι, είναι ότι πάμε και γκρεμίζουμε τον κόσμο τους, ειπώθηκε κάποια στιγμή το πρωί, γενικά η κατεργασία, η διατάραξη του κόσμου εκεί που ζει, και αυτό συμβαίνει όχι ένα χρόνο, συμβαίνει εδώ και 50 χρόνια. Έτσι, κάθε χρόνο παίρνουμε εργαλεία, δεν είναι τυχαίο που τα εννιά στο άρθρο τα λένε μαχαίρια, παίρνουμε εργαλεία που στην ουσία σκοτώνουν αυτή τη ζωή. Γκρεμίζουν τον κόσμο τους, και σιγά σιγά έχουμε χάσει όλη τη βιοποικιλότητα και επομένως, αυτός ο φυσικός κύκλος που κρατούσε γόνιμα τα εδάφη μας, που είχαν οργανική ύλη, που ανακυκλώνονταν τα θρεπτικά στοιχεία και οι επόμενες καλλιέργειες μπορούσαν να τα ξαναχρησιμοποιήσουν και επέστρεφαν πίσω, έχει διαταραχθεί. Ένα πρώτο πράγμα, λοιπόν, που πρέπει να κάνουμε είναι να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πως θα κόψουμε, πως θα περιορίσουμε αυτή τη διατάραξη του εδάφους. Και εδώ με τον κύριο Μιχαηλίδη έχουμε και προϊστορία έτσι, εμείς τουλάχιστον. Τα έχουμε ξαναπεί στη Θεσσαλία, σε προηγούμενη εκπομπή. Έχουμε καταφέρει και έχει γίνει μάλλον το breakthrough τώρα τα τελευταία χρόνια. Ήδη την προηγούμενη εβδομάδα ήμασταν στην Βέροια, ένας παραγωγός και αυτός εισήλθε, ένας τώρα που ήταν κάπου στην Καβάλα, πήρε και αυτός μηχανή. Υπάρχουν σήμερα μέσα που δεν χρειάζεται να καλλιεργήσουμε το έδαφος, δεν χρειάζεται καν να το κατεργαστούμε καθόλου, δηλαδή μπορούμε να πάμε και να σπείρουμε την ενέργειά μας.

Συντονιστής: Σταμάτα λιγάκι, αυτά που άκουσα εγώ από τον Χρήστο είναι, όπως το κόβουμε αφού βάλουμε τον καρπό, τα αφήνουμε εκεί πέρα τα χόρτα, ούτε τα καίμε ούτε τα θρυμματίζουμε. Και αυτά κρατάνε την υγρασία του εδάφους. Γιατί ρε μας πρήξατε για τα θέματα του νερού; Γιατί το αφήνετε το έδαφος να στεγνώσει; Πρέπει να μείνει εκεί πέρα αυτό το πράγμα και μετά επάνω σε αυτό, (εγώ τα είδα τα μηχανήματα που μας έδειξε ο Χρήστος), πάνω σε αυτό με ένα μηχάνημα κάνει ένα τόσο μικρό αυλάκι και από πίσω κάτι το σκεπάζει και πάνω στα υπολείμματα της προηγούμενης καλλιέργειας φυτεύουν τα καινούρια. Ξέρετε πόση οικονομία σε πετρέλαιο είναι αυτό; Έχεις ένα νούμερο πρόχειρο;

Καβαλάρης: 30 % - 40 % μείωση της παραγωγής στο σιτάρι, γιατί είναι μεγάλο κομμάτι το πετρέλαιο. Αν το πάμε καθαρά σε πετρέλαιο είναι το 80 % του πετρελαίου, γιατί εκεί έχεις την κατεργασία του εδάφους.

Συντονιστής: Κερδίζει το πετρέλαιο, κερδίζει και χρόνο, έχει χρόνο να βγει με την γυναίκα του να μην την αφήνει να πηγαίνει με άλλες. Λοιπόν, αλλάζει τελείως η κατάσταση, απλώς γιατί μιλάμε για αναγεννητική γεωργία, κερδίζει πετρέλαιο, κερδίζει ώρες εργασίας, πετυχαίνει καλλιέργειες, έχει μικρότερη παραγωγή τα πρώτα χρόνια ναι αλλά εκείνος…

Καβαλάρης: Όχι απαραίτητα.

Συντονιστής: Ναι, στο Ζάππειο, πώς τα λέγαν εκείνα τα δύο αδέρφια με τον μπαμπά τους;

Καβαλάρης: Ο Παρλάντζας

Συντονιστής: Ο Παρλάντζας, ναι, είδαν ότι τον τρίτο χρόνο και μετά πετυχαίνουνε μέχρι και 10% αύξηση. Προσέξτε δεν είναι δεδομένα. Λέμε τι συνέβη σε άλλους. Η αναγεννητική, πρέπει να αναγεννήσουμε τον πλανήτη μας, πρέπει να αναγεννήσουμε το έδαφός μας. Τότε αυτό που λέγαμε κλιματική αλλαγή, που μπορούμε να το παρακολουθήσουμε με όλους αυτούς τους αισθητήρες που λέτε (δείχνει την κ. Παπακρίβου), δεν θα έχει αυτή την επίδραση επάνω μας. Θα είναι κάτι τελείως διαφορετικό. Δύο κουβέντες να πεις για να τελειώσουμε.

Καβαλάρης: Όχι, να συμπληρώσω, να μην αφήσουμε ασάφειες. Αναγεννητική δεν είναι όμως να μην κάνουμε κατεργασία, είναι και άλλα πράγματα. Αν δεν κάνουμε κατεργασία και συνεχίσουμε όλα τα άλλα να τα κάνουμε όπως τα κάναμε, δεν κάνουμε τίποτα. Στην ουσία, θα πρέπει αυτό που είπαμε, να μην κάνουμε κατεργασία και να φροντίζουμε πάντα το έδαφος να είναι καλυμμένο με κάποια μορφή βλάστησης. Είτε υπολείμματα από προηγούμενες καλλιέργειες, είτε η καλλιέργεια η τρέχουσα. Στο έδαφος να υπάρχει όμως κάτι το οποίο προστατεύει τους οργανισμούς που ζούνε από κάτω του και τους παρέχει τροφή διαρκώς. Ένα τρίτο πράγμα που πρέπει να σκεφτούμε είναι ότι πρέπει να έχουμε ποικιλία στα είδη. Αν θέλουμε να ενισχύσουμε την ποικιλότητα των οργανισμών, δεν μπορεί να έχουμε μονοκαλλιέργεια. Το σύστημα πάλι δεν θα ισορροπήσει ποτέ. Πρέπει να σκεφτούμε να εναλλάσσουμε καλλιέργειες, να κάνουμε συν-καλλιέργειες, να κάνουμε συστήματα δηλαδή που να χρησιμοποιούν διαφορετικά είδη στο ίδιο σημείο, είτε ταυτόχρονα, είτε με εναλλαγές, για να ενισχύσουμε αυτή τη βιοποικιλότητα. Αυτά τα τρία βασικά πρέπει να τα κάνουμε ταυτόχρονα, βήμα-βήμα, για να ξεκινήσει να δουλεύει το σύστημα, δηλαδή μηδενική κατεργασία του εδάφους, ελάχιστη διατάραξη, ποικιλότητα στα φυτικά είδη και συνεχώς καλυμμένο. Από κει και έπειτα, μπορούμε να προσθέτουμε πράγματα και να γινόμαστε αναγεννητικοί. Αυτό είναι το βασικό για να διατηρήσουμε το έδαφος. Για να το αναγεννήσουμε, λοιπόν, μπορούμε να έχουμε τις εισροές μειωμένες, να αρχίζουμε να περιορίζουμε τα λιπάσματα, τα οποία και τα λιπάσματα διαταράσσουν τη χημική σύσταση του εδάφους, έτσι, και αυτή έχει συνέπεια και στους μικροοργανισμούς, τα φυτοφάρμακα. Εδώ λίγο να ξεκαθαρίσουμε ότι η αναγεννητική γεωργία, η βιολογική γεωργία και η οργανική καλλιέργεια, είναι διαφορετικά πράγματα. Η αναγεννητική γεωργία είναι κάτι που δεν λέει όχι σε κάτι, ακόμα και στην κατεργασία του εδάφους (μπορεί να κάνεις αναγεννητική γεωργία και να κάνεις μειωμένη κατεργασία του εδάφους). Έτσι, δεν σου λέει όχι, αλλά είναι μια έννοια που πάει σε μετρήσιμους στόχους αυτούς που ανέφερα πριν στις οικοσυστημικές υπηρεσίες, Πόσο τις ενισχύει; Μπορεί να ενισχυθούν; Το πρόβλημα εδώ πέρα είναι ότι δεν υπάρχει επίσημος ορισμός τι είναι σήμερα αναγεννητική. Ο καθένας καταλαβαίνει ό,τι θέλει και κάνει ό,τι θέλει και μπορεί να το πει ότι κάνω αναγεννητική. Εκεί, υπάρχει ένα σοβαρό ζήτημα και επίσης δεν υπάρχει κάποιος που να πιστοποιεί σήμερα το τι είναι αναγεννητικό. Να μετρήσει και να πει ότι εσύ κάνεις αναγεννητική γεωργία και εσύ δεν κάνεις, δεν έχεις φτάσει τα όρια, αυτά τα πράγματα που πρέπει να χτίσεις για να πούμε ότι κάνεις αναγεννητική γεωργία. Και τελειώνω εδώ πέρα, δύο πραγματάκια ακόμα έτσι, το τέταρτο το είπα έτσι, μείωση των εισροών με τεχνολογίες γεωργίας ακριβείας, υπάρχουν μέσα σήμερα που μπορούν να βοηθήσουν εργαλεία. Το πέμπτο είναι η χρήση οργανικών υλικών: κοπριές, κομπόστες, βιοάνθρακες και άλλα που μπορούν να ενισχύσουν, τέλος πάντων να προσφέρουν υποδομή, για την αναγέννηση των εδαφών και το έκτο είναι, στο πιο ολοκληρωμένο επίπεδο όταν φτάσουμε να το συνδυάσουμε με την κτηνοτροφία. Το κάνουν, στη Νότια Αμερική υπάρχουν μεγάλες φάρμες που βάζουν μέσα ζώα και βόσκουν και επιστρέφουν την κοπριά. Και αυτό γίνεται πλέον ένα οικοσύστημα, ένα ολοκληρωμένο από μόνο του. Αρχίζουμε όμως και το χτίζουμε σιγά σιγά, δεν πάμε από το μηδέν στο 100, γιατί θα χάσουμε το βήμα.

Συντονιστής: Βήμα-βήμα. Είπες σε ευχαριστούμε, έγραφε τελείωσε η συνεδρίαση, θέλεις να προσθέσεις κάτι, μια τελευταία κουβέντα;

Παπακρίβου: Όχι νομίζω είμαστε εντάξει.

Συντονιστής: Είσαι ευχαριστημένη που ήμασταν μαζί κλπ. Ένα χειροκρότημα και φύγετε.

Λήξη εργασιών 1ης ημέρας

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

✓**Παναγιώτης Τσιχριντζής**, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας

Καλημέρα και από εμένα. Ευχαριστώ για την πρόσκληση να συμμετάσχω σε αυτό το εξαιρετικά ενδιαφέρον συνέδριο. Σαν επιμελητήριο προσπαθήσαμε να φέρουμε κάποιες επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα στην έκθεση που επιδεικνύουν τα προϊόντα τους. Ακούσαμε εξαιρετικά πράγματα την πρώτη ημέρα του συνεδρίου και φαντάζομαι ότι έτσι θα συνεχίσουμε και σήμερα. Εγώ επιμένω, και παρ' όλες τις φωνές ότι δεν είμαστε νομός αγροκτηνοτροφικός, επιμένω ότι ο νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι και θα παραμείνει αγροκτηνοτροφικός νομός. Μόνο που αντιμετωπίζει πάρα πολλές δυσκολίες, όπως είναι τα νερά, ενώ είμαστε πλούσιοι, ίσως και οι πλουσιότεροι στην Ελλάδα σε υδάτινο δυναμικό, υπάρχουν προβλήματα. Αλλά πιστεύω ότι τα μεγαλύτερα προβλήματα που υπάρχουν σε αυτό το νομό είναι η εκπαίδευση των αγροτών, των νέων αγροτών, γιατί πρέπει να μπουν καινούργιες νοοτροπίες σε αυτό το χώρο, να δούμε κάποιες επιτυχημένες επενδύσεις στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων και να αποκτήσουμε την εξωστρέφεια στα προϊόντα μας. Το επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας από τουλάχιστον 20ετίας κάνει μεγάλες προσπάθειες και τα τελευταία χρόνια σε συνεργασία με την Περιφέρεια ώστε να συμμετέχει στις πιο σημαντικές εκθέσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού, όπου προβάλλονται τα προϊόντα της περιοχής της δυτικής Ελλάδος και βεβαίως και της περιοχής μας. Ένα όμως πολύ σημαντικό θέμα θεωρώ ένα βήμα, αν και είναι δειλό αυτό το βήμα, είναι η ένταξη στα επιμελητήρια του αγροτικού τμήματος. Δεν είναι ότι ανακαλύψαμε την Αμερική, απλώς πήραμε σε μικρογραφία το μοντέλο το Ιταλικό, όπου μεγάλο μέρος των αγροτών, γιατί πρέπει να συνηθίσουμε να αντιμετωπίζουμε τους αγρότες ως επιχειρηματίες. Υπάρχουν αγροτικά τμήματα μέχρι και το επιμελητήριο της Ρώμης έχει αγροτικό τμήμα, και πάρα πολύ δυναμικά τμήματα. Αυτό το μοντέλο προσπαθήσαμε τα τελευταία χρόνια να αντιγραφεί στην Ελλάδα σε μικρογραφία, ήταν ένα πρώτο δειλό βήμα, αλλά ελπίζουμε ότι θα προχωρήσουν με μεγαλύτερα βήματα τα επόμενα χρόνια. Εγώ να συγχαρώ τους διοργανωτές, πιστεύουμε όπως σας είπα στον αγροτικό τομέα, συμβάλαμε εξαιρετικά σημαντικά στην απόφαση που πάρθηκε για την ελιά καλαμών, τα τρία επιμελητήρια Φθιώτιδας Λακωνίας και Αιτωλοακαρνανίας όπως ίσως γνωρίζετε, ήταν οι στυλοβάτες της απόφασης του Γεωργαντά για αναγνώριση της ποικιλίας, που επιτρέπει τις εξαγωγές πλέον ως «Kalamata olives». Ήταν όπως αντιλαμβάνεστε η ένταξη του αγροτικού τμήματος στο επιμελητήριο μόνο οφέλη μπορεί να έχει. Σας ευχαριστώ και πάλι, εύχομαι και η σημερινή ημέρα να είναι εξίσου ενδιαφέρουσα. Να είστε καλά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10η

Χρηματοοικονομικά και επιχειρηματικά εργαλεία υποστήριξης και κατάρτισης του πρωτογενούς τομέα

✓**Σπύρος Καχριμάνης**, Πρόεδρος, Κέντρο Αγροτικής Επιχειρηματικότητας

✓**Βασίλειος Παπαθανασίου**, Προϊστάμενος Τμήματος Συντονισμού και Υλοποίησης του ΠΑΑ, Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

✓**Γεώργιος Κοντογιάννης**, Εντεταλμένος σύμβουλος Περιφερειάρχη για τα ΠΑΑ. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

✓Δρ. **Σπυρίδων Στάχτιαρης**, Γενικός Διευθυντής Μεταφοράς Γνώσης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Ξεκινάμε. Η πρώτη ενότητα της δεύτερης ημέρας του AGROWN είπαμε ότι είναι χρηματοοικονομικά και επιχειρηματικά εργαλεία υποστήριξης και κατάρτισης του πρωτογενούς τομέα. Είναι αρκετά ενδιαφέρον το θέμα και για να ξεκινήσουμε παρουσιάζω το πάνελ. Δίπλα μου ο κύριος Σπύρος Καχριμάνης, Πρόεδρος στο κέντρο αγροτικής επιχειρηματικότητας, καλώς ήρθατε κύριε Καχριμάνη. Ακριβώς δίπλα του ο κύριος Γιώργος Κοντογιάννης, περιφερειακός σύμβουλος εδώ είναι όμως ως βοηθός Περιφερειάρχη σε θέματα αγροτικής παραγωγής. Επίσης, δίπλα του είναι ο κύριος Βασίλης Παπαθανασίου, Προϊστάμενος στο τμήμα συντονισμού και υλοποίησης του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και τέλος ο Δρ. Σπυρίδων Στάχτιαρης, Γενικός Διευθυντής μεταφοράς γνώσης του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ. Καλώς ήρθατε όλοι, θα κάνουμε κάποιες πρώτες τοποθετήσεις και αν χρειαστεί θα έχουμε μία δευτερολογία για κάποιες διευκρινίσεις που ίσως χρειαστούν. Ξεκινάμε με τον κύριο Καχριμάνη.

Καχριμάνης: Καλημέρα θα μου επιτρέψετε να πω λίγα πράγματα για τη διοργάνωση γιατί πραγματικά έχω εντυπωσιαστεί και από το στάδιο της προετοιμασίας. Έχοντας μία μικρή εμπειρία από συνέδρια και ανάλογες διοργανώσεις στον αγροτικό χώρο αρκετών ετών, είναι εξαιρετικό και το στάδιο της προετοιμασίας, γιατί λήφθηκε υπόψιν η άποψη μας σε πολλά πράγματα. Θεωρώ ότι είναι ένας θεσμός που ξεκινάει και επειδή είναι στο δεύτερο στάδιο γι' αυτό και το αναφέρω, είναι σημαντικό να παραμείνει, λόγω της αποκέντρωσης, λόγω του υβριδικού χαρακτήρα της πολύ καλής οργάνωσης. Και έρχομαι στη θεματολογία που και αυτή για εμένα είναι σημαντική. Θα ήθελα να βάλω ένα πολύ σύντομο πλαίσιο, γιατί τώρα αναφερόμαστε σε δύο εργαλεία χρηματοοικονομικά και επιχειρηματικά, ας τα πούμε μέσα παραγωγής ή συντελεστές. Για να υπάρξει παραγωγή, για να έχουμε ψωμί, αυτοί είναι δύο από τους συνολικά έξι συντελεστές που απαιτούνται για να υπάρχει ολοκληρωμένο. Αυτοί είναι έδαφος, εργασία, το κεφάλαιο, η επιχειρηματικότητα, δημόσιες υποδομές και η γνώση. Αυτοί, λοιπόν, είναι οι έξι συντελεστές που πρέπει να συνεργαστούν για να μπορέσουμε να έχουμε παραγωγή. Δεν αρκεί να έχουμε χρηματοοικονομικά εργαλεία, ή μόνο επιχειρηματικά εργαλεία. Εδώ λοιπόν συμβαίνει το εξής ιδιαίτερο στοιχείο στην ελληνική γεωργία, αυτή την στιγμή και οι έξι συντελεστές έχουν καταρρεύσει για διαφορετικούς λόγους ο καθένας και διαφορετικούς σε κάθε περιοχή.

Συντονιστής: Και το έδαφος;

Καχριμάνης: Και το έδαφος. Όταν λέμε έδαφος στην αγροτική οικονομία και στην οικονομία γενικότερα, εννοούμε τις φυσικές υποδομές, δηλαδή η θάλασσα είναι έδαφος, το δάσος είναι

έδαφος, είναι φυσικός πόρος εννοώ. Για διαφορετικούς λόγους, που το αντιλαμβανόμαστε όταν πάμε κατά περίπτωση και μιλήσουμε ας πούμε για αυτή την περιοχή, μπορεί να δούμε υφαλμύρηνση, σε μια άλλη περιοχή μπορεί να δούμε ακρίδες, σας λέω που έχει πρόβλημα αυτή τη στιγμή. Γιατί είναι και το φυσικό περιβάλλον ακόμη και η μικροϋγρασία, το μικροκλίμα, ανήκει στην κατηγορία έδαφος. Αυτή η περιοχή, η κλεισούρα ας πούμε, εδώ έχει ένα έδαφος ειδικό, περιορισμένη υγρασία, περιορισμένη θερμοκρασία κ.τ.λ. Ο συντελεστής έδαφος για διάφορους λόγους έχει υποβαθμιστεί, ο συντελεστής εργασία που είναι ο άνθρωπος έχει υποβαθμιστεί. Αυτό που συζητάμε όλοι δεν έχουμε νέους αγρότες, δεν υπάρχει αντικατάσταση, δεν υπάρχει πνευματική εξέλιξη ανάλογη των απαιτήσεων της εποχής. Έτσι, αυτό που θα απαιτούσε αυτό που λέμε κριτική σκέψη, είμαστε σε μια περίοδο που οι δεξιότητες οι βασικές των επιχειρηματιών είναι να επιλέγουν ποιο είναι το σωστό την κάθε στιγμή. Αυτό βλέπουμε ότι δεν υπάρχει στο βαθμό που απαιτούν οι ιστορικές συνθήκες. Για όλα, λοιπόν, συμβαίνει αυτό, άρα κατά συνέπεια και ο δείκτης κεφάλαιο στη γεωργία, εννοούμε και τα ζώα, τα δέντρα, τους σπόρους, τα τρακτέρ, εργασία, και το κεφάλαιο ως ρευστότητα είτε θα είναι κεφάλαιο επενδυτικό, η κεφάλαιο κίνησης είτε μιας οποιασδήποτε άλλης μορφής, και αυτό έχει πρόβλημα. Και επειδή όμως είναι αντικείμενο μας το αναφέρουμε, πάσχουμε και στους τρείς τομείς στην Ελλάδα, των χρηματοδοτήσεων του αγροτικού τομέα δηλαδή και στα κεφάλαια ξεκινήματος seat capitals (είναι τα κεφάλαια για να ξεκινήσουν οι επιχειρήσεις) δίνονται κάποια πολύ μικρά ποσά, γελοία ποσά όπως 15.000, 20.000 και 30.000 Ευρώ για να ξεκινήσουν επιχειρήσεις. Δεν μπορεί να υπάρξει, είναι απλώς για να λέμε ότι υπάρχει ο θεσμός του seat capitals στην περιοχή, και τα equity fans και τα venture capitals είναι επιλεκτικά είναι πολύ λίγα (το εξής ένα) και πάνε σε πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν είναι του αγροτικού χώρου. Δίνουν για να γίνει μία επένδυση 50 εκατομμυρίων μιας υδροπονικής μονάδας στη Θράκη ας πούμε. Όμως πάλι δεν έχουν πρόσβαση το 99,9 % των γεωργών. Θα τελειώσω αυτή την πρώτη μου εισαγωγή με μία ακόμα διευκρίνιση. Όσον αφορά αυτό που είπα, κρατικές υποδομές, αφορά και τα πάγια, δηλαδή τα δίκτυα τους δρόμους, τα υδραγωγεία, αφορά και τις υπηρεσίες. Οπότε και εκεί βλέπουμε ότι έχουμε μια κατάρρευση και μάλιστα σε αυτό το σημείο έχει αρχίσει και μπαίνει πάρα πολύ έντονα το σημείο που είναι πολύ κρίσιμο ποιοτικά στην πολιτική. Δεν υπάρχει η εκτίμηση από την πλευρά των αγροτών της ασυνέπειας από την πλευρά του κράτους. Είναι ασυνεπές, ζητάει ας πούμε τις επιδοτήσεις πίσω (το έχετε ακούσει τώρα τελευταία), ή δεν ξέρει ο γεωργός αν θα αποζημιωθεί από τον ΕΛΓΑ. Δεν υπάρχει, λοιπόν, καλή σχέση μεταξύ των συμβεβλημένων μερών, που τα συμβεβλημένα μέρη είναι το δημόσιο, ο αγρότης, ο έμπορος . Όλοι αυτοί οι κοινωνικοί εταίροι τα συμβεβλημένα του εμπορικού κυκλώματος και παραγωγικού. Μεταξύ τους υπάρχει μία δυσπιστία, ο ένας αγρότης κλέβει τον άλλο αγρότη στο νερό, στις επιδοτήσεις, ο έμπορος κλέβει και τους δύο, το σουπερμάρκετ κλέβει και τους τρεις και το κράτος κλέβει και τους τέσσερις. Αυτό είναι περίπου το μείγμα της πολιτικής που έχουμε αυτή τη στιγμή και αν θέλετε στο τέλος μπορούμε συζητήσουμε με ποιον τρόπο μπορούμε να το διαχειριστούμε. Ευχαριστώ.

Συντονιστής: Πάμε στο βοηθό Περιφερειάρχη σε θέματα αγροτικά. Ο κύριος Κοντογιάννης είναι μαζί μας, κύριε Κοντογιάννη:

Κοντογιάννης: Καλημέρα κύριε Λαμπρόπουλε, καλημέρα σε όλο το κοινό και το πάνελ. Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Καταρχήν και να συγχαρώ τους διοργανωτές ενός πάρα πολύ σημαντικού συνεδρίου που στοχεύει στη βιωσιμότητα και στην ανάπτυξη του αγροδιατροφικού κλάδου, που τείνει πλέον να γίνει θεσμός, και ευχόμαστε όλοι να γίνει θεσμός και για την περιοχή τη δικιά μας, το νομό Αιτωλοακαρνανίας. Κύριε Λαμπρόπουλε, βρισκόμαστε σε μια περιφέρεια ευλογημένη από τις ακτογραμμές της έως τον ορεινό της όγκο, με ανεπτυγμένη την άσκηση της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, αλλά και της αλιείας. Διαθέτοντας, παράλληλα, πάρα πολλές πλουτοπαραγωγικές πηγές και αυτό το αποδεικνύουν οι αριθμοί που είναι αδιάψευστοι και καθώς το 35 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της περιοχής μας προέρχεται από τον πρωτογενή τομέα. Άρα, χρέος μας είναι να στηρίξουμε την πρωτογενή παραγωγή διορθώνοντας στρεβλώσεις

του παρελθόντος και βρίσκοντας λύσεις, μάλιστα σε μια εποχή πολλαπλών προκλήσεων κατά κοινή ομολογία όλων, όπως είναι η κλιματική αλλαγή, η οικονομική ανεπάρκεια, ανασφάλεια και η ανεπάρκεια των φυσικών πόρων. Τι μας υπαγορεύουν αυτές οι προκλήσεις; Μας υπαγορεύουν ότι πρέπει να αλλάξουμε το παραγωγικό μας μοντέλο και να προτεραιοποιήσουμε τους στόχους μας, με σκοπό να διασφαλίσουμε την επισιτιστική επάρκεια και τη διατροφική ασφάλεια της χώρας μας, την παραγωγή των ποιοτικών προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας, τη μείωση του κόστους παραγωγής, την ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων και κυρίως του αρδευτικού νερού, (που όπως ακούσαμε χθες με πάρα πολλά προβλήματα στον νομό Ηλείας ειδικά και στον νομό Αιτωλοακαρνανίας, ευχόμαστε να μην έρθουν), και βεβαίως την προσέλκυση νέων ανθρώπων στη γεωργία και τις αγροτικές μας περιοχές. Και εδώ να προσθέσω γιατί είναι ένα κομμάτι από τη θεματική μας ενότητα, την εκπαίδευση των αγροτών μας, η οποία είναι πάρα πολύ σημαντική και θα μας εξηγήσει καλύτερα ο συνάδελφος. Πώς θα το πετύχουμε αυτό; Αξιοποιώντας την εργαλειοθήκη της ΚΑΠ, το χρηματοδοτικό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το κυριότερο χρηματοδοτικό εργαλείο από το 1960 που ξεκίνησε να εφαρμόζεται η κοινή αγροτική πολιτική, με όποια προβλήματα αντιμετωπίζει στην εφαρμογή της, αλλά αυτό είναι μια άλλη κουβέντα. Γιατί αυτή τη στιγμή έχουμε ένα δεδομένο στα χέρια μας, άρα αυτό το δεδομένο πρέπει να το αξιοποιήσουμε. Και πως θα γίνει αυτό; Μέσω των δράσεων του στρατηγικού σχεδίου που αφορά σε θέματα όπως είναι, οι νέοι γεωργοί, τα σχέδια βελτίωσης, η μεταποίηση και η εμπορία των γεωργικών προϊόντων, η ενθάρρυνση και σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών που εδώ θα πρέπει να επιμείνουμε μόνο σε αυτό το κομμάτι, η ενίσχυση συνεργασιών για την προώθηση της καινοτομίας στον πρωτογενή τομέα, η στήριξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ώστε να καταστούν περισσότερο βιώσιμες και ανταγωνιστικές. Επενδύσεις LEADER, οργανο-περιβαλλοντικές δράσεις, δημόσιες επενδύσεις μικρών και μεγάλων δημοσίων εγγειοβελτιωτικών έργων, αγροτική οδοποιία. Όλα αυτά που αναφέρουμε είναι ένας συνολικός προϋπολογισμός περίπου στα 2 δις, άρα πρέπει να τα εκμεταλλευτούμε και να προχωρήσουμε μπροστά.

Συντονιστής: Κύριε Παπαθανασίου να μας πείτε πως γίνεται η προβολή από την Περιφέρεια στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, πώς συμβάλουν οι υπηρεσίες και ποιοι είναι οι στόχοι σας.

Παπαθανασίου: Καλημέρα σε όλες και σε όλους και να ευχαριστήσω και εγώ για την πρόσκληση στην οποία με χαρά ανταποκρίθηκα, γιατί μου δίνεται μια ευκαιρία σε αυτές τις εργασίες του συνεδρίου να αναπτύξω κάποια πράγματα για το πρόγραμμα της αγροτικής ανάπτυξης (ΠΑΑ), αλλά και για το τι κάνει η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης αδιαμφισβήτητα είναι το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό εργαλείο, το μεγαλύτερο όπλο στη φαρέτρα που έχουμε προκειμένου να αναπτύξουμε τον πρωτογενή τομέα. Βλέπω εδώ συνολικό ποσό για την αγροτική ανάπτυξη 175 εκατομμύρια. Να σας ενημερώσω, λοιπόν, ότι αυτό το ποσό έχει φτάσει και έχει ξεπεράσει ήδη τα 300 εκατομμύρια ευρώ. Αυτό το ποσό καλούμαστε να διαχειριστούμε εμείς οι υπηρεσίες και το ποσό αυτό αφορά μόνο την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Τα προγράμματα και οι δράσεις του ΠΑΑ όπως το διαβάζουμε και το ακούμε όλοι είναι πάρα πολλά. Τι είναι όμως αυτό το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης; Μέσα από αυτό υλοποιούμε επενδύσεις. Πως το κάνουμε αυτό; Με το πρόγραμμα των σχεδίων βελτίωσης. Έχουμε και το πρόγραμμα των νέων γεωργών, όπου πάλι μέσω του ΠΑΑ τι κάνουμε; Μπορούμε να ενθαρρύνουμε νέους ανθρώπους να ασχοληθούνε με τη γεωργία, να ξεκινήσουνε να ασχολούνται, αυτό θέλουμε στον αγροτικό χώρο. Έχουμε, λοιπόν, τα σχέδια βελτίωσης, αγροτικές επενδύσεις, είχαμε την πρόσκληση του 2017 και έχουμε τώρα και την πρόσκληση που τρέχει και έχει ξεκινήσει να υλοποιούνται οι επενδύσεις τη δράση 4-1-5. Αυτό το πρόγραμμα κοστολογείται στα 28 εκατομμύρια ευρώ. Τι είναι τα σχέδια βελτίωσης; Είναι επενδύσεις που γίνονται στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, καλύπτει ένα πάρα πολύ μεγάλο φάσμα επενδύσεων, όπως για παράδειγμα σταβλικές εγκαταστάσεις, κτιριακές εγκαταστάσεις, θερμοκήπια, αγορά ελκυστήρα και παρελκομένων, εγκατάσταση πολυετών φυτών και πολλές άλλες επενδύσεις. Επίσης, το

συγκεκριμένο πρόγραμμα μπορεί να εκμεταλλευτεί και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας που συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, όπως είναι για παράδειγμα επενδύσεις σε φωτοβολταϊκά. Αυτό το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε νέους γεωργούς, που δεν έχουνε ασκήσει επιχειρηματική δραστηριότητα αγροτική την τελευταία πενταετία, αλλά και σε επαγγελματίες αγρότες. Το ποσό των επενδύσεων καθορίζεται κάθε φορά από την πρόσκληση, έτσι για να έχετε μια εικόνα ανάλογα πάντα με την πρόσκληση οι επενδύσεις που μπορεί να κάνει ένας αγρότης παραγωγός - επιχειρηματίας είναι από 150.000 Ευρώ και μπορεί να φτάσει μέχρι και το μισό εκατομμύριο. Το ποσοστό της επιχορήγησης επί του συνολικού προϋπολογισμού ανάλογα την περίπτωση κυμαίνεται από 50 % μέχρι 60 %. Το υπόλοιπο 40 % με 50 % μπορεί ο αγρότης επενδυτής να το καλύψει με τρεις τρόπους: είτε με ίδια κεφάλαια, δηλαδή να τα βάλει από την τσέπη του, είτε μπορεί να πάρει δάνειο, ή μπορεί να κάνει και συνδυασμό των δύο. Τέλος, να πούμε για αυτό το πρόγραμμα ότι, όποιος ενταχθεί στη συγκεκριμένη δράση, θα πρέπει να το ολοκληρώσει το επενδυτικό του σχέδιο στα τρία έτη. Ένας άλλος στόχος του προγράμματος της αγροτικής ανάπτυξης είναι και η ενθάρρυνση νέων ανθρώπων να εμπλακούνε με τη γεωργία. Στόχος του προγράμματος, λοιπόν, των νέων γεωργών που είναι το δεύτερο σημαντικότερο επενδυτικό πρόγραμμα και εργαλείο που έχουμε στα χέρια μας, είναι να ενθαρρύνουμε τους νέους να εμπλακούνε με την αγροτική παραγωγή, να δώσουμε δηλαδή τη σκυτάλη στους νέους. Γιατί το λέω αυτό; Θα σας πω ένα στατιστικό που έγινε τώρα τελευταία και από το υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης για να καταλάβετε και εσείς το πρόβλημα. Το 7 % μόνο ασχολείται στον αγροτικό κλάδο από τους νέους ανθρώπους. Η αναλογία ανθρώπων που είναι κάτω από σαράντα και πάνω από πενήντα είναι ένα προς εννιά, ενώ αν κατεβάσουμε και άλλο τον πήχη και πάμε στους ανθρώπους που ασχολούνται με τη γεωργία κάτω των τριανταπέντε και πάνω των πενήντα πέντε, είναι ένα προς δεκαεννιά. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα και γι' αυτό στοχεύουμε με αυτό το πρόγραμμα να το λύσουμε. Να πω και δυο λόγια πως γίνεται, τι είναι αυτό το πρόγραμμα και πως το πληρώνουμε. Πληρώνουμε σε δυο δόσεις, από τη στιγμή που θα ενταχθούνε οι δικαιούχοι, πληρώνουμε το 70 % και εν συνεχεία το υπόλοιπο 30 % στα τρία χρόνια, αφού πρώτα έχουν εκπαιδευτεί οι παραγωγοί μας. Αυτά τα προγράμματα είναι ανταγωνιστικά, το ποσό που θα πάρουνε όσοι ενταχθούν σε αυτό το πρόγραμμα είναι σημαντικά αυξημένο από 30.000 μέχρι 42.000 Ευρώ και αυτό αξίζει να το επισημάνουμε γιατί στο προηγούμενο πρόγραμμα του 2016 το ποσό αυτό ήτανε μόλις 17.000 με 22.000 Ευρώ.

Συντονιστής: Ο κύριος Στάχτιαρης, ΕΛΓΟ Δήμητρα, μεγάλο κεφάλαιο, σας ακούμε.

Στάχτιαρης: Ευχαριστώ πολύ καταρχήν για την πρόσκληση. Ένας λόγος παραπάνω που είμαι εδώ είναι ότι κατάγομαι από την περιοχή, οπότε με ενδιαφέρει και προσωπικά. Λοιπόν, έχω ετοιμάσει μια πάρα πολύ μικρή παρουσίαση, νομίζω θα βοηθήσει στη συζήτηση και θα βάλω κάποια θέματα, που νομίζω ότι σε όλους μας μπορεί να δώσει τροφή για σκέψη και για ερωτήσεις. Ξεκινώντας θέλω να δώσω κάποια στοιχεία, τα οποία αφορούν γενικά την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Όπως βλέπετε, περίπου το 53 % των Ελλήνων δήλωσαν ότι η τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση έχει σχετικά αρνητική εικόνα μεταξύ των μαθητών 16-18 ετών, γιατί από εκεί πρέπει να ξεκινήσουμε. Στο ίδιο πλαίσιο, το 85 % των Ελλήνων θεωρεί ότι είναι ευκολότερο ένα απολυτήριο στην επαγγελματική εκπαίδευση. Άρα λοιπόν, δίνουμε ψήφο εμπιστοσύνης, όπως γράφω και στη διαφάνεια, υπέρ της γενικής εκπαίδευσης. Η ενασχόληση με την επαγγελματική εκπαίδευση θεωρείται διέξοδος ανάγκης, ή δεύτερη επιλογή. Αυτό νομίζω ότι αν το αναρωτηθούμε όλοι θα το διαπιστώσουμε. Όσον αφορά τώρα στην αγροτική εκπαίδευση, στη χώρα μας είναι σε πάρα πολύ χαμηλά επίπεδα. Είναι περίπου σε 6,8 %. Στην Ολλανδία το ποσοστό είναι 80 %. Καταλαβαίνετε, λοιπόν, πόσο μεγάλη είναι η διαφορά. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, οι αρχηγοί των γεωργικών εκμεταλλεύσεων έχουν εκπαίδευση μόλις 0,6 %. Περισσότεροι από 9 στους 10 ασκούν το αγροτικό επάγγελμα μόνο με πρακτική εμπειρία. Η εμπειρική γνώση είναι το μεγάλο πρόβλημα που έχουμε διαπιστώσει. Πρέπει, λοιπόν, να ξεφύγουμε από αυτό και να πάμε στην δομημένη κατάρτιση, δεν είναι εύκολο πράγμα. Να

βγάλουμε από το μυαλό μας, για όλους συζητάω, ότι αυτό που μου είπανε δεν είναι σωστό ή εν πάση περιπτώσει ας αναρωτηθώ αν γίνεται με κάποιον άλλο τρόπο. Άρα, λοιπόν, έχουμε έλλειψη βασικών γνώσεων και μεγάλη γεωγραφική διασπορά των απασχολούμενων, άρα πρέπει να μας απασχολήσει πολύ πως θα δώσουμε βάρος στη λύση αυτών των προβλημάτων. Ένα στατιστικό στοιχείο που για εμένα είναι αποθαρρυντικό είναι το εξής: Σύμφωνα με την Cedefop (στοιχεία του 2022), η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα και στις υπηρεσίες του προβλέπεται να μειωθεί 2,2 έως 2,5 % ετησίως την περίοδο 2022 έως 2035. Δεν θέλω να σας κουράσω με περισσότερα στοιχεία. Για να δούμε άλλο ένα στοιχείο που νομίζω ότι αξίζει. Να δούμε ότι έχουμε ένα σταθερό μείγμα χαμηλών προσόντων και χαμηλής ζήτησης. Άρα, λοιπόν, πρέπει να δώσουμε βάση στο ότι στην επόμενη χρονική περίοδο θα ζητούνται εξειδικευμένοι άνθρωποι στον αγροτικό τομέα. Άρα, λοιπόν, θα πρέπει να δομήσουμε τα προγράμματα κατάρτισης σε προγράμματα τα οποία θα δίνουμε δομημένη και συγκεκριμένη γνώση στους ανθρώπους που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα σύμφωνα με αυτά που ζητάει η αγορά. Εδώ λοιπόν έρχεται ο ρόλος του ΕΛΓΟ Δήμητρα που προσπαθούμε από την πλευρά μας ως εθνικός φορέας να δώσουμε κάποιες λύσεις. Δεν μπορούμε βέβαια να τις δώσουμε μόνοι μας, θα πρέπει όλοι να συνεργαστούμε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε. Ως ΕΛΓΟ Δήμητρα, λοιπόν, έχουμε επαρκή εμπειρία στον τομέα πάρα πολλά χρόνια. Έχουμε 28 ενεργά κέντρα Δήμητρα, έχουμε το μεγαλύτερο πανελλαδικό δίκτυο σε όλη την Ελλάδα και έχουμε βιωματική μάθηση, όπου κάποιοι από εσάς εδώ έχουν περάσει από τις σχολές μας. Οι σχολές μας έχουν πρακτική άσκηση μέσα στη σχολή, για το οποίο θα σας πω και πιο μετά ή στη δευτερολογία μου, να μη σας κουράζω. Δηλαδή, η πρακτική άσκηση για παράδειγμα που έχουμε στη γαλακτοκομική είναι ένα πραγματικό τυροκομείο. Τα παιδιά, λοιπόν, από το πρωί μέχρι το βράδυ τυροκομούν, και υπάρχουν εδώ άνθρωποι οι οποίοι μπορούν να το επιβεβαιώσουν, είναι απόφοιτοι της σχολής και πολύ καλοί επιχειρηματίες αυτή τη στιγμή. Ο ΕΛΓΟ Δήμητρα, λοιπόν, το 2021 μετέτρεψε τις προηγούμενες ΕΠΑ σε ΙΕΚ, (αυτή τη στιγμή λέγονται ΣΑΕΚ, εντάξει η ονοματολογία είναι κάτι το οποίο αλλάζει συνεχώς). Αυτό που πρέπει να μείνει είναι ότι έχουμε 6 ΣΑΕΚ με 7 ειδικότητες: είναι στα Ιωάννινα τεχνικός τυροκόμος, στη Λάρισα τεχνικός συντήρησης επισκευής μηχανημάτων, διαχειριστής αγροτικών ζώων, (η παρουσίαση είναι για όλους, μπορείτε να την πάρετε οπότε να έχετε γνώση). Εγώ απλά αυτό που θέλω να τονίσω, είναι ότι έχουμε μια πανελλαδική εμβέλεια σε συγκεκριμένες ειδικότητες που αυτή τη στιγμή αυτό που θέλω να τονίσω είναι ότι θα μπορούσαμε να δεχτούμε κι άλλους μαθητές. Κι αυτό συζητούσα πριν έξω σε κάποιες συζητήσεις. Έχουμε τη δυνατότητα να πάρουμε μαθητές να ασχοληθούν με τον τομέα και όμως αυτή τη στιγμή υπάρχουν κενές θέσεις. Αυτό, λοιπόν, θα πρέπει να μας προβληματίσει όλους. Αυτές είναι οι σχολές μας όπως είπα στο Ηράκλειο, στην Κόρινθο, στα Ιωάννινα, στη Λάρισα, στα Τρίκαλα και στη Συγγρού στο Μαρούσι στην Αθήνα. Ένα άλλο κομμάτι, ένας δεύτερος πυλώνας που ασχολείται η ΕΛΓΟ Δήμητρα, είναι τα προγράμματα κατάρτισης όπως είπαν πριν και οι συνάδελφοι, τα προγράμματα κατάρτισης των νέων γεωργών. Προσπαθούμε λοιπόν μέσα στο σύντομο χρονικό διάστημα και με όλα τα προβλήματα. Ενδεικτικά πρέπει να σας αναφέρω ότι αυτή τη στιγμή τρέχουμε ένα πρόγραμμα 15 εκατομμύρια περίπου και να καταρτίσουμε 15000 αγρότες. Αυτό, λοιπόν, καλούμαστε να το κάνουμε περίπου σε 1,5 χρόνο. Καταλαβαίνετε λοιπόν το εγχείρημα. Προβλήματα πάρα πολλά. Η κατάρτιση βεβαίως θα μπορούσε να γίνει καλύτερη, αλλά θα πρέπει όλοι μας να αναρωτηθούμε για το χρόνο και τον όγκο δουλειάς που πρέπει να γίνει. Αυτή τη στιγμή είναι 150 ώρες οι καταρτήσεις στο καινούριο ΠΑ στην προδημοσίευση, και σωστά οι ώρες θα φτάσουν στις 250. Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, να κάνουμε κύκλους εκπαιδεύσεων. Αυτή τη στιγμή γίνεται η εκπαίδευση όπου για 150 ώρες καλούνται οι αγρότες να κάτσουν 25 μέρες, πράγμα πάρα πολύ δύσκολο και ιδίως για τους κτηνοτρόφους. Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, να βελτιώσουμε τα πράγματα και ζητάμε προτάσεις σε 2 με 3 κύκλους, δηλαδή να μην γίνονται τα προγράμματα όλα μαζί, να γίνονται στην τριετία, αρκεί να υπάρχει ένας χρονοπρογραμματισμός έτσι ώστε να ξέρουμε εγκαίρως ποιοι είναι οι αγρότες και να μπορέσουμε να κάνουμε εγκαίρως τις διαδικασίες για να υλοποιήσουμε το πρόγραμμα. Γιατί ο άλλος μπορεί να λέει ένα πρόγραμμα 14

εκατομμυρίων δεν πατάς το κουμπί και ξεκινάει. Πίσω οι διεργασίες για να γίνουν, οι αναθέσεις, όλος ο προγραμματισμός είναι δαιδαλώδες. Αν θέλετε μπορώ να τα πω τα υπόλοιπα αργότερα, κανένα πρόβλημα

Συντονιστής: Έχετε όλοι από δύο λεπτά για να κάνετε κάποια διευκρίνηση, να αναφέρετε ότι δεν είπατε…

Καχριμάνης: Εγώ θέλω να κάνω μία σύνοψη και να κλείσω και με μια πρόταση. Ξεκίνησα αναφέροντας ότι για να υπάρξει αγροτική παραγωγή και γενικότερα παραγωγική διαδικασία, απαιτούνται έξι συντελεστές τους οποίους τους αναλύσαμε στο προηγούμενο σκέλος. Και αυτή τη στιγμή υπάρχει πρόβλημα και στους έξι σε διαφορετικό βαθμό σε κάθε περιοχή. Όμως πρέπει να καταλάβουμε ότι, όσο κάποιος συντελεστής αυτός που είναι πιο χαμηλά καθορίζει γενικότερα τις επιδόσεις, είναι σαν να έχουμε διαρροή επιχειρηματικότητας από κει. Αν μας λείπει ας πούμε το νερό, ας έχουμε πάρα πολλά χρήματα, ή αν μας λείπουν οι άνθρωποι, ή η γνώση, είναι κατανοητό. Η βάση, όμως, αυτού του βαρελιού επιχειρηματικότητας, ας το πούμε, είναι η εμπιστοσύνη, η εμπιστοσύνη μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών. Αυτή η εμπιστοσύνη έχει διαρραγεί, όχι σε ελληνικό επίπεδο (κάνουμε το λάθος να αυτομαστιγωνόμαστε), εδώ έχω ένα δημοσίευμα όπου το 2023 λέει ότι Ολλανδοί αγρότες κλέβουν επιδοτήσεις. Μην αυτομαστιγωνόμαστε. Το μοντέλο της επιχειρηματικότητας με τις επιδοτήσεις φθίνει, πλέον είμαστε εδώ και περίπου 6 -7 χρόνια που αξιολογούν τις πολιτικές, είδαν ότι αυτό το μοντέλο πλέον δεν αποδίδει. Υπάρχουν δημοσιεύματα από τον παγκόσμιο οργανισμό εμπορίου και την παγκόσμια τράπεζα, έχω γράψει σχετικό άρθρο, όπου αναφέρουν ότι έχουμε ένα πόλεμο αγροτικών επιδοτήσεων μεταξύ Αμερικής και Κίνας, που οδηγεί προς το μηδέν. Άρα, αυτό το μοντέλο έχει τελειώσει. Και θα κλείσω και θα πω ότι η αγροτική ανάπτυξη λοιπόν στο νέο κόσμο που βρισκόμαστε σημαίνει εμπιστοσύνη, και για να υπάρξει εμπιστοσύνη πρέπει να υπάρξει πάταξη της διαφθοράς. Και όταν λέμε διαφθορά, δεν εννοούμε μόνο οικονομική, να μην κλέβει το κράτος τους αγρότες, ή οι αγρότες το κράτος, ή οι μεταξύ τους επιδοτήσεις, ή να μην γίνονται όλα αυτά που γίνονται. Αλλά πρέπει να υπάρχει συνέπεια, να βρίσκουμε γεωπόνο, να ξαναβγεί ο γεωπόνος στο χωράφι, όλα αυτά που έχουμε συζητήσει κατά καιρούς πως μπορεί να γίνει αυτό. Και κλείνω με την πρότασή μου: αυτό δεν μπορεί να γίνει με υπουργούς γεωργίας που αλλάζουν κάθε 6-12 μήνες. Όλα αυτά μπορούν να γίνουν με συμφωνία των αξιών, ότι πλέον θα υπάρξει διαφάνεια, θα υπάρξει ξεκαθάρισμα στο κομμάτι της διαφθοράς, και μετά μια διακομματική επιτροπή θα βγάλει ένα στρατηγικό σχέδιο τουλάχιστον 15ετίας, το οποίο θα εφαρμόζει και θα αξιολογεί βεβαίως και όλα αυτά που ξέρουμε ότι απαιτούνται στο στρατηγικό σχεδιασμό ανεξαρτήτως κυβερνήσεως. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Συντονιστής: Κύριε Κοντογιάννη, έχετε και εσείς δύο λεπτά.

Κοντογιάννης: Λοιπόν, στην περιφέρειά μας, μέσα από το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, όπως ανέφερε και ο κύριος Παπαθανασίου, με σύμμαχο τις υπηρεσίες μας. Και θα ήθελα σε αυτό το σημείο να σας ευχαριστήσω και δημόσια, γιατί χωρίς το ανθρώπινο δυναμικό δεν θα μπορούσαμε να είμαστε στις πρώτες θέσεις πανελλαδικά, όπως τα στοιχεία αποδεικνύουν. Ως προς την εφαρμογή των μέτρων αυτών και σε συνεργασία με το υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης, έχουμε διεκδικήσει και έχουμε καταφέρει να αυξήσουμε τους διαθέσιμους πόρους όλα τα προηγούμενα χρόνια. Όμως δεν μένουμε εκεί, συμμετέχουμε και σε άλλα χρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα με στόχο προφανώς την προβολή και την προώθηση των αγροδιατροφικών μας προϊόντων σε σημαντικές αγορές, διεθνείς και εγχώριες αγορές, καθιερώνοντας έτσι ένα διεθνές αναγνωρίσιμο brand name που δεν είναι άλλο από το «Olympian land» και για αυτό θέλω να πω ότι είμαστε και υπερήφανοι σαν Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Ευχαριστώ πολύ.

Συντονιστής: Κύριε Παπαθανασίου τελικά αξίζει κάποιος να επενδύσει μέσω του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης;

Παπαθανασίου: Πολύ ωραία ερώτηση και σας ευχαριστώ. Στο πρώτο μέρος, λοιπόν, σας ανέλυσα ποια είναι αυτά τα πιο σημαντικά όπλα που έχουμε για τον πρωτογενή τομέα και για την ανάπτυξη του. Θα σας πω και δυο λόγια επ' ευκαιρία πως λοιπόν οι υπηρεσίες και η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συμβάλει σε αυτή την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα. Οργάνωση, ταχύτητα και αποτέλεσμα είναι το μότο μας και μάλιστα είναι στο DNA της ομάδας του. Αρέσκομαι να λέω τα επιτεύγματα μιλούν από μόνα τους για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στο κομμάτι των διεκδικήσεων. Επειδή είμαστε ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης, σε πάγια βάση διεκδικούμε κονδύλια από το υπουργείο που κάνει την κεντρική διαχείριση, και πολλές φορές τα έχουμε καταφέρει, όπως για παράδειγμα καταφέραμε να μπούνε όλοι οι επιλαχόντες στους νέους γεωργούς του 2021, όπως και στο πρόγραμμα δράσης που τρέχει τώρα το 4-1-5. Τα νέα σχέδια βελτίωσης, όπου καταφέραμε με έντονη πίεση που ασκήσαμε από τα 18 εκατομμύρια να πάρει η Περιφέρεια άλλα 10 εκατομμύρια και να φτάσουμε τα 28 εκατομμύρια επιπλέον, σημαίνει περισσότεροι άνθρωποι επενδυτές στη γεωργία, περισσότερα χρήματα στον τόπο μας. Στο κομμάτι των πληρωμών, έχουμε πληρώσει τα 33 εκατομμύρια Ευρώ των νέων γεωργών του 2016, έχουμε πληρώσει τα 47 εκατομμύρια των σχεδίων βελτίωσης του 2017 και έχουμε πληρώσει 50 εκατομμύρια απ' τα 68,8 των νέων γεωργών του 2021. Για το κομμάτι της επικοινωνίας, στο οποίο και σε αυτό δίνουμε μεγάλη βαρύτητα, κάνουμε μια σειρά από ενημερωτικές ημερίδες για να μάθει ο κόσμος για το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης και ποια είναι αυτά τα προγράμματα, αλλά να επικοινωνήσουμε και το έργο μας. Έχουμε φτιάξει ένα ωραιότατο φυλλάδιο που για πρώτη φορά έγινε στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας όπως και το σποτάκι. Κλείνοντας, να πω το εξής, γιατί κάποιος αξίζει να ασχοληθεί; Είναι μονόδρομος οι επενδύσεις στον αγροτικό τομέα και η αξιοποίηση του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης, γιατί έτσι θα πιάσουνε τόπο τα χρήματα, θα έρθουνε νέοι άνθρωποι να ασχοληθούνε με την παραγωγή, θα μπορέσουμε να πετύχουμε βιώσιμες και ανταγωνιστικές εκμεταλλεύσεις, να παράγουμε ποιοτικά τοπικά αγροτικά προϊόντα, να ενισχύσουμε την εξωστρέφεια και τελικά (που για εμένα είναι και το ζητούμενο) να βελτιώσουμε την ποιότητα ζωής του παραγωγού. Σας ευχαριστώ.

Συντονιστής: Επίλογος 2 λεπτά και για τον κύριο Στάχτιαρη.

Στάχτιαρης: Θα είμαι πολύ σύντομος, θα τελειώσω με μια πρόταση. Η πρόταση είναι ότι κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να υπάρχει (επειδή πολλά συζητούνται για το πως γίνεται η κατάρτιση, σε ποια θεματολογία, για πόσο χρόνο και όλη αυτή η συζήτηση…), θα πρέπει να υπάρχει ένας δυναμικός μηχανισμός διάγνωσης αναγκών ανά Περιφέρεια, έτσι ώστε όλοι οι εμπλεκόμενοι, οι φορείς, εμείς, το Υπουργείο, τα επιμελητήρια, οι αγρότες, να μπορούμε συνεχώς και δυναμικά να καταρτίζουμε και να βλέπουμε, ποιες είναι οι πραγματικές ανάγκες στον πρωτογενή τομέα, έτσι ώστε να διαμορφώνουμε τα προγράμματα δυναμικά σε πράγματα τα οποία οι αγρότες θα θέλουν. Και όχι να τους αναγκάζουμε να παρακολουθούν πράγματα τα οποία ενδεχομένως, είτε είναι παρωχημένα, είτε δεν τα χρειάζονται. Ευχαριστώ πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11η

Δημογραφικό και Πρωτογενής Τομέας: Η Αγροτική Ελλάδα Ερημώνει

✓**Χριστίνα Σταρακά** Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας ΠΑΣΟΚ, Τομεάρχης Αγροτικού Τομέα

✓Δρ, **Παύλος Μπαλτάς**, Ερευνητής, Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών (ΙΚΕ) Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Συντονιστής: **Δημήτρης Παπαδάκης**, Αρχισυντάκτης, Εφημερίδα "Συνείδηση"

Συντονιστής: Να ξεκινήσουμε από την κυρία Σταρακά αρχικά. Αυτό που θα ήθελα να μας πείτε, επειδή έχετε διατελέσει εσείς ειδικά και από το κομμάτι της αυτοδιοίκησης στα δημόσια πράγματα της Αιτωλοακαρνανίας, είναι το εξής: τώρα που είσαστε και στη βουλή βλέπετε αυτό το θέμα πραγματικά να απασχολεί το πολιτικό σύστημα, γιατί το συζητούσαμε εδώ στα μέρη μας όλα τα προηγούμενα χρόνια ότι τα χωριά ερημώνουν, ότι έχουμε παραδείγματα χωριών που πριν λίγα χρόνια είχαν χίλιους κατοίκους και τώρα έχουν τετρακόσιους. Το συζητούσαμε, το κουβεντιάζαμε, αλλά η Αθήνα δεν βλέπω να το συζητάει και τα πολιτικά κέντρα αποφάσεων. Τώρα εσείς ως Βουλευτής βλέπετε να αλλάζει κάτι και βλέπετε να μπαίνει στην ατζέντα των κομμάτων αυτών;

Σταρακά: Καλημέρα καταρχήν σε όλους, να σας πω ότι είμαι πολύ χαρούμενη που είμαι σήμερα στο δεύτερο συνέδριο του AGROWN εδώ στο Αγρίνιο, ένα συνέδριο που πραγματικά πιστεύω ότι θα συμβάλει καθοριστικά, μιας και ο νομός μας είναι κατεξοχήν ένας νομός στον πρωτογενή τομέα και εκεί στηρίζεται και το εισόδημα του κατά μεγάλο ποσοστό. Άρα, είναι ένα πολύ χρήσιμο συνέδριο που θα συμβάλει καθοριστικά πιστεύω, με όλα τα πορίσματα και τις αποφάσεις που θα βγουν, για την καλύτερη εξέλιξη του νομού μας. Πάνω σε αυτό που λέτε θα σας πω ότι δυστυχώς αυτό το θέμα, εάν εξαιρέσετε τελευταία μια παρέμβαση που έκανε η Υπουργός οικογένειας η κυρία Ζαχαράκη, με ένα πλάνο δεκαετίας μπροστά και με κάποια δισεκατομμύρια Ευρώ (νομίζω στα είκοσι δισεκατομμύρια αν δεν κάνω λάθος), για ένα βάθος δεκαετίας που έκανε ένα πλάνο το οποίο βέβαια νομίζω ότι θα πρέπει να το σχολιάσουμε στην πορεία, δυστυχώς η κυβέρνηση τουλάχιστον η παρούσα δεν το έχει αγγίξει καθόλου το θέμα. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να πω ότι το ΠΑΣΟΚ έχει ασχοληθεί σοβαρά με αυτό το ζήτημα, και θα θυμίσω ότι το 2017 η αείμνηστη Φώφη Γεννηματά είχε φέρει το θέμα στη βουλή, για να κάνουμε μια διακομματική επιτροπή, φέρνοντας ότι το δημογραφικό θέμα, είναι το νούμερο ένα ζήτημα για τη χώρα. Δυστυχώς δεν εισακουστήκαμε, δηλαδή δεν εισήχθη καν στη βουλή για συζήτηση. Επανήλθε πάλι το 2018 με επικαιροποιημένες πάλι προτάσεις, δεν υπάρχει μήνας που να περάσει, γιατί συμμετέχω και σε αντίστοιχες επιτροπές στη βουλή, που εμείς να μην βάζουμε στην ατζέντα μας σαν νούμερο ένα, το δημογραφικό πρόβλημα. Ίσως την Αθήνα να μην την αγγίζει κ. Παπαδάκη αυτό, να μην είναι αισθητό στο πετσί της Αθήνας το δημογραφικό, γιατί εμείς ζούμε στην άλλη Ελλάδα. Όπως ξέρετε καταγόμαστε όλοι από εδώ από την Αιτωλοακαρνανία, το μεγαλύτερο νομό σε έκταση στη χώρα, ο οποίος έχει πραγματικά τεράστιο ορεινό όγκο, ορεινά χωριά, απομακρυσμένες περιοχές και πραγματικά ξέρουμε τι σημαίνει η ερήμωση των απομακρυσμένων περιοχών, εδώ στη Αιτωλοακαρνανία. Στον χαιρετισμό που κάνουμε θα το πούμε λίγο πιο γενικά. Θα έχουμε την δυνατότητα στην πορεία εκτιμώ, και στον χρόνο που έχουμε, να δώσουμε και ορισμένα στοιχεία συγκεκριμένα για την Αιτωλοακαρνανία όσον αφορά στο δημογραφικό. Εγώ εκείνο που θα ήθελα να πω σε όλους εμάς εδώ, είναι ότι γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά τι σημαίνει ερήμωση, γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά τι σημαίνει εγκατάλειψη, γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά τι σημαίνει ανυπαρξία επιλογών, γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά τι σημαίνει να κλείνουν τα σχολεία στα χωριά μας, γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά την έλλειψη, ένα πολύ βασικό πράγμα, της πρωτοβάθμιας κυρίως, περίθαλψης στα ορεινά χωριά. Ένα μεγάλο θέμα, το οποίο πρέπει να κουβεντιάσουμε και ενόψει

του υγειονομικού χάρτη που έρχεται, μετά το δικαστικό χάρτη που ήρθε και σακάτεψε στην κυριολεξία την χώρα, έρχεται ο υγειονομικός χάρτης. Με σκοπό, απ' ότι ξέρουμε από τις πληροφορίες μας, να κλείσει τα κέντρα υγείας στις απομακρυσμένες περιοχές. Ένα έγκλημα που θα συντελέσει ακόμα περισσότερο στο θέμα που συζητάμε, να φύγει δηλαδή ο κόσμος και να πάει στα αστικά κέντρα. Πέραν από εκεί, η σύνδεση τώρα του δημογραφικού θέματος με τον πρωτογενή τομέα είναι πάρα πολύ σημαντικό κομμάτι. Ρημάζουν πραγματικά οι περιοχές, και μην ξεχνάτε ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό φτώχειας που φτάνει το 36% στη χώρα μας, είναι ο γεωργικός πληθυσμός. Μάλιστα στην κλίμακα της ηλικίας από 18- 28. Δηλαδή τα νέα παιδιά που είναι μπροστά στην απόφαση που να πάνε, που να μείνουνε, με τι να ασχοληθούνε. Αυτά τα παιδιά, βλέποντας το χαμηλό εισόδημα που προέρχεται απ' την γεωργική εκμετάλλευση, η οποία γεωργική εκμετάλλευση να θυμίσουμε ότι το 99% των περιπτώσεων είναι οικογενειακές επιχειρήσεις και όχι μεγάλα σχήματα, να θυμίσουμε ότι η πλειοψηφία του 75% πλέον, του αγροτικού πληθυσμού έχει στην ιδιοκτησία του ένα κλήρο κάτω των 50 στρεμμάτων, που σημαίνει ότι το εισόδημα είναι πολύ πενιχρό. Όλα αυτά, λοιπόν, να τα συνδυάσουμε με μία πολύ δύσκολη φάση που περνάει ο πρωτογενής τομέας. Θεωρώ τη δυσκολότερη των τελευταίων δεκαετιών. Σε αυτό βέβαια, έχει συμβάλει καθοριστικά το αυξημένο κόστος παραγωγής, μέσα στο αυξημένο κόστος παραγωγής να προτεραιοποιήσουμε και να πούμε ότι είναι το ενεργειακό κόστος. Από εκεί και πέρα, απ' όλη την οδυνηρή και οικτρή κατάσταση που δυστυχώς ξέρουμε πως συμβαίνει με τον ΟΠΕΚΕΠΕ, με την εφαρμογή της νέας ΚΑΠ, με τον ΕΛΓΑ ,ο οποίος με ένα κανονισμό εδώ και πενήντα χρόνια, ενώ έχουμε φτάσει να έχουμε κλιματική αλλαγή, να έχουν αλλάξει τα πάντα και ο ΕΛΓΑ να παραμένει με τις μικρές αποζημιώσεις και αυτές να τις δίνει στους αγρότες σε ύστερο χρόνο. Όλα αυτά λοιπόν, σε συνδυασμό με την έλλειψη των εργατικών χεριών, τα κόκκινα δάνεια, έχουν φέρει τον πρωτογενή τομέα πραγματικά στο χείλος του γκρεμού. Σε αυτή λοιπόν την περίπτωση, όταν το εισόδημα του αγρότη είναι τόσο πενιχρό, όταν υπάρχει αυτό το κόστος ζωής, όταν στις απομακρυσμένες περιοχές έχει πετύχει το κεντρικό κράτος να τις περιθωριοποιήσει. Κλείνουν σχολεία, κλείνουν κοινοτικά καταστήματα, δεν υπάρχουν κέντρα υγείας. Ρωτάω λοιπόν, ποιος νέος θα επιλέξει να μείνει σε μια ορεινή και απομακρυσμένη περιοχή; Πέραν από εκεί, στο δημογραφικό τώρα που είναι συνδεδεμένο με αυτό, γιατί όλα αυτά είναι αλληλένδετα, δυστυχώς αυτά τα παιδιά ιδίως που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα και εκ' των πραγμάτων μένουν σε αυτές τις περιοχές, τους έχει στερήσει, στην κυριολεξία, τα όνειρα. Δηλαδή ένας νέος δεν έχει δικαίωμα πλέον να ονειρευτεί και πόσο μάλιστα ένας νέος που ζει σε ένα ορεινό χωριό. Δεν έχει δικαίωμα να ονειρευτεί, να κάνει οικογένεια. Ακόμα και να ερωτευτεί, να σας το πω απλά, έχει πρόβλημα, αυτό είναι πρόβλημα γενικότερα, να ξέρετε. Να σας πω και κάτι σε αυτό το σημείο, όταν έγινα Αντιπεριφερειάρχης, ο πρώτος άνθρωπος που μπήκε μέσα στο γραφείο μου, ήταν ένας Πρόεδρος ενός χωριού, απ' το ορεινό Ξηρόμερο και μου λέει: «κ. Σταρακά θέλω να σας ζητήσω ένα μεγάλο ρουσφέτι, πρέπει να μας φέρετε γυναίκες στο χωριό», λέει. Λέω «γυναίκες στο χωριό, πώς να σας φέρουμε». «Δεν ξέρω» λέει, «βρείτε τρόπο και φέρτε γυναίκες στο χωριό. Να παντρευτούν τα παιδιά μας, να μείνουν εκεί». Την ώρα που μου το είπε γέλασα, μου φάνηκε αστείο, λέω τι μου λέει ο άνθρωπος, όταν έφυγε όμως, πραγματικά είναι αυτό που συζητάμε σήμερα, κανένας νέος άνθρωπος δεν μπορεί πλέον να μείνει στο χωριό. Δεν μπορεί να παντρευτεί, δεν βρίσκει γυναίκα, τόσο απλά, ή, οι γυναίκες δεν βρίσκουν άντρες, έχουν φύγει, έχουν ερημώσει τα χωριά. Καταλήγοντας λοιπόν, θα έχουμε και την ευκαιρία να τα πούμε μετά, αν δεν υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης και πραγματικά το κράτος να σκύψει στην Περιφέρεια και στην επαρχία, νομίζω αποσπασματικά μέτρα, που θα λύσουν το δημογραφικό δεν θα έχουν αποτέλεσμα. Άρα λοιπόν, όλα αυτά είναι μία συνέχεια το ένα με το άλλο, και πιστεύω ότι εκεί που πρέπει να σταθούμε και να είναι και η κουβέντα μας στο χρόνο που θα έχουμε μετά, είναι ότι πρέπει το κεντρικό κράτος να σταθεί πραγματικά στην περιφερειακή ανάπτυξη και να το εννοεί αυτό. Θυμόμαστε και τα παλιά χρόνια, ακόμα και σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, όταν υπήρχαν οι κοινότητες, πόσο ζωντανά ήταν τα χωριά μας. Πρέπει να μάθουμε να παράγουμε. Έμαθαν δηλαδή οι νέοι μας, μία επιδοματική πολιτική και έχουμε γίνει η χώρα που

παράγει τεμπέληδες και, συγγνώμη που το λέω έτσι, αλλά αισθάνομαι οικεία μαζί σας, γιατί είμαστε η χώρα που δεν έχει μάθει τον νέο άνθρωπο να παράγει. Αυτό συμβαίνει γιατί βολεύονται με τα επιδόματα. Είμαστε απ' τις λίγες χώρες που επιδοτούν την ανεργία και όχι την εργασία. Αυτό εάν δεν αλλάξει, πραγματικά κανένας νέος δεν θα μείνει στην περιοχή του. Κανένας νέος δεν θα μάθει να παράγει και θα έρθει η απόλυτη απαξίωση, της επαρχίας και της Περιφέρειας. Νομίζω ότι στην πορεία θα έχουμε την δυνατότητα να μπούμε σε νούμερα που αφορούν την Αιτωλοακαρνανία και όχι μόνο, και όλες τις αιτίες αυτές, που οδηγούν σε αυτό το τεράστιο και νούμερο ένα κατά την άποψή μου θέμα που είναι το δημογραφικό και τη σύνδεσή του με τον πρωτογενή τομέα.

Συντονιστής: Βεβαίως. Σας ευχαριστούμε για την αρχική τοποθέτηση, έχετε απόλυτο δίκιο η περιφερειακή ανάπτυξη, ή αλλιώς μια πολιτική για την ύπαιθρο, είναι προφανώς βασική και το είδαμε τώρα με τα παραδείγματα που αναφέρατε και εσείς. Τι γίνεται με το κλείσιμο σχολικών τμημάτων, να το πω έτσι γιατί το παρακολουθήσαμε και από το ρεπορτάζ ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Δήμος που είναι πρωταθλητής με την μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού, στην τελευταία απογραφή, της τάξης του 30%, ο Δήμος Θέρμου, έχει ένα λύκειο και συγχωνεύσανε τα τμήματα στην τρίτη λυκείου, τα παιδιά που δίνουν πανελλήνιες. Αυτό και μόνο νομίζω περιγράφει αυτό που είπατε και σε όλο το νομό, αλλά ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις Κυρία Σταρακά διαπιστώνουμε μερικές φορές ότι τα μέτρα που παίρνονται από ένα Υπουργείο παίρνονται οριζόντια. Δεν κοιτάνε τις τοπικές ιδιαιτερότητες και να δώσουν μια εξαίρεση. Αν επρόκειτο να συγχωνεύσουν, ας συγχωνεύσουν στο Αγρίνιο, στο Θέρμο όμως, πως; Δηλαδή εκεί δεν υπάρχουν και φροντιστήρια να πάει ένα παιδί να δώσει πανελλήνιες.

Σταρακά: Σε αυτό το σημείο κ. Παπαδάκη να επαινέσουμε και αυτό που έγινε πριν ένα μήνα περίπου στη Φουρνά Ευρυτανίας. Δηλαδή ελλείψει των κεντρικών πρωτοβουλιών στη Φουρνά Ευρυτανίας ο κοινοτάρχης εκεί, ο Πρόεδρος του χωριού μαζί με την μητρόπολη, (επειδή υπάρχουν σπίτια που έχουν εγκαταλειφθεί, ο κόσμος ζει στα αστικά κέντρα και τα σπίτια ρημάζουν), πήραν λοιπόν, μια φανταστική πρωτοβουλία. Καλούν οικογένειες να μένουν σε αυτά τα σπίτια, χωρίς ενοίκιο, τους παρέχουν όλα τα πρώτα έξοδα που χρειάζονται μέχρι να πατήσουν στα πόδια τους. Όλα αυτά τα έκαναν και πραγματικά ανταποκρίθηκαν νομίζω πάνω από σαράντα οικογένειες. Πήγαν εκεί, έφυγαν από τα αστικά κέντρα και πήγαν στη Φουρνά Ευρυτανίας. Εκεί ο κόσμος ζει τώρα χωρίς να έχει το στεγαστικό κόστος, το οποίο είναι τεράστιο όπως γνωρίζετε, θα το πούμε και παρακάτω. Χωρίς να έχουν σημαντικά έξοδα διαβίωσης. Όταν ρωτήθηκαν εκεί ο Πρόεδρος του χωριού μαζί με την μητρόπολη, λένε το κάναμε για να μην κλείσουν τα σχολεία. Το χωριό αυτό απέχει σαράντα χιλιόμετρα απ' το Καρπενήσι, έχει από νηπιαγωγείο μέχρι και λύκειο και πήραν αυτή την πρωτοβουλία. Πραγματικά αξίζει συγχαρητήρια αυτός ο κόσμος.

Συντονιστής: Προφανώς, αλλά μετά νομίζω η ευθύνη μεταφέρεται σε όλους τους υπόλοιπους γιατί θα πρέπει τα παιδιά αυτών των οικογενειών να μείνουν στη Φουρνά. Η μεταφορά δηλαδή πληθυσμού από μόνη της δεν αρκεί.

Σταρακά: Θέλω να πω ελλείψει των πολιτικών του κεντρικού κράτους, πόσο σημαντικές και αξιέπαινες είναι αυτές οι πρωτοβουλίες που παίρνει η τοπική κοινωνία, και δείχνει την ανάγκη που έχουν να μην ερημώσουν αυτά τα χωριά.

Συντονιστής: Να πάμε τώρα και στον κύριο Μπαλτά, τον ερευνητή του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, ο οποίος έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με τις δημογραφικές αναλύσεις, για να μας δώσει τη δική του πλευρά, μία κάπως πιο επιστημονική πλευρά πάνω στο θέμα με όλες της τις προεκτάσεις.

Μπαλτάς: Σας ευχαριστώ πολύ, τους διοργανωτές για την πρόσκληση και ιδιαίτερα τον καθηγητή του πανεπιστημίου Πατρών, τον Δημήτρη Τριαντακωνσταντή. Η δημογραφική αλλαγή που συντελείται είναι πάνω όπως όλα αυτά που περιεγράφηκαν αυτή τη στιγμή. Αυτό έχει τρεις

διαστάσεις. Έχει τη μείωση της γονιμότητας, που ξεκίνησε από τη δεκαετία του ογδόντα που είπατε από πιο παλιά, την αύξηση του πληθυσμού του ηλικιωμένου, της γήρανσης στων άνω των 65 ετών, και τη μείωση του πληθυσμού γενικότερα της χώρας και κάποιων περιοχών πιο πολύ από τη δεκαετία της κρίσης και μετά από το 2010 και μετά. Όντως αυτό που συμβαίνει, όπως είπατε, αυτό δεν είναι η ένταση, δεν είναι οριζόντια, δεν συμβαίνει αυτό, αυτά τα τρία χαρακτηριστικά, η μείωση της γονιμότητας, η αύξηση της γήρανσης και η μείωση του πληθυσμού οριζόντια και το ίδιο σε όλη τη χώρα σε όλα τα χωρικά επίπεδα. Δυστυχώς, οι ορεινές και αγροτικές περιοχές το βιώνουν στο μεγαλύτερο βαθμό. Αυτή τη στιγμή οι ορεινές αγροτικές περιοχές γνωρίζουν τη μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού τους, γνωρίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά γήρανσης. Δηλαδή, η Ελλάδα αυτή τη στιγμή είναι γύρω στο 23 % άνω των 65, εδώ στην Αιτωλοακαρνανία είναι στο 24 %, όμως ας πούμε στη Βρετανία είναι 40 %. Οπότε, θέλω να πω, αυτή τη στιγμή βιώνουμε ποσοστά ατόμων μεγάλης ηλικίας τα οποία κανονικά η χώρα θα ζήσει στο 2050, θα είναι το 1/3 του πληθυσμού άνω των 65 ετών. Το οποίο αυτό δημιουργεί, όπως τέθηκε και πριν από την κυρία Σταρακά, θέματα ότι αυτός ο πληθυσμός δεν θα πρέπει να νιώσει απομονωμένος. Δηλαδή, πριν προχωρήσουμε στο να επιστρέψουν οι οικογένειες, θα πρέπει αυτός ο πληθυσμός που είναι ήδη εκεί, ο μεγάλης ηλικίας, ο γερασμένος, να μην έχει απομονωθεί και να έχει πρόσβαση στις υποδομές υγείας πρώτον. Οπότε, όντως είναι έντονο το φαινόμενο, είναι πιο έντονο στις αγροτικές και ορεινές περιοχές και έχω και κάποιους αριθμούς σχετικά με τα τελευταία δεδομένα τι συνέβη εδώ στους νομούς της περιφέρειας δυτικής Ελλάδος. Σχετικά η δυτική Ελλάδα, όλη η χώρα μειώθηκε γύρω στο 3 % ανάμεσα στο 2011 με το 2021, η δυτική Ελλάδα μειώθηκε στο 4,6 %. Μεγαλύτερη μείωση είχε η Αιτωλοακαρνανία με 8,8 % του πληθυσμού της, από 210.000 άτομα γύρω στα 192.000 άτομα στην τελευταία απογραφή. Μικρότερο η Αχαΐα με 1,2 %, γιατί στην Αχαΐα υπάρχει ένα μεγάλο αστικό κέντρο, η Πάτρα, σε αντίθεση με αυτά που λέμε, γιατί αυτό δεν είναι το θέμα. Τα αστικά κέντρα, κάποια, αυξάνουν τον πληθυσμό τους. Η Πάτρα αύξησε τον πληθυσμό της κατά 1 % ανάμεσα στις δύο απογραφές, έχουμε αυτό το δίπολο, οπότε όπως είπατε το οριζόντιο δεν βολεύει γιατί κάθε χορική ενότητα έχει διαφορετικές ανάγκες. Η Ηλεία μειώθηκε κατά 5,9 %. Τώρα σε οτιδήποτε αφορά τη γονιμότητα, γενικά η περιφέρεια δυτικής Ελλάδος είναι πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, όχι πολύ, ο εθνικός μέσος όρος είναι γύρω στο 1,3 παιδιά ανά γυναίκα. Η περιφέρεια δυτικής Ελλάδος είναι στο 1,4 και στη γήρανση όπως σας είπα είναι λίγο πιο αυξημένη από τον εθνικό μέσο όρο στο 23-24 % άτομα άνω των 65 σε σχέση με 22 % που έχει η χώρα. Τώρα, κάτι σημαντικό να πούμε, η δημογραφία είναι το παιχνίδι ανάμεσα σε τρία φαινόμενα, στις γεννήσεις, στους θανάτους και στη μετανάστευση. Αυτή τη στιγμή το φυσικό ισοζύγιο, δηλαδή οι γεννήσεις μείον τους θανάτους της περιφέρειας δυτικής Ελλάδος είναι μείον 45.000. Τι σημαίνει αυτό, ότι αν δεν συμβεί τίποτε άλλο, αν η μετανάστευση εισερχόμενη εξερχόμενη είναι μηδενική, η περιφέρεια δυτικής Ελλάδος κάθε χρόνο θα μειώνεται αν διατηρηθούν αυτές οι τάσεις κατά 45.000 άτομα. Οπότε, ξεκινάμε ότι επειδή, και αυτό ήθελα να πω, αναφέρθηκε πολύ το να κάνουμε κάποια μέτρα, κάποια σχέδια, επειδή το δημογραφικό να το πω σε εισαγωγικά, δεν «στρίβει» εύκολα, δηλαδή είναι κάτι το οποίο θέλει μακρά πορεία και θέλει ένα σχέδιο, δηλαδή μέχρι το 2050 η κατάσταση είναι λίγο προδιαγραμμένη γιατί αυτοί που θα γεράσουνε και θα πεθάνουνε έχουνε γεννηθεί και οι γεννήσεις παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο, οπότε δεν έχουμε και πολλά πράγματα να αλλάξουμε. Οπότε, μέχρι το 2050 είναι προδιαγεγραμμένο και ότι ας πούμε σύμφωνα με τις προβολές της Eurostat, η δυτική Ελλάδα το 2050 προβλέπεται να έχει 534.000 κατοίκους από 659.000 που έχει σήμερα νομίζω, η Αιτωλοακαρνανία 155.000 κατοίκους, 242.000 η Αχαΐα και 136.000 κατοίκους η Ηλεία. Οπότε, αυτό μέχρι το 2050 επιστημονικά κοιτώντας το, δεν μπορεί αλλάξει τόσο πολύ με πολιτικές δηλαδή να ξεκινήσουμε να κάνουμε περισσότερα. Αυτό που ξέχασα να πω είναι ότι, αυτά είναι παγκόσμιες τάσεις στις ανεπτυγμένες χώρες, δηλαδή η δημογραφική αλλαγή, η μείωση της γονιμότητας, η αύξηση των ατόμων μεγάλης ηλικίας άνω των 65 είναι κάτι που συμβαίνει σε όλη την Ευρώπη και γενικά συμβαίνει η γονιμότητα να μειώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό σίγουρα που θα μπορούσε να γίνει σε ένα πρώτο επίπεδο θα ήτανε πρώτα αυτά τα άτομα, οι κοινότητες

που είναι υπερήλικες και τα λοιπά να μην νιώσουν απομονωμένα. Δηλαδή, να κληθούμε τα επόμενα χρόνια είναι η πίεση στο σύστημα υγείας, γιατί το 2050 στην Ελλάδα το 35 % του πληθυσμού θα είναι άνω των 65 οπότε οι υποδομές μέσης υγείας θα δεχτούν, ήδη δέχονται πίεση στο 22 % που είναι τώρα, οπότε θα δεχτούν μεγαλύτερη πίεση. Οπότε, δεν θα πρέπει να απομονωθούν πια αυτές οι περιοχές, να αποκοπούν από ένα σύστημα υποδομών και πρόνοιας το οποίο θα μπορέσει τουλάχιστον να διατηρηθούν, και μετά σε ένα επόμενο επίπεδο να μπορέσει ο πληθυσμός να παραμείνει εκεί. Αυτό που είπατε όντως βγαίνει από τα δεδομένα, η αναλογία φύλου, σε ορεινές αγροτικές περιοχές επικρατούν οι άντρες γιατί οι πρώτοι που φεύγουν από τις αγροτικές και από τις γενικότερα αγροτικές περιοχές του υπαίθρου είναι οι γυναίκες, φεύγουν οι νέοι αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό φεύγουν οι γυναίκες και μετά φεύγουν οι άντρες. Οπότε αυτό είναι κάτι που υπάρχει στα δεδομένα.

Σταρακά: Καλώς, ο πρόεδρος το ζήτησε αυτό.

Μπαλτάς: Καλώς το ζήτησε, ναι όντως το ζήτησε ο άνθρωπος γιατί προκύπτει από τα δεδομένα. Βλέπουμε ας πούμε ότι σε κάποια χωριά δεν έχουμε γεννήσεις. Πώς να έχουμε γεννήσεις άμα δεν υπάρχουν γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας, πώς θα γίνουν οι γεννήσεις, δεν γίνονται έτσι. Δηλαδή αν είναι όλο κάποιοι υπερήλικες, κάποιοι άντρες που έχουνε παραμείνει για να κάνουν τις εργασίες και αυτά, πώς θα παντρευτούν να κάνουν οικογένεια, οπότε όλα αυτά όντως προκύπτουν. Είναι πιο έντονο στον αγροτικό χώρο. Για να μην πολυλογώ, οι πολιτικές δεν θα πρέπει να είναι οριζόντιες, θα πρέπει να είναι κάθετες, θα πρέπει να υπάρχουν χωρικές πολιτικές που να διαχωρίζουν ανάλογα την περιοχή. Το δημογραφικό δεν είναι ενιαίο, αλλά δεν παύει να είναι μια παγκόσμια τάση, δηλαδή όποιες πολιτικές και να πάρουμε, ας πούμε για την γονιμότητα, δεν μπορούμε να πάρουμε πάνω από το 1,7-1,8 παιδιά, μπαίνουμε και σε άλλα θέματα. Αλλά το να μπορέσουμε τους υπερήλικες που γνωρίζουμε από τώρα ότι θα έχουμε το 2050 να τους παρέχουμε πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, αυτό μπορούμε να το προβλέψουμε από τώρα, να επενδύσουμε σε αυτό.

Συντονιστής: Αυτό όμως που λέτε σημαίνει ότι είναι προδιαγεγραμμένη είπατε η κατάσταση μέχρι το 2050, σημαίνει τι όμως; Ότι, οκέι, να δούμε το θέμα με τους ηλικιωμένους από ένα σημείο και ύστερα, σημαίνει ότι δεν γίνονται ακόμα πιο υπερ-επείγοντα, αν θέλετε, τα μέτρα που θα έπρεπε, τα όποια μέτρα θα έπρεπε να πάρουμε, για να τουλάχιστον να κάνουμε μία ανάσχεση;

Μπαλτάς: Αυτό που είπατε, στο πρώτο στάδιο πρέπει να γίνει μια ανάσχεση, δηλαδή τουλάχιστον να σταθεροποιηθούν τα νούμερα, αυτό. Αυτό εννοούσα ότι θέλει μακροχρόνια πολιτική, δεν μπορούμε ξαφνικά να πάμε το 1,3 γονιμότητα, στο δύο παιδιά ανά γυναίκα, θέλει μια ανάσχεση, μια συντήρηση. Να ανασχεθούν ας πούμε, να πάρουμε μέτρα να ανασχεθεί ας πούμε η φυγή από την ύπαιθρο και τους ορεινούς όγκους του πληθυσμού και αν σταθεροποιηθεί σε επόμενο επίπεδο να μπορέσουνε και να αναπτυχθούν αυτές οι περιοχές. Αλλά σίγουρα θέλει χρόνο, μέχρι το 2050 η Ελλάδα από ότι είναι η πρόβλεψη, θα είναι γύρω στα εννιά εκατομμύρια. Οπότε από εκεί και πέρα με τα κατάλληλα μέτρα, αλλά σας επαναλαμβάνω ότι τα μέτρα στο δημογραφικό έχουν και τον προσωπικό παράγοντα, δηλαδή το να κάνεις παιδί είναι μια προσωπική επιλογή. Δηλαδή, όσα μέτρα και να πάρουμε, στο τέλος δεν μπορούμε να το ελέγξουμε απόλυτα, είναι θέμα αξιών, είναι θέμα ο καθένας τι θέλει να κάνει στη ζωή του, δηλαδή δεν είναι ένα μέτρο ότι θα ευνοήσω να κάνω ένα παιδί και θα κάνουμε όλοι παιδιά, καταλαβαίνετε τι εννοώ.

Συντονιστής: Προφανώς, εξάλλου δεν γίνεται με κυβερνητική εντολή να κάνεις παιδιά, έτσι;

Μπαλτάς: Ναι, αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να πάρουμε μέτρα, όχι ας πούμε επιδοματική πολιτική πάρε λεφτά για να κάνεις παιδιά, αλλά να πάρουμε μέτρα ώστε αυτός που θα αποκτήσει το παιδί του να μπορεί να έχει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την εργασία του, την καριέρα του, το χρόνο του, να μπορέσει να έχει βοήθεια οικογενειακή, να συμβιβάσει την εργασία του με την οικογένεια και τα λοιπά.

Συντονιστής: Μέσα από τις αναλύσεις που έχετε κάνει και στο παρελθόν όταν στα μέσα της δεκαετίας του 2000 είχανε παρθεί κάποια μέτρα για τους τρίτεκνους για παράδειγμα, από την τότε κυβέρνηση, αν θυμάμαι καλά τα στοιχεία των επόμενων δύο –τριών-τεσσάρων ετών, είχε φανεί μια σχετική μικρή αύξηση των γεννήσεων.

Μπαλτάς: Υπήρξε μια αύξηση των γεννήσεων ανάμεσα στο 2006 με το 2010, η οποία δεν συνδυάζεται ακριβώς με τα μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση, υπήρξε ένα φαινόμενο που στην βιογραφία λέγεται το φαινόμενο της αναπλήρωσης. Οι γυναίκες αύξησαν το μέσο όρο που αποκτούσαν το πρώτο τους παιδί, οπότε εκείνη την περίοδο υπήρξε μια γενιά γυναικών που έφταναν σε μεγαλύτερες και αναπλήρωναν τα παιδιά που δεν κάνανε σε προηγούμενη ηλικία. Το οποίο, ανασκόπηση, μην ξεχνάμε ότι στη γονιμότητα έχει παίξει ρόλο και τα 600.000 άτομα που φύγανε με το brain drain που λέμε. Αυτοί ήταν άνθρωποι αναπαραγωγικής ηλικίας 25 με 40 χρονών οι οποίοι τα κάνουν τα παιδιά τους, απλώς δεν τα κάνουν στην Ελλάδα, είναι οι φίλοι μας που είναι στο Βέλγιο, στη Γερμανία, άρα έχουμε χάσει και από αυτές ένα μέρος των γεννήσεων που θα είχαμε, οπότε επιδεινώνει το θέμα.

Συντονιστής: Τώρα, για να ολοκληρώνουμε σιγά-σιγά και την κουβέντα, από ένα σημείο και ύστερα καταλαβαίνω ότι πολιτική για την ύπαιθρο είναι το πλέον βασικό σημείο και μιας και έχουμε εδώ έναν εκπρόσωπο του κοινοβουλίου, νομίζω ότι κάποια στιγμή και σε επίπεδο κοινοβουλευτικό, πέρα από τα όποια μέτρα για το δημογραφικό, θα πρέπει να δείτε όλο το πολιτικό σύστημα και τις επιπτώσεις πάνω σε αυτό. Δηλαδή, κυρία Σταρακά, αναρωτιέμαι οι 300 του κοινοβουλίου, τι θα ψηφίσουν για το ασφαλιστικό όταν τα στοιχεία μας λένε ότι η κατάσταση μέχρι το 2050 είναι προδιαγεγραμμένη; Θα πάμε και σε μικρότερες συντάξεις;

Σταρακά: Εγώ νομίζω ότι σε όλα αυτά που προαναφέραμε όλοι συμφωνώ. Θα σταθώ μόνο σε δύο πράγματα που είπατε, ότι μία ξεχωριστή πολιτική για τη Περιφέρεια και όχι οριζόντια μέτρα. Δηλαδή ακόμα και τα μέτρα του νόμου που έφεραν για τους ελεύθερους επαγγελματίες, για τη φορολόγηση των ελεύθερων επαγγελματιών ήταν ένα οριζόντιο μέτρο. Να σας πω κάτι, δεν είναι δυνατόν να φορολογούμε με τα ίδια μέτρα το καφενείο στην Ομόνοια με το καφενείο στην Παλαιομάνινα, δηλαδή αυτό είναι αδιανόητο. Αυτό, λοιπόν, εμείς σαν παράταξη το καταψηφίσαμε, κάπως έτσι όμως είναι σε όλες τις πολιτικές, δηλαδή αν δεν γίνει μία ξεχωριστή πολιτική. Καταρχήν να υπάρχουν κίνητρα για να λύσουμε το δημογραφικό. Μόλις φέτος, ή πέρσι, δεν θυμάμαι, πέρασε το επίδομα μητρότητας στην αγρότισσα. Δεν υπήρχε. Δηλαδή, η μητέρα αγρότισσα ήταν κάτι άλλο από εμένα, που είμαι μητέρα σε μία πόλη. Το καταλαβαίνετε, λοιπόν, ότι και στις γυναίκες ελεύθερες επαγγελματίες δεν υπάρχει επίδομα μητρότητας. Τι σημαίνει αυτό, ότι δεν υπάρχει κίνητρο. Θα μου πείτε, σώζεται με ένα επίδομα, όχι, είναι μία δέσμη μέτρων, η οποία λέτε ότι είναι επιλογή με το να κάνεις παιδί. Συμφωνώ ότι είναι επιλογή, αλλά αυτή η επιλογή θα πρέπει να ενισχυθεί και μέσα μας, δηλαδή να την ζυμώσουμε. Ναι θα κάνω ένα παιδί, αλλά δεν είμαι απροστάτευτη. Έχω το κράτος δίπλα μου, θα πάρω το επίδομα. Δεν μπορεί το βρεφικό γάλα κ. Παπαδάκη στην χώρα μας να είναι 276 % ακριβότερο απ' ότι είναι στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Είναι μία δέσμη μέτρων δηλαδή, το ΦΠΑ στα βασικά είδη ανάγκης, αυτό είναι ένα οριζόντιο μέτρο. Πρέπει να μειωθεί, δεν μπορεί τα βασικά είδη, που είναι τα τρόφιμα, αυτά που χρειαζόμαστε, τα πρώτα είδη ανάγκης. Δεν μπορεί να μην μιλάμε για μείωση του ΦΠΑ. Να υπάρχει ένα κίνητρο, να αυξήσει το εισόδημά μας. Δεν μπορεί το βρεφικό γάλα να είναι 280 % ακριβότερο στη χώρα μας απ' ότι στην Ιταλία, στη διπλανή μας Ευρωπαϊκή χώρα. Δεν μπορεί η αγρότισσα να έχει πάρει μόλις τώρα επίδομα μητρότητας. Και να επεκταθούν τα μέτρα, γιατί όντως έπιασαν τα μέτρα τότε και τις τρίτεκνες οικογένειες. Να επεκταθούν αυτά τα μέτρα, οι πολύτεκνες οικογένειες, και οι τρίτεκνες, γιατί μην βάζουμε και τόσο ψηλά τον πήχη και το τρίτεκνο πλέον είναι πολύτεκνο για τα δεδομένα της χώρας μας. Να ισχύουν τα ίδια μέτρα, δεν μπορεί ακόμα και εδώ, εγώ σας λέω σαν επικεφαλής που ήμουν της μείζονος αντιπολίτευσης στο Δήμο, και όταν έρχονταν τα δημοτικά, το θέμα των δημοτικών τελών είμασταν οι μόνοι που

κάναμε προτάσεις ότι οι τρίτεκνες οικογένειες και οι πολύτεκνες να έχουν μειωμένα δημοτικά τέλη. Τί θέλω να πω, αν καθίσουμε και σκεφτούμε θα σκεφτούμε πάρα πολλά, είναι μία δέσμη μέτρων που πρέπει να δούμε το δημογραφικό, και αν θέλουμε να δούμε και το δημογραφικό σε σύνδεση με τον πρωτογενή τομέα, πρέπει να πάμε επίσης σε μία δέσμη μέτρων ακόμα πιο ευνοϊκά ανά γεωγραφική περιοχή, δηλαδή που αφορούν ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές. Αλλιώς, δεν πρόκειται να λυθεί κανένα δημογραφικό θέμα, και αυτό πρέπει να το δούμε σαν ολοκληρωμένη πολιτική και όχι αποσπασματικά μέτρα. Και ιδίως όταν διεξάγονται προεκλογικά, που ξέρουμε και για ποιους λόγους γίνονται.

Συντονιστής: Παρακαλώ κύριε Μπαλτά.

Μπαλτάς: Δεν πρέπει να το βλέπουμε σαν δημογραφικό, είναι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, δηλαδή όπως λέτε όλα αυτά που περιγράψατε τώρα, δηλαδή αυτή τη στιγμή λέμε, κάνουνε λιγότερα παιδιά οι γυναίκες γιατί αργούν να ξεκινήσουνε να κάνουνε παιδιά, αλλά αν δούμε πότε φεύγουν οι νέοι μας από το οικογενειακό περιβάλλον φεύγουν στα 31. Άρα δεν μπορείς να κάνεις πριν από τα 31, δηλαδή για να γίνει μια οικογένεια πρέπει ο νέος να φύγει από το οικογενειακό του οίκο, να συγκατοικήσει με την σύντροφό του, τον σύντροφό του και να δημιουργήσουν την οικογένεια. Αν δεν μπορούν να φύγουν, γιατί μπορεί να έχουν χαμηλούς μισθούς, γιατί μπορεί να έχουν αβεβαιότητα στην εργασία τους και τα λοιπά, όλα αυτά είναι μία δέσμη μέτρων που θίγει όλα τα μέτρα τα κοινωνικοοικονομικά που μπορεί να πάρει μια πολιτεία για τους πολίτες. Δηλαδή, δεν είναι τόσο κάθε μόνο δημογραφικά, δηλαδή μπορεί να υπάρχουν πράγματα τα οποία είναι όπως είπατε για το κόστος το προϊόντων και τα λοιπά και τα λοιπά, αγγίζει πιο πολλές πολιτικές.

Συντονιστής: Προφανώς, όλα όμως τα μέτρα, οτιδήποτε και αν πάρουμε, έχουνε πάντοτε ένα οικονομικό αποτύπωμα και για να κλείσουμε την κουβέντα γιατί έχουμε υπερβεί λίγο το χρόνο αλλά επειδή είναι πολύ ενδιαφέρον, θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο Μπαλτά κάτι τελευταίο, εάν και κατά πόσο υπάρχει μια δυνατότητα να αντιγράψουμε καλά παραδείγματα από χώρες του εξωτερικού, γιατί ακούω το παράδειγμα που λέμε για τη νότια Κορέα και ότι τα δισεκατομμύρια που δόθηκαν εκεί δεν έπιασαν ουσιαστικά.

Μπαλτάς: Κοιτάξτε να δείτε, και να το κλείσουμε επειδή χτύπησε το κουδούνι, ακόμη και χώρες που παραδοσιακά είχανε πολιτικές υπέρ της γονιμότητας, υπέρ της γονιμότητας, του συμβιβασμού της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή, η Γαλλία, οι σκανδιναβικές χώρες, η γονιμότητά τους έχει πέσει κάτω από τα 2,1 παιδιά ανά γυναίκα στο 1,7, για αυτό έθεσα τον πήχη στο 1,7. Δυστυχώς, αυτό είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο και χώρες που έχουνε ακολουθήσει αυτό το μοντέλο φαίνεται ότι η γονιμότητά τους μειώνεται, είναι πιο υψηλή από της Ελλάδος, αλλά είναι μειωμένη, είναι μια παγκόσμια τάση. Οπότε, σίγουρα μπορούμε να ακολουθήσουμε τα παραδείγματά τους, αλλά να μην περιμένουμε πράγματα να πάνε όντως δηλαδή αυτό που είπε η κυρία Σταρακά, ο τρίτεκνος τώρα είναι ο πολύτεκνος, ο παλιός δεν υπάρχει, δηλαδή όταν οι γυναίκες σταματάνε στο ένα παιδί βλέπουμε από τα δεδομένα οι γενιές που γεννήθηκαν μετά από το 1965-1970 παρουσιάζουν αύξηση. Δεν υπάρχει πια το μοντέλο της οικογένειας με τα δύο παιδιά, αρχίζει και αυξάνει το μοντέλο της οικογένειας με το ένα παιδί, ή πάρα πολλές γυναίκες μετά τον αναπαραγωγικό τους κύκλο μένουνε χωρίς παιδιά, δηλαδή αυξάνεται το ποσό της ηλικίας ατεκνίας, που ήταν 10 % για τις γυναίκες που γεννήθηκαν το 1955-1960 έχει φτάσει στο 1970-75 να είναι 15-16 %, οπότε όντως ο τρίτεκνος είναι ο νέος πολύτεκνος με αυτή την έννοια.

Συντονιστής: Ακριβώς. Να μείνουμε τότε σε αυτό και να κλείσουμε έτσι, στο γεγονός ότι θα πρέπει να δούμε πρώτα τουλάχιστον την ανάσχεση του προβλήματος.

Μπαλτάς: Ναι, σίγουρα, ειδικά στις αγροτικές περιοχές που είναι αυτό που είπε και η κυρία Σταρακά, πρώτα πρέπει αυτό τον κόσμο να τον βοηθήσουμε, να μείνει αυτός και μετά , δεν μπορεί να έρθει ξαφνικά καινούργιος κόσμος.

Σταρακά: Κλείνοντας δηλαδή εκεί θα πρέπει να μείνουμε κ. Παπαδάκη, μία ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτική για τις περιοχές του ορεινού όγκου και τις απομακρυσμένες περιοχές. Όχι οριζόντια μέτρα για όλους. Αυτό λοιπόν πρέπει να το ξεχωρίσουμε και ως τρίτο κίνητρο. Κίνητρα διότι, το πρώτο που λέει ο άλλος όταν παντρεύεται είναι, δεν βγαίνω να κάνω άλλο παιδί. Δεν σου λέει δεν θέλω άλλο παιδί, ποιος δεν θέλει άλλο παιδί, τα παιδιά είναι ευτυχία. Άρα λοιπόν, πρέπει να δοθούν τα κίνητρα αυτά. Με τα οποία ο νέος θα έχει δικαίωμα καταρχάς να ονειρεύεται, δεύτερον να πραγματοποιεί τα όνειρά του και να μπορεί να υποστηρίξει την καθημερινότητά του.

Συντονιστής: Ακριβώς, έχετε δίκιο. Λοιπόν να ολοκληρώσουμε εδώ, σας ευχαριστώ πολύ, νομίζω κάναμε μία ενδιαφέρουσα συζήτηση και με νούμερα και με ενδιαφέροντα συμπεράσματα, ευχαριστούμε και εσάς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12η

Διασύνδεση του Αγροδιατροφικού Τομέα με τον Πολιτισμό και τον Τουρισμό

✓**Έλενα Ράπτη**, Υφυπουργός Τουρισμού, Υπουργείο Τουρισμού (video)

✓**Παναγιώτης Σακελλαρόπουλος**, Αντιπεριφερειάρχης Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος

✓**Δέσποινα Κανελλή**, Διευθύντρια, Μουσείο Άλατος

✓**Αλέξανδρος Παναγιωτόπουλος**, Συντονιστής, Messolonghi by Locals

✓ **Παρθενία Χαρίτου**, Πρόεδρος της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής ΕΠΠΙ-ΔΡΟΥΜΕ

✓**Αριστοτέλης Ζέλιος**, Βοτανικός Κήπος Ζέλιος Γη

✓**Αλεξάνδρα Μακρυγεώργου**, Πρόεδρος Κόνσεπτ «Liofyllo»

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Κύριες και κύριοι, είναι η τρίτη ενότητα της σημερινής δεύτερης ημέρας του AGROWN, μία πολύ ενδιαφέρουσα ενότητα γιατί θα συνδυάσουμε τον αγροδιατροφικό τομέα με τον πολιτισμό και τον τουρισμό και έχουμε τους κατάλληλους ανθρώπους δίπλα μας. Θα σας τους παρουσιάσω, αφού δούμε πρώτα τον χαιρετισμό, την εισαγωγή παρέμβαση σε βίντεο από την υφυπουργό τουρισμό την κυρία Έλενα Ράπτη.

Ράπτη: Αξιότιμοι διοργανωτές, εκλεκτοί προσκεκλημένοι, κυρίες και κύριοι. Σας ευχαριστώ θερμά για τη τιμητική πρόσκληση να συμμετέχω στο δεύτερο αγροδιατροφικό συνέδριο AGROWN και να τοποθετηθώ στην ενότητα που αφορά στον αγροδιατροφικό τομέα και τον τουρισμό. Θέλω πρώτα απ' όλα να συγχαρώ τους διοργανωτές για αυτή την πρωτοβουλία η οποία αγγίζει έναν τομέα καίριας σημασίας για τη χώρα μας. Η σύνδεση του τουρισμού και της αγροδιατροφής στην Ελλάδα είναι μία πραγματικότητα που αποτελεί κεντρική στόχευση των πολιτικών του Υπουργείου μας. Αναγνωρίζοντας τη σημασία διασύνδεσης της διατροφής, της γαστρονομίας, της οινοποιίας και γενικότερα της ποτοποιίας με το τουριστικό μας προϊόν, και μέσα από το σπουδαίο χρηματοδοτικό εργαλείο του ταμείου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, αποφασίσαμε την ανάπτυξη ενός δικτύου αγροδιατροφής, γαστρονομίας και τουρισμού, το ΑΚΤΙΣ, που θα λειτουργεί ως θεματικός DMO της χώρας και θα διασφαλίσει τον αναγκαίο συντονισμό των δράσεων που αφορούν τον τουρισμό και την γαστρονομία. Παράλληλα, με συνολικό προϋπολογισμό 10 εκατομμυρίων Ευρώ για την ανάδειξη του αγροδιατροφικού και γαστρονομικού τουρισμού περιλαμβάνονται οι εξής δράσεις: ίδρυση φορέα ανάδειξης ελληνικής γαστρονομίας, δημιουργία ψηφιακού γαστρονομικού χάρτη με στόχο την ανάπτυξη, προβολή και προώθηση του γαστρονομικού τουρισμού. Εντείνοντας τις προσπάθειες μας στο Υπουργείο τουρισμού, ήδη εργαζόμαστε για την ανάπτυξη προϊόντων που προσφέρουν εξατομικευμένες αυθεντικές τουριστικές εμπειρίες, το branding, την προώθηση και υποστήριξη ιδιωτικής συνεργασίας και επιχειρηματικότητας σε αυτούς τους τομείς, τη δημιουργία ψηφιακού χάρτη ΑΚΤΙΣ. Μην ξεχνάμε ότι η εστίαση στην κοινωνία, η βελτίωση της ποιότητας, οι αποτελεσματικές αλυσίδες εφοδιασμού, η εκπαίδευση των κατοίκων και των επισκεπτών σχετικά με την τοπική γαστρονομική ταυτότητα μπορεί να προωθήσουν και να ενισχύσουν περαιτέρω τη σχέση τουρισμού και αγροδιατροφής. Αυτή η γεφύρωση, που είναι και βασική κατεύθυνση του

Υπουργείου τουρισμού, έχει τη δυνατότητα να προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και να διασφαλίσει ότι ο τουρισμός θα αποφέρει οφέλη σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς σε κάθε τοπική κοινωνία. Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας και εύχομαι καλή συνέχεια στις εργασίες του συνεδρίου.

Συντονιστής: Κύριε Σακελλαρόπουλε μπορείτε να πάτε στο podium.

Σακελλαρόπουλος: Καλημέρα και από μένα. Να σας καλωσορίσω εκ μέρους του Περιφερειάρχη της Δυτικής Ελλάδος, αλλά και ως Αντιπεριφερειάρχης τουρισμού στην Αιτωλοακαρνανία, την Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, όπου υπάρχουν τρεις νομοί, μια ψυχή, μία καρδιά: Αχαΐα, Ηλεία, Αιτωλοακαρνανία. Αποτελεί ιδιαίτερη τιμή να βρίσκομαι σήμερα εδώ, σε ένα συνέδριο το οποίο καταγράφει τον παλμό της πραγματικής οικονομίας. Τουρισμός, αγροδιατροφή και πολιτισμός -συνδετικοί κρίκοι- και θα μπορούσα να πω ότι είναι οι τρεις κρίκοι -ο δρόμος της φιλίας- συνδέονται τόσο στενά μεταξύ τους, ώστε θεωρούνται οι δύο όψεις του αυτού νομίσματος και ο ένας υποστηρίζει τον άλλον, καθώς όλοι μας γνωρίζουμε, αλλά και όσοι ταξιδεύουν σε κάποιο προορισμό, συχνά επιδιώκουν να γνωρίσουν ό,τι προανέφερα. Μέσα από την εκδήλωση αυτή μας δίνεται η ευκαιρία να αναδείξουμε ως περιφερειακή αρχή τις δράσεις για την ανάδειξη όλων εκείνων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του τόπου μας, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής μας, που την καθιστούν μοναδικό τουριστικό προϊόν, αλλά και το πώς ενισχύουμε την τουριστική μας θέση μέσω ενός «σύγχρονου οδηγού πλοήγησης» στην ολυμπιακή γη, στο κάλλος του τόπου μας, στις εναλλαγές των τοπίων, τα χρώματα της γεύσης, τα συναισθήματα, αλλά και τις βιωματικές εμπειρίες φιλοξενίας που μπορεί να προσφέρει η Δυτική Ελλάδα για όλες τις εποχές του χρόνου. Κυρίες και κύριοι, καθώς έχουμε διανύσει ως τώρα μία πορεία 5 ετών περίπου ως περιφερειακή αρχή, έχουμε προβεί σε στοχευμένες ενέργειες που επανατοποθετούν την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος στον τουριστικό χάρτη όχι μόνον της πατρίδας μας, αλλά και διεθνώς μέσω του μοναδικού και του ποιο ισχυρού brand name, αυτό της ολυμπιακής γης. Οι επόμενες κινήσεις μας επικεντρώνονται στη διαμόρφωση εκείνων των συνθηκών που θέλουμε να καταστήσουμε την Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδος πρωτοπόρα στην καινοτομία. Μην ξεχνάμε ότι η Δυτική Ελλάδα είναι κόμβος πανεπιστημίων, έχουμε τρία πανεπιστημιακά ιδρύματα, άρα στην καινοτομία και στον βιωματικό αυθεντικό τουρισμό, ώστε να ανακάμψουμε παραγωγικά και να προσελκύσουμε νέες επενδύσεις προς την κατεύθυνση αυτή. Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα, Ηλεία. Τρεις συναρπαστικοί προορισμοί που ατενίζουν το Ιόνιο Πέλαγος και απαρτίζουν έναν τόπο όπου συμπυκνώνει όλα όσα είναι η Ελλάδα. Αρχαία Ολυμπία, Ελεύθεροι πολιορκημένοι, Βοστίτσα, λάβαρο της Επανάστασης, είναι μερικά από τα θέλγητρα, όπως τα αναφέρω και πιο κάτω, τα πλεονεκτήματά μας. Είναι τόποι που εμπνέουν παγκόσμιες αξίες, αρχαία θέατρα, θρησκευτικούς θησαυρούς, αιώνια έργα τέχνης, αλλά και θρυλικές πόλεις που γέννησαν ήρωες και περιμένουν να ανακαλύψουν τα κάλλη τους, κάθε εποχή του χρόνου, σε κάθε επισκέπτη, μαζί με τον γαστρονομικό πλούτο της περιοχής μας, ο οποίος βασίζεται στις ασύγκριτες τοπικές γεύσεις, στα παραδοσιακά ΠΟΠ και προϊόντα και βέβαια στις κορυφαίες πρώτες ύλες όπως είναι το λάδι, τα θαλασσινά, το κρασί και οι αιώνιοι καρποί της ελιάς. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος σε κάθε γωνιά της είναι γεμάτη αντιθέσεις. Ξέρετε οι αντιθέσεις έλκουν, και αυτές είναι που ορίζουν και το κάλλος. Αυτό, λοιπόν, εμείς θέλουμε ως Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος να αναδείξουμε, το κάλλος, όπου δημιουργεί και ένα πολυσυλλεκτικό τουριστικό παραδοσιακό προϊόν, δίνοντάς μας τη δυνατότητα για την ανάπτυξη νέων θεματικών προϊόντων -τουριστικών εννοώ- με την μορφή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Δημιουργείται, έτσι λοιπόν, μία τουριστική δραστηριότητα καθόλη τη διάρκεια του έτους, ιδιαίτερα στην Περιφέρεια και αναδεικνύεται η πολιτιστική κληρονομιά, η ιστορία και η ταυτότητα των τοπικών προορισμών, ο φυσικός πλούτος, οι τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, η γαστρονομία, προβάλλοντας τα τοπικά ΠΟΠ προϊόντα και ενισχύοντας τις τοπικές κοινωνίες και αγορές. Μιας και αναφέρουμε και τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα, πρόσφατα έμαθα ότι είμαστε η μοναδική Περιφέρεια στην Ελλάδα -αν κάνω λάθος να με διορθώσετε- που έχουμε το

μοναδικό μουσείο άλατος. Παράλληλα, ενθαρρύνουμε τη διασύνδεση ως περιφερειακή αρχή του τουρισμού με παραγωγικούς τομείς, ιδιαίτερα του πρωτογενή αγροτικού τομέα, την αγροδιατροφή, τη μεταποίηση, την εστίαση, την ψυχαγωγία που προσδίδουν προστιθέμενη αξία στο τουριστικό προϊόν. Είναι η λεγόμενη «προϊοντική ανάπτυξη» και προώθηση με απώτερο στόχο και σκοπό την αύξηση του brand της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος ως προορισμός αγροτουρισμού και γαστρονομίας. Ο τουρισμός της υπαίθρου, ο αγροτουρισμός, η γαστρονομία και ο οινοτουρισμός είναι θεματικές μορφές τουρισμού που αναπτύσσουμε δυναμικά ως αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητάς μας και της συνολικής ταξιδιωτικής εμπειρίας που προσφέρουν οι μοναδικοί τουριστικοί μας προορισμοί. Κυρίες και κύριοι, τουρισμός, αγροδιατροφή, πολιτισμός είναι έννοιες αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες με επίκεντρο την ποιότητα, την απασχόληση, την οικονομική ευημερία, την πολιτιστική και περιβαλλοντική προστασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η προσπάθεια μας για έναν βιωματικό, αυθεντικό, ποιοτικότερο τουρισμό είναι διαρκής. Όλοι όσοι έχουν ρόλο και λόγο στον τοπικό τουρισμό μπορούν να συστρατευθούν μαζί μας, ώστε να καταφέρουμε μέσα από μία διαρκή συλλογική προσπάθεια, να αποδώσουμε τα οφέλη στο κοινωνικό σύνολο, την οικονομία του τόπου μας, της πατρίδας μας και των ανθρώπων που είναι εδώ. Προσδοκώμενα αποτελέσματα: ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας, τόνωση της εξωστρέφειας των τοπικών προϊόντων, ενθάρρυνση της τοπικής επιχειρηματικότητας, δημιουργώντας παράλληλα ταυτότητα brand name για το γευστικό ιδίωμα του τόπου μας, ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για την ανάδειξη της τοπικής κουζίνας, αύξηση της τουριστικής κίνησης και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, μέσω της προώθησης όπως αναφέρθηκα και προηγουμένως τον εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Και τέλος, αναβάθμιση του πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο, την υπομονή σας και καλή συνέχεια και επιτυχία στο συνέδριο.

Συντονιστής: Σας ακούμε κυρία Κανελλή.

Κανελλή: Θα πω λίγα λόγια για το μουσείο, θα πω ότι έχει ιδρυθεί από τον Νίκο τον Κορδόση γιατί τώρα τελευταία έχουν βγάλει ότι εγώ το ίδρυσα και δεν είναι αλήθεια. Εμένα μου έχει δώσει την χαρά ο Νίκος να το διευθύνω. Είναι ένα παιδί της Διεξόδου, η Διέξοδος είναι ένας πολιτιστικός οργανισμός που με 25ετή δράση έχει ξεκινήσει μέσα από το κέντρο του Μεσολογγίου. Στο παρελθόν, είχε γίνει μία πάρα πολύ πετυχημένη έκθεση με αυτό το περιεχόμενο και μας είχε μπει η ιδέα για την ίδρυση του μουσείου άλατος, και ευτυχώς ο Νίκος δεν σταμάτησε παρά τις δυσκολίες, παρά την οικονομική κρίση να επιμένει για την ίδρυση του μουσείου, και τα αποτελέσματα φαίνονται τώρα γιατί μέσα σε τρία πρώτα χρόνια λειτουργίας του κερδίσαμε δύο διεθνή βραβεία. Το βραβείο που κερδίσαμε, το βραβείο Portimão, το πήραμε από το EMF που είναι European Museum Forum, είναι τα αρχικά του, και είναι σαν να λέμε το Oscar των μουσείων. Ήταν πολύ μεγάλη τιμή και απρόβλεπτη για μας, διότι ήρθαν κριτές incognito και ξεχωρίσαμε ανάμεσα από 55 ευρωπαϊκά μουσεία που είχαν φτάσει στο τελευταίο στάδιο. Ήταν τεράστια η τιμή και δεν πρόλαβε να σβήσει όλο αυτό. Το πανεπιστήμιο του Leicester, που απονέμει κάθε χρόνο ένα βραβείο στη Μεγάλη Βρετανία και δύο διεθνή βραβεία, μας απένειμε ένα από τα δύο, διεθνή του βραβεία. Στις 11 Νοεμβρίου θα γίνει η απονομή, επίσης απρόβλεπτο και αυτό γιατί νομίζω ότι είμαστε πάρα πολύ σεμνοί, δεν έχουμε ξεπεράσει ακόμη ότι είμαστε στην άκρη της Ελλάδος, ότι ένα μικρό μουσείο που ξεκίνησαν με ιδιωτικές προσπάθειες. Η ανταπόκριση που έχουμε από διεθνείς οργανισμούς, ήρθε το ERH (European Roots of Heritage) και μας ενέταξε μέσα στους δρόμους της βιομηχανικής κληρονομιάς. Έχουμε ξεκινήσει κάποιες συνεργασίες, το Υπουργείο Πολιτισμού με πανεπιστήμια της περιοχής, με το Αριστοτέλειο, με το Μετσόβιο, και όλα αυτά έχουν γίνει ραγδαία το ένα μετά το άλλο. Είναι, λοιπόν, κάτι που δεν το περιμέναμε, ωστόσο, όλο αυτό δεν έγινε μόνο με τις δυνάμεις του Νίκου του Κορδόση, δεν έγινε μόνο με τις δυνάμεις τις δικές μας. Έχουμε ανθρώπους οι οποίοι έχουν σταθεί πραγματικά δίπλα μας, μας έχουν βοηθήσει και ο Δήμος του Μεσολογγίου με κάποια πράγματα και η Περιφέρεια κάποιες

φορές και φίλοι μας. Δηλαδή είναι ο Αριστοτέλης, είναι ο Αλέξανδρος, δίπλα μας, που μας έχουν σταθεί και μας έχουν δώσει ώθηση για να βγει όλο αυτό προς τα έξω. Θα τελειώσω, λέγοντας το εξής, ότι κανένας δεν κάνει μόνος του τίποτα. Πρέπει να είμαστε όλοι μας ενωμένοι και, μπορεί να ακούγεται περίεργο, αλλά το ότι το προηγούμενο σαββατοκύριακο για παράδειγμα είχε διοργανωθεί εδώ στο Αγρίνιο, ένα φεστιβάλ χορωδιών, ο κόσμος όλος αυτός πέρασε από εμάς, και όχι μόνο από εμάς, από το μουσείο άλατος, πέρασε από το εστιατόριο, πέρασε από το καφέ, κύλησε η οικονομία. Για αυτό θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντική μία συνεργασία πολιτείας από όλα τα υπουργεία. Συνέργειες, αλλά ισχυρές συνέργειες και με επιμονή. Σε συνεννόηση με ανθρώπους που έχουν δουλέψει, που ξέρουν πως γίνεται όλο αυτό. Νομίζω πως δεν έχω να πω τίποτα άλλο.

Συντονιστής: Στη συνέχεια να ακούσουμε τον κύριο Παναγιωτόπουλο.

Παναγιώτοπουλος: Εγώ είμαι ο Αλέξανδρος από τον οργανισμό Messolonghi by locals, ή στα ελληνικά το Μεσολόγγι των ντόπιων όπως είπε και η κυρία δέσποινα. Και εμείς αυτό ακριβώς εκπροσωπούμε, τη συνεργασία. Και βασικά ο οργανισμός ξεκίνησε με τη συνεργασία των ντόπιων. Εμείς μεγαλώνοντας στο Μεσολόγγι και βλέποντας ότι γενικά ακούγαμε και βλέπαμε ότι "τι ωραίο το Μεσολόγγι" αλλά δεν αξιοποιείται, δεν αναδεικνύεται, δεν δεν δεν…. Και εμείς είχε φτάσει η ώρα, όπου και εμείς θα είμαστε ακόμη ένα βαγόνι του τρένου που φεύγει απ' την πόλη και θα ερχόμασταν Χριστούγεννα, Πάσχα, καλοκαίρι για να δούμε, να θαυμάσουμε το ηλιοβασίλεμα. Αλλά να μη μας κρατάει τόπος, γιατί δεν θα είχαμε εργασία σε αυτόν. Οπότε, επειδή ασχολούμαστε γενικά με δράσεις που θέλουνε να δείξουνε, να δημιουργήσουμε ένα καλύτερο μέλλον στον τόπο, στο κομμάτι που αναλογεί φυσικά στους πολίτες, δημιουργήσαμε το Messolonghi by locals. Η γενική ιδέα ήταν ότι οι ντόπιοι μπορούν οι ίδιοι να καταγράψουν την πολιτιστική ταυτότητα του τόπου, και στη συνέχεια αυτό να το αναδείξουν, την ταυτότητα και την σύγχρονη ταυτότητα. Δηλαδή, δεν είναι μόνο το παρελθόν, η ιστορία, είναι και αυτά που παραλάβαμε, αλλά κι αυτά που δημιουργούμε σήμερα κι αυτά που κάνουμε όλοι μαζί σαν πολίτες. Ένα βασικό κίνητρο είναι κι αυτό που αναφέρεται συχνά, είναι το τι κάνουμε εμείς σήμερα, δηλαδή όχι μόνο να κοιτάμε το παρελθόν, αλλά και τι κάνουμε εμείς σήμερα, και τι θα παραδώσουμε στους επόμενους. Οπότε, καταγράψαμε την ταυτότητα σε οκτώ ενότητες: ιστορία, αρχαιότητα, παραδόσεις, τέχνες, τοπικά προϊόντα, περιβάλλον, δραστηριότητες και αρχιτεκτονική. Αυτές οι οκτώ ενότητες προέκυψαν γιατί, ενώ ξεκινήσαμε νομίζω με έξι, ερχόταν κάποιος μας έλεγε «αρχιτεκτονική έχουν τις πελάδες, έχουμε κτίρια, είναι μια κατηγορία μόνη της». Οπότε διαμορφώθηκαν αυτές οκτώ ενότητες, όπου εμείς αποκαλούμε σύγχρονη ταυτότητα του Μεσολογγίου. Μέσα σε αυτές οκτώ ενότητες ο καθένας εμπλεκόταν στο κομμάτι που του αναλογεί και σ' αυτό που τον ενδιαφέρει. Για παράδειγμα, ο ξεναγός, ή οι ιστορικοί, ασχολούνται με την ιστορία, εμείς ασχολούμασταν π.χ. αν μας άρεσε η πεζοπορία. Οπότε, ο καθένας έβαλε το λιθαράκι του και όλοι μαζί διαμορφώσαμε την ταυτότητα του Μεσολογγίου. Όπως φαίνεται είναι μία συλλογική και συμμετοχική διαδικασία, δηλαδή υπήρχε μεγάλη αλληλεπίδραση και συνεργασία. Εμείς δώσαμε μεγάλη έμφαση να μάθουμε πολλά πράγματα και από τους παλιούς. Αξίζει να αναφέρω και εγώ ότι φυσικά και ο κύριος Νίκος και η κυρία Δέσποινα πάντα ήταν δίπλα μας, γιατί εμείς τους βρήκαμε εν ενέργεια, οπότε μας έδωσαν και την εμπειρία τους και να προσέξουμε πράγματα, αλλά και να αναπτύξουμε όσα κάνουμε. Είμαστε σε καθημερινή συνεργασία γιατί πολλά πράγματα, είτε μέσα από συζητήσεις, είτε από δράσεις που κάνουμε από κοινού, όποτε δημιουργήσαμε αυτή την ταυτότητα και τώρα είμαστε και στο κομμάτι εδώ και χρόνια που το αναδεικνύουμε μέσα από διάφορες δράσεις. Ένα μεγάλο κομμάτι που σχετίζεται και με το σημερινό θέμα συζήτησης, είναι η δραστηριότητα που κάνουμε στη λιμνοθάλασσα με τις βαρκάδες και με τις δραστηριότητες με τους ψαράδες. Μπορεί κάποιος να έρθει να κάνει βαρκάδα με το πάρα δισκάκι πριάρι, να επισκεφτεί τις πελάδες, να κάνει εργαστήρια μαγειρικής με παστά ψάρια, είτε ψητά ψάρια, και φυσικά ελπίζουμε στο μέλλον να δοθεί κίνητρο και σε άλλους να δημιουργήσουν επισκέψιμα ελαιοτριβεία, επισκέψιμους χώρους γενικά, πέρα από το

κομμάτι της λιμνοθάλασσας και της αλιείας. Νομίζω είναι μεγάλη χαρά για μας που βρισκόμαστε εδώ και στο πάνελ οι τρεις είναι από την περιοχή μας. Δείχνει τη μεγάλη δυναμική που έχει ο τόπος μας, αλλά και την ιδιωτική πρωτοβουλία που έχει δώσει τον καλύτερό της εαυτό για να αναδειχθεί αυτό το κομμάτι. Αυτό ισχύει σε γενικές γραμμές, δηλαδή εγώ μια εισαγωγή ήθελα να κάνω σε αυτό και επίσης να αναδείξω την εργασία που έχουμε αναπτύξει και εμείς και με τους ψαράδες, αλλά και με τον περιβαλλοντολόγο, όπου μέσα από μία δραστηριότητα που είναι η βαρκάδα, που μπορεί να το έχετε δει σαν βαρκάδα, δε είναι απλά μια βαρκάδα, είναι μια στην ουσία περιήγηση στην λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας, που αφορά όλα αυτά που ανέφερα και πολλές από αυτές τις θεματικές. Και φυσικά αυτό συμπληρώνεται και με άλλες δράσεις, όπως για παράδειγμα (δεν κρατάμε και στατιστικά) θεωρώ το 90 % τουλάχιστον των επισκεπτών που έρχονται να κάνουν βαρκάδα, ή να δουν τις πελάδες σίγουρα θα επισκεφτούν και το μουσείο άλατος που είναι δίπλα. Αντίστροφα, για το μουσείο άλατος θα έρθει κόσμος, που θα κάνει και βαρκάδα και όλοι μαζί θα στείλουμε κόσμο στην πόλη, για να κάνει άλλα πράγματα. Οπότε νομίζω στο Μεσολόγγι υπάρχουν χειροπιαστά παραδείγματα συνεργασίας, που ενώνουν και το κομμάτι του πολιτισμού, των τοπικών προϊόντων και γενικά της ομορφιάς που έχουμε.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε κύριε Παναγιωτόπουλε. Κυρία Χαρίτου, σας ακούμε.

Χαρίτου: Αγαπητοί συνομιλητές, κύριες και κύριοι. Είναι τιμή μου σήμερα να βρίσκομαι εδώ μαζί σας για να συζητήσουμε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα που αφορά την διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον πολιτισμό και τον τουρισμό. Η εποχή που διανύουμε χαρακτηρίζεται από έντονες αλλαγές και νέα δεδομένα στον τομέα του τουρισμού. Οι τουρίστες πλέον δεν αναζητούν απλώς ένα προορισμό για να ξεκουραστούν, αντίθετα επιδιώκουν να ζήσουν μοναδικές αυθεντικές εμπειρίες. Ο ρόλος των τοπικών κοινοτήτων στην χάραξη της τουριστικής πολιτικής είναι αναντικατάστατος. Οι τοπικές κοινωνίες γνωρίζουν καλύτερα από οποιοδήποτε άλλον την ταυτότητα και τις ιδιαιτερότητες του τόπου τους, γνωρίζουν την ιστορία, τις παραδόσεις, τα φυσικά τοπία, και τις ιδιαίτερες πολιτιστικές εκφράσεις, που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εμπειρίας που αναζητά ο σύγχρονος ταξιδιώτης. Οι τοπικές κοινωνίες, εκφρασμένες μέσα από συλλογικότητες όπως πολιτιστικοί σύλλογοι, που είναι εδώ σήμερα μαζί μας, γυναικείες οργανώσεις επίσης, περιβαλλοντικές ομάδες, ή ακόμη και τοπικοί συνεταιρισμοί, μπορούν να συν-διαμορφώσουν τις τουριστικές δραστηριότητες, όχι μόνο για να ενισχύσουν την τοπική οικονομία, αλλά και για να διασφαλίσουν ότι η ανάπτυξη γίνεται με βιώσιμο και υπεύθυνο τρόπο. Εδώ βρίσκεται η πρόκληση, αλλά και η ευκαιρία, η δημιουργία ενός νέου μοντέλου της τουριστικής πολιτικής, όπου οι τοπικές κοινότητες δεν είναι απλώς θεατές, αλλά πρωταγωνιστές. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι οι τοπικές συλλογικότητες πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των τουριστικών στρατηγικών. Αυτές οι ομάδες μπορούν να προσφέρουν πρωτόγνωρες εμπειρίες στον επισκέπτη, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να αναπαραχθούν από τυποποιημένες τουριστικές υπηρεσίες. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ο τουρισμός σήμερα έχει μεταμορφωθεί σε κάτι πολύ περισσότερο από μια απλή εμπορική δραστηριότητα, είναι μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του ταξιδιώτη και του τόπου που επισκέπτεται και για να γίνει αυτή η σχέση αυθεντική, οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να είναι στο επίκεντρο αυτής της διαδικασίας. Το ενδιαφέρον για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός, αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη ζήτηση για άμεση εμπειρία και αυθεντική επαφή με τον τόπο και τους ανθρώπους του. Συμπερασματικά, είναι ανάγκη να βρούμε τρόπους να εμπλέξουμε δημιουργικά τις τοπικές κοινότητες στη δημιουργία αυτής της νέας εμπειρίας τουρισμού. Ο επισκέπτης δεν αναζητά πλέον μόνο όμορφες εικόνες, αλλά ζωντανές εμπειρίες, και αυτές τις εμπειρίες μπορεί να τις βρει μόνο όταν συνδεθεί με την ίδια την κοινότητα. Αξίζει να σημειώσουμε σήμερα ότι βρίσκονται εδώ μαζί μας ο πολιτιστικός σύλλογος Αγίου Νικολάου του Δήμου Άκτιου-Βόνιτσας, η κυρία Μιχαΐλογλου Πρόεδρός του, ο περιβαλλοντικός πολιτιστικός σύλλογος Ευηνολίμνης Αγίου Δημητρίου, ο κύριος Φλώρος, ο σύλλογος Πετροχωριτών Τριχωνίδας από το Δήμου Θερμου, ο κύριος Αγρεύης Πρόεδρος του, ο

πολιτιστικός και μορφωτικός σύλλογος Φυτειών «Ακαρνανικό φως», από το Δήμο Ξηρομέρου η κυρία Κορώση, ο πολιτιστικός σύλλογος Αμοργιανών, η «Αιχμή» από το Δήμο Αμφιλοχίας, η Πρόεδρος της η κυρία Δρούγα και όλη ομάδα σε κάθε σύλλογο. Η ένωση γυναικών Παναιτωλίου, «Η Τριχωνίδα», η πολιτιστική στέγη Λεπενούς «Παναγία Βλαχέρνα», ο εκπολιτιστικός σύλλογος Γαβαλούς, ο σύλλογος γυναικών Παραβόλας, ο πολιτιστικός σύλλογος Ποταμούλας και ο σύλλογος γυναικών Καλυβίων «Δήμητρα». Όλοι οι σύλλογοι έχουν έρθει με μέλη τους και παρουσιάζοντας τα τοπικά προϊόντα που είναι στην είσοδο του χώρου μας. Να σας πω και λίγα λόγια ποιοι είμαστε εμείς. τι επιδρούμε. Το δικό μας έργο αφορά στη διασύνδεση της αγροδιατροφικής κληρονομιάς με τον πολιτισμό και τον τουρισμό. Στον σύγχρονο κόσμο που εξελίσσεται με αστραπιαία ταχύτητα είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε τις ρίζες μας, την ομορφιά των χωριών μας και την πλούσια ιστορία που φιλοξενούν. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο εμείς ξεκινήσαμε ένα συναρπαστικό εγχείρημα με τίτλο «Η ζωή στο ελληνικό χωριό», με σκοπό την ανάδειξη της ομορφιάς και της πολιτιστικής κληρονομιάς που κρύβεται στα παραδοσιακά χωριά μας. Με αυτό το εγχείρημα δημιουργούμε υψηλής ποιότητας ντοκιμαντέρ, που αναδεικνύουν την ιστορία, τον πολιτισμό και την ζωή στα χωριά. Καθώς περιηγούμαστε στην ελληνική ύπαιθρο και ανακαλύπτουμε τα μυστικά των χωριών, επιδιώκουμε να καταγράψουμε τις μοναδικές ιστορίες των κατοίκων, τα παραδοσιακά γεγονότα της τέχνης, την τοπική κουζίνα και γαστρονομία που έχει κληρονομηθεί από γενιά σε γενιά. Δημιουργούμε υψηλής ποιότητας ντοκιμαντέρ που ξεπερνούν τον απλό καταγραφικό χαρακτήρα. Κάθε δουλειά μας παρουσιάζει μια μοναδική προοπτική, ένα ταξίδι στο παρελθόν, που αφυπνίζει τη σημασία για τις ρίζες μας και την παράδοσή μας. Τα θέματα των ντοκιμαντέρ που δημιουργούμε είναι τα ντοκουμέντα, έχουν αξία ανθρωπολογική και κοινωνιολογική, είναι εικόνα αγροτικών κοινωνιών που επιβίωσαν για αιώνες και που σιγά-σιγά σβήνουν. Εκτός όμως από την ιστορική τους αξία, έχουν και την ανθρώπινη. Είναι η πείρα ζωής των ανθρώπων που πέρασαν από φοβερά σκληρές δοκιμασίες και άντεξαν. Καλύπτουν πτυχές της ιστορικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς, καταγράφοντας τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και την πολιτιστική ποικιλομορφία που διακρίνει κάθε χωριό που επισκεπτόμαστε, με αγάπη για την πατρίδα μας και περηφάνια για την κληρονομιά μας. Το έργο μας συμβάλλει στην προώθηση και διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου, εφόσον δημιουργείται ένα πλούσιο αρχείο προφορικών ιστοριών κυρίως από ηλικιωμένους που ζουν στην ελληνική ύπαιθρο, καταγράφοντας ταυτόχρονα τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των Ελλήνων. Το «Greek village live» δεν αποτελεί ένα σύνολο ντοκιμαντέρ, είναι ταξίδι στην καρδιά των κοινοτήτων, μια αφήγηση που τιμάει και αναδεικνύει την ουσία της ζωής στα χωριά μας. Στοχεύουμε να εμπνεύσουμε τους θεατές μας να ανακαλύψουν την ομορφιά και την ιστορία που βρίσκεται ακριβώς δίπλα μας, στα χωριά που αγαπάμε εμείς και αγαπούν και οι ίδιοι. Σας ευχαριστούμε!

Συντονιστής: Εμείς σας ευχαριστούμε. Πάμε στον κύριο Ζέλιο, σας ακούμε.

Ζέλιος: Καλησπέρα σας, ονομάζομαι Αριστοτέλης Ζέλιος. Θα σας μιλήσω λίγο για το βοτανικό κήπο «Ζέλιος Γη». Είναι ένα έργο το οποίο ξεκίνησε το 2009 από τον πατέρα μου και στην συνέχεια ανέλαβα εγώ. Για το βοτανικό κήπο θα σας πω ότι βρίσκεται ανάμεσα από Ναύπλιο και Μεσολόγγι, όποτε δεν είμαστε κοντά σε κάποια μεγάλη πόλη, είμαστε επαρχία, χωριό, χωράφι. Είναι μια έκταση περίπου 100 στρεμμάτων και μέσα σε αυτό έχουμε φυτέψει ένα πολύ πλούσιο βοτανικό υλικό, περίπου στα 7000 φυτά. Ο σκοπός μας είναι, πέρα από τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, πρέπει αυτό τον πλούτο να τον αναδεικνύουμε, που τον κάνουμε ήδη με τα σχολεία και με τα γκρουπ και σε Έλληνες και σε ξένους. Είναι πολύ σημαντικές και οι δραστηριότητες που κάνουμε, που συνδέουμε την γεωργική παραγωγή, δηλαδή τα φυτά τα οποία παράγουμε με την διατροφή. Όποτε, με αυτό τον τρόπο δείχνουμε πως από το χωράφι φτάνει στο τραπέζι μας πραγματικά, βιωματικά. Όποτε αυτό που θέλουμε είναι να δώσουμε σε παιδιά τα οποία δεν έχουν την δυνατότητα, (όχι μόνο σε παιδιά, σε όλες τις ηλικίες…), να κάνουνε πράγματα τα οποία θα ήταν λίγο δύσκολο, ή θα βλέπανε μόνο μέσα από τον υπολογιστή, ένα φαινόμενο το οποίο το βλέπουμε πολύ συχνά, με αποτέλεσμα να θέλουμε να στηρίξουμε αυτή την ιδέα. Τώρα

αυτό που θέλω να τονίσω είναι το εξής: ότι σαν κήπος δεν είναι τόσο πολύ ο κήπος για αυτό που κάνει, όσο το ποσό βοηθάει έμμεσα, γύρω-γύρω τους υπόλοιπους ανθρώπους, πολλές επιχειρήσεις. Αυτό όπως και με το Μεσολόγγι, όπως και με το Messolonghi by locals, όπως και με το μουσείο του άλατος, κάνουν μια καταπληκτική δουλειά με πραγματικά νούμερα. Βλέπουμε ένα Μεσολόγγι το οποίο γεμίζει από πούλμαν που δεν θα ερχόντουσαν για άλλο λόγο. Έρχονται μόνο για να κάνουν και να ζήσουν εμπειρίες μέσα στο Μεσολόγγι. Που θέλω να καταλήξω: θεωρώ ότι πρέπει ατομικά ο καθένας με την δουλειά του που προσελκύει τον κόσμο και να δίνει ψωμί, να το πω λαϊκά, στον κόσμο γύρω, να ενταχθούν αυτές οι προσπάθειες και ίσως θα πρέπει να αναδειχθεί αυτό το πράγμα από την πολιτεία κυρίως. Γιατί δεν είμαστε μεγάλες επιχειρήσεις, παλεύουμε να βγάλουμε το προς το ζην, ίσως χρειαζόμαστε μια βοήθεια από την πολιτεία, πιο πολύ για την προβολή. Αυτό θα ήθελα να αφήσω για σήμερα την προβολή, την υποστήριξη αυτού του είδους της δραστηριότητας. Το ξέρω μιλάω μόνο για την περιοχή μας, σίγουρα υπάρχουν και άλλες προσπάθειες στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδος, αλλά αν τυχόν αυτές οι ατομικές προσπάθειες ευδοκιμήσουνε, σκεφτείτε το πόσος κόσμος θα έρχεται να βιώνει αυτές τις δραστηριότητες, να μαθαίνει για τον πολιτισμό μας, να μαθαίνει το Μεσολόγγι, να μαθαίνει και την Ναύπακτο, να ζει στα ξενοδοχεία μας, να τρώει το φαγητό μας. Και δεν χρειάζεται, ούτε θέλουμε να γίνουμε, ούτε Μύκονος, ούτε Σαντορίνη, ούτε να επιδιώκουμε τέτοιου είδους τουρισμό. Εμείς θέλουμε ποιοτικό τουρισμό, θέλουμε τουρισμό ο οποίος να έχει αξία, και η αξία προκύπτει από τις δραστηριότητες που θέλει να κάνει κάποιος σε σχέση με τον χρόνο που έχει και τα λεφτά που δαπανά. Δε θέλω να φάω άλλο χρόνο, ήθελα να πω αυτά τα δυο πράγματα επί της ουσίας.

Συντονιστής: Μόλις τελειώσει και η κυρία Μακρυγεώργου, όλοι θα έχετε από μια ατάκα για να κλείσουμε. Αφήσαμε τελευταία και καλύτερη την κυρία Μακρυγεώργου για να μας μιλήσει για τα θαύματα που μπορεί να προκαλέσει ο καρπός της ελιάς, κυρία Μακρυγεώργου για πείτε μας. Τι είναι το «Liofyllo»;

Μακρυγεώργου: Έχω μία παρουσίαση. Α ωραία, βγήκε, εμφανίστηκε. Καλησπέρα καταρχήν, ευχαριστώ για την πρόσκληση, είμαστε βέβαια και υποστηρικτές στο συνέδριο «Liofyllo», αλλά και έχουμε και ένα μικρό περίπτερο εδώ πίσω από την υποδοχή. «Liofyllo», το λέει καθαρά, είναι ένα ελληνικό ιδίωμα. Στους ξένους είναι λίγο δύσκολη η παρουσίαση. Ασχολούμαστε, λοιπόν, με αυτό το πανάρχαιο φυσικό στοιχείο για τη χώρα μας με τόσο μεγάλη αξία το οποίο είναι ανεξάντλητο θεωρώ αυτό το δέντρο. Μπορεί να προσφέρει πάρα πολλά στον τόπο και στους ανθρώπους της. Παίρνουμε αυτό το αγροτικό απόβλητο βάση νομοθεσίας, μη επικίνδυνο, την βιομάζα των φύλλων ελιάς από τα ελαιοτριβεία, ή από χωράφια, γιατί συνήθως οι πρακτικές (τις γνωρίζουμε οι περισσότεροι) είναι να καίγονται, ή να πετάγονται, και δημιουργούμε πράσινα υλικά. Έως τώρα δύο είδη πάνελ, το «γουέλια» και το «μαρέλια» είναι το ένα τύπου ξύλο, και το άλλο τύπου πλακάκι, με τα οποία μπορούν να γίνουν διάφορα είδη κατασκευών. Έχουμε δει ότι είναι ένας μεγάλος όγκος πάνω από 150.000 τόνοι που πετάγονται ετησίως από τη χώρα μας κατά την ελαιοπαραγωγική διαδικασία. Από την άλλη, υπάρχει παραγωγή πολλών ρυπογόνων υλικών, όπως είναι το πλεξιγκλάς, όπως είναι τα κλασσικά πάνελ ξύλων που χρησιμοποιούμε στην επίπλωση ενός σπιτιού, τα οποία χρησιμοποιούν χημικά, και επίσης προωθούμε και το κυκλικό μοντέλο κατανάλωσης και παραγωγής. Γιατί το γραμμικό έως τώρα μόνο σε λάθος δρόμο μας οδηγεί, αφού έχουμε δει ότι γενικότερα κάνουμε κακό στο περιβάλλον και το περιβάλλον είναι ο άνθρωπος. Η εταιρεία ξεκίνησε το 2018, τέλος του 2018, η ιδέα γεννήθηκε από εμένα και τον σύζυγό μου, έχοντας κάποιες ελιές για την παραγωγή του ελαιόλαδου, για την οικογένειά καθαρά όχι για εμπορικούς λόγους. Γνωρίζοντας τις πρακτικές, είδαμε ένα ενδιαφέρον στο φύλλο ελιάς, είναι μάλιστα από όλα τα φύλλα που υπάρχουν στη φύση μας αυτό που έχει τις περισσότερες μηχανικές ιδιότητες, το φύλλο της ελιάς λόγω της δομής του, και αποφασίσαμε κάτι να κάνουμε. Εννοείται ότι επενδύσαμε αρκετό χρόνο, γιατί δεν υπήρχε το η προηγούμενη γνώση σε εμάς τους δύο πάνω στα υλικά. Έχουνε βοηθήσει πάρα πολλοί άνθρωποι εθελοντικά σε όλη αυτή την

προσπάθεια μας, και θέλω να συμφωνήσω ότι μόνοι μας δεν πάμε πουθενά, πάνω από όλα είναι η ομάδα, όχι η ιδέα για μένα, όσο καινοτόμα και αν είναι η ιδέα. Επίσης επειδή θέλουμε να έχουμε «zero waste» παραγωγή, τα πάνελ μας τα δημιουργούμε αυτή τη στιγμή σε πιλοτική, να το πω, έχουμε πιλοτική παραγωγή και ως δείγματα, γιατί χρειάζεται ένα μεγάλο budget για να φτιαχτεί. Θέλουμε να είναι καί πράσινη μία βιομηχανική μονάδα, οπότε είναι λίγο δύσκολο. Θεωρώ ότι θα τα καταφέρουμε κάποια στιγμή, και επειδή θέλουμε να έχουμε «zero waste» παραγωγή των πάνελ, φτιάχνουμε μία δεύτερη γραμμή παραγωγής, όπου είναι διακοσμητικά αντικείμενα, αντικείμενα για εταιρικά δώρα, για σουβενίρς, για τον τουρισμό μας γιατί πολλές φορές βλέπουμε ελληνικό προϊόν Made in China, συνήθως, γιατί βέβαια είναι και η οικονομική δυνατότητα, όλες οι διαδικασίες που μας δυσκολεύουν και γίνεται αυτό. Όποτε πρέπει, θεωρώ, να αλλάξουμε λίγο την κουλτούρα μας σε όλο αυτό, γενικά να εκπαιδευτούμε λίγο σε αυτό και από μικρή ηλικία θεωρώ πρέπει να γίνει αυτό, ώστε να μπορούμε να στηρίζουμε τοπικά προϊόντα. Προϊόντα που μπορεί να είναι από πολύ μικρές προσπάθειες, όπως είναι όλων μας θεωρώ και έχουμε όλη η ομάδα έχει δώσει τον καλύτερο της εαυτό, για να καταφέρουμε πράγματα. Και πρέπει να στηρίξουμε αυτό, δηλαδή για τον τουρισμό μας, για την προώθηση του πολιτισμού μας, να μπορούμε να αναδεικνύουμε όλοι μας τοπικά προϊόντα και ανθρώπων που έχουμε δώσει την δίκη τους προσπάθεια. Τα δυόμιση τελευταία χρόνια ασχολούμαστε και με διάφορες δράσεις και από την Ευρωπαϊκή Ένωση με χρηματοδοτικά εργαλεία. Και η Περιφέρεια μας έχει στηρίξει πάνω στην κοινωνική επιχειρηματικότητα, γιατί έχουμε τη μορφή κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης, είμαστε, ο σύζυγος είναι εκτός, δεν είναι στην επιχείρηση επειδή τον ανέφερα, είμαστε όλες γυναίκες σε αυτό το εγχείρημα που δουλεύουμε δηλαδή. Έχουμε τρεις βασικούς πυλώνες, το «Liofyllo» είναι κυρίως η κοινωνική επιχειρηματικότητα, η γυναικεία, αλλά και η πράσινη. Προσπαθούμε να εκπαιδεύσουμε και να προωθήσουμε αυτά τα είδη επιχειρηματικότητας ειδικά στους νέους ανθρώπους. Να μπορούμε να έχουμε ένα θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία, είτε στο περιβάλλον, αλλά και ως προς τον άνθρωπο γιατί είναι άμεσα συνδεδεμένοι αυτοί οι δυο όροι. Προώθηση του πολιτισμού μέσω της ελιάς, μέσω του φύλλου ελιάς και την καινοτομία, δηλαδή κάτι τόσο παλιό και τόσο αρχαίο, να το πω εγώ, ένα φυσικό στοιχείο το είδαμε από μια καινοτόμα πλευρά εμείς. Κάνουμε διάφορες δράσεις, θα ήθελα να αναφερθώ και σε ένα project μας που αφορά συγκεκριμένα την διαχείριση και το food waste. Αφορά απόλυτα, δηλαδή, και το συνέδριο. Για όποιον ενδιαφέρεται υπάρχει πλατφόρμα να επισκεφθεί και να δει τους στόχους αυτού του έργου, αλλά και τα αποτέλεσμα. Υπάρχει εκπαιδευτικό υλικό πάνω σε ανθρώπους που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με τον αγροδιατροφικό τομέα και το πως μπορεί η εκπαίδευση να δώσει μια άλλη πλευρά, μια πιο βιώσιμη και καλύτερη λύση σε όλη την εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων από το χωράφι, όπως προαναφέραμε, μέχρι το πιάτο μας. Γιατί είναι μια πολύ μεγάλη αλυσίδα όλη αυτή και υπάρχουν πολύ, θεωρώ, φωτεινά παραδείγματα τα οποία καμιά φορά οι ίδιοι εμείς, η ίδια η κοινωνία, δεν τα στηρίζουμε. Μπορείτε να επισκεφτείτε το site της σελίδας και να δείτε τις θεματικές, έχει γίνει piloting test, πιλοτική ανάλυση από ειδικούς, ώστε να μπορούν να αντιπροσωπεύουν όλο τον κλάδο. Έχει ενδιαφέρον και δίνεται η πιστοποίηση στο τέλος με βάση test που υπάρχουν, αλλά και τον θεματικό. Αφορά εταίρους από διάφορες χώρες, εμείς και η Λάρισα είμαστε από την Ελλάδα, το ινστιτούτο επιχειρηματικότητας και εμείς πολλές φορές φιλοξενούμε ανθρώπους γιατί τρέχουμε, αυτή τη στιγμή, δέκα projects ευρωπαϊκά πάνω σε διάφορες θεματικές. Και για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό έχουμε ένα και φιλοξενούμε πολλές φορές κόσμο και ψάχνουμε, είναι η αλήθεια, μέρη που θα μπορούσαμε να τους δείξουμε πραγματικές, ωραίες ενέργειες, ώστε να τους εμπνεύσουμε και αυτούς, γιατί είναι η αλήθεια ότι οι ξένοι εκτιμάνε περισσότερο την χώρα μας από εμάς.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε την κυρία Μακρυγεώργου. Είκοσι δευτερόλεπτα γιατί θα χτυπήσει και το καμπανάκι, είκοσι δευτερόλεπτα μια ατάκα από τον καθένας σας, το μήνυμα που στέλνετε στον κόσμο. Είναι μαζί μας και ο Δήμαρχος Θέρμου, ο κύριος Κωνσταντάρας. Ο κύριος Σακελλαρόπουλος, σας ακούμε.

Σακελλαρόπουλος: Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, η «Ολυμπιακή Γη», εκτός από τη φιλοξενία υπόσχεται σε κάθε επισκέπτη ένα επικό ταξίδι στη φύση, στον πολιτισμό, στην ιστορία, για όλες τις εποχές του χρόνου που σαν κι αυτό δεν υπάρχει πουθενά αλλού.

Κανελλή: Εγώ εύχομαι αυτό το επικό ταξίδι να γίνεται για τον καθένα από τους ξένους που έρχονται εδώ, ξένους εννοώ μπορεί να είναι αι κάποιος Θεσσαλονικιός, μπορεί…, οποιοσδήποτε επισκέπτης. Για να γίνει αυτό όμως σας χρειαζόμαστε δίπλα μας. Και δίπλα μας ενεργά και δυναμικά, όχι μόνο με λόγια, και με πράξεις.

Σακελλαρόπουλος: Ήδη το είπα πριν στον κύριο Ζέλιο, χθες ο κύριος Φαρμάκης έδωσε 7,5 εκατομμύρια για τη τουριστική προβολή της δυτικής Ελλάδος. Καλύτερα να το έλεγε αυτός, αλλά μιας και με προκαλέσατε και λόγω αρμοδιότητας, σας το είπα εγώ.

Συντονιστής: Ο κύριος Παναγιωτόπουλος.

Παναγιωτόπουλος: Εμείς έχουμε καταλάβει μέσα από την διαδρομή ότι γενικά για να έχουμε και επικές εμπειρίες και ο κόσμος να είναι ευχαριστημένος, σίγουρα πρέπει να έρχεται σε τόπους που οι ντόπιοι είναι χαρούμενοι, νιώθουν καλά στον τόπο τους. Γιατί επίσης όπως βλέπουμε, πας ας πούμε στο Αγρίνιο, στη Ναύπακτο, στο Μεσολόγγι ο καθένας λέει κάτι κακό για τον τόπο του ότι μαραζώνουν. Γενικά η Περιφέρεια έχει σε όλη την Ελλάδα μεγάλο πρόβλημα, όποτε εγώ θεωρώ ότι η στήριξη πρώτα πρέπει να είναι αυτό που αναφέρθηκε και πριν στις τοπικές κοινότητες και στους ανθρώπους, γιατί ένας παραγωγός για να κάνει τουρισμό πρέπει πρώτα να είναι παραγωγός και να κάνει χαρούμενα την δουλειά του. Όποτε αυτό από εμένα.

Συντονιστής: Η κυρία Χαρίτου.

Χαρίτου: Εμείς να πιστέψουμε όλοι μαζί στις συνέργειες και ο ένας πως μπορεί να βοηθήσει τον άλλον. Επίσης, όταν λέμε ξένοι να ευαισθητοποιήσουμε και τους ομογενείς, την ελληνική ομογένεια του εξωτερικού να επισκεφθούν τα παιδιά τους, την πατρίδα μας, και να βιώσουν μαζί μας. Κοντά μας είναι ο Πρόεδρος Ελλήνων βρετανών Αμερικής, ο κύριος John Peslis, από την πολιτεία της Πενσυλβάνια, που παρακολουθεί την συζήτηση. Αυτό, η Ελλάδα είναι θησαυρός.

Συντονιστής: Ο κύριος Ζέλιος.

Ζέλιος: Θεωρώ ότι η Αιτωλοακαρνανία, και όχι μόνο η Αιτωλοακαρνανία, αλλά η Ελλάδα, θα πρέπει να γίνει ένας προορισμός, δυνατός προορισμός και να γίνει ένα πλάνο σε μια δεκαετία, εικοσαετία, ώστε να μην είμαστε πλέον ο παρατημένος νόμος όπως είμαστε τόσα χρόνια. Να αναδειχτούμε, και μπορούμε να το κάνουμε αυτό, με την βιομηχανία; Δεν μπορούμε. Μπορούμε συνδυάζοντας τον τουρισμό και τον αγροτικό τομέα να πετύχουμε πολύ περισσότερα πράγματα και να γίνουμε πλέον ένας προορισμός που θα θέλουν όλοι να έρθουνε, όχι απλά να περάσουνε. Αυτό ήθελα να πω.

Συντονιστής: Κυρία Μακρυγεώργου.

Μακρυγεώργου: Κάτι πολύ γενικό ίσως γραφικό ότι, ότι και αν κάνουμε να έχουμε γνώμονα τον άνθρωπο. Αυτό.

Συντονιστής: Σας ευχαριστούμε παρά πολύ και εσάς και τον κόσμο που παρακολούθησε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13η

Ο Πρωτογενής Τομέας την Επόμενη Δεκαετία – Προκλήσεις και Στόχοι

✓**Γιώργος Παπούλιας**, Διευθυντής, "Ινστιτούτο για την Σοσιαλδημοκρατία - InSocial"

✓Δρ. **Αλέξανδρος Παπαχατζής**, Πρόεδρος του Τμήματος Γεωπονίας & Αγροτεχνολογίας, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

✓Δρ. **Γιώργος Καπότης**, Πρόεδρος Πανελληνίας Ένωσης Βιολογικών Προϊόντων

✓**Μάριος Πραπόπουλος**, Διευθυντής Έργου Agrifoodwest

Συντονιστής: **Δημήτρης Παπαδάκης**, Αρχισυντάκτης, Εφημερίδα «Συνείδηση»

Συντονιστής: Σε αυτό το θεματικό τραπέζι του δεύτερου αγροδιατροφικού συνεδρίου AGROWN, με θέμα τις προκλήσεις και τους στόχους για την επόμενη δεκαετία στον πρωτογενή τομέα. Είμαι ο Δημήτρης Παπαδάκης, αρχισυντάκτης της εφημερίδας "Συνείδηση", και σήμερα εδώ δίπλα μου τέσσερις εκλεκτούς καλεσμένους, για να κουβεντιάσουμε πάνω σε αυτό το θέμα. Να ξεκινήσω την παρουσίαση των καλεσμένων έχοντας τη χαρά και την τιμή να καλωσορίσω αρχικά τον κύριο Γιώργο Παπούλια, Διευθυντή στο InSocial ινστιτούτο για τη σοσιαλδημοκρατία, γεια σας κύριε Παπαδάκη.

Παπαδάκης: Γεια σας, ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση.

Συντονιστής: Εμείς ευχαριστούμε για την αποδοχή της. Τον κύριο Αλέξανδρο Παπαχατζή που είναι Πρόεδρος του Τμήματος Γεωπονίας, Αγροτεχνολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Παπαχατζής: Ευχαριστώ για την πρόσκληση και για την υποδοχή.

Συντονιστής: Και εμείς, να είστε καλά. Θα συνεχίσω με τον τρίτο στη σειρά, τον κύριο Γιώργο Καπότη που είναι Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Βιολογικών Προϊόντων.

Καπότης: Καλησπέρα και από μένα.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πολύ που είστε εδώ, και θα κλείσουμε με το Διευθυντή του έργου Agrifoodwest, τον κύριο Μάριο Πραπόπουλο. Με αυτούς τους τέσσερις ομιλητές θα κουβεντιάσουμε για αυτό το ζήτημα που φαντάζει λίγο γενικό στον τίτλο του, αλλά δεν είναι καινούργιο, έχω την αίσθηση απευθυνόμενος σε όλους σας. Το γεγονός ότι μιλάμε για την ανάγκη περαιτέρω εκσυγχρονισμού του πρωτογενούς τομέα σε διάφορα επίπεδα, με την έννοια ότι η παραδοσιακή εικόνα και της χώρας μας στο εξωτερικό είναι ότι η Ελλάδα είναι μία αγροτική χώρα, ή ήταν αν θέλετε μία αγροτική χώρα. Το ζήτημα είναι ότι, σε πολλούς επιμέρους τομείς, είτε ακόμα αν μιλήσουμε για την κτηνοτροφία, είτε για κάποια επιμέρους γεωργικά προϊόντα, χώρες που φαινομενικά δεν θα είχανε μία τέτοια δυναμική, έχουν καταφέρει κάνοντας πολύ στοχευμένες δράσεις και στην εκβιομηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας και στο να εισάγουν νέες τεχνολογίες, έχουν καταφέρει να έχουν ένα πολλαπλάσιο ΑΕΠ αγροτικό από την Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι μπορεί να είναι μικρές σε έκταση, να έχουν δυσκολότερες καιρικές συνθήκες από το λεγόμενο εύκρατο μεσογειακό κλίμα το δικό μας. Και εδώ είναι που αναρωτιέται κανείς, πού χάσαμε το παιχνίδι σε αυτή την ιστορία, γιατί έχουμε μείνει τόσο πίσω και πώς τώρα θα πρέπει να τρέξουμε για να καλύψουμε τις προκλήσεις του παρελθόντος, όταν μιλάμε ταυτόχρονα για συνθήκες όπως είναι η κλιματική αλλαγή, που προφανώς επηρεάζει τον πρωτογενή τομέα και πολλά άλλα ζητήματα. Να ξεκινήσουμε τις τοποθετήσεις των ομιλητών με τον κύριο Γιώργο

Παπούλια, το Διευθυντή στο InSocial ινστιτούτο για τη σοσιαλδημοκρατία για να πάρουμε μία δικιά του πρώτη τοποθέτηση πάνω σε αυτό.

Παπούλιας: Καταρχάς να σας συγχαρούμε για την διοργάνωση γιατί πολλά από τα σημαντικά ζητήματα που είδη θέσατε περνούν μέσα από την ένδειξη εκδηλώσεων δικτύωσης, ενημέρωσης σε βάθος και περισσότερο πληροφόρησης του αγροτικού κόσμου για το που πηγαίνουν τα πράγματα σήμερα. Και χαίρομαι πάρα πολύ που βρίσκομαι ανάμεσα σε ειδικούς του χώρου, ως μη ειδικός, γιατί η δική μας δουλειά είναι ακριβώς να παρακολουθούμε τις γνώμες των ειδικών, της μελέτης, ανάλυσης, και να καταλήγουμε σε κάποιες προτάσεις υλοποιήσιμες, όσο γίνεται από την πολιτική για την επόμενη μέρα. Δύο μεγάλα ζητήματα που έχουμε εντοπίσει το περασμένο διάστημα που κάναμε δύο μεγάλες μελέτες στο ινστιτούτο, μία για τον αγροδιατροφικό τομέα και την επισιτιστική ασφάλεια με την παγκόσμια τράπεζα, και άλλη μία μελέτη που επικεντρωνόταν περισσότερο στα εγχώρια ζητήματα του αγροτικού τομέα και κατέληξαν και οι δύο σε μία μεγάλη εκδήλωση, παρατηρήσαμε το εξής. Συνθέτοντας γνώση και γενικότερα από την αγροτική επιστήμη, ας πούμε, και από τους ανθρώπους που μελετούν τον αγροτικό τομέα συνολικά, είδαμε ότι έχουμε ένα κενό ανάμεσα στο τι συζητείται στο διεθνές στερέωμα, που πηγαίνει η Ευρώπη, γενικά η παραγωγή στον κόσμο, και το τι συζητείται στην Ελλάδα και το τι γίνεται εδώ μέσα, εγχώρια. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν οι κινητοποιήσεις στις Βρυξέλλες, που εκεί καταλάβαμε ότι, κάποια πράγματα που τα διεκδικούν ήδη οι Ευρωπαίοι αγρότες, εδώ ακόμα δεν έχουνε φτάσει, είτε ως εφαρμογή, είτε ως αιτήματα, είτε ως να έχουν ας πούμε γίνει ήδη προβλήματα της εγχώριας αγροτικής ζωής. Και ένα επίσης άλλο πολύ μεγάλο ήταν αυτή ακριβώς η έλλειψη της ενημέρωσης, και νομίζω και με βάση τις στατιστικές που διαβάσαμε, έχουμε δυστυχώς τους λιγότερο ενημερωμένους και τους λιγότερο καταρτισμένους αγρότες και επιστημονικά και τεχνοκρατικά. Αυτοί είναι κυρίως παραγωγοί που μαθαίνουν εμπειρικά πάνω στο χωράφι, δεν έχουμε την κουλτούρα δηλαδή αυτό της εμβάθυνσης και της ενημέρωσης. Για να δούμε τώρα χοντρικά λίγο την κατεύθυνση στα επόμενα χρόνια, γιατί αυτό μας νοιάζει περισσότερο, νομίζω θα πρέπει να βάλουμε σε έναν άξονα τις τρεις συν μία μέγα τάσεις, mega trends που θα απασχολήσουν την αγροτική παραγωγή σε διεθνές επίπεδο αλλά και με αντανακλάσεις στην Ελλάδα τα προηγούμενα χρόνια, που έχετε ήδη θίξει κάποια από αυτά. Νομίζω, το βάζω πρώτο, και το θεωρώ το σημαντικότερο, ψηφιακή μετάβαση, τεχνολογική μετάβαση και τεχνητή νοημοσύνη, το επίσης τεράστιο θέμα της κλιματικής αλλαγής με παρελκόμενο το θέμα του νερού και το ζήτημα του δημογραφικού. Συζητήθηκε πολύ ωραία από την εγχώρια οπτική στην προηγούμενη συζήτηση. Εγώ θα προσπαθήσω να βάλω λίγο πολύ σύντομα και μία άλλη αντανάκλαση σε αυτό το στόχο, με τις μελέτες που έχουμε κάνει μέχρι τώρα. Ψηφιακή μετάβαση, τεχνολογική μετάβαση, εξοπλισμός, αλλάζουν τα δεδομένα, αλλάζει ο τρόπος, αλλάζουν τα εργαλεία, αλλάζει ο τρόπος που καλλιεργείται η γη και η συμμέτοχή του ανθρώπου, η συμμετοχή των ανθρώπινων χεριών και των παραδοσιακών μηχανημάτων μέσα στο χωράφι. Ρομποτική, drones, έξυπνα μηχανήματα, τεχνητή νοημοσύνη. Όλα αυτά έχουν την ανάγκη επιπλέον εκπαίδευσης, επιπλέον κατάρτισης, περισσότερες ώρες άλλων υποδομών, διαφορετικών υποδομών. Καταλαβαίνουμε ότι χρειαζόμαστε πάρα πολύ υψηλή ταχύτητα και ποιότητα διαδικτύου σε κάθε περιοχή της επικρατείας, και ταυτόχρονα χρειαζόμαστε και υποδομές παραγωγής. Ειπώθηκε και σε προηγούμενα τραπέζια, ενέργεια στο χωράφι, αλλά κυρίως η διάθεση, ένα δίκτυο να μπορεί και να το μοιράζει και να το φτάνει μέχρι την τελευταία γωνιά που καλλιεργείται και ταυτόχρονα να μπορεί και να αξιοποιεί αυτό το οποίο έχουν τη δυνατότητα να παράγουν οι ίδιοι οι καλλιεργητές. Σε όλο αυτό το πακέτο, εμείς βλέπουμε το ρόλο του κράτους. Χωρίς το ρόλο του κράτους, σε συνεννόηση φυσικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και με τις μεγάλες διεθνείς χρηματοδοτήσεις. Τώρα για την κλιματική αλλαγή πάλι πολύ σύντομα αναφέρθηκαν και έχουν ειπωθεί πολύ ενδιαφέροντα πράγματα. Στους κινδύνους και στις καταστροφές, το ζήσαμε πέρσι στη Θεσσαλία, το είδαμε, ξέρουμε ότι έρχονται και τα αμέσως επόμενα χρόνια πολλοί δύσκολες μέρες. Έρχεται, όμως, και κάτι άλλο αρκετά αρνητικό, το οποίο

όμως δεν μπορούμε να το ανατρέψουμε άμεσα και θα ζήσουμε με αυτό. Έρχεται μια ολόκληρη γεωγραφική μετάβαση όπως είπατε πριν, και πολύ σωστά, υπάρχουν χώρες που ήδη έχουν πολύ έντονα προβλήματα. Θα δούμε, αυτό μας δείχνουν οι μελέτες, προβλήματα που αντιμετωπίζονται στις καλλιέργειες σε ήδη ερημοποιημένες περιοχές της βορείου Αφρικής, να μεταφέρονται σιγά-σιγά προς τα πάνω. Άρα, η Ελλάδα θα πρέπει να προετοιμαστεί σε αυτό το στάδιο και να παραδειγματιστεί από χώρες, μπορώ να φέρω παράδειγμα όπως το Ισραήλ, που έχουνε ήδη προσαρμόσει τις καλλιέργειες τους με τεράστια επιτυχία και με πολύ περισσότερη παραγωγικότητα από μας, με εξαγωγές 4 φορές παραπάνω. Μία χώρα που έχει ελάχιστο έδαφος καλλιεργήσιμο, ώστε να μπορέσει να προσαρμοστεί σε αυτή τη γεωγραφική μετάβαση εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής. Και αυτό το οποίο επίσης παρατηρούμε είναι και η συνεισφορά της γενετικής σε αυτές τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, φαντάζομαι οι υπόλοιποι ομιλητές θα γνωρίζουν και καλύτερα, πώς μπορούμε να αλλάζουμε το ίδιο το καρπό, τα ίδια τα φυτά για να μπορεί να ανταπεξέρχεται σε αυτές τις πολύ δύσκολες συνθήκες και μιας και μιλάμε κυρίως για αγροδιατροφικά προϊόντα. Μας είχε κάνει μεγάλη εντύπωση, σε μία συνεργασία που είχαμε με ένα ολλανδικό ινστιτούτο που είχανε εμβαθύνει ακόμα και στην εικόνα του προϊόντος, πώς αυτή η παράδοση που έχει επικρατήσει στην αγορά, ο καταναλωτής να ζητάει το τέλειο προϊόν, πόσο μας στοιχίζει και σε επίπεδο πόρων και σε επίπεδο ενέργειας και σε επίπεδο τεχνολογίας και σε επίπεδο έρευνας. Και στο τέλος στοιχίζει πάρα πολύ και περιβαλλοντικά, και πως όλο αυτό μέσα από τη γενετική μπορεί να δοθεί κάποια λύση που να μην προκαλεί βέβαια κάποια τεράστια αλλοίωση υγείας στα προϊόντα, είτε να υπάρξει μια άλλου είδους προσέγγιση, μια άλλους είδους ενημέρωση και μία άλλους είδους κουλτούρα πια στην κατανάλωση, για να μπορέσουμε να προστατέψουμε τους πολύτιμους σπόρους. Το νερό ως επακόλουθο της κλιματικής αλλαγής, νομίζω υπήρχε και ειδική συνεδρία για το συγκεκριμένο θέμα, μπορούμε να πούμε χοντρικά κάποια πράγματα, που πάλι και εδώ εμείς βλέπουμε το ρόλο του κράτους και ενός κεντρικού σχεδιασμού πάνω σε αυτό, σε συνεργασία με τους παραγωγούς, με την Περιφέρεια, με τον ιδιωτικό τομέα. Χρειαζόμαστε σίγουρα κεντρικές υποδομές, χρειάζεται αλλαγή του τρόπου συλλογής, αποθήκευσης, διαχείρισης και διάχυσης των υδάτων, αλλά χρειάζεται και αλλαγή των υποδομών του εξοπλισμού και του τρόπου που αυτό μεταχειρίζεται μέσα στο ίδιο το χωράφι. Και βλέπουμε πάλι μέσα από τις μελέτες και από τις στατιστικές, ότι έχουμε μείνει ακόμα στον τρόπο διαχείρισης των υδάτων ποτίσματος που ξέραμε πριν από 20 και 30 και 40 χρόνια, που ήταν άλλα τα αποθέματα και άλλες οι δυνατότητες. Πρέπει αυτό να αλλάξει, υπάρχει η τεχνολογία, υπάρχει, έχουν ξεκινήσει ήδη και κάποιες προτάσεις και εδώ αυτό με έναν πιο κεντρικό σχεδιασμό και πιο συνεργατικό τρόπο, θα είναι τεράστια αναγκαιότητα δηλαδή να περάσει συνολικά σε όλη την παραγωγή. Επίσης, το νερό ξέρουμε ότι θα φέρει και αλλαγή στο είδος των καλλιεργήσιμων ειδών και θα φέρει και μία αλλαγή όπως είπατε πάλι και πριν εσείς, κατά την εισαγωγή πολύ σωστά, και στον τρόπο. Θα πάμε πιθανά σε καλλιέργειες λιγότερου χώρου, ίσως περισσότερων ορόφων, άλλων τεχνολογιών, για να μπορέσουμε να αξιοποιούμε αυτό το λίγο που έχουμε, αυτούς τους λίγους υδάτινους πόρους με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποδοτικότητα. Και κλείνω με ένα μικρό σχόλιο για το δημογραφικό, που αναλύθηκε πολύ σωστά νωρίτερα στην εγχώρια διάσταση του, βλέπουμε όμως από όλες τις μελέτες γενικά αυτή που κάνουμε την παγκόσμια τράπεζα, το τεράστιο πρόβλημα που υπάρχει, όχι στο δυτικό εν πάση περιπτώσει, στον αναπτυγμένο κόσμο (γιατί δεν είναι μόνο ο δυτικός κόσμος είναι και Αυστραλία είναι και περιοχές της Αμερικής και της Ασίας που αναπτύσσονται, που κατατάσσονται μάλλον σε αυτήν την κατηγορία και έχουν αυτές τις δημογραφικές ιδιαιτερότητες των ανεπτυγμένων κοινωνιών). Ευρύτερα όμως ο πληθυσμός της γης αυξάνεται και αυτό έχει εντείνει πολύ περισσότερο τα πράγματα στον αγροδιατροφικό τομέα, μειώνεται η γη λόγω των γνωστών προβλημάτων και της κατάχρησης, χημικών, της μεγάλης γεωργικής καλλιέργειας, και ταυτόχρονα αυξάνεται ο πληθυσμός στην Αφρική, αυξάνεται σε περιοχές της Ασίας, αυξάνονται οι ανάγκες αγροδιατροφικής υποστήριξης του πληθυσμού, μαζί με όλα τα άλλα δεδομένα των καταναλωτικών κοινωνιών. Οπότε νομίζω ότι

και αυτός είναι ένας μεγάλος πάλι άξονας που πρέπει να τον έχουμε μέσα στη συζήτηση και να τον προσεγγίσουμε και από αυτήν την οπτική όταν μιλάμε για τα επόμενα 10 χρόνια.

Συντονιστής: Νομίζω ότι βάλατε πολλά θέματα πάνω σε αυτό και για να περάσω να κάνω τη γέφυρα με τον δεύτερο ομιλητή μας, τον κύριο Αλέξανδρου Παπαχατζή, που θυμίζω ότι είναι ο Πρόεδρος του Τμήματος Γεωπονίας και Αγροτεχνολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το ζήτημα νομίζω κύριε καθηγητά είναι το πώς μπορεί να γίνουν πολλά πράγματα, πώς δηλαδή θα πάμε σε γεωργία ακριβείας, πώς θα έρθουν τα drones, πώς θα γίνει η εκπαίδευση των αγροτών. Εσείς νομίζω ότι εξαιτίας της θέσεως σας είστε ο καταλληλότερος να μας απαντήσει σε κάτι τέτοιο.

Παπαχατζής: Προερχόμενος από ένα Τμήμα το οποίο έρχεται από το μέλλον, θα το πω έτσι ως Πρόεδρος του, εκεί, στο Γεωπονίας και Αγροτεχνολογίας, οι λύσεις που δίνουμε και η εκπαίδευση είναι και πάνω στη γεωργία ακρίβειας, στη ρομποτική και στη γενετική μηχανική. Βέβαια για να πω την αλήθεια και την αμαρτία μου, από χθες που παρακολουθώ το συνέδριο μου μπήκαν πάρα πολλές ιδέες και ερείσματα, σε τι θα πρέπει να προτείνουμε και σε ποια γεωργική πολιτική, λύσεις, τάσεις και πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε όλα αυτά τα οποία είχε ο τόπος μας. Θα ξεκινήσω με ένα παράδειγμα, θυμόμαστε όλοι ότι παλιότερα στην παιδική μας ηλικία ή έστω και στη δική σας παιδική ηλικία, πηγαίναμε στο μπακάλη, παίρναμε το λάδι, το τυρί, τη φέτα, πηγαίναμε στο χασάπη, παίρναμε τα ντόπια κρέατα, πηγαίναμε στο μανάβη ή στη λαϊκή, παίρναμε τα ντόπια φρούτα και λαχανικά, δηλαδή όλα αυτά τα οποία τα ονομάζουμε μηδέν χιλιόμετρα, είναι η γεωργία των μηδέν χιλιομέτρων. Σήμερα, βέβαια αν μπείτε σε ένα Σουπερμάρκετ υπάρχει τέτοια πανδαισία προϊόντων που αγαλιαζόμαστε στο να ψωνίζουμε και να ξοδεύουμε. Αυτά τα προϊόντα όμως σύμφωνα με μελέτες που γίνανε, το καθημερινό μας πιάτο, μπορεί να έρχεται από μία απόσταση χιλίων εννιακοσίων χιλιομέτρων κατά μέσο όρο. Δηλαδή προχθές αγόρασα λεμόνια τα οποία ήταν νοτίου Αφρικής, τα φασόλια μπορεί να τα πάρουμε από την Κίνα, ή μπορεί να τα πάρουμε από τον Καναδά, τα ρεβίθια από την Τουρκία, ή από τον Καναδά, και όλη αυτή η απόσταση επιβαρύνει το πιάτο μας με 30 κιλά διοξειδίου του άνθρακα καθημερινά. Άρα, καταλαβαίνετε για τι αποτύπωμα άνθρακα μιλάμε σε καθημερινή βάση. Ένα είναι αυτό, και στη δευτερολογία μου θα σας πω δυο τρεις τρόπους που τελικά καταλήγουμε. Εκείνο, όμως, το οποίο από προχθές άκουγα εδώ στα τοπικά κανάλια, αναφέρεται πάρα πολύ συχνά η λέξη εγκαταλειμμένες γαίες. Ακόμα και ο Πρωθυπουργός στην ομιλία του μίλησε ότι θα δώσουμε εγκαταλειμμένες γαίες, μόνο που δεν είπε ότι αυτές οι εγκαταλειμμένες γαίες στην Ελλάδα είναι 7,5 εκατομμύρια στρέμματα περίπου και ο όρος στον οποίο χρησιμοποιούμε είναι «σχολάζουσες γαίες», έτσι είναι ο κατάλληλος όρος. Και επειδή βρισκόμαστε στην Ελλάδα, στη χώρα της ελιάς, από τα 7,5-8 εκατομμύρια στρέμματα εγκαταλελειμμένα χωράφια, γαίες μάλλον γιατί είναι πεδινές, ορεινές, ημιορεινές, οι περισσότερες είναι ελαιώνες. Ξεκινώντας από κει θα σας δώσω ένα παράδειγμα από μία κίνηση που κάναμε με ένα επενδυτικό σχήμα, το οποίο είναι ελληνοκυπριακό, ο ιδιοκτήτης είναι Έλληνας. Νοικιάσαμε στο νομό Μαγνησίας περίπου τρεις χιλιάδες στρέμματα παραμελημένους και εγκαταλελειμμένους ελαιώνες, μόνο σε ένα νομό μέσα σε 1,5 χρόνο. Και γιατί υπάρχουν αυτές οι εγκαταλειμμένες, οι «σχολάζουσες γαίες», οι εγκαταλελειμμένοι ελαιώνες; Είτε προέρχονται από συνεταιρισμούς είτε από εκκλησιαστικά κτήματα, είτε από μοναστήρια, είτε από ιδιοκτήτες, ξέρετε πεθάναν παππούδες, πατεράδες, τα παιδιά δεν ξέρουνε ούτε που έχουνε τα ελαιοπερίβολα, ή τα κτήματα τους, λοιπόν, και τα έχουν παραμελήσει και τα έχουν παρατήσει. Ούτε βέβαια μπορείς για πέντε, δέκα στρέμματα να έχεις πλέον το μηχανικό εξοπλισμό ώστε να πας να τα μαζέψεις. Παλιά θυμάμαι παίρναν οι δημόσιοι υπάλληλοι άδεια και με ένα συνεργείο με Αλβανούς συνήθως 50-50 μαζεύαν τις ελιές και είχανε το λάδι του σπιτιού. Σήμερα αυτό δεν μπορεί να γίνει, γιατί πέρα του ότι στοιχίζει 70€ το μεροκάματο, χώρια τα επιπλέον καφέδες φαγητά και διαμονή, δεν υπάρχουν κιόλας οι άνθρωπο, δεν μπορείς να τους βρεις. Επομένως, εμείς κάνοντας αυτή την πρωτοποριακή κίνηση εκμετάλλευσης και δίνοντας μία λύση σε αυτές τις «σχολάζουσες γαίες», μέσα σε ένα χρόνο και

λιγότερο, τμηματικά τα κάναμε πάλι παραγωγικά και μιλάμε για δέντρα από πέντε, δέκα ετών μέχρι και άνω των διακοσίων ετών δέντρα, ελιάς τα οποία ζήσανε και την επανάσταση του 1821, τα αναβιώσαμε, μπαίνουν κανονικά στην παραγωγή την οποία δικαιούνται και πρέπει να έχουν. Και μάλιστα αυτό έγινε και ένα χρηματιστηριακό προϊόν μπαίνοντας στο χρηματιστήριο της Κύπρου, έγιναν ομόλογα στα οποία επενδύουνε αρκετοί οργανισμοί, θα σας πω με μία απόδοση 7% . Στα 4 χρόνια αυτό το επενδυτικό σχήμα εξαγοράστηκε από άλλο επενδυτικό σχήμα, το οποίο από κάτω έχει περίπου πάνω από 60 ασφαλιστικά ταμεία. Άρα, αυτό που λέει ότι θέλουμε και ομόλογα για να στηρίξουμε τις συντάξεις μας, αυτό που λέμε ότι η Νορβηγία δίνει 3-4 χιλιάρικα συντάξεις γιατί τις έχει συνδεδεμένες με τα ορυκτά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, πέρα του ότι μπορεί να το κάνει και η Ελλάδα αυτό, η Ελλάδα όμως έχει και τα φυσικά αποθέματα, τα φυτικά αποθέματα σαν το παράδειγμα που σας είπα, που είναι το φυτικό κεφάλαιο με τα ελαιόδεντρα τα οποία είναι παραμελημένα. Αν γυρίσετε το βλέμμα σας εδώ τριγύρω θα δείτε ότι είναι γεμάτο από τέτοια ελαιόδεντρα και ελαιοπερίβολα. Επομένως, με μία τέτοια διαχείριση που μπορεί να είναι και από συνεταιριστικά σχήματα και επειδή τα φοβάμαι με το κακό παρελθόν που έχουν, θα μπορούσαν να είναι και από επιχειρήσεις. Είναι η μοντέρνα συνεταιριστική επιχείρηση η μοντέρνα οργάνωση, άρα θα μπορούσαν όλοι αυτοί οι ιδιοκτήτες σε συνεργασία και σχηματίζοντας ένα επενδυτικό σχήμα, να εκμεταλλευτούνε όλον αυτόν τον φυσικό πλούτο τον οποίο έχουμε. Πέρυσι οι τιμές του λαδιού ήταν πάνω από 10 Ευρώ, (9 με 10 Ευρώ χονδρική) και φέτος 10,20 Ευρώ πουλήθηκε το πρώτο αγουρέλαιο κάτω στη Λακωνία. Άρα, και φέτος οι τιμές θα κυμανθούν πάνω από 7-8 Ευρώ το λίτρο το λάδι, επομένως εμείς τις αφήνουμε να πηγαίνουνε αμάζευτες, να μένουν έτσι και να μην τις εκμεταλλευόμαστε. Και αυτή είναι η καινοτομία και η πρωτοπορία, ότι μπορούμε να προσανατολισθούμε και σε τέτοια εκμετάλλευση και σε τέτοια σχήματα.

Συντονιστής: Ε, πραγματικά εντυπωσιακό τώρα το παράδειγμα αυτό εγώ δεν το έχω ακούσει.

Παπαχατζής: Σας είπα θα σας βάλω σε μπελάδες με αυτά…

Συντονιστής: Καλοί μπελάδες αυτοί, οι καλοί μπελάδες…

Παπαχατζής: Θα αρχίσουν να σας ρωτούν όλοι πλέον…

Συντονιστής: Να ακούσω ότι ένα επενδυτικό σχήμα, ένα επενδυτικό ταμείο με ασφαλιστικά ταμεία από πίσω έχει επενδύσει σε παραμελημένες ελιές, είναι πραγματικά εντυπωσιακό και πρωτοφανές. Τώρα για να συνεχίσουμε όμως την κουβέντα να έρθουμε και στον Πρόεδρο της Πανελλήνιας Ένωσης των Βιολογικών Προϊόντων τον κύριο Καπότη. Για να συνεχίσουμε όμως την κουβέντα να έρθουμε και στον πρόεδρο της Πανελλήνιας Ένωσης Βιολογικών Προϊόντων τον κύριο Γιώργο Καπότη, όπου έχω την αίσθηση γνωρίζοντας την λίγο επιμέρους αγορά αυτών των προϊόντων, βιώνει η αγορά αυτή τα τελευταία χρόνια μια αυξανόμενη ζήτηση. Γιατί έχει γίνει και λίγο της μόδας μέσα από πολλά πράγματα της καθημερινότητας των πολιτών την άσκηση, τη γυμναστική, να συνδυάζουμε όλα αυτά και με μια καλύτερη διατροφή με τα λεγόμενα super foods ενίοτε η οτιδήποτε άλλο. Οι προκλήσεις οι δικές σας ποιες είναι ακριβώς;

Καπότης: Η Πανελλήνια Ένωση Βιολογικών Προϊόντων είναι μια ένωση ομάδων παραγώγων με καθετοποιημένη παραγωγή, παράγουμε, συσκευάζουμε, εξάγουμε. Η δραστηριότητα της ένωσης είναι κατά 90 % εξαγωγές στα προϊόντα της και βιολογικά προϊόντα όλα, με ενδιαφέρον στις αναπτυγμένες αγορές. Δυστυχώς, δεν υπάρχει αρκετό προϊόν για να εμπορευτούμε, δηλαδή είναι περιορισμένο, έτσι πέρα από την παραγωγή των μελών μας η παραγωγή βιολογικών προϊόντων που είναι προϊόντα με αυξημένη αξία είναι σε χαμηλά επίπεδα ακόμα στην Ελλάδα. Να πω, λοιπόν, λίγο για το τι μέλλει γενέσθαι στην Ελληνική γεωργία κάνοντας μια πρώτη αναφορά. Θα τα χωρίσω σε τρεις ενότητες. Πολύ σύντομα θα πω τι συνέβαινε πριν, πριν δηλαδή κάποιες δεκαετίες, όπου ο καπνός, το βαμβάκι, τα σιτηρά και η ελιά ήταν τα κύρια προϊόντα. Θυμίζω ότι ο καπνός για την Αιτωλοακαρνανία ήταν το κύριο προϊόν, έδωσε ζωή και ανάπτυξη

στο νομό και με τον καπνό δημιουργήθηκε για τύχη και το Αγρίνιο. Δυστυχώς, με τις αλλαγές που γίνανε σε ευρωπαϊκό επίπεδο και με την απόσυρση κάποιων προϊόντων από τις ενισχύσεις, όπως ήταν ο καπνός, την ολική αποδέσμευση, η καλλιέργεια χάθηκε και το δυστύχημα είναι ότι δεν υπήρχε κάτι να το αντικαταστήσει. Οι παραγωγοί, δηλαδή οι Έλληνες καπνοπαραγωγοί, ή εγκατάλειψαν και φύγανε στα αστικά κέντρα, ή υπολειτουργήσανε σε κάποιες άλλες δραστηριότητες. Τα χρόνια που ακολούθησαν, τα 20 χρόνια που ακολούθησαν, είχαμε κάποια ανάπτυξη της δενδροκομίας και των θερμοκηπιακών καλλιεργειών, κυρίως της ελιάς και των εσπεριδοειδών και στο νομό μας και σε θερμοκηπιακές καλλιέργειες κυρίως σε περιοχές που έχουν καλό κλίμα, δηλαδή Κρήτη, Ηλεία, Μεσσηνία κ.λ.π. Παρόλα αυτά, όμως, υπάρχει μια στασιμότητα, το κόστος παραγωγής γενικά είναι υψηλό και πολλές φορές είμαστε ανταγωνιστικοί στις αγορές και μιλάω κυρίως για τις ευρωπαϊκές αγορές. Άλλωστε οι αγορές σήμερα έχουν παγκοσμιοποιηθεί, έχουν ανοίξει και εάν δεν είμαστε ανταγωνιστικοί στα εισαγόμενα προϊόντα δεν μπορούν να σταθούν οι επιχειρήσεις μας. Τι πρέπει να κάνουμε μελλοντικά, που πρέπει να πάει αυτό το πράγμα; Κατά τη γνώμη μου εάν δεν εκμεταλλευτούν με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει η χώρα μας, και αυτά είναι το κλίμα, το ήπιο κλίμα που έχει, που μπορεί να παράγει χωρίς να χρειάζεται θέρμανση στα θερμοκήπια. Μπορούμε να παράγουμε πρώιμα προϊόντα και όψιμα προϊόντα που άλλες χώρες δεν μπορούν να το κάνουν. Αν δεν εκμεταλλευτούμε, λοιπόν, αυτό, αν δεν αναδιαρθρώσουμε την δενδροκομία μας με πρώιμα και όψιμες ποικιλίες. Σας θυμίζω τα μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα όπου τα χρήματα αντί να κάνουμε αναδιάρθρωση, τα διαθέσαμε στις χωματερές. Αντίθετα, η Ισπανία έκανε αναδιάρθρωση και έχει σήμερα το καλύτερο δυναμικό στα ξινά τα πορτοκάλια, έκανε πραγματική αναδιάρθρωση και μέσω της αναδιάρθρωσης μπορούμε να μειώσουμε και το κόστος παραγωγής που είναι το ζητούμενο. Πέρα από εκεί υπάρχουν σήμερα τεχνικές, υπάρχει η γεωργία ακρίβειας, υπάρχει η ολοκληρωμένη διαχείριση βιολογικής καλλιέργειας που μπορούν να δώσουν προϊόντα με αυξημένη αξία. Η εμπορία, το marketing των προϊόντων είναι ίσως το σημαντικότερο κομμάτι όλων. Μπορούμε να παράξουμε να έχουμε καλό προϊόν, αν όμως δεν το διαθέσουμε κατάλληλα και σε ικανοποιητικές τιμές και σε καλές αγορές δεν έχουμε αποτέλεσμα. Για να το πετύχουμε αυτό οι αγρότες θα πρέπει να οργανωθούν σε πολύ μεγάλες ομάδες. Οι Ισπανοί έχουν ομάδες ανά προϊόν τεράστιες εκατοντάδων, χιλιάδων μάλλον, παραγωγών. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να γίνουν ανταγωνιστικότερα τα προϊόντα μας, να κατέβει το κόστος παραγωγής και σίγουρα μπορούν οι ενώσεις αυτές, οι μεγάλες ενώσεις, να απευθυνθούν σε ιστορικές αγορές και να βελτιώσουν την θέση της χώρας μας στις αγορές. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να ήμαστε ανταγωνιστικοί, για να κάνουμε έτσι μια άνοδο και μια αύξηση στην γεωργική παραγωγή, γιατί δυστυχώς όπως τα προηγούμενα χρόνια η γεωργική παραγωγή ακόμα σήμερα είναι σε στασιμότητα. Για να πετύχουμε αυτά υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις. Η πολιτεία (εγώ θα πω η πολιτεία δεν λέω η κυβέρνηση) θα πρέπει να έχει πέρα από τις καλές προθέσεις της, εξαγγελίες που κάνει, και την καλή πρόθεση στο γεωργικό τομέα. Όλοι αυτό λένε, εγώ δεν θυμάμαι υπουργό, ή πρωθυπουργό, να βγει και μην είπε στηρίζουμε τον αγροτικό τομέα. Ναι, αλλά πως όταν δεν έχει συνέχεια και συνέπεια η αγροτική πολιτική, όταν δεν υπάρχει σταθερή δημόσια διοίκηση στα υπουργεία, και ώστε αυτά που εξαγγέλλουμε, που ξεκινάμε να τα τελειώνουμε δεν έχει κανένα αποτέλεσμα. Ήμαστε, δηλαδή, σαν να μην τα κάναμε καθόλου. Θα πρέπει λοιπόν να υπάρξει προγραμματισμός και στοχευμένες επιλογές. Πού; Εκεί που μπορούμε. Που μπορούμε; Στα πρώιμα κηπευτικά. Θυμίζω μια πετυχημένη περίπτωση εδώ στην Ηλεία με το καρπούζι. Είναι ένα υπέρ πρώιμο, το έχουν πλέον υπέρ πρώιμο προϊόν, και έχει πολύ καλά αποτελέσματα. Θα μου πείτε όχι κάθε χρόνο. Οι αγορές έτσι είναι, άλλες χρονιές έχουμε καλά αποτελέσματα, άλλες έχουμε λιγότερο καλά, αλλά όμως είναι μια καλλιέργεια η οποία έχει αναδειχθεί και είναι μοναδική θα έλεγα η εξαγωγή του καρπουζιού σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι ανταγωνιζόμαστε όλες οι άλλες χώρες. Θα πρέπει να βελτιωθούν οι υποδομές. Τι είναι υποδομές λοιπόν; Κυρίως τα αρδευτικά. Όλη η κουβέντα, η περισσότερη κουβέντα που έγινε εδώ, είναι όσον αφορά την λειψυδρία, το νερό και τα υπόλοιπα. Στο νομό μας υπάρχει ένα έργο, το φράγμα των Αχυρών, το

οποίο είναι υπό κατασκευή εδώ και 25-30 χρόνια. Εγώ θεωρώ ότι κανένα όχι επιτελικό κράτος, καμία πολιτεία, κυβέρνηση (σε άλλες κυβερνήσεις σε άλλα κράτη δεν θα έχουν αυτό το χάλι). Και δεν αναφέρομαι διαχρονικά, δηλαδή, ξεκινάει ένα έργο για 1 εκατομμύριο Ευρώ, σταματάει για δήθεν να προκηρυχθεί ο μηχανικός εξοπλισμός που δεν προβλέφθηκε στην βασική μελέτη και τώρα 5-6 χρόνια είναι στην παρένθεση, δηλαδή παραμένει ως έχει. Άρα, αν πάμε με αυτούς τους ρυθμούς θεωρώ ότι ποτέ δεν θα έχουμε αποτέλεσμα, δηλαδή η ελληνική γεωργία θα υπολειτουργεί, οι αγρότες όπως συμβαίνει σήμερα στην Αιτωλοακαρνανία θα περιμένουμε με επιδοτήσεις, οι όποιες επιδοτήσεις είναι για να στηρίξουν το γεωργικό εισόδημα, δεν είναι για να κάνουμε κοινωνική πολιτική. Δυστυχώς, σήμερα όμως, οι επιδοτήσεις σε ένα μεγάλο βαθμό δίνονται για αυτό το σκοπό να πάρουν όλοι από λίγο, όλοι οι αγρότες από λίγο. Καλό είναι να πάρουμε, να πάρουν όλοι από λίγο, αλλά ας φροντίσει η ελληνική πολιτεία να έχει πόρους και να στηρίξει τους αγρότες, ή αυτούς που δεν έχουνε τα προς το ζην. Δεν μπορεί να καταστρατηγείται η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής για να κάνουμε κοινωνική πολιτική. Τέλος, η προβολή των προϊόντων και η εξωστρέφεια πρέπει να είναι πάντα στις προθέσεις που γίνονται εδώ. Οφείλω να πω ότι όλη η πολιτεία εδώ έχει δώσει κίνητρα, δίνει σε όλες τις εταιρείες συνεταιρισμούς κ.λπ., ευκαιρία να προβάλλουν τα προϊόντα τους στο εξωτερικό. Το δυστύχημα είναι ότι δεν υπάρχουν καλά προϊόντα, μάλλον αρκετά προϊόντα, και δεν υπάρχουν ποιοτικά προϊόντα. Εκεί πρέπει να δώσουμε όλο το βάρος, έτσι ώστε να γίνουμε ανταγωνιστικοί. Ευχαριστώ.

Συντονιστής: Εμείς σας ευχαριστούμε κύριε Καπότη. Τώρα να έρθω και στον τελευταίο ομιλητή μας που είναι ο κύριος Μάριος Πραπόπουλος, ο Διευθυντής του έργου Agrifood West για τη δική του τοποθέτηση. Τώρα δεν ξέρω αν άλλαξαν λίγο τα σχέδια σας από όσα ακούσατε νωρίτερα, γιατί ακούσαμε και πρόβλημα και προκλήσεις, μπήκαν πολλά θέματα στο τραπέζι.

Πραπόπουλος: Νομίζω εγώ έχω κληθεί εδώ να μιλήσουμε λίγο για το μέλλον, για την επόμενη δεκαετία, οπότε θέλω να δώσω μια διάσταση πιο ίσως οραματική να το πω έτσι. Agrifood west όπως μας προσφωνήσατε είναι η αγροδιατροφική σύμπραξη της Περιφέρειας. Ήμαστε αν θέλετε το εκτελεστικό όργανο αυτών που στην προηγούμενη συνεδρία είπε ο κύριος Σακελλαρόπουλος, να φέρουμε τον τουρισμό, το προφίλ, το πολιτισμό και την γαστρονομία μαζί. Αλλά να δούμε λίγο, για να δούμε που θα πάμε σε 10 χρόνια, να σας πάω λίγο πίσω πριν από 15 χρόνια στο 1996. Το 1996 είναι μια χρονιά σταθμός γιατί τότε ένας Grand Master στο σκάκι ο Garry Casparov έχασε από μια μηχανή το Big blue, οι παλαιότεροι το ξέρουν, οι νεότεροι μπορεί να μην το ξέρουνε. Άρα, τι συνέβη πριν από 15 χρόνια; Μια μηχανή κέρδισε έναν Grand Master, κέρδισε ένα μυαλό στο σκάκι με κάποια μηχανική μάθηση της τότε εποχής. Θα σας φέρω 15 χρόνια μετά το 2021. Πρόσφατα, ή το 2020 αν θυμάμαι καλά, βρισκόμαστε στο Wageningen σε ένα Πανεπιστήμιο της Ολλανδίας, που είναι και το πρωτοπόρο στην γεωργική τεχνολογία. Θερμοκήπια παντού, σε ένα θερμοκήπιο βάζουν τους καλύτερούς τους μέσα, τα καλύτερα μυαλά τους και μεγαλώνουν θερμοκηπιακό ντοματάκι, δεν είμαι σίγουρος αν είναι υδροπονία, αεροπονία είναι, κάτι τέτοιο. Δίπλα σε ένα θερμοκήπιο βάζουνε τις καλύτερες μηχανές τους. Πριν από 3 χρόνια το αποτέλεσμα ήταν ότι η παραγωγή των μηχανών ήταν πιο πετυχημένη από την παραγωγή των καλύτερων μυαλών της Ολλανδίας, το επαναλαμβάνω αυτό γιατί η Ολλανδία είναι παράδειγμα για όλους μας που είναι πάρα πολύ ψηλά για μας. Άρα, λοιπόν, βλέπουμε ότι ένα μοτίβο των μηχανών που αρχίζουν και σκέφτονται και γίνονται πιο έξυπνες από μας, τέτοιες διαδικασίες δείτε που θα φτάσουν σε 10 χρόνια από τώρα. Μιλάμε για τις νέες τεχνολογίες, μιλάμε για τα πράγματα οπότε αυτή είναι η πρόκληση, να δούμε πως θα κάνουμε, θα δαμάσουμε, την τεχνολογία στα μέτρα μας και πως θα γίνουμε καλύτεροι και πως θα κάνουμε το διευθυντή της τεχνολογίας σε ένα βαθμό. Το μήνυμα από το εξωτερικό, από τις προηγμένες αγορές στις οποίες απευθυνόμαστε και εμείς, γιατί είμαστε μια προηγμένη χώρα, δεν κοιτάμε την Ασία. Ίσως κάποιες χώρες κοιτάμε, ούτε την Αφρική κοιτάμε, την Ευρώπη από κει αγοράζουμε και προϊόντα είναι κλειστές παραγωγές τουλάχιστον στα πράσινα λαχανικά όχι στα δέντρα και στις πολυετείς καλλιέργειες είναι κλειστή

παραγωγή, Βλέπουμε και στην χώρα μας πολλά θερμοκήπια να ανοίγουνε, αυτό είναι το παράδειγμα για την Ολλανδία. Κλειστή παραγωγή ήταν και το παράδειγμα της ντομάτας, οπότε εκεί πέρα λοιπόν σίγουρα τα θερμοκήπια έχουνε καλύτερη ενεργειακή εκμετάλλευση, έχουν ίσως καλύτερη χρήση νερού. Οπότε αυτόματα λύνουμε κάποια από τα προβλήματα που είναι υπαρκτά τώρα και ενδεχομένως τα θερμοκήπια λύνουμε και το θέμα και της κλιματικής αλλαγής, γιατί πλέον όταν έχουμε ελεγχόμενο περιβάλλον ανάπτυξης των φυτών, η κλιματική αλλαγή δεν θα είναι και τόσο αισθητή στο αποτέλεσμα το επιθυμητό. Τα θερμοκήπια αλλάζουν και τη δημογραφία αν θέλετε των αγροτών. Επειδή γυρίζω την ύπαιθρο, επειδή γνωρίζω αρκετούς παραγωγούς, αυτοί οι καινούργιοι άνθρωποι που μπαίνουν στο επάγγελμα δεν είναι παραδοσιακά και κατ' επάγγελμα αγρότες από την οικογένεια. Έχω δει επιχειρηματίες με θερμοκήπια που είναι μηχανολόγοι μηχανικοί, γιατί πρώτα απ' όλα θέλανε να ξέρουν πως θα χτίσουν το εργοστάσιο τους, και εκεί έρχεται το ερώτημα αν είμαστε πλέον αγρότες, ή είμαστε επιχειρηματίες; Δεν έχει απαντήσει ακόμα αρκετά, αλλά προσωπική μου άποψη είναι ότι είμαστε επιχειρηματίες όλοι και οι αγρότες, μπορεί ειδικών συνθηκών οι αγρότες, αλλά και αυτοί είναι επιχειρηματίες. Και όσο αυξάνονται αυτές οι κλειστές μονάδες παραγωγής πλέον είναι μια μονάδα η οποία αντί να έχει μηχανές μέσα να έχει τόρνους, να έχει χυτήρια, έχει μηχανές που μεγαλώνουν φυτά. Μπορεί να είναι λίγο σκληρό το παράδειγμα που δίνω, αλλά θέλω να δούμε 10 χρόνια, ίσως και 15 χρόνια μπροστά τι μπορεί να γίνει. Αυτά γίνονται σε προηγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, ή της βόρειας Ευρώπης, γίνονται βλέπουμε παραδείγματα και στη χώρα μας, σίγουρα θα πολλαπλασιαστούν αυτά τα παραδείγματα, δεν ξέρω αν θα έχουμε χρόνο για δευτερολογία βλέπω ο χρόνος μας τελείωσε.

Συντονιστής: Ξεκινήσαμε και λίγο καθυστερημένα η αλήθεια είναι, απλά ήθελα να σας ρωτήσω για αυτό που λέτε τώρα και τη διαφορά αν είναι επιχειρηματίας, αυτό έχει να κάνει λίγο και με τα κοινωνικά δεδομένα της Ελλάδας και κάποια στερεότυπα, γιατί έχουμε ποινικοποιήσει αυτή τη χώρα το να βγάζεις ψωμί από την δουλειά σου, έτσι, το να κερδίζεις. Είναι λίγο σε ένα μέρος τέλος πάντων της κοινωνίας λίγο στιγματισμένο άσχημα αυτό, ενώ ισχύει το εντελώς αντίθετο. Προφανώς νομίζω ότι έχετε δίκιο σε αυτό που λέτε ότι είναι απολύτως προφανές ότι και ο αγρότης είναι επιχειρηματίας, το ζήτημα είναι όμως επειδή μας είπατε, μας μιλήσατε πάρα πολύ για τις μηχανές, ήθελα να πάω και λίγο στον κύριο Παπαχατζή τον Πρόεδρο του Τμήματος Γεωπονίας και Αγροτεχνολογίας για να μας πει λίγο πάνω σε αυτό, και να μας φέρε ένα παράδειγμα που μας χρωστάτε από τον προηγούμενο κύκλο.

Παπαχατζής: Ωραία. Αν έχουμε τις διαφάνειες θα δείτε πως σε συνεργασία με τις σύγχρονες τεχνολογίες, καταρχάς πριν 10 χρόνια ποιος ήξερε τον όρο ISOBUS. Είναι το πρωτόκολλο με το οποίο συνδέεται το GPS του καινούριου ελκυστήρα που έχουμε πλέον και με τη σπαρτική μηχανή και με τη λιπαντική και με το ψεκαστικό. Πλέον η μεταβαλλόμενη λίπανση και η μεταβαλλόμενη άρδευση γίνεται σε κάθε δέντρο, περνάει το drone καταγράφει και ακόμα και ο ψεκασμός, και παίρνει το κάθε δέντρο την ποσότητα λιπάσματος, ή νερού, ή φυτοπροστατευτικού υγρού που χρειάζεται ένα προς ένα. Η εφαρμογή στα θερμοκήπια, ακούστηκε και χθες και σήμερα ότι το 40 % από τα σχέδια βελτίωσης θα πρέπει να πάνε σε θερμοκηπιακές εγκαταστάσεις. Εδώ με το μεγαλύτερο πρόγραμμα LIFE που είχαμε στην Ελλάδα αποδείξαμε ότι και με γεωθερμικά θερμοκήπια μπορούμε να έχουμε παραγωγή όχι 15 με 25 τόνους ντομάτα το στρέμμα που είναι κατ' έτος η συμβατική παραγωγή, αλλά 60 τόνους ντομάτα. Και πως τα πετυχαίνουμε όλα αυτά. Δεν είναι μόνο οι καινούριες καλλιέργειες που δε ζητάνε τόσο πολύ νερό, είναι και η σωστή διαχείριση του νερού και η επαναχρησιμοποίηση του νερού με κλειστά υδροπονικά συστήματα εκμεταλλευόμενοι τα όμβρια ύδατα της βροχής πετύχαμε εξοικονόμηση νερού 75 % μέχρι και 100 %. Χρησιμοποιώντας τα νερά της βροχής πετύχαμε εξοικονόμηση ενέργειας σε γεωθερμικά θερμοκήπια 57 %, μείωση εκπομπών CO_2 περίπου 59 % και μειωμένη χρήση λιπασμάτων. Και ποιο είναι το όραμά μας για παράδειγμα που το έχω αναπτύξει και σε μεσογειακό συνέδριο, μπορούν αυτά τα θερμοκήπια να είναι αυτόνομα σε νησιά και σε βραχονησίδες ακόμη. Δηλαδή,

με φωτοβολταϊκά τζάμια πλέον που έχουμε για τα θερμοκήπια όπως βλέπετε στη διαφάνεια, ή με μία μικρή ανεμογεννήτρια να παράγουν την ενέργεια που θα χρειάζεται και με ένα αρχικό ντεπόζιτο νερού, να μπορούν για όλο το χρόνο να δουλεύουν χωρίς να χρειάζονται επιπλέον κατανάλωση νερού. Βέβαια, το επόμενο project που έχουμε είναι θερμοκήπιο το οποίο θα αφαλατώνει το νερό και ένα στρέμμα θα ποτίζει άλλα δύο στρέμματα θερμοκηπίων με το νερό της θάλασσας. Άρα, μπορούμε να προχωρήσουμε και σε τέτοια σχήματα.

Συντονιστής: Το ζήτημα όμως νομίζω ότι είναι να πάει και αυτό συνολικότερα, να επεκταθεί δηλαδή, γιατί καλές πρακτικές υπάρχουν προφανώς.

Παπαχατζής: Το υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης και τροφίμων να συγκλίνει προς τα εκεί. Οι νέες τεχνολογίες ήδη έχουν ξεκινήσει και έχουν μπει η γεωργία ακριβείας, τα drones, η τεχνητή νοημοσύνη, η ελεγχόμενη λίπανση, η μεταβαλλόμενη λίπανση. Όλα αυτά πλέον χρησιμοποιούνται. Να ξέρετε βέβαια ότι την επόμενη 10ετία σύμφωνα με μελέτες του Ευρωπαϊκού οργανισμού και προσέξτε το, οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις στην Ευρώπη θα μειωθούν κατά 1,8 δισεκατομμύρια στρέμματα, όχι εκατομμύρια, δισεκατομμύρια στρέμματα περίπου. Αυτά όμως μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε, έχουμε τρόπους, συνηθίζω να λέω ότι άγονες εκτάσεις δεν υπάρχουν, άγονα μυαλά υπάρχουν. Και η γενετική μηχανική και η τεχνολογία έχει τρόπους που μπορούμε αυτές τις εκτάσεις και να απορροφούν και να συγκρατούν το νερό και να το αποδίδουν μετά στις καλλιέργειες.

Συντονιστής: Νομίζω ότι έχετε δίκιο και αυτό θα μπορούσα να βάλω ως τίτλο στην κουβέντα μας ότι το μέλλον δεν θέλει άγονα μυαλά οπωσδήποτε. Σας ευχαριστώ όλους, να είσαστε καλά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 14η

Επιστροφή στο Χωριό: Νέοι Αγρότες τολμούν

✓**Θεόδωρος Βασιλόπουλος**, Αντιπεριφερειάρχης Εξυπηρέτησης του Πολίτη και Ψηφιακής Διακυβέρνησης

✓**Νίκος Παυλονάσιος**, Πρόεδρος, Πανελλήνια Ένωση Νέων Αγροτών (ΠΕΝΑ)

✓**Δημήτριος Νικολάου**, Πρόεδρος Μελισσοκομικού Συλλόγου Αιτωλοακαρνανίας

✓**Κωνσταντίνος Σταθόπουλος**, Homme Family Farms

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Πελοπόννησος» & pelop.gr – Συντονιστής Peloponnisos FM 104,1

Συντονιστής: Καλώς ήρθατε σε μια ακόμα ενότητα του δεύτερου AGROWN της δεύτερης ημέρας, πολύ ενδιαφέρουσα και αυτή η ενότητα ειδικά για νέους ανθρώπους, νομίζω όλοι νέοι είμαστε. Επιστροφή στο χωριό νέοι αγρότες τολμούν. Μαζί μου στο πάνελ είναι ο Αντιπεριφερειάρχης εξυπηρέτησης του πολίτη και ψηφιακής διακυβέρνησης ο κύριος Θεόδωρος Βασιλόπουλος, ο οποίος κατάγεται από την Ηλεία. Είναι και συντοπίτης μου και ξέρει από θέματα που αφορούν την αγροτική πολιτική. Καλώς ήρθατε κ. Βασιλόπουλε. Ο Νίκος Παυλονάσιος Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Νέων Αγροτών. Καλώς ήρθατε! Ο Δημήτρης Νικολάου, θα μας τσιμπήσει λίγο σήμερα, με την καλή έννοια. Είναι Πρόεδρος του Μελισσοκομικού συλλόγου της Αιτωλοακαρνανίας. Καλώς ήρθατε! Και ο Κωνσταντίνος Σταθόπουλος ιδιοκτήτης της Homme Family Farms. Λοιπόν, θα ξεκινήσουμε με έναν πρώτο γύρο τοποθετήσεων από τους ομιλητές για να δούμε γιατί οι νέοι αγρότες επιστρέφουν στο χωριό. Κύριε Βασιλόπουλε!

Βασιλόπουλος: Καταρχήν, θέλω να ευχαριστήσω πάρα πολύ όλη την ομάδα της «Πελοποννήσου» που με κάλεσε σήμερα να βρίσκομαι εδώ και συγχαρητήρια θα ήθελα να πω για όλη αυτή τη διοργάνωση παρέα με την εφημερίδα «Συνείδηση». Σήμερα εδώ δεν θα σας μιλήσω με την ιδιότητα του Αντιπεριφερειάρχη εξυπηρέτησης του πολίτη και ψηφιακής διακυβέρνησης, αλλά ούτε και με τις προηγούμενες μου ιδιότητες της αγροτικής ανάπτυξης, ή του προέδρου της πανελλήνιας ένωσης νέων αγροτών, ή προέδρου συνεταιρισμού και τα λοιπά. Θέλω να σας μιλήσω για το προσωπικό μου παράδειγμα, το δικό μου και της οικογένειάς μου. Πως καταφέραμε να κάνουμε τα δύσκολα σε έναν τόπο δύσκολο από εκεί που κατάγομαι, από ένα χωριό μια συνοικίας της Αμαλιάδας, την συνοικία Τσαφλεΐκα-Πανόραμα. Πώς καταφέραμε να ξαναχτίσουμε από την αρχή (εγώ παρέα με την οικογένειά μου και τους συγγενείς μου) ξανά την περιοχή που καταστράφηκε ολοσχερώς το 2007, από τις καταστροφικές πυρκαγιές τις γνωστές που όλοι γνωρίζουμε και μας έχουνε μείνει στη μνήμη. Τότε, όπως μέσα από τις σπουδές μου και ως τεχνολόγος γεωπόνος με ειδικότητα στη γεωλογική γεωργία, αλλά και ως νέος αγρότης, όχι με προγράμματα αλλά μόνος στο παραγόμενο προϊόν, παρέα με τα ξαδέρφια μου ξεκινήσαμε και φτιάξαμε ένα συνεταιρισμό των βιοκαλλιεργητών. Δεν το βάλαμε κάτω, από την πρώτη στιγμή είπαμε ότι από τη στιγμή που κάηκαν τα πάντα, οι αγροικίες μας, τα σπίτια μας, όλες σχεδόν οι περιουσίες μας, μηχανήματα-αγροτικά, γιατί όπως γνωρίζετε ήταν μια καταστροφική πυρκαγιά. Είπαμε ότι θα ξεκινήσουμε παρέα να ενώσουμε τις δυνάμεις μας. Ξεκινήσαμε με το συνεταιρισμό, φτιάξαμε μια ομάδα παραγωγών που τότε ήταν στα σκαριά, μάλλον τότε το συζητούσαν πάρα πολύ αλλά σπάνια υπήρχαν ομάδες παραγωγών, ελάχιστες πανελλαδικά. Όπου καθίσαμε και είπαμε ότι δεν θα ξανασχοληθούμε μόνο με μία καλλιέργεια, αλλά θα ασχοληθούμε με αρκετές καλλιέργειες, θα ασχοληθούμε και με την αμπελουργία και με ελαιοκαλλιέργεια, αλλά και με τα

σιτηρά και με τα ψυχανθή, αλλά κυρίως με τις θερμοκηπιακές εγκαταστάσεις, με την καλλιέργεια των οπωροκηπευτικών, αλλά και διάφορες άλλες μικρότερες καλλιέργειες, αλλά και παράλληλα και κάποια εσπεριδοειδή. Καταφέραμε τα πρώτα 2-3 χρόνια να γίνει ομάδα παραγωγών περίπου 20 άτομα της περιοχής (19 άτομα για την ακρίβεια) και παράλληλα να τρέχει και η ομάδα παραγωγών των βιοκαλλιεργητών, συγκεκριμένα στον τομέα του ελαιόλαδου, γιατί ως ομάδες παραγωγών μπορούμε να έχουμε ανά προϊόν. Άρα τότε επιλέξαμε να μπούμε σε ένα πρόγραμμα στο «Ευ» το πρόγραμμα, ώστε να δώσουμε μεγάλη βαρύτητα και στο ελαιόλαδο, γιατί αυτή ήταν και η κύρια καλλιέργεια, που καλλιεργούσαμε στην οικογένεια, και οι γονείς μου και οι παππούδες μου, αλλά και οι υπόλοιποι συγγενείς μου. Καταφέραμε ο καθένας μεθοδικά από τη δική του πλευρά, εγώ με το marketing, με την πώληση, τα αδέρφια μου με την τεχνολογία, οι υπόλοιποι με τους τρόπους καλλιέργειας, καταφέραμε να αποκτήσουμε μία ταυτότητα το όνομα «Βιο ύλης», ένα προϊόν το οποίο σήμερα παράγεται περίπου σε 34 κωδικούς, και να το βγάλουμε σιγά σιγά στην αγορά. Και το 2009 και το 2010 και το 2011 και το 2012 πήγαμε σε αρκετές εκθέσεις του εξωτερικού και τη ελληνικής αγοράς, όπου ξεκινήσαμε να παίρνουμε πάρα πολλές παραγγελίες και έτσι σιγά σιγά αναπτύξαμε τα αγροτικά μας προϊόντα. Στη συνέχεια το 2016, και όταν ήμουν Πρόεδρος της πανελλήνιας ένωσης νέων αγροτών, συμμετείχα με την οικογένεια μου (τα αδέρφια μου, τα ξαδέρφια μου) στο διαγωνισμό της χώρας για το διαγωνισμό του καλύτερου νέου αγρότη, όπου καταφέραμε συλλογικά όλη η παρέα να πάρουμε το βραβείο του καλύτερου νέου αγρότη στην Ελλάδα. Με πείσμα όμως, τότε με τα υπόλοιπα παιδιά από όλη την υπόλοιπη χώρα είπαμε ότι θα συμμετάσχουμε και στον ευρωπαϊκό διαγωνισμό, όπου καταφέραμε να πάρουμε το βραβείο του καλύτερου νέου αγρότη στην Ευρώπη. Και που θέλω να καταλήξω με αυτό; Δε θέλω να ευλογήσω ότι καταφέραμε. Θέλω να πω ότι μέσα από την συνεργασία κερδίσαμε την κατηγορία του συνεργατισμού, της καινοτομίας και της βιωσιμότητας. Δηλαδή ότι είμαστε βιώσιμοι, χωρίς δάνεια χωρίς προγράμματα. Τη συνεργατικότητα γιατί ήμασταν τα ξαδέρφια, τα αδέρφια και οι υπόλοιποι της περιοχής μου εκεί. Και της καινοτομίας, όπου αποδείξαμε ότι μπορούμε να αναπτύξουμε νέες τεχνολογίες για εκείνα τα χρόνια ως προς παράδειγμα τον τρόπο συλλογής του ελαιοκάρπου. Ένα ρομποτικό μηχάνημα το οποίο πραγματικά εντυπωσίασε όλους τους ευρωπαίους συναδέλφους μας, τις υπόλοιπες ενώσεις των κρατών, αλλά και όλους αυτούς που παρακολούθησαν αυτή τη συμμετοχή. Ήταν τότε το άνοιγμα προς τους υπόλοιπους, τα υπόλοιπα νέα παιδιά μέχρι και σήμερα που έχουμε κατακτήσει ως χώρα, αρκετά βραβεία. Είτε πρώτο είτε δεύτερο, είτε τρίτο βραβείο, όπου πολλά παιδιά από όλα τα μέρη του τόπου μας, της χώρας μας προσπαθούν να αναπτύξουν και να δουν αυτό πού κάνουν. Πού θέλω να καταλήξω; Ότι αν δεν δημιουργήσουμε πρότυπα, δε δημιουργήσουμε έτσι κάτι, κάποιους ανθρώπους οι οποίοι θα κάνουν κάποιους άλλους να τους ζηλέψουν, νομίζω ότι δεν θα μπορέσουμε να ξαναπείσουμε στο μέλλον τους νέους να μένουν στην ύπαιθρο. Τα προβλήματα, επειδή ακούω από χθες προσεκτικά το συνέδριο είναι πάρα πολλά. Ξέρω και εμείς οι πολιτικοί, και εγώ προσωπικά, αλλά και οι υπόλοιποι που μιλήσαμε για τη δική μας την πλευρά, αλλά και από την πλευρά των παραγωγών όπως θα ακούσουμε και λίγο παρακάτω και τον Πρόεδρο των μελισσοκόμων, αλλά και τον Πρόεδρο των νέων αγροτών, αλλά και τον κ. Σταθόπουλο που είναι ιδιοκτήτης, θα ακούσουμε και από αυτούς πόσα πραγματικά προβλήματα υπάρχουν. Όμως, αυτό το μήνυμα που στέλνω είναι ότι δεν πρέπει να το βάζουμε κάτω, θα πρέπει να προσπαθούμε να δίνουμε υπεραξία στα αγροτικά μας προϊόντα, να τα τυποποιούμε όσο μπορούμε. Εμείς στην αρχή όπως είπα και πριν και κλείνω με αυτό, τυποποιούσαμε κάποια προϊόντα, και τα υπόλοιπα τα δίναμε χύμα. Αλλά σιγά σιγά καταφέραμε όχι μόνο να πουλάμε τα δικά μας προϊόντα, αλλά και να αγοράζουμε, ή να γίνονται και άλλα μέλη στον συνεταιρισμό που σήμερα μάλιστα έχουμε φτάσει στα 85 μέλη. Ναι, υπάρχει μέλλον στον αγροτικό τομέα, ναι, υπάρχει μέλλον στην ύπαιθρο, αρκεί να υπάρχουν τα σωστά παραδείγματα. Να υπάρχουν οι σωστές πολιτικές, αλλά κυρίως η τόλμη και ο συνεργατισμός, που νομίζω ότι αυτό μπορεί να βοηθήσει πάρα πολύ. Η ύπαιθρός μας το έχει ανάγκη. Βλέπουμε ότι τα χωριά ερημώνουν, στο χέρι μας είναι να μπορέσουμε να προστατεύσουμε όλο αυτό που γίνεται, το ότι φεύγουν τα νέα παιδιά. Αλλά μπορούμε να κάνουμε το αντίθετο, να έρθουν οι νέοι μας

χαράζοντας, όμως εμείς που εκπροσωπούμε και την πολιτική και γι' αυτό τώρα τοποθετώ και το δεύτερο ρόλο μου. Όσο η πολιτεία θα πρέπει πραγματικά αυτά που λέμε να προσπαθούμε μαζί με τους αγρότες να τα εφαρμόζουμε.

Συντονιστής: Μου άρεσε κύριε Βασιλόπουλε ότι ταξιδέψατε πίσω στο χρόνο, μας περιγράψατε πολύ συγκροτημένα την ιστορία, το προσωπικό σας βίωμα. Το οποίο βεβαίως σας έχει σημαδέψει στην πορεία σας στον αγροτικό χώρο, και είναι πολύ σημαντικό, και είμαι σίγουρος ότι και άλλα μέλη του πάνελ θα έχουν θα μας πουν τέτοιες ιστορίες και τέτοια βιώματα.

Βασιλόπουλος: Και ένα δευτερόλεπτο κλέβω λίγο το χρόνο. Θα ήθελα να πω ένα παράδειγμα προχθεσινό. Την προηγούμενη Παρασκευή μετά από 17 χρόνια ξαναείχαμε πυρκαγιά στα κτήματα μας, στη συνοικία μας. Από τότε μέχρι τώρα είχαμε οργανωθεί τόσο πολύ συνεργατικά με όλα τα παιδιά και όλα τα ξαδέρφια και δεν κάηκε ούτε ένα ελαιόδεντρο, δεν κάηκε ούτε ένα αμπέλι μας. Κάηκαν βέβαια κάποια σημεία, τα δάση, αλλά ήμασταν τόσο καλά οργανωμένοι που πιστεύω πολύ στην οργάνωση και δεν πιστεύω ότι δεν υπάρχουν χρηματοδοτικά εργαλεία, δεν υπάρχουν προγράμματα, φταίει συνέχεια η πολιτεία. Στο χέρι μας είναι να μπορούμε να πετύχουμε πολλά και νομίζω και αυτό θα πρέπει να κάνουμε καθημερινά εμείς που πρεσβεύουμε, που εκπροσωπούμε τους πολίτες δηλαδή όλους εσάς. Και συγγνώμη που έκλεψα τον χρόνο!

Συντονιστής: Όχι! Περνούσα, πήγαινα Αρχαία Ολυμπία για το συνέδριο του «ΠΣΑΤ» και μου έλεγαν ότι έχει πιάσει μεγάλη φωτιά στην Αμαλιάδα! Ελέγχθηκε, είμαι μάρτυρας, ελέγχθηκε αμέσως. Στον κύριο Παυλονάσιο!

Παυλονάσιος: Καλησπέρα και από εμένα και ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση και την υπέροχη οργάνωση συνεδρίου. Θα διαφωνήσω λίγο με τον φίλο μου τον Θοδωρή, στο αν και κατά πόσο έρχονται οι νέοι και μένουν στα χωριά. Κάποιοι έρχονται και κάποιοι έρχονται περαστικοί και φεύγουν. Γιατί; Γιατί είναι αβέβαιο το μέλλον τους, έτσι; Κάποιοι έρχονται και μένουν ίσως γιατί έχουν κάποια υπάρχουσα κατάσταση από τους γονείς τους και τα λοιπά. Και αυτοί όχι όλοι κάποιοι έχουν σπουδάσει, σηκώνονται, φεύγουνε από την γη έτσι; Δυστυχώς τα χωριά μας ερημώνουν, νεκρώνουν, βλέπουμε κλειστά παράθυρα και κλειστές πόρτες, συνεχώς. Ένας νέος για να έρθει να ζήσει στο χωριό με την οικογένεια του, να κάνει οικογένεια στο χωριό χρειάζεται και υποδομές. Δεν μπορεί να έρθει ένας νέος και να μην έχει σχολείο για το παιδί του, ιατρείο, δρόμους. Όλα αυτά που χρειάζεται κάποιος για να ζήσει με μία αξιοπρέπεια. Δυστυχώς, είναι της μόδας να λέμε ότι έρχονται νέοι στα χωριά. Έρχονται, υπάρχουν φωτεινά παραδείγματα όπως και ο Θοδωρής ανέφερε, όπως και άλλα φωτεινά παραδείγματα που μπορώ να αναφέρω, που πραγματικά προσπάθησαν ήρθαν στα χωριά και μείναν και έκαναν αξιόλογες επιχειρήσεις. Και πάνε πάρα πολύ καλά. Ένα πρόσφατο παράδειγμα να σας αναφέρω: πέρυσι πήραμε το πρώτο βραβείο στην Ευρώπη με την Αργυρό την Κουτσουράδη από την Χίο, με τα αρωματικά φυτά στο κομμάτι της ανθεκτικότητας, που είναι ένα πολύ μεγάλο κομμάτι αυτήν την στιγμή και στην κοινή αγροτική πολιτική. Είναι ένα λαμπρό παράδειγμα και αυτή η Αργυρώ, όπως και άλλες κοπέλες και άλλοι νέοι αγρότες, που προσπάθησαν και ήρθαν στα χωριά τους και έχουν πολύ καλές επιχειρήσεις. Από την άλλη βέβαια, βλέπουμε ότι οι νέοι αγρότες που θέλουν να έρθουν στα χωριά και να παραμείνουνε, όπως είπα πριν, δεν έχουν τις υποδομές, δεν έχουν πρόσβαση σε γη, δεν έχουν πρόσβαση σε πιστώσεις, έχουν τεράστια γραφειοκρατία σε ό,τι κάνουνε. Μιλάμε αυτές τις δύο μέρες εδώ για τεχνολογία. Τεχνολογία εμείς στα χωριά μας, αν έρθετε (εγώ μένω 6 χιλιόμετρα από μια κωμόπολη) και το ίντερνετ στο σπίτι μου είναι μηδέν κόμμα τόσο.

Συντονιστής: Πού για την ιστορία;

Παυλονάσιος: Στα Φάρσαλα. Πώς ένας νέος να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία του στα ορεινά Άγραφα, λέω εγώ τώρα, όταν το ίντερνετ δεν θα υπάρχει καν; Έτσι; Καλά στα λόγια. Στην πράξη τί γίνεται; Και η τεχνολογία πολλές φορές είναι και ακριβή, δεν μπορούν όλοι να την ακολουθήσουν.

Συντονιστής: Βέβαια θα πει κανείς τώρα, και συγγνώμη που σας διακόπτω. Και στα Άγραφα οκέυ, ναι, ζούσαν και οι πρόγονοι μας χωρίς ίντερνετ.

Παυλονάσιος: Όχι, το αναφέρω αυτό, στο κομμάτι της τεχνολογίας που πρέπει να έχουμε σαν νέοι αγρότες κ.τ.λ. Εντάξει συμφωνούμε ναι, όλοι την θέλουμε την τεχνολογία έτσι; Αλλά δεν έχουμε τις υποδομές για την υποστηρίξουμε αυτή την τεχνολογία. Από την άλλη, η εκπαίδευση που αναφέρθηκε πάρα πολύ εδώ, και εμείς είμαστε από τους πρώτους που λέμε τόσα χρόνια φωνάζουμε 20 χρόνια και για την εκπαίδευση, για την εκπαίδευση, για την εκπαίδευση, δεν έχουμε εκπαίδευση στους νέους αγρότες αυτή την στιγμή, δυστυχώς. Εκπαίδευση των 150 ωρών δεν είναι καν εκπαίδευση. Δεν μπορεί ένας αγρότης, και ένας νέος αγρότης να διαχειρίζεται το έδαφος, να διαχειρίζεται το νερό, να διαχειρίζεται την τροφή που θα φτάσει στο πιάτο μας καθημερινά. Δεν μπορεί αυτός ο άνθρωπος να μην έχει εκπαίδευση, έτσι. Και εμείς εκπαίδευση θεωρούμε εκπαίδευση τουλάχιστον δύο ετών. Δύο ετών εκπαίδευση και στην συνέχεια να έχει και άλλες εκπαιδεύσεις και άλλα σεμινάρια, όχι σεμινάρια αργότερα. Και να μπορεί να σταθεί σε αυτό το δύσκολο περιβάλλον που έχει, και από την νέα αγροτική πολιτική που μιλήσαμε και αυτές τις μέρες και να μπορεί να σταθεί και να παράξει προϊόν. Για εμάς εκπαίδευση είναι το Α και το Ω. Αυτή την στιγμή.

Συντονιστής: Από την τσέπη του η εκπαίδευση, ή από κάποιους άλλους;

Παυλονάσιος: Κοιτάξτε, ο επίσημος φορέας εκπαίδευσης των νέων αγροτών είναι ο ΕΛΓΟ Δήμητρα. Εμείς πιστεύουμε στον ΕΛΓΟ Δήμητρα, έχει τις υποδομές, έχει τους ανθρώπους και πιστεύω ότι μπορεί να κάνει πολύ περισσότερα σαν ΕΛΓΟ Δήμητρα. Προς το κομμάτι αυτό της εκπαίδευσης των νέων αγροτών και μπορεί, έτσι. Είμαστε σε μία συνεργασία, όπως και με άλλους φορείς πιστεύω είναι σε συνεργασία και προσπαθούμε να καταφέρουμε στους νέους αγρότες να υπάρχει μία εκπαίδευση σοβαρή, 800 νέα αγροτικά κολέγια κρατικά έχει η Γαλλία, και 200 μετεκπαιδεύσεις που μπορεί να διαλέξει κάποιος αγρότης, νέος αγρότης να πάει να εκπαιδευτεί.

Συντονιστής: Μία άνω τελεία εδώ και θα επιστρέψουμε σε εσάς. Γράφετε συνέχεια βλέπω όσο μιλούσανε οι προηγούμενοι ομιλητές. Τί γράφετε κύριε Νικολάου;

Νικολάου: Παρατηρήσεις να μην ξεχάσω να πω πραγματάκια τα οποία ειπώθηκαν στα οποία δεν συμφωνώ, αλλά πριν ξεκινήσω, να πω όπως είπατε να «τσιμπήσω», δεν θα τσιμπούσα απλώς, απλά θα πω δύο στοιχεία πριν ξεκινήσω να τοποθετηθώ για το θέμα. Να πω ότι ο μελισσοκομικός σύλλογος είναι από το 2002 και είναι ένα επαγγελματικό σωματείο συνδικαλιστικού χαρακτήρα. Γιατί το τονίζω; Διότι είναι αγροτικό συνδικαλιστικό όργανο και παλεύει για την επιβίωση ενός κλάδου, δεν είναι οι ¨φίλοι¨ της μέλισσας που μαζεύονται δύο συνταξιούχοι, ένα παιδάκι και μία κυρία να έρθουν να πίνουν τσάι. Που σημαίνει τι; Ότι γνωρίζουμε πάρα πολύ καλά που πονάει ο κλάδος της μελισσοκομίας και ξέρουμε ποιες είναι οι προτεινόμενες λύσεις που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη. Καταρχήν, στην επιβίωση, γιατί μιλάμε για θέμα επιβίωσης, και μετά στην ανάπτυξη. Μιλάμε για έναν αγροτικό τομέα που από χθες που είμαι εδώ, ακούω μόνο για αγρότες και κτηνοτρόφους. Θα πρέπει να καταλάβετε ότι υπάρχουν και οι μελισσοκόμοι ως ξεχωριστός κλάδος και οι αλιείς. Βέβαια, οι αλιείς είναι ένα κομμάτι που έχει συγκεκριμένα θέματα να λύσει και δεν τον αφορά τόσο το πρόβλημα. Τι σημαίνει μελισσοκομία; Μελισσοκομία σημαίνει ότι το 85% των γεωργών, εξαρτάται από την μέλισσα την δική μου. Σημαίνει ότι 12 δισεκατομμύρια, κατά ελάχιστο είναι το όφελος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εάν μπείτε να δείτε, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει από το αγρόκτημα στο πιάτο, έχει τους άγριους επικονιαστές, γιατί επικονιαστής δεν είναι μόνο η μέλισσα, υπάρχουν χιλιάδες είδη, όπως μία πεταλούδα, τα σκαθάρια, είναι χίλια δυο. Επειδή όμως από την αλόγιστη χρήση των φυτοφαρμάκων έχουν χαθεί, μένει το 95% της δουλειάς στη μέλισσα την δική μας, την *Apis mellifera*. Άρα, την μελισσοκομία θα πρέπει να την δούμε ξεχωριστά, γιατί ούτε καν ο ΕΛΓΑ δεν την δει έχει ξεχωριστά. Η μελισσοκομία δεν υπάρχει, ήρθε ο «Daniel», ήρθαν όλα αυτά που γίνανε, χαθήκανε, καήκανε, καταποντιστήκανε – η μελισσοκομία

δεν υπάρχει τι θα κάνουμε. Ο σύλλογος, μάλλον η μελισσοκομία, δεν είναι σαν τον γεωργό, που έχει να αντιμετωπίσει μόνο το ΥΠΑΑΤ. Η μελισσοκομία, δυστυχώς, έχει να αντιμετωπίσει το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, το Υπουργείο Μεταφορών, το Υπουργείο Πολιτικής Προστασίας (απαγορεύσεις, δάση, εισόδους κλπ.), Υπουργείο Περιβάλλοντος. Γιατί; Γιατί είναι τόσο συγκεκριμένη η νομοθεσία που μας δημιουργεί πρόβλημα. Χαρακτηριστικά, θα σας αναφέρω πράγματα που δεν έχετε ακούσει ποτέ για να ξέρετε τι σημαίνει αυτό. Σημαίνει ότι το Υπουργείο Πολιτικής Προστασίας – η πυροσβεστική- μας υποχρεώνει, (για 20 χρόνια μας υποχρέωνε), να κάνουμε αποψίλωση στο μελισσοκομείο. Λογικό; Λογικό. Μπαίνω στο τάδε δάσος γιατί δασικές είναι οι ανθοφορίες της Ελλάδος, κατά βάση, και πρέπει να αποψιλώσω χαμηλή βλάστηση. Ταυτόχρονα, για 20 χρόνια, το Υπουργείο Περιβάλλοντος -τα δασαρχεία-, μας απαγόρευαν να κάνουμε αποψίλωση. Ήταν στην μέση ο μελισσοκόμος και, είτε το ένα έπραττε, είτε το άλλο, ήταν ένοχος και πλήρωνε πρόστιμα. Παράνομος. Τους φέραμε σε επαφή εμείς. Μετά από 20 χρόνια καταφέραμε να υπερισχύσει η πυροσβεστική, γιατί αυτό είναι το λογικό. Να σας πω άλλο; Υπουργείο Μεταφορών. Μιλάτε για ομάδες παραγωγών, να βοηθηθεί. Είναι όλα θεωρητικά αυτά που λέμε, από χθες μόνο θεωρία. Κάντε μια ομάδα παραγωγών, μελισσοκομική. Η μελισσοκομία, δυστυχώς, παράγει προϊόν που θεωρείται είδος πολυτελείας, γιατί το πρώτο πράγμα που θα αγοράσει ένα νοικοκυριό, όλοι έχουμε νοικοκυριά, είναι ψωμί, γάλα, κρέας, τυριά και όλα τα σχετικά. Κανείς δεν θα πει « Α! Ξέμεινα από μέλι. Πάω να πάρω μέλι». Ξέμεινα από ρύζι θα πει και από μακαρόνια. Που σημαίνει τι; Θα το αναπτύξω αναλυτικότερα στην δεύτερη ομιλία, στο άλλο θέμα για τα εμπορικά και τα sugar market. Αυτό τι σημαίνει; Ότι ο μελισσοκόμος δεν μπορεί σαν ομάδα παραγωγών να φτιάξει και να αξιοποιήσει την λιανική του, γιατί δεν υπάρχει λιανική. Και το τελευταίο έτσι, μιας και με διακόπτετε, είναι ότι η ομάδα παραγωγών είναι καλή, να γίνει. Ταυτόχρονα, το Υπουργείο Μεταφορών, δεν επιτρέπει στον «μπαμπά» να μοιραστεί με το ένα αυτοκίνητο και να φορτώσει το μελισσοκομείο το δικό μου και του γιου μου, που ήρθε ως αγρότης, του το απαγορεύει. Δύο κωδικοί διαφορετικοί στο ίδιο φορτηγό. Τι θα πρέπει να κάνει ο νέος αγρότης για να έρθει στο χωριό; Να αγοράσει από την αρχή φορτηγά, να φτιάξει εγκαταστάσεις και να τα δημιουργήσει όλα από την αρχή. Αυτό θεωρούμε βοήθεια; Έτσι βοηθάμε; Άρα μην έχουμε το θεωρητικό κομμάτι, «σου δίνω το δικαίωμα να πηδάς όσο θες» και από την άλλη σου κόβω τα πόδια. Πως θα πηδήξω; Είναι αντιφατικά, και για αυτό ανέφερα και το θέμα των Υπουργείων. Εάν ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης είχε την παραμικρή ιδέα, αλλά ας πούμε ότι, έχει με τους συμβούλους του, και ήθελε να λύσει τα προβλήματα της μελισσοκομίας, έφτανε μια εβδομάδα να τα καταγράψει, και 20 μέρες να τα λύσει. 20 χρόνια, δεν έλυσε ούτε το στυλό να πάρει από δω να το πάει εκεί.

Συντονιστής: Και προσπαθώ να θυμηθώ πόσοι Υπουργοί έχουν περάσει.

Νικολάου: Πόσοι ήταν σχετικοί με την αγροτική καλλιέργεια από δαύτους;

Συντονιστής: Τώρα μας βάζετε δημοσιογραφικά ερωτήματα δύσκολα. Κύριε Σταθόπουλε:

Σταθόπουλος: Καλησπέρα και από μένα, ευχαριστώ για την πρόσκληση, συγχαρητήρια για όλη την προσπάθεια, το συνέδριο. Εγώ είμαι κατά επάγγελμα αγρότης, παραγωγός. Κατάγομαι και πλέον ζω στο Αίγιο, στην Αχαΐα και συγκεκριμένα τα αγροκτήματα είναι σε Αχαΐα και Ηλεία. Είμαι απόφοιτος ΑΤΕΙ Αθηνών εμπορίας και διαφήμισης, τμήμα marketing. Είμαι από τα παραδείγματα που επέστρεψα όντως στην φύση και στα πάτρια εδάφη. Ξεκίνησα με ένα πολύ μικρό κλήρο. Συμπληρωματικό εισόδημα ήταν για τους γονείς, δεν ήτανε παραγωγοί. Το πήρα πονηρά ας πούμε. Βγήκα κατά επάγγελμα αγρότης, όχι για να εκμεταλλευτώ ένα χρηματικό πριμ, γιατί είχα business plan στόχο και το μότο μου ήταν ας πούμε επέκταση του κλήρου που έχουμε, έναν πολύ ιδιαίτερο κλήρο, υπάρχουνε μικρά στρέμματα σε πολλά σημεία, δεν υπάρχουνε μεγάλα ενιαία κομμάτια. Επέκταση, εξέλιξη και διάθεση των προϊόντων μόνος μου. Το έχω πετύχει αυτό, σε ένα βαθμό μέχρι ώρας και πλέον συνεταιρικά προσπαθούμε να το εξελίξουμε σε παρέα με ακόμα έναν παραγωγό. Το κύριο προϊόν είναι μαύρη κορινθιακή σταφίδα, το αποξηραμένο φρούτο, η

υπερτροφή. Είναι pop προϊόν, είναι Βοστίτσα pop και πλέον είναι και στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά της UNESCO, καταγεγραμμένο στο ευρετήριο. Είναι μία υπερτροφή, που δυστυχώς ακόμα και στην ίδια την Ελλάδα, ενώ έχει τεράστια ιστορία, δεν είναι τόσο γνωστό. Έφευγαν τα πλοία, φίλες και φίλοι, από την Πάτρα και πήγαιναν στην Αγγλία, για να έχουν σταφίδες για την πουτίγκα τους. Κάποτε ήταν συνάλλαγμα η αλήθεια είναι. Το 80% εξάγεται κυρίως στην Αγγλία. Παρόλα αυτά, άλλες περιοχές στην ίδια χώρα, δεν γνωρίζουνε καν το πως είναι, πάει το μυαλό τους στο σταφύλι. Τέλος πάντων με βάση αυτό σαν πρωταρχικό προϊόν, έχουμε δημιουργήσει κάποια παράγωγα. Παράγουμε πετιμέζι με τον παραδοσιακό τρόπο, χωρίς συντηρητικά, χωρίς ζάχαρη. Είναι όλα τα προϊόντα -είμαι πιστοποιημένος βιοκαλλιεργητής εδώ και χρόνια- όλα τα προϊόντα πιστοποιημένα. Επίσης, έχουμε δημιουργήσει ένα προϊόν που δεν πολύ-υπάρχει στο εμπόριο. Είναι η μαρμελάδα από μαύρη κορινθιακή σταφίδα, που η μαρμελάδα γνωρίζουμε ότι για να πήξει, ή να δέσει χρειάζεται ζάχαρη, εμείς -επίσης είναι καθαρό προϊόν- το έχουμε πετύχει με το πετιμέζι. Οπότε, υπάρχει επίσης μία υψηλή διατροφική αξία στο ίδιο προϊόν. Και έχουμε και σε λιγότερο κλήρο και βαθμό το εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο, κουτσουρελιά είναι η ποικιλία μας, στην περιοχή. Έχοντας όλα αυτά, έχω καταφέρει να επεκταθώ, να μεγαλώσω τον κλήρο μου, πάμε σε μηχανική καλλιέργεια, θέλουμε να μειώσουμε το κόστος παραγωγής. Συμφωνώ εδώ με τον κύριο ότι υπάρχουνε τεράστια προβλήματα γραφειοκρατικά, τεράστια κενά, πολλές θεωρίες, απλά αυτό που εγώ προσπαθώ, πιστεύω, φωνάζω και λέω, είτε στις παρέες μου, στους συνομήλικους μου, ή στους μεγαλύτερούς, μικρότερούς μου, είναι ότι όλοι έχουμε ως πρώτο λόγο να κατηγορήσουμε μια πολιτεία. Πρέπει να κοιτάξουμε λίγο το εγώ μας. Χρειάζεται λίγο να δραστηριοποιηθούμε, υπάρχει δυστυχώς τεράστια έλλειψη στην ενημέρωση, και αυτό φαίνεται στο ότι υπάρχουν ελάχιστες εξαιρέσεις ανθρώπων που έχουνε κάνει το κάτι παραπάνω, και πρέπει να προχωρήσουμε όλοι σε τυποποίηση των προϊόντων μας σε ομάδες. Είναι δύσκολο, το γνωρίζω, το βλέπουμε καθημερινά, αλλά δεν πρέπει να τα παρατάμε και έτσι το πήρα πονηρά εξ αρχής και πλέον είμαι στην περιοχή μου, καλλιεργώ, ζω με την οικογένειά μου.

Συντονιστής: Όχι πονηρά, πατριωτικά θα λέγαμε.

Σταθόπουλος: Ναι, δυστυχώς κολλάει περισσότερο το πονηρά.

Συντονιστής Επενδυτικά.

Σταθόπουλος: Ναι, και έμμεσα επενδυτικά.

Συντονιστής: Ωραία, μπαίνουμε στο τελευταίο δεκάλεπτο. Θα έχετε όλοι από 2-3 λεπτά, να είστε συνοπτικοί για να κλείσουμε με το μήνυμα που θέλετε να στείλετε και στον κόσμο όλοι.

Βασιλόπουλος: Εγώ θα έλεγα ότι το βλέπω το πράγμα πολύ διαφορετικά, επειδή έχω συζητήσει και αυτές τις μέρες σε αυτό το υπέροχο συνέδριο, αλλά και καθημερινά με πάρα πολλούς αγρότες, επαγγελματίες αγρότες. Νομίζω ότι δεν πρέπει να φοβόμαστε, εμείς οι Έλληνες έχουμε αυτό το τσαγανό. Κάποιες φορές μας πιάνει το να οργανωθούμε, το να σχεδιάσουμε, αλλά το να μη φοβόμαστε καθόλου το να γινόμαστε ακόμα περισσότερο εξωστρεφείς. Εγώ πιστεύω πολύ στην εξωστρέφεια, είτε να πουλούμε τα προϊόντα μας όπως είπα και πριν στην χώρα μας, είτε στο εξωτερικό δεν έχουμε να φοβηθούμε. Διότι, έχουμε μια πολύ καλή ποιότητα προϊόντων, έχουμε ποσοτικά, αριθμητικά τα περισσότερα προϊόντα που παραγγέλνονται από όλο τον κόσμο παράγονται στην χώρα μας. Είμαστε η μοναδική χώρα που μπορούμε να παράξουμε ότι θέλουμε, σχεδόν ότι θέλουμε, αυτό είναι ένα πλεονέκτημα. Οπότε εγώ θεωρώ ότι το πρώτο μου μήνυμα είναι αυτό, γιατί θέλω να μιλήσω και για ένα δεύτερο μήνυμα πολιτικό. Το δεύτερο μήνυμα είναι ότι θα πρέπει το γρηγορότερο όλοι μας, και εδώ πέρα τα παιδιά που βλέπω μεταξύ μας, αλλά και αυτοί που μας ακούν και μας παρακολουθούν διαδικτυακά, ότι θα πρέπει το γρηγορότερο να συνεργαστούν, να φτιάξουν το δικό τους το brand name και να πουλήσουν το προϊόν τους. Παντού έχουμε γνωστούς, παγκόσμια οι Έλληνες της διασποράς είναι σε οποιοδήποτε σημείο. Νομίζω ότι θέλει λίγο περισσότερο επιχειρηματικότητα, όχι φόβο, ρίσκο, συνεργατισμό και ταπεινότητα για

να μπορέσουμε να πετύχουμε πολλά με τα προϊόντα μας. Πιστεύω στα ελληνικά προϊόντα, δεν το βάζω κάτω και δεν ακούω αυτούς που λένε ότι δεν μπορούμε να κάνουμε πολλά. Και δεύτερον, ένα μήνυμα πολιτικό, αυτοδιοικητικό, γιατί εμείς οι πολιτικοί είμαστε και αυτοδιοικητικά όντα, θα πρέπει το γρηγορότερο να φτιάξουμε, ενώ το γνωρίζουμε, το συζητάμε καθημερινά τι χρειάζεται για το μέλλον της αγροτικής πολιτικής στη χώρα μας. Νομίζω ότι θα πρέπει να φτιάξουμε μια 15ετή στρατηγική με αξίες, με την οποία θα αποφασίσουμε ως χώρα το τι θέλουμε. Νομίζω ότι είναι 5 άξονες τους οποίους πρέπει να αναπτύξουμε. Ένας άξονας -τον οποίο θα πρέπει να δούμε το γρηγορότερο- είναι το θέμα της πολιτικής της γης, το οποίο και ως Περιφέρεια έχουμε ξεκινήσει παρέα με το πανεπιστήμιο να οργανώνουμε τους μελλοντικούς ψηφιακούς αναδασμούς. Δεύτερον, θα πρέπει να δούμε πολύ διαφορετικά το θέμα της διαχείρισης του νερού. Ακούσαμε εχθές πολλά πράγματα, αλλά δεν ακούσαμε τι πρέπει να γίνει στο μέλλον, πως πρέπει να αξιοποιήσουμε το νερό. Είμαστε η μόνη περιοχή στην Ελλάδα που δεχόμαστε τις περισσότερες βροχοπτώσεις, έχουμε πλούσια ύδατα τα οποία όλα αυτά αν τα εκμεταλλευτούμε νομίζω ότι δεν χρειαζόμαστε για τα επόμενα 30-40 χρόνια το θέμα που αφορά το νερό. Τρίτον, θα πρέπει να δούμε την καθημερινή κατάρτιση εκπαίδευση όλων των ανθρώπων, όχι μόνο των αγροτών, αλλά και όλους αυτούς που ασχολούνται γενικότερα με την γεωργία. Γιατί υπάρχουν και πάρα πολλοί αγρότες που το κάνουν ως δεύτερο και τρίτο επάγγελμα και όλους αυτούς θα πρέπει λίγο να τους καταρτίζουμε και να τους εκπαιδεύουμε, γιατί μπορεί να είναι από ένα άλλο επάγγελμα και να μην ξέρει για πιο λόγο καλλιεργεί μία ελαιοκαλλιέργεια, ή κάποια άλλη καλλιέργεια. Άρα, διαρκής κατάρτιση με μικρές ευέλικτες σχολές, σε κάθε περιοχή. Πραγματικά εκεί που χρειάζεται, καλά είναι και τα ΤΕΙ μας και τα πανεπιστήμια, αλλά χρειαζόμαστε μικρές σχολές στις οποίες θα μπορεί να παρακολουθεί κάθε ηλικία. Ένα τέταρτο, θα πρέπει να δούμε ως χώρα συνολικά την εξωστρέφεια των αγροτικών προϊόντων. Δεν μπορώ να φανταστώ ότι σε λίγες μέρες η C.A. ξαναπάμε ως πάμε, και θα δούμε την χώρα μας τέταρτη σε συμμετοχή ήταν πρόπερσι. Ξανά πέρσι και τώρα νομίζω θα πάμε τρίτη σε συμμετοχές ως χώρα και να είμαστε ο ένας δεξιά, ο άλλος αριστερά. Θα πρέπει και η Enterprice και οι περιφέρειες και οι αγρο-διατροφικές συμπράξεις και τα επιμελητήρια και τα υπουργεία, να είναι ενωμένα πάμε όπως άλλες χώρες. Άρα μία δυναμική στην εξωστρέφεια των αγροτικών προϊόντων. Και ένα πέμπτο, το οποίο νομίζω αυτό θα πρέπει να πολεμήσουμε και ήδη νομίζω ότι του πρώτου βαθμού αυτοδιοίκησης, του δεύτερου αλλά και συνολικά η κοινωνία, η οποία σπρώχνει πάρα πολύ τους πολιτικούς μας, να αλλάξει γενικότερα το σύστημα, το μοντέλο της δημόσιας διοίκησης. Δεν θέλουμε γεωπόνους καθημερινά με αυτή τη τόση γραφειοκρατία να μας ταλαιπωρούν. Γιατί ήμουν πρεσβευτής εκπρόσωπος στην προηγούμενη μου θητεία ως Αντιπεριφερειάρχης αγροτικής ανάπτυξης και το έζησα από μέσα. Το ζούσα και ως αγρότης επιχειρηματίας ως γεωπόνος, το έζησα και από μέσα. Νομίζω ότι θα πρέπει να αλλάξει το μοντέλο της διοίκησης και πρέπει η δημόσια διοίκηση συνολικά που έχει άξια στελέχη, να δει ακόμα περισσότερο την βοήθεια προς τους αγρότες και πραγματικά στο επιχειρείν. Νομίζω ότι είναι πέντε άξονες τους οποίους πρέπει να συμφωνήσουμε και έχει να κάνει συνολικά με την πολιτεία και δεν έχει να κάνει με τα κόμματα και με την κάθε κυβέρνηση. Και νομίζω ότι εκεί είναι το μυστικό, ώστε να μπορέσουμε να αφήσουμε ένα πραγματικό αποτύπωμα σε όλους τους αγρότες, αλλά όχι μόνο, συνολικά στην οικονομία μας. Για να αλλάξει το ΑΕΠ θέλει προσπάθεια, νομίζω ότι μπορούμε να το πετύχουμε διότι η αγροτική μας παραγωγή σε συνδυασμό με τον τουρισμό -και μέσω της γαστρονομίας και όχι μόνο- μπορούμε να πετύχουμε και να κάνουμε θαύματα σε όλο τον κόσμο. Πιστεύω πολύ στη χώρα μου, στον τόπο μου και νομίζω και εδώ που πατάμε-μπορεί πολλοί από εσάς να μην είστε από δω, αλλά νομίζω ότι είναι ο τόπος που μπορεί να αλλάξει όχι μόνο την οικονομία της χώρας αλλά και την οικονομία της Ευρώπης. Στο χέρι μας είναι η Δυτική Ελλάδα να γίνει ένα πρότυπο, όχι μόνο για την Ευρώπη, αλλά και για όλο τον κόσμο. Και πάλι σας ευχαριστώ!

Συντονιστής: Θα πάρουμε λίγο παράταση, 5 λεπτάκια. Ο κύριος Παυλονάσιος!

Παυλονάσιος: Εγώ να σταθώ λίγο στο γιατί μιλήσαμε και εχθές και σήμερα αν θυμάμαι καλά, για το πρόγραμμα των νέων αγροτών. Εμείς στις προτάσεις τόσα χρόνια παλεύαμε για να αυξήσουμε τις πρώτες εγκαταστάσεις και το καταφέραμε, βέβαια έπρεπε να γίνει πολύ-πολύ πιο νωρίς. Τις 30.000 που παίρνει ο νέος αγρότης αυτή την στιγμή, είναι τίποτα για να μπορέσει να ξεκινήσει από την αρχή, να φτιάξει την επιχείρηση του και να αρχίσει να παράγει, είναι τίποτα. Εμείς αυτό που επιθυμούμε και είναι οι προτάσεις μας, είναι το πριμ να φτάσει στις 100.000 Ευρώ, όπως και επιτρέπει η Ευρωπαϊκή κοινότητα και δίνει το δικαίωμα σε κάθε χώρα. Συνάμα βέβαια, με ένα σχέδιο βελτίωσης, παράδειγμα των 150.000 Ευρώ να φτάσει στις 250.000, ούτως ώστε να μπορεί ο νέος που θα πάει στο χωριό να επιχειρήσει να σταθεί στα πόδια του και να μην έχει βαρίδια. Θέλω να πω για την τοπική αυτοδιοίκηση που την υπηρετεί και εδώ ο φίλος μου ο Θοδωρής εδώ και χρόνια και τα καταφέρνει πάρα πολύ καλά. Ότι θα πρέπει να σταθεί ουσιαστικά, να έχει ουσιαστικό ρόλο και να έχει ψηλά στην ατζέντα τον αγροτικό χώρο. Όχι σε επίπεδο βέβαια που θα φτιάξουμε ένα δρόμο που θα πάμε στο χωράφι (και αυτά χρειάζονται βέβαια), αλλά αυτό που χρειάζονται είναι οι άνθρωποι, θέλουμε κάτι πιο ουσιαστικό στην τοπική αυτοδιοίκηση και να στέκεται πλάι και να βοηθάει πάντα τους παραγωγούς, γιατί είναι ένα πολύ δύσκολο κομμάτι στη χώρα. Μιλήσαμε για βιωσιμότητα στον αγροτικό χώρο η οποία περιλαμβάνει κοινωνία, περιλαμβάνει οικονομία, περιλαμβάνει περιβάλλον. Αυτά τα τρία πρέπει να συνυπάρχουν για να έχουμε βιωσιμότητα και να έχουμε ισορροπία. Αν ένα από τα τρία δεν υπάρχει, δεν μπορούμε να έχουμε βιωσιμότητα που συνεπάγεται και κέρδος για μία επιχείρηση. Και στον αγροτικό τομέα, χωρίς κέρδος δεν μπορούμε να είμαστε βιώσιμοι. Αυτά από εμένα, δεν έχω κάτι άλλο.

Συντονιστής: Μπαίνουμε στο τελευταίο δεκάλεπτο. Θα έχετε όλοι από δύο τρία λεπτά, να είστε συνοπτικοί για να κλείσουμε με το μήνυμα που θέλετε να στείλετε στον κόσμο. Κύριε Νικολάου:

Νικολάου: Θεωρώ ότι θα έπρεπε αυτά τα φόρα να έχουνε άλλη δομή. Εδώ να μιλάνε αυτοί που αντιπροσωπεύουν κλάδους και προβλήματα και εκεί, να μην είναι κόσμος, αλλά αγρότες που τα ξέρουν και τα βιώνουν, να είναι αυτοί που θα δώσουν την λύση. Γιατί, το να κάνεις ένα συνέδριο χωρίς να βγάλεις το συμπέρασμα και τις ενδεδειγμένες λύσεις, να δοθούν για να προωθηθούν, δεν κάνουμε τίποτα. Μ' αρέσει που είμαι εδώ, μ' αρέσει που μιλάμε, μ' αρέσει όλο αυτό το διαδραστικό, και η φωτογραφία, πρώτος εγώ. Τι θα πω στον σύλλογο; Εγώ δεν θα πω ό,τι η Περιφέρεια και η αυτοδιοίκηση, όπως είπε ο αγαπητός Πρόεδρος και έχει δίκιο σε πολλά. Κι αν έχει πέντε προβλήματα, πολλαπλασιάζονται για την μελισσοκομία, γιατί δεν μπορεί να ενταχθεί στα σχέδια βελτίωσης -μόρια-. Δεν μπορεί να μπει σε προγράμματα νέων αγροτών -μόρια-, κόβεται. Πρέπει να δηλώσει 1500 μελίσσια. Θα πάει να κάνει επένδυση διακοσίων χιλιάδων, για να πάρει ένα πρόγραμμα τι; Τριάντα; Θα έπρεπε λοιπόν, να ακουγόμαστε εμείς, να βγει ένα πρόβλημα να πάμε να το λύσουμε. Η Περιφέρεια όμως, μιας και μιλάμε για την Περιφέρεια και αυτό και εκείνο και το άλλο, από πέρυσι ο σύλλογος προσπαθεί να βγάλει ΠΟΠ ΑΣΦΑΚΑΣ, που είναι το μοναδικό μέλι που βγαίνει στο Ξηρόμερο χρόνο, χρόνο, χρόνο, χρόνο, ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα δεν βγαίνει ποτέ. Δεν μπορεί να δώσει η Περιφέρεια τριάντα χιλιάρικα για τρία χρόνια; Μπορεί. Γιατί δεν το κάνει; Ρητορικό το ερώτημα. Εγώ ξέρω γιατί δεν το κάνει και θα προσπαθήσω να το κάνει. Ορίστε. Βοηθήστε την μελισσοκομία της Αιτωλοακαρνανίας με το να στηρίξετε το ΠΟΠ ΑΣΦΑΚΑΣ. Ένα φάκελο, τι σας ζητάμε. Για να δούμε τις ευθύνες μας, έτσι; Τα λόγια ναι θα το κάνουμε, δεν μου λένε τίποτα, έχω χορτάσει και σε Υπουργεία και σε όλα αυτά. Μιλάτε για εκπαίδευση αγροτών. Σας πληροφορώ ότι, ο μελισσοκόμος κάνει εκπαίδευση κάθε χρόνο, με σειρά σεμιναρίων που διοργανώνει ο σύλλογος. Γιατί ο σύλλογος; Γιατί ο μελισσοκόμος εν δυνάμει την λιγότερη χρονική περίοδο, που έχει λιγότερη δουλειά είναι Νοέμβριο μέχρι Μάρτιο. Πότε κάνει τα σεμινάρια το ΕΛΓΑ; Απρίλιο, Μάιο, Ιούνιο, Ιούλιο, που καιγόμαστε και κοιμόμαστε στα αυτοκίνητά μας, στα μελισσοκομεία κάνει τα σεμινάρια. Ποιος θα πάει; Κανένας. Πως πληρώνονται τα ΕΛΓΑ; Από τα λεφτά που παίρνει ο μελισσοκόμος, γιατί τα λεφτά αυτά δεν τα δίνει το κράτος. Τα δίνει το ταμειακό πρόγραμμα που παίρνονται σύμφωνα με τις δηλώσεις που γίνονται στις κυψέλες. Άρα, τα δικά μου λεφτά τα διαχειρίζεται ο ΕΛΓΑ, για να κάνει εκπαιδεύσεις

με εκπαιδευτές ανίδεους, δεν ξέρουν πόσα φτερά έχει μία μέλισσα, για να πάρουν τα τριήμερα και τις διακοπές. Ωμά τα λέω, γιατί ωμά τα βιώνουμε. Εμείς κάνουμε σεμινάρια με δική μας πρωτοβουλία. Ο σύλλογος Αιτωλοακαρνανίας κάνει σειρά σεμιναρίων, και το επιμελητήριο του παραχωρεί την αίθουσα, και παντού. Λυπάμαι που είμαι έτσι, καυστικός και τα λέω έτσι λίγο ωμά και δεν τηρώ το πρωτόκολλο και ελπίζω να με ξαναφωνάξετε, να τα ξανακούσετε, αλλά είναι μία ευκαιρία να ακουστούν προβλήματα τα οποία αν δεν δοθούν λύσεις, πάλι εδώ θα τα λέμε όπως είπε και ο κύριος Μόσχος εχθές. Τον ρωτήσατε «τι είδατε από πέρυσι μέχρι φέτος;» και είπε διπλασιασμό των προβλημάτων. Αυτό δεν προβληματίζει κανέναν; Δηλαδή μόνο εμάς που τα βιώνουμε; Το τελευταίο και κλείνω, συγνώμη για το ύφος, αλλά εκφράζω με εντολή του Δ.Σ. την αγανάκτηση.

Συντονιστής: Ο κύριος Βασιλόπουλος είναι στην εξυπηρέτηση του πολίτη και στην ψηφιακή διαχείριση. Απλά μας παρουσίασε την δική του εμπειρία.

Νικολάου: Ασφαλώς, αλλά είναι όλα ωραιοποιημένα. Απαντώ, λοιπόν, στο θέμα, δεν υπάρχει μέλλον για τους νέους αγρότες σε ότι αφορά τη μελισσοκομία στα χωριά. Και η δική μας συμβουλή, σαν σύλλογος, είναι «έχεις από τον μπαμπά σου χωράφια, μελίσσια και φορτηγό;» «όχι» «τράβα γίνε γκαρσόνι». Αυτή είναι η ωμή πραγματικότητα. Τα υπόλοιπα, εάν θέλετε να δώσουμε λύσεις, ο σύλλογος και εγώ προσωπικά είμαι διαθέσιμος για οτιδήποτε θέλετε.

Συντονιστής: Και ολοκληρώνουμε με τον κύριο Σταθόπουλο:

Σταθόπουλος: Εγώ δεν έχω να πω κάτι άλλο. Όντως υπάρχουν τεράστια προβλήματα, υπάρχουν τεράστια κενά, υπάρχει τεράστια έλλειψη ενημέρωσης, απλά θα ξαναγυρίσω να τονίσω αυτό. Ας ξεκινήσουμε από το εγώ, να προσπαθήσουμε, πρέπει να έχουμε τα αυτιά μας και τα μάτια μας ανοιχτά, κυρίως πρέπει να κάνουμε πολλά πράγματα, η αλήθεια είναι, από μόνοι μας, αλλά όλο κάτι ψιλογίνεται, έστω και ένα συνέδριο, έστω ένα μικρό σεμινάριο, αν προλαβαίνουμε να τα παρακολουθήσουμε, σίγουρα κάτι κερδίζουμε. Αλλά δυστυχώς, χρειάζεται τεράστια συμμετοχή και εθελοντική και προσωπική προσπάθεια από τον καθένα μας.

Συντονιστής: Πάντως η φωνή σας ακούστηκε εδώ. Έγινε κατανοητό αυτό που θέλετε να πείτε. Νομίζω αυτό είναι σίγουρο. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ, είναι κάτι άλλο που θα θέλατε να πείτε; Ευχαριστούμε πάρα πολύ και εσάς που παρακολουθήσατε την ενότητά μας.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σχεδιάζοντας το Μέλλον του Αγροδιατροφικού Κλάδου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

✓**Νεκτάριος Φαρμάκης**, Περιφερειάρχης Δυτικής Ελλάδας

✓**Θεόδωρος Λουλούδης**, Εκδότης, «Εφημερίδα Πελοπόννησος»

Λουλούδης: Είμαστε εδώ με τον Περιφερειάρχη μας, τον κύριο Φαρμάκη, με θέμα σχεδιάζοντας το μέλλον του Αγροδιατροφικού Κλάδου στην Περιφέρεια. Αυτή η συζήτηση γίνεται στο Αγρίνιο στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, που αποτελεί το κέντρο Αγροδιατροφικού κλάδου στην Περιφέρεια και για αυτό το λόγο έχει πάρα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον, αλλά και γιατί φέτος, το 2024, έχουμε πολλά ερεθίσματα, πολλές αφορμές να συζητήσουμε για αυτό το κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας. Κύριε Περιφερειάρχη ευχαριστούμε πολύ που δεχτήκατε να κάνουμε αυτή τη συζήτηση.

Φαρμάκης: Εγώ ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση και θέλω να επισημάνω ότι είστε πολύ φιλόδοξος να θεωρείται ότι μπορούμε σε ένα μισαωράκι να αναλύσουμε αυτό τον μεγάλο τίτλο πραγματικά, και προφανώς αστειεύομαι. Το μεγάλο τίτλο του να σχεδιάσουμε και να αναλύσουμε το τι σημαίνει Αγροδιατροφικός κλάδος και το μέλλον του στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Το θέμα είναι τεράστιο έχει πολλές προεκτάσεις, αγγίζει εκατοντάδες χιλιάδες συμπολίτες μας, και αν μη τι άλλο, και από άποψη αξίας προς συμμετοχή στο ΑΕΠ αγγίζει τον καθέναν από μας ξεχωριστά και δεν είναι υπερβολή.

Λουλούδης: Ισχύει, θα κάνουμε ότι μπορούμε να είμαστε όσο γίνεται πιο επιγραμματικοί και ουσιαστικοί και δεν είναι μόνον η συμμετοχή στο ΑΕΠ, είναι και στην απασχόληση πάρα πολύ σημαντική κατά συνέπεια, οπότε πάμε λοιπόν κατευθείαν στις ερωτήσεις κύριε Περιφερειάρχη. Ο αγροτικός τομέας είναι ο κύριος καταναλωτής νερού και μάλιστα το λέμε και σε ένα νομό που είναι και ο κύριος παραγωγός νερού, και μάλιστα στη χώρα, όχι μόνο στην Περιφέρεια. Μεγάλες ποσότητες νερού δεσμεύονται σε υδροβόρες καλλιέργειες ειδών. Τα προβλήματα ήταν ορατά φέτος κυρίως στην Ηλεία στην περιφέρειά μας. Πώς διαχειριστήκατε τα ζητήματα που προέκυψαν, φέτος για παράδειγμα, στα αρδευτικά δίκτυα της ζώνης του Πηνειού;

Φαρμάκης: Είναι ένα ζήτημα το οποίο έγινε της μόδας, και έγινε της μόδας με τις τελευταίες έτσι εξελίξεις και εικόνες μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που όλη η Ελλάδα είδε. Εικόνες λεκανών απορροής στερεμένες, είδε φράγματα με πολύ χαμηλότερη στάθμη, είδε ποτάμια εκεί που υπήρχαν, να μην υπάρχουν. Όλα αυτά δεν είναι μια απλή εικόνα την οποία σε σοκάρει όταν τη βλέπεις, είναι και αποτέλεσμα. Αυτό το αποτέλεσμα κινδυνεύσαμε να το ζήσουν, να το ζήσουμε φέτος στην Ηλεία, που είναι επίσης ένα τεράστιο κέντρο του αγροδιατροφικού κλάδου της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, όπου πραγματικά έχοντας διαγνώσει από νωρίς το πρόβλημα, είχαμε δημιουργήσει ένα πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος άρδευσης εκεί. Γιατί άρδευση δεν σημαίνει μόνο καλλιέργειες, είδος καλλιεργειών, δεν σημαίνει μόνο υποδομές, δεν σημαίνει μόνο διαχείριση του ύδατος μόνο ως βροχή, χιόνι και τα λοιπά. Σημαίνει και διαχείριση του ύδατος, και συνήθεια διαχείρισης του ύδατος από τον ίδιο τον παραγωγό. Δεν χρειάζεται να υπενθυμίσω εικόνες που όλοι γνωρίζουμε, όσοι ζούμε στην ύπαιθρο, και γυρίζουμε και έχουμε επαφή με τον πρωτογενή τομέα. Νομίζω οι περισσότεροι κάτοικοι της Δυτικής Ελλάδας μπορούν να θυμηθούν εικόνες με λάστιχα και να ποτίζουνε μέρα νύχτα χωρίς. Είναι μια εικόνα όχι άγνωστη φαντάζομαι, μπορείτε να συμφωνήσετε σε αυτό, αυτό είναι νοοτροπία. Ποιος είναι ο τρόπος που παρεμβαίνεις σε αυτό; Με ένα πρόγραμμα… Βλέπω μπροστά μου και τον Αντιπεριφερειάρχη τον αρμόδιο, που

πρέπει να τον συγχαρώ, διότι κατάφερε να διαχειριστεί ένα τέτοιο θέμα… Να διαχειριστεί, πολιτικά, ένα τέτοιο θέμα, το οποίο βάζει δυσκολία στη συνήθεια που υπάρχει στον πολίτη, την δικαιολογημένη, έχοντας την αντίληψη ότι έχουμε νερό για πάντα, δεν τρέχει τίποτα πλούσιοι σε νερό είμαστε, και δώστου... Δεν έχουμε περάσει από αυτή την εποχή απ' του δώστου στο ότι πρέπει να μάθουμε και εμείς να το διαχειριζόμαστε. Ταυτόχρονα όμως, δεν φτάνει μόνο αυτό, πρέπει να υπάρξουν και δράσεις και έργα υποδομής, όπως αυτά που γίνονται για παράδειγμα και στην Ηλεία, αλλά και στην Αιτωλοακαρνανία, έργα υποδομής που έχουν να κάνουν με εκσυγχρονισμό αρδευτικού δικτύου. Τι σημαίνει εκσυγχρονισμός αρδευτικού δικτύου; Σημαίνει να μην έχουμε τόσες διαρροές ένα, σημαίνει να βάλουμε καρτοβάνες όπως μπήκε για παράδειγμα αυτό επί του Πύργου. Τι σημαίνει καρτοβάνα; Σημαίνει, χρεώνουμε όσο ποτίζουμε άρα έχουμε καλύτερη διαχείριση. Το λέω όσο πιο απλά γίνεται για να δούμε ότι πώς μεταφράζεται αυτή η εικόνα που μεταφέρει η τηλεόραση, οι εφημερίδες, τα sites όλων αυτών των πηγών των στερημένων, τι αποτέλεσμα έχουν και πώς σε αυτό μπορούμε να απαντήσουμε. Προφανώς δεν στεκόμαστε εκεί, υπάρχει και το θέμα της στρατηγικής. Στρατηγικής καλλιεργειών. Καλλιεργειών που θα πρέπει, ολοένα και περισσότερο, να μην είναι υδροβόρες. Θα πω ότι εδώ στην Αιτωλοακαρνανία είναι λιγότερο υδροβόρες καλλιέργειες από ότι είναι στην Ηλεία. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει περιθώριο έτι περαιτέρω αντιμετώπισής του, και εκεί οι υπηρεσίες μας έχουν ένα σοβαρό ρόλο παρέμβασης, στο κομμάτι της ενημέρωσης των αγροτών. Οι υπηρεσίες μας βρίσκονται κάθε μέρα δίπλα στις ανάγκες των αγροτών, για να πληροφορήσουν για να πουν τους νέους τρόπους καλλιέργειας, το νέο τρόπο άρδευσης, το νέο είδος καλλιέργειας που θα έχει λιγότερη ανάγκη σε νερό, και φυσικά να τους οδηγήσουν στο να εκμεταλλευτούν τους πόρους της ΚΑΠ. Σε τι μας στέλνει όλους, όλη την Ευρώπη, όλους τους ευρωπαίους αγρότες, αλλά κυρίως εμάς, που μας στέλνει; Στην ευφυή γεωργία. Μια ευφυή γεωργία που θα εκμεταλλευθεί τα τεχνολογικά επιτεύγματα, για να μπορέσουμε να αξιοποιήσουμε καλύτερα εκτός των άλλων και το νερό μας. Όμως αυτό ανοίγει μια γενικότερη κουβέντα. Αυτό πρέπει να το κάνουμε μόνο εμείς; Γιατί αν το κάνουμε μόνο εμείς σημαίνει ότι εμείς θα διαχειριστούμε καλύτερα το νερό μας, άρα θα μας φτάνει το νερό μας. Άρα θα έρθει κάποιος άλλος αύριο και που θα ποτίζει με μπομπίνες το μπαμπάκι ο παραδιπλανός και θα μας πει φέρτε μας το δικό σας γιατί δεν μας φτάνει το δικό μας; Δεν πάει έτσι. Αυτό πρέπει να είναι ολιστικό, οριζόντιο, πρέπει όλη η χώρα να είχε μια εθνική τέτοια στρατηγική και ως προς τις καλλιέργειες και ως προς τη διαχείριση, για να μην έχουμε φαινόμενα από αυτά που ακούγονταν και συνεχίζουν να ακούγονται για εκτροπές κ.τ.λ. Δεν βρισκόμαστε σε μια τέτοια φάση, πλέον η ίδια η πραγματικότητα μας λέει ότι όλα αυτά είναι παρωχημένα, όλα αυτά έχουν να κάνουν με παρελθοντικές νοοτροπίες, του πώς μπορώ να συνεχίσω να ασκώ την αγροτική μου εκμετάλλευση.

Λουλούδης: Ωραία, καταλαβαίνω βέβαια από την απάντηση ότι έχετε εντοπίσει το πώς θα λυθεί το πρόβλημα, έχετε περιγράψει, ας το πούμε έναν οδικό χάρτη επίλυσης και μένει στη συνέχεια να εξειδικευθεί όλο αυτό το πως…

Φαρμάκης: Ως προς το κομμάτι των υποδομών έχει ήδη εξειδικευτεί και υλοποιείται σιγά σιγά με τα προβλήματα τα γνωστά που ξέρουμε και της δημόσιας διοίκησης, και της χρηματοδοτικής ροής, και όλα αυτά. Αλλά αυτά υλοποιούνται. Το πιο δύσκολο να υλοποιηθεί είναι η αλλαγή της νοοτροπίας.

Λουλούδης: Ωραία. Μιλήσαμε λοιπόν για το πολύ.

Φαρμάκης: Έξις δευτέρα φύσις

Λουλούδης: Το πολύ σοβαρό πρόβλημα φέτος ήταν αυτό της έλλειψης νερού, αλλά είχαμε και ένα άλλο, πολύ μεγάλο, μια πολύ μεγάλη κρίση που κανείς δεν περίμενε. Το νερό λίγο πολύ έχει συμβεί και στο παρελθόν, αλλά η κρίση που αφορούσε τη νόσο της πανώλης των μικρών

μηρυκαστικών, είναι κάτι που κανείς δεν περίμενε, ήτανε και εισαγόμενη. Σε κάθε περίπτωση, ένα ακόμα πολύ μεγάλο πρόβλημα που κληθήκατε να διαχειριστείτε, γενικά στη θητεία σας.

Φαρμάκης: Μην το λέτε αυτό θα με πούνε γκαντέμη.

Λουλούδης: Όχι, μα αφορά όλο τον κόσμο, εσείς είστε γκαντέμης; Εν πάση περιπτώσει, μας έλαχε και αυτό. Το ζήτημα που είχε να κάνει με τη νόσο της πανώλης των μικρών μηρυκαστικών. Ποια μέτρα λάβατε ως Περιφέρεια και πού βρισκόμαστε σήμερα;

Φαρμάκης: Κοιτάξτε, δεν είμαι σίγουρος ότι το ευρύ κοινό έχει ακόμα καταλάβει, τώρα που βρισκόμαστε και στο τέλος, πόσο επικίνδυνο ήταν αυτό που περάσαμε. Θέλω να πω, δεν μιλάω δραματικά. Ήταν δραματικό. Πραγματικά γλιτώσαμε τα χειρότερα. Δεν σημαίνει ότι δεν ζήσαμε κάτι πολύ άσχημο ως προς το αποτέλεσμά του στο εισόδημα των κτηνοτρόφων μας και λοιπά και λοιπά και λοιπά. Γλιτώσαμε όμως, από ολική καταστροφή. Σε ένα κλάδο ο οποίος είναι εξαιρετικά δυναμικός, ιδίως στην Αιτωλοακαρνανία. Μιλάμε για την τέταρτη δύναμη σε παραγωγή αιγοπρόβειου κρέατος και γάλακτος πανελλαδικά. Αντιλαμβάνεστε, τι θα σήμαινε η ολική εξαφάνιση και εξάχνωση της συγκεκριμένης παραγωγής. Αυτός ήταν ο κίνδυνος. Αυτό τον κίνδυνο κληθήκαμε να αντιμετωπίσουμε και το αντιμετωπίσαμε με τον έλεγχο (σε όλη την Περιφέρεια έτσι όχι μόνο στην Αιτωλοακαρνανία), περίπου 3000 εκμεταλλεύσεων, 2.800, περίπου μισό εκατομμύριο ζώα. Με ελέγχους, πάνω από 1000 δειγματοληψίες. Αντιλαμβάνεστε από τους αριθμούς μόνο που αναφέρω ότι μιλάμε για μια επιχείρηση, η οποία ήταν η μεγαλύτερη στην Ελλάδα. Και εδώ οφείλω να το πω και από εδώ, το έχω πει πολλές φορές και θα συνεχίσω να το λέω όσο μπορώ, ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλον αυτό τον κόσμο των υπηρεσιών των κτηνιατρικών και των υπηρεσιών της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και του Υπουργείου, που συνέδραμαν σε αυτή την γιγαντιαία επιχείρηση η οποία έσωσε την οικονομία μας και το βιός μας από τα χειρότερα. Από την ολική η καταστροφή. Μιλάμε για μια νόσο η οποία έχει θνησιμότητα 99%. Δεν γλιτώνει κανένας. Καταλαβαίνετε τι σημαίνει αυτό, μιλάμε για τέλος. Συν το γεγονός ότι ήμασταν εκεί για να τεκμηριώσουμε το δίκαιο αίτημα για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποζημίωση των κτηνοτρόφων από το αρμόδιο Υπουργείο φυσικά.

Λουλούδης: Πολύ ωραία. Το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, το άγνωστο σε πολλούς ίσως ως ΠΑΑ, αποτελεί το κύριο εργαλείο άσκησης αγροτικής πολιτικής για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα. Να μας πείτε δύο λόγια για το πώς εξελίσσεται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;

Φαρμάκης: Είναι μια βασική εργαλειοθήκη. Ευρωπαϊκή εργαλειοθήκη, ένας κουβάς, να το πω έτσι με πόρους ευρωπαϊκούς, ο οποίος κατευθύνεται στον πρωτογενή τομέα. Έχει ελαττώματα, ελλείψεις; Προφανώς τις έχουμε διακρίνει και συμμετείχαμε και στη δημόσια διαβούλευση ενεργά, οι περιφέρειες όλης της χώρας, όχι μόνο εμείς, με προτάσεις που κατέτειναν στην καλύτερη ακόμα εκμετάλλευση αυτών των πόρων. Αν μπορώ να καταλογίσω, ή να επισημάνω ένα θετικό, είναι ότι η ΚΑΠ παρέμεινε εκεί που ήταν και την προηγούμενη περίοδο, ενώ ακούγονταν ότι θα έπεφτε ψαλίδι ευρωπαϊκό. Αυτό δεν έγινε, και αυτό είναι θετικό, ένα πρώτο θετικό που κρατώ. Υπάρχουν και αρνητικά. Αρνητικά που έχουν να κάνουν περισσότερο με το πόσο συμμετέχει στην καινούργια κοινή αγροτική πολιτική αυτό που λέμε πράσινη γεωργία. Νομίζω ότι, όχι ότι δεν διαφωνούμε ως προς το σκοπό που επιτελεί η πράσινη πολιτική, αλλά ως προς την ταχύτητα και το timing εφαρμογής της, σε μια οικονομία αγροτική, η οποία δεν έχει προλάβει να φτάσει σε αυτό το σημείο της χειραφέτησης. Από κει και πέρα, έχουμε μια πραγματικότητα μπροστά μας και εμείς κρινόμαστε από τον τρόπο που διαχειριζόμαστε αυτές τις ευκαιρίες. Θα πω, λοιπόν, ότι η ΚΑΠ, που έκλεισε το 2014-2020, κινητοποιήσαμε για τους πολίτες, για τους αγρότες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος πάνω από 280 εκατομμύρια Ευρώ. Ένα ιλιγγιώδες ποσό που κατευθύνθηκε στην ενίσχυση αυτών των ίδιων των ανθρώπων που μοχθούν με τη γη και με τα παρελκόμενα της. Και φυσικά αυτά τα χρήματα γύρισαν πίσω, δεν είναι επιδόματα. Είναι

χρήματα που επενδύονται για να γυρίσουν πίσω από την αγροτική παραγωγή, άρα παράγουν υπεραξία. Έρχονται πίσω δηλαδή στο αίμα το τοπικό, πολλαπλάσια και γίνονται επενδύσεις μέσω των σχεδίων βελτίωσης. Γίνονται και πολλά, πολλά, πολλά άλλα. Έχουμε την νέα ΚΑΠ μπροστά μας, πρέπει να τονίσω εδώ ότι έχουμε αυξήσει περίπου 75 % το χρόνο των διαδικασιών που τρέχουν στην Περιφέρεια. Αυτό τι σημαίνει; Ότι απορροφούμε πιο γρήγορα, είμαστε πιο γρήγοροι στην διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών ενεργειών, άρα ο πολίτης και πιο γρήγορα βλέπει το έργο του να υλοποιείται, την επένδυσή του και πιο γρήγορα βλέπει ουσία στο πορτοφόλι του. Αυτό, αν μη τι άλλο, κρίνει αυτόν που διαχειρίζεται αυτούς τους πόρους. Σε κάθε περίπτωση έχουμε μπροστά μας μια καινούργια ΚΑΠ. Μια καινούργια ΚΑΠ, που όπως σας είπα έχει και το πράσινο, έχει και το έξυπνο, έχει όμως και στρατηγικές. Στρατηγικές, που νομίζω τουλάχιστον εδώ μιας και μιλάμε στην Αιτωλοακαρνανία, και θα πρέπει να το πω, το έχω πει πολλές φορές και το λέω όπου μπορώ. Δεν μπορώ να το επιβάλω. Πρέπει να αρχίσει να σκέφτεται, η Αιτωλοακαρνανία, πιο έντονα, πιο δυναμικά, αυτό που λέγεται Θερμοκηπιακή Καλλιέργεια. Είναι ανάγκη στη σύγχρονη εποχή, είναι ευκαιρία με βάση τη νέα ΚΑΠ, μιας και μιλάμε πλέον για τη νέα ΚΑΠ και τρέχουμε αυτή την περίοδο. Είναι ανάγκη να εκμεταλλευτούμε αυτό το knowhow που έχουμε μαζέψει, κοιτάξτε έχουμε ένα knowhow μέσα στην ίδια μας την Περιφέρεια. Η Ηλεία, είναι μπροστά σ' αυτό το knowhow, ας υπάρξει αυτή η ώσμωση, ας υπάρξει αυτή ώσμωση μεταξύ των παραγωγών. Και οι Αιτωλοακαρνάνες μπορούν να μάθουν τους Ηλείους, και οι Ηλείοι μπορούν να μάθουν τους Αιτωλοακαρνάνες, δηλαδή μεταξύ μας. Πώς μπορούμε να κερδίσουμε από αυτή τη νέα στρατηγική που έχει ισχυρούς πόρους από την νέα ΚΑΠ, δεν πρέπει να το ξεχνάμε αυτό και όχι μόνο αυτό. Μιλάμε και για μια καλλιέργεια η οποία έχει πάρα πολλά οφέλη. Ποια είναι τα οφέλη; Τι λέμε; Ποιο είναι το πρόβλημά μας εδώ; Μικροί κλήροι. Δεν χρειάζεσαι μεγάλους στη θερμοκηπιακή καλλιέργεια. Καλύτερη διαχείριση του νερού, αναγκαστικά, δεν χρειάζεται να συζητάμε για τα προηγούμενα που συζητούσαμε. Άρα, λύνεις μονομιάς, οριζόντια, συγκεκριμένα προβλήματα με αυτού του είδους την καλλιέργεια, και στρέφεσαι σε προϊόντα, τα οποία τι κάνουν; Ταΐζουν, είναι το μόνο πράγμα που δεν θα σταματήσει να υπάρχει ως ανάγκη στον πλανήτη.

Λουλούδης: Πολύ ωραία. Νομίζω ότι στην επόμενη ερώτηση έχετε απαντήσει εν μέρει. Στις δύο πρώτες ερωτήσεις μιλήσαμε για γεγονότα που συνέβησαν φέτος: το ζήτημα του νερού και το ζήτημα της αρρώστιας των ζώων. Στην τρίτη ερώτηση μας μιλήσατε για το πρόγραμμα ΠΑΑ και το τι κάνει. Βεβαίως είπατε και γενικότερα για την ΚΑΠ, υπάρχουν και κάποιες άλλες δράσεις και ενέργειες που έχουν να κάνουν με τον πρωτογενή τομέα επιπλέον; Πρέπει να ολοκληρώσουμε.

Φαρμάκης: Προφανώς, προφανώς. Μιλάμε για αγροδιατροφή. Αγροδιατροφή δεν είναι μόνο η καλλιέργεια, η παραγωγή. Είναι και το branding. Ένα κομμάτι του branding είναι αυτό που έχουμε κάνει ήδη και το γνωρίζουν όλοι και δεν έχει να κάνει μόνο με την τουριστική προβολή, είναι το «Olympian Land». Αυτό όμως, είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί από τον παραγωγό, όπως πρέπει να αξιοποιηθεί από τον ξενοδόχο, πρέπει να αξιοποιηθεί για τον παραγωγό. Αλλιώς βγαίνεις έξω και συστήνεσαι ως Ολυμπιακή Γη αλλιώς βγαίνεις και συστήνεσαι ως οτιδήποτε άλλο. Ήμουνα πρόσφατα στην Κίνα και το είπα και χθες και μου έλεγε ο Περιφερειάρχης εκεί της Han Cho, μιας «τιποτένιας» περιφέρειες των 56 εκατομμυρίων, ενώ εμείς είμαστε έτσι 650.000 αλλά σπουδαίοι. Λοιπόν, κοιτάξτε «Ζηλεύω», μου λέει, «Ζηλεύω, γιατί εσύ δεν χρειάζεται να συστηθείς και να πεις από που είσαι». Αυτό, αν καταλάβουμε το μεγαλείο αυτού του πράγματος που κουβαλάμε, και το τι σημαίνει αυτό, τι αξία σημαίνει αυτό το branding, τι υπεραξία δίνει στα προϊόντα μας, τις υπηρεσίες μας αυτές που παράγονται ή δίδονται εδώ, τότε δεν χρειάζεται να πω τίποτα άλλο. Όμως, τι άλλο χρειάζεται αυτό; Χρειάζεται και στρατηγικές προβολής. Ήμασταν εκεί αξιοποιώντας τα εθνικά και ευρωπαϊκά εργαλεία για τους οίνους για την ελιά και το λάδι, και ετοιμάζουμε καινούργιες και τη συμμετοχή μας σε καινούργια προγράμματα του ΠΑΑ, του ΥΠΑΑΤ, για την προώθηση ακόμα περισσότερων προϊόντων μας. Να τα προωθήσουμε. Να

προωθήσουμε όμως όχι σαν προϊόντα του Νεκτάριου, σαν προϊόντα του Θοδωρή, σαν τα προϊόντα κανενός άλλου. Σαν τα προϊόντα της Ολυμπιακής Γης, που υπερ-πολλαπλασιάζουν την αξία τους.

Λουλούδης: Πολύ ωραία. Επειδή πηγαίνω σε μια άλλη κατηγορία ερωτήσεων, βέβαια οδεύοντας προς το κλείσιμο της συζήτησης, βγάζω το συμπέρασμα ότι η Περιφέρεια έχει σχεδιάσει πολιτικές, ασκεί πολιτικές και ένα από τα ζητούμενα στη συνέχεια είναι και η ενεργοποίηση των καλλιεργητών των συγκεκριμένων μονάδων που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα, έτσι ώστε να και οι ίδιοι να ενστερνιστούν ιδιαίτερα στα ίδια στοιχεία όπως είναι το branding και να μπουν ενεργά σε αυτή τη διαδικασία. Πάμε τώρα στο θέμα του ενεργειακού κόστους, το ενεργειακό κόστος πάντα ήταν, αλλά τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε έναν κύριο λόγο αύξησης του συνολικού κόστους παραγωγής. Ενδεχομένως, για το 2024, του κυριότερου. Ε, για πάρα πολύ κόσμο έχει εξελιχθεί σε δυσβάσταχτο κόστος. Ποιος είναι ο σχεδιασμός της Περιφέρειας για την ελάφρυνση των παραγωγών και γενικότερα όσων χρησιμοποιούν ενέργεια, όλων δηλαδή, στον πρωτογενή τομέα;

Φαρμάκης: Θα προσπαθήσω σε ένα λεπτό να σας πω, αν και είναι ήδη γνωστό, ότι η Περιφέρεια εδώ και αρκετά χρόνια βλέποντας μπροστά, θα μου πείτε και τι έγινε; Όπως φαίνεται, αλλά εμείς νομίζω ότι διεκδικώντας και το έγκαιρο και το δίκαιο του όλου εγχειρήματός μας, έχουμε φτάσει να έχουμε δομήσει ένα όχημα το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει, όχι το 100%, να εξασφαλίσει ένα σημαντικό κομμάτι του ενεργειακού κόστους σε πάρα πολλούς φορείς του δημοσίου, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και εταιρείες αυτών. Αλλά κυρίως και σε οργανισμούς εγγείων βελτιώσεων, που επαγωγικά σημαίνει ότι ελαφρύνεται εν τέλει και το κόστος άρδευσης των ίδιων των αγροτών. Άρα, εντάξει φορείς του δημοσίου, ένα όχημα, ενεργειακές κοινότητες, σχέδιο Polder, το γνωστό, Virtual net Meterering. Αυτό είναι το σχέδιο της Περιφέρειας, που βασιζόμενο σε κοινωνική δικαιοσύνη και ενεργειακή δημοκρατία, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σοβαρό μοχλό ελάφρυνσης του ενεργειακού κόστους. Από κει και πέρα, ταυτόχρονα με αλλεπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις και μετατροπές, έχει μείνει στάσιμο ως προς την μη λήψη όρων σύνδεσης. Όρων σύνδεσης, που και δικαιούμαστε και θέλω να πιστεύω, μέχρι τέλους, ότι θα τις πάρουμε. Θα τις πάρουμε, γιατί το δίκαιο μας αίτημα δεν είναι δίκαιο με βάση, πώς να σας το πω, μια ηθική. Είναι δίκαιο με βάση το νόμο, και εγώ πραγματικά πιστεύω πολύ σε αυτό το νόμο γιατί τον υπηρετώ. Αν δεν έχουμε δίκιο, ας κριθεί ότι δεν έχουμε δίκιο. Εγώ δεν έχω πρόβλημα να αποδεχθώ κάθε απόφαση αρμόδιας αρχής. Σεβόμενοι πάντα το νόμο ξαναλέω, γιατί τίποτα δεν κάναμε μόνο και μόνο διεκδικώντας, γιατί ξέρετε διεκδίκηση μπορεί να είναι και το να διεκδικώ να υπάρξει ειρήνη στον κόσμο. Γίνεται; Δεν… Πρέπει να προσπαθήσουμε πάρα πολύ. Εδώ μιλάμε για κάτι άλλο. Εδώ μιλάμε για το δεκτικό, για κάτι το οποίο η συντεταγμένη πολιτεία μου έχει επιτρέψει να κάνω. Θέλω να βγάλω μια άδεια οικοδομής, πάω όλα τα χαρτιά, δικαιούμαι να μου τη δώσεις. Δεν ζητάω κάτι παράλογο.

Λουλούδης: Ε, ο χρόνος μας έχει τελειώσει. Αλλά ως moderator και εκ των συνδιοργανωτών, αποφασίζω να κάνω μια ακόμα ερώτηση την οποία θεωρώ απαραίτητη. Το κοινό μας και όσοι μας βλέπουνε απομακρυσμένα κατάλαβαν, στο δεύτερο μέρος της, στο δεύτερο τμήμα της απάντησής σας, μιλώντας περί δικαίου και περί δικαίωσης, ότι και όσοι παρακολουθούν τη δημοσιότητα και παρακολούθησαν και τη συζήτηση που είχατε κατά την πρόσφατη επίσκεψη της Υφυπουργού Ενέργειας στην Πάτρα, στο γραφείο σας, ότι υπάρχουν κάποιες...

Φαρμάκης: Όχι στο γραφείο μου, στο περιφερειακό συμβούλιο.

Λουλούδης: Στο περιφερειακό συμβούλιο, συγγνώμη, υπάρχουν κάποιες διαφορές ανάμεσα στο σχέδιο που μας αναπτύξετε το δικό σας και του σχεδίου Απόλλων. Θέλετε να μας πείτε δύο κουβέντες παραπάνω;

Φαρμάκης: Για τους γνωρίζοντες είναι απλό. Η διαφορά μεταξύ Virtual Net Metering και Virtual Net Billing, όποιος γνωρίζει από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορεί να καταλάβει ποια είναι η

διαφορά. Όποιος δεν γνωρίζει, μπορώ να πω με πολύ απλά λόγια ότι στη μία περίπτωση εμείς, το σχέδιο το δικό μας λέει παράγω την ενέργεια που καταναλώνω, περίπου, όχι ολόκληρη, δεν μπορώ. Παράγω την ενέργεια που καταναλώνω. Δηλαδή δίνω κρασί μέσα σε ένα βαρέλι. Το οποίο έχω παράγει, το κρασί, και όταν έρχεται η ώρα να το πείσω, να το πιώ, το ξαναπίνω. Το Virtual Net Billing τι είναι; Παράγω το κρασί, το βάζω μέσα στο βαρέλι και παίρνω λεφτά πόσο έχει το κρασί εκείνη την ώρα, (πόσο πωλείται στο χρηματιστήριο το κρασί εκείνη την ώρα;), και μόλις έρθει η ώρα να το ξαναπάρω, το παίρνω σε άλλη τιμή και μου κάνει μια έκπτωση. Αυτή είναι η διαφορά. Και προφανώς το όφελος είναι μικρότερο. Γιατί στη μία περίπτωση έχεις έκπτωση, (το λέω λάθος οικονομικά), έκπτωση επί της αξίας, ενώ στην άλλη έχεις, ουσιαστικά, δεν έχεις έκπτωση καμία, έχεις ανταλλαγή προϊόντων. Δίνω ενέργεια, παίρνω ενέργεια.

Λουλούδης: Πάρα πολύ ωραία. Εγώ αυτό που καταλαβαίνω είναι ότι επειδή στο τέλος όλα γίνονται για τον τελικό καταναλωτή της ενέργειας, στην περίπτωσή μας..

Φαρμάκης: Προφανώς.

Λουλούδης: Για τους ανθρώπους του αγροδιατροφικού κλάδου, όλοι πρέπει να ελπίζουμε και όλοι πρέπει να συμβάλλουμε στο βαθμό που μπορούμε στο τέλος, να έρθει η λύση η οποία…

Φαρμάκης: Δεν θα σταματήσω να επιμένω. Και δεν είναι για λόγους εγωισμού, ούτε αντιπαράθεσης, γιατί πολύ βλέπω και διαβάζω ξέρετε, βλέπω ότι υπάρχει μια διάθεση να τα δει ο καθένας όπως θέλει, ότι υπάρχει κάποια κόντρα αυτό και έτσι. Δεν υπάρχει τίποτα. Υπάρχει ένα δίκαιο αίτημα. Υπάρχει μια αντι-επιχειρηματολογία, με βάση την πεποίθηση του καθενός. Έχω δικαίωμα να έχω διαφορετική άποψη από σας, δεν έχω; Τσακωνόμαστε; Όχι. Γιατί σώνει και ντε πρέπει να φανεί κάτι; Θα αξιώσω το νόμιμο δικαίωμά μου και αυτό δεν σημαίνει κάτι άλλο. Μπορεί να κριθεί ότι έχω άδικο. Ας κριθεί ότι έχω άδικο. Σε κάθε περίπτωση αυτό που λέω εγώ είναι ότι ως, πολιτικά πλέον και όχι ως νομικός, ότι είμαστε εδώ σαν Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας, μέσα από τον αγώνα μας αυτό να κερδίσει ο πολίτης της Δυτικής Ελλάδας το περισσότερο δυνατό. Και το περισσότερο δυνατό, εδώ υπάρχει λίγος εγωισμός, είναι λίγο παραπάνω από τον Απόλλωνα.

Λουλούδης: Πάρα πολύ ωραία. Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ, και πάλι λέω ότι είναι πάρα πολύ μεγάλη χαρά για ένα τέτοιο συνέδριο να είστε εδώ, να αφιερώνετε από το χρόνο, τον πολύτιμο, και να εξηγείτε, να μας εξηγείτε τις πολιτικές της Περιφέρειας. Ευχαριστούμε πολύ.

Φαρμάκης: Να είστε καλά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 15η

Από το Χωράφι στο Πιάτο: στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα

✓ **Παναγιώτης Γερονίκος**, Υπεύθυνος Παραγωγής ΑΜΦΙΓΑΛ Α.Ε.

✓ **Άρης Γιαννακάς**, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Επιστήμης & Τεχνολογίας Τροφίμων, Πανεπιστήμιο Πατρών

✓**Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος**, Ιδιοκτήτης, Φάρμα της Γιαγιάς

✓ Δρ. **Θεοφάνης Ζαχαράτος**, Ερευνητής, Ερευνητικό Κέντρο "ΑΘΗΝΑ" Επιστημονικός Συνεργάτης, Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Μαργαρίτης**, Δημοσιογράφος, Συγγραφέας

Συντονιστής: Κυρίες και κύριοι με ιδιαίτερη χαρά σας υποδεχόμαστε σε ένα γόνιμο πάνελ, διότι το συνέδριο από χθες που ξεκίνησε, πραγματικά αξίζουν πολλά συγχαρητήρια σε όλους τους διοργανωτές, στον κύριο Λουλούδη, στον κύριο Γουδέβενο, στα στελέχη εδώ που έτυχε να γνωρίσω σήμερα, γιατί βάζουν στο τραπέζι θέματα τα οποία θα έπρεπε να τα είχαμε συζητήσει στην Ελλάδα πολλά χρόνια πριν. Όμως ποτέ δεν είναι αργά και ευτυχώς που ξεκινάμε από το Αγρίνιο, να δούμε επιτέλους λίγο τον πρωτογενή τομέα. Σαν χώρα παροχής υπηρεσιών λοιπόν, αφεθήκαμε μόνο στον τουρισμό και δεν είδαμε τον πρωτογενή μας τομέα, ενώ έχουμε εξαίρετους επιστήμονες, εξαίρετα παιδιά, φοιτητές οι οποίοι θέλουν πραγματικά να προσφέρουν στη χώρα, βλέπουμε πράγματα τα οποία φεύγουν πολλές φορές από μπροστά μας, ή αξιοποιούνται στο λεγόμενο υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης, το οποίο θα το συζητήσουμε και λίγο έξω απ' την ατζέντα, δεν πειράζει, ας έχει σήμερα η θεματολογία μας τίτλο από το χωράφι στο πιάτο, στοχεύοντας υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα. Αλλά από το χωράφι στο πιάτο, άμα δεν έχουμε κάνει μία στρατηγική πολιτική και αν δεν έχει μπει Υπουργός αγροτικής ανάπτυξης πρώτης γραμμής Υπουργός που το φωνάζω, χρόνια δημοσιογράφος, αλλά μπαίνει κάποιος για να γεμίσει τη θέση ή να φύγει, το κακό από τα μάτια μου που λέμε σαν λαός καταλαβαίνει τι συμβαίνει. Λοιπόν, έχουμε εξαίρετους ομιλητές, τον κύριο Παναγιώτη Γερονίκο, τον κύριο Άρη Γιαννακά, τον κύριο Παναγιώτη Ζαφειρόπουλο και τον Δρ. Θεοφάνη Ζαχαράτο. Δεν θα μπω σε λεπτομέρειες των βιογραφικών τους, διότι τα είδατε στην υπέροχη ιστοσελίδα του συνεδρίου, όπου όλα είναι αναρτημένα και μπορείτε να δείτε για τον καθένα πληροφορίες. Δίνω γρήγορα-γρήγορα τη σκυτάλη στον πρώτο ομιλητή, γιατί σκοπός μας είναι να συζητήσουμε μαζί σας, να ακούσουμε, να μάθουμε, αλλά και μετά να λύσουμε και τους δικούς σας προβληματισμούς. Λοιπόν, ο κύριος Παναγιώτης Γερονίκος, υπεύθυνος παραγωγής ΑΜΦΙΓΑΛ Α.Ε. Κύριε Γερονίκο, από το χωράφι στο πιάτο, τι γίνεται τελικά;

Γερονίκος: Από το χωράφι στο πιάτο... Λοιπόν, εμάς η πρώτη μας ύλη είναι το γάλα. Για να έχουμε ένα καλό γάλα, θέλουμε να έχουμε υγιή ζώα πάνω απ' όλα και εννοείται τα ζώα θα πρέπει να τρέφονται με σωστές ζωοτροφές. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι το τελικό μας προϊόν, που είναι τα τυροκομικά προϊόντα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα, θέλουνε πολύ καλές ζωοτροφές, απαλλαγμένες από φυτοφάρμακα, ζιζανιοκτόνα και όλα αυτά, γιατί αυτά μεταβολίζονται από το ζώο και περνάνε στο τελικό προϊόν, όπου ο καταναλωτής είναι ο άνθρωπος, τελικός καταναλωτής. Για να το πετύχουμε αυτό, θέλουμε να γίνουν σίγουρα επενδύσεις σε αυτόν τον τομέα, στις ζωοτροφές, στην παραγωγή των ζωοτροφών και εννοείται ότι θέλουμε και επενδύσεις στο σταυλισμό των ζώων. Στο να έχουνε μια καλή διαβίωση, και όταν εννοώ καλή διαβίωση εννοώ σύγχρονα εργαλεία με συστήματα παρακολούθησης, θερμοκρασιών, υγρασίας και όλα αυτά.

Υπάρχουν ακόμα και καθαρισμός και απολύμανση των ζώων που περνάνε μέσα, αερισμός με χρήση ΑΠΕ, εξαερισμούς με παράθυρα ή ανεμιστήρες. Θέλουμε καλή διαβίωση των ζώων για να πετύχουμε όλα αυτά.

Συντονιστής: Εσείς σήμερα από την εμπειρία σας, διότι δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν έχουμε κονδύλια, υπάρχουν και κοινοτικές χρηματοδοτήσεις. Έχουμε έλλειψη κτηρίων, έλλειψη σύγχρονων μέσων και ενώ έχουμε και σε εξέλιξη το ταμείο ανάκαμψης, το οποίο δεν το έχουμε απορροφήσει, είμαστε πολύ χαμηλά;

Γερονίκος: Σίγουρα στην Αιτωλοακαρνανία απ' ότι ξέρω γιατί έχω καταγωγή ειδικά από τον ορεινό Βάλτο, οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις είναι τουλάχιστον 100, τουλάχιστον.

Συντονιστής: Τι φταίει σε αυτό; Τι φταίει, να βρούμε και τι φταίει; Πολύτιμος χρόνος;

Γερονίκος: Ήτανε πολλά χρόνια πριν, ναι, που οι επιδοτήσεις ήτανε...

Συντονιστής: Μπορούμε να κερδίσουμε το στοίχημα τώρα; Έχουμε ευκαιρία;

Γερονίκος: Ευκαιρία έχουμε, δεν ξέρω κατά πόσο οι κτηνοτρόφοι είναι οι ίδιοι διατεθειμένοι να χρηματοδοτήσουνε τώρα εγκαταστάσεις.

Συντονιστής: Εγώ λέω και να χρηματοδοτηθούν είτε από κοινοτικά κονδύλια, είτε και τώρα που υπάρχει το ταμείο ανάκαμψης και σταθερότητας, να μπορέσουμε να κάνουμε ένα βήμα μπροστά σε εκσυγχρονισμό. Άρα, βλέποντας πάντα τον πρωτογενή μας τομέα πιο σύγχρονα και πιο απαιτητικά. Θα επανέλθω κύριε Γερονίκο, να έρθω στον κύριο Γιαννακά, Επίκουρο Καθηγητή στο Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα τρόφιμα...Λοιπόν, τι θα μας πείτε εσείς σήμερα; Από το χωράφι στο πιάτο, θα φάμε κάτι, ή μόνο να τα βλέπουμε;

Γιαννακάς: Ευχαριστώ πολύ! Εμείς ασχολούμαστε με την διαδικασία, προσπαθούμε να προστατεύσουμε και να δώσουμε υγιεινά τρόφιμα στους καταναλωτές από την επεξεργασία μέχρι και το στάδιο της εμπορίας, το οποίο περιλαμβάνει και το στάδιο της συσκευασίας. Προσπαθούμε να αυξήσουμε τη διάρκεια ζωής των τροφίμων όπως θα δείτε, με νέες τεχνολογίες πράσινες και βιώσιμες. Ο τίτλος, λοιπόν, της παρουσίασης είναι νέες τάσεις στα υλικά συσκευασίας τροφίμων. Μιλώντας για νέες τάσεις, θα πρέπει να αναφερθούμε στις παγκόσμιες τάσεις τις οποίες όλοι μας εξυπηρετούμε. Αυτές είναι οι τάσεις κυκλικής οικονομίας, της αειφορίας, και της πράσινης χημικής τεχνολογίας, υπό την οποία τάση της κυκλικής οικονομίας, της πράσινης, είναι και οι κατευθύνσεις της δικιάς μου ομάδας και τα αποτελέσματα τα οποία θα σας δείξω. Η κυκλική οικονομία, λοιπόν, είναι το πέρασμα από το γραμμικό μοντέλο παράγω, καταναλώνω, πετώ, στο τυπικό μοντέλο παράγω, καταναλώνω, επαναχρησιμοποιώ. Έννοιες λοιπόν όπως η διαχείριση αποβλήτων, αξιοποίηση βιομάζας, διατήρηση προϊόντων και υλικών σε χρήση, αλλά και αναγέννησης φυσικών συστημάτων είναι συμβατές με αυτόν τον όρο. Η κυκλική οικονομία επηρεάζει την επιστήμη μας, στον τομέα της τεχνολογίας τροφίμων, κυρίως σε αυτά που φαίνονται ως bullets, δηλαδή όσον αφορά στην αξιοποίηση των προϊόντων τροφίμων το ονομαζόμενο food waste, ή της βιομάζας για την ανάκτηση χρήσιμων συστατικών και βιοδραστικών ενώσεων. Επίσης, η αξιοποίησή τους ως προς την ανάπτυξη νέων τροφίμων, λειτουργικών όπως ονομάζονται, και επίσης η ανάκτηση βιοπολυμερών όπως είναι η κυτταρίνη, η χιτίνη, τα αργιλικά, γενικά αυτά που χρησιμοποιούμε και εμείς όπως θα δείξω σε λίγο, τα οποία είναι τα δύο πολυμερή που θα αντικαταστήσουν σε λίγο, ή αντικαθιστούν τα κλασσικά πλαστικά ή βιοπολυμερή όπως είναι το πολυγαλακτικό οξύ, τα οποία μπορούμε να πολυμερίσουμε, ή να παράξουμε από συστατικά, επίσης, της βιομάζας. Στη συσκευασία τροφίμων συγκεκριμένα, υπάρχουν οι τάσεις τις οποίες ακολουθεί και η δικιά μου ερευνητική ομάδα, που έχουν να κάνουν με αντικατάσταση συμβατικών πλαστικών όπως είπαμε και πολυμερών από βιοπολυμερή,

αντικατάσταση, επίσης, των χημικών πρόσθετων από φυσικές βιοδραστικές ενώσεις όπως αιθέρια έλαια και εκχυλίσματα και η απομάκρυνση όσο το δυνατόν χημικών πρόσθετων από την απευθείας επαφή με το τρόφιμο, η ενθυλάκωσή τους στην συσκευασία με σκοπό ακριβώς να γίνεται ελεγχόμενα η απελευθέρωση τους όπως θα δούμε, αυξάνοντας την ασφάλεια του τελικού προϊόντος στον καταναλωτή. Τα φυτοχημικά, λοιπόν, τα φυσικά εκχυλίσματα και τα αιθέρια έλαια είναι συστατικά τα οποία μας παρέχει η φύση για να μπορέσουμε να αντικαταστήσουμε τα χημικά πρόσθετα, και υπάρχουν ήδη τεχνολογίες ενσωμάτωσής τους στις συσκευασίες τροφίμων. Ωστόσο, αυτές αφορούν την άμεση ενσωμάτωση, η οποία συνήθως ακολουθεί στην άμεση απώλεια της δραστικότητάς τους. Εμείς ακολουθούμε την τεχνολογία με την οποία προσροφούμε αυτά τα φυτοχημικά πάνω σε νανοφορείς, τα οποία στην συνέχεια ενσωματώνουν πάνω στις συσκευασίες και τα οποία κάνουν αυτό που ονομάζουμε και στην επιστήμη ελεγχόμενη απελευθέρωση. Άρα, ελεγχόμενη στοχευμένη απελευθέρωση, οικονομία και στην ποσότητα που χρησιμοποιούμε, αλλά και στοχευμένη αντιοξειδωτική και αντιβακτηριακή δραστηριότητα. Οι δύο τεχνολογίες τις οποίες έχουμε αναπτύξει τα τελευταία τρία χρόνια, τα οποία θα σας δείξω αποτελέσματα καθότι σας θυμίζω ότι το Τμήμα μας έχει ζωή μόνο πέντε χρόνια, αφορά την πρώτη τεχνολογία που είναι η προσρόφηση αιθέριων ελαίων πάνω σε φυσικούς πηλούς, φυσικούς βρώσιμους ζεόλιθους, ενεργούς άνθρακες που μπορούν να παράξουμε εύκολα από οποιαδήποτε μορφή βιομάζας. Εμείς για παράδειγμα, έχουμε παράξει ενεργό άνθρακα από απόβλητα καφέ από το κυλικείο του πανεπιστημίου. Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, πετυχαίνουμε μακράς διάρκειας ελεγχόμενη απελευθέρωση αιθέριων ελαίων στα τρόφιμα και με έναν δεύτερο τρόπο με τα μικύλλια που βλέπετε εκεί, να του ενθυλακώσουμε τα βιοδραστικά συστατικά των αιθέριων ελαίων σε μικύλλια, σε βρώσιμα μικύλλια, σε μεγάλο ποσοστό υδατικής φάσης ενισχύοντας την αντιοξειδωτική βακτηριακή του δραστηριότητα. Εδώ, λοιπόν, βλέπετε δύο παραδείγματα, αριστερά είναι φιλμ τα οποία έχουμε φτιάξει από πολυαιθυλένιο, το οποίο είναι από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενο στις μέρες μας φιλμ συσκευασίας τροφίμων, δεξιά είναι φιλμ από χιτοζάνη, το οποίο όμως είναι βιοπολυμερές, το παίρνουμε εύκολα από οστρακοειδή. Σε αυτές, λοιπόν, τις μήτρες έχουμε διασπείρει θυμόλη, που είναι το συστατικό του θυμαρέλαιου σε βρώσιμο ζεόλιθο και πηλό. Βλέπετε ότι οπτικά δεν έχουν καμία διαφορά, η πραγματικότητα είναι ότι δεξιά από εμένα, είναι φιλμ και συσκευασίες, είναι και ανακυκλώσιμες και βιοδιασπώμενες και βρώσιμες. Έτσι, εκεί πάμε σιγά-σιγά θέλω να πω και περνάμε στα αποτελέσματα που έχουμε παράξει ήδη. Αφού έχουμε ενθυλακώσει, λοιπόν, θυμόλη σε αλλοσίτη, ένας φυσικός πηλός και μετά έχουμε διασπείρει αυτή την υβριδική δομή σε μήτρα χιτοζάνης, παράγοντας φιλμ τα οποία έχουνε αυξημένη μηχανική αντοχή, μειωμένη διαπερατότητα σε υγρασία και οξυγόνο και αυξημένη αντιβακτηριακή δραστηριότητα. Πράγματα τα οποία θέλουν συσκευασία, τα έχουμε πάει και τα έχουμε δοκιμάσει αυτά σε ακτινίδια. Να θυμίσω ότι το ακτινίδιο πάει πολύ καλά τα τελευταία χρόνια και στην δικιά μας περιφέρεια και περιοχή. Έχουμε εξαγωγές! Γενικά όπως θα δείτε, έχουμε στοχεύσει όλες τις εφαρμογές μας πάνω στα προϊόντα της περιοχής. Έχουμε εφαρμόσει, λοιπόν, αυτό το βρώσιμο φιλμ ως ενεργή επικάλυψη, όπως λέμε στην επιστήμη τροφίμων και πετύχαμε αύξηση της διατηρησιμότητας, της φρεσκότητας. Δηλαδή, το ακτινίδιο με το δικό μας ας το πούμε active go, είναι έτοιμο προς πώληση για 29 μέρες, ενώ τα ακτινίδια τα οποία μένουν στο ράφι με το συμβατικό τρόπο, είναι απορριπτέα σε 7 ημέρες. Έτσι, ουσιαστικά δύο βδομάδες αύξηση, όχι απλά της διάρκειας ζωής, της διαθεσιμότητας προς εμπορία. Σκεφτείτε έναν μανάβη ο οποίος θα τα βγάζει και θα τα ξαναβγάζει για 29 ημέρες το ακτινίδιο πόσο λιγότερο food waste και λιγότερη απώλεια θα έχει. Αντίστοιχα, μια παρόμοια δομή θυμόλης, προσροφημένη πάνω σε βρώσιμο ζεόλιθο, που διασπείρει επίσης και χιτοζάνη, αλλά εδώ κάναμε μία εφαρμογή στη φράουλα, το οποίο επίσης και η περιοχή του Αγρινίου αλλά και την Ηλείας κάτω, έχει μεγάλη παραγωγή και μεταποίηση. Ως active bands, δηλαδή στο κάτω μέρος της συσκευασίας έχουμε εφαρμόσει μία μικρή επικάλυψη από αυτή την ενεργή μεμβράνη, η οποία επιτυγχάνει να μην εμφανιστεί η μούχλα, η γνωστή μας μούχλα, για 30 μέρες, ενώ οι φράουλες που δεν έχουν αυτή την ενεργή επικάλυψη, εμφανίζουν μούχλα, όπως βλέπετε στην εικόνα πάνω δεξιά, την τέταρτη

μόλις μέρα. Να δούμε και ένα παράδειγμα με το γνωστό τσαλαφούτι, επίσης τοπικό προϊόν της περιοχής και γνωστό ότι αρέσει σε όλους με τυρί. Εδώ έχουμε επίσης διασπείρει τις παρόμοιες νανοδομές σε φιλμ από αλγινικό νάτριο. Το αλγινικό νάτριο μπορεί να το απομονώσει εύκολα κανείς από το φύκι και έχουμε συσκευάσει αλειφόμενο τυρί, τσαλαφούτι, επιτυγχάνοντας 5 ημέρες μεγαλύτερη διατηρησιμότητα στο ψυγείο, στην συντήρηση δηλαδή, απ' ότι μας δίνει η κλασική συσκευασία. Συνεχίζουμε, έχουμε μία συνεχή υποστήριξη από τοπικές επιχειρήσεις στα πειράματα τα οποία κάνουμε. Η εταιρεία «ΑΫΦΑΝΤΗΣ» εδώ και τρία χρόνια μας παρέχει φρέσκο χοιρινό κρέας, το οποίο είναι και πάρα πολύ ποιοτικό, θέλω να πω ότι το έχουμε μετρήσει στο εργαστήριο, έχουνε πολύ καλό χοιρινό κρέας πραγματικά και μας το παρέχει δωρεάν, ώστε να μπορούμε να κάνουμε τα πειράματά μας. Εδώ έχουμε φτιάξει ακριβώς, έχουμε πάρει τον καφέ από το κυλικείο, το απόβλητο, φτιάξαμε ενεργό άνθρακα, τον ποτίσαμε με θυμόλη και στην συνέχεια φτιάξαμε φιλμ με πολυαιθυλένιο, με τα οποία συσκευάσαμε αυτά τα πολύ ωραία χοιρινά φιλέτα και πέτυχαμε δύο ημέρες μεγαλύτερη διάρκεια ζωής συντήρησης στο ψυγείο. Με ένα, τώρα, βιοδιασπώμενο πλαστικό, τα πλαστικά του μέλλοντος, όχι το πολυαιθυλένιο, έχουμε φτιάξει μία ανάλογη κατάσταση, διασπείροντας καρβακρόλη, (καρβακρόλη είναι το συστατικό που έχει ρίγανη το βιοδραστικό), σε βρώσιμο ζεόλιθο και φτιάξαμε φιλμ από πολυγαλακτικό οξύ. Εδώ, για να μην βγάζουμε όλο τα αποτελέσματα, έχουμε πετύχει αύξηση του φρέσκου χοιρινού κιμά για 4 ημέρες στην συντήρηση. Να το πω έτσι, με πολύ απλά λόγια, αυτός ο κιμάς είναι διαθέσιμος για μαγείρεμα τέσσερις ημέρες παραπάνω, από τις δύο που μας δίνουν συνήθως οι κρεοπώλες, έτσι κι όλα τα άλλα. Επίσης, να δώσω και μερικά παραδείγματα από τη δεύτερη τεχνολογία που αναπτύσσουμε. Εδώ βλέπετε στα μπουκαλάκια, το τελείως διαφανές υγρό, είναι ένα υγρό το οποίο αποτελείται από 58ml νερού, βρώσιμες μικυλλιακές καταστάσεις, να μην κουράζω το κοινό, 80 βρώσιμες, ξαναλέω και 2,5ml καρβακρόλης και το δεξιά που είναι νανογαλάκτωμα έχει 2,5ml καρβακρόλης, 98 ml με νερό και επίσης τη γνωστή μας καζεΐνη και λεκιθίνη που παίζει το ρόλο των μικυλλίων. Είναι μικρογαλακτώματα και νανογαλακτώματα. Το πλεονέκτημα που έχουν αυτές οι νανοδομές είναι ότι εκτός του ότι είναι βρώσιμες και φτηνές φυσικά, φαίνεται στο ραδβόγραμμα κάτω, μεγεθύνουν, πολλαπλασιάζουν την αντιοξειδωτική ισχύ. Δηλαδή, να το πω με πιο απλά λόγια, χρησιμοποιούμε πολύ λιγότερη καρβακρόλη για να επιτύχουμε το ίδιο αποτέλεσμα αντιοξειδωτικής και αντιβακτηριακής δραστηριότητας.

Συντονιστής: Αυτά ήταν όλα αποτέλεσμα των ερευνών στο εργαστήριο, με την ερευνητική σας ομάδα. Ολοκληρώστε λιγάκι για να κάνουμε μετά και τον κύκλο των συζητήσεων.

Γιαννακάς: Ναι, ναι. Σας ευχαριστώ! Και εδώ έχουμε επιτύχει, όπως βλέπετε, την αύξηση της διάρκειας ζωής φρέσκου χοιρινού κιμά τεσσάρων ημερών. Και να περάσω και σε δύο γρήγορα-γρήγορα παραδείγματα, που μας αφορούν επίσης στην περιοχή, τη βρώσιμη ελιά. Η βρώσιμη ελιά σε σχέση με το κρέας, έχει την απαίτηση ότι έχει μια πολύ απαλή όπως λέμε επιδερμίδα, δηλαδή πρέπει να βρεις κάτι να την συντηρήσεις, το οποίο να είναι όσο το δυνατόν λιγότερο επιδραστικό μαζί της. Σε αυτό το πράγμα, υπάρχει πάλι η τεχνολογία που είναι η τεχνολογία των νανογελών, βρώσιμες, πλούσιες σε νερό, υδατικές φάσεις με μικρές προσθήκες βιοπολυμερών. Ουσιαστικά μιλάμε, το λέει και η λέξη νανογέλες, έχουν την μορφή γέλης, της πούδρας δηλαδή. Και βλέπετε στις εικόνες ότι έχουμε μειώσει πολύ την μικροβιακή αλλοίωση και αυξήσει την σφριγηλότητα και την απώλεια βάρους της ελιάς, που σημαίνει διατηρησιμότητα για 21 ημέρες, ενώ ήδη από την έβδομη ημέρα η μη επικαλυπτόμενη, από βρώσιμη επικάλυψη, ελιά έχει ήδη ζαρώσει και αρχίσει να αλλοιώνεται και μικροβιολογικά. Επίσης, ένα από τα trend θα λέγαμε της εποχής των ανθρώπων που ασχολούνται με την μεταποίηση και την εμπορία της βρώσιμης ελιάς, είναι ακριβώς να παράξουν ελιές χωρίς άλμη για να καλύψουμε την αντίστοιχη ομάδα διατροφική η οποία δεν θέλει να έχει το αλάτι στη διατροφή της. Εδώ, έχουμε τα αποτελέσματα με μία εικόνα που λέει χίλιες λέξεις, ένα πείραμα το οποίο τρέχει αυτή την στιγμή στο εργαστήριό μας. Ελπίζω σε ένα-δύο μήνες να το έχουμε δημοσιεύσει κιόλας. Αριστερά το δείγμα control είναι μία άλμη που χρησιμοποιούν οι περισσότερες εταιρείες μεταποίησης, στο μέσον μία νέα άλμη που

αναπτύσσουν και άλλοι ερευνητικοί, ας το πούμε, οργανισμοί και στο «Ξ» είναι η δικιά μας άλμη, θα μου επιτρέψετε να μην πω για λόγους πνευματικών δικαιωμάτων, εξάλλου, τα αποτελέσματα σε έναν μήνα θα είναι δημοσιευμένα και ελεύθερα προς όλους.

Συντονιστής: Οπότε θα έχουμε έτσι την δυνατότητα να τα δούμε.

Γιαννακάς: Έτσι. Φαίνεται πως η δικιά μας η ελιά είναι και πιο σφριγηλή και πιο λαμπερό το χρώμα της και δεν έχει ξεκινήσει καθόλου η μικροβιολογική της αλλοίωση, όπως οι υπόλοιπες, πράγμα το οποίο διαπιστώνει κανείς και όταν τις τρώει κιόλας, έτσι το διαπιστώνουμε και αισθητηριακά, όπως λέμε. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι ήδη έχουμε καταφέρει να αναπτύξουμε τεχνολογίες στο τμήμα μας, με τις οποίες μπορούμε να αντικαταστήσουμε τα συμβατικά υλικά συσκευασίας, παρέχοντας μεγαλύτερη διάρκεια ζωής στα τρόφιμα και αυτές οι μεμβράνες είναι από πολυμερή βιολογικής δράσης. Επίσης, αξιοποιούμε τα εκχυλίσματα και τα αιθέρια έλαια, τα οποία παρεμπιπτόντως υπάρχουν στην περιοχή μας και μονάδες μεταποιητικές (στις πολυμερικές μεμβράνες, τα οποία είναι φυσικά αντιοξειδωτικά) και επίσης ενσωματώνουμε αυτά. Οι μεμβράνες επίσης έχουνε αυξημένες ιδιότητες ως πλαστικά, πολύ καλύτερες μηχανικές ιδιότητες, πολύ καλύτερη αντιοξειδωτική και αντιβακτηριακή δραστηριότητα και επίσης μειώνουμε πάρα πολύ, αυτό που θέλουμε στην συσκευασία, την διαπερατότητα σε υγρασία και οξυγόνο, γιατί αυτά τα δύο καταστρέφουν τα τρόφιμα. Να μην παραλείψω και με ρωτήσετε ότι θέλετε, να ευχαριστήσω γιατί τα αποτελέσματα αυτά δεν έχουν παραχθεί από το τμήμα μας αλλά σε συνεργασία με το πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, τον κύριο Σαλμά, το συνάδελφο και συνεργάτη, το Τμήμα Επιστήμης Μηχανικών των Υλικών, ο κύριος Προεστός από την Αθήνα και φυσικά πολλοί μεταπτυχιακοί, διδάκτορες και μεταδιαδάκτορες, αλλά και φοιτητές, οι οποίοι έχουν βοηθήσει στο να παραχθούν, είτε με τις πτυχιακές τους είτε με τις διδακτορικές τους διατριβές, τα αποτελέσματα που σας έδειξα. Σας ευχαριστώ!

Συντονιστής: Εμείς σας ευχαριστούμε για την εκτενή σας τοποθέτηση. Εγώ ήθελα να σας ρωτήσω το εξής, οι φοιτητές οι οποίοι είναι άνθρωποι της παραγωγής τι σας λένε, ωραία τα συμπεράσματα ωραία η έρευνα, και χρειάζεται. Θα εφαρμοστεί πρακτικά στην αγορά? Ενδιαφέρεται η αγορά να τα αξιοποιήσει και κυρίως το κράτος να έρθει να τα ενισχύσει για να γίνουν μοντέλο παραγωγής/?

Γιαννακάς: Πολύ ωραία ερώτηση. Οι φοιτητές μας παρεμπιπτόντως είναι σήμερα εδώ και τους ευχαριστώ που ήρθαν. Γενικότερα εμείς βλέπουμε μία πολύ ανταπόκριση ένα πολύ καλό feedback τα τελευταία χρόνια από τις επιχειρήσεις της περιοχής μας, μας έχουν αγκαλιάσει και η εταιρεία ΑΥΦΑΝΤΗΣ και η εταιρεία ΓΑΙΑ που μας δίνει τις ελιές και έχουμε και συνεργασία με το R&D της. Αυτό είναι το ζητούμενο και αυτός είναι ο σκοπός και εμείς σαν επιστήμονες στο Τμήμα, να δέσουμε το Τμήμα με τις ανάγκες και τα θέλω της περιοχής. Βλέπετε τα παραδείγματα που έχουμε αναλύσει ήδη είναι από προϊόντα της περιοχής με επιχειρήσεις της περιοχής. Και οι ίδιες θέλουν να δώσουμε λύσεις, είμαστε πολύ χαρούμενοι γιατί υπάρχει μία ανταπόκριση και ερωτήσεις από τις οποίες και εμείς γινόμαστε σοφότεροι πολλές φορές. Ο συνδετικός κρίκος για αυτά τα πράγματα γιατί δεν αρκεί μόνο η θέληση η δικιά μας ή και των επιχειρήσεων η οποία υπάρχει μέχρι τώρα και των φοιτητών μας να συμμετάσχουν σε εκδρομές που πηγαίνουμε και οι ίδιες επιχειρήσεις είναι πολύ φιλόξενες προς του φοιτητές μας. Λείπει αυτό που λέμε και η χρηματοδότηση η οποία θα μπορέσει ακριβώς όλα αυτά που κάνουμε στο εργαστήριο τα οποία δείχνουμε ότι ΄πραγματικά βρίσκουν εφαρμογή σε εργαστηριακό επίπεδο να μπορέσουμε να τα βάλουμε σε γραμμή παραγωγής και να πάνε οι δικές μας επιχειρήσεις μπροστά γιατί μην ξεχνάτε ότι η πορεία ενός επιστήμονα η δικιά μου δηλαδή προσωπικά (να το πάω σε εγωιστικό επίπεδο) κρίνεται από τις δημοσιεύσεις του και από τους φοιτητές του και από τη διδασκαλία του και αυτό το καταφέρνουμε όλοι οι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι στα ελληνικά πανεπιστήμια χρόνια τώρα. Οι δημοσιεύσεις όπως είπα βγαίνουν στο διαδίκτυο και είναι διαθέσιμες από τις επιχειρήσεις όλου του κόσμου. Κάποιοι θέλω να πω τις εκμεταλλεύονται και εμείς δυστυχώς χάνουμε τις ευκαιρίες στην περιοχή μας.

Συντονιστής: Το ζήτημα όμως για εμένα είναι αυτά τα παιδιά που δουλεύουν σήμερα και προχωρούν μαζί με εσάς σε τέτοια projects να μπορούν να γίνουν ανάρπαστα στελέχη στην αγορά εργασίας, Γιατί δεν μπορούμε με συζητούμε ότι διατίθενται σήμερα δισεκατομμύρια Ευρώ στην έρευνα και στην καινοτομία και να μην χρηματοδοτούμε τέτοιες δράσεις. Εκεί είναι η δική μου ένσταση και διαφωνία. Θα δώσουμε το λόγο και μετά. Περνάμε στο κύριο Ζαφειρόπουλο ιδιοκτήτη της «Φάρμας της Γιαγιάς». Να τα στελέχη εδώ είναι κύριε Ζαφειρόπουλε. Ξέρετε όταν διοικούσα τα ΙΕΚ όλης της χώρας 2004-2007 έλεγα ένα πράγμα και για αυτό είχα φτιάξει και τα γραφεία επαγγελματικής ανάπτυξης της σταδιοδρομίας να συνδέσω τη θεωρία με την πράξη δηλαδή να δημιουργήσω ειδικότητες και στελέχη που να γίνουν ανάρπαστα στην αγορά εργασίας. Λοιπόν, τι γίνεται με την φάρμα της γιαγιάς και πως συμβάλει να πάμε από το χωράφι στο πιάτο και να φάμε καλά;

Ζαφειρόπουλος: Την ξεκίνησα πριν 12 χρόνια, ήμουν μηχανικός ηλεκτρολόγος, είχα μεγάλη αγάπη για τα ζώα και έκανα μια μονάδα με αιγοπρόβατα και τέλος του μήνα περνάω HACCP όποτε έρχομαι και στο ράφι και στο πιάτο σας ελπίζω. Οπότε, πώς προχωράμε με γνώμονα την βιωσιμότητα και την κοινωνική ευθύνη στη μονάδα μας; Καταρχάς, θα αναφερθώ σε μια παρεξηγημένη έννοια, τη γενετική βελτίωση, για μια δουλειά που γίνεται στη μονάδα μου, γιατί ως μηχανικός έχω μια έφεση στα μαθηματικά και στον έλεγχο των πραγμάτων. Η γενετική βελτίωση ακούγεται περίεργα, αλλά στην ουσία δεν είναι τίποτα παραπάνω από το να διαλέγεις· και να πω πώς αυτή βοηθάει και στο περιβαλλοντικό αποτύπωμα μας. Η γενετική βελτίωση είναι να διαλέγεις τα κατάλληλα ζώα που έχουν την μεγαλύτερη παραγωγή, ώστε να αυξάνεις την παράγωγη σου. Είναι αυτό που κάνανε οι παππούδες μας παλιά, που λέγανε ότι θα κρατήσουν το κριάρι από την καλύτερη προβατίνα, δηλαδή δεν είναι κάτι περίεργο, ούτε μετάλλαξη ούτε τίποτα. Εμείς στην μονάδα κρατάμε ηλεκτρονικά στατιστικά της γαλακτοπαραγωγής των στοιχείων των ζώων, και έτσι κάθε χρόνο αυξάνουμε το μέσο όρο των παράγωγων. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα, λοιπόν, φαίνεται ξεκάθαρα στο παρακάτω παράδειγμα που θα πω. Αν έχουμε δύο πρόβατα τα οποία παράγουν συνολικά 500 κιλά γάλα, τρώνε περίπου 1000 κιλά τροφή το χρόνο. Αντίθετα, αν ένα πρόβατο παράγει 500 κιλά γάλα, τρώει 700 κιλά τροφή και αρά γλυτώνει 300 κιλά τροφής (δημητριακών και σανών), που αποτελούν την παράγωγη ενός στρέμματος. Είναι επομένως τεράστια η συμμετοχή της βελτιωμένης μονάδας στο περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Συντονιστής: Όμως οι καταναλωτές έρχονται και λένε ότι παρουσιάζετε όμορφα, βιολογικά και προσεγμένα προϊόντα, αλλά με την τιμή τους στα ύψη. Δεν θα μπορέσει ο Έλληνας επιτέλους να φάει γνήσιο ντόπιο κρέας;

Ζαφειρόπουλος: Καλώς ή κακώς, όλη η εμπορευματοποίηση του φαγητού έχει οδηγήσει σε αυτόν τον τομέα. Μεγάλες βιομηχανίες έχουν βιομηχανοποιήσει την παραγωγή τους, γι' αυτό όλα τα τυριά έχουν παρόμοιες γεύσεις και όχι ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Και κάπου εκεί μπαίνουμε εμείς και αυτό θέλουμε να προσφέρουμε. Για παράδειγμα, η κόρη μου έφαγε ένα τυρί που φτιάξαμε πειραματικά και είπε πως έχει γεύση γάλακτος.

Συντονιστής: Άρα τα προϊόντα σας θα τα βρίσκουμε σε ντελικατέσεν, ή θα πάμε και σε μαζικές παραγωγές; Μπορείτε να καλύψετε μαζική παραγωγή;

Ζαφειρόπουλος: Όχι, επιτρέπεται μόνο το γάλα μας να επεξεργαστεί, και δυστυχώς αυτό το κάνει πιο ακριβό. Δυστυχώς, έτσι είναι διότι δεν μπορώ να ανταγωνιστώ τις οικονομίες των μεγάλων εργοστασίων και βιομηχανιών και για να μπορέσω να σταθώ και να ανοίξω μερικές θέσεις εργασίας στο χωριό μου. Δεν γίνεται να μπω και να ανταγωνιστώ φθηνά στη τιμή. Άρα, πρέπει να μπω λίγο πιο ακριβά για να κρατήσω την ποιότητα ψηλά, γιατί θα το φτιάξουμε με παραδοσιακό τρόπο, χωρίς πρόσθετα χημικά, με την πυτιά μας, με την καλλιέργεια μας.

Συντονιστής: Τέλεια ευχαριστούμε τον κύριο Ζαφειρόπουλο στον πρώτο κύκλο και να έρθω στον κύριο Θεοφάνη Ζαχαράτο, ερευνητή στο ερευνητικό Κέντρο Αθηνά και επιστημονικό συνεργάτη

της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος. Εγώ συγκρατώ δύο πράγματα: το ότι θέλουν να μείνουν στον τόπο τους, θέλουν να παράγουν στον τόπο τους, αλλά παράλληλα να είναι βιώσιμοι.

Ζαχαράτος: Ωραία, πολύ ωραία. Άρα, λοιπόν, να κάνουμε ένα step back σε αυτά που συζητάμε. Καταρχάς, πριν ξεκινήσω θέλω να ευχαριστήσω την εφημερίδα «Συνείδηση» και την εφημερίδα «Πελοπόννησο» για την φιλοξενία να πούμε ότι το AGROWN είναι για δεύτερη χρονιά, βλέπουμε ότι σταδιακά εξελίσσεται σαν θεσμό σε ένα φόρουμ διαλόγου σημαντικό. Και να κάνω μία πρόταση προς τους διοργανωτές: καλό είναι τέτοιους είδους δράσεις να κρατάνε και πρακτικά και να δημοσιεύονται έτσι ώστε, χρόνο με το χρόνο, να μπορούμε να βλέπουμε πως η συζήτηση εξελίσσεται τι προβλήματα λύνουμε. Πάμε λίγο να μιλήσουμε για τη βιωσιμότητα. Ακούσαμε πολύ σημαντικά πράγματα. Ξέρετε, όταν ένας ομιλητής είναι σε ένα πάνελ και είναι ο τελευταίος, έπεται των άλλων, του αλλάζει και την ατζέντα. Αλλά αν και κάποιοι το θεωρούν κακό, έχει και ένα καλό, ότι παίρνει ερεθίσματα από αυτά που έχει ακούσει και μπορεί να συμπληρώσει αυτό που θέλει να πει. Εγώ, λοιπόν, όπως είπα θα κάνω ένα βήμα πίσω, θα κάνω ένα step back και δεν θα μιλήσω τόσο τεχνικά όπως πολύ ωραία πράγματα ακούσαμε από τον κύριο Γιαννακά τον Καθηγητή, πολύ σημαντικά για το ρόλο που παίζει η τεχνολογία στην ουσία σε όλο αυτό που λέμε βιωσιμότητα. Θα μιλήσω λίγο, γιατί πρέπει να μιλήσουμε για την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων. Γιατί σήμερα αυτό συζητάμε εδώ, συζητάμε πως από το πιάτο, συγγνώμη, πως από το χωράφι από την αγροτική παραγωγή ξεκινάει η διαδικασία παραγωγής ενός τροφίμου, και αυτό φτάνει μέχρι το πιάτο του καταναλωτή, γιατί πρέπει να μιλήσουμε για την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων και γιατί μας ενδιαφέρει η βιωσιμότητά της. Η βιωσιμότητα έχει πάντα τρία χαρακτηριστικά: έχει την οικονομική, την περιβαλλοντική και την κοινωνική πλευρά της. Είναι άρρητα συνδεδεμένη με αυτά τα τρία, αλλιώς δεν μιλάμε για βιωσιμότητα, μιλάμε για κάποιους μεμονωμένους δείκτες. Να πούμε λοιπόν, σε ότι έχει να κάνει με το περιβαλλοντικό αντίκτυπο που αφήνει αυτή η αλυσίδα εφοδιασμού, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας συμβάλλει κατά 30 % περίπου σε αυτό που ονομάζουμε «εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου», σε αυτό δηλαδή που εντείνει την κλιματική κρίση, που δημιουργεί την κλιματική αλλαγή και βιώνουμε όλη αυτή την κατάσταση που βιώνουμε στις μέρες μας. Αν θέλουμε να κάνουμε breakdown μέσα στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, θα δούμε ότι η γεωργία είναι υπεύθυνη περίπου για το 10 % των αερίων του θερμοκηπίου, η κτηνοτροφία για το 15 % και οι μεταφορές για το 6 %. Είναι αυτή όλη η αλήθεια; Όχι, εμπεριέχει όμως μεγάλο μέρος της αλήθειας. Τι μένει εκτός; Μένει εκτός ο καταναλωτής, ο οποίος είναι το τελευταίο στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων που είναι και το πιο σημαντικό, γιατί εδώ πέρα είμαστε όλοι με διάφορους ρόλους αλλά έχουμε έναν κοινό. Είμαστε όλοι καταναλωτές και πάντα θα καταναλώνουμε. Έτσι, λοιπόν, σύμφωνα με τα στοιχεία και με τις έρευνες βλέπουμε ότι το 1/3 των τροφίμων που παράγεται ετησίως, δηλαδή 1,2 δισεκατομμύρια τόνους τροφίμων, δεν φτάνει ποτέ να εξυπηρετήσει το σκοπό του, δηλαδή να καταναλωθεί από τον άνθρωπο, παρότι είναι μια χαρά και μπορεί να καταναλωθεί από τον άνθρωπο. Αντίθετα, σε διάφορα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, το φαγητό χάνεται. Αν θέλουμε να δούμε τι γίνεται στις ανεπτυγμένες χώρες όπως είναι και η χώρα μας η Ελλάδα, οι έρευνες δείχνουν ότι περίπου 100 κιλά ετησίως καταλήγουν στα σκουπίδια μας. Αν θέλουμε να πάμε στην Ελλάδα να δούμε τι γίνεται, το 2022 με το Πανεπιστήμιο Πατρών και με επικεφαλή καθηγητή της έρευνας τον κύριο Προκόπη Θεοδωρίδη, που είναι και ένας από τους ομιλητές σε κάποιο άλλο πάνελ αργότερα, μελετήσαμε και είδαμε ότι 460 μερίδες φαγητού ετησίως καταλήγουν στα σκουπίδια ενός μέσου νοικοκυριού, την ίδια στιγμή που γνωρίζουμε τι συμβαίνει στον κόσμο από άποψη πείνας. Επειδή αυτό το μεταφράσαμε και σε οικονομικό κόστος με τιμές βάση του 2022, μιλάμε περίπου για 1000 ευρώ το χρόνο στα σκουπίδια μας. Σκεφτείτε με την αύξηση των τιμών πού μπορεί να έχει φτάσει αυτό το κόστος. Είναι, λοιπόν, η μείωση της σπατάλης τροφίμων μια σύγχρονη τάση; Είναι μια τάση των καταναλωτών στο να μειώσει τη σπατάλη τροφίμων όπως είναι και μια τάση να αγοράζει βιολογικά προϊόντα; Η αγορά των βιολογικών προϊόντων θα φτάσει στα 420 δισεκατομμύρια Ευρώ το 2025, όπως είναι τάση και τα

λιγότερο επεξεργασμένα τρόφιμα, διάφορες τάσεις υπάρχουν. Εγώ θέλω να σταθώ στη σπατάλη τροφίμων και πώς μπορούμε να τη μειώσουμε, γιατί αυτό το πρόβλημα έχει τεράστιο αντίκτυπο σε ότι έχει να κάνει με την κλιματική κρίση και την κλιματική αλλαγή, λόγω των εκπομπών που προανέφερα. Πολύ γρήγορα για να μην καταχραστώ τον χρόνο, θα πω ότι υπάρχει μια βεντάλια από εργαλεία που μπορούμε να αξιοποιήσουμε. Μέσα σε αυτά πρέπει να ξέρουμε σίγουρα ποιο είναι το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο έχουμε το δικαίωμα από το νόμο να αξιοποιήσουμε τα τρόφιμα έτσι ώστε να μην τα πετάμε. Για παράδειγμα, έχουμε τις κατάλληλες υποδομές για τη διαχείριση των τροφίμων; Η ζωή τους δεν τελειώνει στο πιάτο μας, αλλά συνεχίζει κατά την απόρριψη. Υπάρχουν πράσινα σημεία; Υπάρχουν μονάδες επεξεργασίας και κομποστοποίησης, ώστε να γίνουν κομπόστ, να πάνε μετά στα βιολογικά προϊόντα, να γίνουν λίπασμα, να γίνουν ενέργεια; Μιας και συζητάμε τα προβλήματα της ενέργειας κ.λ.π., θα πρέπει να χρηματοδοτούμε την έρευνα και την τεχνολογία. Αλλιώς, υπάρχουν φορολογικά κίνητρα για μια εταιρία, για τις μεγάλες αλυσίδες δανεικής πώλησης να μειώσουν τις παρτίδες τροφίμων; Υπάρχουν φορολογικά κίνητρα, ή άλλου είδους κίνητρα για τον πολίτη να μην απορρίπτει τα τρόφιμα; Και θα φτάσουμε στο τελευταίο, στο οποίο εγώ έκανα και σχετική έρευνα πάνω στο διδακτορικό μου, στο ρόλο που παίζει η γνώση-ευαισθητοποίηση-εκπαίδευση. Πολύ σύντομα η μελέτη μέσα από τα συμπεριφοριστικά μοντέλα που ανέπτυξα, έδειξε ότι η γνώση τόσο για τα γενικά περιβαλλοντικά προβλήματα της εποχής μας π.χ. κλιματική αλλαγή, φαινόμενο του θερμοκηπίου, ερημοποίηση, διάβρωση των ακτών κ.λ.π., τροφοδοτούσε φιλικές προς το περιβάλλον συμπεριφορές, άλλαζε δηλαδή τη συμπεριφορά του καταναλωτή έτσι ώστε να δημιουργήσουμε έναν ευσυνείδητο, έναν πράσινο καταναλωτή. Θα μπορούσαμε να πούμε παράλληλα πως η γνώση σε συγκεκριμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως αυτό της σπατάλης τροφίμων που μελέτησα εγώ, έδειξε ότι δημιουργεί μια επιπλέον ώθηση στην αλλαγή των συμπεριφορών. Άρα που καταλήγουμε; Καταλήγουμε ότι όλοι οι stakeholders, όπως συνηθίζεται να λέμε, όλοι οι συνδετικοί κρίκοι πρέπει να επενδύσουμε σε αυτό που ονομάζεται εκπαίδευση για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε έναν άλλο μοντέλο καταναλωτή μακριά από τις δυνατές καταναλωτικές συνήθειες.

Συντονιστής: Πολύ ορθά τα θέσατε κύριε Ζαχαράτο, βάλατε και πολλά θέματα στην ατζέντα μας σήμερα, και νομίζω συγκρίνεται και με τους υπόλοιπους ομιλητές και με τον κύριο Νίκο και με τον κύριο Γιαννακά και τον κύριο Ζαφειρόπουλο. Θα ήθελα από εσάς αν υπάρχει κάποια ερώτηση στους ομιλητές μας και μετά να κάνω έτσι δύο τρεις ερωτήσεις εγώ. Υπάρχει κάτι που έμεινε αδιευκρίνιστο; Γιατί υπάρχουν νοήματα από κάτω time out και τα λοιπά και τα λοιπά για να μπορέσουμε να καλύψουμε και το χρόνο παρακαλώ.

Ερώτηση από το κοινό: Εγώ θέλω να ρωτήσω, θα ήθελα να ρωτήσω το εξής. Συγχαρητήρια καταρχήν και για την οργάνωση και ευχαριστούμε που είστε εδώ. Θέλω να ρωτήσω το εξής όλους τους ομιλητές του πάνελ μας: το κομμάτι της κοινωνικής καινοτομίας σε όλη αυτή τη διαδικασία που μπαίνει; Το κομμάτι της κοινωνικής καινοτομίας με τη λογική ότι για να διαμορφώσεις ένα τελείως διαφορετικό μοντέλο στο LIFE cycle στη διάρκεια της ζωής του τρόφιμου από τον παραγωγό μέχρι το πιάτο μας και μετά το πιάτο μας, σε συστημικό επίπεδο, έχει τεράστιο κόστος να εκπαιδεύσεις τον καταναλωτή. Πρέπει όλο αυτό το βάρος, ή ένα μεγάλο κομμάτι αυτού του βάρους να το πάρουν κοινωνικά σχήματα. Αυτό πως το βλέπετε να λειτουργεί στα επόμενα χρόνια και έχουμε τις υποδομές και την κουλτούρα να τα δείξουμε; Ευχαριστώ πολύ.

Συντονιστής: Θέλετε να ξεκινήσετε εσείς κύριε Ζαχαράτο και όποιοι από τους υπόλοιπους ομιλητές μετά θέλουν να προσθέσουν;

Ζαχαράτος: Είναι πολύ σημαντικά αυτά που θέσατε. Αν προσπαθήσουμε να βάλουμε σε ένα χρονοδιάγραμμα, σε μία ροή, αυτά που συζητάτε ως προς την αλλαγή της συμπεριφοράς, χρειάζεται και το κομμάτι της κοινωνικής καινοτομίας. Δεν υπάρχουν έτοιμες λύσεις, δημιουργούνται στρατηγικές από την Ευρώπη. Farm to Fork 90 % για παράδειγμα, μείωση της

σπάταλης τροφίμων και υπόλοιπες νομοθετικές οδηγίες. Και στην Ελλάδα το 2016 έχουμε το νόμο 4412 που μιλάει για παράδειγμα για τις σπατάλες τροφίμων και πως μπορούμε να τα αντιμετωπίσουμε και στην Ιταλία και στην Γαλλία άλλοι νόμοι. Δεν είναι κάτι που γίνεται από μια μέρα στην άλλη, είναι σημαντικό το ότι συζητάμε. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα, όταν μελέτησα το 2014 για πρώτη φορά τις σπατάλες τροφίμων από το δειγματολόγιο που είχα από το δείγμα που είχα, μόνο το 40 % γνώριζε τι είναι αυτό. Πλέον τα ποσοστά ξεπερνάνε το 90 % φτάνει; Όχι, είναι όμως ένα δείγμα ότι μέσα σε μια δεκαετία σταδιακά αυτή η γνώση περνάει στον κάθε έναν από εμάς και αυτή η γνώση κάποια στιγμή θα εξελιχθεί σε συμπεριφορά. Προφανώς όπως είπα όλοι οι stakeholders, κοινωνία, πολιτεία, κράτος, φορείς, οργανώσεις παραγωγών, οργανώσεις καταναλωτών, όλοι είναι μέρος της λύσης.

Συντονιστής: Και κυρίως οι πολίτες θα πω εγώ, διότι σήμερα ξέρετε πολλές φορές συναντούμε το εξής πράγμα: για την ακρίβεια κατηγορούμε άλλους. Για την ακρίβεια φταίμε εμείς, διότι αν ήμασταν οργανωμένοι σε ένα καταναλωτικό κίνημα εκατομμύρια άνθρωποι θα ελέγχαμε τις τιμές του εμπορίου που σήμερα είναι ανεξέλεγκτες. Εμείς στηρίξαμε το καταναλωτικό κίνημα βρεθήκαμε όλοι μαζί και βάζω και τον εαυτό μου μέσα στο Ινστιτούτο Καταναλωτών να είμαστε 6-7 εκατομμύρια και να διεκδικήσουμε πραγματικά γιατί, αλλιώς διεκδικείς 7 εκατομμύρια πολίτες και αλλιώς διεκδικείς 50-100,150 άτομα και στην ερώτηση που έκανε ο αγαπητός κύριος να προσθέσετε κάτι άλλο παρακαλώ.

Γιαννακάς: Θα ήθελα εγώ να πω ότι το πρόβλημα έτσι όπως το περιέγραψε στην ολότητά του Food waste και των προβλημάτων που δημιουργεί ο κύριος Ζαχαράτος, μας έχει ξεπεράσει σαν κοινωνία, δηλαδή θα έπρεπε να έχουμε δράσει χτες και φυσικά δεν αρκεί μόνο η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ενημέρωση μέσα από αυτή. Είναι και θέμα παιδείας, για να μιλήσω και για τα δικά μας κομμάτια, αλλά θα πρέπει να γίνουν ειδικές δράσεις μέσα από την παιδεία για να ενημερωθεί η κοινωνία. Σκεφτείτε ότι για όλα αυτά που μιλήσαμε σήμερα συνήθως μόνο οι φοιτητές των Τμημάτων τεχνολογίας τροφίμων, γεωπονίας έχουν ακούσει ας το πούμε, άρα για ποια κοινωνία μιλάμε. Και μιας και βρισκόμαστε σε ένα πάνελ να δώσω μια ιδέα και να θυμίσω και κάτι: στην κοινωνία μας ότι για παράδειγμα όταν υπήρχε λειψυδρία στην Ελλάδα ίσως η μεγαλύτεροι ή κοντά στην ηλικία, αν το θυμάστε υπήρχαν διαφημίσεις στη τηλεόραση δηλαδή τα μέσα μαζικής ενημερώσεως.

Συντονιστής: Για όλα και γι' αυτό έγινε και το συνέδριο αυτό και πραγματικά πήραν την πρωτοβουλία και η εφημερίδα «Πελοπόννησος» και η «Συνείδηση» ώστε το συνέδριο να δημιουργήσει ερεθίσματα και να αναδείξει αυτά τα μεγέθη.

Γιαννακάς: Αλλά καλό είναι να υπάρχει και μια επαναλαμβανόμενη διαφήμιση, η οποία μπορεί να σου σπάει και τα νεύρα πολλές φορές… Υπάρχουν δράσεις, να πω για παράδειγμα ότι πρόσφατο ο Δήμος έβαλε κάδο κομποστοποίησης που είναι ίσως και από τους πρώτους Δήμους στη χώρα. Στο Δήμο Αγρινίου αναφέρομαι, γιατί στο Αγρίνιο ζω και ο κόσμος ισχύει αυτό που είπε η ερώτηση ότι δεν ξέρει, ας το πούμε, πετάει τα πλαστικά στον κάδο κομποστοποίησης.

Συντονιστής: Πριν σας δώσω τον λόγο, ένα λεπτό θέλει να προσθέσει κάτι στον αγαπητό φίλο μας ο κύριος Γερονίκος, ή ο κύριος Ζαφειρόπουλος. Παρακαλώ κύριε Ζαχαράτο για να κλείσουμε με εσάς.

Ζαχαράτος: Η αλλαγή της συμπεριφοράς του καταναλωτή δεν είναι μια εύκολη διαδικασία, ούτε μια διαδικασία που γίνεται μια στιγμή στην άλλη, και όπως είπα και στην αρχική τοποθέτηση, χρειάζονται κάποια βασικά elements, κάποια βασικά στοιχεία. Ενίσχυση της γνώσης και της εκπαίδευσης, ενίσχυση της έρευνας, η οποία δημιουργεί τη γνώση και μέσα από την έρευνα μπορούμε να δούμε πως θα φτιάχνουμε τα κατάλληλα κανάλια να προσεγγίσουμε όλες τις κοινωνικές ομάδες και πρακτικές παρεμβάσεις, επικοινωνιακές υποδομές, αλλιώς θα κάνουμε κύκλο γύρω από τον εαυτό μας. Μπορεί να έχουμε μια δεύτερη δευτερολογία για να κλείσουμε.

Γιαννακάς: Δε θέλω να κουράσω απλά να ενημερώσω ουσιαστικά το πρόβλημα του food waste και αυτό που λέμε η κυκλική οικονομία δημιουργήθηκε τα τελευταία 50 χρόνια, όταν έγινε η βίαιη μετάβαση από το χωριό όπως ζει ο καθένας και την συγκεκριμένη οικονομία που είχε αναπτύξει εκεί ο καθένας μας, στον αστικό τρόπο ζωής. Οπότε, να το πω έτσι πολύ λαϊκά, ο παππούς μου είχε κυκλική οικονομία στο χωριό γιατί υπήρχε η κότα, το γουρούνι, δεν υπήρχαν τέτοια προβλήματα ήταν μια συσσωρευμένη γνώση εκατονταετιών, την οποία ήξερε ο καθένας, η γιαγιά έφτιαχνε με ό,τι περίσσευε την πίτα το βράδυ, ο τραχανάς αντίστοιχα, ο τραχανάς είναι αξιοποίηση… όλη η συντήρηση που σας μίλησα εγώ ήταν οργανωμένη ας το πούμε. Αυτή η βίαιη μετάβαση, λοιπόν, χρειάζεται και βίαιες γρήγορες να το πω έτσι ενημερώσεις και λύσεις για να πάμε, γιατί φυσικά κανείς δεν θέλει να γυρίσει το χωριό. Εννοείται ότι προοδεύσαμε και φτάσαμε κάπου σαν αστική κοινωνία, αλλά πρέπει να ξαναοργανώσουμε την ζωή μας με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας όπως επιτάσσουν οι σύγχρονες τάσεις.

Συντονιστής: Με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας, όπως αυτές επιτάσσουν οι νέες τάσεις, γιατί ίσως κάποιοι πρέπει να γυρίσουν στο χωριό, διότι οι νέοι επιστήμονες το χωριό τους έχει σήμερα ανάγκη για να δημιουργήσει και να κάνει ξανά ένα restart, για να μπορέσει να δουλέψει και να παράγει. Γιατί όσο ξεχνούμε τον πρωτογενή τομέα χάνουμε σαν χώρα. Να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ για τη σημερινή μας συνάντηση και όλους εσάς. Να ευχαριστήσω τον κύριο Γερονίκο, τον κύριο Γιαννακά τον κύριο Ζαφειρόπουλο, τον κύριο Ζαχαράτο και όλους εσάς τους αγαπητούς μου φοιτητές πρώτα απ' όλα. Γρήγορα, γρήγορα, τελευταία ερώτηση για να κλείσω.

Ερώτηση από το κοινό: Αρχικώς να σας ευχαριστήσω για την ωραία σας ομιλία και η ερώτησή μου είναι η εξής: μπορούμε σήμερα να πετύχουμε μέσω της γενετικής βελτίωσης και των διασταυρώσεων ένα παραγωγικό ζώο να παράγει όσο δύο. Το γάλα όμως θα έχει τα ίδια ποιοτικά χαρακτηριστικά; Γιατί παρατηρείται σε παλαιότερες φυλές η περιεκτικότητα σε βούτυρο του γάλακτος να είναι μεγαλύτερη, και το τυρί που θα δώσει να είναι ακόμα καλύτερο.

Ζαφειρόπουλος: Αυτό έχει να κάνει καταρχάς με τον τρόπο που θα ταΐσεις το ζώο, έχει να κάνει με την λιποπεριεκτικότητά του και τις γεύσεις που θα πάρει το γάλα, ή το βούτυρο. Δηλαδή μπορείς να ταΐσεις και να πεις ότι όταν είχα πάει στη Γαλλία ας πούμε ήταν ένας που δεν τα πήγαινε με πολύ γάλα τα ζώα του, τα πήγαινε με χαμηλότερο γάλα γιατί λέει θέλει το τυροκομείο μου περισσότερα στερεά μέσα στο γάλα. Οπότε έχεις τη δυνατότητα με τον τρόπο διατροφής του ζώου να παίξεις σε αυτά τα χαρακτηριστικά και άλλο σιτηρέσιο θα υπάρχει για έξι γραμμάρια λίπος και άλλο για πέντε γραμμάρια λίπος στα εκατό. Από εκεί και πέρα όμως οι γεύσεις, ναι προφανώς μια εντατική μονάδα σαν τη δικιά μου ταΐζοντας σωστές τροφές μπορεί και πετυχαίνει γεύσεις πολύ δυνατές, σας το λέω γιατί τα τρώω τα προϊόντα μου, ίσως δεν μπορεί να συγκριθούν με κάποιον που βρίσκεται επάνω στο βουνό και τα βόσκει έξω. Και εκεί είναι μια άλλη κουβέντα η οποία δεν είναι επί του παρόντος της εντατικής της εκτακτικής κτηνοτροφίας. Είναι ανάλογα τι στόχους έχει ο καθένας και πως θέλει τη ζωή του.

Ερώτηση από το κοινό: Ήθελα να ρωτήσω, Γιάννη, η γενετική βελτίωση γίνεται και με στόχο την λιποπεριεκτικότητα;

Ζαχαρόπουλος: Βέβαια, γίνονται και έλεγχοι και είναι χαρακτηριστικά τα οποία περνάνε στα ζώα η λιποπεριεκτικότητα από γενιά σε γενιά.

Συντονιστής: Τέλεια, δίνω τη σκυτάλη σε ένα πάρα πολύ ενδιαφέρον πάνελ που ακολουθεί από τη θάλασσα στο πιάτο και στον καλό συνάδελφο τον κύριο Γιάννη Συμψηρή. Εμείς σας ευχαριστούμε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 16η

Από τη Θάλασσα στο Πιάτο: στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα αλιεύματα

✓ Δρ. **Δήμητρα Κογιάνου**, Ερευνήτρια, Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας, Βιοτεχνολογίας & Υδατοκαλλιεργειών (ΙΘΑΒΒΥΚ) ΕΛΚΕΘΕ

✓ **Ιωάννης Σελιμάς**, Περιβαλλοντολόγος, MSc, Αναπληρωτής Προϊστάμενος, Μονάδας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Μεσολογγίου & προστατευόμενων περιοχών Δυτικής Στερεάς Ελλάδας/Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α

✓ **Παναγιώτα Στάππα**, Βιολόγος MSc, Συνεργάτιδα θαλάσσιου προγράμματος WWF Ελλάς

✓**Παναγιώτα Σταθοπούλου**, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Αειφορικής Γεωργίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Συντονιστής: **Γιάννης Συμψηρής**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Συνείδηση»

Συντονιστής: Η AGROWN συνεχίζεται, δεύτερη ημέρα και είμαστε στην ενότητα «Από τη Θάλασσα στο Πιάτο: στοχεύοντας σε υγιεινά και βιώσιμα αλιεύματα». Είμαι ο Γιάννης Συμψηρής και είμαι δημοσιογράφος στην εφημερίδα «Συνείδηση» και στο site syneidisi.gr. Έχω μαζί μου ερευνητές επιστήμονες οι οποίοι θα μας μιλήσουν για το αντικείμενο αυτό που συζητάμε, για τα αλιεύματα, τη βιωσιμότητά τους, την προοπτική της βιώσιμης αλιείας και πράγματα τα οποία τελοσπάντων είναι μεγάλη προτεραιότητα πια αν θέλουμε να έχουμε κι αλιεία και υδατοκαλλιέργειες και δραστηριότητες στη θάλασσα αλλά να είναι βιώσιμες. Θα ξεκινήσω παρουσιάζοντας και τους τέσσερις ομιλητές εισηγητές. Θα κάνουν μία μικρή εισήγηση και μετά θα κάνω εγώ κάποιες ερωτήσεις για να διευκολύνουμε τη διαδικασία και να βγάλουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα. Λοιπόν, η κυρία Δήμητρα Κογιάνου, Ερευνήτρια, Ινστιτούτο Θαλάσσιας Βιολογίας, Βιοτεχνολογίας & Υδατοκαλλιεργειών στο ΕΛΚΕΘΕ. Ο κύριος Σελιμάς, Περιβαλλοντολόγος και φίλος για την περιοχή, Αναπληρωτής Προϊστάμενος της Μονάδας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Μεσολογγίου & προστατευόμενων περιοχών Δυτικής Στερεάς Ελλάδας/Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α, με τη δική του πορεία στα περιβαλλοντικά ζητήματα της περιοχής. Η κυρία Παναγιώτα Στάππα, είναι Βιολόγος, Συνεργάτιδα θαλάσσιου προγράμματος WWF Ελλάς, θα μας δώσει ίσως την περισσότερο οικολογική ματιά ειδικά με τη βιώσιμη αλιεία και πως το καταλαβαίνουν οι σύγχρονοι αλιείς. Και η Επίκουρη Καθηγήτρια κυρία Παναγιώτα Σταθοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήμα Αειφορικής Γεωργίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, που θα μας δώσει ίσως την αυστηρά επιστημονική, τη μικροβιολογική διάσταση της όλης διαδικασίας, δηλαδή πως θα μπορέσουμε να διασφαλίσουμε αυτό το οποίο συζητάμε να υπάρχει παραγωγή σε ένα βιώσιμο επίπεδο, πολύ σημαντικό. Να ξεκινήσουμε με την κυρία Κογιάνου, έχετε το λόγο.

Κογιάνου: Καλησπέρα, ευχαριστώ πολύ για την παρουσίαση, ευχαριστώ για την πρόσκληση. Είναι σημαντικό να διοργανώνονται τέτοιου είδους συνέδρια, ενημερώνεται το κοινό με αυτό τον τρόπο, το κατανοητικό κοινό, αλλά γίνεται ανταλλαγή απόψεων. Εγώ προσωπικά παρακολούθησα από πολύ ενδιαφέροντα πάνελ, που έχουνε σχέση και με άλλα τρόφιμα που δεν έχω γνώση, οπότε εμπλούτισα αρκετά τις γνώσεις μου σήμερα και χθες. Εγώ, από την δικιά μου τη μεριά, είμαι ερευνήτρια στην ποιότητα και στην ασφάλεια αλιευμάτων στην υδατοκαλλιέργεια, γι' αυτό θα σας μιλήσω περισσότερο σχετικά με τα προϊόντα υδατοκαλλιέργειας και γενικότερα, γιατί είναι σημαντικό στη διατροφή μας το ψάρι και αν εμείς τελικά στην Ελλάδα τρώμε ψάρι. Αν και είμαστε στην Ελλάδα, και με τη γεωγραφία που έχει, οπότε γενικά η κατανάλωση των αλιευμάτων, το γνωρίζουμε όλοι, είναι συνυφασμένη με την καλή υγεία. Θεωρείται με τον ευρύ όρο το ψάρι ως

ένα λειτουργικό τρόφιμο περισσότερο για το καλό λίπος που περιέχει, τα Ω3 λιπαρά οξέα, έχει όμως και πολύ υψηλής βιολογικής αξίας πρωτεΐνες, που δεν έχουν να ζηλέψουν τίποτα από τα άλλα είδη ζωικής παραγωγής. Έχουν βιταμίνες, έχουν μέταλλα, έχουν ιχνοστοιχεία και όλα αυτά τα συστατικά με έμφαση στο EPA και στο DHA που είναι αποκλειστικοί φορείς τα αλιεύματα έχουνε και προσδίδουν πολλαπλά οφέλη στην υγεία, προάγουν την υγεία και όλα αυτά τα οφέλη τα γνωρίζουμε από τα καρδιαγγειακά από τις φλεγμονώδεις νόσους, τον καρκίνο και το ζαχαρώδη διαβήτη, και πάρα πολλά άλλα, τον εγκέφαλο μας κ.λ.π. Τώρα επειδή είμαστε ότι τρώμε, και γενικά επειδή όλα αυτά με την καλή υγεία σχετίζονται με το να καταναλώνουμε ψάρι, και αυτό που συνιστά η Μεσογειακή διατροφή, αν θέλετε να το πάμε εδώ σε εμάς, είναι δύο με τρείς μερίδες την εβδομάδα. Δυστυχώς οι Έλληνες από μελέτες έχει φανεί ότι καταναλώνουν μία μερίδα την εβδομάδα, δυστυχώς, και αν θέλετε να σας πω και περισσότερη στατιστική, έχει βρεθεί ότι βελτιώνεται λίγο η στατιστική με τους μεγαλύτερης ηλικίας ανθρώπους, γιατί οι νέοι άνθρωποι πια έχουν επηρεαστεί 100 % από το δυτικό τύπο διατροφής, από αυτή την ζωή μες στην ένταση, το στρες κ.τ.λ. Τώρα, με περισσότερα νούμερα, να σας πω ότι ένας μέσος άνθρωπος καταναλώνει το χρόνο περίπου 20 kg κρέας. Αυτή η τιμή είναι περίπου κοντά στη μέση τιμή παγκοσμίως και είναι και λίγο πιο χαμηλά από την Ευρωπαϊκή μέση τιμή. Δηλαδή ένας Πορτογάλος καταναλώνει γύρω στα 60 kg ψάρι, ενώ ένας Ισπανός 42 kg, οπότε καταλαβαίνουμε ότι είμαστε πολύ πιο χαμηλά από αυτούς. Και κάτι άλλο, που προκαλεί ιδιαίτερη έκπληξη και ενδιαφέρον, πέρα από τη γεωγραφία της χώρας που σας μίλησα, είναι ότι θα έπρεπε να καταναλώνουμε γιατί έχουμε προϊόν να καταναλώσουμε. Η υδατοκαλλιέργεια παράγει πάρα πολύ προϊόν, με ένα 80 % να το εξάγει, είναι ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό πάνω από 50 % των αλιευμάτων που καταναλώνουμε είναι εισαγωγής και δεν είναι εγχώρια προϊόντα, κάτι που σίγουρα δεν κάνει το τρόφιμο βιώσιμο. Οπότε, θα εκμεταλλευτώ λίγο και την ευκαιρία να μιλήσω για το αρνητικό πρόσημο που έχει η υδατοκαλλιέργεια στην Ελλάδα. Δυστυχώς, χθες έγινε ένα πάνελ όπου ακούσαμε εκπροσώπους του κλάδου να μιλάνε για το χωροταξικό και για όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος που για κάποια χρόνια έχει μία σταθερή παραγωγή. Δυστυχώς, ενώ οι στόχοι όπως αναφέρθηκε χτες είναι να αυξάνονται 3 με 5 % αν θυμάμαι καλά, όπως είπανε δυστυχώς δεν έχει γίνει αυτό, με τον ανταγωνισμό που υπάρχει. Η Τουρκία, που πριν 8 χρόνια επειδή διάβασα πρόσφατα μια μελέτη ήτανε πολύ χαμηλά, τώρα μας έχει ξεπεράσει κατά πολύ και να είναι η πρώτη στην Μεσόγειο στην παραγωγή τσιπούρας και λαβρακιού. Θα μιλήσουμε γι' αυτά γιατί έχει και άλλα αλιεύματα, οπότε, ενώ ο κόσμος φαίνεται ότι έχει ανάγκη για καλή πρωτεΐνη, για καλή πρώτη ύλη, για ποιοτικό τρόφιμο και για ασφαλές τρόφιμο, φαίνεται να έχει μια δυσπιστία απέναντι στα προϊόντα υδατοκαλλιέργειας, που σίγουρα έχουν υψηλή διατροφική αξία, έχουνε πολύ μεγάλη ποσότητα ω3 λιπαρών οξέων, συμβάλλουν στην αειφορία, στη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος γιατί μειώνουν αυτή την πίεση λόγω της υπεραλίευσης που συμβαίνει, έχουνε μια σταθερή ποιότητα όλο το χρόνο, και μπορούμε να τα βρούμε όλο το χρόνο, και αυτό είναι σημαντικό. Αλλά έχουν και μια σταθερή ποιότητα, λόγω της σταθερής ποιότητας διατροφής που λαμβάνουν, είναι οικονομικά προσιτά, είναι σίγουρα φρέσκα, διότι η εξαλίευση ακολουθεί τη ζήτηση. Ζητάει το ράφι του σούπερ μάρκετ, γίνεται η εξαλίευση και δυο μέρες, τρεις μέρες μετά την εξαλίευση, το ψάρι βρίσκεται στο εμπόριο και σίγουρα είναι εγγυημένα ασφαλές. Οπότε, νομίζω γενικά ο κόσμος θα πρέπει να ενημερωθεί, θα πρέπει να αυξήσει την κατανάλωση ψαριού.

Συντονιστής: Και να κλείσουμε με αυτή την εισήγηση, γιατί θα χρειαστεί να ξεπεράσουμε πολύ το χρόνο. Όχι, λέω ολοκληρώστε την εισήγηση με αυτό με το τι πρέπει να κάνει γιατί πρέπει να σας κάνουμε κάνα δυο ερωτήσεις πρέπει να προλάβουμε το χρόνο. Εντάξει έχουμε για όλους δηλαδή 27 λεπτά ακόμα. Ωραία, συγνώμη, όχι, όχι, δεν υπάρχει…, απλά έχετε ξεπεράσει κάνα δυο λεπτά ας πούμε το χρόνο μας. Είμαστε μια χαρά, εντάξει, θα μπορούσατε και παραπάνω…

Κογιάνου: Οπότε, σίγουρα θα πρέπει ο καταναλωτής να ενημερωθεί στο τι πρέπει να γίνει, θα πρέπει να στρέφεται να αγοράζει τα προϊόντα σεβόμενος το περιβάλλον, οπότε να γίνει όχι μία ενημέρωση στο πόσο θα πρέπει να τρώει, αλλά και στο τι μπορεί να τρώει. Δηλαδή να μην γίνεται

εξαλίευση, υπεραλίευση, γιατί δεν μπορούμε να τα βρούμε κι όλα, οπότε αναγκαζόμαστε να κάνουμε διάφορα πράγματα. Δεν είναι το δικό μου αντικείμενο και θα ήθελα να μιλήσω όποτε μπορώ για τις ερευνητικές προτεραιότητες που υπάρχουν στον κλάδο, αν υπάρχει χρόνος.

Συντονιστής: Η ερώτηση είναι αυτή: ποιες είναι αυτές οι ερευνητικές προτεραιότητες και επίσης να το συνδυάσουμε και με μια άλλη ερώτηση. Είπατε για τη δυσφήμηση κατά κάποιον τρόπο που για αρκετά χρόνια έγινε. Ναι, μου έλεγε ένας άνθρωπος του κλάδου ότι αν τρώγαμε αλιεύματα και δεν είχαμε υδατοκαλλιέργειες καθόλου, αυτή τη στιγμή η σαρδέλα θα έκανε περίπου 30 Ευρώ το κιλό. Έτσι, δηλαδή κάποια χρόνια πριν, όταν ενεργοποιήθηκαν οι υδατοκαλλιέργειες, βάλαν ψάρι σε μεγάλες ποσότητες και μπόρεσε και έφαγε ο Έλληνας ψάρι σε μια λογική τιμή. Αυτό όμως περιέργως δεν μετράει τόσο πολύ, όσο μετράνε κάποιες ενδεχομένως φήμες περί φορμόλης, δηλαδή έχουμε δει στους τοίχους να υπάρχουν εφημερίδες τοίχου που να εξηγούν τις απόψεις κάποιων επιστημόνων. Πείτε μας γι' αυτά δυο στάδια για να ολοκληρώσουμε και τις ερωτήσεις με αυτό τον τρόπο.

Κογιάνου: Ωραία, σας ευχαριστώ, θα ολοκληρώσω το συλλογισμό μου με τις ερευνητικές προτεραιότητες, και μετά θα απαντήσω και στο ερώτημά σας. Έχουν τεθεί κάποιοι στόχοι, έτσι ώστε να έχουμε ένα συν για τη βιωσιμότητα του κλάδου, για τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, και για να έχουμε ένα οικονομικά προσιτό ψάρι, θέλουμε τα εξής: θέλουμε λοιπόν να μειώσουμε να έχουμε μάλλον περιβαλλοντικά βιώσιμες και οικονομικά συμφέρουσες πρώτες ύλες, οπότε θέλουμε την εισαγωγή καινοτόμων πρώτων υλών στα σιτηρέσια των αλιευμάτων. Μα θέλουμε ενδεχομένως να χρησιμοποιούμε και αυτό που λέμε waste, τα σκουπίδια άλλων, ή ακόμα και των δικών μας κλάδων, που μπορούμε με επεξεργασία και καινοτόμες διαδικασίες, να τα εισάγουμε στη διατροφή, έτσι ώστε μέσω αυτής της κυκλικής οικονομίας, να μειώσουμε το αποτύπωμα. Σίγουρα η εισαγωγή νέων ειδών και οι διαφορετικοί τρόποι εκτροφής θα βοηθήσουν επίσης στη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος, να διαχειριζόμαστε τις παθολογικές καταστάσεις με εναλλακτικές προσεγγίσεις και με σύγχρονες προσεγγίσεις. Ακόμα και με το Α.Ι. (τεχνητή νοημοσύνη) μπορεί να γίνει αυτό. Να μπορέσουμε, μέσω της μεταποίησης, να κάνουμε το τρόφιμο πιο ελκυστικό, έτσι ώστε και οι νέοι άνθρωποι να μπορούν να καταναλώνουν τέτοιου είδους τρόφιμα. Η συσκευασία είναι κάτι άλλο σε συνδυασμό με τη μεταποίηση, δηλαδή το να φτιαχτούν νέα προϊόντα κ.λ.π. Και τέλος, να αυξήσουμε τη διάρκεια ζωής. Αυτό ισχύει σε όλους τους κλάδους, πόσο μάλλον σε ένα τρόφιμο που είναι αρκετά ευαλλοίωτο, να αυξήσουμε το χρόνο ζωής, έτσι ώστε να μειώσουμε τη σπατάλη τροφίμων. Αυτές είναι σίγουρα οι προτεραιότητες και είναι πολλές ακόμα, αλλά οι σημαντικότερες είναι αυτές.

Συντονιστής: Και μια κουβέντα για το πως κατέληξε έτσι σε ένα αρνητικό περιβάλλον στη διαδικασία.

Κογιάνου: Ναι ακριβώς, πως έχει ξεκινήσει αυτή η δυσφήμιση εγώ δεν έχω καταλάβει… Απλά ξεκινήσανε να λένε και όλο αυτό έγινε μετά ένα ντόμινο, μια κουβέντα που ο καθένας έλεγε τη γνώμη του, όντας γνώστης, ή μη γνώστης, είχε μια άποψη πάνω σε αυτό όσον αφορά στην φορμόλη. Η φορμόλη, αρχικά, είναι ένα νόμιμο σκεύασμα το οποίο είμαι σίγουρη (δεν είναι κάποιος εδώ ιχθυοκαλλιεργητής) αλλά σίγουρα δεν του αρέσει πάρα πολύ που το κάνουνε. Δηλαδή είναι μια επίπονη διαδικασία, χρονοβόρα, κοστοβόρα διαδικασία, την οποία θέλουν αν μπορούσαν να αποφύγουν. Όπως σε όλες τις εντατικές εκτροφές, όταν κάτι πάει να καταστρέψει την παραγωγή σου, θέλεις να την προστατέψεις. Ένα παράσιτο καταπολεμά η φορμόλη συγκεκριμένα, το οποίο μπορεί να προκαλέσει μεγάλες ζημιές τους κλωβούς και ο παραγωγός να χάσει με μέχρι και 50 % της βιομάζας του, που είναι πάρα πολύ σημαντικό. Και αυτό όταν μιλάμε για απώλεια και για σπατάλη τροφίμων, και πώς αυτό για ένα ψάρι που για να φτάσει στο τραπέζι μας πρέπει να περάσει ενάμιση χρόνος. Δηλαδή εμπορεύσιμο μέγεθος τσιπούρας και λαβρακιού είναι μετά από ενάμιση χρόνο, δεν είναι μετά από μέρες που μετράνε σε κάποιες άλλες εκτροφές, όπου είναι ημέρες. Ας πούμε στα κοτόπουλα, ακριβώς, είναι κάποιες μέρες. Οπότε είναι κάτι που

αναγκαστικά το κάνουνε είναι ένας νόμιμος τρόπος θεραπείας. Τώρα έχουν γίνει πάρα πολλές μελέτες σχετικά με τη φορμόλη για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, για την ασφάλεια του τροφίμου. Η φορμόλη έχει φορμαλδεΰδη. Οι περισσότεροι νομίζω δεν γνωρίζουν ότι φορμαλδεΰδη έχουν όλοι οι οργανισμοί, έχουν τα ψάρια, έχει ο άνθρωπος, είναι ένα μόριο σημαντικό σε αναβολικές και καταβολικές διαδικασίες του οργανισμού, και γι' αυτό είναι και πάρα πολύ δύσκολο να μετρήσεις αυξομειώσεις μετά από ένα θεραπευτικό μπάνιο. Και όντως έχω συμμετάσχει σε μία μελέτη, που έχει δημοσιευθεί κιόλας, που δεν έχουνε καταφέρει να δουν καμία μεταβολή στην στη φορμόλη, διότι είναι ένα προϊόν που υπάρχει φυσικά στους οργανισμούς. Σίγουρα ο κλάδος, έχουμε ναι επικοινωνία με τον κλάδο, ο κλάδος αντιλαμβάνεται ότι ο κόσμος μπορεί να μην του αρέσει η χρήση αυτής της ουσίας, οπότε σε επαφή με τους παραγωγούς πάντα μας προσεγγίζουν να βρούμε κάτι διαφορετικό, αν όχι το να το αντικαταστήσουμε, αλλά συνδυαστικά να μπορέσουμε να μειώσουμε τη χρήση. Και όντως, έχουμε καταλήξει σε ένα σκεύασμα, το οποίο μπορεί να καταπολεμήσει το συγκεκριμένο παράσιτο. Δηλαδή, ακούμε τον παραγωγό και ερευνητικά, και γι' αυτό μίλησα για τη διαχείριση παθολογικών καταστάσεων με σύγχρονες και εναλλακτικές προσεγγίσεις. Έχει κατατεθεί φάκελος για να γίνει νόμιμο αυτό το σκεύασμα, οπότε στο μέλλον έχουμε και σε αυτό το κομμάτι να δούμε.

Συντονιστής: Είχαμε και έτσι κάτι καινούργιο, μια είδηση, οπότε να συνεχίσουμε έχει κι αυτό μια σημασία. Να περάσουμε στον κύριο Σελιμά, σας προλόγισα ήδη, σας ακούμε.

Σελιμάς: Ευχαριστώ πολύ καταρχάς για την πρόσκληση στο AGROWN. Ακούω από χθες όλες τις εισηγήσεις, έχω καταλήξει ήδη σε ένα συμπέρασμα, ότι από τους ανθρώπους που κατέχουν θέση ευθύνης δεν έχω ακούσει κανένα είδος λογοδοσίας και επίσης δεν έχω ακούσει και κανένα συγκροτημένο σχέδιο για τα αντικείμενα που αφορούν τις ομιλίες στα τμήματα που έχουν διαχωριστεί. Είναι φυσικό οι επιστήμονες να κάνουν αναλύσεις, να κάνουν σχόλια, αλλά από τους ανθρώπους που έχουν θέσεις ευθύνης περίμενα ότι σε ένα δημόσιο φόρουμ διαλόγου θα υπήρχε ένα είδος λογοδοσίας στις θέσεις με τις οποίες ηγούνται, και επίσης και ένα συγκροτημένο σχέδιο. Αντ' αυτού άκουσα σχόλια και όχι δεσμεύσεις. Αυτό το σχόλιο αν θες το κάνω και σαν πολίτης, σαν Αγρινιώτης, και όχι τόσο πολύ από τη θέση του αναπληρωτή προϊσταμένου της μονάδας διαχείρισης του εθνικού πάρκου Μεσολογγίου και του ΟΠΕΚΑ (Οργανισμού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής). Θα επιλέξω, όμως, τουλάχιστον για τη δικιά μου παρουσία, να λογοδοτήσω, να πω τι κάναμε για αυτά τα θέματα που απασχολούν τη σημερινή συνεδρίαση. Καταρχάς, εδώ και μία διετία, υποβάλλαμε το δελτίο άυλης κληρονομιάς για την παραδοσιακή αλιεία και του Εθνικού Πάρκου Μεσολογγίου, το οποίο με απόφαση της υπουργού πολιτισμού της Λίνας Μενδώνη, το Γενάρη του 2022 ενταχθήκαμε στον κατάλογο άυλης κληρονομιάς, και επομένως αυτό ήταν μία πολύ μεγάλη επιτυχία. Εντάξαμε στην παραδοσιακή αλιεία, την αλιεία των ιχθυοτροφείων τη διβαρίσια αλιεία, καθώς και την αλιεία των ελεύθερων αλιέων με το σταφνοκάρι, τη γαΐτα, τους διάφορους τρόπους ψαρέματος. Επίσης, καταφέραμε τα προηγούμενα χρόνια με χρηματοδότηση από το ΕΠΕΡ, το ΕΠΕΡΕΑ και το ΥΜΕΠΕΡΕΑ να ωριμάσουμε τα έργα της λιμνοθάλασσας, τα οποία το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ενέταξε σε πρόγραμμα, και το υπουργείο Μεταφορών Δικτύων και Υποδομών έχει συμβασιοποιήσει μελέτες ύψους 20 εκατομμυρίων Ευρώ, και τα έργα αυτά υλοποιούνται σήμερα. Το αποτέλεσμα των οποίων με την ολοκλήρωσή τους θα είναι να έχουμε μία ιχθυοκομική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου. Είναι έργα άρσης αναχωμάτων από διάφορες υποδομές που δημιουργήθηκαν επί δικτατορίας για να αποξηρανθεί η λιμνοθάλασσα και να παρασχεθεί στους αγρότες για γεωργικές καλλιέργειες. Ουσιαστικά, η μεταπολίτευση αναλαμβάνει να άρει τα έργα αυτά, με τα οποία ήθελαν να αποξηράνουν τη λιμνοθάλασσα, ενώ φανταστείτε ότι εκείνη την εποχή είχε υπογραφεί η σύμβαση Ραμσάρ και θα έπρεπε να διατηρήσουμε την περιοχή ως ενταγμένη στις 11 περιοχές της Ελλάδας στο δίκτυο Ραμσάρ. Τα έργα αυτά υλοποιούνται, υπάρχουν προσφυγές, υπάρχουν διαστήματα που διακόπτονται, έχουν τροποποιηθεί προϋπολογισμοί, όμως στο τέλος τα έργα αυτά δημιουργώντας

τεχνητή λίμνη στο αντλιοστάσιο που είναι κοντά στην περιοχή του Λούρου, αίροντας αναχώματα στην περιοχή της Κλείσοβας και της περιοχής των Χόχλιων, δηλαδή στη δυτική λιμνοθάλασσα βελτιώνοντας την οδοποιία με τις γέφυρες στο δρόμο της Τουρλίδας, επισκευάζοντας το κανάλι τη διώρυγα που αρδεύει τον κάμπο της παραχελωίτιδας, δημιουργώντας παρατηρητήρια πουλιών θα καταφέρουμε να ανασχέσουμε τη διαρκή περιβαλλοντική και ιχθυοκομική υποβάθμιση της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου. Τρίτον, παραλάβουμε το έργο monitoring εποπτείας λιμνών, θαλασσών, ποταμών το 2015, όπου ήταν και μέρος του συνολικού draft που στείλαμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την κατάσταση βιοποικιλότητας στην Ελλάδα. Τέταρτον, αλλάξαμε τις πείρες στα στόμια των φυσικών εκτροφείων, πολύ σημαντικό γιατί έτσι αποφεύγουμε την σύλληψη των υπομεγεθών ψαριών, που σημαίνει από την παρεμπίπτουσα αλιεία. Τι σημαίνει αυτό γενικώς, ότι αφήνοντας τα μικρά ψάρια να απελευθερωθούν στον Πατραϊκό κόλπο, έχουμε τη δυνατότητα την επόμενη χρονιά να τα συλλάβουν πάλι οι ιχθυοτρόφοι στα φυσικά εκτροφεία. Εκτός από αυτό, μετρήσαμε το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των φυσικών εκτροφείων, το οποίο είναι θετικό σε σχέση με τα εκτροφεία εντατικού τύπου. Να πειράξω λίγο την κυρία Κογιάνου σε αυτό, αλλά, να, έχουμε και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις. Η μία είναι ότι συλλαμβάνονται θηλυκά κεφαλόπουλα, οι μπάφες, και οπότε από εκεί βγαίνει το αυγοτάραχο. Καταλαβαίνετε πως μειώνουμε την γεννητικότητα των ψαριών. Και το άλλο σημαντικό είναι ότι αντικαταστάθηκαν οι παλιοί ιχθυοφραγμοί που ήταν από καλαμωτή, ένα φυσικό υλικό, (το οποίο άφηνε περιθώρια να υπάρχει ανταλλαγή του νερού) από PVC, που σημαίνει ότι συγκεντρώνονται πάνω στο υλικό αυτό περισσότερα ιζήματα, και άρα οι ιχθυοφραγμοί λειτουργούν σαν τοιχία μέσα στη θάλασσα που δεν αφήνουν το νερό να ανανεωθεί πάρα πολύ καλά.

Συντονιστής: Πρέπει να ζητήσω λίγο να το επισπεύσουμε γιατί είμαστε στα 14 λεπτά 15 λεπτά είναι η άλλη η ενότητα, γιατί πρέπει οπωσδήποτε να σου κάνω και μια δύο ερωτήσεις. Καταρχήν μάθαμε ότι έχει χούντα η λιμνοθάλασσα, είχε τουλάχιστον παλιά.

Σελιμάς: Είχε παλιά, τώρα δεν έχει. Ελπίζω δηλαδή να μην έχει, γιατί δεν ξέρει κανείς πότε τι συμβαίνει σε αυτόν το τόπο…, εντάξει να είμαστε φυλαγμένοι λίγο… Γιάννη με προκαλείς και καθυστερώ…,

Συντονιστής: Μα χρειάζεται λίγο να βάλουμε λίγο αλατοπίπερο…

Σελιμάς: Εμπλουτίσαμε το Μουσείο αλιείας, παράκτιας αλιείας του τελικού με έντυπο υλικό της μονάδας μας, κάναμε μελέτες διαχείρισης της χελώνας καρέτα-καρέτα που είναι σημαντικός χώρος τροφοληψίας και αναπαραγωγής η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, με επιπτώσεις και αυτό στην αλιεία, γιατί αλλάζουν οι μηχανές αλλάζουν οι κόμβοι που λειτουργούν τα σκάφη και διάφορα πράγματα. Αντιμετωπίσαμε σε ένα βαθμό το ζήτημα των ιχθυοφάγων πτηνών των κορμοράνων που τρώνε μεγάλες ποσότητες της διβαρίσιας αλιείας κυρίως με τάφρους διαχείμασης κάναμε μελέτη με το «διαΝΕΟσις» ΟΦΥΠΕΚΑ σε σχέση με την ανάδειξη του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, ενισχύοντας δηλαδή τις ειδικές μορφές τουρισμού, ενώ εγκαταστήσαμε πολύ πολυπαραμετρικά εργαλεία και μετράμε φυσικοχημικούς παράγοντες BOD, pH, COD, αγωγιμότητα, αλατότητα στην Κλείσοβα και στην λιμνοθάλασσα του Αιτωλικού. Ένα τελευταίο στοιχείο όμως θέλω να πω είναι το στοιχείο της διάβρωσης των αμμολουρίδων. Η λιμνοθάλασσα διαχωρίζεται από τον Πατραϊκό κόλπο μέσα από αμμολουρίδες και εκεί είναι εγκατεστημένα τα πιο πολλά φυσικά ιχθυοτροφεία. Αυτές οι αμμολουρίδες λόγω της ύπαρξης φραγμάτων τόσο στον ποταμό Αχελώο, όσο και στον ποταμό Εύηνο, είτε για λόγους παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, είτε για λόγους ύδρευσης της Αθήνας, έχουν μειωθεί οι φερτές ύλες. Άρα, η ιζηματογέννηση στο δέλτα των ποταμών, άρα και ο εμπλουτισμός της αμμολουρίδας που είναι έμπροσθεν της λιμνοθάλασσας και από εκεί και μετά ξεκινάει ο Πατραϊκός κόλπος, έχει μειωθεί η στερεομεταφορά. Άρα, με την κλιματική αλλαγή, τα super fast feries που πάνε Πάτρα-Ιταλία και τα καιρικά φαινόμενα έχουμε μία διάβρωση των αμμοθινών αυτών των αμμονησίδων με αποτέλεσμα να έχουμε μία μεγάλη επίπτωση στα ίδια, και τους οικίσκους των εκτροφείων. Και αν

συνεχίσει αυτή η διαδικασία χωρίς να κάνουμε κάποια μελέτη, που εξετάζει ο οργανισμός όμως να κάνει αυτή τη μελέτη, για να δούμε και τα αίτια και τους τρόπους ενίσχυσης των αμμολουρίδων, σε λίγα χρόνια δεν θα υπάρχει λιμνοθάλασσα.

Συντονιστής: Άρα, περνάω κατευθείαν στην ερώτηση η οποία νομίζω ότι είναι πολύ του αντικειμένου σας αν διαπιστώνετε δραστηριότητες στη λιμνοθάλασσα και ευρύτερα οι οποίες επικαλύπτουν η μία την άλλη, ή είναι ανταγωνιστικές η μία στην άλλη, δηλαδή ναυσιπλοΐα, θέματα ενέργειας, υδατοκαλλιέργεια, τουρισμός, υπάρχει κάποια πρόταση σχετικά με το τι μπορεί να κάνουμε με αυτό κυρίως στο θέμα των αν μπορείτε μέσα στο επόμενο λεπτό γιατί είναι για τους δύο επόμενους εισηγητές από 6 λεπτά σκάρτα

Σελιμάς: Μας εκπαιδεύεις για υποψήφιους προέδρους του ΠΑΣΟΚ

Συντονιστής: Είναι ο χρόνος μας έτσι πρέπει να είμαστε περιορισμένοι στο χρόνο

Σελιμάς: Ωραία εντάξει νομίζω ότι το σημείο το χωρικό το οποίο εντοπίζεται αυτός ο ανταγωνισμός χρήσεων γης είναι οι νήσοι Εχινάδες στο κομμάτι το δυτικό του Αχελώου (δυτικές ακτές του νομού Αιτωλοακαρνανίας), όπου εκεί Γιάννη έχουμε το εξής φαινόμενο: έρευνα και αναζήτηση των υδρογονανθράκων, περιοχή ολοκληρωμένης ανάπτυξης των υδατοκαλλιεργειών, βόρειες Εχινάδες, νότιες Εχινάδες, περιοχή τουριστικής ανάπτυξης. Βλέπεις πως ο Δήμος του Ξηρομέρου πως αντιδρά στην ΠΟΑΥ των βορείων Εχινάδων, χώρους ιστιοπλοΐας κάναμε μελέτη φέρουσας ικανότητας φέτος και βλέπουμε πόσα ιστιοπλοϊκά περνάν εκεί τον μήνα Ιούλιο και Αύγουστο, (οι νέοι ιστιοπλόοι πάνε τον Αύγουστο, οι παλιοί ιστιοπλόοι τον Ιούλιο) και είναι ένας χώρος που είχε δελφίνια, κητώδη, καρέτα-καρέτα και φώκια μονάχους-μονάχους. Άρα, καταλαβαίνεις ότι είναι ένα σύνολο χρήσεων γης αντιθετικό, ανταγωνιστικό, το οποίο αν δεν γίνει ένα ειδικό χωρικό σχέδιο του υπουργείου περιβάλλοντος για να συντονίσει αυτές όλες τις δράσεις νομίζω πως σε μερικά χρόνια θα έχουμε πρόβλημα στην περιοχή αυτή.

Συντονιστής: Μάλιστα ευχαριστούμε ήσουνα τελικά περιεκτικός πάρα πολύ.

Σελιμάς: Ευχαριστώ.

Συντονιστής: Άρα, περνάμε στην κυρία Παναγιώτα Στάππα. Θα πρέπει να μας περιγράψετε πρωτοβουλίες τις οποίες τις ακολουθούν, ή δεν τις ακολουθούν πλέον οι αλιείς σχετικά με το να είναι βιώσιμες.

Στάππα: Αρχικά, το WWF είναι μια περιβαλλοντική οργάνωση που στόχο έχουμε την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και γενικότερα του περιβάλλοντος, αλλά και την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης. Γι' αυτό και μια από τις παρεμβάσεις μας είναι να δουλεύουμε σε θέματα αλιείας. Έτσι λοιπόν, δουλεύοντας από το 2017 με ψαράδες στις βόρειές Κυκλάδες, οι ίδιοι οι ψαράδες μαζί με επιστήμονες, αλλά και εκπροσώπους από άλλους φορείς, αποφάσισαν και υιοθέτησαν εθελοντικά κάποιες βιώσιμες πρακτικές με στόχο αρχικά και πρώτα από όλα, την προστασία των ιχθυοαποθεμάτων. Και για την δική τους ευημερία προσπαθούσαμε όλοι μαζί να βρούμε τρόπους έτσι ώστε να χρησιμοποιήσουμε τις βιώσιμες πρακτικές, και αυτό το βιώσιμο ψάρι να του δώσουμε μια αξία και να μπορέσουμε να το προωθήσουμε έτσι καλύτερα στην αγορά. Για αυτό από το 2017, καθώς και τώρα, συνεχίζουμε με δράσεις που αφορούν πρώτα από όλα στην εκτίμηση των ιχθυοαποθεμάτων στις βόρειες Κυκλάδες, καθώς και τις δράσεις για την καλύτερη πρόσβαση των αλιευμάτων αυτών στη αγορά. Πρώτα από όλα, μιλήσαμε και κάναμε έρευνες σχετικά με το να μάθουμε την προμηθευτική αλυσίδα στις βόρειες Κυκλάδες μαζί με τους ψαράδες, όντως πρωταγωνιστές, αλλά και με ειδικούς προσπαθήσαμε να δούμε τα διαφορετικά καταναλωτικά κοινά και πως και ποια από αυτά θα ήταν το ποιο κατάλληλο για να προωθήσουν το προϊόν τους συλλογικά και χρησιμοποιήσαμε και την τεχνολογία. Χρησιμοποιήσαμε κα τεστάραμε μια ηλεκτρονική ψαραγορά, το ABALOBI, για να δούμε πως θα μπορούσε να

χρησιμοποιηθεί και να πουληθεί ένα ψάρι από την Άνδρο στην Αθήνα. Αυτό έγινε σε πιλοτική δράση και με αφορμή όλο αυτό κάναμε και μια μελέτη σκοπιμότητας για να δούμε αν οι ψαράδες δημιουργήσουνε ένα συλλογικό σχήμα ένα συνεταιρισμό, μια ΙΚΕ, τέλος πάντων να συνεργαστούν όλοι μαζί, αν αυτό θα είναι βιώσιμο και πρακτικό και να πουλήσουν τα ψάρια τους από τα νησιά τους στην Αθήνα, εκεί που είναι και ο μεγαλύτερο όγκος καταναλωτών. Βέβαια για να μπορέσει να γίνει αυτό το εγχείρημα, πρέπει να γίνουν πάρα πολλά πράγματα από την πλευρά των ψαράδων, όπως το κεφάλαιο και πολλά που δεν είναι της παρούσης να τα αναλύσουμε. Αλλά κάτι το οποίο είναι αναγκαίο, είναι να ενημερωθεί και το κοινό αλλά και οι προμηθευτές σχετικά με την υπεύθυνη κατανάλωση ψαριών, και αυτό ήδη το έχουμε και το προσεγγίζουμε από το 2015 σαν οργάνωση με την εκστρατεία την πανευρωπαϊκή το Fish forward. Μέσω αυτού θέλουμε να ευαισθητοποιήσουμε και να ενθαρρύνουμε, τόσο τους καταναλωτές, όσο και τους προμηθευτές να αγοράζουνε υπεύθυνα ψαρικά. Έτσι λοιπόν, στα πλαίσια αυτού δημιουργήθηκε ένα πολύ ωραίο εργαλείο το FishGide. Ουσιαστικά είναι ένας οδηγός που μας δείχνει μέσα τα ψάρια τα ελληνικά και μας δίνει οδηγίες για το πότε, ποια εποχή, αλλά και σε τι μέγεθος είναι καλύτερο να τα φάμε. Υπάρχει χρωματική κλίμακα σε σχέση με τα ψάρια υδατοκαλλιέργειες, ποιο από αυτά είναι καλύτερο να το καταναλώσουμε. Και αυτή την περίοδο η ομάδα μας στην προσπάθεια όλη αυτή ανανεώνει αυτό το εργαλείο, και θα προστεθούνε νέα είδη που υπάρχουν στις ελληνικές θάλασσες και που βρίσκει ο καταναλωτής στην αγορά. Επίσης, θα προστεθούνε επιπλέον είδη εισαγόμενα, υδατοκαλλιέργειας, αλλά και ψάρια λιμνοθαλασσών και θα προστεθεί και μια καινούργια ενότητα, τα ξενικά είδη, να συστήσουμε στον κόσμο τα ξενικά είδη που έχουν έρθει στις θάλασσες μας και καλώς ή κακώς πλέον είναι μια νέα πραγματικότητα.

Συντονιστής: Οι νέοι ψαράδες (οι αλιείς) είναι δεκτικοί σε αυτά που τους προσφέρετε, ή έχουν μια άρνηση; Γιατί δεν φτάνει οι παραγωγοί, δεν μπορούνε να είναι και βιώσιμοι, δεν είναι αυτό το μέλημα τους. Δηλαδή, ειδικά αυτές τις πλατφόρμες που χρησιμοποιείτε, είναι διατεθειμένοι να τις χρησιμοποιήσουν;

Στάππα: Οι ψαράδες με τους οποίους συνεργαζόμαστε και αυτή η ομάδα που έχουμε φτιάξει από το 2017, και αυτήν την στιγμή προσπαθούμε να την επεκτείνουμε και σε άλλα νησιά και να μπούνε και περισσότεροι άνθρωποι, νιώθουν την ανάγκη γιατί οι ίδιοι καθώς βλέπουν το εισόδημα τους να μειώνεται, βλέπουν τη ζωή τους στην θάλασσα να έχει πάει σε μια διαφορετική κατάσταση με λιγότερα ψάρια, λιγότερο μεροκάματο και πολλά άλλα προβλήματα, όχι μόνο για την θάλασσα αλλά και για το κομμάτι της πολιτείας. Νιώθουν ότι πρέπει να γίνει η αλλαγή. Προσπαθούν και αυτοί και σε όλο αυτό θα πρέπει να τους έχουμε πρωταγωνιστές και να είμαστε όλοι ανοιχτοί και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, η επιστημονική κοινότητα, οι εκπρόσωποι της διοίκησης, θα πρέπει όλοι μαζί να δουλέψουμε για να μπορέσουμε να τους υποστηρίξουμε. Υποστηρίζοντας τους ψαράδες υποστηρίζουμε και την θάλασσα μας και τα ιχθυοαποθέματα και ελπίζουμε να έχουμε αποτελέσματα.

Συντονιστής: Να περάσουμε στην κυρία Σταθοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών. Να πάμε στο μικροβιολογικό σκέλος, το καθαρά επιστημονικό. Σχετικά με την αλιεία και την βιωσιμότητα της.

Σταθοπούλου: Εκπροσωπώ το εργαστήριο μικροβιολογίας συστημάτων και εφαρμοσμένης γονιδιωματικής του τμήματος Αειφορικής Γεωργίας, το οποίο εδράζεται στην πόλη του Αγρινίου. Δυστυχώς η πόλη το Αγρινίου δεν το πολύ γνωρίζει και χαίρομαι που σήμερα μου δίνεται η δυνατότητα να γίνουμε εξωστρεφείς και στον τόπο μας, γιατί είμαστε γενικά πολύ εξωστρεφείς αλλά όχι εδώ. Το εργαστήριο με αυτόν τον λίγο σύνθετο τίτλο, ο οποίος όμως περιγράφει ακριβώς αυτό που κάνουμε, ουσιαστικά μελετά μικροβιακές κοινότητες και μικροβιακά συστήματα, είτε εστιάζοντας στο κομμάτι της παθογένειας, είτε εστιάζοντας στο κομμάτι των μικροβιακών δικτύων. Όλοι γνωρίζετε, ότι ζούμε σε έναν μικροβιακό πλανήτη και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Επομένως, έχουμε αναπτύξει εργαλεία τα οποία είναι καινοτόμα και μπορούμε να

αντιλαμβανόμαστε τα δίκτυα που σχηματίζουν αυτοί οι μικροοργανισμοί. Η επαφή μας με το χώρο της ιχθυοκαλλιέργειας ήρθε περίπου το 2016, όταν κληθήκαμε από ελληνικές μονάδες παραγωγής να αντιμετωπίσουμε μαζί τους κάποιες επιδημίες από ιούς αρχικά, και αργότερα από διάφορα άλλα ιχθυοπαθογόνα. Από το 2015 μέχρι σήμερα έχουμε κάνει πολύ μεγάλη πρόοδο, έχουμε αναπτύξει πολλά διαγνωστικά εργαλεία για πολλά ιχθυοπαθογόνα, ιούς, μύκητες, βακτήρια. Αλλά δεν έχουμε μείνει μόνο στο κομμάτι της διάγνωσης, έχουμε προχωρήσει στο κομμάτι της πρόληψης, προσπαθώντας να εφαρμόσουμε ενναλακτικούς τρόπους σχεδιασμών εμβολίων όπως είναι η αντίστροφη εμβολιολογία, ή να εστιάσουμε στην επιλογή των κατάλληλων στελεχών για τα ετήσια εμβόλια, τα οποία χορηγούνται στις μονάδες ιχθυοκαλλιέργειες. Στο κομμάτι της θεραπείας, ο στόχος είναι πάντοτε να μειωθεί η χημεία, αυτό νομίζω ότι είναι γενικώς στόχος. Επομένως, αναζητούμε ουσίες οι οποίες μπορούν να αντικαταστήσουν την χημεία και με ενναλακτικούς πράσινους τρόπους να αντιμετωπίσουμε τις επιδημίες, οι οποίες πραγματικά ταλανίζουν τις μονάδες και οδηγούν σε τεράστιες απώλειες. Αρκετές φορές οι επιδημίες αυτές είναι επικίνδυνες, γιατί μπορεί οι μικροοργανισμοί να έχουν ζωονόσο δυναμικό. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να μεταφερθούν δυνητικά και να αποτελέσουνε απειλή και για τον ίδιο τον άνθρωπο. Επομένως, θα πρέπει να χρησιμοποιούμε εργαλεία τα οποία να μας δίνουν την απόλυτη εικόνα του τι προσβάλλει τις μονάδες και να γίνεται ένα monitoring, δηλαδή να γίνεται μια επιτήρηση έτσι ώστε να μπορούμε να προλαμβάνουμε και να εντοπίζουμε και τα αναδυόμενα παθογόνα. Γιατί η κλιματική αλλαγή και όλες οι αλλαγές στο περιβάλλον επιφέρουν αλλαγές και στο μικροβιακό προφίλ. Επομένως, έχουμε διαρκώς αναδυόμενα παθογόνα, έχουμε διαρκώς εξωτικά παθογόνα, για τα οποία μιλούσαμε 3 χρόνια πριν ότι βρίσκονταν στην Ασία σε πολύ μακρινές περιοχές και πλέον είναι εδώ στην Ελλάδα και πολλοί μπορεί να κλείνουν και τα μάτια για αυτό. Το εργαστήριο μας είναι αρκετά δραστήριο συνεργάζεται με πολλές μονάδες στην Ελλάδα.

Συντονιστής: Μιας και εδρεύετε στο Αγρίνιο να πούμε και κάτι που αναδεικνύει την πόλη να το μάθει και ο κόσμος. Να μας πείτε συνεργασίες οι οποίες κάνετε διεθνώς.

Σταθοπούλου: Το εργαστήριο μας είναι αρκετά δραστήριο, μπορείτε να το δείτε με την ονομασία BioDetect και όχι με την σύνθετη ονομασία που υπάρχει και είναι πιο δύσκολη για εσάς. Επομένως, μπορείτε να το αναζητήσετε στο διαδίκτυο. Η BioDetect έχει ανοίξει τα φτερά της συνεργάζεται με όλες τις μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας της Ελλάδας, τους μεγάλους και τους μικρούς παίκτες, συνεργάζεται με μια Ισπανική εταιρία η οποία βγάζει εμβόλια για όλη την Ευρώπη. Πλέον έχει πάει και στην Τουρκία επιλέγοντας ουσιαστικά τα εμβόλια της επόμενης χρονιάς κάθε χρόνο. Συνεργάζεται με ιχθυοκαλλιέργειες στην Κύπρο. Πρόσφατα συμμετείχα σε ένα συνέδριο στην Τουρκία, όπου και εκεί άρχισαν και έγιναν οι γέφυρες για συνεργασία. Το εργαστήριο οφείλω να σας πω ότι αυτήν την στιγμή αποτελείται από 20 άτομα, τα οποία τα μισά δεν είναι Έλληνες δυστυχώς, γιατί μια περιοχή όπως το Αγρίνιο δεν έχει μια δεξαμενή επιστημόνων, έτσι ώστε το εργαστήριο να στελεχωθεί και να αναζητήσουμε στην τοπική αγορά εργασίας κόσμο που να μπορεί να δουλέψει μαζί μας και αυτήν την στιγμή οι τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιούμε είναι τεχνικές με τη δύναμη του DNA. Επομένως, κάνουμε αλληλούχιση εντός του εργαστηρίου, μπορούμε να αλληλουχίσουμε ένα βακτηριακό γονιδίωμα μέσα σε λίγες ώρες και να έχουμε σημαντικά αποτελέσματα και τους λοιμογόνους παράγοντες για την παθογένειά του. Όλα αυτά τα κάνουμε εδώ. Δεν είμαστε από εδώ αλλά τα κάνουμε εδώ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 17η

Επενδύοντας στην Αιτωλία: Παρουσίαση αποτελεσμάτων τοπικού προγράμματος CLLD/LEADER (LEADER ΠΑΑ) Αιτωλικής Αναπτυξιακής

✓**Χαράλαμπος Μιχαλόπουλος**, Γενικός Διευθυντής Αιτωλικής Αναπτυξιακής

✓**Ολυμπία Βικάτου**, Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς Υπουργείου Πολιτισμού

✓ **Αθανάσιος Πετρόπουλος**, Στέλεχος Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Περιφέρειας Δ. Ελλάδας

✓**Απόστολος Παπαϊωάννου**, Μέλος Δ.Σ. Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας και Πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Ναυπάκτου

✓**Γεράσιμος Καρανδεινός**, επενδυτής τοπικού προγράμματος, πρώην Πρόεδρος Ομάδας Βιοκαλλιεργητών Δ. Ελλάδας

Συντονιστής: **Χαράλαμπος Μιχαλόπουλος**, Γενικός Διευθυντής Αιτωλικής Αναπτυξιακής

Συντονιστής: Καλησπέρα σας. Σας καλωσορίζουμε στη συνεδρία με τίτλο: «Επενδύοντας στην Αιτωλία: Παρουσίαση αποτελεσμάτων τοπικού προγράμματος CLLD/LEADER (LEADER ΠΑΑ) Αιτωλικής Αναπτυξιακής». Επί της ουσίας θα μιλήσουμε για το τοπικό πρόγραμμα LEADER της Αιτωλικής Αναπτυξιακής το οποίο έχει ως περιοχή παρέμβασης και δράσης το Δήμο Ναυπακτίας, το Δήμο της ΙΠ Μεσολογγίου, καθώς και τη δημοτική κοινότητα του Αστακού τoy Δήμου Ξηρομέρου, Πρόκειται για μία εκ των μικρότερων περιοχών παρέμβασης Leadersε εθνικό επίπεδο αλλά παράλληλα για ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα LEADER, καθότι το τοπικό πρόγραμμα έχει 3πλασιάσει τους αρχικούς του πόρους, χρηματοδοτώντας 110 επενδυτικά σχέδια. Για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων του επιπέδου συνεργασίας μεταξύ των φορέων θετικών και αρνητικών στοιχείων, καθώς επίσης και για τους μελλοντικούς στόχους, έχουμε μαζί μας διακεκριμένους ομιλητές, ο καθένας εκ των οποίων αντιπροσωπεύει το δικό του κομμάτι. Να τους παρουσιάσουμε λοιπόν. Δίπλα μου ο κύριος Μιχαλόπουλος Χαράλαμπος, Γενικός Διευθυντής της Αιτωλικής Αναπτυξιακής, ο άνθρωπος που ηγείται διοικητικά της υλοποίησης του τοπικού προγράμματος. Η κυρία Βικάτου Ολυμπία, Γενική Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού, και πρώην προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας. Υπό την ηγεσία της η Εφορεία Αρχαιοτήτων αξιοποίησε το τοπικό πρόγραμμα LEADER και υλοποίησε επενδυτικά σχέδια για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Ο κύριος Πετρόπουλος Αθανάσιος, στέλεχος της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης της Περιφέρειας Δ. Ελλάδας, και μέλος της διοικούσας επιτροπής του ΓΕΩΤΕΕ με την ιδιότητα τόσο του συνεργάτη όσο και του ελεγκτή των τοπικών προγραμμάτων. Ο κύριος Παπαϊωάννου Αποστόλης, μέλος του Δ.Σ. του Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας και Πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Ναυπάκτου, ο οποίος προφανώς και εκπροσωπεί την επιχειρηματική κοινότητα. Και τέλος ο κύριος Καρανδεινός Γεράσιμος επενδυτής τοπικού προγράμματος, πρώην Πρόεδρος Ομάδας Βιοκαλλιεργητών δυτικής Ελλάδας. Πριν ξεκινήσουμε όμως τη σημερινή μας συζήτηση θα δούμε ένα ολιγόλεπτο βίντεο το οποίο θα μας βάλει στο κλίμα της σημερινής μας συζήτησης. Ας το παρακολουθήσουμε. Έχουμε λοιπόν μία πρώτη εικόνα για το τοπικό πρόγραμμα και θα ξεκινήσουμε τη συζήτησή μας δίνοντας το λόγο στους ομιλητές μας. Απευθύνομαι σε όλους σας, έχετε τρία λεπτά ο καθένας για να ολοκληρώσει την απάντησή του. Η πρώτη ερώτηση απευθύνεται στον κύριο Μιχαλόπουλο, Η Αιτωλική αναπτυξιακή, κύριε Μιχαλόπουλε, κλείνει τριάντα χρόνια λειτουργίας έχοντας αφήσει το στίγμα της στην περιοχή,

κυρίως μέσω της υλοποίησης των προγραμμάτων LEADER. Το τρέχων τοπικό πρόγραμμα έχει τριπλασιάσει τον αρχικό προϋπολογισμό του, έχοντας καταστεί ένα από τα μεγαλύτερα στη χώρα. Θα θέλαμε να μας δώσετε μια εικόνα για την πορεία υλοποίησης και τα αποτελέσματα του τοπικού προγράμματος.

Μιχαλόπουλος: Καταρχάς να σας πω ότι το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από δυο ταμεία: το Γεωργικό και το Ταμείο αλιείας, άρα κάποια στοιχεία αποτελεσμάτων θα είναι διαφορετικά από τα νούμερα που ακούσαμε στο βίντεο, γιατί το βίντεο αφορά μόνο το σκέλος του προγράμματος που είναι από το γεωργικό ταμείο. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με δημόσια δαπάνη οχτώ εκατομμύρια οχτακόσιες πενήντα χιλιάδες Ευρώ, αυτή την στιγμή η δημόσια δαπάνη είναι στα είκοσι τέσσερα εκατομμύρια εκατό χιλιάδες Ευρώ και με την ίδια συμμετοχή είναι στα 33 εκατομμύρια. Χρηματοδοτεί 110 επενδύσεις, 78 ιδιωτικές και 32 δημοσιές. Ως κύρια θεματική κατεύθυνση είχε την ενίσχυση του τουρισμού, όπου έχουμε τη δημιουργία 549 νέων κλινών στην περιοχή και επίσης έχουμε και πολλές δημοσιές επενδύσεις που κατευθυνθήκαν προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του τουρισμού, παρότι θεματικά μπορούσαν ενδεχομένως να αφορούσαν τον πολιτισμό, ή κάποιες άλλες ενέργειες, αναφέρθηκαν κάποια και στο βίντεο. Να προσθέσω τις παρεμβάσεις που έχουν γίνει με την Εφορεία Αρχαιοτήτων στην Καστροπολιτεία της Ναύπακτου, ή το αναρριχητικό πεδίο της Βαράσοβας που νομίζω αναφέρθηκε. Δεύτερη θεματική ενότητά ήταν η αγροδιατροφή, οι μονάδες μεταποίησης και τυποποίησής με έμφαση στα βιολογικά προϊόντα και με την απαραίτητη προϋπόθεση να είναι επισκέψιμες. Χρηματοδοτούνται δώδεκα επενδύσεις στον κλάδο αυτό, οι οκτώ εκ των οποίων έχουν γραμμή παραγωγής βιολογικών προϊόντων. Όπως είπα, όλες είναι επισκέψιμές και για την ενίσχυση αυτού του χαρακτηριστικού, προσπαθώντας να συνδέσουμε και τον αγροτικό με τον τουριστικό τομέα, από το μέτρο που αφορά τις διατοπικές συνεργασίες γίνεται το σχέδιο «το βιολογικό τραπέζι της νοτιοδυτικής Ελλάδας». Αυτό αφορά το δυτικό άξονα της χώρας από την Ήπειρο έως την Μεσσηνία, και συμμετέχουν όλες οι αναπτυξιακές περιοχές οπού μέσα από τις δράσεις που γίνονται έχουμε απώτερο σκοπό να διαμορφώσουμε τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε η επισκεψιμότητα να είναι πραγματικό γεγονός, και όχι απλά να έχουμε διαμορφώσει κάποιες υποδομές που μπορούν να καθιστούν τις μονάδες επισκέψιμες και να δημιουργήσουμε συμπληρωματικό εισόδημα στον κλάδο αυτό. Από κει και πέρα, το πρόγραμμα έχει και κάποιες άλλες στοχεύσεις, όπως η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με σκοπό την ίδια κατανάλωση των επιχειρήσεων. Από το 10 % των πόρων κατευθύνθηκε σε αυτή την κατηγορία. Ένα ακόμα πολύ θετικό αποτέλεσμα του προγράμματος αυτή την στιγμή είναι ότι δημιουργούνται 51 νέες θέσεις εργασίας από τις επιχειρήσεις που επιχορηγούνται και διατηρούνται 52 υφιστάμενές θέσεις εργασίας, βλέπουμε μια επιρροή 103 θέσεων εργασίας στο κομμάτι της εργασίας. Νομίζω αυτά είναι κάποια βασικά αποτελέσματα, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν και τους υπόλοιπους συνομιλητές στις τοποθετήσεις τους για να κερδίζουμε και χρόνο.

Συντονιστής: Επίτιμος δημότης και πλέον του Δήμου Ναυπακτίας, το έργο σας με την προηγουμένη ιδιότητα σας ως προϊστάμενη της Εφορίας αρχαιοτήτων, αναγνωρίζεστε από κάθε πολίτη της περιοχής, στο πλαίσιο του έργου σας μάλιστα αξιοποιήσατε και το πρόγραμμα LEADER, θα έλεγα με τον καλύτερο τρόπο, της Αιτωλικής αναπτυξιακής. Θα θέλαμε μια σύντομη περιγραφή, καταλαβαίνουμε ότι είναι πάρα πολλά τα έργα αλλά ο χρόνος είναι πολύ λίγος, καθώς και το πως συνδέεται η πολιτική του Υπουργείου Πολιτισμού με την φιλοσοφία και τους στόχους του προγράμματος.

Βικάτου: Καταρχάς να πω άλλη μια φορά θέρμες ευχαριστίες για αυτό που αναφέρετε για τον τίτλο επίτιμου δημότη που μου απένειμε ο Δήμος. Ευχαριστώ το δήμαρχο, το δημοτικό συμβούλιο και όλους, και βεβαίως να πω ότι σε αυτή την τιμή αναγνωρίζεται το έργο της Εφορίας αρχαιοτήτων του Υπουργείου πολιτισμού και όλων των συνεργατών μου για ότι πέτυχαμε στην Ναύπακτο. Τώρα, όσον αφορά στο έργο που κάναμε στο πλαίσιο του LEADER προϋπολογισμού

εξακοσίων χιλιάδων Ευρώ, αποτελεί μέρος ενός μεγαλόπνοου αναστηλωτικού προγράμματος που έχουμε σχεδιάσει για την Καστροπολιτεία της Ναύπακτου. Και βεβαίως επικεντρώθηκε στο ενετικό λιμάνι, που ίσως ήταν το πιο επιβλητικό έργο, αυτό που αγαπήθηκε περισσότερο και από την κοινωνία και το βλέπει καθημερινά εκεί διότι χάρη σε αυτό το έργο το λιμάνι ανέκτησε την ενετική του μορφή, γιατί έχει αποκατασταθεί στην μορφή που είχε κατά την ενετική περίοδο. Σκεφτείτε ότι αναστηλώσαμε περί τις εξήντα επάλξεις, αναστηλώθηκε όλος ο περίδρομος, συντηρήθηκε, στερεώθηκε το τείχος, συμπληρωθήκαν αυτές οι επάλξεις που ολοκλήρωσαν την μορφή του λιμανιού και σε κάποια σημεία η συμπλήρωση του τείχους ανήλθε και στα τέσσερα με πέντε μετρά σε ύψος. Διότι μην ξεχνάμε ειδικά στο ανατολικό τμήμα υπήρχαν μεγάλες επεμβάσεις από τις προηγούμενες δεκαετίες, και βεβαίως υπήρχαν και πάρα πολλά προβλήματα. Ήταν ένα δύσκολο έργο, για το οποίο όμως νιώθουμε πολύ περήφανοι που τα καταφέραμε και αντίστοιχα η ντάπια που αναδείξαμε απέναντι από την Δυτική πύλη, που έγινε στο τέλος του έργου, και εκεί αναστηλώσαμε δεκαεννιά επάλξεις, αναδείχθηκε όμως όλη η ντάπια, η οποία ήταν επιχωσμένη ουσιαστικά κατά το ήμισυ. Βρήκαμε και την είσοδο της και καταλάβαμε ότι πρόκειται για ένα ισχυρό οχυρωματικό έργο στην είσοδο της πόλης. Πραγματικά, πέρα από την θωράκιση που κάναμε σε αυτό το μνημείο, έχουμε και τα αποτελέσματα τα επιστημονικά. Επίσης, στο πλαίσιο του έργου αναστηλωθήκαν εννέα από τις οθωμανικές κρήνες, σε ένα δεύτερο έργο περίπου διακόσιες εξήντα χιλιάδες ο προϋπολογισμός του μαζί με το Βεζίρ τζαμί. Εκεί δημιουργήσαμε έναν πολιτιστικό πυρήνα στο άνω διάζωμά της πόλης, και εκεί η αρχαιολογική σκαπάνη ήρθε να επιβεβαιώσει τις γραπτές πηγές, γιατί αποκαλύφθηκε ότι εκεί προϋπήρχε αυτό το τζαμί των πέντε πηγαδιών που ξέραμε. Στη συνέχεια έγινε το Βεζίρ τζαμί και η ανασκαφή απέδειξε ότι κάτω υπήρχε και ο βυζαντινός πυρήνας. Τώρα, για το πως συνδέονται οι πολιτικοί: η πολιτική και ο στόχος του Υπουργείου πολιτισμού είναι η προστασία, η διάσωση, η ανάδειξη, η προβολή του πολιτιστικού μας αποθέματος. Αυτό έρχεται να κουμπώσει με την φιλοσοφία της ενέργειας που έχει μέσα το πρόγραμμα του LEADER, και εγώ νιώθω πολύ ευτυχής για αυτή τη συνεργασία και θέλω να τονίσω ότι ήταν εξαιρετική με την Αιτωλική αναπτυξιακή, τον κύριο Μιχαλόπουλο και τους συνεργάτες του, τους οποίους ευχαριστώ από καρδίας για όλη αυτή την εξαιρετική συνεργασία. Έχουμε συνεργαστεί και σε άλλο επίπεδο, και σε αλλά έργα, κυρίως όμως σε αυτό. Πραγματικά υλοποιήσαμε, χάρη σε αυτή την συνεργασία, ένα από τα σημαντικότερα έργα και βεβαίως αυτή είναι η φιλοσοφία της ενέργειας και της προβολής του πολιτισμικού αποθέματος.

Συντονιστής: Η επόμενη ερώτηση είναι προς τον κύριο Πετρόπουλο. Η ειδική υπηρεσία διαχείρισης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας συμμετέχει στην διαχείριση του προγράμματος LEADER ελέγχοντας τις δημοσιές δαπάνες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και την Αιτωλική αναπτυξιακή. Θα θέλαμε τη δική σας εικόνα για το τοπικό πρόγραμμα και την άποψη σας για την γενικότερη συνεισφορά του προγράμματος LEADER στην ανάπτυξη της υπαίθρου.

Πετρόπουλος: Λοιπόν, καταρχάς να πω ότι η συνεισφορά του προγράμματος LEADER και της Αιτωλικής αναπτυξιακής στην περιοχή θα μπορούσε να περιληφθεί σε τρία κομβικά σημεία. Το πρώτο είναι τα 30 χρόνια λειτουργίας της εταιρίας όπου κατάφερε να αναδείξει την ορεινή Ναυπακτία ως τουριστικό προορισμό και να μπει στο χάρτη του τουρισμού και ειδικά του χειμερινού τουρισμού. Η δεύτερη σημαντική συνεισφορά είναι ότι ανέδειξαν μια νέα μορφή τουρισμού, τον εναλλακτικό τουρισμό, τον οποίο και συνέδεσαν με την περιοχή, το αναρριχητικό πεδίο της Βαράσοβας, το rafting που γίνεται στην γέφυρα Μπανιά. Τα μονοπάτια που ενισχύουμε, χαράσσουμε και τα βάζουμε ως κάρτες βοηθούν πάρα πολλούς νέους ανθρώπους να έρθουν και να επιλέξουν την περιοχή, έτσι ώστε να κάνουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Και το τρίτο και σημαντικότερο, κατά την προσωπική μου πάντα εκτίμηση, είναι ότι με τις μικρές δημοσιές παραβάσεις που κάναμε κυρίως στα ορεινά χωριά καταφέραμε να βελτιώσουμε την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, των κατοίκων αυτών των περιοχών. Εννοώ πως ότι έργο δείτε και είναι έργο ύδρευσης, αποχέτευσης, πλακόστρωσης, πεζοδρόμησης, αναπαλαίωση κτηρίων, συντήρηση κτηρίων, όλα αυτά έχουν την σφραγίδα LEADER, την χρηματοδότηση LEADER και την δουλειά

που έχει γίνει στην Αιτωλική αναπτυξιακή και σχεδιασμός που έγινε με τους κάτοικους της περιοχής και της Αιτωλικής αναπτυξιακής έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν υφιστάμενα προβλήματα. Τώρα, όσον αφορά το LEADER, το LEADER στην Ελλάδα ξεκίνησε να υλοποιείται από το 1991, και στην Ευρώπη. Τότε, ο προϋπολογισμός ήταν για την χώρα, αν το αναγάγουμε σε Ευρώ, 12 εκατομμύρια Ευρώ, είπε προηγουμένως ο Μπάμπης ο Μιχαλόπουλος, με τον οποίο έχουμε μια αρίστη συνεργασία ως Περιφέρεια. Είπε ότι τώρα το τοπικό πρόγραμμα μόνο της Αιτωλικής αναπτυξιακής είναι 24 εκατομμύρια δημόσια δαπάνη, άρα καταλαβαίνετε τα μεγέθη. Αυτή τη στιγμή το LEADER στην χώρα μας υπερβαίνει τα 300 εκατομμύρια δημόσια δαπάνη συν τις ιδιωτικές επενδύσεις. Είχαμε είκοσι πέντε ομάδες τοπικής δράσης που αυτές το υλοποιούνε, η ψυχή του LEADER, (χωρίς αυτές δεν μπορούμε να κάνουμε καμία παρέμβαση), και τώρα έχουμε πενήντα δυο ομάδες. Απευθυνόμαστε στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος σε πέντε χιλιάδες περίπου τετραγωνικά χιλιόμετρα, τώρα υπερβαίνουμε το πεδίο παρέμβασης στα 11,5 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα περίπου, και ενώ αρχικά στοχεύαμε σε λιγότερους από 200.000 κάτοικους στη Δυτική Ελλάδα, τώρα οι παρεμβάσεις μας επηρεάζουν την ζωή 422.000 κάτοικων σε αυτή την προγραμματική περίοδο. Άρα, έχουμε πάρα πολύ σημαντική συνεισφορά ως πρόγραμμα πρέπει να το ενισχύσουμε, είναι πολυτομεακό, θα έλεγα ότι στο μέλλον θα πρέπει να γίνει και πολυταμειακό, όχι μόνο από το γεωργικό ταμείο. Γιατί μπορούμε και κάνουμε στοχευμένες παρεμβάσεις, να απλοποιήσουμε διαδικασίες, να αποκτήσουμε πάλι την ευελιξία που είχαμε παλαιότερα και να μπορέσουμε να γίνουμε πιο ουσιαστικοί στην βοήθεια που παρέχουμε στους κάτοικους και στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Συντονιστής: Η επόμενη ερώτηση είναι προ τον κύριο Παπαϊωάννου. Κύριε Πρόεδρε, η πλειοψηφία των πόρων του τοπικού προγράμματος κατευθύνεται στις ιδιωτικές επενδύσεις. Τι προσφέρει το LEADER στην επιχειρηματικότητα της περιοχής και ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι κύριοι λόγοι που έφεραν αυτό το αποτέλεσμα στην υλοποίηση του μεγάλου βαθμού επενδύσεων;

Παπαϊωάννου: Το LEADER είναι το πιο αγαπημένο πρόγραμμα των επιχειρηματιών στην περιοχή την δική μας, τουλάχιστον, της Αιτωλοακαρνανίας. Η μεγάλη επιτυχία του οφείλεται σε δύο πράγματα. Πρώτον στην άριστη κατάρτιση του προσωπικού της Αιτωλικής αναπτυξιακής, που είναι από τις καλύτερες αναπτυξιακές στην Ελλάδα, και δεύτερον στην πολύ καλή συνεργασία και στη διαβούλευση με τους τοπικούς φορείς. Δηλαδή όταν έρχονται οι άνθρωποι της Αιτωλικής και ρωτάνε τον εμπορικό σύλλογο, την ομοσπονδία επαγγελματο-βιοτεχνών, το σύλλογο των ξενοδόχων, το σύλλογο αυτών που ασχολούνται με την αγροδιατροφή, τι θεωρούν ότι μπορεί να πάει τον τόπο μας μπροστά, αυτό που ακούει από τους φορείς το κάνει πράξη, και το αποτέλεσμα είναι αυτό που ακούσατε. Ποιο είναι το αποτέλεσμα; 33 εκατομμύρια πέσαν στην τοπική αγορά. Η μεγαλύτερη επένδυση που έχει γίνει ποτέ τα τελευταία χρόνια στην περιοχή της Ναυπακτίας και του Μεσολογγίου, ένα πολύ μεγάλο νούμερο που ποτέ κανένα άλλο δημόσιο έργο δεν έχει φτάσει αυτά τα νούμερα (33 εκατομμύρια). Και το δεύτερο νούμερο, 500 κλίνες. 500 κλίνες. Φανταστείτε ένα Costa Navarino σκορπισμένο σε όλους τους 2 Δήμους. Μια τεράστια επιτυχία που θα φανεί τα επόμενα χρόνια και θα συμπληρωθεί και από τα επόμενα LEADER. Θεωρώ ότι η αναπτυξιακή είναι ο πυλώνας ανάπτυξης της περιοχής μας και μιας και είναι και η κυρία Βικάτου εδώ, θα πρέπει να πω ότι και η αρχαιολογία, η αρχαιολογία από ένας φορέας του δημοσίου που εγώ τον θυμάμαι από τα χρόνια που ήμουνα επαγγελματίας που φοβόμασταν την αρχαιολογία λέγαμε «ωχ, θα μας σταματήσει η αρχαιολογία», από ένας φορέας που ήταν ανασταλτικός για την επιχειρηματικότητα, αυτή τη στιγμή κατάφερε η αρχαιολογία και προσωπικά η κ. Βικάτου να το ανατρέψει αυτό το πράγμα. Και να λέμε, τουλάχιστον στη Ναύπακτο, το κάνει η αρχαιολογία και να θεωρούμε ότι είναι ένα έργο που φέρνει ανάπτυξη, που είναι με διαφάνεια, που δημιουργεί προϋπόθεση για μια βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μας και θα ήθελα να την ευχαριστήσω εκ μέρους των επιχειρηματιών και της τοπικής κοινωνίας και μπροστά σας.

Συντονιστής: Κλείνοντας τον πρώτο κύκλο ερωτήσεων θα απευθυνθώ στον κύριο Καρανδεινό. Το τοπικό πρόγραμμα χρηματοδοτεί τόσο επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού, όπου και εσείς έχετε επενδύσει, όσο και στον κλάδο της μεταποίησης και τυποποίησης προϊόντων, αγροτικών προϊόντων, με έμφαση στα βιολογικά προϊόντα. Το τοπικό πρόγραμμα συμβάλλει στη σύνδεση του αγροτικού με τον τουριστικού τομέα;

Καρανδεινός: Εκτός από επενδυτής, η οικογένειά μας, εκτός από επενδυτές στο θέμα του αγροτουρισμού, εγώ ασχολούμαι τα τελευταία 25 χρόνια με την ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας στη δυτική Ελλάδα. Όλα αυτά τα χρόνια έχω διαπιστώσει ότι η Αιτωλική αναπτυξιακή έχει σαν στρατηγική, και την οποία την εφαρμόζει σε όλα τα προγράμματά της για ανάπτυξη, μια βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Μέσα στα πλαίσια αυτά από τα τοπικά προγράμματα που υλοποιεί η Αιτωλική αναπτυξιακή, αυτά τα τελευταία χρόνια, έχουν ενισχυθεί αρκετές μονάδες μεταποίησης βιολογικών προϊόντων, καθώς επίσης και αρκετές μονάδες τουριστικών καταλυμάτων μέσα σε αγροκτήματα βιοκαλλιεργητών. Οι παρεμβάσεις αυτές της Αιτωλικής αναπτυξιακής, οι παρεμβάσεις οι γενικότερες της Αιτωλικής αναπτυξιακής σε συνδυασμό με την ενίσχυση των επενδύσεων στους δύο αυτούς τομείς, κατά την εκτίμησή μου, έχουν συμβάλλει θετικά στη σύνδεση του αγροτικού με το τουριστικό προϊόν, δύο πυλώνες οι οποίοι έχουν συμβάλλει προς όφελος και των δύο τομέων αυτών, δύο τομείς οι οποίοι αποτελούν δύο βασικούς πυλώνες για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Πρόσφατα υλοποιεί και, όπως είπε τώρα ο διευθυντής της Αιτωλικής, ένα πρόγραμμα σύνδεσης των τουριστικών επιχειρήσεων με τις τοπικές επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα, το οποίο θεωρώ ότι θα έχει πολύ θετικά αποτελέσματα στην ευρύτερη περιοχή.

Συντονιστής: Μάλιστα. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ. Θα περάσουμε γρήγορα στο δεύτερο κύκλο των ερωτήσεων όπου έχουμε μόνο δύο λεπτά να απαντήσουμε. Η πρώτη ερώτηση απευθύνεται στην κυρία Βικάτου. Σε λίγους μήνες θα ξεκινήσει η διαδικασία υποβολής αιτημάτων για το νέο πρόγραμμα LEADER της Αιτωλικής αναπτυξιακής. Το Υπουργείο Πολιτισμού και η Εφορία Αρχαιοτήτων ποια έργα αναμένεται κατά προτεραιότητα να εντάξει για χρηματοδότηση από το τοπικό πρόγραμμα;

Βικάτου: Κοιτάξτε, έχουν ήδη γίνει συζητήσεις πριν την αποχώρησή μου από την Εφορία. Για μένα η εξαιρετική αυτή η συνεργασία με την Αιτωλική είναι μονόδρομος να συνεχιστεί, η Εφορία είναι προετοιμασμένη έχει ένα πλήθος μελετών σε όλους τους Δήμους που είπατε και στο Δήμο της Ναυπακτίας και Μεσολογγίου και Αστακού. Επομένως υπάρχει μία λίστα, μελέτες συγκεκριμένες από το cash και βεβαίως μπορούν να ενταχθούν έργα και στη Ναύπακτο και στο Δήμο Μεσολογγίου και στον Αστακό και βεβαίως είμαστε σε συνεργασία με την Εφορία. Είναι θέμα χρόνου, όταν ανοίξει το πρόγραμμα να γίνουν οι τελικές συνεννοήσεις, ώστε να υποβληθούν οι φάκελοι και να συνεχιστούν αυτά τα έργα, τα οποία έχουνε λαμπρά αποτελέσματα πρέπει να το πούμε και ευχαριστώ για αυτό που είπατε, είναι εξαιρετικά σημαντικό για την αρχαιολογική υπηρεσία. Η αρχαιολογική υπηρεσία σε καμία περίπτωση δεν είναι ανασταλτικός παράγοντας, είναι υπέρ του πολιτισμού και προσπαθούμε να κάνουμε κοινωνούς τους πολίτες στο έργο μας και να το βλέπουν, με τη βοήθεια και τη συνεργασία βέβαια.

Συντονιστής: Σας ευχαριστώ. Η επόμενη ερώτηση είναι προς τον κύριο Πετρόπουλο. Προσθέτοντας και την ιδιότητα του γεωτεχνικού που έχετε, ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημεία κλειδιά για να συμβάλλει δυναμικά το νέο πρόγραμμα του LEADER και η Αιτωλική στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αγροτικών προϊόντων.

Πετρόπουλος: Τρία πράγματα πρέπει να κάνει και εδώ. Το πρώτο είναι να αποκτήσουν τα προϊόντα ταυτότητα, θα πρέπει να έχουμε ονοματεπώνυμο και θα πιστοποιηθούν για αυτό δηλαδή, όπως έχουμε το αυγοτάραχο Μεσολογγίου που είχε ταυτότητα, όπως έχουμε τη γραβιέρα Νάξου, να πάω σε μια άλλη περιοχή της χώρας. Έτσι, λοιπόν, πρέπει να έχουμε και τα καστανά ορεινής

Ναυπακτίας, ή οποιοδήποτε άλλο προϊόν, ή την ελιά Μεσολογγίου, να αποκτήσουν δηλαδή τοπική ταυτότητα να γίνουν προϊόντα γεωγραφικής ένδειξης. Το δεύτερο είναι να επενδύσουμε, όπως κάνει η Αιτωλική αναπτυξιακή μέσα από τις παρεμβάσεις μεταποίησης στο γεωργικό τομέα, να επενδύσουμε στη συσκευασία και στην εμφάνιση του προϊόντος, να γίνει ελκυστικό και αυτό θα γίνει μέσα από τα τυποποιητήρια. Θα πρέπει όμως εκεί να παρέμβουμε και ως χώρα να απλοποιήσουμε τα γρανάζια που εμπλέκονται στη δημόσια διοίκηση, έτσι ώστε να γίνεται πιο γρήγορα χρηματοδότηση και οι διαδικασίες να είναι fast track. Γιατί μιλάμε για μικρούς επενδυτές οι οποίοι δεν μπορούν να περιμένουν να πληρωθούν δύο και τρία χρόνια. Πρέπει λοιπόν εδώ να γίνει μια ουσιαστική παρέμβαση από την πολιτεία. Και το τρίτο και σημαντικό είναι να προβάλουμε το προϊόν, θεωρώ δηλαδή υποχρεωτικό τα τοπικά καταλύματα που χρηματοδοτούμε από το LEADER αλλά και από άλλα προγράμματα να έχουν στο πρωινό τους, ή σε διατροφή, ή σε οτιδήποτε χρησιμοποιούν, ντόπια προϊόντα, έτσι ώστε να τα προβάλουμε και να τα υποστηρίξουμε και να αποτελέσει το πρόγραμμα ένα μέσο διαφήμισης με τον τουρισμό που έλκει αυτόν τον παραγόμενων τοπικών προϊόντων.

Συντονιστής: Η τρίτη ερώτηση είναι προς τον κύριο Καρανδεινό. Είναι γνωστή η ευαισθησία σας για το περιβάλλον και την ήπια τουριστική ανάπτυξη της περιοχή. Τι θεωρείτε κρίσιμο να χρηματοδοτηθεί από το νέο πρόγραμμα LEADER ώστε να πετύχουμε καλύτερα αποτελέσματα στα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος και της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης;

Καρανδεινός: Οι κίνδυνοι για το περιβάλλον, κατά την άποψή μου, προέρχονται αφενός από τις γενικότερες αιτίες, όπως είναι η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη των ρυπογόνων πηγών ενέργειας, ορυκτά καύσιμα και λοιπά, και την αλματώδη αύξηση των απορριμμάτων που προέρχεται από τα καταναλωτικά πρότυπα που κυριαρχούν στην κοινωνία μας σήμερα. Αφετέρου, για τη δική μας περιοχή, για την περιοχή της Αιτωλικής αναπτυξιακής, ιδιαίτερα ευαίσθητη περιβαλλοντικά περιοχή, κινδυνεύει και συνεχώς υποβαθμίζεται από την μόλυνση του εδάφους και των υδάτινων πόρων, από την ανεξέλεγκτη χρήση των χημικών εισροών στον αγροδιατροφικό τομέα. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια προκειμένου το νέο πρόγραμμα LEADER να συμβάλλει θετικά προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος, εκτιμώ ότι θα πρέπει να κατευθύνει την ενίσχυση των επενδύσεων, να κατευθύνει τις επενδύσεις προς τις ακόλουθες κατευθύνσεις: την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τις δράσεις που είναι σχετικές με την κυκλική οικονομία, και επενδύσεις που θα στοχεύουν στη βιώσιμη παραγωγή, κυρίως τη βιολογική παραγωγή. Σε σχέση με το στόχο της βιώσιμης και ήπιας μορφής τουριστικής ανάπτυξης, εκτιμώ ότι θα πρέπει να κατευθυνθεί κατά προτεραιότητα στην ενίσχυση επενδύσεων που θα αξιοποιούν με ήπιο τρόπο και θα προστατεύουν ταυτόχρονα το περιβαλλοντικό κεφάλαιο της περιοχής, με δραστηριότητες που θα παντρεύουν τον τουρισμό με τον αγροδιατροφικό τομέα. Ένας βασικός, και τελειώνω, ένας βασικός πυλώνας που κατά την άποψή μου μπορεί να συνδέσει την ήπια τουριστική ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος, αποτελεί κατά την άποψη μου ο γαστρονομικός τουρισμός προς τον οποίο θα πρέπει η Αιτωλική αναπτυξιακή να δώσει κάποια σημαντική βαρύτητα, μια και σύμφωνα με τελευταίες προβλέψεις, θα αποτελέσει τον τουριστικό τομέα με την ισχυρότερη ανάπτυξη για την επόμενη δεκαετία.

Συντονιστής: Προς τον κύριο Παπαϊωάννου η επόμενη ερώτηση. Αν είχε φωνή η βιώσιμη ανάπτυξη, τι θα ζητούσατε από το πρόγραμμα LEADER της Αιτωλικής αναπτυξιακής;

Παπαϊωάννου: Να συνεχίσει στον ίδιο ρυθμό, να συνδέσει την αγροτική παραγωγή, τη μεταποίηση και την πιστοποίηση των προϊόντων με τον τουρισμό. Αυτό είναι βιώσιμη ανάπτυξη, όπως βιώσιμη ανάπτυξη, για να το καταλάβουμε, είναι όταν έγιναν αυτές οι 500 κλίνες και ήταν διάσπαρτες σε όλη την Αιτωλία. Φανταστείτε να ήταν ένα μόνο ξενοδοχείο, ένα τέρας 500 κλινών. Εδώ μιλάμε ότι με τα προγράμματα, με το πρόγραμμα του LEADER υπάρχει μια διασπορά των επενδύσεων σε όλη την περιοχή, με αποτέλεσμα να μην απομυζούμε τους πόρους της περιοχής και να έχουμε μέλλον για τα παιδιά μας. Ένα κακό παράδειγμα που δημιουργεί ανάπτυξη αλλά

δεν είναι βιώσιμη, είναι το τελευταίο που προέκυψε με τις ανεμογεννήτριες στη θάλασσα. Είναι εκατομμυρίων, είναι τεράστια επένδυση, αλλά δεν είναι βιώσιμη. Θα καταστρέψει όλο το Πατραϊκό κόλπο, πολύ πιθανόν θα δημιουργήσει πρόβλημα και στις τουριστικές επενδύσεις της περιοχής μας.

Συντονιστής: Κλείνοντας και το δεύτερο κύκλο των τοποθετήσεων, απευθύνομαι προς τον κύριο Μιχαλόπουλο. Ακούσατε τα αιτήματα κύριε Μιχαλόπουλε και τις προτάσεις των συνομιλητών μας στο πάνελ, που ενδεχομένως να σας είναι βέβαια γνωστά και από την διαδικασία της διαβούλευσης που πραγματοποιήθηκε. Ποιες είναι οι απαντήσεις τώρα του νέου τοπικού προγράμματος LEADER επ΄αυτών.

Μιχαλόπουλος: Όσα ειπώθηκαν από τους συνομιλητές συμπεριλαμβάνονται και στο νέο πρόγραμμα LEADER, εκτός του κομματικού της πιστοποίησης που ανέφερε ο Θανάσης, το οποίο βέβαια όμως μέσα από το μέτρο των συνεργασιών μπορεί και εκεί να υπάρξει αποτέλεσμα. Σωστά είπατε ότι και αυτά που είπαν οι συνομιλητές μου, αλλά γενικότερα θέματα που άπτονται αυτών που ειπώθηκαν μέσα από τη διαβούλευση, έχουνε γίνει σε μας γνωστά, έχουν γίνει κατανοητά και υπάρχουν κατάλληλοι σχεδιασμοί. Είχαμε την ευτυχία, αν το θέλετε, επειδή διαχωρίστηκε πάλι σε χωριστά ταμεία, σε γεωργικό και σε αλιείας, οι προτάσεις που καταθέσαμε να πάρουν τη μεγαλύτερη βαθμολογία σε εθνικό επίπεδο και στα δύο. Αυτό το πέτυχε η πρώτα από όλα η συνεργασία που υπήρχε σε τοπικό επίπεδο και ο σωστός σχεδιασμός που τέθηκε στα προγράμματα αυτά, στα σχέδια αυτά τα οποία είναι και απόλυτα κατανοητά από τους αξιολογητές και ήταν και πολύ ποσοτικοποιημένα. Νομίζω ότι είμαστε ευλογημένοι σαν περιοχή που έχουμε αυτή τη διαβούλευση, το LEADER μας έμαθε να έχουμε αυτή τη διαβούλευση, είναι η αλήθεια από αυτό το μάθαμε, και αναφέρεται και η κυριά Βικάτου σε αυτή τη συνεργασία και επομένως αυτά που ειπώθηκαν, για μην τρώμε άλλο χρόνο υπάρχουν μέσα. Θα αναφερθώ μόνο σε δύο σημεία, ότι πλέον στο κομμάτι του περιβάλλοντος και της καινοτομίας, τα οποία τα θεωρούμε πολύ κρίσιμα για την ανταγωνιστικότητα και την ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων, θα υπάρχει ελάχιστο ποσοστό 10 % σε κάθε ιδιωτικό επενδυτικό σχέδιο.

Συντονιστής: Θέλω να σας ευχαριστήσω όλους για την παρουσία σας και για συμμετοχή σας. Να είστε καλά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 18η

Από την παραγωγή στο ράφι των σουπερμάρκετ: Προκλήσεις, Προβλήματα και Ευκαιρίες

✓**Προκόπης Θεοδωρίδης**, Καθηγητής Μάρκετινγκ, Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.)

✓**Δημήτριος Νικολάου**, Πρόεδρος Μελισσοκομικού Συλλόγου Αιτωλοακαρνανίας

✓**Πέτρος Παραγιός**, Grey Eminence @BOTTARGA STEFOS

Συντονιστής: **Κωνσταντίνος Μαργαρίτης**, Δημοσιογράφος, Συγγραφέας

Συντονιστής: …(δεν ακούγεται ήχος)……

Θεοδωρίδης: Τα ελληνικά προϊόντα είναι ίσως από τα πιο ποιοτικά προϊόντα στον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και στο παγκόσμιο στερέωμα. Το πρόβλημα αυτή τη στιγμή, και εδώ και πάρα πολλά χρόνια, (γιατί αν ανατρέξουμε και σε πρωτοσέλιδα εφημερίδων πριν μια δεκαετία ή ακόμα και περισσότερα χρόνια θα το δούμε), βλέπουμε ότι πάντα οι τιμές είναι ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά προβλήματα. Σήμερα νομίζω ότι αυτό το πρόβλημα φαντάζει ολοένα και πιο μεγάλο και δυσβάστακτο, εντείνεται στο περιβάλλον που ζούμε, πολέμους (Μέση Ανατολή, Ουκρανία) και εκεί που προσπαθούμε να οργανωθούμε σαν αγροτική παραγωγή, σαν ποιοτικά, ελληνικά προϊόντα, όλο κάτι προκύπτει και δημιουργεί προβλήματα, δημιουργεί ένα περιβάλλον το οποίο δεν βοηθά στο να έχουμε καλύτερες τιμές. Θα δούμε στη συνέχεια, νομίζω θα μας δοθεί η ευκαιρία, τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας, για παράδειγμα, ο κατακερματισμός του κλήρου. Ο μικρός κλήρος, η δυνατότητα που έχουμε να καλλιεργήσουμε και να μπορέσουμε να πετύχουμε οικονομίες κλίμακας, να μπορούμε να έχουμε χαμηλό κόστος παραγωγής. Ένα τεράστιο κεφάλαιο είναι τα εργατικά χέρια, μας λείπουν εργατικά χέρια, επομένως αναγκάζεται ο παραγωγός να πληρώσει παραπάνω, επομένως αυξάνεται το κόστος παραγωγής. Βέβαια, μαζί με όλα τα άλλα, θα έλεγα και την κλιματική αλλαγή, γιατί δεν πρόκειται περί κρίσεως πια, ότι είναι μια ωρολογιακή βομβά που θα σκάσει στη συνέχεια. Παντού υπάρχει μια χειροβομβίδα που κατά καιρούς σκάει. Βλέπετε, είτε με τα προβλήματα με τον «Daniel», είτε με την ξηρασία. Φέτος είχαμε από τα πιο θερμά καλοκαίρια, ίσως το θερμότερο όλων και ακόμη αυτή τη στιγμή το σταφύλι κάποιοι το σκέφτονται αν θα το αγοράσουν, ή όχι, στην τιμή που το βρίσκουν στο ράφι. Οπότε από το χωράφι στο σουπερμάρκετ μεσολαβούν πάρα πολλοί παράγοντες που δημιουργούν τεράστια προβλήματα στον καταναλωτή, αλλά στην πραγματικότητα αυτά τα προβλήματα είναι κοινωνικά και θα το αναλύσουμε στη συνέχεια.

Συντονιστής: Είναι κοινωνικά; Γιατί οι περισσότεροι παραγωγοί, ειδικά, φωνάζουν ότι πουλούν φτηνά και φτάνει στο ράφι πανάκριβα το προϊόν. Τι γίνεται με το μέλι; Πως φτάνει στο ράφι;

Νικολάου: Το πρόβλημα με το μέλι δεν έγκειται στην τιμή του, το πρόβλημα με το μέλι είναι στην ποιότητα. Θα σας δώσω δύο στοιχεία τα οποία μπορεί να τα υποψιάζεστε, ή να μην τα έχετε υπολογίσει καν, αλλά λυπάμαι που θα το πω είναι η απόλυτη αλήθεια. Πλέον δε συζητάμε σε ποια τιμή θα αγοράσουμε το μέλι, αλλά αν είναι μέλι. Όσο και αν σας ακούγεται αυτό υπερβολικό μπορώ, αν είχα τον χρόνο, να σας το αποδείξω και με την τεχνολογία.

Συντονιστής: Δώστε μας μερικά στοιχεία.

Νικολάου: Θα σας πω ενδεικτικά, για να γενικότερα κατανοήστε λίγο το κλίμα της μελισσοκομίας στην Ελλάδα, θα πρέπει να γνωρίζετε δύο στοιχεία. Ποια είναι αυτά; Ότι η μελισσοκομία της

Ελλάδας είναι η δυνατότερη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο μέσος όρος μελισσιών στην Ελλάδα είναι τα 99, ενώ μέσος όρος της Ε.Ε. είναι τα 29 μελίσσια. Υπάρχουν περίπου 22 χιλιάδες μελισσοκόμοι στην Ελλάδα και στην Γερμανία 150 χιλιάδες. Σας φαίνεται μεγάλος αριθμός το 150 χιλιάδες; Ενδεικτικά θα σας πω, ότι ο μέσος όρος μελισσιών στη Γερμανία είναι το 7, ενώ η Ελλάδα με 22 χιλιάδες μελισσοκόμους (μικρότερος αριθμός) έχει μέσο όρο 99 (μεγαλύτερος αριθμός). Εν πάση περιπτώσει, επειδή το κλίμα στην Ελλάδα είναι αυτό που είναι, δεν παράγει πολύ μεγάλη ποσότητα (μελιού) ανά μελίσσι, ειδικά φέτος δεν θα έχουμε να φάμε μέλι ούτε τον χειμώνα στις τηγανίτες. Δηλαδή έχουμε πρόβλημα, αυτό σημαίνει πολύ απλά ότι εκεί που η Ελλάδα εισήγαγε για παράδειγμα από την Ουκρανία από το 2019-2021 μηδέν τόνους, το 2022 εισήγαγε 516 τόνους και το 2023 εισήγαγε 2,5 χιλιάδες.

Συντονιστής: Είναι μέλι όμως αυτό;

Νικολάου: Ένα ποσοστό από αυτό είναι καλυμμένο κινέζικο σιρόπι το οποίο επειδή η Ουκρανία δεν έχει δασμούς, αντί να το φέρει κατευθείαν εδώ η Κίνα το πάει Ουκρανία και μετά έρχεται εδώ. Υπήρχε επίσης ένα μέλι, εγώ μέλι θα το πω, ουκρανικό, ρουμάνικο και άλλων χωρών οι οποίες έχουν πολύ φθηνό μέλι. Πραγματικό μέλι, αλλά η τιμή είναι τέτοια που τους επιτρέπει να το φέρνουν. Μέση τιμή εισαγωγής στην Ελλάδα είναι 2 Ευρώ. Όταν η μέση τιμή παραγωγής στην Ελλάδα είναι τα 3.80-4.20 Ευρώ, πώς να το ανταγωνιστεί; Το σουπερμάρκετ είναι αυτό που καθορίζει την τιμή και όχι ο παραγωγός. Ο παραγωγός έτσι και αλλιώς πουλάει πάντα φτηνά σε όλα τα είδη.

Συντονιστής: Το θέμα είναι που πάει η τιμή μετά. Αυτοί οι ενδιάμεσοι δείκτες/παράγοντες απογειώνουν τις τιμές. Εκεί είναι η ανησυχία, ο κόσμος σε τι τιμή θα φάει το μέλι;

Νικολάου: Η τιμή διαμορφώνεται αντίστροφα, από το ράφι στον παραγωγό. Όταν στο ράφι έχει μεσοσταθμικά 12 Ευρώ ένα βάζο θα πρέπει να αφαιρέσουμε το 40 % κι πάνω ως ποσοστό κέρδους της εταιρείας, το 13 % είναι το Φ.Π.Α, το ενδιάμεσο κόστος μεταφοράς, του διανομέα, για να φτάσουμε στον παραγωγό. Ο παραγωγός στην Ελλάδα πουλάει βάση στοιχείων 4,5 Ευρώ μέσο όρο το μέλι του

Συντονιστής: Μα με τα νούμερα που δώσατε δεν είναι 4,5 Ευρώ.

Νικολάου: Ας ρίξει το σουπερμάρκετ το ποσοστό κέρδους του στο 20 %, για το κερδίσει ο καταναλωτής. Να είναι πιο φτηνό σε εσάς, για να μπορέσετε να πάρετε περισσότερο μέλι. Ξέρετε, δεν θα βρείτε πολλά ελληνικά μέλια στα ράφια και λυπάμαι που το λέω.

Συντονιστής: Ξέρει ο Έλληνας να αγοράζει μέλι;

Νικολάου: Ξέρει, αλλά δεν μπορεί. Οπότε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό καταναλωτών οδηγείται στο ράφι να πάρει φθηνό μέλι εν γνώση του, γιατί δεν έχει την αγοραστική, καταναλωτική δύναμη να αγοράσει το ποιοτικό. Θα πάρει ένα βάζο για το σπίτι του ποιοτικό μέλι και για τα μελομακάρονα θα πάει να πάρει το σιρόπι, εν γνώση του, αφού με 3,80 Ευρώ ξέρει ότι δεν είναι μέλι. 0,85 προσφορά 1+1 δεν είναι μέλι, αυτό πρέπει μα το καταλάβετε. Η τιμή στο μέλι καθορίζει την ποιότητα.

Συντονιστής: Άρα και τα μεγάλα ζαχαροπλαστεία, όταν πουλούν τα Χριστούγεννα τα γλυκά δεν βάζουν μέλι;

Νικολάου: Βάζουν σιρόπια, αμυλοσιρόπια.

Συντονιστής: Λοιπόν, κύριε Παραγιέ.

Παραγιός: Καταρχάς, εγώ να πω ότι δεν είμαι από το χωράφι στο ράφι. Εγώ είμαι από τη λιμνοθάλασσα στο ψυγείο.

Συντονιστής: Εξηγήστε μας αυτά τα συνθηματικά. Τι καλά πράγματα κάνετε;

Παραγιός: Κάνουμε αυγοτάραχο στην εταιρία «Στέφος» είναι το βασικό μας προϊόν. Η έδρα είναι το Αιτωλικό και εγώ είμαι μεταγραφή στην εταιρία μέσω γάμου. Είμαι ερωτικός πρόσφυγας από Κάρπαθο.

Συντονιστής: Τι γίνεται λοιπόν με το αυγοτάραχο;

Παραγιός: Το αυγοτάραχο έχει τα εξής πλεονεκτήματα: 1. Είναι ένα προϊόν το οποίο είναι σίγουρα ακριβό, οπότε η αγοραστική δύναμη και ο άνθρωπος που θα το καταναλώσει είναι αυτός που έχει. Το συν πλην είναι αυτός που εν δυνάμει έχει κάποιος φορές, κατηγορία που έχει εξαφανιστεί. 2. Για το δεύτερο πλεονέκτημα, έχω ένα πρόσφατο παράδειγμα, επειδή συζήταγα με το διανομέα μου για ένα προϊόν, δεν θα πω ποιο, το οποίο έφευγε από μένα σε τιμή 6,80 Ευρώ συν Φ.Π.Α. 13 % και στο ράφι έφτασε 18,60 Ευρώ. Και παίρνω τον διανομέα πανικόβλητος νομίζοντας ότι έγινε κάποιο λάθος και τελικά αποδείχθηκε ότι είχε ο διανομέας 38 % και το σουπερμάρκετ 35 % κέρδος, ενώ εγώ έβγαζα 12 % κέρδος. Εγώ, καλώς ή κακώς απευθύνομαι (με το συγκεκριμένο προϊόν) σε ένα άτομο με μία οικονομική δυνατότητα, δηλαδή θα το βάλει στο γιορτινό, καλό τραπέζι.

Συντονιστής: Γιατί όμως το αυγοτάραχο το οποίο το παράγουμε στην Ελλάδα να είναι είδος πολυτελείας; Γιατί να μην το τρώμε όλοι δηλαδή; Σε πολλά προϊόντα έχουμε κόκκινες γραμμές, λόγω των τιμών και λόγω μιας πολιτικής που έχει εφαρμοστεί, η οποία έχει αποτρέψει το ευρύ κοινό από το να απολαύσει αυτά τα προϊόντα.

Παραγιός: Το αυγοτάραχο, όπως και το μέλι έχει ένα βασικό μειονέκτημα: εξαρτάται από τον καιρό και από την σοδιά. Δεν ξυπνάω το πρωί και θα πω θέλω τόσο. Πέρυσι, εγώ ασχολούμαι με την εταιρία από το 2012 μέχρι και σήμερα, πέρυσι, λοιπόν, ήταν η καλύτερη χρόνια σε παραγωγή αυγών από τότε που άρχισα να ασχολούμαι.

Συντονιστής: Πριν, ο κύριος Νικολάου ανέφερε ότι αν έβγαζαν λιγότερα τα σουπερμάρκετ, θα μπορούσε η τιμή να είναι πιο ελκυστική για μας.

Παραγιός: Θα μπορούσε, αλλά δεν μπορούμε να καλύψουμε τη ζήτηση, γιατί το αυγοτάραχο ο κέφαλος έχει μία ιδιαιτερότητα: αποφασίζει μετά το 5^{ο} έτος της ζωής του αν θα είναι αγόρι ή κορίτσι. Άρα δεν μπορείς να το ταΐζεις 5 χρόνια και να σου βγει αγόρι, είναι άχρηστο, γιατί το κρέας του είναι φτηνό. Οπότε εξαρτόμαστε από τη λιμνοθάλασσα. Τη λιμνοθάλασσα όσο τη φροντίζεις σου αποδίδει, όσο την έχεις καθαρή σου αποδίδει. Τώρα, για παράδειγμα μιλούσαμε για την κλιματική αλλαγή, έχουν έρθει ξενικά είδη. Έχει έρθει το μπλε καβούρι το οποίο είναι καταστροφή, δεν έχει εχθρούς οπότε στο οικοσύστημα μας μειώνεται το απόθεμά του, άρα η τιμή θα είναι πάντα υψηλή. Όσο αφορά το σουπερμάρκετ το βασικότερο πρόβλημα που υπάρχει, τουλάχιστον σε μικρές εταιρίες όπως εμείς (στην Ελλάδα υπάρχουν 2,5 εταιρίες με αυγοτάραχο), είναι ότι δεν μπορούμε να κάνουμε μικρο-διανομή, να πηγαίνω κατάστημα-κατάστημα να του δίνω, άρα χρειάζεται υποχρεωτικά διανομέας. Επιπλέον, είναι προϊόν ψυγείου, οπότε πάλι τον χρειάζομαι. Οπότε υπάρχει αυτό το πρόβλημα, πρόσθετα έξοδα. Το μόνο που θέλω να σας πω σαν αρχικό κύκλο τοποθέτησης είναι ότι εμείς σαν εταιρία βρήκαμε σωτηρία στις εξαγωγές. Από το 2011 που γινόταν εξαγωγή στο 0,2 %, σήμερα γίνεται εξαγωγή στο 73,0 %.

Συντονιστής: Μου είπατε τώρα ότι κάνετε εξαγωγές, ενώ πριν είπατε ότι δεν μπορείτε να καλύψετε τη ζήτηση μέσα στην Ελλάδα

Παραγιός: Δεν μπορούμε να καλύψουμε τη ζήτηση στην Ελλάδα αν το παίρνουν όλοι, είναι ένα ακριβό και περιορισμένο προϊόν. Γιατί κάνουμε εξαγωγές; Γιατί το δεύτερο πρόβλημα το οποίο δεν έθιξε ο συνάδελφος, επειδή είναι παραγωγός είναι ότι στο εξωτερικό σε πληρώνουν μετρητά, ενώ στην Ελλάδα ο μέσος όρος πληρωμής είναι οι 5 μήνες.

Συντονιστής: Οπότε προτιμάτε να κάνετε τις εξαγωγές και να παίρνεται πιο εύκολα τα λεφτά;

Παραγιός: Φυσικά, γιατί εδώ θα πληρωθείς μετά από 2 μήνες με 3μηνη επιταγή.

Συντονιστής: Άρα, λοιπόν, ό,τι παράγουμε, όταν το βλέπουμε στο ράφι πρέπει να τρομάζουμε και να καθόμαστε μακριά.

Ερώτηση από το κοινό: (δεν ακούστηκε)

Νικολάου: Η μελισσοκομεία εξαρτάται μόνο από τον καιρό, αν δώσει ο καιρός, ευνοήσει τα φυτά να βγάλουν το νέκταρ, θα μαζέψει το νέκταρ ή αν είναι μελίτωμα θα αποδώσει. Άρα θα μπορέσει η μέλισσα να τα συλλέξει. Πριν τη συλλογή, θα πρέπει να υπάρχουν συνθήκες ανάπτυξης, δεν είναι όλα τα μελίσσια παραγωγικά, πρέπει να φτάσουν στο ζενίθ της δύναμής τους, για να έχουν μία απόδοση. Με τέτοια ξηρασία φέτος, όχι μόνο δεν πήραμε μέλι, αλλά χάνουμε και ζωικό κεφάλαιο, γιατί δεν έχουν αλλάξει γόνο για να ετοιμαστεί η χειμερινή. Είναι η βιολογία της μέλισσας, τώρα βγάζει τη χειμερινή μέλισσα, που αντέχει το χειμώνα.

Συντονιστής: Και είναι και τα μελίσσια πολυέξοδα, δεν είναι κάτι απλό και εγώ θα συμπληρώσω κύριε Νικολάου, όταν είχα φτιάξει ΙΕΚ μελισσοκομίας, μου το ζητήσαν στη Χαλκιδική, υπήρξε ζήτηση για να φτιάξουμε στελέχη για τη μελισσοκομία. Σήμερα, ο κλάδος έχει έλλειψη στελεχών.

Νικολάου: Ο κλάδος έχει πολλά προβλήματα που δεν φτάνει εδώ να τα αναλύσω. Είναι πολλά και σε βαθμό που αν δεν λυθούν, τα προβλήματα της καθημερινότητας ενός μελισσοκόμου, να τον αφήσουν να δουλέψει. Δεν μας αφήνουν να δουλέψουμε, δε μας αφήνει το δασαρχείο.

Συντονιστής: Ακούσατε και για αυγοτάραχο και για μέλι τα προβλήματα, λοιπόν, τι κάνουμε εδώ για marketing;

Θεοδωρίδης: Πριν από αυτό, για τα προβλήματα που ακούω, αν μπορούμε να κάνουμε κάτι, εάν μπορούμε να δούμε μπροστά 20 χρόνια από σήμερα, στο ίδιο πάνελ θα είναι το marketing, αλλά θα είναι άλλα προϊόντα. Και τι εννοώ με αυτό και θέλω να είμαι λίγο σοκαριστικός, η κλιματική αλλαγή θα αλλάξει όλο το καλάθι τον προϊόντων που αυτή τη στιγμή στη διάθεσή μας. Υπάρχουν πάρα πολλά προϊόντα, πάρα πολλά επώνυμα προϊόντα, υπάρχει και η εταιρία "AGRINO" που έχει τη βάση της εδώ (Αγρίνιο) που πολύ σύντομα, φοβάμαι, ότι δεν θα έχουμε τη δυνατότητα να τα βλέπουμε στην Ελλάδα.

Συντονιστής: Ή θα τρώμε μεταλλαγμένα προϊόντα.

Θεοδωρίδης: Πριν φτάσουμε σε αυτό το άσχημο αποτέλεσμα που κανονικά εμείς στο marketing και γενικά σε όλους τους επιστήμονες υπάρχει μία μαγική λέξη που λέγεται Σχέδιο/Προγραμματισμός/Βλέπω μπροστά/Χαράσσω κάποια πολιτική, πράγματα που δεν υπάρχουνε δυστυχώς, δηλαδή, τι θα κάνουμε στην Αιτωλοακαρνανία στα επόμενα 10 χρόνια; Ήμουν αρκετά χρόνια εδώ και από όποιο βήμα και αν ήμουν το ίδιο πράγμα έλεγα, ότι πρέπει να υπάρχει ένας σχεδιασμός. Το marketing εκεί που μπορεί να βοηθήσει είναι πια σε πολύ συγκεκριμένα πράγματα. Εδώ για το μέλι, όπως και σε πολλά προϊόντα στην Ελλάδα, υπάρχει ένα πρόβλημα: έχουμε μια «δυσανεξία» στις ομάδες παραγωγών, στο να συνεταιριστούμε. Δεν γίνεται ο καθένας μόνος του. Είναι πάρα πολύ δύσκολο. Θα έχει θαυμάσια αποτελέσματα, θα βγάλει μια καταπληκτική ετικέτα, θα το πάρω εγώ που είμαι γνωστός/φίλος κλπ., η παραγωγή του είναι μικρή, όταν θα πάει να μιλήσει σε μία αλυσίδα σουπερμάρκετ θα του βάλει συγκεκριμένους τόνους, πράγμα που θα είναι Χ, όπως και έβαλε και σε αγρότες που είχαν το ρόδι που ήρθαν οι αυστριακοί και ζήτησαν τουλάχιστον 1000 τόνους τον χρόνο, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν. Άρα μεμονωμένες θέλουν πάρα πολύ μεγάλο όγκο παραγωγής, αλλιώς μιλάμε πια για τοπικές αγορές και για αυτό και οι τιμές θα είναι και πιο υψηλές, γιατί καθαρό, ποιοτικό προϊόν

και σαφώς πού διαφορετικό από τα υπόλοιπα, αλλά η παραγωγή ή το μέγεθος της παραγωγής του δεν του δίνει τη δυνατότητα να έχει χαμηλό κόστος παραγωγής.

Συντονιστής: Μήπως όμως θα πρέπει να κάνουμε μία στροφή και να φύγουμε από τις μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ και να πάμε σε πιο μικρά delicatessens που να αντέξουν και το μέλι και το αυγοτάραχο, ώστε να είναι ελκυστικά για τις τοπικές κοινωνίες. Η ερώτηση απευθύνεται και στους τρεις.

Θεοδωρίδης: Χωρίς το σουπερμάρκετ δεν φτάνουν τα προϊόντα στα σπίτια μας. Κάποιος πρέπει να κάνει τη μεταφορά του προϊόντος. Παράδειγμα: ποιος θα φέρει το κρασί από τη Σάμο; Μπορεί ο συνεταιρισμός εκεί να κάνει διανομές σε όλη την χώρα;

Συντονιστής: Όχι

Θεοδωρίδης: Χρειάζεται ένας ενδιάμεσος και εδώ, μπορούν να κάνουν διανομή, σε πόσους νομούς; Χρειάζεται ο ενδιάμεσος και ο ενδιάμεσος αυτόματα σημαίνει κέρδος και πάει μια αλυσίδα, αλλά σίγουρα υπάρχει και αισχροκέρδεια, ή ο πληθωρισμός του κέρδους. Υπάρχουν και αυτά τα φαινόμενα, για αυτό βλέπουμε υπερβολικές κι όχι μόνο τα τοπικά προϊόντα, αλλά και προϊόντα από πολυεθνικές.

Συντονιστής: Εσείς τι λέτε, κύριε Νικολάου;

Νικολάου: Δεν συμφωνώ, γιατί εγώ είμαι επί της πράξης. Ομάδα παραγωγής είναι το θεωρητικό πλαίσιο. Δηλαδή αν φτιάξεις ομάδα ξαφνικά θα έρθουν 10 εταιρίες να μου πουν «θέλω το μέλι σου»; Δεν λειτουργεί έτσι και σας το λέω εγώ που έχω πληρώσει και ομάδα marketing να μου στήσει το προϊόν και έχω πληρώσει και διανομέα στο εξωτερικό σε δύο χώρες, προκειμένου να μου βρει αγορά. Δεν είναι έτσι απλό, έφτιαξα την ομάδα και αμέσως με βρήκανε. Η ομάδα παραγωγών δεν λύνει ως δια μαγείας τα προβλήματα, διότι εμείς που εμπορευόμαστε λιανική, για μία παραγωγή 50 τόνων, να την κάνεις λιανική, θέλει χρόνια, δεν στήνεται έτσι εύκολα. Μέχρι να στρώσει αυτό, εγώ πρέπει να ζήσω, άρα εξαναγκάζομαι να πουλώ χονδρική, για να μπορώ να κερδίσω. Από μόνη της άρα η ομάδα είναι κάτι χρονοβόρο και δαπανηρό για να στηθεί και για να αποφέρει. Από εκεί και πέρα, ο μελισσοκόμος είναι από τους πιο ψαγμένους και ενημερωμένους αγρότες, με ετήσια σεμινάρια, με στημένο προϊόν, με λιανική πώληση. Εκεί που θέλω να καταλήξω είναι ότι: ένας παραγωγός, ή και μια ομάδα παραγωγών δεν μπορούν να μπουν στο ελληνικό ράφι των σούπερ μάρκετς, διότι δεν μπορεί να ανταγωνιστεί την τιμή κι τα σουπερμάρκετ πιέζουν πάντα να αγοράσουν φτηνά όχι να πουλήσει φτηνά. Για παράδειγμα, εγώ δεν μπορώ να ανταγωνιστώ το 2,20 Ευρώ τιμή εισαγωγής, γιατί ξεκινάω με τιμή 4,5 Ευρώ

Συντονιστής: Μα είναι διαφορετικό προϊόν. Άλλο σιρόπι και άλλο μέλι.

Νικολάου: Τα σούπερ μάρκετς ενδιαφέρονται για την τιμή και όχι την ποιότητα.

Συντονιστής: Εσείς τι λέτε κύριε Παραγιέ;

Παραγιός: Εγώ κοιτάω τη λύση και όχι το πρόβλημα. Εγώ εμπειρικά μπορώ να πω ότι για να δουλέψει κάτι πρέπει να διαφοροποιηθείς και πρέπει να είσαι ευέλικτος, όταν λέω ευέλικτος εννοώ να βρεις σε τι 'ράφι' ταιριάζει το προϊόν σου. Όταν άρχισα να ψάχνω είδα ότι η πιο ακριβή χώρα είναι η Ιαπωνία για να βάλεις το προϊόν σου και το έβαλα σαν στόχο. Μπήκα, λοιπόν, και μάλιστα πολύ πιο εύκολα μπήκα στην Ιαπωνία από ότι σε ελληνικό σουπερμάρκετ. Γιατί στην Ιαπωνία αν είσαι τυπικός δεν έχεις πρόβλημα. Από τότε και 10 χρόνια τώρα το μόνο πρόβλημα είναι η διαφορά της ώρας (τι ώρα θα φτάσει το mail ή τα προϊόντα). Αντίθετα, εδώ έχεις ένα πρόβλημα με δύο σκέλη: 1) η τιμή και 2) το άτομο με το οποίο μιλάς. Το πρόβλημα είναι ότι το ελληνικό το προϊόν δεν το εκτιμάμε όσο θα έπρεπε και δεν το προστατεύουμε όσο θα έπρεπε.

Συντονιστής: Σας ευχαριστούμε όλους πάρα πολύ, καλό απόγευμα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 19η

Η στήριξη της Επιχειρηματικότητας στην Αιτωλοακαρνανία από την Τριχωνίδα Α,Ε. στο πλαίσιο εφαρμογής του Τοπικού Προγράμματος CLLD LEADER (Μέτρο 19 του ΠΑΑ 2014 - 2020) Αποτελέσματα Τοπικού Προγράμματος – Επιδεικτικά έργα – Πρακτικές

✓**Χάρης Καφρίτσας**, Γενικός Διευθυντής, Τριχωνίδα Α.Ε - Αναπτυξιακή ΟΤΑ

✓**Αθηνά Καζάνα**, Γεωπόνος MSc, Τριχωνίδα Α.Ε - Αναπτυξιακή ΟΤΑ

✓**Θεόδωρος Τσόμπος**, Ιδιοκτήτης και Εκπρόσωπος της Εταιρείας ΤΡΟΦΙΚΟ Α.Ε.

✓**Αντρέας Μπλαχούρας**, Εμπορικός Διευθυντής της Εταιρείας Παραγωγής Κουλουριών και Μπισκότων – Μπανιά – Κουτέρη Παρασκευή (CORONA COOKIES)

✓**Νικόλαος Σκόνδρας**, Ιδιοκτήτης της Εταιρείας Δραστηριοτήτων Εναλλακτικού Τουρισμού FROG SPORTS

Συντονιστής: **Χάρης Καφρίτσας**, Γενικός Διευθυντής, Τριχωνίδα Α.Ε - Αναπτυξιακή ΟΤΑ

Συντονιστής: Κυρίες και κύριοι καλησπέρα σας. Ευχαριστούμε για την παρουσία σας και για την τιμή που μας κάνετε να βρίσκεστε στη θεματική ενότητα που έχουμε οργανώσει. Να ευχαριστήσω αρχικά τους υπεύθυνους των εφημερίδων «Πελοπόννησος» και της εφημερίδας «Συνείδηση» που είχαν την ευχαρίστηση και μας έκαναν την τιμή να μας καλέσουν να μετέχουμε σε αυτό το 2ο συνέδριο για την αγροδιατροφή. Επίσης, θα ευχαριστήσω από τους παρευρισκόμενους τον κ. Φωτάκη, το Διευθύνοντα σύμβουλο της εταιρίας και Αντιδήμαρχο Αγρινίου που αναπληρώνει εδώ τον αντιπρόεδρο της εταιρίας τον κ. Δήμαρχο, και τον κ. Φαρμάκη μέλος του ΔΣ της εταιρείας. Βλέπω επίσης και επενδυτές δικαιούχους από το πρόγραμμα LEADER που υλοποιούμε και με κάνει να νοιώθω πολύ άνετα και ευχάριστα, γιατί είμαι κοντά σε οικείους ανθρώπους. Να πω εδώ ότι η Τριχωνίδα ΑΕ όπως γνωρίζετε το τελευταίο διάστημα υλοποιεί το πρόγραμμα LEADER στο πλαίσιο του μέτρου 19 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδος για την περίοδο 2014-20. Το πρόγραμμα αυτό οδεύει προς το τέλος, καθώς η τελική ημερομηνία για να υλοποιηθεί είναι το 2025. Σκεφτήκαμε, λοιπόν, στα πλαίσια αυτού του συνεδρίου να κάνουμε μία συνεδρία για τα αποτελέσματα από το τοπικό αυτό πρόγραμμα, να είναι λίγο διαδραστική όμως, δε θέλουμε να μείνουμε στην παράθεση στοιχείων και αριθμών που κουράζει συνήθως τους ακροατές. Επιλέξαμε να φέρουμε τρεις εκπροσώπους επιχειρήσεων, τρεις επιχειρήσεις που ήταν δικαιούχοι στο πρόγραμμα και που έτυχαν της ενίσχυσης, ώστε να αναδειχθεί με τον τρόπο αυτό με τον καλύτερο τρόπο μιλώντας οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές, πως μέσω της τοπικής στρατηγικής που εφαρμόσαμε, ενσωμάτωσαν και υιοθέτησαν στις επιχειρήσεις τους επενδυτικές πρακτικές όπως η καινοτομία, η δημιουργία νέων προϊόντων, η εξωστρέφεια, η σύνδεση του εναλλακτικού τουρισμού με τη φύση και τον πολιτισμό. Να μην μακρηγορώ, για όλα αυτά έχουμε μαζί μας την κ. Καζάνα που είναι γεωπόνος και συνεργάτιδά μου και στέλεχος στη λειτουργία της εταιρείας, έχουμε τον κ. Θεόδωρο Τσόμπο, είναι εκπρόσωπος της οικογένειας Τσόμπου και ιδιοκτήτης της εταιρίας TROFICO Α.Ε. που δραστηριοποιούνται στην τυποποίηση ελιάς και ελαιολάδου. Έχουμε τον κ. Ανδρέα Μπλαχούρα εμπορικό διευθυντή της εταιρίας που παράγει κουλούρια και μπισκότα CORONA COOKIES της κυρίας Κουτέρη, και τον κ. Νίκο Σκόνδρα, ιδιοκτήτη της Εταιρείας δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού FROG SPORTS. Ξεκινάμε λίγο να πούμε δύο πράγματα Αθηνά για την Τριχωνίδα Α.Ε. και το τοπικό πρόγραμμα. Να σας πω ότι, όσο μιλάει η Αθηνά, θα παίζει στα μόνιτορς μία ενημέρωση που έχουμε κάνει, μία παρουσίαση αλλά θα την

πάμε πιο γρήγορα και εσείς μπορείτε να δείτε τα στοιχεία. Πες μας Αθηνά λίγο για την Τριχωνίδα Α.Ε. σε στοιχεία και σε αριθμούς.

Καζάνα: Η Τριχωνίδα Α.Ε. τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε έναν ισχυρό μηχανισμό τοπικής ανάπτυξης με διαπεριφερειακή διάσταση και, μιας και δραστηριοποιείται και στην περιφερειακή ενότητα Αιτωλοακαρνανίας, αλλά και της Λευκάδας, μπορούμε να πούμε ότι είναι μια εγκατεστημένη ισχύς γνώσης για τις περιοχές που δραστηριοποιείται. Αυτό το αποδεικνύουν και οι αριθμοί, που δεν ψεύδονται ποτέ, έχει μία μετοχική σύνθεση είκοσι τοπικών φορέων, δραστηριοποιείται όπως είπαμε σε δύο περιφερειακές ενότητες και δύο περιφέρειες, έχει οκτώ εργαζομένους, υλοποιεί δύο προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης το CLLD LEADER και το LEADER ΑΛΙΕΙΑΣ (το οποίο ολοκληρώθηκε με μεγάλη επιτυχία φυσικά), και μέσω αυτών των δύο προγραμμάτων έχουμε 55 ιδιωτικές επενδύσεις, 19 παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα, δύο διατοπικά σχέδια συνεργασίας και ένα διακρατικό σχέδιο συνεργασίας το οποίο ολοκληρώθηκε. Πενήντα πέντε ιδιωτικές επενδύσεις, 20 από τις οποίες στον τουρισμό, 16 στη μεταποίηση, τέσσερις στην κατηγορία «Βιοτεχνίες και εμπόριο». Γενικά, έχουμε μία άμεση στήριξη στην τοπική κοινωνία και οικονομία. Τώρα, για το πρόγραμμα CLLD, είπαν και οι προλαλήσαντες και στα προηγούμενα sessions αναφέρθηκαν εκτενώς στο πρόγραμμα LEADER, είναι ένα πρόγραμμα που υπάρχει στον ελληνικό χώρο και στον ευρωπαϊκό χώρο εδώ και τριάντα τρία χρόνια, από το 1991, και έχει βοηθήσει πάρα πολύ την ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου. Όμως το συγκεκριμένο πρόγραμμα που υλοποιούμε το 1420, το CLLD είναι η τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων, φυσικά με το υπόβαθρο του LEADER, το οποίο σημαίνει για εμάς τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, τη δραστηριοποίηση της τοπικής κοινωνίας και των κοινωνικών και οικονομικών φορέων της περιοχής, προκειμένου να μπορέσουμε να ανταπεξέλθουμε σε όλες τις προκλήσεις και σε όλα τα προβλήματα που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο.

Συντονιστής: Το πρόγραμμα υλοποιείται στους πέντε από τους επτά Δήμους της περιφερειακής ενότητας Αιτωλοακαρνανίας. Είναι στον Δήμο Αγρινίου, εκτός από την πόλη του Δήμου Αγρινίου, είναι στο Δήμο Θέρμου, στον Δήμο Ξηρομέρου, εκτός από την πόλη του Αστακού, στο Δήμο Αμφιλοχίας και στο Δήμο Ακτίου – Βόνιτσας. Έχει δηλαδή μια περιοχή γύρω στις 98.000, στο νέο πρόγραμμα που έχουμε υποβάλει και έχει εγκριθεί, στο νέο LEADER δηλαδή έχουμε ξεπεράσει τις 100.000 γιατί έχουμε και τον Αστακό στην επόμενη προγραμματική περίοδο. Και επίσης να πω κάτι σημαντικό, μας το ρωτάνε πολύ Αθηνά, και εμάς αλλά και την διοίκηση και είναι και εδώ εκπρόσωποι της διοίκησης να το ακούσουν, ποια είναι η μεγαλύτερη επιτυχία της εταιρίας; Πέρα από τους αριθμούς, εγώ θεωρώ και το έχουμε πει και με τον Πρόεδρο αρκετές φορές, ότι η μεγαλύτερη επιτυχία της εταιρίας είναι η σημαντική ενδυνάμωση της εταιρικής σχέσης που έχουμε κατορθώσει να ενσωματώσουμε όλα αυτά τα χρόνια, καθώς ανταποκρίνεται αυτό που σας λέω, η ενσωμάτωση της εταιρικής σχέσης, στην εκπροσώπηση που έχουμε στην ΕΔΔΥΠΠΥ. Η οποία ΕΔΔΥΠΠΥ είναι μία επιτροπή που διαχειρίζεται το πρόγραμμα όπου εκεί εκπροσωπούνται όλοι οι σημαντικοί ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς. Δηλαδή, είναι ο Δήμος Αγρινίου, είναι η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, είναι η Περιφερειακή Ένωση Δήμων της δυτικής Ελλάδος, είναι οι δύο σημαντικοί συνεταιρισμοί του Αγρινίου και του Ξηρομέρου, είναι το Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας, είναι το Τεχνικό Επιμελητήριο, είναι ο Σύλλογος Ιχθυοκαλλιεργητών, αυτοί είχαν μπει για την αλιεία, για το κομμάτι της αλιείας και έχουμε επίσης και έναν φορέα πολιτισμού. Είχαμε την ΚΕΔΑ παλιά, τώρα που καταργήθηκε έχουμε το ΔΥΠΕΔΕ. Άρα, λοιπόν, βλέπουμε ότι σε έναν αναπτυξιακό φορέα που είναι η Τριχωνίδα Α.Ε., συγκλίνουν και συναινούν όλοι αυτοί οι σημαντικοί δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς. Επίσης, να πω και κάτι άλλο, ότι εμείς στο πρόγραμμα δίνουμε μια μεγαλύτερη έμφαση στην επιχειρηματικότητα, δηλαδή ενώ έχουμε δικαίωμα τις δημόσιες επενδύσεις να τις φτάσουμε στο 40 % του προγράμματος, δεν το κάνουμε αυτό, το φτάνουμε γύρω στο 30 % και χρησιμοποιούμε περισσότερα χρήματα για την επιχειρηματικότητα. Για αυτό και τη στηρίζουμε και για αυτό η ενότητα αυτή είναι δομημένη επάνω στην στήριξη της επιχειρηματικότητας. Να μην πούμε όμως άλλα εμείς, να περάσουμε στους κυρίους που

εκπροσωπούν τις επιχειρήσεις τους. Να ξεκινήσω με τον κύριο Τσόμπο και την TROFICO. Κύριε Τσόμπο είμαι στο χώρο αυτό, να το πω και στους καλεσμένους μας εδώ, είμαι στο χώρο αυτό, σε λίγο κλείνω τα τριάντα χρόνια. Έχω γυρίσει και έχω επισκεφθεί πάρα πολλές επιχειρήσεις στην περιοχή. Οφείλω να ομολογήσω ότι η δικιά σας επιχείρηση έχει τις αρτιότερες κτιριακές και μηχανολογικές εγκαταστάσεις που έχω συναντήσει ποτέ σε μονάδα που τυποποιεί και παράγει προϊόν τυποποιημένο ελιάς, ή ελαιολάδου. Η επένδυση που κάνατε σε εμάς ήταν εκσυγχρονισμός στη γραμμή παραγωγής της τυποποίησης ελιάς και προσθέσατε και μία καινούργια γραμμή στην τυποποίηση ελαιολάδου. Αυτό που σας χαρακτηρίζει, και είναι επιδεικτικό κατά τη γνώμη μας, είναι ότι, αν και οικογενειακή επιχείρηση, κατορθώσατε και σπάσατε αυτό το στερεότυπο που υπάρχει στην περιοχή περί οικογενειακών επιχειρήσεων, έχετε κάνει μια άρτια οργανωτική δομή και επίσης έχετε μια εξωστρέφεια με καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό και μάλιστα σε μία δύσκολη αγορά για τρόφιμα όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Επάνω σε αυτό το θέμα θα ήθελα να μου πείτε, πώς οργανώσατε την επιχείρηση και πώς πετύχατε τον προσανατολισμό αυτόν προς την Αμερική και ποιες οι δυσκολίες που βρήκατε σε όλο αυτό το εγχείρημα;

Τσόμπος: Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω για την πρόσκληση. Να συστήσω λίγο την εταιρία στο κοινό. Είναι οικογενειακή εταιρία από το 1952, ο παππούς μου Δημήτριος Τσόμπος ξεκίνησε τότε στο Αγρίνιο κάτω από το σπίτι με τις δεξαμενές, με τα βαρέλια και όλα αυτά, μετά την εξέλιξε ο πατέρας μου και την τελευταία πενταετία εγώ και τα αδέρφια μου προσπαθούμε να το αλλάξουμε, να το αναπτύξουμε και να το αλλάξουμε λιγάκι το όλο εγχείρημα. Προσπαθούμε λοιπόν, να διαφοροποιήσουμε λίγο την εξωστρέφεια της εταιρίας, και όταν λέω διαφοροποίηση τι εννοώ; Έως τώρα αυτό που κάνουν οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι να πουλούν σε bulk ποσότητες τα προϊόντα τους σε άλλους συσκευαστές του εξωτερικού, όπου αυτοί μετά ανασυσκευάζουν τα προϊόντα μας παίρνοντας την υπεραξία που αυτά έχουν. Εμείς αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε την τελευταία πενταετία, είναι να μπούμε και να διεκδικήσουμε τουλάχιστον ένα μέρος της retail αγοράς σούπερ μάρκετ, δηλαδή να χτυπήσουμε κατευθείαν στον καταναλωτή. Αυτό έχει τις εξής απαιτήσεις. Πρώτον, αύξηση κτιριακών εγκαταστάσεων, μηχανολογικού εξοπλισμού για να μπορούμε να είμαστε «σοβαροί», γιατί κακά τα ψέματα οι έξω αγορές είναι ήδη μπλοκαρισμένες. Αυτοί που πουλούσαν έως τώρα, συνεχίζουν να πουλάνε, οπότε για να μπορέσουμε να μπούμε σε μία νέα αγορά αναγκαστικά πρέπει να προβούμε σε αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού που προσδίδει ασφάλεια στο προϊόν. Οπότε, όταν μπαίνουμε, και εδώ κάπου κουμπώνουν τα LEADER και η Τριχωνίδα Α.Ε., γιατί όταν εμείς έχουμε ανταγωνισμό, δεν θεωρώ ότι ανταγωνιστής δικός μου είναι μια άλλη ελληνική επιχείρηση που τυποποιεί ελιές κύριε Καφρίτσα, ή λάδι, αλλά μια άλλη επιχείρηση στο Περού, στην Τουρκία, στην Αίγυπτο, Ισπανία, Ιταλία που προσπαθούμε ταυτόχρονα όλοι εμείς να μπούμε σε ένα σούπερ μάρκετ. Οπότε, όταν αυτές οι άλλες εταιρίες των χωρών που ανέφερα έχουν προνόμια στην αγορά εργασίας, φοβερά προνόμια, έχουν προνόμια στις τιμές των προϊόντων, εκεί έχουν οικονομίες κλίμακος, εδώ έχουμε μικρό κλήρο στην Ελλάδα, οπότε τα προϊόντα τα αγροτικά είναι ακριβά. Οπότε, όταν αυτές οι άλλες επιχειρήσεις των άλλων χωρών έχουν τόσα προνόμια, δεν πρέπει να έχουν και κάποιο οι ελληνικές επιχειρήσεις; Και ένα βοήθημα σε όλο αυτό είναι οι επιδοτήσεις, είναι οι επιχορηγήσεις για αγορά κτιρίων και μηχανολογικού εξοπλισμού. Εδώ, λοιπόν, κουμπώνει τέλεια η Τριχωνίδα Α.Ε. Βοήθησε στο άλμα αυτό που κάνουμε και στα όνειρα που έχουμε, χρηματοδοτώντας μας, μας βοήθησε να χρηματοδοτήσουμε κάποιες από τις γραμμές που βάλαμε, όπως πολύ σωστά ανέφερε ο κύριος Καφρίτσας, και η τυποποίηση της ελιάς και ελαιολάδου, ώστε να μπορέσουμε να είμαστε ανταγωνιστικοί, να δίνουμε την ασφάλεια στο προϊόν μας. γιατί πάνω από όλα είναι η εμπιστοσύνη. Ακούγαμε στην αρχή ότι προτιμούν να παίρνουν τις ελιές μας, ελληνικές ελιές, από ξένες επιχειρήσεις και όχι από ελληνικές γιατί δεν ήταν ασφαλείς. Δεν τους λέει κάτι στον ποιοτικό έλεγχο ότι βάζουμε τρεις ανθρώπους να επιβλέπουν το προϊόν, αυτό είναι κάτι που υπήρχε. Τώρα θα σου πει, έχεις μηχάνημα για παράδειγμα X-ray, αξονικό τομογράφο για να βλέπουν τα κουκούτσια. Δηλαδή δεν μπορείς να του πεις ότι έχω μόνο έναν άνθρωπο. Και αν αφαιρεθεί σου

λέει τι γίνεται; Πώς θα σε εμπιστευτώ εγώ; Μετά είναι το stock που πρέπει να έχει μια επιχείρηση για να μπει σε ένα σούπερ μάρκετ του εξωτερικού, είναι ότι πρέπει να δεσμεύει κεφάλαια, να τα έχει πάει μέσα ως προϊόν, γιατί μέχρι τώρα είχαμε αυτό το «Δίνω στον άλλο και ο άλλος το έχει εκεί και το ανασυσκευάζει μόνος του». Τώρα εμείς δεσμεύουμε τα κεφάλαια, έχουμε stock εμπόρευμα και μπορούμε δώδεκα μήνες το χρόνο, δεν είναι εποχική δηλαδή πλέον η δουλειά της ελιάς και του ελαιολάδου. Οπότε εγώ θα έλεγα ότι είναι πάρα πολύ χρήσιμο και για τον τόπο, βλέπω εδώ πέρα και τοπική αυτοδιοίκηση, κύριε Βουλευτά, είναι πολύ χρήσιμο… Πως θα αναπτυχθεί το Αγρίνιο; Έτσι θα αναπτυχθεί το Αγρίνιο, να έχουμε αντί για πέντε, εικοσιπέντε εξαγωγικές επιχειρήσεις, να εξάγουμε τα προϊόντα μας, να είμαστε ανταγωνιστικοί, να είμαστε σημείο αναφοράς. Γιατί να είναι η Ισπανία πιο ακριβή από την Ελλάδα; Πρέπει η Ελλάδα να διεκδικήσει γιατί έχει την ποιότητα, αλλά αυτά θα γίνουν μόνο μέσω επενδύσεων, αυτή είναι η δική μας γνώμη και έτσι εμείς αποφασίσαμε να συνεχίσουμε. Στηρίζουμε την ποιότητα, απλά για να είμαστε ανταγωνιστικοί. Δεν μπορείς να υποκαταστήσεις το κράτος. Είναι πολύ χρήσιμη η βοήθεια της Τριχωνίδας Α.Ε., βοηθάει εκεί που πρέπει σε μηχανήματα, σε κτίρια για να είμαστε ανταγωνιστικοί.

Συντονιστής: Να προσθέσω και κάτι Θόδωρε, σου μιλάω στον ενικό γιατί έχουμε γνωριστεί, ενταχθήκατε τελευταίοι και τελειώσατε πρώτοι. Αυτό είναι δηλαδή σημαντικό και για εμάς. Πάμε, λοιπόν, στον κύριο Μπλαχούρα. Θα σας πω μία μικρή ιστορία. Μόλις το 2019 που προκήρυξα το πρόγραμμα, με παίρνει τηλέφωνο ένα απόγευμα ο Πέτρος ο Κουτέρης και μου λέει ότι «θέλω ένα ραντεβού στο γραφείο σου γιατί κάτι έχω σκεφτεί». Του δίνω και εγώ ένα ραντεβού και σκέφτηκα ότι θα θέλει να κάνει κάποιον εκσυγχρονισμό ίσως. Έρχεται, λοιπόν, στο γραφείο και μου λέει ότι θα κάνουμε μία καινούρια μονάδα και θα παράξουμε ένα καινούριο προϊόν που θα είναι μπισκότο επώνυμο. Τα έχασα, γιατί μου φάνηκε ότι παίρνει μεγάλο ρίσκο και παρόλα αυτά μέσα στην περίοδο του κορονοϊού έγινε η μονάδα αυτή, χρηματοδοτήθηκε, το προϊόν πήρε σάρκα και οστά, είναι το Corona cookies και το βλέπουμε σε όλα τα σούπερ μάρκετ. Και είδα ότι πρόσφατα βραβευτήκατε από το Επιμελητήριο Αθηνών για την πρωτοβουλία που είχατε να κάνετε ένα μεγάλο δίκτυο διανομής μέσα σε δύο χρόνια. Πείτε μας λίγο για αυτό και για το πως τολμήσατε να βγάλετε ένα επώνυμο μπισκότο, μια περιφερειακή εταιρία δηλαδή να κάνει ένα μπισκότο σε επώνυμη ετικέτα και να το ρίξει στην αγορά όταν υπάρχουν κολοσσοί όπως είναι η ΑΛΑΤΙΝΗ, ο ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ κ.λ.π.

Συντονιστής: Λίγο να ευχαριστήσω και τον κύριο Βουλευτή, τον κύριο Παπαθανάση, Βουλευτή Αιτωλοακαρνανίας με τη Νέα Δημοκρατία που παραβρίσκεται και μας τιμά. Είσαστε άλλωστε και Πρόεδρος σε Αναπτυξιακή εταιρία στο παρελθόν, οπότε το ξέρετε το θέμα. Λοιπόν, συνεχίστε κύριε Μπλαχούρα.

Μπλαχούρας: Ευχαριστώ για την πρόσκληση, ευχαριστώ και τις κυρίες και τους κυρίους. Εμείς πριν 12 χρόνια ξεκινήσαμε με ένα παραδοσιακό φούρνο σε μια γειτονιά εδώ στο Αγρίνιο και είδαμε ότι υπήρχε μια μεγάλη ανταπόκριση του κόσμου, και είπαμε ότι κάπου πρέπει να το πάμε και πιο πέρα. Την ποιότητα τη δέχτηκε ο κόσμος και αποφασίσαμε να αναπτύξουμε την εταιρεία με τον κύριο Πέτρο Κουτέρη. Πήραμε, λοιπόν, το αυτοκίνητο και οργώσαμε όλη την Ελλάδα. Έτσι σε μικρό χρονικό διάστημα αφού επισκεφθήκαμε όλους τους νομούς της Ελλάδος, κάναμε υποκαταστήματα και εμπόρους στους 45 από τους 52 νομούς.

Συντονιστής: Για τι δίκτυο αναφέρεστε;

Μπλαχούρας: Για 5.500. Βραβευτήκαμε πέρυσι στο Ίδρυμα Σταύρου Νιάρχου από το Κεντρικό Επιμελητήριο Αθηνών στην κατηγορία της δικτύωσης στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, σαν η καλύτερη επιχείρηση. Ήταν δύσκολη αρκετά η ανάπτυξη αυτή, ωστόσο το πιο δύσκολο ήταν ότι έπρεπε από το Αγρίνιο που είναι η παραγωγή να φεύγουν όλα τα προϊόντα μας για όλη την Ελλάδα, που εδώ είναι δύσκολο να γίνει η διανομή, γι' αυτό κάναμε και υποκατάστημα logistics στην

Αθήνα. Ήταν εύκολη η διανομή από την Αθήνα, γιατί οι παραγγελίες φεύγανε σε μία ημέρα και ήταν ας πούμε στην Καβάλα, ή σε ένα νησί. Αυτό μας εξάπλωσε γρήγορα και μετά ξεκινήσαμε μία συνεργασία με τα σούπερ μάρκετ «Κρητικός» σε PL προϊόντα τα οποία τα έχουμε κεντρική παράδοση σε όλη την Ελλάδα. Κάναμε μία συνεργασία με τον ΚΡΗΤΙΚΟ εδώ στο Αγρίνιο, αν έχετε πάει στο κατάστημα αυτό θα δείτε ότι έχουμε φούρνο μέσα σε αυτό. Έχουμε κάνει ανάλογη συνεργασία στο Λαγονήσι και έχουμε ξεκινήσει τώρα και ένα κομμάτι francize και το πρώτο κατάστημα έχει γίνει στην Αμφιλοχία.

Συντονιστής: Σχετικά με την συνεργασία σας στην Τριχωνίδα Α.Ε.;

Μπλαχούρας: Η συνεργασία μας ήταν άψογη, αποτελεσματική. Ήσασταν δίπλα μας όταν χρειαζόμασταν για να μας καθοδηγήσετε σε κάποια θέματα που δεν ξέραμε πως λειτουργούν, στα οποία εσείς μας συμβουλέψατε. Μας βοήθησε πάρα πολύ στα μηχανήματα που έγινε όλος αυτός ο κύκλος και ήθελα να σας ευχαριστήσω και προσωπικά και εκ μέρους της Corona cookies όλους για το έργο σας που παράγεται εδώ που είναι πολύ σημαντικό για το νομό Αιτωλοακαρνανίας, και έχει δείξει και τις διαστάσεις που έχει πάρει να ανεβεί και λίγο ο νομός…

Συντονιστής: Να παίξει το βίντεο….

Συντονιστής: Πάμε τώρα στον κύριο Νικόλαο Σκόνδρα. Αυτό είναι μοναδικό γιατί είναι μοναδική, οργανωμένη και η πρώτη επιχείρηση εναλλακτικού τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Τριχωνίδας. Μπορείτε να μας πληροφορήσετε για τις υπηρεσίες που παρέχετε, και πως μπορεί να σας βρει κάποιος;

Σκόνδρας: Ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση. Η εταιρεία μου ασχολείται με αθλήματα λιγότερο extreme από ότι αναφέρει ο κόσμος. Ασχολούμαστε πάρα πολλά χρόνια με τον αδερφό μου (δυστυχώς τον χάσαμε πρόσφατα) και συνεχίζαμε μαζί βήμα-βήμα. Θα το προχωρήσουμε όπως είχαμε ξεκινήσει, δηλαδή μαζί με τον αδερφό μου. Η επιχείρηση η δικιά μου έχει να κάνει κατά προσέγγιση με αθλήματα όπως το αλεξίπτωτο πλαγιάς που πετάμε στην λίμνη Τριχωνίδα, έχουμε ποδήλατα θαλάσσης που υπάρχουν στη λίμνη, και κανό καγιάκ, και δραστηριότητες που έχουν να κάνουν και με τη λίμνη και με τον αέρα.

Συντονιστής: Πως σας βρίσκει κάποιος;

Σκόνδρας: Η έδρα μας είναι στη λίμνη Τριχωνίδα, υπάρχει μαγαζί εκεί που εδρεύουμε, απλά γίνεται με ραντεβού, αλλά μας βρίσκουν και από το ίντερνετ. Εντωμεταξύ έχουμε δώσει μεγάλη βάση στο μπορέσουμε να προσεγγίσουμε κόσμο και από άλλες περιοχές Φέρνουμε τουρισμό εδώ και αυτό μας έδωσε το ερέθισμα να προχωρήσουμε και να το εξελίξουμε. Δεν θα μπορούσαμε να το κάνουμε αυτό χωρίς τη βοήθεια της Τριχωνίδας Α.Ε. για την αγορά εξοπλισμού.

Συντονιστής: Η επένδυση του κυρίου Σκόνδρα είναι μικρή, δεν ξεπέρασε τα 50.000 Ευρώ σωστά;

Σκόνδρας: 100.000.

Συντονιστής: Δεν ξεπέρασε τα 100.000, και έτσι με ένα μικρό ποσό η προστιθέμενη αξία είναι τεράστια, και για αυτό αποτελεί ένα πολύ καλό παράδειγμα. Να παίξει το βίντεο…. Κύριε διευθύνοντα θα θέλατε να κάνετε κάποια ερώτηση;

Φωτάκης: Μέλημα της Τριχωνίδας Α.Ε. είναι να ενισχύσει, να τονώσει την επιχειρηματικότητα και ειδικά στον κλάδο της παραγωγής από τότε που σταμάτησαν τα καπνά. Υπάρχουν δραστήριοι άνθρωποι με επιχειρηματικό πνεύμα που αξιοποιούν τις ευκαιρίες. Οι μέτοχοι κυρίως της αυτοδιοίκησης, έπειτα από αίτηση, αγκάλιασαν τους επιχειρηματίες της περιοχής. Έτσι ανέδειξαν τις δυνατότητες τους και αναπτύχθηκαν. Διαχρονικά υπάρχει η απαίτηση η επιχειρηματικότητα να επιστρέφεται, ώστε να μεγαλώνει ανταγωνιστικά η επιχείρηση και να τονώνονται οι επενδύσεις.

Συντονιστής: Ο κύριος Παπαθανάσης θέλει να πει κάτι.

Παπαθανάσης: Ήθελα να πω ότι, επειδή γνωρίζω λόγω της ενασχόλησής μου με την αυτοδιοίκηση όλη αυτή την προσπάθεια η οποία γίνεται σε επίπεδο νομού Αιτωλοακαρνανίας από αυτές τις αναπτυξιακές εταιρίες και την Τριχωνίδα και την Αιτωλική, όπως είπες Χάρη, θεωρώ ότι είναι τεράστιο το θετικό πρόσημο. Και νομίζω ότι οι ίδιοι οι άνθρωποι του επιχειρείν, οι οποίοι έχουν αξιοποιήσει αυτή τη δυνατότητα που δίνει το κράτος σε συγχρηματοδότηση με τα ευρωπαϊκά προγράμματα, και βέβαια με το στελεχιακό δυναμικό τέτοιων επιχειρήσεων πετυχαίνουμε στόχους και παίρνουμε χρήματα. Δηλαδή επενδύονται χρήματα στην περιοχή μας, δημιουργούνται επιχειρήσεις στην περιοχή μας και εμείς αυτό που μένει μετά είναι να μπορούμε να φτιάχνουμε και να ανοίγουμε νέους δρόμους για να ανοίγουν και νέες επιχειρήσεις προκειμένου και ο τόπος να αναπτύσσεται, αλλά κυρίως να μπορούν να μένουν νέες οικογένειες στην περιοχή μας. Άλλωστε, θα μιλήσω και θα πω περισσότερα σε επόμενη ενότητα. Πάντως, θερμά συγχαρητήρια στο στελεχιακό δυναμικό σας για το έργο που επιτελούν και σε όλους τους επιχειρηματίες που τολμούν.

Ψημάθας: Η περιφερειακή ανάπτυξη έχει το φαινόμενο της σκάλας, δηλαδή την μια ανεβαίνει το ένα πόδι, την άλλη το άλλο. Οι επιχειρήσεις έτσι ξεκινούν τον χορό. Εσείς σε σχέση με άλλα κέντρα extreme sports που έχετε δει ως πρότυπα στο εξωτερικό, έχετε τις υποδομές; Αν ναι, τι υποδομές και τι βοήθεια χρειάζεστε για να το πάτε ακόμη πιο πέρα, από τις τοπικές αρχές και την τοπική αυτοδιοίκηση;

Σκόνδρας: Μου δίνετε ένα πολύ καλό πάτημα. Σίγουρα σε σχέση με κέντρα εξωτερικού δεν διαθέτουμε τις κατάλληλες υποδομές, αλλά θεωρώ ότι μπορούμε να τις φτάσουμε. Πριν κάποια χρόνια ο αδερφός μου είχε επισκεφθεί ένα κέντρο στην Τουρκία, όπου αυτή τη στιγμή κάθε μέρα πετάνε γύρω στα 1.500 αλεξίπτωτα. Είναι φημισμένο παγκόσμια και το επισκέπτονται πολλοί. Έτσι σκεφτήκαμε ότι κατασκευάζοντας ένα τελεφερίκ θα μπορεί ο κόσμος να έρχεται στο βουνό χωρίς να χρειάζεται μέσο συγκοινωνίας. Έτσι έγινε και στην Τουρκία, είχαν ξεκινήσει δειλά-δειλά και τώρα πάει χιλιάδες κόσμος. Θεωρώ ότι στη λίμνη Τριχωνίδα υπάρχει αυτή η δυνατότητα και δεν είναι ακατόρθωτο. Με αυτό το τρόπο θα μπορούσε να υπάρχει ένα παγκόσμιο brand για τη λίμνη Τριχωνίδα.

Συντονιστής: Σας ευχαριστούμε πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 20η

Το κόστος παραγωγής και η κλιματική κρίση αίτια για τη συρρίκνωση του εισοδήματος των αγροτών

✓**Θανάσης Παπαθανάσης**, Βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, Νέας Δημοκρατίας

✓**Ηλίας Ντεμιάν**, Επικεφαλής Τμήματος Περιβαλλοντικών Οικονομικών, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Μελετών (ΙΟΒΕ)

Συντονιστής: **Γιάννης Συμψηρής**, Δημοσιογράφος, Εφημερίδα «Συνείδηση»

Συντονιστής: Είμαστε λοιπόν στην τελευταία ενότητα του 2ου AGROWN. Είμαστε το πάνελ το οποίο θα κλείσει αυτές τις εργασίες και έχουμε μαζί μας το Βουλευτή Αιτωλοακαρνανίας της Νέας Δημοκρατίας κύριο Θανάση Παπαθανάση και θα μας κάνει μία εισήγηση. Θυμίζω ότι η ενότητα έχει να κάνει με την κλιματική κρίση τις επιπτώσεις οικονομικές τις οποίες έχει και τη μείωση σε πολλές περιπτώσεις του αγροτικού εισοδήματος. Επίσης, μαζί μας είναι και ο κύρος Ηλίας Ντεμιάν από το ΙΟΒΕ Επικεφαλής του Τμήματος Περιβαλλοντικών Οικονομικών, πολύ σχετικός με το αντικείμενο. Θα μας δώσει τα φώτα του και μετά θα έχουμε την ευκαιρία να κάνουμε κάποιες ερωτήσεις. Κύριε Βουλευτά να αρχίσουμε με εσάς.

Παπαθανάσης: Πρώτα από όλα είναι ιδιαίτερη χαρά που βρίσκομαι σήμερα μαζί σας. Ήθελα οπωσδήποτε να παραβρεθώ για να τιμήσω και ένα συνέδριο που γίνεται σιγά-σιγά θεσμός, αλλά και να δώσω κάποια στοιχεία και να μιλήσουμε στον αγροτικό κόσμο, ο οποίος αγωνιά στο νομό Αιτωλοακαρνανίας, σε έναν από τους χειρότερους νομούς της χώρας. Μην ξεχνάτε ότι έχουμε παράγουμε το 50 % της ελιάς καλαμών της χώρας, παράγουμε το 35-40 % της ιχθυοκαλλιέργειας της χώρας, πορτοκάλια, ακτινίδια είμαστε πάρα πολύ δυνατοί. Σε πάρα πολλά άλλα προϊόντα, κτηνοτροφικός νομός από τους μεγαλύτερους της χώρας. Είμαστε πρώτοι ή δεύτεροι στην παραγωγή του πρόβειου γάλατος και μετά τα πλουτοπαραγωγικά στοιχεία τα γνωρίζουμε, λίμνες, νερά τα πάντα, με πολλά προβλήματα. Έχω βέβαια μια εισήγηση, θα την πω λίγο διαδραστικά γιατί υπάρχουν και κάποια στοιχεία που πρέπει να αναφερθούν, αλλά το σημαντικότερο όλων είναι ότι είμαστε σε ένα νομό ο οποίος έχει πολύ μεγάλο υδάτινο στοιχείο και για αυτό είμαστε πιο ασφαλείς από πολλούς άλλους νομούς στη διαχείριση κρίσεων. Και για την επόμενη ημέρα που να ξέρετε ότι και τώρα σε παραγωγές υπάρχουν δέντρα που ξεραίνονται εξολοκλήρου ο νομός Αιτωλοακαρνανίας σε αυτό λόγω της φύσης μας θα είμαστε τελευταίοι.

Συντονιστής: Είναι ένα φαινόμενο που διαπιστώθηκε στην Ηλεία.

Παπαθανάσης: Μπράβο, για αυτό σας το αναφέρω. Άρα λοιπόν σε κάθε περίπτωση είμαστε σε καλύτερη μοίρα από άλλες περιοχές λόγω των κλιματικών στοιχείων αλλά δεν πρέπει να εφησυχάζουμε. Ήθελα να ξεκινήσω με ένα καλό νέο. Πρώτα από όλα εγκρίθηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εργασίας που αφορά το ελαιόλαδο και την επιτραπέζια ελιά, και οι 3 προτάσεις του νομού μας η ΕΑΣ, η Αρχαία Ωλενία και η Αιτωλία, που είναι πολύ σημαντικό γιατί έρχονται χρήματα στην περιοχή μας. Είναι ο προϋπολογισμός της τάξης του 1,5 εκατομμυρίου Ευρώ, 80 % είναι ευρωπαϊκοί πόροι. Είναι κάτι το οποίο το οποίο οφείλαμε προς τους αγρότες και τους ανθρώπους που ασχολούνται με το κομμάτι αυτό να το δώσουμε και είναι πραγματικότητα. Και οι 3 εταιρίες λοιπόν εντάσσονται και είναι η καλή είδηση της ημέρας. Γιατί είναι πολύ σημαντικό όλοι οι άνθρωποι που ασχολούνται με το κομμάτι αυτό να παίρνουν χρόνο, και δεύτερο σημαντικό είναι ότι πρέπει επιτέλους πρέπει να αλλάξουμε ταχύτητα. Τι εννοώ με αυτό: μεγαλύτερη προετοιμασία, περισσότερες ομάδες παραγωγών, περισσότερα σχήματα, άρα διεκδίκηση περισσότερων χρημάτων. Γιατί όταν έχουμε τέτοιες δομές και διεκδικούμε με

επιστημονικό τρόπο τα χρήματα πετυχαίνουμε τους στόχους και φέρνουμε χρήματα στην περιοχή μας, και εργάζεται και κόσμος στην περιοχή μας, και μένουν και οικογένειες στην περιοχή μας και δημιουργούνται και νέες οικογένειες στην περιοχή μας. Κάτι που μας απασχολεί πάρα πολύ και εγώ αγωνιώ και το ξέρω πολύ καλά επειδή είμαι γέννημα-θρέμμα της περιοχής αγωνιώ και κάθε μέρα που ξυπνάω προσπαθώ να δω τι μεγάλο μπορούμε να κάνουμε. Τα μικρά τα καθημερινά κάνουμε αλλά πρέπει να κάνουμε και μερικά μεγάλα. Και σε αυτό όλοι πρέπει να είμαστε σύμμαχοι και αρωγοί. Να πω λίγο για την κλιματική αλλαγή και την αγροτική παραγωγή ότι υπάρχουν πολλά δεδομένα που τα είπαμε ήδη, όπως η αύξηση της θερμοκρασίας, τα ακραία καιρικά φαινόμενα, η μεταβολή των εποχών, όλα αυτά είναι γνωστά. Τι έχουμε στην Αιτωλοακαρνανία και τι μπορούμε να βελτιώσουμε. Πρώτα από όλα πεπαλαιωμένα αρδευτικά συστήματα. Έχουμε κι εδώ μία καλή είδηση, ότι το αρδευτικό σύστημα με τα εγγειοβελτιωτικά έργα στην παραλίμνια περιοχή της Αμφιλοχίας, Αμβρακίας και του Βάλτου ξεκινάνε. Είναι ένα έργο 64,5 εκατομμυρίων Ευρώ, όπου ο ίδιος ο Υπουργός ήρθε στην περιοχή και το υπέγραψε, στο Διοικητήριο στο Μεσολόγγι. Και είναι ένα έργο πολύ σημαντικό για ολόκληρη την περιοχή, είναι μία αρχή, ένα καλό βήμα για να δημιουργήσουμε και άλλες τέτοιες δυνατότητες. Η έλλειψη εκσυγχρονισμού το γνωρίζουμε, πολλές φορές δυσκολευόμαστε και είμαστε πολύ πίσω στη διαδικασία αυτή. Υπάρχουν, λοιπόν, δυνατότητες στον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών συστημάτων. Χρειάζεται άμεση αναβάθμιση των αρδευτικών δικτύων, ώστε να έχουμε μείωση της απώλειας νερού και καλύτερη διαχείριση. Εφαρμογή έξυπνης γεωργίας, ένα πολύ σημαντικό κομμάτι. Πια η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να μας βοηθήσει πάρα πολύ σε αυτό, με αισθητήρες υγρασίας, μετεωρολογικούς σταθμούς, ώστε να μπορούν και οι αγρότες να κατανοούν καλύτερα τις ανάγκες των καλλιεργειών τους και να μπορούν να τις προσαρμόσουν και στην άρδευση. Τα νέα δεδομένα, οι νέες καινοτομίες μας δίνουν πολλές δυνατότητες. Προγράμματα εκπαίδευσης και υποστήριξης των αγροτών, που δυστυχώς είμαστε και εδώ λίγο πίσω. Άρα, λοιπόν, πρέπει να δημιουργήσουμε πόλους και κέντρα τέτοιου τύπου, δηλαδή προγράμματα επιμόρφωσης τεχνικής υποστήριξης, αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ένα πολύ σημαντικό κομμάτι για την άρδευση, ενσωμάτωση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τα φωτοβολταϊκά μπορούν να υποστηρίξουν άρτια αρδευτικά συστήματα και βέβαια η υλοποίηση τελικά ενός ολιστικού σχεδίου ορθολογικής χρήσης των υδάτων της περιοχής. Θα πω λίγα πράγματα επειδή ως κυβέρνηση είμαστε στον 5^{ο} χρόνο και πρέπει να λέμε και τα καλά που γίνονται, γιατί πραγματικά η Νέα Δημοκρατία έχει ενδιαφερθεί και ασχοληθεί με τους αγρότες και για αυτό και οι αγρότες την εμπιστεύονται σε μεγάλο βαθμό. Το πρώτο είναι το φθηνότερο ρεύμα και η δεύτερη είναι η επιστροφή του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης για το πετρέλαιο, το οποίο ήταν ένα αίτημα πάρα πολλών ετών και υλοποιήθηκε από την κυβέρνηση του κυρίου Κυριάκου Μητσοτάκη. Και θα ισχύει από το 2025. Για τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης στο πετρέλαιο μην ξεχνάμε ότι καταργήθηκε το 2016 επί κυβερνήσεων ΣΥΡΙΖΑ και τώρα τη πρώτη χρονιά καταβάλαμε 76 εκατομμύρια για 300.000 επαγγελματίες αγρότες, 82 εκατομμύρια τη φετινή χρονιά και θα αυξηθεί στα 100 εκατομμύρια κάθε χρόνο σε κάθε προϋπολογισμό από το 2025 (βρίσκεται στο νέο προϋπολογισμό που θα έρθει τώρα στη Βουλή). Άρα μιλάμε για 100 εκατομμύρια στον ΕΦΚ ο οποίος πια θα είναι μόνιμος. Η επιστροφή θα είναι μόνιμη. Μέτρα για ΓΟΕΒ ΤΕΟΒ τα ξέρετε πολύ καλά, πήραμε πάρα πολλά μέτρα με τα οποία προσπαθούμε να εξυγιάνουμε αυτούς τους οργανισμούς, δεν είναι εύκολο, διότι τα χρωστούμενα είναι πολλά. Παρόλα αυτά τα φωτοβολταϊκά στο χωράφι, έτσι προϋπολογισμός 30 εκατομμύρια. Θεσμοθέτηση ευέλικτου συστήματος διαχείρισης των κόκκινων δανείων αγροτών και συνεταιρισμών, πάρα πολύ σημαντικό κομμάτι αυτό γιατί τα δάνεια και τα βάρη ήταν πολύ μεγάλα. Πρόγραμμα 600 εκατομμυρίων Ευρώ για τα θερμοκήπια, στο οποίο επενδύει η κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη το επόμενο διάστημα στη θερμοκηπιακή πια καλλιέργεια, υπάρχουν πάρα πολλά πλεονεκτήματα, θα πέσουν πάρα πολλά χρήματα στην περιοχή αυτή και άρα λοιπόν πρέπει και σε αυτό το κομμάτι να δημιουργήσουμε τις συνθήκες εκείνες ώστε να το αξιοποιήσουμε. Και 3-4 πραγματάκια που έχουν γίνει ήδη, όπως η μείωση της φορολογίας στους αγρότες με δυνατότητα

για πρώτη φορά απαλλαγής του φόρου εισοδήματος κατά 50 %. Θεσμοθέτηση νέας φορολογικής κλίμακας (το ξέρετε, ξεκινά από το 9 % αντί του 22 %). Χορήγηση εφάπαξ ενίσχυση στο 2 % του τζίρου για τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Μείωση του ΦΠΑ στα λιπάσματα και στις ζωοτροφές από το 13 % στο 6 % και για αγορά αγροτικών μηχανημάτων από το 24 % στο 13 %. Και βέβαια αύξηση του επιδόματος της μητρότητας και για τις γυναίκες αγρότισσες κάτι πολύ σημαντικό, στους 9 μήνες, κάτι το οποίο σαφέστατα στηρίζει και την αγροτική οικογένεια. Κλιματική κρίση. Κάνουμε ότι είναι δυνατόν ώστε να μπορέσουμε να προσαρμόσουμε τους ΚΑΠ οικονομικά και αποδοτικά για τους αγρότες μέσα από ένα ευέλικτο και εύκολα προσαρμόσιμο θεσμικό πλαίσιο. Όλο αυτό το πράγμα είναι σε διαπραγμάτευση αυτή τη στιγμή και με την Ευρώπη προκειμένου να θωρακίσουμε τη χώρα μας όσο το δυνατό περισσότερο και να πάρουμε όσο το δυνατό περισσότερα χρήματα από τους Ευρωπαϊκούς μηχανισμούς στήριξης και προς αυτή την κατεύθυνση. Άρα, λοιπόν, αυτό που μένει ως κεντρικό μήνυμα είναι να μην αισθανθεί κανένας παραγωγός μόνος του και ότι δεν έχει τη φροντίδα της πολιτείας. Τέλος, ήθελα να πω θερμά συγχαρητήρια για άλλη μια χρονιά σε αυτό το συνέδριο που γίνεται θεσμός, το 2ο αγροδιατροφικό συνέδριο-έκθεση AGROWN, σε όλους τους συντελεστές που το διοργανώνουν, την κυρία Νάντια Σαμαρά της εφημερίδας «Συνείδηση» τον κύριο Λουλούδη από την εφημερίδα «Πελοπόννησος», όλους τους συντελεστές γιατί ξέρω ότι δεν είναι μια εύκολη διοργάνωση, και νομίζω ότι έχουμε πολλά ακόμη να δώσουμε, τόσο στο επίπεδο του να συζητάμε και να βάζουμε προτάσεις και να υπάρχει ώσμωση, όσο και να πετυχαίνουμε στόχους, και πρέπει αυτό το συνέδριο να είναι απαρχή ώστε να πετυχαίνουμε στόχους να αλλάξουμε ταχύτητα για τον τόπο μας. Σας ευχαριστώ.

Συντονιστής: Να είστε καλά. Μία ερώτηση να κάνω εγώ για να μη στερήσουμε το χρόνο στον κύριο Ντεμιάν, να έχει το χρόνο που θέλει. Η ερώτησή μου είναι η εξής: μέσα στην κλιματική κρίση το πρόβλημα των αγροτών δεν μπορεί να λυθεί αν δεν υπάρξει φτηνή ενέργεια. Υπάρχει κάποιος σχεδιασμός για φθηνή ενέργεια για τους αγρότες, υπό ποία έννοια όμως εννοώ, να είναι πιο κοντά οι ίδιοι και σε ενεργειακές κοινότητες κατά τόπους, γιατί χωρίς ΑΠΕ δεν γίνεται να είναι το μείγμα σωστό. Υπάρχει κάποιος τέτοιος σχεδιασμός. Πρώτον αυτό, και μια δεύτερη ερώτηση, αν πρέπει για κάποιο λόγο να ανησυχεί η Αιτωλοακαρνανία για τη διαχείριση των μεγάλων υδάτινων όγκων, όλα αυτά που ακούστηκαν με το νερό που θα πάει αλλού είναι διαχείριση λιμναίων περιοχών δηλαδή τεχνητών λιμνών για φωτοβολταϊκά, υπάρχει εκεί μια μεγάλη κουβέντα.

Παπαθανάσης: Πρώτα από όλα, το είπα και πριν, θέλουμε να είναι πολύ χαμηλά, 10λεπτά η κιλοβατώρα για όλους αυτούς τους ανθρώπου που έχουν αυτά τα σχήματα και τα οποία τα προμοτάρει η κυβέρνηση και πολύ καλά κάνει. Βλέπετε ότι έχουν πολύ μεγάλα οφέλη κλίμακος, ακόμη και το 50 % για τις των επιχειρήσεις που είναι πια ομάδες παραγωγών. Ήδη δύο ομάδες παραγωγών πήραν αυτά τα προγράμματα που ανέφερα νωρίτερα. Είναι ομάδες παραγωγών στην περιοχή του Μεσολογγίου που ασχολούνται με το λάδι και την ελιά και είναι πολύ σημαντικό επίσης ότι η κιλοβατώρα θέλουμε να παραμείνει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Αυτό με τα νομοσχέδια που έχουμε ψηφίσει μπορεί να επιτευχθεί. Το δεύτερο που είπατε για τα νερά, η Αιτωλοακαρνανία είναι ευλογημένος τόπος με πάρα πολλά νερά. Ξέρετε πάρα πολύ καλά τα προηγούμενα χρόνια οι αγώνες που έγιναν για την εκτροπή του Αχελώου ή μη. Νομίζω ότι πια έχουν όλοι αντιληφθεί ότι το να μετακινούμε απλά νερό δεν είναι η λύση. Άρα λοιπόν πρέπει να πάμε σε μοντέλα διαχείρισης του νερού πια, με άλλα μοντέλα σύγχρονα που αξιοποιούν και στην Ευρώπη. Γιατί βλέπετε ότι και εμείς που πιστεύουμε ότι δεν θα υπάρξει ποτέ εξάντληση των υδάτων βλέπουμε ότι στις λίμνες μας και στα ποτάμια το τί συμβαίνει. Δεύτερον, μην ξεχνάμε ότι η Αιτωλοακαρνανία όλο το νερό με το οποίο ζει η μισή Ελλάδα είναι νερό της Αιτωλοακαρνανίας. Από το έργο του Μόρνου που είναι στην ορεινή Ναυπακτία κατά κάποιο τρόπο μαζί με τη Φωκίδα, το έργο του Ευήνου που είναι εξολοκλήρου στη Ναυπακτία που τροφοδοτεί το Μόρνο, και τώρα τέθηκε και το ζήτημα να μπουν νερά και από τη λίμνη των Κρεμαστών, όπου με σωληνώσεις να πάνε τα νερά και να εμπλουτίσουν τη λίμνη του Ευήνου. Άρα λοιπόν μιλάμε ότι είμαστε σε μία κατάσταση τέτοιας

αλλαγής, ελπίζουμε ότι δε θα υπάρξει και τόσο απότομη μεταλλαγή της κλιματικής φύσης, γιατί βλέπετε ότι πολύ σύντομα δυστυχώς προχωράμε σε αυτό το κομμάτι που λέγεται κλιματική αλλαγή και κλιματική κρίση. Σε κάθε περίπτωση πρέπει στην Αιτωλοακαρνανία να μπούμε σε αυτή τη διαδικασία της ολιστικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων και βέβαια αυτό θα γίνει και σε επίπεδο χώρας.

Συντονιστής: Ωραία. Να περάσουμε στον κύριο Ντεμιάν και την παρουσίασή του εκ μέρους του ΙΟΒΕ.

Ντεμιάν: Μέχρι να ανέβει η παρουσίαση και ευχαριστώντας σας όλους όσοι μείνατε μέχρι τόσο αργά για να μας ακούσετε, να πω μερικά πράγματα για το ΙΟΒΕ. Το ΙΟΒΕ είναι ένα ίδρυμα ιδιωτικό, μη κερδοσκοπικό, δουλεύουμε μόνοι μας, είμαστε καμιά εικοσαριά, οικονομολόγοι και οικονομολόγες και προσπαθούμε να δουλέψουμε και να δούμε ποια είναι τα βασικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και ποια είναι τα επόμενα βήματα που μπορούμε να κάνουμε. Ένα μεγάλο κομμάτι, λοιπόν, που αφορά στην Ελλάδα, όπως όλοι γνωρίζουμε, είναι το θέμα του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής, είτε μιλάμε για σκουπίδια, είτε μιλάμε για νερά, είτε μιλάμε για ενέργεια, όλα αυτά μπαίνουν στο πρίσμα που μιλάμε για περιβαλλοντική προστασία. Σε αυτό το πλαίσιο έχουμε τρέξει διάφορες μελέτες αυτή την περίοδο και θα σας κουβεντιάσω λίγο για μια μελέτη που συν-χρηματοδοτείται από την πρωτοβουλία 21 το ίδρυμα του καπετάν Κωνσταντακόπουλου και το Ίδρυμα Λάτση. Ουσιαστικά πάμε να δούμε πώς η κλιματική αλλαγή επηρεάζει 6 επιλεγμένους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Βλέπετε εδώ στο διάγραμμα, ο προφανής τομέας που θα μιλήσουμε σήμερα είναι πρωτογενής τομέας. Έχουμε ξεκινήσει και δουλεύουμε πάνω σε αυτή τη μελέτη, η οποία είναι υπό εκπόνηση με σκοπό τι; Να δούμε πρώτον, ποιες είναι οι μεγάλες προκλήσεις για όλη την Ελλάδα (δεν έχουμε ακόμα την περιφερειακή διάσταση ή την τοπική διάσταση), και δεύτερον, τι σημαίνει για την οικονομία του αγροτικού τομέα ότι υπάρχει κλιματική κρίση; Ξεκινώντας, λοιπόν, από αυτό φτιάξαμε αυτό το διάγραμμα που είναι στοιχεία της Eurostat. Αριστερά χαμηλά βλέπετε πώς ήταν οι τιμές είναι ένας δείκτης με βάση το 100 πως θα είναι έτοιμες στο πρώτο τρίμηνο του 20 οι τιμές των εισροών του μέσου αγρότη, έχοντας συνυπολογίσει και τις επιδοτήσεις. Και το κάνουμε αυτό για την Ελλάδα, για την Ισπανία και την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά μέσον όρο. Το διάγραμμα μας δείχνει δύο ιστορίες. Η πρώτη ιστορία είναι ότι βλέπουμε ότι οι τιμές αυξάνονται από το 2020 και μετά έως και περίπου 40-50 % στην Ευρώπη έως και 30-40 % στην Ελλάδα. Αυτό είναι το ένα κομμάτι της ιστορίας. Το άλλο κομμάτι της ιστορίας είναι ότι βλέπουμε ότι, από ένα σημείο και μετά περίπου στο τρίτο τρίμηνο το 2023, που υπάρχει μια σύγκλιση μεταξύ Ισπανίας Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλάδας, η Ελλάδα, που έχει ξεκινήσει σιγά σιγά να ρίχνει τις τιμές της πιάνει ένα πλατό και, ενώ οι υπόλοιπες χώρες ρίχνουν τις τιμές τους περισσότερο και έτσι ο δείκτης τιμών εισροών στην Ισπανία είναι χαμηλότερος από το 2023 και μετά, η Ελλάδα παραμένει πιο ψηλά. Εδώ υπάρχουν διάφορα ερωτηματικά. Καταλαβαίνουμε ότι οι παράγοντες οι οποίοι αύξησαν τις τιμές είναι εξωγενείς: ενεργειακό, COVID και όλα τα λοιπά. Από την άλλη μεριά, προσπαθούμε λίγο να ερμηνεύσουμε γιατί υπάρχει αυτό το πλατό από το 2023 και μετά και εδώ μπαίνουμε σε διάφορες σκέψεις. Όλοι γνωρίζουμε πολύ καλά τι έγινε τέτοιο καιρό πέρσι στη Θεσσαλία με την κακοκαιρία «Daniel» και την κακοκαιρία της Ηλείας. Αυτή τη στιγμή εμείς, σε συνεργασία και με τον ΕΛΓΑ, μαζεύουμε διάφορα στοιχεία για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε. Οκέι έγινε μια ζημιά, να δούμε πόσο μεγάλη ήταν η ζημιά, πρώτον, σε αγροτικό τομέα και δεύτερον, τι σημαίνει για τον υπόλοιπο αγροτικό τομέα και την υπόλοιπη οικονομία αγοράζω από κάποιους προμηθευτές, δίνω χρήμα στους προμηθευτές, αυτοί προσλαμβάνουν κόσμο. Όταν, λοιπόν, υπάρχει μια τέτοια διακοπή στην παραγωγή, βλέπουμε ότι το εισόδημα των ανθρώπων αυτών και των ανθρώπων που συνδέονται με αυτούς κατ' επέκταση, περιορίζεται, και έτσι τώρα δουλεύουμε σε αυτή την κατάσταση ως προς το να εκτιμήσουμε πόσο και τι σημαίνει για την Ελληνική οικονομία σε όρους προστιθέμενης αξίας και σε όρους απασχόλησης ένα τέτοιο φαινόμενο, μια τέτοια κακοκαιρία. Ξεκίνησε στον αγροτικό τομέα. Οκέι πάει ένα κομμάτι είναι αυτό, να δούμε λίγο στην κλιματική

κρίση. Αναφέρθηκαν πολλά πράγματα πριν, όλα αυτά και άλλα πολλά είναι πράγματα που μπορεί να κάνει ένας αγρότης σήμερα για να μπορέσει να προχωρήσει, αλλά βέβαια, υπάρχει μια ένα μεγάλο ερωτηματικό. Κάθε μετάβαση έχει και ένα κόστος. Ποιος το πληρώνει το κόστος; Σήμερα ακούστηκαν άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία, υπάρχουν ευρωπαϊκοί μηχανισμοί που στηρίζουν απευθείας ακόμα και τον αγρότη αν θέλει, χωρίς να μεσολαβεί το κράτος και δεν το λέω για καλό για κακό αυτό, αλλά σαν γεγονός. Η άλλη μου ενασχόληση είναι ότι δουλεύω για το ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE, το οποίο προμοτάρει, ουσιαστικά δίνει χρήματα στον πρωτογενή τομέα για να μπορέσει να χρησιμοποιήσει για να βάλει μέσα περιβαλλοντική καινοτομία, μειώνοντας το επενδυτικό κόστος. Μπορείτε να πάρετε λοιπόν 60 % της ιδέας σας από το πρόγραμμα LIFE, αλλά υπάρχει το Πράσινο Ταμείο που μπορεί να σας δώσει περισσότερα στοιχεία για αυτό. Αλλά όλα αυτά τα στοιχεία, όλα αυτά τα μεγέθη και οι μηχανισμοί προσπαθούν ουσιαστικά να κρατήσουν χαμηλά το κόστος παραγωγής του αγρότη. Αυτό γιατί; Γιατί δεν είναι μόνο ότι πρέπει να δίνουμε προστιθέμενη αξία στην οικονομία, μιλάμε για ένα στρατηγικής σημασίας κλάδο. Φάνηκε πολύ στην πανδημία γιατί είναι πολύ σημαντικό να μπορείς να παράγεις το φαγητό σου μόνος σου και να μην το εισάγεις, και πόσο μάλλον να πάρεις και ποιοτικό προϊόν. Η κλιματική αλλαγή είναι εδώ. Υπάρχουν πράγματα που μπορείτε να κάνετε εσείς από τεχνολογίες και υπάρχουν πράγματα που μπορείτε να κάνετε εσείς για να μπορέσετε να επανέλθετε πιο γρήγορα μετά την κλιματική καταστροφή, όταν αυτή έρθει. Βλέπουμε ότι η συχνότητα πλέον στην Ελλάδα έχει αυξηθεί πάρα πολύ και η ένταση των φαινομένων είναι και αυτή πολύ ψηλά. Υπάρχουν πραγματικά νούμερα που το αποδεικνύουν αυτό όπως η ασφάλιση. Έχουμε μιλήσει, είχαμε κάνει μία μελέτη πριν από 2 χρόνια, για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα, και το κομμάτι της ασφάλισης είναι ένα από τα μεγάλα κενά που έχει η ελληνική οικονομία. Οι χώρες οι οποίες ασφαλίζουν όχι μόνο την αγροτική παραγωγή τους, αλλά γενικότερα τη μεταποιητική τους δραστηριότητα και τη βιομηχανία τους, επανέρχονται πολύ πιο γρήγορα και με μικρότερη αρωγή από το δημόσιο τομέα. Βέβαια, αυτό έχει ένα κόστος καταλαβαίνουμε για τους ανθρώπους που είναι από πίσω, αλλά είναι ένα αναγκαίο κακό και αυτό πρέπει να μπει στην εξίσωση. Σταματάω εδώ.

Συντονιστής: Η ερώτηση που έχω να κάνω κατευθείαν θα σας πω για την εμπειρία μου τη δημοσιογραφική είναι αν καταλαβαίνετε ως ΙΟΒΕ ότι οι αγρότες κυρίως και πιο πολύς κόσμος αντιλαμβάνονται την ταχύτητα της κλιματικής αλλαγής. Δηλαδή έχετε τα δείγματα αυτά; εγώ πρέπει να σου πω ότι η εμπειρία μου σαν δουλειά μου ότι πάρα πολύς κόσμους, πέρα από το ότι την αρνείται, έχει αντιστάσεις ακόμα και να αρχίσει να δέχεται τι πρέπει να γίνει με τη κλιματική αλλαγή. Δηλαδή για να σας δώσω να καταλάβετε. Εγώ χρειάστηκε κάποια στιγμή να ρωτήσω αν οι ενεργειακές κοινότητες αφορούν αποκλειστικά ΑΠΕ και μου είπαν ότι ναι, αφορούν αποκλειστικά ΑΠΕ. Γιατί δεν λέμε λοιπόν ότι είναι ΑΠΕ. Δηλαδή τι θέλω να πω; Εδώ έχουμε ένα ζήτημα και δεν ξέρω αν το διαπιστώνεις, γι' αυτό ρωτάω ΟΣΙΟΒΕ, έχει ο αγρότης καταλάβει ότι εδώ θα έχει πρόβλημα το εισόδημά του;

Ντεμιάν: Εμείς δεν μπαίνουμε να κάνουμε μελέτες και έρευνες στο πεδίο ρωτώντας το πόσο καταλαβαίνει ο καθένας κάτι. Ωστόσο βλέπουμε τους οικονομικούς δείκτες.

Συντονιστής: Αυτό λέω.

Ντεμιάν: Βλέπουμε τους δείκτες οικονομικής συγκυρίας. Αυτή τη στιγμή, είτε το πεις κλιματική αλλαγή, είτε το πεις ακραίο φαινόμενο, τα στοιχεία δείχνουνε ότι αυτό είναι κάτι που αυξάνει τη συχνότητα. Το είπα και πριν αυξάνεται η ένταση του. Δείτε τώρα ότι από το καλοκαίρι στην υπόλοιπη ενδοχώρα από τις αρχές, από τα μέσα Μαΐου τι μέση θερμοκρασίες είχαμε σε σχέση με πέρσι και με πρόπερσι. Δείτε πόσο περισσότερες βροχοπτώσεις και πιο πολύ νερό ρίχνει κάθε χρόνο. Και δεν τα λέω για να κινδυνολογήσω. Υπάρχουν δυστυχώς ή ευτυχώς τα δεδομένα, ακόμα κι αν δεν το καταλαβαίνουν, όταν ο άλλος χάνει την παραγωγή του, ή χάνει την ποιότητα της παραγωγής του, δεν είναι μόνο να καταστραφεί η σοδειά σου, είναι και από κει που έβγαζες ένα

προϊόν το οποίο μπορούσε το πουλήσεις Χ, τώρα εξαιτίας της χαμηλότερης ποιότητας να το πουλήσεις φθηνότερα. Αυτό που λέγαμε πριν για προστιθέμενη αξία, και δεν είναι μόνο στον αγροτικό τομέα. Μέσα από τη μελέτη που κάνουμε για τους υπόλοιπους 5 κλάδους είναι εμφανές. Μιλάμε για τουρισμό, μιλάμε για μεταποίηση, ενέργεια. Όλα αυτά πρέπει να προχωρήσουμε στο επόμενο βήμα και είτε μόνοι μας σαν φορείς που μπορούμε μόνοι μας να βελτιώσουμε το πόση ενέργεια χρησιμοποιούμε, το πώς διαχειριζόμαστε το νερό μας, τι κάνουμε τα σκουπίδια μας, είτε συνοδευτικά με κάποιο ευρωπαϊκό μηχανισμό, ή με κάποιο εθνικό μηχανισμό, που θα μπορούσε να υποστηρίξει λίγο τον επενδυτικό μας κίνδυνο, το επενδυτικό μας ρίσκο.

Συντονιστής: Μια τελευταία κουβέντα μέσα σε ένα λεπτό, νομίζω μπορείτε να το απαντήσετε. Έχουμε μετρημένο το κόστος της κλιματικής αλλαγής τα τελευταία χρόνια σε μια ας πούμε, ας μην είναι απόλυτος αριθμός να είναι μια τάξη μεγέθους;

Ντεμιάν: Υπάρχει μια εμβληματική μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδος που βγήκε το 2011 και πλέον βγαίνει (θα γίνει και μια ανανέωση στην οποία συμμετέχουμε σε κάποιους τομείς). Αν η Ελλάδα δεν προσαρμοστεί, δεν πάρει τα μέτρα που πρέπει να πάρει σαν οικονομία, στο κακό σενάριο, γιατί υπάρχουν διάφορα σενάρια εξέλιξης του φαινομένου, μιλάμε για 600 δις μέχρι το 2100. Είναι ένα νούμερο το οποίο είναι ασύλληπτο. Είναι δυόμισι οικονομίες της Ελλάδας, έτσι, είναι η οικονομία της Σουηδίας στα 500 δις για να καταλάβετε τη σχέση, και φοβάμαι ότι επειδή αυτή η μελέτη ήταν του 2011, πλέον τα πράγματα είναι πολύ πιο στενά και για να το γυρίσουμε ανάποδα για να μην φύγει ο κόσμος εδώ μόνο με μία πικρία, είναι μια τρομερά μεγάλη ευκαιρία για χώρες όπως είναι η Ελλάδα, που πουλάνε υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντα και πράγματα, να επενδύσουμε και να φύγουν μπροστά στην καινοτομία, την περιβαλλοντική.

Συντονιστής: Μάλιστα, νομίζω έχουμε ολοκληρώσει. Το 2ο AGROWN ολοκλήρωσε τις εργασίες του. Σας ευχαριστούμε όλους.

Συζήτηση- ΕΝΟΤΗΤΑ Χ

(Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου)

Συντονιστής: Πανέτοιμος, πάμε λοιπόν δεύτερη ενότητα με έναν εξαίρετο ομιλητή τον κύριο Κωνσταντίνο Παπαγεωργίου, Αντιπρόεδρο λειτουργιών ελληνικής εταιρίας logistics. Πως η εφοδιαστική αλυσίδα συμβάλει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, σας είδα ακούσατε πριν τα προβλήματα, ακούσατε τις αδυναμίες λοιπόν πάμε να δούμε τώρα πως η εφοδιαστική αλυσίδα σε 10 λεπτά.

Παπαγεωργίου: Ε, βέβαια καταρχάς αν δεν είμασταν εμείς εδώ το αυγοτάραχο δεν θα έφτανε στην Ιαπωνία .

Συντονιστής: Έφτασε.

Παπαγεωργίου: Και το μελί δεν θα έφτανε ποτέ στα ελληνικά σούπερ μάρκετ και στις ευρωπαϊκές αγορές.

Συντονιστής: Τι γίνεται λοιπόν για να τα βάλουμε σε μια τάξη.

Παπαγεωργίου: Καταρχάς θα πρέπει να πούμε ότι η Ελλάδα στον παγκόσμιο δυτικό της εφοδιαστικής αλυσίδας από την 42^{η} θέση που είχε το 2018, έχει ανεβεί πέρυσι στην 19^{η} θέση, 23 θέσεις.

Συντονιστής: Μεγάλη επιτυχία.

Παπαγεωργίου: Πολύ μεγάλη επιτυχία και δεν έχουμε πιάσει ακόμα λέτε αυτό.

Συντονιστής: Που οφείλεται αυτό;

Παπαγεωργίου: Αυτό οφείλεται πάρα πολύ στο ότι έχουν γίνει οι οδικοί άξονες, και το γεγονός ότι είμαστε στην 19^{η} θέση και δεν είμαστε παραπάνω, είναι ότι δεν έχουμε απλοποιήσει τις διαδικασίες σχετικά με τα τελωνεία και το μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι ότι δεν υφίσταται τρένο. Και όταν λεμέ ότι δεν υφίσταται τρένο, σημαίνει ότι σχετικά με τις εμπορευματικές μεταφορές δεν αντιπροσωπεύει ούτε το 1 % στην Ελλάδα, όταν τη συγκεκριμένη στιγμή στην Ευρώπη οι μεταφορές με τρένο αγγίζουνε περίπου το 18 % και έχουνε στόχο το 2030 να φτάσουνε στο 25 %.

Συντονιστής: Πολύ ουσιαστικό και πολύ λειτουργικό.

Παπαγεωργίου: Και βέβαια διότι όταν υπάρχει τρένο, συμβάλεις πρώτα στη μείωση τιμών, συμβάλεις στη μείωση των ρύπων στο περιβάλλον, συμβάλλεις στην ασφάλεια (μην κοιτάζουμε αυτό που έγινε εδώ στην Ελλάδα). Και τελευταίο, και πάρα πολύ σημαντικό είναι ότι η Ελλάδα έχει ένα τεράστιο δημογραφικό πρόβλημα, οπού παγκοσμίως είμαστε η 4^{η} χώρα στον κόσμο σε αναλογία με άτομα άνω των 65 ετών σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Δεν έχουμε οδηγούς, δεν υπάρχουν οδηγοί, υπάρχει αύξηση της κατανάλωσης, διότι βλέπετε και εσείς ότι αγγίξαμε περίπου τα 37 εκατομμύρια τουρισμού.

Συντονιστής: Ναι.

Παπαγεωργίου: Και από τη στιγμή που υπάρχει αύξηση της κατανάλωσης, υπάρχει αύξηση και του μεταφορικού έργου, έτσι ώστε να μπορούν τα προϊόντα των παράγωγων, τα προϊόντα των βιομηχανιών, να βρίσκονται σε όλα τα ράφια, είτε αυτός λέγεται χονδρέμπορος, είτε λέγεται σούπερ μάρκετ, είτε λέγεται κάτι άλλο. Δεν υπάρχει φορτηγό, δεν υπάρχουν αποθήκες, δεν μπορούν τα προϊόντα να φτάσουνε άμεσα στον καταναλωτή. Κάποτε είχε βγει μια ερευνά που έλεγε ότι αν ένας καταναλωτής πάει τρεις φορές σούπερ μάρκετ και δεν βρει το προϊόν στο ράφι,

αλλάζει μάρκα, αλλάζει προϊόν, δηλαδή αν κάποιος θέλει να πάρει Coca Cola και πάει μια δυο τρεις τέσσερις…

Συντονιστής: Και βλέπει Βίκος, θα παίρνει Βίκος.

Παπαγεωργίου: Και θα παίρνει Βίκος μετά.

Συντονιστής: Αφού δεν έχει άλλη επιλογή. Και αν δεν έχει κοντά το άλλο σούπερ μάρκετ. Αλλά εδώ κύριε Παπαγεωργίου είναι τραγικό αυτό, δεν έχουμε οδηγούς, δεν έχουμε τρένα εν έτη 2024, τότε για ποια ανταγωνιστική κατάσταση μιλάμε και για ποια εφοδιαστική αλυσίδα;

Παπαγεωργίου: Λοιπόν, ήμουν πριν δυο χρονιά στις Βρυξέλες μαζί με τον αδερφό μου, είχα πάει να κάνω και μια παρουσίαση σχετικά με την έλλειψη του ανθρωπίνου δυναμικού. Όταν άκουγα ότι κάποιος είχε 2000 φορτηγά, άλλος είχε 4.000, εμείς έχουμε 35, που 35 στην Ελλάδα θεωρείται μια μεγάλη εταιρία.

Συντονιστής: Ναι βέβαια...

Παπαγεωργίου: Δεν μπόρεσα να πω ότι έχω 35 φορτηγά, διότι δεν θα με παίρνανε στα σοβαρά και είπα ότι έχουμε μια από τις μεγαλύτερες μεταφορικές εταιρείες στην Ελλάδα για να με ακούσουν, χωρίς να ξέρουν τον ακριβή αριθμό. Δηλαδή στην Ελλάδα, ο Έλληνας μεταφορέας θεωρείται επιχειρηματίας και έχει περίπου κατά μέσο όρο στην κατοχή του ενάμιση φορτηγό, δεν μπορεί να συναγωνιστεί τους άλλους. Ο Έλληνας μεταφορέας κατά την παρούσα φάση στην Ελλάδα έχει το γηραιότερο στόλο οχημάτων στην Ευρώπη, με 23 έτη, όταν στην Ευρώπη είναι περίπου στα 14 έτη. Και γιατί υφίσταται αυτό; Διότι η Ελλάδα είχε περάσει μια δεκαετή κρίση, ήρθε και μετά η υγειονομική, με αποτέλεσμα τα μικρά περιθώρια κέρδους. Γιατί όταν άκουσε 35 % περιθώριο κέρδους ο μεταφορέας, δεν υπάρχει 35 %, να πάει η τιμή από το να το πάρεις από κάπου και να συμβάλλει και ο μεταφορέας 35 % πάνω στο μήνα. Αλλά 35 % κέρδος στο μεταφορέα δεν υπάρχει, σας το λέω. Κάνουμε διάφορες μεταφορές, δεν υπάρχουν αυτά τα κέρδη. Όλα αυτά συνετέλεσαν στο να μην μπορείς να είσαι ανταγωνιστικός, πάρα πολλά εργατικά χεριά να φύγουνε στο εξωτερικό, να υπάρχει γήρανση του πληθυσμού και τώρα να προσπαθούμε με διάφορους τρόπους να προσελκύσουμε πάλι τον κόσμο πίσω στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Συντονιστής: Μπορούμε να τον προσελκύσουμε κύριε Παπαγεωργίου; Το πιστεύετε, ή θα πρέπει να προχωρήσουμε, όπως είπε ο καθηγητής ο κύριος Θεοδωρίδης, σε συνέργειες, ούτως ώστε να μαζευτούνε πολλοί μεταφορείς, ώστε να έχουμε μεγάλο όγκο διακίνησης και να ξαναμπούμε πάλι στον ανταγωνισμό;

Παπαγεωργίου: Χωρίς συνεργίες δεν υφίσταται σοβαρή εφοδιαστική αλυσίδα.

Συντονιστής: Ποιες πρέπει να είναι οι συνέργειες για το μέλλον; Λοιπόν, εσείς που είστε ειδικός.

Παπαγεωργίου: Θα σας πω, λοιπόν, μεγάλες εταιρίες logistics θα πρέπει να ξεκινήσουν να συνεργάζονται μαζί τους, ή να κάνουν κοινά Α.Φ.Μ. Έχουν έρθει μεγάλοι παίκτες παγκόσμια, μεγάλοι παίκτες που τι κάνουνε, εξαγοράζουν.

Συντονιστής: Μικρούς.

Παπαγεωργίου: Όχι, δεν είναι μικροί. Έχουν εξαγοράσει ήδη τις 2 μεγαλύτερες εταιρίες logistics στην Ελλάδα και άλλους 5 στην περιφέρεια. Για ποιο λόγο το κάνουνε αυτό; Διότι την προηγουμένη δεκαετία πολλές εταιρείες χρεωθήκανε, επενδύσανε μάλλον και επενδύσανε με μακρόπνοο πλάνο, άλλα το γεγονός ότι δεν είχανε κέρδη, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να είναι ζημιογόνες εταιρείες.

Συντονιστής: Και να φέρει προβλήματα και να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις.

Παπαγεωργίου: Και βέβαια να μην μπορείς να αποκριθείς. Βέβαια τώρα έχει γυρίσει, υπάρχουνε περιθώρια κέρδους, οπού αυτό είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό το οποίο αναφέρεται δεν έχει μάθει ο Έλληνας να συνεργάζεται, που έξω αυτό υφίσταται. Επίσης, δεν έχουμε μάθει να είμαστε επαγγελματίες, θα σας πω εγώ για το δικό μου το κλάδο. Εάν πάτε κάτω στον Ασπρόπυργο-Μαγούλα, θα δείτε διασκορπισμένες παντού αποθήκες. Δεν υπάρχουν σοβαρές υποδομές δηλαδή να πούμε έγινε μια ΒΙΠΕ και έχουν μαζευτεί όλες οι εταιρείες μέσα εκεί. Όταν λοιπόν είχαμε πάει πριν τέσσερα χρονιά στην Ισπανία με το Ελληνογερμανικό Επιμελητήριο μια επιχειρηματική αποστολή, μας πήγανε στη Σαραγόσα και δεν είναι τυχαίο που το αναφέρω αυτό. Πήγαμε στη Βαρκελώνη, πήγαμε και σε άλλες πόλεις, η Σαραγόσα όμως μου έχει μείνει. Το 2004, λοιπόν, ο περιφερειάρχης του Oregon αν δεν κάνω λάθος ονομαζόταν η περιοχή, μάζεψε όλους τους παράγωγους και τους λέει, «κοιτάξτε να δείτε, βάση μελέτης η περιοχή της Σαραγόσας μπορεί να γίνει το μεγαλύτερο εμπορευματικό κέντρο της Ευρώπης». Το τέσσερα, το 2024 είναι το μεγαλύτερο εμπορευματικό κέντρο και με διαφορά από το δεύτερο.

Συντονιστής: Ποιες προϋποθέσεις έθεσε τότε;

Παπαγεωργίου: Ποιες προϋποθέσεις, ότι βασίστηκε πάνω σε σοβαρές μελέτες, δεν είναι τυχαίο που το MIT έχει υποκατάστημα στη Σαραγόσα. Έφερε καθηγητές και το χειρίστηκε και πολύ έξυπνα από την άποψη του μάρκετινγκ. Τι έκανε λοιπόν όταν ξεκίνησε, γιατί τους αγόρασε τεραστία γη. Ήταν επαγγελματίας σε όλα, για ένα καθηγητή μάρκετινγκ είναι πολύ σημαντικό το μάρκετινγκ. Πρώτη εταιρεία λοιπόν που έφερε ήταν οι εταιρείες κράχτες για να προσελκύσει κι άλλες, έφερε τη ZARA που ήταν ισπανική, έφερε την Repsol, δηλαδή πολλούς δυνατούς παίκτες για να δημιουργήσει κλίμα μια άλλη δυναμική. Έπειτα τώρα που φεύγαμε πριν τέσσερα χρόνια τελείωνε τις 70.000 με 80.000 μέτρα η Amazon το κέντρο που φτιάχνανε εκεί. Βάλανε τρένα και αυτό που λέγαμε ότι έχουνε μεταφορές με φορτηγά, που στην Ελλάδα τα φορτηγά έχουν μήκος 18.60 μέτρα και εκεί σε συγκεκριμένους οδικούς άξονες φτάνανε τα 32 μέτρα.

Συντονιστής: Άλλες λογικές, άλλη δυναμική, για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα, και κυρίως να υπάρξει να το πω έτσι καλυτέρα εξέλιξη, ανταγωνισμός και δυναμική είσοδος στην αγορά.

Παπαγεωργίου: Πήγαινε το εμπόρευμα στο λιμάνι και είχες την επιλογή είτε με φορτηγό, είτε με τρένο. Εδώ δεν το έχεις αυτή την στιγμή, και για αυτό βλέπουμε ότι κερδίζουν σε πάρα πολλά πράγματα, πιάνουν τις αγορές της Ευρώπης που δεν μπορεί να τις πιάσει κάποιος Έλληνας επιχειρηματίας, και αυτοί είναι πάρα πολλοί παράγοντες. Και εμείς, μιας που είμαστε στο άκρο της Ευρώπης, εγώ έχω να σας πω ότι γίνονται πάρα πολλές σοβαρές προσπάθειες (γιατί είμαι και στο εθνικό συμβούλιο και ξέρω ότι πιέζουν αφάνταστα για τις συνδυασμένες μεταφορές). Συνδυασμένη μεταφορά τι είναι: όταν δυο τουλάχιστον μέσα συμβάλλουν έτσι ώστε ένα προϊόν να φτάσει πιο γρήγορα. Στην Ελλάδα από τη στιγμή που δεν υπάρχει τρένο δεν μπορεί να υπάρχει συνδυασμένη μεταφορά, θα γίνει όμως διότι δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια. Κάποτε για το μοντέλο ανάπτυξης της Ελλάδας ήταν να επιλέξουν αναμεσά σε σοβαρούς οδικούς άξονες και στο τρένο, και επιλέξανε το πρώτο, γιατί δεν είχαμε δρόμους, τώρα το επόμενο στάδιο είναι το τρένο.

Συντονιστής: Αργούμε όμως και χάνουμε πολύ χρόνο. Θέλετε να ρωτήσετε κάτι τον κύριο Παπαγεωργίου πριν του κάνω την τελευταία ερώτηση για να τον αποχαιρετήσω, καλυφθήκατε; Είδατε τα κενά αδυναμιών, προσέξτε μιλάμε για ανεργία σε μια χωρά που δεν έχει οδηγούς, σε μια χωρά που δεν έχει αποθήκες, σε μια χωρά που δεν ξέρει να αξιοποιεί την εφοδιαστική αλυσίδα πραγματικά για να κινηθούμε πιο ταχύτατα. Κύριε Παπαγεωργίου δεν ξέρω αν έχετε να συμπληρώσετε κάτι ακόμη;

Παπαγεωργίου: Αν δεν έχει κάτι το κοινό, εγώ αυτά που είχα να πω τα είπα, είμαι πάρα πολύ αισιόδοξος.

Συντονιστής: Θα δοθεί επιτέλους έμφαση στο τρένο να το αξιοποιήσουμε, διότι εγώ δεν παραβλέπω το ατύχημα το οποίο έγινε, στο οποίο χάθηκαν αθώες ψυχές και φταίνε πολλοί παράγοντες και δεν θέλω ένα τέτοιο τρένο στην Ελλάδα. Θέλω ένα τρένο σύγχρονο το οποίο θα πηγαίνει Βρυξέλες-Παρίσι σε μια ώρα και ένα τέταρτο και θα κάνει τις κινητικότητες αυτές ταχύτατα και με ασφάλεια.

Παπαγεωργίου: Φέτος πήγαμε πάλι με το Ελληνογερμανικό Επιμελητήριο στη Γερμανία. Μας πήγανε σε μεταφορές με πλοία, παραποτάμιες μεταφορές. Άλλη μια συνδυαστική μεταφορά που εκεί τα καράβια ήταν σε πιλοτικό στάδιο να ξέρετε, τα είχανε με joystick, δηλαδή δεν είχανε καπετάνιους επάνω, ήτανε μέσα από τα γραφεία τους. Είχανε το πλήρωμα και οι καπετάνιοι τα πλοηγούσαν μέσω joystick από τα γραφεία τους, διότι λείπουνε χεριά, και μου λένε πως προσπαθούνε να προλάβουνε αυτό που έρχεται σε 10 χρόνια. Τα τρένα εκεί πέρα για να ξέρετε ήμασταν όλοι με τα κινητά στο χέρι θυμάμαι στο τρένο και στην Ισπανία και στην Γερμανία πηγαίναμε με 295 km/h και 299 km/h.

Συντονιστής: Αισιόδοξο για το μέλλον. Αποχαιρετούμε τον κύριο Παπαγεωργίου τον ευχαριστούμε που τον είχαμε κοντά. AGROWN Conference Exhibition, μια νέα ατζέντα βλέπουμε με αισιοδοξία το μέλλον. Καλό απόγευμα, σας χαιρετώ, καλό σαββατοκύριακο και να είστε καλά.

Η επιμέλεια του κειμένου έγινε από τον κύριο **Γιώργο Κεχαγιά**, Καθηγητή του Τμήματος Επιστήμης & Τεχνολογίας Τροφίμων (Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών).

Στην απομαγνητοφώνηση των πρακτικών συμμετείχαν οι παρακάτω φοιτητές του 1ου έτους του Τμήματος Επιστήμης & Τεχνολογίας Τροφίμων, (Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών):

Α/Α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
1	Αδαμίδης Χρυσόστομος
2	Αλεξάκη Μαρία
3	Αλεξανδρή Αγγελική
4	Αναγνωστοπούλου Στεφανία
5	Ανδριανός Δημήτριος
6	Ανδριοπούλου Βασιλική-Μαρία
7	Ανικολαΐτη Θεοδώρα
8	Βαβαλέτσκου Ξανθίππη
9	Βενιζέλου Δέσποινα
10	Βουρονίκος Χαρίδημος
11	Γεωργαντοπούλου Κατερίνα
12	Γιακουμάκης Σταύρος
13	Δαλγκίτση Νικολέτα-Ραφαελα
14	Δάλλας Αλέξανδρος
15	Δαφαράνου Ελευθερία
16	Ζαργιαννάκη Στεφάνια-Αθανασία
17	Ζαφειρακοπούλου Κυριακή
18	Ζουλουμίδου Μαρία
19	Καμαροπούλου Ευαγγελία
20	Καμπεροπούλου Μαριάνθη
21	Καναβός Ευστάθιος
22	Κιόρρι Εσμεράλντα
23	Κουμάρ Σιμρανπρίτ
24	Κούπε Αλμπιόνα
25	Κυρίτση Αγγελική
26	Μακατούνη Αικατερίνη Φανουρία
27	Μαύρου Κωνσταντίνα
28	Μερλήγκας Δημήτριος
29	Μήρτσιου Νιόβη-Δέσποινα
30	Μιχαλοπούλου Ελπινίκη
31	Μπακάρα Σπυριδούλα
32	Ξυστράκη Μαρία
33	Παγιολλάρι Γκρέστα
34	Παπαδογιάννη Ζωή-Γεωργία
35	Παππά Κεστίνα
36	Πνευματικού Εύχαρις
37	Πολιά Μαρία
38	Σαλβαράς Νικόλας

39 Σπανού Αφροδίτη
40 Στειακάκη Ιζαμπέλα
41 Τσανάι Εμμανουέλα
42 Τσοτσόρου Αναστασία
43 Χατζήνα Νικολέτα